DUO POSTREMI APOLOGIAE LIBRI. QUIBUS PRAETER DEFENSIONEM...

Vincent Baron, Josè Maria Fonseca de Evora

32
6
A
8

BARONII

DVO POSTREMI APOLOGIÆ LIBRI.

QVIBVS PRÆTER DEFENSIONEM Familiæ Dominicanæ & Scholæ Thomiſticæ, & plures Dogmatum & morum juris, factique quæſtiones, Addita ſunt, compendium Pij V. vitæ, & ſupplementum Bartholomæi à Martyribus ex Luſitanâ Hiſtoriâ, quo Gallica confirmatur, & Reſponſio ad nouas Launoij objectiones.

Authore R. P. VINCENTIO BARONIO *Ordinis Prædicat. Conuentus Tholoſani S. Thomæ Aquinatis.*

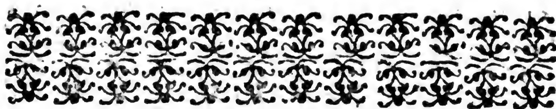

PARISIIS,
Sumptibus SIMEONIS PIGET, viâ Iacobæâ, ſub ſigno Prudentiæ.

M. DC. LXVII.

Cum Priuilegio Regis & Approbatione.

INDEX.

LIBER QVARTVS.

LIBER QVINTVS.

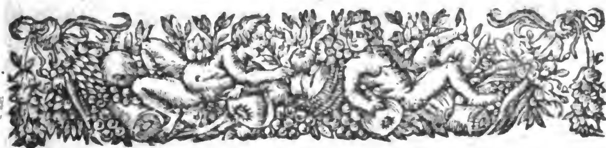
INDEX.

FINIS.

Errata Grauiora.

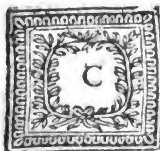
PAgina 16. l. 14. *lege* adeo. pag. 74. l. 14. *leg.* sanctissimos. pag 75. l. vlt. *leg.* primarias. pag. 111. l. 15. *leg.* ipsamet. pag. 120. l. penult. *dele* non. pag. 167. l. 8. *leg.* ipsum. pag 178. l. 14. *leg.* permittunt. *ibid.* l. 13. *leg.* vt prone. pag. 187. l. 23 *leg.* non. pag. 20. l. 25. pro regno. *leg* hominibus. pag. 202. l. 15. *dele* vt. *ibid.* l. 37. *leg.* officiis colendos præbuissent. pag 300. l. 10. *leg.* Timoris. pag. 303. l. 1. *leg.* vit. pag. 307. l. 5. *leg.* cibo.

LIBER

LIBER QVARTVS.

DEFENSIO MORVM DOMINICANÆ FAMILIÆ contra calumnias V. Diatribæ, & trium sequentium.

VM è lucubrationibus Theophili, quas in aliorum dedecus plurimas edidit, prima omnium illo genere satyrarum, quæ grauiora parit scandala, sit hæc, quam refellimus, de immunitate Cyriacorum; certe ex huius operis quas distinximus partibus, quarta hæc quæ mores nostrorum hominum carpit, plus vna cæteris veneni habet, & vix potes paginam, vel lineam legere, quin tibi horrorem incutiat & stuporem.

Sicut ad probitatem & bonam famam plus vna virtus moralis confert, quam reliquæ animi & corporis dotes, ita viris sapientibus potior est & antiquior. Parum aut nihil curant æmulorum accusationes de scientiæ, eloquentiæ, militaris fortitudinis opinione detrahentium. At si nugaces, inuidi, bonorum osores audiant, & illos vbique verbo & scripto his vitiis obnoxios prædices, mortem sibi illatam condonabunt, qua illos ab infamia, & à linguæ tuæ flagello liberabis. Nec solum illis quibus detrahis, acerbior est hæc morum reprehensio, sed etiam tibi multo magis pudenda. Opinionum censuram etiam iniquiorem multa excusant, nempe propriæ sententiæ

defensio, suspicio errorum, & quæ inde nascuntur malorum timor, illa auertendi sollicitus. Sed quis ferat, aut patiatur detractorem, qui verbo, scripto euulget, non solum occulta, quæ charitas præcipit silere, & ipsamet operit multitudinem peccatorum; sed incerta, quæ nulla ratio patitur pro compertis dare: nec solum incerta, sed falsa quæque de moribus, pro verissimis refert; grauissimis viris gerras, & nugas; sapientissimis falsa dictaque stultissima; veridicis mendacia; de omnibus bene merendi studiosis, liuorem in bonos, odium in omnes obiicit, & imponit. Hic vnus labor, & fructus Theophili Diatriba 5. & tribus sequentibus. Et cum breuiorem, quo deterior est, oporteret esse calumniam, visum est longiùs per quatuor Diatribas, hanc omnium iniquissimam esse prosequendam.

SECTIO PRIMA.

Contra V. Diatribam quâ Gerras, Ineptias, Nugas, Ignorantias congerit in Dominicanos.

ARTICVLVS PRIMVS.

Refelluntur summatim quæ tota Diatriba continentur.

PLACVIT tibi Petre, opus Dramicum tuo libello conficere, quod Tragicomediam prosa scriptam iure appellauero. Totus tuus liber, perpetua fabula, & fictio est, sic mixta, vt nescias, an atrociora sint, aut magis ridicula, quæ scribis: ita agis strenuè, vt ad risum simul & ad lachrimas excites, nec minus bilem, quam splenem moueas, ideo te Tragicomedum voco. Superioribus quatuor Diatribis tragica voce locutus es, sed nullo iudicio: nam cum gradatim à leuioribus ad grauiora deberes ascendere, tu contra ordine præpostero, aut nullo, videris præceps potius ruere, quam per gradus descendere. Prima Diatriba nos contra Deum impios, deinde ingratos in Summos Pontifices, tertia sanctorum cultui

iniuriosos, vel inimicos; quarta denique parum solidæ doctrinæ nos esse conatus es probare; sed dum de accusationis grauitate ita sensim remittis, monstras apertè, te contra tuam conscientiam falsis criminibus nos grauare. Præter hanc anomalam gradationem, transitionem facis, à seriis, & atrocibus ad ridicula. Verum licet sis ad histrioniam comparatus, & illo officio per totam vitam functus, adeo tamen rudis & indocilis es, vt videaris eius leges ignorare.

Scio te maximam supellectilem scurrilitatum parasse, & collectanea fecisse amplissima, forte vt colloquia cum tuis, aut extraneis huiusmodi salibus condires, vt tempus scholæ his sermocinationibus falleres, & tuos discipulos, doceres Democritum agere. Dissimillimus es magistro, qui mihi ex tuis contigit, religiosissimo, qui magis ad pietatem, verbo & exemplo, quam ad litteras nos formabat, & omnibus lectionibus monita salutaria immiscebat, vnde perinde nos, ac Nouitios imbuebat & ideo in Nouitiatus Rectorem assumptus est. At te Petre, iurarem, nunquam illi officio fuisse admotum: docuisses enim tuos Nouitios, quæ toto tuo libello, & maximè hac quinta Diatriba agis, non flere sua peccata, sed omnia ridere.

Verum vt iam monui, malè tragicæ parti Comicam assuisti. Scis operis dramici eam constitutam legem, vt licentiam fingendi vsurpes, nihil tamen dicas, quod improbabile sit, & à verisimili recedat. Si frequentiùs Officia Ciceronis legisses, quam Apuleii Asinum, aut Moriam Erasmi, docuisset te, Theatrum, & Comediam suum decorum habere, non minus, quam seriam partem vitæ humanæ; illudque Tullius in eo constituit, vt verba cuique accommodes, iuxta suum ingenium aut statum. Si Lysandrum dolosè, & mendaciter; si Vlyssem cautè; si Neronem aut Syllam tyrannicè agentes, *Et oderint dum metuant*, inclamantes inducas, totum theatrum tibi applaudet, quia hæ actiones, & hæc verba personæ conueniunt. At si sancto Ludouico, vel sancto Edoardo, dolos, mendacia, verba tyrannica affingas, exsibilaberis ab omnibus, quia ab illorum Regum animo dissentit persona mendacis & tyranni, quam imponeres.

Tota tua quinta Diatriba, Petre, perpetuum est contra hanc legem decori, & probabilis comœdiæ quam scribis peccatum. Ita ineptus es ad omnia, vt nec virum, grauem, nec mimum, & scurram agere scias. Extraxisti ex tuo promptuario ridicula, in locos communes à te digesta, quæ aliis exciderunt: neque enim volo hanc gloriam decerpas, quam maximè ambis, hæc omnia tuo marte, te inuenisse: scrutatus es, quæ in tuis scriniis ad similes casus paraueras, vt huiusmodi ridicula Dominicanis accommodares. Sed vbique peccasti contra comœdiæ decorum& legem. Nec mirum te longe recessisse ab huiusmodi regulis exactioribus, quas fortè numquam obseruasti, nec attendisti, quandoquidem à tui libri scopo, & ab ipsiusmet Diatribæ titulo aberrasti.

Quid enim tota hac satyra tibi probandum & conficiendum proposuisti? Nempe libros Dominicanorum iniusta à censuris immunitate gaudere. Quodnam argumentum huic Diatribæ ascripsisti? Nullæne libris Cyriacorum essent nugæ, & gerræ. Ergo de libris tibi agendum. Ergo libri erant accusandi gerrarum,& ipsæ nugæ quæ in ipsis extant, tibi in medium erant proferendæ. Tu vero non solum, honesti, grauitatis, pudoris, sed ipsiusmet tui libri finis, & huius Diatribæ tituli oblitus, libris prætermissis, ad alia excurris, à Masino, à Serronio, à Pandulphio, à Richardio, à Candido, à Marino imperitè & stultè dicta, nullo teste, refers, te auctore inuenta. Si inter tot commenta, & insomnia verbum aliquod de libris excidit, ipsimet libri, & auctores Dominicani à te conficti sunt; aut si de libris eorumque auctoribus constet, vel nullum locum citas, conscius nihil habere gerrarum, sed seria & sana; aut verba corrumpis, & ridicula de tuo addis: aut ignorantiæ, & ineptiarum damnas dicta pia & erudita, quæ piis & sapientibus probantur: vel si minus nostri sæculi Aristarchis placerent, imputanda erant, vitio superiorum temporum,quibus politiores litteræ iacebant. Nihil sane affert Theophilus, quod his animaduersionibus,veluti spongia non sit deletum,& frustra viderer ad singula respondere, nisi superessent multa dicenda in laudem illorum, quos fœdissime criminatur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vindiciæ ſingulorum, quos calumniatur.

QVAMVIS minima pars Diatribæ reſpondeat titulo de libris, de quibus erat accuſatio : placet tamen ſingula expendere, & ad certa capita in gratiam Lectorum reuocare, quorum primum ſit eorum.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Quæ à Dominicanis imperite & inepte dicta referuntur.

POSSEM repellere quæ à pagina 102. vſque ad 110. habes, hoc vno verbo, imponis imprudentiſſime, neque tibi referenti fides eſt habenda. Duo genera hominum lex prohibet in teſtes admitti, nempe Hiſtriones, & Falſarios ; hos quidem quod fidem videantur eiuraſſe periurio, & mendacio quorum fuerint comperti : illos vero quod perpetua nugacitate fidem corruperint. Innumera refers Theophile, te ſolo Authore & teſte, ſed teipſum inteſtabilem effeciſti, perpetua detrahendi, & nugandi licentia, quam ita hoc libro, & hac tua Diatriba vſurpaſti, vt aliis locis, & libris præ iſto, & præ hac Diatriba videaris Catonem egiſſe.

Niſi ignorares Eliſeum Maſini à Bononia, Inquiſitorem Genuenſem fuiſſe virum grauiſſimum, & Authorem illius libri, cui titulus *Sacro Arſenale*, quod vel Manuale, vel promptuarium eſt omnium, qui negotia Inquiſitionis tractant, non poteras non deſipere cum ſcripſiſti ſub eius nomine deliteſcere Arcadici pecuarij ſtoliditatem, (hi enim ſunt tuæ Rhetoricæ flores ;) & addidiſti, cum pro ſchola Matheſeos præligendus liber propoſitus fuiſſet, cui titulus, *Euclidis Geometria Practica*; iuſſiſſe eradi vocem hanc *Geometria*, quod terminaretur in ia, ſicut Necromantia, & aliæ Magiæ ſpecies. Adiungis vbi librum vidiſſet figuris mathematicis notatũ, exclamaſſe attonitum. *En magicas delineationes, non fiet, quod petitis.* Non ſeruaſti Petre, Comediæ deco-

rum. Induxisti Ciceronem vt asinum rudentem, aut D. Ludouicum tyrannica verba proferentem. Quis non rideat tuam insaniam, aut in illam excandescat, cum imponis, quæ Tyro grammaticæ non fecisset, viro quem Tribunalia Inquisitionum tanquam Magistrum venerantur.

Ferunt, Menandrum Comœdiæ facile principem, rogatum repræsentare quam promiserat, respondisse, comœdiam paratam esse, sed illi verba esse accommodanda, id est iam mente conceperat opus, sed nondum scripto dederat. Tu vero Petre, iam diu parataueras multa ridicula, & stulta, incerto Authore, quale est illud quod refers pag. 103. illius, qui iussit expungi tanquam verba antichristiana, *sic fata est*, quasi resiperent fatum ethnicorum; & qualia sunt fere omnia, quæ refers vsque ad paginam 110. Sed respondere poteras, hæc omnia in tuis scriniis indiuiduo vago afficta, tuorum inimicorum alicui esse accommodanda: & id præstas contra, vt iam sæpè monui, omnem fidem & contra comœdiæ leges.

Quis enim credat Patrem Serronium perdoctum Theologiæ Professorem, & Ecclesiasten, primo ad Episcopatum Arausicanum, deinde ad Mimatensem, & grauissimis Regni Galliæ negotiis, iudicio Regis sapientissimi admotum, ita desipuisse, sicuti fingis, vt visis, Scorpione, Virgine, & Leone, ad conspectum eius imaginis infremuerit, quod Deipara inter bestias collocata fuisset: sed dum huiusmodi sacrilegiis in Illustrissimum Præsulem id est Christi vnctum, & qui est ex illorum numero, de quibus seuerè indicit Deus, *Nolite tangere Christos meos*, timendum tibi est ne ipse ad Bestias deuorandus damneris, aut illis annumerere omnium iudicio, qui sapientissimum Serronium nouerunt, & qui meminere annis proximè præteritis Burdigalæ, cum nomine Cardinalis Mazarini, Thesibus præesset apud tuos Patres disputatis, cum omnium stupore astantium, repetiisse quæcumque hinc inde inter Doctores proposita fuere argumenta & responsa. Vnde à quodam Senatore Burdigalensi dictum, si eo pretio redimeretur munus Mecœnatis, paucos Serronio similes, & illi officio obeundo pares fore.

Nisi omnibus notus esset Pater Magister Hyacinthus Pandulphius, cuius recentem adhuc mortem dolemus; nisi ciuitate Romana teste, è Regno Neapolitano, vbi & studiorum Regentis munere, & grauissimis negotiis fungebatur, eminentissimus Cardinalis Medices in Confessarium & Theologum aduocasset; nisi omnes à minimo vsque ad maximum eius pietatem, & scientiam perspectam haberent, potuisses sperare Petre, te fucum facturum tuis calumniis, dum asseris illum è conclusionibus edendis eradi iussisse nomen *Marchio*, eo quod censeret esse in casu dandi, & pertinere ad Titulum Cardinalis, cui conclusiones dicatæ erant.

Quam absona, & absurda sunt ista tua inuenta Theophile? Omnibus profecto legentibus stomachum moues, quia omnino insulsa & inuerisimilia refers. Hoc vnum scio Pandulphium dum socium Magistri sacri Palatii ageret, negasse tibi licentiam edendi Romæ tuum libellum *de sobria alterius sexus frequentatione*, quod vir emunctæ naris subodoratus esset aliquid more tuo fœtidum & vindictam redolens apposuisse. Quid si vidisset primam illius libri inscriptionem, quam sub Guillelmi Postelli & Ioannæ Amicæ nominibus fabulam, in aliorum cognominum dedecus ludebas? Hinc ergo tuus in Pandulphium liuor, qui modo erupit. Sed meminisse debueras Candidum Riccardum, & Pandulphium fuisse adeo integræ famæ, & compertæ sapientiæ, vt si quis de illis obloqueretur, infamiam sibi, nullum vero illis dedecus crearet.

De Patre Monstro, seu Riccardio ad stuporem sapientissimo fingis impossibilia: sed tua libido nos traducendi nullo fræno cohiberi potest; nec etiam tuo proprio damno. Non curas patere alienis ictibus, nec tenudare, dummodo nos ferias. Rides Patrem Riccardium, quod tomo sex paginarum scripserit de Concilio Tridentino, & quod dictum ad Imperatorem, *Constantine Fidem petis, dum Athanasium insequeris*, petitionem fidei interpretatus fuerit postulationem initiationis in Christianam fidem. Sed prima censura malè Criticum egisti, & altera peius Comicum. Monui te in mentiendo sicut in latrocinando suum esse decorum, tu sine arte, & regula id tentas; cum viro ob ingenium, & eruditionem

nomine Monstro vix credendam de Grammaticæ Tyrone imperitiam affingis. Plurimi illum magis impetu & extemporanea eloquentia, quam meditata scriptione censent valuisse. At sicut equi generosam indolem, viresque animo pares, non minus Magistris suis approbant, dum ad nutum illorum sese repentè cohibenr, in medio cursu, quam cum citissime & longissime illum prosequuntur; ita Patri Ricardio, cum inuidi viuacissimum&subtilissimum ingenium concederent,in illo nonnulli desiderassent iudicium, nisi hac prolusione sibi par ingenio non deesse manifestum fecisset, cum ad initium Historiæ Concilij Tridentini hæsit, & ab ea longius prosequenda, vel absoluenda, abstinuit. Ita enim eius labor vel conatus multis placuit, vt malint huiusmodi Historiam sex foliis Riccardi, quam pluribus Tomis aliorum extare aut legi.

Cæterum meminisse debueras Theophile, quam demisso animo, ne dicam seruili Riccardum dum viueret, & tu Romæ degeres reuerebare, in quem nunc ita impotenter inueheris; vt omnes agnoscant, te minutos Canes imitari qui Leoni mortuo illudunt & insultant, cuius viui nec aspectum, nec rugitum, sustinere poterant. Et ne dubium sit quo spectent hæc tua; ipsemet post laceratum Ricardum declarasti his verbis pag. 107. *En quos orbis habet doctrina arbitros, & librorum in Ecclesia Catholica recognitores, quorum iudiciis stent aut cadant lucubrationes peritorum, ad eos Æacos, nulli innocentiam debentes, vndequaque delata; qui quidquid per ignorantiam, aut subitum æstum dixerint, irretractabiliter est exequendum.*

Quis condignè reputet quot & quanta his paucis verbis, nedum in priuatorum hominum, quos iniquissimè discerpis, sed in publicum totius Ecclesiæ bonum peccaueris; quam hæreticis irridendam & conculcandam præbes, quod tuos libellos damnarit ad arbitrium hominum, quos tu Arcadicos pecuarios vocas, quos vt nugaces & ridiculos traducis;& quidquid isti,inquis,per ignorantiam protulerint, iubent exequendum: Nam vt addis maiores surdi sunt ad omnes reclamationes, quarum contra censuras Martyrij per pestem, exiuit sonus in omnem terram, & in fines orbis terræ peruenit. Hinc

genuinum infigis in Candidum, quem inter Romanos scriptorum Mastigas, nomine Candidum reipsa Nigrum vis, à quo mones esse cauendum. Sed quid mali admisit? Repulit, inquis, Baptistam Giatinum Theologum insignem, quod nollet subscribere huic propositioni, *Filium in diuinis esse Patri Æterno similem in natura.* Ad has accusationes duo Respondeo: primo confictam à te hanc fabulam de contentione inter Candidum & Giatinum, vt ipsemet hac de re quæsitus asseuerauit. Addo potuisse Giatinum sine Arianismi periculo assentire illi propositioni, quæ sensum habet Catholicum & à Theologis passim vsurpatur.

Sed longè acerbius more tuo excipis Patrem Magistrum Ordinis Marinum & quem alibi, *caprum ducem gregis*, alio loco *Opilionem Arcadicum* vocas, hic nouo titulo donas. Vis præ ruditate sacræ latinitatis alterum piscem esse, nomine Colaum. Qua vero de causa in illum sæuis? Quod Ioannis Sancij damnarit sententiam, qua asserebat communicare fas esse sexta feria Parasceues, quod prohibitum putabat canonibus de celebratione sacramentorum, & inde excurris in plura argumenta, & exempla pro communione sextæ feriæ Parasceues.

Ad hæc duo etiam Respondeo: omnino à te confictam hanc narrationem, nec quicquam à Patre Marino contra Sancium fuisse pronunciatum: sed tu in speciem mouisti litem Patri Marino, vt obliquè damnares Decretum sacræ Congregationis datum nono Maij 1606. relatum à Diana quo prohibet communionem sexta feria citra priuilegium aut necessitatem, & iubet seruari morem Ecclesiæ vniuersalis ne eo die ministretur Eucharistiæ sacramentum nisi infirmis. Sed non dubito quin huiusmodi decretum reponas, inter Anomala pietatis. Ne vllum falsi genus obmitteres confingere de quolibet rerum genere, vbi tot & tanta imperite & stulta dicta de nobis aut à nobis addis pag. 117. factum ridiculum quod mimice narras, quemdam hospitem diuertisse ad Conuentum Dominicanorum in Hispania, & iussum fingere morbum à Priore, incœnatum lecto componi, recipere viaticum, & se parare ad Extremam vnctionem: sed veritus ne eam tractationem conse-

querentur mors, & inferiæ, nocte concubia aufugisse.

Dum ista lego apud te, miseret me tui Theophile, quod ea rabie odij in nos actus sis, vt sacerdos Theologus vlciscendi causa in istis nugis confingendis & scribendis totus sis. Vicem etiam meam doleo, quod ad illas refellendas me coegeris: sed cum huiusmodi gerris video te delectari, reputo te centenario paulo minorem, longe debilioris esse iudicij Patrisfamilias filio adolescentiore, qui extorta à patre sua portione, abiit in regionem longinquam, bona sua dilapidauit, & præ inopia ac fame porcis præfectus, illorum siliquis inhiabat. Agnoscis in illo iuuene tui imaginem & exemplum, quod superasti. Quid enim à Sacerdote & Theologo depontano magis alienum quam huiusmodi fabularum commenta & narrationes? Mirum est quam velis videri delicatæ conscientiæ, cum consulto ais te reticere nomen illius conuentus, in quo cusa est hæc fabula; cum Reuerendissimi Serronij, aliorumque virorum illustrium nomina euulges cum scandalo publico & cum infamia: vis fictam pietatem addere vitio audaciæ, vt cum Camelum deglutiueris, pulicem colares. Sed de his satis, & heu nimium: nunc ad aliud gerrarum transeamus genus.

Paragraphus Secundus.

Vindiciæ nostrorum Concionatorum, quos carpit Theophilus.

PRimum actum tuæ comœdiæ excussimus: accedimus ad secundum, quo aliqua leuius dicta à nostris concionatoribus colligis. Videris Henrici Stephani apologiam pro Herodoto, imitari: poteras tamen addere alterum Authorem, tibi majori cognationis vinculo coniunctum, scilicet Marcum Antonium de Dominis Apostatam & nostri sæculi cothurnum, qui cum omnes, Religiones voluerit conciliare, omnes euertit. Is de se narrat, aliquando rus periisse, comportatis omnibus, quos potuit colligere superiorum temporum concionatoribus, vt illorum ineptias rideret.

Henrico Stephano, & Marco Antonio famosissimis

hæreticis, aut verius Atheis accedere voluisti, quasi tertius mastix: at si placuisset tuum libellum augere, poteras ex Raulino, Oliuerio Maillardo, & Bernardino de Bustis elegantiores gemmas, quam ex nostris colligere. Sed solum Dominicanis bellum indixisti. Poteram primò dicere, aliqua si minus grauiter à nostris dicta, illius sæculi vitia fuisse; potuissem addere ex concionatoribus qui supersunt grauiores ex nostris esse, quales sunt Humbertus de Romanis, Petrus Ieremias, sanctus Vincentius Ferrerius, Taulerus, & alij plures multo solidiores, quam ferret ratio temporis. Nec longè absunt à grauitate SS. Patrum.

Sed à te Petre frustra sperem vel æquitatem iudicij, vel commiserationem mali communis, aut temporum infœlicitatis. Hoc solum vix tibi condonare possum, quod cum vitium hoc, (si vitium appelles) tibi, aut ommino occultandum, aut excusandum esset; tu contrà auxisti in maius, & interdum confinxisti; vt quæ de Gabriele Bareleta refers: ille enim dixit, tribus Christum Samaritanæ innotuisse, scilicet veste, loquela, & circumcisione, quæ erat populi Iudaici quasi character, sicut ille qui Christianorum animis signaculum Baptismi imprimitur: & licet vterque diuersis causis sit occultus, circumcisionis pro honestate, & baptismi, ratione subiecti, scilicet animæ cui inest, spiritualis, inaspectabilis; tamen vterque aliquo signo fit manifestus, apud Iudæos, & Christianos, sicut Turcarum circumcisio Cydare alba. Hæc est genuina mens Bareletæ, sed animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, & ideo fingis, quæ pudor nobis præcipit tacere, vt in Bareletam possis exclamare, *Proh effrontem Chamum, non minus hac in parte ineptum, quam impium, & impudoratum.* Sed videris ne hæc probra in te cadant, qui verbum, quod poteras modestissimè interpretari, ad sensum carnalem, homo animalis arripuisti. Imo de tuo addidisti, quod non habet Bareleta, *videndo Christum*, quo verbo totum venenum latet. Sed de his supersedeo.

In aliis quæ refers à Bareleta asserta, fateor minus recte, & grauiter ipsum locutum fuisse: sed condonandum illius sæculi ruditati, quod his similia admitte-

tebat in concionatoribus, etiam tunc temporis insignibus, ac etiam parendum Barlettæ facetiis & salibus nimis indulgenti, sed cæteroqui insigni Theologo, & profundam Theologiam suis concionibus admiscenti. Comparatio à Ioanne de Lausanna instituta de Christo patiente, & assato igne charitatis, si vera sunt, quæ dicis, nam librum non vidi, non adeo inepta dicenda est vt tu asseris, nec aberat à stylo scripturæ & sanctorum Patrum, quæ passim Christum agno occiso cocto, & comedendo tanquam figuræ præstantissimæ compararunt: Et re vera nihil mali habet illa collatio Iacobi, nisi quod de tuo addidisti, citrio malo aureo adiuncto, cuius succum per compressionem affundis supra corpus Christi Domini homo cupediarum, vnde etiam circa mysteria sacrosancta vis ludere, & Iacobum de Lausanna ridere: is fuit Episcopus Lausanensis & Doctor Parisiensis.

Alphonsus à Castro, cuius sæpius contra Dominicanos captat verba & interdum etiam mentem diuinat, omnino dissentit à Theophili de Ioanne Lausana iudicio: tanti enim quas traducit vt ridiculas huius viri conciones edendas curauit Alphonsus, hæc præfatus: si res ipsas inspicias, inuenies scio quod laudes, quod legere delectet, eligere placeat, vt tandem electum semines in terram, quæ afferat fructum aliud trigesimum, aliud sexagesimum, aliud centesimum: est enim Author ipse quod miror adeo in parabolis frequens, vt ex industria saluatorem ipsum imitari videatur, quem in parabolis locutum fuisse Euangelium prædicat.

Quæ refers ex Sancio à Porta de interpretatione verbi Aue & salutationis Angelicæ, non video adeo inepta esse, vt tu dicis, eo magis, quo dignius à Sancio dicta esse, quam tu refers, credibile est; consueuisti omnium in his, quæ de nostris refers, multa relinquere, quæ ab illis dicuntur, vt inepta repræsentes, quæ in suis authoribus perlecta, ab omni ineptia sunt remotissima. Sermonem istum Sancij non vidi; cum tamen Sancius asserat, sermonem suum gratum fuisse Summo Pontifici, & propterea se à Summo Pontifice creatum fuisse Magistrum sacri Palatij. Credendum est, Sancij dicta nec inepta, nec indocta fuisse; & suam etiam defensionem

repetere potest à pluribus Sanctorum Patrum exemplis, qui Pythagoræorum, vel Hebræorum more mysteria numeris, aut verbis inclusa diligentissime scrutati sunt. Certe non censeo, his esse magis digna, quæ ab nominum literis desumuntur, & ab anagrammatibus, quibus plerique etiam tuorum mirè delectantur. Alia quæ de Sancio affers, videnda essent, nam tibi nulla fides.

Hæc habuisti Theophile, quæ de nostrorum concionatorum ineptiis, vt loqueris, obiiceres. Verum ego habeo multò grauiora, quæ tibi reponam: in primis, si hanc, quæ in concionibus inualuit à multis annis, barbariem, & infantiam, ipse, vel tui ab Ecclesia depulissent, triumphum tibi erigeres prostratæ ignorantiæ. Sed hanc laudem, aut iactationem eripuerunt tibi; qui antecesserunt ex nostris viri grauissimi & eloquentissimi, quales fuerunt Granatensis, Forerius, Lanuza, aliique innumeri, qui Sanctorum Patrum grauitatem, & eloquentiam reuocarunt, quos deinde secuti sunt plures, & è Societate vnum vidi Ioannem Osorium methodo, & vtilitate laudandum.

Sed vix me possum continere, quin nomine Ecclesiæ conquerar, nouam corruptelam in conciones inductam forte antiqua simplicitate, & infantia, quam in nostris carpis peiorem, quia eiuratis omnibus humanæ, & Ecclesiasticæ eloquentiæ legibus, quas Quintilianus, quas Cicero, quas Erasmus ipse in suo Ecclesiaste non reprehendendo, quas Granatensis noster præscripsere, vni student nouitati conceptuum, quos ex scriptura, ex SS. Patribus contra apertam illorum mentem, summa vi & obtorto collo trahunt, quibus nihil infructuosius ad mores, nihil frigidius ad ciendos affectus, nihil ineptius etiam ad sensum communem, qui doctioribus mouent risum, & solis imperitis admirationem. Hodie non quæritur quid accommodate dici possit ad persuadendum, vel instituendum populum, sed quid noui, quod in nullius vnquam imaginationem venerit. Conciones hodiernæ constant cogitationibus nescio quibus, aut potius insomniis, nullo ordine, nulla methodo, nullo fine, nisi vt noua & inaudita, aut subtilia scilicet, & futilia dicantur. Obstupesco sæpius cum Quintiliani de

Seneca iudicium lego: reprehendit in hoc Authore, quæ si nostris concionatoribus contingerent, omnium iudicia raperent.

Arguit Quintilianus Senecam, quod eloquentiam corrumpat dulcibus vitiis, quibus iuuentus allicitur, quod frequentioribus sententiis frangat rerum pondera. Quid de Baeza quid de Celada, quid de aliis huius sæculi scriptoribus, quos sibi Magistros concionatores eligunt, diceret Quintilianus? Cum eorum laudes summæ non accedant, ne dicam ad dotes, ad grauitatem, ad eloquentiam Senecæ, sed nec ad ipsamet vitia, quæ in illo reprehendit Quintilianus?

Non satis visa est latè patere Scriptura nouis istis eloquentiæ Ecclesiasticæ nuperis Magistris ad nouas cogitationes cudendas: idem fere iuris dedere omnibus sanctis Patribus, nec solum illorum verba, sed etiam syllabas aucupantur, vt nouum aliquem sensum extrahant. Qui istis artibus innutriti fuerunt, non solum cogitationes nouas ex Scriptura, aut Patribus extrahunt, sed potius ex nihilo creant. Et cum iudicium de vera eloquentia ad conciones apta habeant corruptissimum, magis ad illorum gustum sunt Ennodius, Sidonius, Appolinaris, Cassiodorus, viri quidem moribus sancti, sensibus profundi; sed, ita affectati styli, vt dicas sub Gothorum regno scripsisse. Hos maxime lectitant, hos imitantur verbis tumentibus, & tinnulis, vt dum illos lego, videar mihi videre homines, qui abiecto more incedendi solito, extremis digitis pedum, quo altiores sint, affectatâ grauitate gradiuntur.

Quandoquidem ad concionandi rationem & methodum, sensim nos deduxit veterum nostrorum concionatorum aduersus Petri Sarcasmos defensio; iis quæ habendis aut scribendis concionibus tum veteri, tum recenti methodo diximus, placet vnum aut alterum addere: primum ad commendationem veterum quos lacerat Petrus plurimum facere exemplum modernorum, qui saltem apud nos, ex ipsis imitantur illam perpetuam sermonum in partes, & harum subinde in alias diuisionem apud nos receptam, à qua multum abhorrent qui ex aliis nationibus conciones edunt; quia vt

plurimum materias tantum congerunt variasque cogitiones, vix certi alicuius argumenti, aut ordinis habita ratione.

Sed vtrinque, vt solet, in extrema vitia impingitur, Quis enim probet nimis sollicitam, & semper in easdem partitiones quasi aliquod carmen scriberetur recurrentem concionem? Nam vt egregie Granatensis sua Rhetorica Christiana obseruat, nulla methodus dicenpi vitiosior est ea cui licet præstantissimæ Orator quasi ad saxum adhæreseit. Idque sugillat Horatius de arte Poëtica exemplo Cytharædi: *Ridetur corda qui semper oberrat eadem*: affectatum nihil probari potest: nam vt egregiè Seneca: *Nonne etiam qui accurate loquitur, idem & putidè loquitur?*

At quis ab hoc vitio excuset partitiones solemnes, & perpetuas in nouem partes, quæ rarius à Concione quam à corpore humano manuum in decem digitos fissura absint? Quatum vix vllum apud Oratores aut SS. PP. Græcos, vel Latinos veræ eloquentiæ parentes vestigium extet: & si exemplis tutari se velint; nullum suppetat nisi concionatorum à duobus, aut tribus sæculis, quibus videbatur fere extincta eloquentia, ad Constantinopolitanum vsque excidium, à quo tempore opera Græcorum, quos hæc clades in Italiam defecerat, aliquantulum ars Oratoria respirauit. Optimos itaque morum & Sacræ Doctrinæ, sed pessimos eloquentiæ Magistros sibi deligunt, qui huiusmodi partitionum Authores sequuntur,

Nec illa ab antiquis Patribus & Oratoribus adeò enormis exerratio contingere potest citra veræ eloquentiæ grauissimam noxam: Nam memini nescio quo loco, me apud Tullium legere, hoc distare Oratoriam artem à Poëtica, quod illa vno genere contineatur, ista verò ad plura diuersissima pateat: Hinc discrimen illud obseruat Tullius Poëtæ nomen & laudem posse quem assequi, licet Homero dissimilis esse velit, si ab Epico carmine abstineat, & Odas cum Pindaro, Elegos cum Callimacho, Comœdias cum Menandro, Tragœdias cum Sophocle scribat. Verum Oratoris partes nemo implebit, nisi ad Demosthenis similitudinem accedat. Quia vno genere continetur tota hæc ars, quæ in Demosthe-

tie eminet. Vt inde agnoscas à veræ eloquentiæ eos abduci studio, & laude excidere, qui id sibi perpetuo indicunt, quod scriptorum, qui ab Eloquentia maximè commendantur, nullus vsurparit. Fortè Externi maximè Hispani vt id vitium effugiant, & dissimiles sint Gallis, vix vllam adhibent partitionem: multa congerunt nihil distinguunt. Verum nescio qua parte grauius peccetur, vel nimis sollicitâ eademque partium Concionis diuisione, vel nulla partitione adhibitâ.

Præter hoc extremum vitium aliud habent Hispani, à quo longius absunt nostri, vt meras argutias perpetuò captent, & ita subtilitatibus capiantur, vt videantur solida fugere, & fastidire. Illud miror quî fieri possit ex eadem gente à Deo differre scriptores asceticos (quales sunt Diua Theresia Ioannes à Cruce, Granatensis Rodrigues, Aponte, alijque innumeri,) à scriptoribus concionum. Nihil solidius, altius, salubrius ad componendos mores, vel diuinius & efficacius ad ciendos affectus libris spiritualibus qui ex Hispania prodeunt nihil istis dissimilius, nihil frigidius ad pietatem, aut ineptius nonnullorum Concionibus quæ inde ad nos perueniunt. Vt ad nostros redeam, non dubito oratoriæ perinde ac reliquis artibus imitandam naturam esse, quæ licet corpus humanum aliaque nobiliora opificia multiplici organorum facultatum suppellectile componat & instruat: tamen distinctionem partium ad incolumitatem, magis quam ad decus institutam, videtur occultare & inducta carne, artuum neruorumque colligationem, veluti quodam fuco & velo tegere & obuoluere. Ita plane orationem instar corporis humani infinitis dabo partibus conficiendam, sic tamen vt sicut de concentu vocum, ait Seneca, distinctio confusa omnium extet, lateat singulorum; à quo genere compositionis quod natura commendat, longissime absunt nostri concionatores anxia illa, & vbique eadem similium aut dissimilium Concionis partium compage & ostentatione. Quasi non alia sint quæ ad venustatem, & vires orationis, vti etiam corporis conducant. Adde hunc perpetuum Orationis in tres & harum quamlibet in totidem partes distinctionem, non vnam, sed tres

rationes

orationes conficere, quælibet suum exordium, suas perorationes cum habeat, prima fere vires debilitat, altera exhaurit; vt ad finem langueat oratio, cum maiori vocis & animi contentione agendum esset.

Ab octoginta annis Author Gallus longè celeberrimus scripsit, hoc sibi Galliam videri differre ab Italia, quod Causidicos meliores & disertiores concionatoribus habeat. Secùs aliis nationibus contigisse. An id etiam nunc obtinuerit nolim iudicare. Hinc fortè Patrum nostrorum ætate olim dictum circumfertur, Hispaniam omnibus numeris absolutum Concionatorem (in Granatensi nî fallor,) habuisse, Italiam audire & possidere, Galliam expectare: an aduenerit, alij iudicent & statuant. Id mihi compertum, perpetuum eiusdem methodi tenorem in omnes Conciones inductum, non admodum conferre, imo fortè obesse ad perfectum Oratoris Christiani exemplar instituendum: Nam cum diuersa sint Concionum argumenta, quæ proinde varias formas & diuisiones exigant, quisquis ad vnam differendi & partiendi rationem omnia reuocat, vim rebus infert quadam sui diffidentia: quia cum se imparem sentiat singulis pro sua quibuscunque ratione tractandis rebus, omnes suo modulo metitur, idest suis viribus & legibus accommodat; quia sequi quo ducunt, vel non potest, vel non audet. Ne videar superstitibus qui adhuc conciones habent aut scribunt adulari, de his qui viuere desierunt; vnum dicam, omnium in hoc genere optimos mihi visos qui Apostolica majestate res diuinas pro Concionibus tractarunt, scilicet Philippum Cospeanum, & eos qui ex tanti Magistri schola prodierunt.

Ista fortè liberius, sed bono animo dicta sunt, & studio in partem Ecclesiastici ministerij longè præstantissimam à multis pejus habitam, quam ab illis qui distinctionum tricis implicant & inuoluunt. Ista etiam à me extorsit defensio veterum Concionatorum, quos noui è nostris imitatione dignos censent: & qui ab illorum simplicitate & distinctionibus recedunt, forte in grauiora vitia delabuntur.

PARAGRAPHVS TERTIVS.

Vindiciæ nouem Scriptorum è Dominicanis.

E Noſtris ſcriptoribus, quos ineptiarum, nugarum, & ignorantiarum arguit Theophilus, præter Concionatores iam defenſos, nouem omnino ſuperſunt, quos vt ignaros,& ridiculos traducit, quibus debeo vindicias, & hoc paragrapho perſoluam. Hi vero Alanus de Rupe, & Andreas Cappeſteinnus ex Ieſuita factus Dominicanus, ambo eiuſdem impietatis notati; Thomas Vvallens, & eius adiutor Nicolaus Triuet, librorum Diui Auguſtini de Ciuitate Dei interpretes, quorum ait multis ignorantiis, ineptiis, gerris, anilitatibus, figmentis ita fartum Commentarium, vt videatur perpetua ſomniantis exerratio. Quintus eſt Godofridus Viterbienſis, quem ſuffragio Bernardi de Luxemburgo accenſet Dominicanis, quamlibet diſſentiant Trithemius, qui Preſbyterum eſſe aſſerit, & Poſſeuinus addit, Aulæ Imperialis Sacellanum fuiſſe.

Ab his diſcedit Theophilus vt in nos congerat, quibus Godofridi opus titulo Pantheon libris 22. contentum ait fartum, inepta commenta, quale eſt illud de paruula Chriſti veſte è cœlo ſubmiſſa, & creſcente cum ipſo ſemper: ſed Godofridum ſequitur Bernardus à Luxemburgo, cui Catalogo hæreticorum omnem abrogat fidem, contentus illi ſemel habuiſſe, dum putat Godofrido augeri numerum ſcriptorum, qui ſuis ineptiis Ordinem dehoneſtarunt. Septimus eſt Paulus Griſaldus, cui duas ignorantiſſimas exerrationes, quæ cadere non potuerunt niſi in Aſinum bipedem objicit; primò quod in columna hæreticorum deſcripſerit Methodium, Iſidorum, & plures è Sanctis Patribus. Secundò quod Sanctum Methodium collocet poſt Anaſtaſium Sinaïtam,& Paulum Diaconum ante Proclum, & Theophylactum. In carnificinam octauus inducitur Bzouius. Reorum agmen tandem concludit Dominicus à Soto.

Tribus omnino accuſationum generibus hos nouem aggreditur. Quibuſdam objicit atrocia vt Alano, &

Coppestein ; Bzouio falsa ; aliis leuia , & pleraque etiam falsa , aut si quæ vera sint omnino futilia : ita vt cum totis viribus velit nostros Authores quasi ridendos , aut execrandos traducere , seipsum præbeat nobis quidem miserandum , aliis seuerioribus intestabilem , quod Theologus , Religiosus , Senex ausus sit comminisci adeo atrocia , vel adeo leuia consectari. Sed paucis eius vel ineptias, vel calumnias depellamus. Alanum de Rupe , & socium eiusdem criminis Coppestein accusat , quod in Rosario Christi,& Mariæ,asseruerint Virginem recitasse Rosarium , & tanquam Orationem directam ad seipsam prout spectatur secundùm esse Ideale ab æterno absconditum in Deo.

Nonnulli ad hanc accusationem reponendum censebant Coppestein mutatâ togâ , non sensa mutasse , & ex priori conuictu illi adhæsisse huiusmodi Anomala, quæ tu voces pietatis. Sed nihil opus eo confugere,cum accusatio tota falsis constet,& ideo ex his Authoribus,nec verba refers,nec locum vllum designas , nisi generatim Rosarium Mariæ ; consciùs te calumniari , quia nihil vterque Autor nisi solidum & pium habet,etiamsi ad Theologiæ rigorem expendas. Alanus enim asserit sibi reuelatum, Deiparam consciam virtutis , quæ inerat Salutationi Angelicæ , quam ipse vocat Annunciationem Dominicam,deuotius eam recitasse , & secundum humanitatem coluisse Mariam , secundum esse Diuinum gratiæ , & gloriæ.

Addit etiam Apostolis compertam fuisse virtutem , quæ inerat illis verbis , quibus Angelus Virginem compellauerat vt Dei Matrem & gratia plenam , & dum ipsa esset adhuc in terra superstes hac oratione vsos , quam referebant ad Mariam,sub esse gratiæ præsentis & futuræ gloriæ , ac prouidentiæ diuinæ prout ab æterno eam habuit existentem. Quæro à te Theophile , cur esse Idealis meministi tantum, quod oblique insinuat Alanus , & subticuisti esse gratiæ & gloriæ , sub quo respectu nulli nisi hæretico dubium esse potest Deiparam coli debuisse , etiam à seipsa & precibus adiri potuisse ab aliis ? Sed commodum tibi erat locum Alani dimidiare , aut tertiare , vt posses *Asinitatem* obijcere viro sancto , quem Trithemius testatur *in Diuinis Scripturis*

eruditum, in declamandis concionibus ad populum, excellentissimæ opinionis, vita & conuersatione Deo deuotum, & Beatæ Virginis cultorem præcipuum, à qua singulari dono supernæ consolationis meruerit recreari, cui etiam Deipara magistra sua, pene familiaris, plurima ore proprio reuelauit. Sed Theophile, nihil tibi sanctum, nihil sacrum.

Quæ Godofrido Viterbiensi imputas, (cuius nobis gratiam facis vt nos eius ineptiis graues:) leuia sunt, & mixta falsis. Mirum est te ausum vlli improperare titulum sui operis, quod imperitè contendis vocatum Pantheon, cum ipsemet peccaueris ex ignorantia linguæ Græcæ, tuæ satyræ inscriptione, cum Dominicanos vocaueris Cyriacos, quod nomen ad Dominicos potest deriuari, ad Dominicanos nunquam. Nec æquior es, dum eius opinionem & versus de veste Christi, infantiæ, & ineptiæ arguis. Certè elegantiores sunt versus quam ferebat ratio illius temporis: sic enim habet.

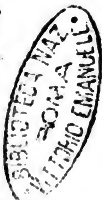
Mittitur è cœlis puero dignissima vestis
Hæc inconsutilis, mira colore fuit.
Hanc Pater è cœlis misit, non fœmina neuit
Longa fuitque breuis, puero crescentequecreuit.

Certe non commeruit Godofridus his versibus, adeo acerbe à te haberi, nec illud in Dominicanos dedecus redundat, sed in Theophilum tota hæc accusatio resilit, quod rem piam vitio vertat, quod in recensendis authoribus non aliam regulam sequatur, quam carpendi libidinem.

Bernardus à Luxemburgo priori editione fere prætermissus fuit, eiusque dicta indefensa reliqui, quod non habuissem copiam librorum ejus: sed illum egregiè tuetur alius Apologista, vti & Thomam Vvallens, de quibus cum meliora habeas apud ipsum, hæc pauca ab ipso magna ex parte accipe: Partim falsa, partim futilia sunt, quæ ex catalogo hæreticorum ab Alphonso à Castro illi obiicis, & nihil prorsus affers, quod facillimam non habeat explicationem: quale est illud, quod Catalogo hæreticorum inscripserit Præpositum, Porretanum Catholicos, & ex Mahometanis Auicennam, & Auerroem. Esto errauerit Bernardus, quid inde? Estne adeo grande piaculum in Catalogo scriptorum dormitasse

aliquando, & leuiſſimos illos errores admiſiſſe, qui non carent excuſatione? Nam quoad Præpoſitum, & Porretanum attinet, certum eſt malè de Trinitate ſenſiſſe, & in Concilio Rhemenſi agente D. Bernardo eorum damnatum errorem, ipſoſque reſipuiſſe. Si vero licuit D. Hieronymo ſcriptoribus Eccleſiaſticis accenſere Philonem, & Ioſephum Iudæos, quod de Chriſto hic honorifice, ille de Chriſtianorum Alexandriæ in Ægypto ſancta conuerſatione ſcripſerit: Quid mirum à Bernardo annumeratos Auicennam & Auerroem inter hæreticos, qui impiè de Trinitate ſenſerunt, aliaque fidei myſteria impugnarunt?

Non minus ridicula, quam imperita eſt reprehenſio ethymologiæ vulpis à volante pede, nam habetur apud Calepinum ſatis accuratum Authorem, deſumpta ex Varrone omnium Latinorum doctiſſimo. Iniuſtior eſt tertia cenſura de origine hæreſis Anthropomorphitarum, quam dicit Bernardus natam ſub Berengario Imperatore, & primum à Theophilo Alexandrino, deinde à Caſſiano impugnatam. Si ſubmoueas errorem typographi, qui ſeruatis iiſdem litteris numeralibus inuertit ordinem, & loco anni 945. appoſuit 549. cætera omnia veriſſima ſunt, licet non ſatis exactè diſtincta à Bernardo, cuius proinde magis poſſet Theophilus diligentiam deſiderare, quam fidem & peritiam.

Triplex enim eſt diſtinguendus huius hæreſis ſtatus; primò in Syria natæ, Audæo Authore ſub Syricio Pontifice, & Theodoſio ſeniore imperante anno 385. & à Theophilo Alexandrino impugnatæ. Secundus ſtatus eſt eiuſdem hæreſis in Ægypto renaſcentis anno 402. Honorio, & Arcadio Imperatoribus, Anaſtaſio ſummo Pontifice, & tum à Caſſiano fuit profligata. Tandem anno 945. recruduit in Paduana Prouincia ſub Berengario Imperatore, aut potius Tyranno, quem Otho legitimus Cæſar ſuperauit; & hæc hæreſis zelo Bracherij Epiſcopi extincta eſt. Ex quibus conſtat veriſſima eſſe quæcumque de hac hiſtoria refert Bernardus ſi Typographi mendum corrigas. Nec iuſtius damnatur ignorantiæ, quod fateatur ſe neſcire, quinam ſint hæretici, qui Arnaldiſtæ vocantur: quia re vera nulli ſunt hoc nomine cenſendi, cum Arnaldus non fuerit hæreſiarcha, ſed

Abailardi discipulus damnatus ad suspendium; & ad ignem. Nec etiam peccauit recensita hæresi Gabaonitarum, id est Caianitarum qui corrupto nomine, vulgi sermone Gabaonitæ dicebantur : & hoc vocabulo recenset Bernardus tanquam apud omnes recepto. Quid ergo peccauit vt ludibrium deberet Alphonso?

Sed ipsemet Castro, qui Bernardo in eodem scriptionis genere cum ipso versato, idest in hæreticorum erroribus recensendis, ex æmulatione, vt solet iniquior, vitio vertit hæreticis accensisse Auerroem, & Auicennam Mahumetanos, ipse quid longe inexcusabilius admisit castigatum merito ab Inquisitionis Hispanæ Expurgatorio, dum Catalogo hæreticorum inscripsit nomen Cajetani Catholicissimi Cardinalis, & de totâ Ecclesiâ optimè meriti. Huius adeo præposteri iudicij causa in promptu est, quod à Castro Franciscanus, & subinde Scoto addictus acerrimum Diui Thomæ vindicem aduersus Scoti insectationes, non æquis oculis inspexerit : Neque atrocem iniuriam necesse est pluribus depellere, post vindicias Inquisitionis Hispanæ, quæ majoris in Cajetanum æquitatis, vti est authoritatis in fidei iudiciis hæc pronunciat, Expurgatorij fol. 37. Ex Alphonsi à Castro indicé operis de hæresibus ex quacumque editione, expunge ex numero, & Catalogo Hæreticorum Thomam Caietanum, qui potius inter summi ingenij viros pietate præclaros, atque optimè de Ecclesiâ Catholica meritos numerandus est.

Nescio an hac, quam inscribit Theophilus de nugis Dominicanorum Diatriba, sibi imitandum proposuerit elegantem supra sæculi quo vixit, barbariem, & sapientissimum Ioannem Salisburgensem, qui egregium opus composuit de nugis Curialium : sed Deum immortalem. Quã longè à nobilissimi scriptoris vestigiis aberrauit : nescias dum de nugis vterque agit, an solidior, veracior, & sanctior sit vnus; an futilior, iniustior, & magis fallax, aut nugatior sit alter, vt dum de nugis Dominicanorum titulo tenus agit, suas reipsa obtrudat.

Exemplo sit accusatio Pauli Grisaldi, quem vt iam monui, duplicis ignorantissimæ exerrationis grauat, cum hac nota; *Griseam Grisaldi peritiam*, in ratione temporum, quod Methodium collocarit post Anastasium,

licet illi multis annis supparem.

Debeo plurimum nugis Theophili, quod mihi insignem Theologum, nequidem nomine notum manifestarit, addito illustri testimonio Possevini, qui me docuit Grisaldum Perusinum sui Ordinis Prouincialem, edidisse decisiones fidei Catholicæ ex sacrarum Scripturarum, Sanctorum Patrum, Conciliorum, Scholasticorum fontibus, ac Sanctorum gestis deductas, & in vnum Alphabetico ordine collectas, Venetiis semel, & iterum editas. Quid mali Theophile, Grisaldus admisit, aut quem puerilem Anachronismum, quod ordinem non temporum, sed Alphabeti secutus litteram A, primam posuerit, & longe post litteram M. ac proinde Anastasium licet ætate posteriorem, Methodio anteposuerit? Quis tuam hîc vel hallucinationem, vel fraudem excuset, seu tuam nugacitatem, vel improbitatem: Neque enim ausim dicere quo nomine sit appellanda; vel enim sciebas Grisaldum se toto suo opere addixisse ordini Alphabetico, vel ignorabas: si ad hoc secundam confugias, qua ratione audaciam, & temeritatem excusabis, quod Authorem tibi prorsus ignotum graues exertationibus ignorantissimis; quæ non nisi in *Asinum bipedem cadunt?* si vero primum asseras, qua ratione mendacium adeo graue, adeo apertam fraudem excusabis? Sed nolo te vrgere; si tibi vel minimum conscientiæ, & pudoris supersit, non potest tibi grauior pœna hac culpa imponi.

Nec sincerior es, Theophile, Bzouij, quam Grisaldi censura. Duo illi obiicis, quorum vnum leuissimum est, alterum atrox & graue, sed vtrumque falsum. Refers primò in Opusculo de sanctis Medicis, S. Ioannem Mansur mutasse in Ioannem Mesuë, Saracenum, & Pharmacopolam. Secundo Historiam Concilij Tridentini à Paulo Suaui scriptam suis voluminibus adiunxisse. Bzouij defensionem, qua Nicolaus Iansenius strenuè defunctus est, non suscipio: quæ tamen obiicis futilia sunt aut falsa. Opusculum de sanctis Medicis nunquam videre licuit, & facilis fuit Typographi lapsus propter nominis similitudinem, si vera sunt quæ dicis, nam tua dicta semper sunt suspecta.

Historiam autem Pauli Seruitæ in suos Annales voluisse

transcribere, vix crediderim multis de causis. Primò quia Bzouius sciebat, historiam illam fuisse editam à Marco Antonio de Dominis, qui in Angliam confugerat, post Apostasiam à Fide, à dignitate Archiepiscopali, & à Societate; nec poterat illum latere Authoris infamia. Et cum liber notus, ac diuulgatus esset, imo & damnatus, non est credibile Bzouium historiam illam in suos Annales voluisse transferre. Deinde tot, ac tanta sunt in ea historia contra Summos Pontifices, contra Romanam Ecclesiam, vt non potuerit Bzouius ita cæcutire quin venenum, quod vndequaque erumpit, non annotaret. Quidquid tandem sit, laudanda est Bzouij cautela, quod nouam operis recognitionem postularit, vt malo, si quod erat ex negligentia natum, consuleretur. Neque simile est de Rangolij viri docti, & Religiosi libro, quia isti inhæsit Vermilij, seu Petri Martyris venenum, quod ab Annalibus Bzouij fuit amotum diligentia vt dicis, sapientissimi Domini Hilarionis Rancati. Quare ergo Rangolij damnas censuram, & optas Bzouij, cum vnus prodierit emendatus, alteri defuerit paris charitatis, aut prudentiæ correptor?

Quæ ad longùm refers de F. Thoma Vvallens, & Nicolai Triuet commentario in opus Augustini de ciuitate, & vocas ignorantias, ineptias, gerras, & anilitates. Hæc inquam omnia à doctis probantur, & eodem sensu habentur apud Ambrosium Calepinum, in Theatro vitæ humanæ, & in Dictionario historico, quorum omnium operum periti sunt Authores, ideo in hoc non immorabor. Sed si vellem paria reponere, multa occurrerent ex tuis Authoribus, aut ex vno solo Ludouico Alcazare in commentariis Apocalypsis per sexdecim annos elaboratis, quorum pene pudet Cornelium à Lapide, & vellet solidiora, de quibus sapientissimus Procancellarius Verrius ab vno è Patre docto rogatus, quid de illo opere censeret, respondit vir modestissimus, Authorem profundissimè somniasse, sed absit vt tuum vitium imiter, vt tacenda, aut pudenda euulgem.

Mirum sane est Theophile, te ita per contemptum, & acerbe excipere Thomam Vvallens, virum quem non solum boni omnes semper laudarunt; sed ipsimet inimici, omniumque potentissimus Ludouicus Bauarus ad-

miratus est. Audi quid de illo Tyrinus ex tuis, interpres Scripturæ doctissimus. *Thomas Vuallens. Anglus Angelico Doctori non dissimilis, siue acumen spectes, siue eruditionem, & professionem eiusdem Familia Predicatorum.* His dotibus à Tyrino sine inuidia & impensè laudatis, adde duas nihilo minores superioribus, nempe inuictam animi constantiam, & propensissimum ad humaniores litteras sæculo etiam barbaro instaurandas studium, & affectum. Iam supra monui eum esse, qui imitatus Paulum Apostolum in faciem restitit Ioanni XXII. quod reprehensibilis esset, & vt priuatus Doctor, doceret Animas iustorum fraudari ad tempus beatitudine, nec velle, Deum illis se præbiturum visendum, nisi post finem mundi & sæculorum.

Spondanus ad annum 1333. num. primo quem traducit Theophilus, & ridendum omnibus propinat Thomam Valesium, quo inquit non possent vlla arcadiæ pecuaria rudere inconcinius, Spondanus inquam vocat magni nominis prædicatorem, occasione arrepta ascendit in suggestum sacrum, & inuectus est in errorem Ioannis XXII. vt priuati Doctoris, de quo honorificentissime Tirinus catalogo Authorum, quorum opera vsus est in exponenda sacra scriptura: Thomas Anglicus Gaulensis, cognomento Georgius, Angelico Doctori non absimilis, siue acumen spectes, siue stilum, siue doctrinam, siue professionem, fuit enim ex eodem Ordin. Prædicatorum. Inter cætera eius opera extat commentarius in priores Psalmos, tantæ eruditionis, vt facile quoscunque interpretes prouocet, & dolendum sit adeo egregium opus imperfectum ad nos peruenisse seu commentaria, in alios psalmos iniuria temporum perierint, seu Author ipse vltra non sit progressus.

Iam desino mirari, hunc virum tibi esse horrori, Theophile, nempe quod tui sit dissimillimus. Tu eos à quibus speras aut times tantum non adoras, si periculum absit, aut commodum, crudelissimè insectaris. At contra Vuallens, vt iam à me obseruatum est, à seruili obsequio, & audacia prærupta alienissimus, Ioannis XXII. quamuis in Ordinem nostrum beneuolentissimi, opinionibus validissimè intercessit: nihil veritus veritatis causa indi-

gnationem Principis. Quæ res vbi ad aures peruenit Ludouici, obstupuit, & ad suos conuersus dixit Dominicanorum Familiam esse *Ordinem veritatis*. Certus sum Theophile, tua virtute tuisque artibus Societati cui nomen dedisti nunquam hunc titulum comparaturum. Cæterum legenti mihi Annales nostros, mirandum istud occurrit, quod cum per totum orbem Christianum Patres nostri Pontificia inquisitione functi sint, & plures vbique domos extruxerint; paucas aut nullas habuerimus in Bauaria, & Lotharingia, & Etruriæ inquisitores fidei Franciscani sint.

Horum omnium vnam esse causam comperi Familiæ nostræ sine dubio charum, nempe æquitatis & veritatis propugnandæ studium. Defensio Sedis Apostolicæ aduersus Ludouicum Bauarum, nos tota eius ditione expulit. Adiudicatum à S. Vincentio Ferrerio Principi Castellæ Regnum Aragonum, quod sibi Lotharingus deberi obtendebat, aditum in Lotharingiam occlusit. Propensus Sauonarolæ in Rempublicam Florentinam magis quam in vnius familiæ principatum animus, abstulit illius ditionis inquisitionem. Si quæ inde damna nata sunt, resarciuit cum vsura defensæ causæ æquioris conscientia & laus; atque hic titulus comparatus maximè Thomæ Vvallens. constantia *Ordo veritatis*. Has dotes recensitas vltima cumulauit, quæ est tamen occasio censuræ Theophili, quod à sæculo barbaro humaniores litteras pene exules conatus sit postliminio reuocare.

Certè si Theophilo liceret per odium aliosque prauos affectus, quibus se agi sinit, æquiorem esse, laudaret Thomæ consilium & conatum, & sicubi lapsus sit, vel minus accuratè tractarit, quæ ex Poetis, & Historicis attigit, deberet habere rationem temporis, quo harum scientiarum studia iacebant, & boni consulere, quod Vuallens primus tentasset, quod ipse putat se esse assecutum; vt sentes Theologiæ humaniorum litterarum eruditione amænarit. Sed pluries dictum est illum non esse tantæ æquitatis, vt in aduersario aliquam laudem agnoscat.

Superest vltimus omnium, quos è Dominicanis vexat nempe Dominus à Soto, quem iubet sibi dare pœnas.

grauissimas ob leuissimũ peccatum. Illud vero quale est, nempe quod titulos variis phrasibus expresserit, quibus exacte relatis, concludit ex hoc indice prodire cordis in hoc Dominicano inopiam. Multa per totam hanc Diatribam, & libellum contra prudentiam, contra fidem publicam, denique contra omne officium enormiter peccasti, sed nescio an vnquam sapientes viri, tibi grauius, & iustius indignaturi sint, quam quod Theologum tota Ecclesia celeberrimum, & de illa optimè meritum, quasi delirum & puerum traducas.

Nonne vides contra te stare vniuersum orbem Christianum? Nonne ille quem vecordem vocas ab inuictissimo Imperatore Carolo V. electus est in Confessarium? An non illum tota Hispania magistrum venerata est? Nonne ille est, cuius se discipulos gloriabantur Maldonatus, & Toletus, & cuius hic postremus commentaria in Aristotelem non putauit dedecus ad verbum in suos libros transferre. Adeone peregrinus es in Ecclesia, vt nescias nullum in Concilio Tridentino Theologorum, etiam Lainez, & Salmeron frequentius in disputationibus locutum; & auditum vt oraculum à grauissimo consessu Ecclesiæ, & omnium Conciliorum, quotquot post Apostolos habita sunt, doctissimo: dum in Hispaniam rediret summis honoribus ornatum, & nomine totius Concilij hoc æterno insigni donatum, nempè duabus manibus consertis, vnde flamma emicaret, cum hac inscriptione *Fides quæ per dilectionem operatur?* Hunc ergo virum talem, & tantum *cordis inopia,* id est, *quasi vecordem damnas*? Quid poteras, Petre magis in æternum tuum dedecus scribere, quam cum ineptum vocas, quem Imperatores, quem Pontifices, quem Concilia Generalia sapientissimum iudicant? Sed vt video, Petre, aliò spectat tua oratio: forte vis omnibus hæreticis Concilio Tridentino infensissimis gratificari, vt sciant ab vno, qui Religiosi, & Theologi nomen præfert, scriptum, inopia cordis laborasse eum, quem fere præ omnibus Theologis audiuit Concilium Tridentinum, & cui assensere Patres grauissimi. Voluisti hac coronide demonstrare, te nihil pensi habere, si causam hæreticorum promoueas, dummodo de Dominicanis obloquaris.

Quamuis his quas nouem Dominicanis persolui vindiciis demonstrauerim, te in illorum notandis vt vocas ineptiis nullum pene prætermissum à te peccatum: vnum tamen superest, de quo hactenus tacui, licet supra cætera emineat, nempe ingrati animi, cuius in libris Dominicanorum exagitandis omnium sapientum iudicio reatum & pœnas feres, vbi agnouerint te in illorum dedecus abusum singulari beneficio, quo te Dominicani demeruerant, vt fida relatione accepi ab vno ex nostris, cum per Sabaudiam Camberiaco transirem. In ea ciuitate Conuentus Dominicanorum multis nominibus inter paucos illustris est, tum à Parente, & Authore sanctissimo Vincentio Ferrerio & à numerosa, & illustri prole; tum à Bibliotheca filiorum opibus, & magna ex parte manuscriptis instructa, & locupletissima. Quod de Ciuitate Thebana Amphionis cantu, & fidibus extructa ferunt, verius est de Camberacensi Conuentu*, quem S. Vincentius, cum in iis Regionibus Apostolum ageret, suis concionibus à fundamentis erexit. Nec minus fœlix fuit progressu, & filiis quam Patre, & natalibus: vt cætera taceam habuit octodecim qui Ducibus Sabaudiæ, & tres qui Principibus Burgundiæ & Flandriæ, à concionibus, & confessionibus fuere: & suam domum non tam Principum muneribus, quam labore manuum suarum aut potius eruditionis, & ingenij, suisque lucubrationibus locupletarunt; atque is thesaurus multis annis forte etiam ipsis hæredibus ignotus delituit in Bibliotheca Camberacensi. Huius autem Bibliothecæ per biennium, dum in ea Ciuitate degeret Theophilus Raynaudus, beneficio Dominicanorum clauim habuit: & toto eo tempore eos libros, & ea manuscripta excussit: nec leuis conjectura est, plura suffuratum, suo nomine vulgasse, quia ab eo tempore quo desiit frequentare Bibliothecam, in ea desiderata sunt scripta fere omnia, præter vnum, aut alterum elegantissimum Petri Boli, quod cum fortè majoris molis esset, quam vt posset commodè & tuto citra furti suspicionem sub pallio auferri, ablatis minoribus, quæ erant magis occulto furto opportuna.

Quidquid tamen sit de Plagiarij crimine, quo omnino teneri Theophilum, nolim asserere; certe ingratiss-

mi animi, & vindictæ potius, quam gratiæ referendæ auidi notam eluere non potest: liberum habuit à Dominicanis toto illo biennio in bibliothecam ingressum, hoc tamen ipso contra Dominicanos vsus est, perlegendo errores, si qui erant, in Dominicanorum scriptis, vt illos postea euulgaret.

Quid tu hoc homine facias? Quid de eo boni speres? Imo quid ab eo mali non timeas? Fecerunt Dominicani suorum librorum & scriptorum copiam Theophilo, quæ potuit subripere, & violenta suspicio est sibi vindicasse; quid Theophilus pro libris mutuatis reposuit? Atrocissimum in Dominicanos librum, cui titulus, *Religio Bestiarum*, qui plane ipsi conuenit, nisi quid deterius commereatur, cum beneficiis mansuescant, quibus ipse efferatur. Et cum velit Theophilus, gratias sibi pro calumniis referri, charitatis, gratitudinis, omniumque vitæ humanæ officiorum oblitus, hanc satyram, seu libellum famosum in Dominicanos scripsit, quem Combefisius vocat, *omnium spurciloquiorum, scommatum, sannarum, omniumque huiusmodi fœdissimi ingenij facum sentinam.*

ARTICVLVS TERTIVS.

Refelluntur duo vltima argumenta, quibus Theophilus probat ineptias, & ignorantias Dominicanorum.

HVIVS Diatribæ finis respondet exordio, & sicut à parergis cœpta est, ita in parerga desinit. Illius titulo & totius libri præfatione promiserat se de libris nostris acturum, & ex ipsorum verbis probaturum esse ineptiis, nugis, ignorantiis, plenos. Hoc primum per plures paginas nullo nostrorum librorum, suo tantum testimonio quod nullam fidem facit, prosecutus est. Accinxit se postmodum expendendis nostris libris, quos non potuit confirmandæ suæ accusationi adhibere, nisi falsarit, & in illis asseuerauerit existere, quæ ipse induxit Publicanorum more, qui sal aliasque merces prohibitas iniiciunt in pauperum domunculas, vt causam Fisci obtendant ad bona diripienda.

Sexdecim nostrorum Authorum frustra tentato examine, ad nostras ineptias, aut ignorantias comprobandas aliena testimonia captat: Politiani prologo inquit, in Plauti Menechmos, Erasmi Chiliade 4. centuria 5. Budæi in opere de studio Litterarum, & Pici Apologiæ c. 4. quos vult in Patres nostros acriter inuectos quasi osores, & ignaros litterarum humaniorum, & linguæ Græcæ, apudquos inualuerit illud effatum, *Cauendum ei esse à lingua Græca, qui nolit esse hæreticus.* Quorum vnus qui negotium facessebat eo quod Cabalam meminisset, interrogatus quid esset ea Cabala respondit fuisse perfidum & diabolicum hominem, qui multa contra Christum scripsisset. Horum 4. virorum testimoniis, addit Theophilus suas coniecturas, easque confirmat 5. aut 6. exemplis, quibus putat demonstrari Patres nostros in damnandis aliorum sententiis Fratrum Minorum de Christi sanguine, Suares de Christo ex materno semine concepto, Philiarchi de apparitionibus sacramentalibus, Coninx de immediata conuersione in sanguinem aquæ mixtæ calici, Molinæ de scientia media contra prædefinitiones ineluctabiles, fuisse præcipites, quod ex Aristotele obseruat esse notam ignorantiæ.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Refellitur primum argumentum ex testimoniis quatuor virorum eruditorum.

POssem illa testimonia excipere tanquam suspecta, & nulla, & quæ omnino sint extra nostram disputationem, cum aduersarius libros nostros promiserit se conuicturum ignorantiæ, & imperitiæ ex ipsorum verbis. Sed nihil opus eo confugere, multis enim aliis laborat vitiis argumentum illud à testimoniis 4. virorum eruditissimorum assumptum.

In primis quæro à Theophilo an nominatim agant de Dominicanis? Non puto ita asserturum; tum quia vel de imperitis hominibus sui sæculi, quos in restaurandis litteris aduersos habebant; vel ad summum de

Monachis in commune, nullo expresso Ordine, locuti sunt, quæ omnia sicuti solet inuidiosa quæque in nos deriuat Theophilus; tum quia si Dominicanorum amaris, & acribus salibus defricassent supinitatem, millies illorum verba repetisset Theophilus; quod enim taceat & nulla ausus sit supponere de suo, argumento euidentissimo est quas apponit Parentheses de Dominicanis prorsus suas esse, præter, aut contra mentem Authorum præsertim Pici Mirandulæ, qui expresse habet se neminem notare velle.

Adde secundo Budæo, & Erasmo notum & gratum fuisse Guillelmi Parui ex ordine nostro è Confessario Regum Galliæ in Episcopum Trecensem assumpti ardentissimum erga vtrumque, & eruditos omnes huius sæculi affectum, studiumque quo ipse flagrabat, & quo Regum animos, quibus à Confessionibus, & à concionibus erat, tota qua apud illos valuit summa gratia accendebat ad viros eruditos vndequaque in suum Regnum euocandos, stipendijs locupletandos, & ad litteras humaniores instaurandas.

Horum omnium fidem faciunt eloquentissimæ, tum Erasmi, tum Budæi epistolæ, quorum hic vltimus ita habet Epistolarum pag. 41. ad Erasmum. *Guillelmum Paruum ostendi virum eumdem magnum in primis, Theologumque eximium eorum sodalium decus quos Dominicales appellant cognomento Prædicatores, qui nunc est à sanctis confessionibus Regis, quod munus sacrum Auricularium appellare soleo: haud alio concionatore aula, ac regius comitatus in maximis celebritatibus vtitur, nec Ludouici Regis tempore vsa est, vir omnino ad Ecclesiasticos Panegyricos exacte à natura consignatus. Is cum mihi familiariter amicus est, amicosque meos amat, tum eo nomine præcipue obseruo, quod librorum reconditorum conquisitor, ac inuestigator sagacissimus, atque Bibliothecarum quasi compilator. Sed nescio omnia volumina vtrum auidius corroget, an benignius amicis impertiat, & commodet. Ad summum cum eum hominem multis de rebus amem, vno tantum nomine odisse eum possum, quod Erasmo minus faueat: verum vt tibi successura omnia spondeam facit, quod Paruum vt dixi Auricularium sacrum Principis vniuersa Doctorum natio*

habitura mihi videtur, quasi quemdam actorem publicum, qui in commune stipuletur, assiduumque vel admonitorem, qui praeclari propositi Principem oblinisci non sinat, in te etiam ipsum ac tua scripta propensum Quid ad haec Erasmus. *Ditior sum quam existimarem, nesciebam insignem illum, & omnium ore celebratum Theologum, Guillermum Paruum virtutum eminentia maximum, vsque adeo meum esse.*

His duobus accedat tertius testis Iudocus Badius Ascensius, Bibliopolarum eruditissimus, qui superioribus accinit, & in Epistola nuncupatoria operum Luitprandi haec habet. ***Nec putem hominem quempiam ab humano ingenio tam alienum vt te (Guillelmum compellat) non optimè de se fateatur meritum.*** Quibus ergo se persuasurum putat Theophilus, viros huius saeculi eruditos in Dominicanos distrinxisse stylum, quasi non solùm ignaros, sed suis consiliis, & conatibus, in instaurandis litteris infensos, cum vnum è pluribus Dominicanis in viros doctos semper affectis, vidissent isto saeculo extulisse vexillum bonarum litterarum: Valesijs Principibus verè Musarum parentibus, hanc mentem indidisse vt post salutem publicam subditorum, curarent eruditionis progressum, & Regium nomen augerent titulo Moecenatis eruditorum.

His etiam addere possumus Dominicanos huiusmodi glorioso operi instaurationis litterarum, non solum suo fauore & ea, qua apud Principes gratia valebant, affuisse sed etiam suam adiunxisse industriam, suosque conatus, quos inter eminuerunt Sanctes Pagninus, Augustinus Iustinianus, quos vere litterarum Graecarum possis parentes vocare. Hos secuti sunt ex eodem Ordine Oleaster, Forerius, Canus, Sixtus Senensis, aliique plures linguarum peritissimi, quorum gloriam & eruditionem praeter plures exceperunt Combefisius, & P. Ioannes Nicolai vtriusque linguae peritissimi. Vltimo tandem dico, quod late prosequitur & multis probat Apologia editionis primae, peritiam linguarum, & Latinae, ac vernaculae elegantiam, vtilem esse & laudandam, sed non carere vitiis, & periculis, si nimia sit: vnde vnde Seneca, ***Nonne putide loquitur idem qui & accurate***

sate loquitur, neque patitur Philosophum, aut Oratorem magis verborum quam rerum esse sollicitum.

Paragraphvs Secvndvs.

Refellitur prima coniectura Theophili ex controuersia de Christi sanguine.

EXhaustis omnium generum argumentis, quibus voluit Theophilus nos ignaros, ineptos, & nugaces proclamare, tandem suas coniecturas adhibet, & superioribus, his verbis assuit. Ignorantiæ nota est ex Philosopho præpostere damnare;& hoc solemne est Cyriacis, fuitque olim: cum primum aliquid audiunt ab alio prolatum, quod apud suos non sit protritum illico illidunt anathema, Maranatha. Dixit vnus Minorita in Sanctonibus haberi guttas aliquas sanguinis Christi inspersas materiæ è terra-sancta portatæ, confestim Cyriacorum it cœlo clamor, & decernitur damnanda sententia admittere aliquem Christi sanguinem esse in terris residuum. Turrecremata ei sententiæ inurit notam erroris in fide, suum faciens virulentum sensum Ioannis de Poliaco.

Dum vbique captas occasionem, & obuia quæque arripis in argumentum nostrarum ineptiarum, reipsa incurris in nugas, ignorantias, & in ea denique mala omnia quæ nobis obiicis. Controuersiæ Dominicanos inter & Minoritas de Christi sanguine post mortem, vel resurrectionem à corpore seiuncto, & in terris residuo, maxima contentione animorum disputatæ, statum, euentumque ad libitum immutas. Difficultates aut taces aut non sentis: Adeo enim es veræ Theologiæ rudis, vt aliis imperuia & inaccessa tibi obuia sint Nescio an tibi id contingat quod de Ostiario Collegij Nauarræ circumfertur, vna nocte peruoluisse Aristotelem nulla difficultate remoratum. Non ita sum iniquus, vt velim te esse Theologiæ expertem: Sed quod illi à me nominato idiotæ ignorantiâ contigit, tibi ascicis sola carpendi Dominicanos libidine. Verum vt tuas fraudes aperiam paucis, controuersiam longe difficillimam explico;

Ea igitur partibus multiplex est, & quinque constat, quas ad tres reuoces, earumq; prima, & cæterarum origo hæc est: An sanguis corporis Christi sit vera pars humanitatis, communique cum cæteris subsistat Verbi Diuini personalitate: ita affirmant omnes Thomistæ, quam sententiam vult Vasquez disp. 36. de Incarnatione definitam c. 4. verbis Clementis VI. Extrauaganti, *vnigenitus*; vbi ait, *in ara crucis non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter vnionem ad Verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed veluti quoddam profluuium noscitur effudisse in ara crucis Christus innocens immaculatus.* Contrariæ tamen sententiæ adhærent Durandus, & Abulensis.

Hinc nascitur 2. & 3. quæstio. An scilicet Christi sanguis triduo mortis à corpore seiunctus seruauerit vnionem cum existentia Verbi, perinde ac ipsum corpus, quasi pars humanitatis, ac subinde fuerit ratione suppositi adorandus cultu Latriæ. Thomistæ vtrumque asserunt, vtrumque negant Scotistæ, idque omnes consentanee ad sua principia, id est, ad primam de priore quæstione sententiam omnino necessaria consecutione infertur: si sanguis Christi vera sit pars humanitatis, eodem iure, post dissolutionem corporis seruaturum vnionem cum supposito Verbi, & ius ad cultum Latriæ; secùs autem si neges, etiam corpori vnitum habere communem verbi cum anima & carne subsistentiam. Ex his duabus quæstionibus existit tertia. An scilicet verus Christi sanguis fuerit resurrectione corpori restitutus, vel aliquid ex ipso sit residuum in terris. Thomistæ consentanee ad sua principia affirmarunt totum sanguinem Christi corpori restitutum, vt veram humanitatis partem, ac proinde nihil superesse sanguinis, sed tantum illius vestigia quædam. Vtrumque negabant Scotistæ. En verum controuersiæ statum, & vtriusque sententiæ fundamenta, & principia. Ex quorum primo, iam fere definito à Clemente VI. nempe sanguinem esse humanitatis partem, quæ subsistat communi supposito Verbi, reliqua in gratiam opinionis Thomistarum consecutione deducuntur.

Hinc Cardinalis de Lugo disp. 14. de Incarnatione n. 105. vbi quæstionem profundissimè tractat, vix po-

test sententiam Scotistarum ab aliqua nota eximere : & cum ex ipso, fere omnia à nobis dicta simus mutuati, vt eò redeant flumina vnde orta sunt, totam illi doctrinam acceptam refero. Sic vero habet. *Cæterum licet ex his fundamentis non poßit nota inuri illi sententiæ* (Franciscanorum scilicet) *adhuc crediderim, hodie absque aliqua nota defendi non posse propter verba Tridentini, sess. 14 c. 3. in quibus definitur in Eucharistia esse corpus sub specie panis, & sanguinem sub specie vini, animamque sub vtraque, vi naturalis connexionis, & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui iam ex mortuis resurrexit, nec amplius moritur, inter se copulantur. In quibus verbis, vt vidimus, sanguis dicitur esse pars Christi Domini : ex quo per bonam consequentiam infertur, vel sanguinem debuisse subsistere in Christo, eadem verbi subsistentia ; vel si habuisset aliquam subsistentiam propriam creatam in Christo, non fuisse solam subsistentiam Verbi, sed aliam etiam creatam saltem partialem : Nam Christus adæquate acceptus continet omnes suas partes, quarum vna est sanguis, vt constat ex Tridentino, ergo si sanguis habeat subsistentiam creatam propriam, Christus non solum includit subsistētiam increatam verbi, sed etiam aliam subsistentiam creatam partialem ; quod dici non potest. Hinc eadem fere certitudine sequitur, sanguinem effusum, in triduo mansisse hypostatice vnitum Verbo ; sicut enim corpus mansit vnitum Verbo, eo quod erat pars eius humanitatis, sanguis, qui non minus erat pars, vt vidimus, nec minus reassumendus iterum in resurrectione, debebat propter eandem rationem manere vnitus, quia non potest afferri ratio discriminis sufficiens inter carnem & sanguinem, cum vtraque sit vera pars naturæ humanæ &c.* Et hæc erat sententia Thomistarum, Theophile, quam postea, vt dicit Cardinalis de Lugo, Concilium Tridentinum probauit, licet antea vtraque à diuersis defensata fuisset.

Vides igitur Dominicanorum sententiam, quam tu ignorantissimè improbas, solidissimam esse, & contrariam non absque nota defendi posse, post Concilium Tridentinum. Eidem sententiæ Thomistarum adhærent Vasquez, & Suarez ; & ad quæstionem vltimam à nobis

propositam de sanguine Christi, cuius guttas & reliquias multi gloriantur se habere, Respondent cum D. Thom. 3. p. q. 54. art 2. ad 3. eum sanguinem non fluxisse è latere Christi, sed ex quadam imagine miraculosa, vel esse vestigium sanguinis seruatum ad solatium fidelium. Et ea est mens Cardinalis Turrecrematæ, quem acerbè ità excipit vt vocet eius sententiam virulentum sensum, quamuis idem prorsus sit cum sensu Cardinalis de Lugo.

Sed mirum est quam intemperanti stilo loquatur de viro, quem Summi Pontifices dignati sunt titulo *Defensoris Fidei*, qui præclarissimum fuit Ecclesiæ sidus, vir in diuinis Scripturis maximè exercitatus, & Iuris Pontificij interpres consultissimus, qui plura volumina edidit, sed præcipuè egregios commentarios, & libros in Decretum Gratiani. Hic tantus vir ob feruentissimum fidei zelum quo ardebat, & ob excellentem doctrinam à Pio II. dictus est vniuersalis Defensor, & Protector fidei; primus, qui tali tantoque stemmate insignitus legitur, neque vllum Cardinalem ad hæc nostra vsque tempora simili titulo decoratum vidimus. Hic idem tot puellarum castitati consuluit instituta illa celeberrima Societate, quæ tot virginibus dotes ad Religionem, aut ad matrimonium constituit, data vtriusque status optione. Sed ille virginum Pater, & custos; ille Ecclesiæ Defensor, non nisi virulentos sensus, vel hausit ab alijs, vel ex se concipit apud Theophilum. At frustra de te conquerar, Theophile, cum sciam tot experimentis tibi nihil sanctum, nihil sacrum esse, & morosis das occasionem suspicendi, te maluisse Ecclesiam euersam, vel tot puellas prostitutas, quam illius defensionem, & istarum puritatem vni Dominicano deberi.

Ad controuersiam de sanguine Christi redeo hoc verbo conclusurus; illam fuisse tanti momenti, vt per summam iniuriam, vel ignorantiam dixeris, gratis & ex ignorantia à Dominicanis contra Franciscanos motam, & nos causa cecidisse: sed tu causam, & controuersiam istam non percepisti; nam causa non fuit de guttis sanguinis Christi Patientis inspersis alicui materiæ è terra sancta asportatæ, vt tu ineptè refers, hoc enim Domi-

nicani non negassent. Immò ipsi gloriantur, apud se habere pretiosissimum illud depositum Magdalenæ, nempe terram Christi sanguine irrigatam, & coloratam Phiola inclusam. Et vidit illam noster Syluester, anno 1497. dum visitaret antrum illud, in quo S. Maria Magdalena pœnitentiam egit, vt scribit in Rosa Aurea fer. 5. additque omnes sibi sine hæsitatione affirmasse, singulis annis die Parasceues, per[illegible]ta passione, euidenter, & clare ebullire. Hæc ergo non fuit controuersiæ inter Dominicanos, & Franciscanos vt refers, sed an Sanguis Christi remansisset vnitus, vel non vnitus Verbo, vt dictum est.

Nec solum statum controuersiæ te ignorare probas, sed etiam rei euentum: Nam anno 1463. iussu Pij II. hac de re habita est celebris disputatio in Palatio Apostolico, & in Consessu Cardinalium: Aderant ex Franciscanis sex, totidem ex Dominicanis, qui efficacissimis argumentis euicerunt verum Christi sanguinem triduo mortis fusum diuinitati vnitum fuisse; ac proinde cultu latriæ colendum: Contrà Franciscani contendebant. Disputatum est acerrimè toto triduo: sed visum est Pio II. è re Christiana fore si ab ea controuersia in gratiam Dominicanorum dirimenda abstineret; ne Fratres Minores quorum opera & prædicatione tum vtebatur aduersus Turcas in quos bellum meditabatur, & parabat, si causâ caderent, tardiores essent ad promouendam Rem Christianam, & animos ad arma, aut ad belli subsidium inflammandos. Et huius etiam alia ratio suppetit, ad calumniam Vvadingh contra Eymericum repellendam, quasi bullam Clementis Franciscanorum sententiam damnantis confinxerit, quæ nullibi extat: Nam præter quod multæ Bullæ desiderantur, quas certò constat, à Summis Pontificibus scriptas; illud singulare est in hac controuersia Dominicanos efficacissima argumenta deprompsisse, ex Clementis VI. & Nicolai V. epistolis ad Principes Christianos, quibus inquiunt alienum esse à Religione, atque impium videri Dei sanguinem Deoque simul hypostatice vnitum triduo mortis, vel ad momentum fuisse à Verbo separatum, iuxta illud SS. Patrum effatum, *Quod semel Verbum assumpsit, nunquam dimisit*, Atque huiusmodi Epistolarum meminit

Eymericus, quas vel ipse Bullas (latius hoc nomine sumpto) appellauit, vel forte nomen illud Bullæ loco Epistolæ obrepsit in eo libro quem Posseuinus testatur multis locis corruptum, & iussu Gregorij XIII. Francisci Pennæ opera emendatum.

PARAGRAPHVS TERTIVS.

Reliquæ Theophili Conjecturæ refelluntur.

TRagicomædum agis Theophile & ratus Lectorem tuarum nugarum tædere, redis ad atrocia & seria. Accusasti Dominicanos ex ignorantia & temeritate præcipites in damnandis Minoritis de Christi sanguine: quo successu, iam visum est. Non est verior tua accusatio de reliquis: Quod scilicet in Suarij sententiam insurrexerint Dominicani, quia Christum probabiliter asserebat fuisse conceptum ex materno semine; improbarint Cosmæ Philiarci assertionem, qui Christum à speciebus sacramentalibus censebat abscedere, cum aliquid carneum, aut cruentum æquè omnibus obiiceretur ad longum tempus; aduersus Ludouicum Molinam libertatis humanæ assertorem, & infensissimum prædeterminationum hostem succlamarint, tolle, tolle &c. Denique Ægidij Coninc opinionem de immediata aquæ calicis in Christi sanguinem conuersione Hyacinthus Petronius, Coquetius tanquam erroris suspectam impugnarint.

Hæc omnia facile mihi est, vna responsione diluere: Dominicanis cordi esse, & charissimam etiam supra vitam Ecclesiæ traditionem, quam sanguine, si res exigat, parati sunt sancire: nec minus odisse nouitates vocum, & opinionum, in quas inuigilasse, vtilissimum Ecclesiæ demonstrat per trecentos annos, vel omnimoda ab hæresibus immunitas, vel certè hæresum eodem ferè tempore nascentium, aut morientium ruina. Et licet non adeo suffenus sim, vt totam hanc laudem nostris hominibus vindicem, tamen negari non potest citra liuorem, quin Dominicanis pars aliqua contigerit, quam sibi compararunt nouarum opinionum odio, in quas frequentissime fuit è re Ecclesiæ insurre-

xisse. Franciscum Suarez reprehensum, quod dixerit, probabiliter defendi posse, Christum ex materno semine conceptum fuisse, à Dominicanis tanquam hæreticum, vt tu dicis hoc nomine à nostris reprehensum fuisse, haud scio.

Hoc tamen noui, Suaresij opinionem, à te non fideliter relatam esse reprehensione dignam: nam docet Beatam Virginem in Conceptione Christi actiuè operatam fuisse, & semen emisisse: præter quod est contra communem opinionem, Aristotelis ac D. Thomæ, vix salus pudore potest asseri de Beata Virgine, quod Beata Virgo actiuè & posita Suaresij opinione sit operata humanitatem Christi, difficilè euitabit Suares, Christum quoad humanitatem fuisse in Adam secundum seminalem rationem; nam eatenùs alij homines dicuntur fuisse in Adamo parente contineri, & non tantum secundum corpulentam substantiam, quatenus ab Adam actiuè per virtutem actiuam viri descendunt. Quare si ponas actiuum semen in Virgine quoad generationem Christi, vt est homo, difficilè euitabitur, Christum vt homo est, & quoad ipsam humanam naturam, non fuisse in Adam secundum seminalem rationem. Nihil etiam nisi ex te de Cosmæ Philarci assertione audiui; credo tamen magis suspectam esse & periculosam, quam de Conceptione Christi ex materno semine, quia certum est Christi Corpus à speciebus non abscedere, quamdiù sunt incolumes. Et cum incertissimum sit an illud quod diù omnibus apparet miraculo carneum species corrumpat, meritò censuerunt Dominicani, reiiciendam Cosmæi Philarci opinionem, quod assereret certam desitionem corporis, dum esset adhuc incerta corruptio specierum.

De Ludouico Molina accusato à Dominicanis apud Summum Pontificem, subripuistis nobis plurima, quæ possemus reponere, prohibitâ Pennæ Rotæ Decani Congregationum de auxiliishistoriâ, dico, prohibita, non damnata, quia multa prohibentur, etiam si bona & vera, sed iustis de causis, ne scilicet oriantur rixæ, & ad sedandos rumores: profectò etiam sacra Biblia prohibentur legi vernaculâ lingua, ne sacra mysteria idiotis vi-

lescant; alij tamen libri non solum prohibentur, sed etiem damnantur, vt tui de Martyrio per pestem & de errore populari.

Interim, salua decreti huius reuerentia; hoc manifestè dicam, non ita vobis visum Molinam innoxium vel ab omni nota, & censura remotum, aut immunem, quandoquidem vosmetipsi illum castigastis. Quæro à vobis, cur à posterioribus editionibus substraxistis, quæ in priori habentur verba, quibus sanctè in Domino gloriatur, sibi inuentam conciliandæ libertatis cum gratia, & præscientia Dei viam, Augustino, vel prorsus ignoram, aut confusissimè notam; quâ si vsus fuisset, vel in ptomptu habuisset, non tot scandala à Pelagianorum, aut Semipelagianorum casu, & disputationibus Ecclesia passa fuisset. Cur hæc sancta gloriatio euanuit? Gur mutata pugna, reiecti aut contempti Patres ad auxilium modo vocantur? Cur ipsius Molinæ super comprehensio, qua vna vult niti scientiam mediam; quasi insomnium explosa est? Cur abrogastis legem, quam vult per Christum, & Patrem æternum constitutam, vt detur gratia supernaturalis sufficiens conanti ex viribus naturæ quantum potest, sed sapientissimè priuata Molinæ castigatione publicam occupastis? Non ergo ignari, aut maligni Dominicani, quod Molinam accusarint, sed vos in eo defendendo, & castigando prudentiam, & potentiam demonstrastis.

Nec vitio vertendum est Petronio, aut Coquetio, quod in Coninch sententlam de immediata aquæ in vinum conuersione insurrexeriut, & suspectam habuerint; Et quamuis, vt scribit Cardinalis de Lugo in eam sententiem pedibus, & manibus totum Collegium Romanum & plures alij nobiles è Societate Scriptores eant, non patior tamen me â communi sententia abripi, quam etiam expreſsè docet Cathechisinus Romanus qui licet opiniones quas probat, non faciat certas fide; negari tamen non potest esse maximæ authoritatis apud Catholicos. Vnde suspectam habeo hanc Coninch opinionem ex ipsomet principio, & fundamento, cui astruxit: nam si semel admittatur, Christum in materiam consecrationis Calicis instituisse potum vsualem, idest, ex vino, & aqua temperatum,

video inde latiſſimum ad abuſus, ne dicam errores, viam & portam aperiri: ſi enlm ex vſuali potu metiamur mixturam huius calicis, nonnè poterit, qui ſobriè ſolet bibere, intinctam vino, quaſi oleo aquam conſecrare? Quia non magis aberit à ſimilititudine veri, hæc cogitatio, quam quæcumque vos hactenus de iſto argumento, ſcripſiſtis, ſi dicam, Chriſtum ſobrietatem maximè coluiſſe, & ad illius in hoc Sacramento commendationem, conſecrare vinum ita limphatum, vt aqua centeſima parte ſuperaret, atque ita impoſterum ſacrum faciam, cautiſſimus conſecrationis, quia eius materia eſt vſualis potus ex vino, & aqua: & cum alius ſit in Belgio vnde Coninch, & in Germania, alius in Gallia, aut Italia; decreta Conciliorum, quæ volunt momiciſſimam aquam miſceri, ad Germanos & Belgas tantum ſpectant, non ad cæteras nationes, ac proinde non ſtatuendum fuerat, debere modiciſſimam aquam miſceri, ſed temperandum potum ſecundùm vſum, vel priuatum, vel regionum.

Hæc ſi neges conſequi ex tua ſententia, proteruus ſis: ſi dicas, Dominicanos his conſecutionibus pluribuſque aliis, quæ data porta ruunt ex vno vſuali potu, non debuiſſe intercedere, iniquior etiam ſis, & traditionis Eccleſię fere hoſtis.

Notas Cyriacos ignorantiæ malignitate commixtæ, quod prohibeant edi libros, quibus prædicatur Deiparæ immunitas, aut puriſſima Conceptio, vel iubeant hæc verba eradi illo prætextu, quod de Immaculata Conceptione nondum ſit aliquid ex cathedra definitum. Quot ſunt exemplaria Romæ edita, non librorum ſolum, ſed etiam ſchedularum, quæ habent has voces, tot ſunt teſtimonia puræ malignitatis huius accuſationis, nulla ignorantia permixtæ, quia non potera neſcire huiuſmodi exemplaria extare ſine numero, & quotidie noua cudi; ſed ipſe nullum imponendi modum habet aut finem facit, & ſi quæ fides illi habenda ſit, nullum eſt in Ciuitate Romana malum, quod non fiat à Dominicanis. Quis verò è noſtris exiſtimat, vt tu falſo dicis ſimplicem aſſertionem puritatis, ſiue nitoris à labe peccati eſſe affirmationem eiuſdem nitoris, tanquam ex fide definiti? Quis ex noſtris hoc ali-

quando dixit? Credo, te vix tui iuris, cum hæc effutis & contra nos obtrudis D. Thom. (quem imprudentissimè dicis nobis esse pro Deo scientiarum) 3. sent. 44. q. vnica artic. 3. ad 3. ex Sancto Anselmo pietatem Deiparæ fuisse huiusmodi, vt maior non possit sub Deo intelligi: hoc enim quod affers ex D. Thoma & Anselmo, non facit ad propositum; & D. Thomas idem omninò argumentum ex S. Anselmo petitum, ne suæ sententiæ obstet, soluit 3. parte quæst. 27. artic. 2. ad 2. vbi explicat dictum S. Anselmi, idest sub Christo. consule solutionem.

Vult Dominicanorum artibus extortum duplex decretum de auxiliis, quorum primo cautum erat, nè inter tractandum de auxiliis, pars vna alteram damnaret: sed vt, inquit, viderunt Cyriaci magno cum cordolio se in dies obrui molibus Scriptorum, & prætextu pacis extorserunt secundum decretum, ne de ea materia tractaretur libris editis: Cuius decreti cum ipsi curam habeant permiserunt suis amicis Gibiusio, Didaco Aluarez, & aliis sua opera edere, ac prò contraria parte non patiuntur vllum verbum scribi, quin statim spongia inducatur. Nil respondeo ad Trasonicam tuam iactantiam, nempe nouis tuorum Scriptorum libris opprimi Dominicanos, quasi aliud scribant, quam quod sibi Augustinus vel Hilarius, & Prosper nomine Semipelagianorum, & quod S. Doctor sibi, aut Bernardus de Gannaco obiecere, & quibus millies responsum est à S. Augustino, à D. Thoma, ab antiquis & recentioribus Thomistis.

Miror Theophile, te non dixisse obtentum à Dominicanis decretum, quo prohibetur ne vlla fides habeatur historiæ Pennæ de Congregationibus auxiliorum. Quæcumque decreta emanant à Summis Pontificibus, aut à Cardinalibus Eminentissimis Congregationum Præfectis excipimus summa reuerentia, implemus cum maximo dispendio, nec permittimus nobis exemplo Theophili clamare, & conqueri, nec dicimus, vos velle extingui fidem publicam rerum tota Europa spectante gestarum, quod perinde est ac velle solem extinctum. Non ista, & his similia dicimus, sed paremus & obmutescimus, & æquo animo ferimus, nos præsidiis nostris spoliari.

At tu Raynaude, malim priuato ſenſu, quam conſenſu tuorum omnia decreta, quæ minimè tibi placent à Dominicanis facta, vel extorta cauſaris, illud maximè, quo prohibetur ne ſcribantur libri de auxiliis; cuius cum Dominicani curam habeant, illius gratiam fecerunt amicis, quales ſunt ſuperiùs nominati & alii plures, vt Gugliermus Camerarius, Philippus à Trinitate; aduerſariis autem non permittunt quidquam de hac re hiſcere. At quid ab Ariaga, quid ab Ouiedo, & à Ripalda omiſſum eſt non dico argumentorum, ſed nec conuitiorum in prædeterminationem, aliaſque Thomiſtarum opiniones? Quoſnam vidiſti iſtorum librorum damnatos, aut prohibitos à Dominicanis? Inuigilant quidem ne Romæ iſta edantur, at reliquum orbis permittunt diſputationibus ſuis. Quid de illo, qui diſtinctione conſtituta triplicis traditionis, Diuinæ Apoſtolicæ, & Eccleſiaſticæ, qualis legum eſſe ſolet, quas in hæc tria membra inæqualis ſubſellij partiantur Theologi, aſſerebat, ad definitiones rerum fidei traditionem diuinam non eſſe neceſſariam, ſufficere Apoſtolicam aut Eccleſiaſticam, quaſi aliud fidei diuinæ poſſit eſſe fundamentum, quam ipſamet diuina authoritas, niſi fortè triplicem fidem voluerit diſtingui, ſicut triplicem traditionem Eccleſiæ? Et hæc impunè tulit ſcripſiſſe ille Author.

Quid de Ioanne Euerardo Nidhardo, qui dicit dari certitudinem infallibilem, quæ neque ſit fidei diuinæ, neque ſcientiæ, & ea tertia certitudine dicit eſſe certam ſuam ſententiam, & cenſuram inurit propoſitioni aſſerenti Dominicanorum ſententiam adhuc ſtare. In quo Euerardus Pontificiis Bullis intercedit, quæ noſtram ſententiam non improbant, & improbari, aut damnari vetant.

Quam & ineptè dicis à Dominicanis non permitti editionem ſimplicis illius aſſertionis, *Gratia efficax prædeterminans vel Gratia efficax poteſt abiici*; addiſque editionem harum ſimplicem aſſertionum non eſſe contra decreta Pontificia prohibentia tantum tractationem de auxiliis, & irrides nos quaſi ignorantes vocum, *Aſſertio*, & *Tractatio*, & ad harum diſcrimen adducis DD. ad leg. 1. paragr. vltimo, &c. vbi *Tractare*, exponitur,

differere; & dicis, hæc omnia nos malignè ignorare, vt fastidium creemus aduersario, & simplicem propositionem vocemus tractationem, & idcircò eius vulgationem prohibere. Hæc certè, Theophile, sunt tui capitis effata. Putas ne Dominicanos ignorare discrimen harum vocum, *Assertio*, & *Tractatio*, quod etiam idiotæ nouerunt? Vt iam dixi, non bene agis comœdum: affingis inuerisimilia.

Optimè norunt etiam nostri laici, aliud esse asserere, aliud tractare, & optimè nouerunt nostri Doctores, Decreta Pontificia interdicere tantum tractationes de auxiliis. At non ne possunt Magistri sacri Palatii, & Inquisitores habere præscriptum à Summo Pontifice ne etiam simplices assertiones edi permitterent hac de re? Credis administris summi Pontificis, tibi reddendam rationem horum quæ agunt? Ipsi probe sciunt quid in hac re faciendum sit; certè ita stabilitum est, & hoc habet vsus, & praxis Romæ sancita, vt ad sedandas rixas, nec etiam assertiones edi permittantur, quæ caput controuersiæ in materia gratiæ, attingant, quibus scilicet asseratur, gratiam habere vel non habere ex se efficaciam; tu verò ascribis ignorantiæ, aut malignitati Dominicanorum, quod tuis etiam consentientibus, imò & adnitentibus pro vtraque parte sancitum est.

SECTIO SECVNDA.

Dominicani vindicantur à calumniis falsi, & impostura ex Diatriba sexta.

EA vis est virtutis, & veritatis, vt inimicis suis admirationem ingerat, & ab eorum ore laudes extorqueat. Hæc summa gloria est Religionis Dominicanæ, vt qui illam maximè oderant, *Ordinem veritatis*, appellarint. Sed Petrus à Valleclausa magis infenso, & hostili in nos animo, quam Guillielmus à sancto Amore, qui nos omnino extinctos volebat, assertum communi suffragio bonorum, & improborum titulum, hac

Diatriba conatur eripere & suscipit nos multorum mendaciorum conuincendos. Et qui veritatis ordo appellatus est, Petro est mendacii. Sed in hoc ipso mendacium facillimè refellam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Refellitur generatim tota Diatriba ex præiudicata Theophili de mendacio opinione.

CAusam ago illorum qui semper veritati litarunt, & nihil peius odere quam mendacia. Iam monui, me ius recriminandi mihi eripuisse, & defensionis tantum seruasse. Quod si mihi permitterem similia reponere, in promptu esse demonstrare, accusatores hac infamia grauissime laborare, & omissis plurimis, vnus sufficeret Poza; sed ab his abstineo.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Depulsio calumniæ mendacij à doctrina nostra Scholæ.

NOn potes Petre dubitare, hanc examinandi criminis, quod obiicis, vel refellendi, certissimum esse rationem, si primum inquiratur in nostram doctrinam, an mendacio faueat, aut ab illo abhorreat; deinde mores inspiciendos, & ad doctrinam exigendos, an illi conueniant, aut dissentiant. Vbi autem demonstrauero nos bellum indixisse mendacio, & reticentias, & æquiuocationes in totum damnare, nec pati à corde, vel actiones à Theoria dissentire, vltimo tandem Religionem à tuis mendaciis, & calumniis vindicabo.

Quas posui quæstiones duas, veluti iuris, & facti, aut doctrinæ, & vitæ, non ita reciprocè indiuiduas censeo, vt qui negat licere vnquam mentiri, semper à mendacio abstineat. At illud certissimum statuo, illum qui mendacio fauet, qui licitum aliqua occasione, aut necessitate putat, aut quod fere idem est, æquiuocatio-

nibus excusat, aut tegit, frequentissime mentiri, & facere, quod credit se salua conscientia facturum. Vnde à mendacio longius aut propius abest, cuius sententiæ mendacio apertius fauet, aut repugnat. Inquiramus igitur quinam nostrum sit de veritate aperienda sensus. Nos sanctum Doctorem secuti, æquiuocationes, & fictiones, aut reticentias vt corruptelas institutionis eloquij humani execramur, neque admittimus nisi ea lege, vt liceat reticentiis vti, cum ipsæ circumstantiæ sunt interpretes rerum ab aliquo dictarum. Verum quid in hac re doceat Lessius compertum est. At quid necesse est alios inquirere? Nonne tu Raynaude qui nos mendacij reos fingis, edidisti libellum in mendaciorum tutelam, inscriptum, *Splendor veritatis moralis de licito vsu æquiuocorum*, Lugduni 1617. quem potius inscribere debueras, Tenebræ falsitatis moralis?

Qui ergo fieri potest vt mendacij alios arguas, qui adeo apertè mendaciis faues? Absit vt opinionem omnium pestilentissimam, quæ mentiendi licentiam facit, & huius criminis impunitatem pollicetur, velim cum multis æmulorum toti Societati communem. Neque enim adeo sum, ne dicam tui instituti, sed etiam nominis Christiani hostis; vt nobilissimam Ecclesiæ portionem tam tetro & horribili scelere temerare ausim. Proinde hac accusatione prætermissa, à qua non minus abstinendum, quam ab aperta nominis IESV blasphemia existimo; Duo non minus vera quam necessaria statuo ad calumnias huius Diatribæ præ cæteris falsas, & execrabiles refellendas. Primum quidem quod iam posui, & in confesso est apud omnes, si familiæ familia, & schola scholæ conferatur, quidquid sit de moribus, multo magis Dominicanorum, quam Iesuitarum opiniones abhorrere à mendacio, & à quacumque licentia, ad mentiendum longius abesse, validiorique frœno hunc naturæ corruptæ impetum cohibere, quandoquidem æquiuocationes mendacij germanas, aut affines in totum tollunt, neque admittunt nisi eo temperamento, quod ex Paulo Layman adhibemus, cum circumstantiæ, *sunt interpretes sermonis aliquâ æquiuocatione obscuri*. Vt si Princeps à Legato ad se misso aliqua quærat quæ occultari è re sit illius Regis, cuius nomine

venit, & quæ iussus sit tacere, nihil contra veracitatem peccabit, si neget id scire, quo sensu interpretantur sancti Patres Christum discipulis sciscitantibus quandonam futurum esset iudicium, salua veritate respondisse, hoc se nescire, nempe vt Legati æterni Patris ad homines personam gerebat, quos multa nomine illius qui se miserat, docenda habebat præter diem iudicij, quem occultare referebat ad hominum salutem.

Cæterum si semota comparatione scholæ ad scholam, quam vg ere ad rem, & ad bonum Ecclesiæ nihil attinet, aliam ineamus nobis ad defensionem necessariam Theophili nobiscum, & cum suis consortibus:

Certissimum est innumeris argumentis, illum præ cæteris qui vnquam scripserunt, amplissimam sibi aliisque indulgere mentiendi, & calumniandi licentiam, eamque calcasse viam quam diximus à Dicastillo initiatam, & stratam, nempe quodlibet calumniæ genus, quamlibet falsum, & atrox, aduersario importatæ ad summum esse peccatum veniale, ratione mendacii quod adhibetur, nullumque damnationis æternæ inferre metum, aut periculum. In ea vero hæresi seu opinione esse Theophilum multa persuadent. In primis quod millies iam conuictus sit etiam instante morte, & iudicio diuino, suos libros ad opinionem Dicastilli tanquam ad certam regulam conficere, id est horrendis calumniis infarcire, nullo pudore, nullo damnationis metu. Deinde cum Romæ essem, quidam fide dignus, retulit ab Antonio Diana qui nuper obiit dictum, Theophilum putare sibi falsa quæcumque scribere integrum, seu licitum esse in eos qui librorum suorum editionem impedirent: à qua opinione ipsemet Diana abhorrebat, neque peccatum illud Theophili excusare poterat is ipse de quo dicebatur, *Ecce qui tollit peccata mundi.*

His adde Theophilum Lugduni magnam vitæ partem exegisse multisque annis docuisse, vt non dubitem quin ab illo Consilium ex falso traducendi eos, quibuscum aliqua intercedit simultas, hauserit, qui post acerrimas contentiones cum vno ex præcipuis nobilissimi Cleri Lugdunensis omni conuitiorum genere exercitas, ne excepta quidem adulterii, & hæresis in illum

Abbatem accusatione; vbi hic Abbas coram celeberrimo ciuitatis consessu sanctè iurauit se nunquam fuisse, nec in posterum futurum, nisi bono in suos animo, subiunxit ille sine dubio magis Theophili, quam sancti Ignatij discipulus. Quandoquidem Dominus Abbas nunquam fuit nobis infensus, idque præ se fert, ego etiam frugi & Catholicum agnosco; atque hæc concordia magis fuit scandalo astantibus, quam quod antecesserat dissidium. Nihil potuit dici illa extinguendæ simultatis, aut reparandæ amicitiæ formula consentaneum magis ad Dicastilli sententiam, eamque Theophili mentem qua hanc Diatribam stylo ferreo, & calumniarum atramento contra veracitatem Dominicanorum scripsit.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Trium Dominicanorum exemplo calumnia mendacij depellitur.

MEndaciorum, quibus nos fœdare nititur Petrus, sordes penitus abstergunt legitimi omnes alumni sanctissimi nostri parentis, & Angelici præceptoris discipuli, in quorum ore non est inuentum mendacium: ex infinitis duorum aut trium exempla proferam: quis enim omnium ineat numerum?

Quam verò immanè abhorruerit S. Doctor ab omni specie mendacij, omnesque de aliis ex seipso & ex innato in illud vitij odio crediderit esse ab illo alienissimos, ipsemet testatus est egregio apophthegmate, cum sibi cuidam narranti incredibilia assentiretur, nec fidem abnegaret, sed ad dicta admirationem & stuporem præferret; credulitatem suam ridenti respondit sapientissimè: licet quæ refers fidem videantur superare, ea tamen mihi persuadere malim vera esse, quam à te conficta, & in hominem religiosum cadere vnquam mendacium. Quales ergo futuros putas legitimos discipulos magistri adeò a mendacio alieni, vt illa inter adynata & hippocentauros recenseret.

Duorum ex tanti præceptoris schola discipulorum quoniam

quoniam notius est nomen, exemplum adiungam Pij V.& Bartholomæi à Martyribus. Cum disciplina moralis, seu virtutem commendare, seu vitia insectari velis, ex duplici capite repetita duobus potissimum documentis muniatur, vt de grauibus seu fugiendis seu sequendis maxime solliciti simus, nec minima in vtramque partem negligamus, primam huius disciplinæ Pius summo loco constitutus contra mendacium partem, Bartholomæus alteram nos suis exemplis docuerunt.

Equidem quod ad primum attinet; multa in hanc rem miranda perinde ac imitanda narrat sæpius laudatus Scriptor libri sexti vitæ Pij capite 8. hinc ex imo pectore D. Thomæ documentis imbuto dictum, quouis homine, vel obscuro ac vili nedum principe viro, indignum & indecorum esse, quidquam simulatè polliceri aut dicere, quod præstare minime velis aut credas secus se habere: idque multomagis à Christi Vicario abhorrere: factum probauit exemplis: nam principis Oratore promissam hominis demortui filio dignitatem efflagitante; omnes, inquit, orbis terrarum Principes vna simul, promissis ne starem haudquaquam efficerent: idque eo minus erga mortuos. Quare ab aula expulit quod vulgo dictum circumfertur, *nescire regnare, eum qui nesciat dissimulare*. Qualis erat ipse, tales & suos administros, tales & omnes præsertim quibuscum sibi negotium esset, sese præbere cupiebat. Et principibus denuntiabat ad se Oratores mitterent; qui bona fide cuncta peragerent.

Sed si vllus sit vnquam locus fallendi aut veritatis fucandæ & ambagibus obuoluendæ; potest-ne esse honestior, aut certè excusabilior; quam si ad castigandam perditorum hominum fraudem, à simplicitate recedatur? Id tamen nec sibi permisit Pius, nec ab aliis passus est, dolo quemquam circumueniri. Eius Pontificatus tempore Marianus quidam Asculanus latronum & exulum ductor insignis, ditionem Ecclesiasticam latrociniis & cædibus vastabat. Hunc quidam abs se vinctum Pio pollicebatur deducendum, hac ratione, vt Marianum vi & arte hactenus inexpugnabilem amicum conuiuii causa seductum per insidias caperet. Absit, inquit, Pius vt amicum specie humanitatis prodas, nos

haudquaquam id fieri patiemur, freti Deo, nobis opportunam & innoxiam castigandi Marianum occasionem non defuturam. Id cum resciuisset Marianus, Pontificis magnitudine animi & clementia in admirationem raptus, sponte è ditione pontificia abscessit, nec superstite Pio, quidquam hostile in illam tentauit.

Aliud extat in eandem rem apud me mirabilius exemplum. Quis adeo à mendacio abhorret, vt si nullius sibi gratiam faciat, saltem aliis & maximè suis leuioris alicuius iam admissi veniam non donet? Hanc tamen Pius omninò negauit Paulo Gislerio sibi ex fratre pronepoti, quo nullus supererat illi sanguine coniunctior. Iuuenem à Piratis captum & triremibus alligatum, ignaris Turcis eum consanguinitate Pontificem attingere, modica pecunia redemptum Romam euocauit, nec alio habitu, quam suæ captiuitatis indutum: deinde equo & officio donauit, vnde centenos in annuum reditum aureos haberet. Sed cum iuuenili errore lapsus præscriptas Pontificiæ familiæ in quam fuerat adoptatus leges violasset, & culpæ excusandæ addidisset mendacium, omnibus in posterum officiis abdicatis, ab vniuersa Romanæ Ecclesiæ ditione ablegauit patruus, adeò mendaciorum inimicus, vt in consanguineos suos, quos cæteris modestiæ & bonæ fidei exemplo esse volebat, seuerus Iudex mendacia castigaret.

Licet Bartholomæi vita Gallico idiomate scripta omnibus fuerit admirationi, plus tamen rebus gestis quam dignitatis sede Pio decedere iam obseruaui, idque euincunt, quæ nunc vrgeo exempla. Odii Dominicanis aduersum mendacia innati, duorum quibus contineri diximus disciplinam moralem capitum, vt solliciti de rebus magni momenti, ne minima negligamus; primum caput nos docuit Pius, postremum discere possumus ex iis quæ referuntur libri quinti historiæ Lusitanæ cap. 15. vnum è multis attingam vnde cætera intelligi possint.

In abdicato Pontificatu successore pensionis constitutæ solutionem detrectante, ter aut quater scribendum fuit Alberto Austrio, quem Belgij Archiducem superior ætas vidit, tum Cardinali & Lusitaniæ proregi, vt sua

authoritate curaret Conuentui qui se alebat constitutam pensionem solui. Sic vero qui à secretis erat, his verbis Epistolam exorsus fuerat: Tot litteris tuam Celsitudinem eadem de re cogor conuenire, quod sim annis, ære alieno, aliisque necessitatibus grauatus Ad ista verba hæsit Bartholomæus, & legentem detinuit, rogauitque quot litteras scripsisset Cardinali. Respondit tres & hanc quartam esse: At, inquit, illius Epistolæ verbum *tot* longe plures significat, nec illæsâ veracitate à me subscribi potest: neque saluâ bonâ fide possum obtendere me necessitatibus premi, qui nullam hactenus sensi, nec vestis aut cibus defuerunt. Delenda sunt igitur hæc verba: & cum instaret qui scripserat Epistolam, deesse pecuniam ad seruorum mercedem: ita est; sed ne à veritate vel latum vnguem recedamus, delendum tot, & ponendum aliquot tecum litteris egi, nec me seruis soluendo esse.

Hanc sollicitudinem quasi nimis anxiam religionem improbantibus fratribus respondit dignâ se sententia: absit vt septuagenario maior sciens, & volens, quidquam iudicio diuino discutiendum, & confessione aperiendum, & eluendum admittam. Et si quando Secretarii manu scripta Epistola propria subscribenda erat, antequam calamum sumeret, orationem præmittebat, ne quæ officii & vrbanitatis proferri solent verba, minus personæ cui scribebat, aut suæ conuenirent, & aliquam mendacij speciem haberent. I nunc Theophile, & Dominicanos traduc, quasi ad mendacia studio, ac domesticâ disciplinâ institutos. Nulli magis ex animo illud vitij genus, hominibus nostris odere: id testantur, quorum retuli exempla, ex quibus statuere debueras de nostro instituto; cum ex aliis nullum afferas quæ adeò atroci calumniæ vllam faciat fidem.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Triplex calumniarum genus à Theophilo in Dominicanos vsurpatum, & depulsio prima nempe falsi.

COmmunis est saniorum Casuistarum etiam ex Societate regula, quod detractione peragitur peccatum, metiendum esse collatione iniuriæ cum illo cuius fama deteritur: si de homine communi opinione sancto dicas, venialibus peccatis obnoxium, & leuioribus mendaciis assuetum, peccati mortalis reatum incurris; quod de homine ad omne vitium proiecto dictum nullam speciem mali haberet.

Ad hanc regulam exigamus accusationem Theophili. Certum est quam lacessit, & lacerat Dominicanam familiam, præter alias dotes, & laudes à suis Maioribus seruatas, & receptas, his tribus maxime commendari, doctrinæ Catholicæ studio, administrata Inquisitione, & sanctitate miraculis illustratâ, quas dotes possis communi nomine veritatis complecti, vt prima sit veritas dogmatum fidei, altera iudicii, tertia vitæ: vnde Dominicana familia summis Pontificibus adiuncta, & addicta, loco fuit pretiosi illius lapidis, quem ex antiquâ lege summus Sacerdos pectori additum præferebat cum hac inscriptione, *Doctrina & Sanctitas*. Et quamuis hæc de Dominicanis à 4 & vltra sæculis concepta opinio ad nos vsque peruenisset; visum est tamen Theophilo ob susceptas gratuito nobiscum simultates, posse saluâ conscientiâ, non solum integræ famæ detrahere; sed etiam traducere veridicos quasi falsatores, & temeratores librorum, ac tabularum publicarum, æquissimos Inquisitionis administros, quasi corruptissimos iudices, Denique suâ, maiorumque suorum celebritate illustres quasi impostores, & miraculorum artifices. Hæc summa tuæ Diatribæ, hæc tua mens, Theophile.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Calumnia quibus nos accusat falsi Theophilus.

ATQVE vt à primo calumniarum genere incipiam, assertum ipsis ab hostibus titulum *veritatis ordo*, nobis eripere tentas, congestis multis accusationibus, aut omnino falsis, aut futilibus, de corruptis Alberto Magno, eiusque Discipulo D. Thoma, & Athanasio; de vitiata temporum, diuersorumque Authorum à Ioanne Annio historia; de suppositis D. Thomæ variis operibus nothis, & aliis id genus quæ leuiora sunt quam vt possint conuellere opinionem receptissimam, Dominicanos vni veritati addictos, & illi defendendæ nullum detrectasse laborem, aut periculum; atque hanc laudem perpetua, & numquam interrupta serie à D. Dominico ad nos vsque seruasse, & auxisse nauata Religioni in omnibus Conciliis egregia opera. Atque ita instaurandæ Ecclesiæ, & euertendis hæresibus feliciter allaborauit, vt merito dicta sit Dominicana Religio *Ordo veritatis*, quam veluti à bicipiti fonte, Dominico, & Thoma ita copiose hausit, vt Sabellicus Æneade 9. lib. 5. referat, sua ætate anno circiter 1490. è Prædicatorum familia mille quingentos sacræ Theologiæ Magistros floruisse.

Quid affers Theophile, quod comparatam tot præclare gestis defensæ veritatis gloriam inumbrare possit, & fortissimos fidei pugiles suadere falsarios? Multis, inquis, locis Albertus Magnus vitiatus est commentis, qualia refert Antonius Bernardus Casertanus ex lib. 3. de motu animaliũ, tom. 5. operum: ex Catharino addis corruptum esse 3 libri sententiarum distinctione 3. art. 4 in hoc inquis, genere gnauis Cyriacis. At amabo, Petre, mitiora. Certe non ad corruptelas, & mendacia, vt affingis, sed ad bona opera, & ad bene merendum de genere humano, gnaui hactenus audiere Dominicani, eoque promptiores quo Deo solo teste, & benefactorum conscientia contenti, neglexerunt conscribere res à suis præclare gestas. De Alberto Magno aliqua edidit Cantipratanus eius Discipulus, melleo suo illo in opere

de Republica apum, quæ parem Doctrinæ sanctitatem Alberti probant.

Deinde fœlicissimum, & sanctissimum ab incunabulis Ordinem extitisse hoc est argumento luculentissimo; quod cum Iordane secundo Generali mortuo, ventum esset ad successoris electionem, æquatis Albertum inter, & Hugonem à S. Charo suffragiis, consensum est ab Electoribus in tertium, virtute, ac sanctitate, duobus vt ita dicam æmulis nihilo inferiorem, scilicet in sanctum Raymundum. Et hunc Ordinem, cui talium, & tantorum virorum copia, & optio dabatur in Generales (qualem delectum nullus Ordo hactenus vnquam habuit) vult Petrus mendaciorum esse artificem? Hanc fortè Petrus suaserit calumniam, parem, si nobis meritis & sanctitate, sua, vel in aliena historia protulerit electionem.

Tertio inter illustrissima monumenta Ordinis superest Humberti quinti Generalis Epistola, Basilio, & Ambrosio digna, Alberto ad Archiepiscopatum Ratisponensem assumptum, scripta, qua veluti atrocissimum crimen illi improperat, hanc dignitatem non recusatam, additque malle se videre Albertum feretro iacentem, & ad tumulum efferendum, quam sede Episcopali sublimatum.

Hæc tria de Alberto testimonia, probant, nec illum fuisse mendaciorum Anthorem, nec Dominicanos in corrumpendo, & mentiendo gnauos; quando quidem Dominicanorum caput, & Generalis maluisset illum suis manibus inferre sepulchro, quam videre in Throno Archiepiscopali sedentem. Certe qui dignitatem hanc dedecori vertebant Alberto, & eius gloriæ maculam reputabant, non erant gnaui, vt tu Theophile dicis, in eius libris mendaciorum sordibus maculandis, quandoquidem ægre ferebant illum euectum ad honores cum aliquo detrimento religiosæ humilitatis, quam vnicè amabant.

Si aliqua vis aut veri species subesset iis corruptelis, quas obiicis à Patribus nostris in Albertum, in Athanasium inductas, licet non omnino peccatum tolleret, quod in homines integræ famæ detractionis admittis, leuaret, aut minueret. Sed quid dicam? Thesim per se

pessimam, & falsissimam, nempe nos falsarios esse, & temeratores operum Alberti, peioribus mediis, & ab omni vero alienis vrges: quod enim affers ex Bernardo Casertano reprehensum in Alberto, scatet mendaciis, te an Bernardo Authore nescio. Citas librum tertium de motu animalium cum duos tantum scripserit, aut certè extent quinto tomo operum ipsius, & eo loci refert, & refellit opinionem Auicennæ (quam secutus est Pomponatius, cum quo disputat Casertanus) qui vim facultati imaginatiuæ dabat mouendi corpora dissita, idque confirmabat exemplo duorum puerorum, quorum præsente altero clausa illicò dextrorsum reserabantur ostia; si sinistrorsùm autem, alteri idem contingebat, quoad ostia clausa sinistrorsum. Inde inferebant Pomponatius, & Auicenna causas naturales posse agere absque contactu in corpora remota Tantum abest, vt Albertus testetur se vidisse huiusmodi experimenta, quin potius ab Auicenna relata reiiciat, vt incredibilia & fictitia: quam ergo inde causam habes nos insimulandi vt falsarios Alberti, cum hæc in te resiliat accusatio?

Albertum nescio quem Vaquerium aliquo satyræ tuæ loco rides, paginâ centesimâ decimâ quintâ quasi ignarum Scholasticæ methodi, argumentationes pro parte contraria ab iis quibus postea scriptor inhæsurus est, primum proponi, tum dilui, magnos consciuisse rumores contra Scriptorem innoxium, qui in disputatione de appulsu Mariæ Magdalenæ Massiliam, proposuerat primo rationes pro parte negante, suas subiuncturus pro veritate appulsus; quod perinde putas ac si quis D Thomam Atheismi insimularet, quod initio articuli an Deus sit, præmiserit rationes Atheorum conclusioni demonstrandæ de existentia Dei, eâque constituta priores reiecturus.

Sed vere reus es siue sciens, siue imprudens nescio, culpæ quam de fictitio Vaquerio comminisceris, quandoquidem argumenta, & experimenta Auicennæ, vt propria Alberto assumpsisti, qui contrariæ sententiæ adhærebat, eaque argumenta erat soluturus; atque inde vis toti Ordini Dominicanorum infamiam creare falsarij, sicut & ipsi Alberto; quod multi eius nomine

libri infames euulgati sint, qualis est liber de secretis mulierum, cum hoc genus, si quod sit infortunij, commune illi sit sapientissimis & sanctissimis Authoribus, à quo nequidem Scriptores canonici immunes sunt, & sub nomine Salomonis, libri magicæ artis, qualis est clauicula Salomonis circumferantur: cuius rei causa est bibliopolarum auaritia, impietas eorum qui huiusmodi libros scripserunt, nec edere ausi suo nomine, alienum illis inscribunt, vt sua vitia tegant, & sint libri accepti magis, ac vendibiliores. Sed illud genus mali non est tibi timendum Theophile, cum tuum nomen præfixum libris de pretio plus detrahat integro, quando quidem de tuis genuinis bibliopolæ conqueruntur, quod Thomæ Hurtardo obiicis non *esse multitudinem in commutatione eorum.*

Nec verior es cum obiicis ex Catharino, Dominicanos falsiloquiis obnoxios, præsertim vbi de honore Ordinis agitur, & ex eodem refers Albertum vitiatum in distinctione tertia, conclusione art. 4. vbi ita habet. *Dicimus quod beata Virgo non fuit sanctificata ante animationem, & qui dicunt oppositum, est hæresis condemnata à Beato Bernardo in epistola ad Lugdunenses, & à Magistris omnibus Parisiensibus.* Vis autem de suo ibidem à Dominicanis addita verba hæc, quæ nec eo loco leguntur, *Quia contraxit peccatum originale.*

Miror cur Catharini nec locum notaueris, nec verba retuleris, quibus atroci hoc nos scelere grauas, relaturus sine dubio sicubi apud illum extarent: neque enim hæc reticentia, vel omissio tuæ in Dominicanos quidquam humanitatis est; eorum quasi fueris ipse pudori consulturus. Cæterùm Albertum legimus: apud Albertum desunt quæ de nostro ais addita. Consule editionem vltimam Lugdunensem, citatamque, vt retuli sine assumento vel additamento locum inuenies. Vt quid enim fuisset adiunctum, nisi vt Dominicani gratuito forent temeratores & falsarij, idest, nullo compendio, aut emolumento, cumque sui maximo dedecore? Eodem namque articulo solutione ad quartum expressis verbis habet Albertus quod ipsos fingis inseruisse falsarios. Hanc excute tuæque te, pudebit olim accusationis.

Vicinam huic cognatione calumniæ hîc adiungo al-

teram à priori licet in tua diatriba ſatis remotam Carpis Patrem Petrum Iammi, qui præfuit editioni Turcicæ Alberti Magni, addiſque a non nemine inſuſurratum fuiſſe, lacunas non exiguas in operibus Alberti Magni de ſuo expleſſe. Adeo flagras inuidiâ, vt etiam Alberti Magni operibus, iterum omnino iiſdem, quæ antea extabant, cuſis, dicas aliquid à nobis additium: Et quia tuæ calumniæ conſcius es, dicis hæc ab aliis inſuſurrari, Eò credo, tandem peruenies, vt aliquando aſſeras, nec Albertum Magnum, nec D. Thomam aliquid ſcripſiſſe. Huius certe opinionis conſors eſt Petrus de Alua, qui in ſuo Nodorum libro dicit D. Thom. pauca, vel nihil ſcripſiſſe, omniaque eius opera falsò illi à nobis attribui.

Quid cum iſtis hominibus agendum, qui ſenſum communem negant? Si eis arriſerit negare, opera V. G. D. Auguſtini eſſe D. Auguſtini, qua ratione conuincendi erunt? Certe iſti vel Authorum extare negant opera, vel ſi extent, ipſorum non eſſe genuina fidenter aſſerunt.

Eiuſdem furfuris, & roboris eſt altera accuſatio qua Theophilus contendit Dominicanos adulteraſſe libellum Athanaſij de ſanguine qui manauit ex imagine Chriſti transfixa, appoſito inquit in calce libelli aſſumento, quod neque eſt in græcis codicibus. Illi calumniæ duo repono: primum illud quod vocas aſſumentum, Athanaſij vere eſſe contendo: deinde eſto ſit aliquid addititium, vnde à Dominicano habes appoſitum, & ſi quis tandem corruptor ille eſt Dominicanus, quid eius nomen premis? An ſicut olim ſtatua Nabuchodonoſor inuiſibili manu euerſa eſt, ita & hunc obtendis librum ab ignoto & inuiſibili adulteratum Dominicano? Impoſturam ſilentio prodis, cuius te accuſant ipſi quos teſtes aduocas: nam Bellarminus ita habet in libro Athanaſij de paſſione imaginis Domini: vltima verba ab aliquo ſunt addita: ſed nullum nominatim denotat, multo minus aliquem ex Dominicanis. Alia poſſent addi ex notis P. Combefiſij ad orationem de imagine in puteum demerſa. Credibile eſt Symonem Metaphraſtem qui aliquot ſæculis Dominicanos anteceſſit, hiſtoriam illam Athanaſij nomine editam ſtylo auxiſſe, & ornaſſe.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Vindicantur à falsi calumnia nominatim Ioannes Annius, Ioannes de Montesono, Reginaldus, & alij.

HActenus vindicauimus Dominicanos à crimine falsi generatim accusatos à Theophilo; nunc singulorum defensionem suscipimus, quos nominatim vt falsarios notat: ex quibus primus est Ioannes Annius natione Italus, patria Viterbiensis, Prædicatorij Ordinis Professor, & Magister sacri Palatij, quem plurimi impense laudant, nonnulli falsum seu deceptum alicubi censent: sed nullus, quod sciam, ante Theophilum falsarij nomine suspectum habuit.

Sixtus Senensis acerrimi iudicij censor vocat Theologum eximium, historiarum omnium quotquot sint, vel fuerint, exactissima cognitione celeberrimum, antiquarium præstantissimum, & vetustissimum omnium rerum indagatorem, & inuentorem admirabilem, cuius in Berosum Babylonium, Metasthenem Persam, Mathenonem Ægyptium, aliosque multos antiquissimæ vetustatis historicos, accurata commendant Commentaria, & in plures scripturæ libros, vnde agnoscas Annium perfectam scientiarum Encyclopædiam habuisse.

Scio aliquot in illo lapsus animaduersos à Cano; sed quid mirum, hominem tot, & tanta complexum qui nullam eruditionis humanæ, aut sacræ partem prætermiserit, aliquando cespitasse? Sed iniquissimi censoris est, qualem se præbet vbique Theophilus, ob nonnullas hallucinationes illi falsarij nomen imponere, velleque ipsum non modo deceptum, sed deceptorem scripsisse, vt & alios ipse deciperet, quod vnum scelus falsariorum est & Interpolatorum; à quo vtinam Theophilus perinde abesset ac Annius nec durissimam hanc nobis reponendi necessitatem imposuisset quod ipsemet Annio per summam improbitatem imponit.

Ioanni Annio aggregat eiusdem sceleris accusatione

nnem à Montesono Arragonium dimidio fere sæ-
) superiorem: hic enim anno 1395. ille 1460. floruit:
qui Theophilo falsarius, est Gaguino celebri rerum
liæ historico, & à sanctissima Trinitate Ordinis
posito Generali, & Odorico Raynaldo, qui Annales
onij ex eadem Congregatione Oratorij Romani
ıratè prosequitur tomo 17. ad annum 1380. est Vir
trinæ insignis, & Ecclesiæ Romanæ, ac legitimi
ıtificis tempore schismatis strenuus defensor.
'cio equidem cum quibusdam facultatis Parisiensis
ctoribus, graues, & diuturnas habuisse contentio-
, atque ab illis 14. è Thesibus quas erat propugnatu-
propositiones censura notatas, à qua appellauerit ad
nmum Pontificem tum Auenione sedentem, libel-
que supplicem prorrexisse Vrbano sexto, in quo
ratione huius disputationis ad finem Magistri sen-
tiarum addita, refertur tot esse mendacia, quot verba:
ıe hoc vnum est Theophili, & Petri de Alua in Ioan-
ı à Montesono testimonium, quo illum falsi, aut
ırij arguunt. Sed quisquis sit huiusmodi relationis
hor, non videtur illi maior fides habenda, quam
ui ad vitas Sanctorum, Collectore Ribadeneira, ap-
unt auctaria eorum qui interdum superstites sunt,
ue vllo Ecclesiæ vsu, aut decreto Sanctis accensen-

'ed plurimum debemus huiusmodi additamenti ad
gistrum sententiarum authori: nam dum vnum Ioan-
ı à Montesono videtur petere, & damnare, Domi-
ınos omnes vindicat ab infinitis Theophili, & Petri
Alua calumniis & decretis: quæ ab Episcopo, quæ ab
demia Parisiensi, quæ ab Vrbano quinto prodie-
:, ad commendandam & confirmandam D. Thomæ
trinam, quæ à nobis supposita & conficta criminatur
que Petrus, conciliat fidem indubitatam: quod
ı pagina 423. vltrò fateatur illis vsum Ioannem à
ntesono, vt se à censura Parisiensi tutaretur, &
ām suam apud Vrbanum sextum ageret, numquam
accusata sunt ab aduersariis; id sine dubio non
ssuris, si vel minimum dubitassent, & fuissent suspi-
à Patribus nostris subiecta esse, aut vlla parte sui
ıta.

Hoc Academiæ silentium, aut potius expressa vox quiusmodi decreta authentica admittentis, nobis loco præsidij & apologiæ validissimæ est contra Petri cauillos, & vociferationes, huiusmodi testimonia à Dominicanis fabricata, & obtrusa Conceptionis Immaculatæ inumbrandæ causa. Nolim iterum ad examen & incudem propositiones reuocare Ioannis à Monte sono, quas tota familia sancti Iacobi susceperat defendendas; neque dubium est plures illarum sensum habuisse Catholicum, præsertim eas quæ creaturæ astruunt necessitatem existendi, qualem astruximus ex D. Thoma ad sectionem primam libri secundi, quibus hæc duo addo certissima apud omnes Sapientes ex sancto Doctore.

Primum nullam potentiam naturalem institutam esse, nisi ad actum, à quo sit perficienda, non destruenda: deinde siquæ sit potentia ad desitionem rei aut corruptionem comparata, eam non esse in re corrūpenda; sed vel in agente causa quæ potest creaturam corrumpere, & ad nihilum redigere, vel in materia capaci formarum plurium, quas cum simul complecti nequeat, neque vna satiari, dum omnes appetit; necesse est singulas corruptibiles esse, & perire, & dum vna inducitur eam quæ præcesserat abscedere. Hinc rerum contingentia, & aliqua ad desinendum potentia, qua carent substantiæ expertes materiæ, & corporeæ etiam, quarum materia vnius tantum formæ capax & appetens sit; quales asserit Cœlos Philosophia Peripatetica. Ex his ergo constat nullam, & substantiis huiusmodi corporeis, & multo minus Spiritualibus ad nihilum esse potentiam innatam, sed totam ab agente extrinseco peti: Qua Doctrina nihil verius aut solidius.

Quare notat Caietanus ad articulum 2. quæstionis 9. primæ partis, magnæ insipientiæ fuisse erroris damnari à quibusdam Parisiensibus dari Creaturam quæ illo genere necessitatis existat, exclusa potentia omni intrinseca, non extrinseca ad desinendum: vt mirum non sit hanc Censuram ab Episcopo Parisiensi magis fuisse reuocatam ipsius Academiæ Parisiensis, quàm Sancti Doctoris causa. Et prius obseruauerant Capreolus, & Ægidius huiusmodi articulos contra D. Thomam cusos vt loquuntur (ad requestam aliquorum Capitosorum:) &

Grauina libro 4. Cherubin Paradisi cap. primo dicit duplici tæda inurendum esse Authorem huiusmodi censuræ: primo quod næuos non ferendos Sancto Doctori affinxerit: deinde celebrem illam Vniuersitatem studiorum Parentem maxima iniuria affecerit, quasi adeo probrosam lucubrationem eius nomine ediderit, & in celeberrimos illos Magistros huiusmodi opus refuderit, quod in Indice librorum prohibitorum Concilij Tridentini iussu damnatur littera L. his verbis *Liber continens articulos reprobatos à facultate Parisiensi contra Doctrinam D. Thomæ.*

Hæc de Thesibus à Montesono, & quasi de iuris quæstione: quod ad Historiam attinet; multa habet Pater Mallet libro de Viris Illustribus domus Sancti Iacobi; cui cum Parisiensis Academiæ Doctori licuerit eius tabulas, & documenta exactiùs, quam Petro de Alua excutere, maior est etiam fides habenda. Ille verò docet primùm censuram latam ab Academiá in Ioannem à Montesono, salua in omnibus reuerentia sancti Doctoris, & Doctrinæ eius; deinde scribit Regem Carolum sextum, eiusque Patruos Duces Burgundum, & Borbonium ægrè tulisse discessionem domus sancti Iacobi à Facultate Parisiensi, & pro suâ pietate, & authoritate die vigesimâ tertiâ Augusti anni 1403. ad id etiam allaborante Benedicto decimo tertio Papa schismatico, cui vt legitimo adhærebat Gallia, has discordias sustulisse, & pacem sanciuisse.

Nullus autem his dissentionibus indoluit, aut illis tollendis fœliciùs, & ardentiori charitate Cancellario Facultatis Gersone incubuit: quem non minus sanctum, quàm doctum liceat agnoscere, ex epistolâ in hanc rem ad Collegium Nauarræ scripta, in quâ sic habet. *Cogor illam deflere scissuram miserabilem, & mutilationem luctuosam partis non modicæ Vniuersitatis Parisiensis, à quâ segregati sunt viâ quâdam indirectâ FF. Prædicatores.* Et cum eo sæculo ad Academiæ Doctores, & Sorbonæ Priorem pertineret Concionatores Parochiis ciuitatis dare, subiunxit.

Vtinam omnes attenderent quanta qualisque iactura spiritualis fuerit, tot hactenus sermones, tot lectiones, salubres instructiones in Vniuersitate, & alibi inde

nessasse. Et cum probè nosset hoc pacis studium nonnullis displicere, adiungit: *oblatrabunt scio si ad quosdam scripta delata fuerint, indignè ferentes, imo pro scelere vel mutabilitate deputantes quod pacem Iacobitarum videar optasse, aut pro ea scripsisse: sed libera voce fatebor; nec illud vnquam pudori deputabo, me nunc & prius olim semper r conciliationem ipsorum, etiam in mediis litibus optasse.* Hæc Gerson: quæ apud me plurimùm valent confirmandæ sanctitatis illius opinioni Verum si hæc eius opera in tollendo schismate ad illius gloriam; ita etiam ad nostram causam, & ad Ioannis de Montesono defensionem multum conferunt.

Hæc de Calumniâ in Ioannem à Montesono sufficiant. Reliqua quæ ad idem caput pertinent de sparso à Dominicanis rumore, damnatum à Clemente VIII. & Paulo V. Molinam de historiâ à Francisco Penna decano Rotæ scriptâ Congregationum de auxiliis. Itemquæ de eâdem historiâ ad compendium redactâ, Authore Patre Reginaldo inepte, & præter omnem veri speciem quæ denique ludit de Patre Piscatore quem tela subtilis verbis è triuio, arreptis appellat; eius sunt generis, vt cum multa astruat apertè falsa, & omnia incerta, nihilque nisi sui conuiciantis testimonio probet, frustra iis sigillatim expendendis, & refellendis immorarer; nam sola habet verba, & nulla argumenta: & quæ in Patrem Reginaldum, & in Patrem Piscatorem scribit; omnino in illum cadunt. Quid enim verius de Theophili diatribis quàm quod falsò de Patris Reginaldi Thesibus scribit, quæ præ pudore omitto.

Dei iudicio actum est, vt quascùmque in nos proiecisti conuiciorum sagittas, in teipsum resilirent; & contra te ipsum nesciens sententiam pronunciares. Dixisti in prœomio tui libelli; *Libros proscribendos esse, vel quia continent doctrinam hæreticam, aut hæresi conterminam, vel quia Authores in suis scriptis sunt erga sedem Apostolicam irreuerentes: vel quia de sanctis non agunt satis sobrie, & cum conuenienti obseruantia, vel quia doctrinam continent minus solidam; vel quia mendacia, & imposturas obtrudunt; vel denique, quia in alienam famam iniustè grassantur, & immodestia, atque acerbitate violant charitatem.* His profectò ignorans te ipsum

formasti, & damnasti, nobisque laborem abstulisti, io tuum libellum exactius refelleremus.

Duo tantum superioribus addam: præter recentem de ongregationibus auxiliorum traditionem, quæ apud nultos viget, quidquid hactenus scriptum est hâc hitoriâ à nullo Dominicanorum, sed duorum Illustrissinorum hominum nomine editum, nempe Domini Le Bossu Doctoris Parisiensis Benedictini, & Francisci Penna, quos vitæ genus semouebat à partium studio, & gratiæ aut odii minus suspicione laborabant, quam Rialda, quam Gabriel Hennas, quam Ioannes à sancto Thoma, ac proinde illis suscribendum erat aut credendum, qui neutrius instituti erant, magis quam Iesuistis aut Dominicanis. Sed aliter visum est maioribus quibus parendum. Cæterum, Theophile, si Pennæ de rebus Congregationis, & de nobis testimonium suspectum tibi est; patere tuum de Penna depelli: neque enim cōuenit à te reiici virum qui in aula Romanâ consenuit, qui de rebus à se visis scripsit; & tibi fidem haberi, aut Ripaldæ & Hennas narrantibus nec visa nec forte audita, & odij ac partium studij suspectis ne dicam compertis.

Si nobis permitteremus more tuo decreta Pontificum ad examen vocare, eorumque causas occultas inquirere; & temere, vti soles, incertas designare; possemus vero propiora proferre; sed in decreti reuerentiam obmutescimus.

PARAGRAPHVS TERTIVS.

Depellitur Calumnia de corruptis, aut subjectis D. Thomæ Libris ijs quibus de Conceptione agitur.

HOc paragrapho confutanda essent propemodùm infinita non solum à Theophilo; sed etiam à Petro de Alua, & Maraccio familiæ nostræ obiecta, nisi libro primo occupassem: hoc tantum præiudicio nunc agam cum illis & ceteris qui agmine facto in nos insurgunt, quasi falsarios, quod vel adulterauerimus, vel

nostram sententiam docuisse, omnem superat fidem, quod Suarez non diffitetur 3.p. D. Thomæ tom.2 q.27. art.2. disp. 1. sect. 5. folio 33. column. 1. impresso Venetiis 1598. vbi refert, *Secundam sententiam, quæ ait Virginem fuisse conceptam in Originali, & paulo post fuisse sanctificatam; tenuisse omnes fere antiquos, & scholasticos ante Scotum.* Gabriel Vasquez idem asserit ad 3. par. D. Thomæ quæst. 27. art. 2. disp. 117. cap. 1. *Hæc controuersia*, inquit, *de præseruatione B. Virginis à Veteribus Ecclesiæ Patribus disputata non fuit. Tempore vero Bernardi aliqua de hâc re disputatio extitit, vt colligere licet ex Epistola eiusdem Bernardi ad Canonicos Lugdunenses Epist. 174. ibi enim non solum docet, Beatam Virginem in peccato Originali conceptam fuisse, prout tunc communis Theologorum opinio ferebat: verum etiam, &c.*

Cur ergo relictis doctissimis viris Francisco Suarez, & Gabriele Vasquez, vni Pozæ adhæretis? Certe scriptores nobiles etiam ex vestris nunquam negarunt S. Thomam docuisse sententiam sanctificationis, pro secundo instanti: sed his nostris temporibus quidam ignobiles Authores commenti sunt, S. Thomam eam sententiam nunquam docuisse, & à nostris textum sancti Doctoris adulteratum. Si hanc viam aperiamus, nil supererit in Ecclesiâ certi: quia si hæreticis opponamus textum aliquem sacrum, illico conclamabunt fuisse à Catholicis adulteratum.

Placet hîc referre verba Patrum Salmanticensium Carmelitarum Discalceat. tom. 2. in p. 2. quæst. 8. tract. 13. de pecc. Disp. 11. dub. 5. num. 204. vbi sic aiunt, *Veniamus ad ea loca, quæ nihil continent censuræ, sed simpliciter tradunt, Virginem fuisse in Originali conceptam, aut non nisi post instans animationis fuisse sanctificatam. Hæc autem sincere considerantibus, siue, quæ iuuenis S. Thomas super sententias, siue quæ senior in summâ Theologia, vt aliis locis scripsit; ita pro peccati contractione sunt perspicua, & sibi ipsis cohærentia; vt salua propriâ conscientiâ non audeamus illa de solo debito intelligere. Legimus sæpe numero prædicta loca, sensum, verba, & apices attentè meditati sumus, summo-*

apertionem libri occurrit titulus de Conceptione Immaculatâ, pro quâ testem aduocabat Sanctum Vincentium Ferrerium sermone in illam solemnitatem: placuit explorare citationis fidem; res erat in promptu: altero scamno Bibliothecæ proxime sequenti habebam ad manum S. Vincentium: inquiro sermonem, accedo ad verba citata, vnius tantum monosyllabi mutationem factam inueni, quâ propositio negans mutata erat in affirmantem à Labbata. Quid facies istis hominibus? Certè tantæ audaciæ pœna leuissima est, si deprehensis in adeò aperto mendacio, etiam vera dicentibus nulla fides habeatur.

Quid dicam de Magistri sententiarum loco lib. 3. dist. 3. lit. C. vbi in editione Parisiensi anni 1542. sic habebat; *Antequam esset Verbo vnita caro obnoxia fuerat peccato in Mariâ, & in aliis, è quibus propagatione traducta est*: nouæ editiones, loco *in Mariâ*, habent, *in materiâ*; quod quidem nihil significat. Nunquam similes corruptiones moliti sunt Dominicani, & qui illas audent inducere, bonæ causæ plus nocent, quàm suffragentur, & sibi omnem fidem abdicant, quò nihil in vitâ humanâ, ne dicam Christianâ perniciosius accidere potest.

Horum quibus hactenus satisfeci multa sunt communia Theophilo, Maraccio, & Aluæ: omnes eodem præiudicio grauantur quod sole meridiano clariora, negent, vel obscurent, nescio quibus distinctiunculis non minus futilibus, quàm ridiculis, quorum vnus fructus est vt omnem sibi fidem penitus abrogent.

Theophilus obiicit intrusionem, vt ipse loquitur, Commentarii Petri Veronensis in Mathæum, inter sancti Thomæ opera à Bartholomæo Spina malitiosè factam, vt ipsemet fassus est Vuielmo de hâc corruptelâ se monenti. Hic fidem tuam contestor, Theophile: velim indices vbinam Spina à Vuielmo admonitus agnouerit falsò se supposuisse D. Thomæ Commentarios in Mathæum. En verba Vuielmi lib. 2. de scriptis D. Thomæ quæ te calumniæ conuincunt. *Circumferuntur iam verò in Mathæum quoque & in Epistolas septem, quas Canonicas vocant, atque postremò in Apocalypsim Commentarij, siue expositiones eius nomini*

inscripta; quarum aliquot quaterniones, earum scilicet quæ in Mathæum, ego adolescens, cùm Veronæ in Cœnobio S. Anastasiæ, Religioni, & litteris operam darem, deprehendi esse F. Petri Scaligeri Ordinis nostri, & Veronensis Episcopi, cuius scripta in communi Bibliothecâ seruabantur; & paulo post repetundarum velut reum Magistrum nostrum, & præceptorem meum F. Bartholomæum Spinam, qui id opus primus omnium typis in vulgus dederat, quod Lectori factum non indicasset, admonui: reliqui vero quos iam enumerabam, nec stylo, nec diligentiâ, cum aliis eius Viri commentariis conferri possunt, nec sunt à sectatoribus, alumnisque D. Thomæ antiquioribus agniti; vt pluribus coniecturis eos, vel non esse fœtus Aquinatis nostri, hæsitare liceat, vel certe eundem supremam manum illis non imposuisse. Hæc ibi Vuielmus.

Hæc tamen nihil moratus subdit noster Ioannes Paulus Nazarius in opusculo de scriptis D Thomæ, dubit. 7. *Hoc tamen opus* (Commentaria in Mathæum) *Sanctus Antoninus enumerat inter opera D. Thomæ, dicens: Lecturam quoque scripsit super Mathæum, quæ defectiua est; dicitur eam reportasse F. Petrus de Adria.* Hæc sanctus Antoninus, *cui magis est credendum quàm Vuielmio, qui scripsit anno 1564 cum præsertim Castilius narrationem S. Antonini (licet eius suppresso nomine) ad verbum afferat lib 3. Idem opus cæteris Angelici nostri Doctoris operibus annumerat Sixtus Senensis, Flaminius, Garso, Plodius, Bellarminus, & alij, quibus adde Bartholomæum Spinam ex Vuieilmio.* Hæc Nazarius.

Sed demus gratis, commentarium illum non esse D. Thomæ, nunquid malitiosæ intrusionis dicti commentarii inter opera D Tho. reus censendus est Bartholomæus Spina, qui bonâ fide secutus D. Antoninum, Commentarium illum inter opera D. Thomæ reposuit? Non meliori consilio Thomæ de Lemos imponit falsationem D. Thomæ quoad propitiatorium p. 2. q. 102. art. 4. ad 6. inquit enim Theophilus, *Sanctum Thomam ibi dixisse, propitiatorium fuisse lapideum, & Thomam de Lemos in Romanâ editione Summæ, absque vllâ veterum Codicum fide, ex suo cerebro mutasse, facta, & lapidis mutatione,*

in lignum; ne Thomas diceretur ignoraſſe veram propitiatorij materiam

Vix horum verborum vllum vitio caret; in primis velim me doceas, vnde audiueris, aut vbi legeris Thomam de Lemos habuiſſe curam editionis Romanæ? Si Summam D. Thomæ Romæ impreſſam legiſſes, ad limen Pater Magiſter Gregorius Donatus, non Magiſter Thomas de Lemos huic Romanæ editioni præfectus occurriſſet: ſed tu, vt grauiſſimum, & ſapientiſſimum Magiſtrum Thomam de Lemos, gratiæ efficacis contra Valentiam acerrimũ propugnatorem, lacerares, finxiſti adornaſſe Romanam editionem Summæ S. Thomæ. Sed nec legiſti ſolutionem, quam huic obiectioni adhibet noſter Magiſter Ioannes à S. Thoma tractatu de approbatione doctrinæ D. Thomæ, propoſitione 11. vbi ſic ait. *Res hæc ſcriptorum, vel amanuenſium incuria, aut vitio, in textum D. Thomæ irrepſit 1. 2. quæſt. 102. art. 4. ad 6. nam ex D. Thoma non proceſſiſſe clamant antiqua exemplaria, quæ ſolùm habent: ſuper arcam erat tabula quædam, quæ dicebatur propitiatorium; & non dicitur aurea, vel lapidea, vt notauit Magiſter Donatus, in impreſſione Summæ D. Thomæ in paruâ formâ Romæ 1619. ad marginem illius loci. Refert etiam P. Vaſquez, in commentario illius articuli tom. 2. in primam ſecundæ, in manuſcripto codice Salmantino antiquo ſolum haberi, tabula quædam; nec dicitur aurea, vel lapidea, quod ante Vaſquez affirmauit Medina, initio commentarii, quæſt. 103. eiuſdem p. 2. Denique ipſe D. Thomas expreſſe dicit, fuiſſe tabulam auream illud propitiatorium, ſuper Epiſtolam ad Hæbreos cap. 9. lect. 1. ad illa verba, & tabulæ teſtamenti*

Quamuis autem Vuielmus dubitet, an expoſitio in epiſtolas Canonicas ſit D. Thomæ; verius tamen eſt eam eſſe Diuum Thomæ, nam Sixtus Senenſis lib. 4. & Caſtilius lib. 3. primæ partis hiſtoriæ S. Dominici, & Bellarminus opus hoc tribuunt D. Thomæ, de quo Bellarminus ſuum ita profert iudicium. *Commentaria vero in Epiſtolas Canonicas videntur mihi erudita, & digna ingenio S. Thomæ; præſertim cum in eis ſeruetur ſtylus, & modus procedendi D. Thomæ. Neque obſtat quod in editione Romana hoc opus non*

censeatur. Siquidem eo tempore hoc opus nusquam inueniebatur, & primum in lucem prodiit Antuerpiæ anno 1593.

Hæc Bellarminus: quam etiam ob causam non ponitur ab antiquioribus in Cathalogo operum. D. Thomæ. Aliud hac in re commentum palmare occurrit, inquit, Theophilus, quod Lemos in textu D. Thomæ loco tabulæ lapideæ posuerit tabulam ligneam: vbi hæc legit Theophilus? Consulant omnes textum articuli 4. cit. ad 6. in editione Romanâ, legent tantum hæc verba: *& super arcam erat quadam tabula, quæ dicebatur propitiatorium*; nec designatur lapidea aut lignea, sed tantum quædam tabula, indefinitè. Vanum ergo quod obiicit Theophilus à Lemos mutatum esse lapidem in lignum.

Hæc sunt propria Theophilo: sua habet singularia Petrus de Alua. In primis ius sibi arrogat quodlibet ad arbitrium negandi, & asserendi, vel in aliis carpendi quæ licet solida & vera, minus sint ad eius gustum. Raymundum Lullium ferunt nouam excogitasse artem argumentandi, & demonstrationum genera diuersa ab iis quæ Aristoteles omnium sapientum consensu statuit. Nouos etiam profert Alua arguendi modos quos merito dixeris consequentias inconsequentes, absurdas conuenientias. Huius logicæ nuperæ gustum li. 2. nostræ responsionis dedimus: si quis tamen huiusmodi cibis expleri aueat, legat Nodos indissolubiles, & Solem veritatis eodem Authore. Hoc vltimo libro negat extare Archiepiscopum Antibarensem, quia inquit, *Archiepiscopus Antibarensis est fictus; cum neque in Gallia, nec in alia Christianitatis parte fuerit, nec sit talis Archiepiscopatus Antibarensis.* Sed si Dalmatiam lustrasset P. Alua, vidisset ibi ciuitatem Antibarensem, Italicè, *Antiuare*, modo à Turca occupatam, cuius plures fuerunt Archiepiscopi Dominicani, & nouissimè vnus Pontificatu Vrbani octaui. Sed credo Patrem Aluam ignorare etiam dari Episcopatus titulares.

Præterea subdit, nusquam vixisse fratrem Gerardum, seu Georgium Dominicanum scriptorem Archiepiscopum Antibarensem, quia Authores dissentiunt quoad

tempus quo floruerit. Ita ex Logica P. Aluæ, si inter Historicos non conueniat tempus quo quis vixerit, vel Scriptor, vel Princeps, eximendus sit de numero Principum, & Authorum.

At magis ridiculum quod asserit pag. 8 vbi reuocat in dubium, an Dominicus de Monte Luporum Italus Ordinis Prædicatorum vnquam extiterit huius nominis vllus, quia inquit, *Vidi omnes nomenclaturas, scrutatus sum non paucas Bibliothecas, legi quicquid hucusque scriptum est de Conceptione, peragraui Europam, sed nunquam mihi occurrit Mons iste Luporum* Mons Luporum est oppidum in Hetruriâ, ac etiam in Piceno, vel fortè etiam alibi: & credit bonus Vir, Oppida, & Castella reperiri in nomenclaturis, & in tabulis Geographicis, quibus non describuntur nisi ciuitates insigniores: præterquamquod Dominicus ille opus manuscriptum dicitur confecisse, non edidisse. Credit autem P. Alua se vidisse & potuisse videre omnia manuscripta, etiam non edita de Conceptione, & hoc magnâ fiduciâ asseuerat.

Nec minori audaciâ arguit sapientissimum Episcopum, olim primarium Theologiæ professorem Francisc. Arauium in Salmanticensi Academiâ; quod scripserit de festo natiuitatis Deiparæ nusquam in Ecclesiâ dubitatum; & ait se mirari hominem doctum & Scriptorem scholasticum id ausum asserere: quia nullus ex antiquis non disputauit in 3. sent. dist. 3. vtrum beata Virgo sanctificata fuerit in vtero ante natiuitatem. Sed in ipsum Aluam recidit hæc reprehensio, & materiam admirationis ac penè stuporis præbet, quasi velit quidquid in vtramque partem argumentis hinc inde propositis disputatur, vim dubitationis habere. Nam si ita vniuersim statuat, diuum Thomam aliosque Theologos passim dubitabundos inducit, idest, hæreticos, & atheos de existentiâ numinis, de Trinitate, & Incarnatione; cùm passim scribant An detur Deus, Trinitas, Incarnatio, &c. non vt rem dubiam faciant, sed vt locum habeant confirmandi mysteria fidei validissimis argumentis, & eorum solutione quæ contra obiiciunt Athei.

Nec minorem sui excitat admirationem (vt eius

verbis vtar) cum Turrecrematæ, Bandello, Grysaldo Dominicanis obiicit, eos videri ignoraſſe ſanctum Raymundum Diuum eſſe ex ordine Prædicatorum, quod inter canoniſtas numerent, & Dominum appellent. Mirum planè eſt quantum hæc accuſatio infantiam reſipiat, ne quid grauius dicam; nam præter quod plures ex ijs vno aut altero ſæculo floruere ante diuum Raymundum Eccleſiæ faſtis relatum à Clemente VIII. quid mali eſt inter Canoniſtas repoſuiſſe? Quaſi ſanctum eſſe & Canoniſtam repugnet, nec tum poſſet religioſus Dominicanus donari titulo Domini; quamuis fuerit ſacræ Rotæ auditor, & Summi Pontificis Capellanus. Non longè abeſt hæc cenſura Aluæ à ſenſu illius ruralis Preſbyteri cui cum inter legendum Euangelium occurriſſent verba hoc charactere, *Quid vobis videtur de* X. paululum, hæſit, & tandem protulit, quid vobis videtur de decimo, ratus illâ litterâ X. numerum, non proprium nomen deſignari.

Eandem inſcitiam, ne aliud dicam, reſipit obiurgatus Bandellus, quod Catalogo Auctorum ab immaculatâ Conceptione diſſentientium, repoſuerit Clementem VI his verbis. *Idem tenet B. Clemens ſextus vir eruditiſſimus.* Quâ de causâ exclamat Alua, Beatum, quo titulo beatitudinis à nullo quod ſciat ſcriptore donatum: ſed ignorat Pater Alua titulum. Beati, & Beatiſſimi communem eſſe Summis Pontificibus, & ad illorum dignitatem, non ad morum ſanctitatem pertinere. Exſcribendus eſſet totus Liber, ſi vellem omnes ineptias ſuperioribus ſimiles Lectori ſubiicere: Sed parcendum eſt etiam aduerſariis, & ſemotis nugis, ad rem propius accedamus.

Triumuiratus nobis infenſiſſimus Theophilus, Alua, Marraccius, conſilia vireſque iungunt, vt nos penè perditum eant: quaſi ſancti Doctoris falſarios 3.p. q.27. articulum 2. nos adulteraſſe contendunt. Summa & vis argumentorum in hoc poſita eſt, ſanctificationem Deiparæ oportuit aliquo inſtanti, non quod anteceſſerit animam Corpori infuſam, vt omnes aſſentiunt: ergo ſanctificata eſt Deipara eodem quo anima corpori infuſa eſt, aut inſtanti coniunctionem animæ ſecuto: Hoc poſtremum volunt diſcipuli D. Thomæ, eius

menti consentaneum, & contextui totius quæstionis.

Sed hi tres à me nominati velut agmine facto in nos insurgunt, & criminantur subtracta ex Articulo verba hæc. *Sanctificatio Beatæ Virginis non potest intelligi ante animationem, sed in ipsa animatione, id est in coniunctione animæ cum corpore*: sub quâ, inquiunt, formulâ refertur hic locus à Ioanne Bromiardo Summâ prædicantium, verbo, Maria. Neque enim vllum exemplar D. Thomæ proferri potest, quod habeat illa verba quæ aliunde euertunt totum contextum articuli, & vim argumentorum D. Thomæ. Quare nullam fidem potest facere locus Bromiardi, vt potius D. Thomæ Articulum, quam locum Bromiardi vitiatum credamus. Et mirum sane est apud aduersarios plus valere vnum locum in alieno Authore citatum ex hoc Articulo, quàm omnia quæ extant exemplaria D. Thomæ, quæ nostram interpretationem confirmant, & nos vindicant à suspicione huius loci adulterati.

Nec verisimilior est altera accusatio Theophili contra Cosmam Moreles, quem dicit, *textum apertissimum D. Thomæ in primum distinct. 4. quæst. vnica art. 3. ad 3. impudoratè adulterasse in editione Antuerpiensi.* Ad quid enim fuisset gratuitò falsarius; cum locus ille quem vocat apertissimum ad Conceptionem Immaculatam confirmandam, nihil prorsus ad rem faciat, Vt annotauit P. Nicolai responsione ad 3. huius articuli quæ ita habet? *Dicendum quod puritas intenditur per recessum à contrario, & ideo potest aliquid creatum inueniri quo nihil purius sit in rebus creatis, si nulla contagione peccati sit inquinatum; & talis fuit puritas B. Virginis quæ à peccato Originali, & actuali immunis fuit*: *idque*, vt annotat nominatus à me Doctor, *vel per exemptionem præseruatiuam quoad peccatum actuale quod non commisit, vel per subsecutiuam liberationem quoad Originale, quod iuxta mentem D. Thomæ incurrit: nam hoc etiam sensu immunem Grammatici appellant qui ab obligatione præcedenti liberatus est, vt ipsemet D. Thomas ab Originali culpâ immunem vocat eum qui per Baptismum purgatus est, &c.* En apertissimum Theophili.

verbis vtar) cum Turrecrematæ, Bandello, Grysaldo Dominicanis obiicit, eos videri ignorasse sanctum Raymundum Diuum esse ex ordine Prædicatorum, quod inter canonistas numerent, & Dominum appellent. Mirum planè est quantum hæc accusatio infantiam resipiat, ne quid grauius dicam; nam præter quod plures ex ijs vno aut altero sæculo floruere ante diuum Raymundum Ecclesiæ fastis relatum à Clemente VIII. quid mali est inter Canonistas reposuisse? Quasi sanctum esse & Canonistam repugnet, nec tum posset religiosus Dominicanus donari titulo Domini; quamuis fuerit sacræ Rotæ auditor, & Summi Pontificis Capellanus. Non longè abest hæc censura Aluæ à sensu illius ruralis Presbyteri cui cum inter legendum Euangelium occurrissent verba hoc charactere, *Quid vobis videtur de* X. paululum, hæsit, & tandem protulit, quid vobis videtur de decimo, ratus illâ litterâ X. numerum, non proprium nomen designari.

Eandem inscitiam, ne aliud dicam, resipit obiurgatus Bandellus, quod Catalogo Auctorum ab immaculatâ Conceptione dissentientium, reposuerit Clementem VI his verbis. *Idem tenet B. Clemens sextus vir eruditissimus.* Quâ de causâ exclamat Alua, Beatum, quo titulo beatitudinis à nullo quod sciat scriptore donatum: sed ignorat Pater Alua titulum. Beati, & Beatissimi communem esse Summis Pontificibus, & ad illorum dignitatem, non ad morum sanctitatem pertinere. Exscribendus esset totus Liber, si vellem omnes ineptias superioribus similes Lectori subiicere: Sed parcendum est etiam aduersariis, & semotis nugis, ad rem propius accedamus.

Triumuiratus nobis infensissimus Theophilus, Alua, Marraccius, consilia viresque iungunt, vt nos penè perditum eant: quasi sancti Doctoris falsarios 3.p. q.27. articulum 2. nos adulterasse contendunt. Summa & vis argumentorum in hoc posita est, sanctificationem Deiparæ oportuit aliquo instanti, non quod antecesserit animam Corpori infusam, vt omnes assentiunt: ergo sanctificata est Deipara eodem quo anima corpori infusa est, aut instanti coniunctionem animæ secuto: Hoc postremum volunt discipuli D. Thomæ, eius

menti consentaneum, & contextui totius quæstionis.

Sed hi tres à me nominati velut agmine facto in nos insurgunt, & criminantur subtracta ex Articulo verba hæc. *Sanctificatio Beatæ Virginis non potest intelligi ante animationem, sed in ipsa animatione, id est in coniunctione animæ cum corpore*: sub quâ, inquiunt, formulâ refertur hic locus à Ioanne Bromiardo Summâ prædicantium, verbo, Maria. Neque enim vllum exemplar D. Thomæ proferri potest, quod habeat illa verba quæ aliunde euertunt totum contextum articuli, & vim argumentorum D. Thomæ. Quare nullam fidem potest facere locus Bromiardi, vt potius D. Thomæ Articulum, quam locum Bromiardi vitiatum credamus. Et mirum sane est apud aduersarios plus valere vnum locum in alieno Authore citatum ex hoc Articulo, quàm omnia quæ extant exemplaria D. Thomæ, quæ nostram interpretationem confirmant, & nos vindicant à suspicione huius loci adulterati.

Nec verisimilior est altera accusatio Theophili contra Cosmam Moreles, quem dicit, *textum apertissimum D. Thomæ in primum distinct. 4. quæst. vnica art. 3. ad 3. impudoratè adulterasse in editione Antuerpiensi.* Ad quid enim fuisset gratuitò falsarius; cum locus ille quem vocat apertissimum ad Conceptionem Immaculatam confirmandam, nihil prorsus ad rem faciat, Vt annotauit P. Nicolai responsione ad 3. huius articuli quæ ita habet? *Dicendum quod puritas intenditur per recessum à contrario, & ideo potest aliquid creatum inueniri quo nihil purius sit in rebus creatis, si nulla contagione peccati sit inquinatum; & talis fuit puritas B. Virginis quæ à peccato Originali, & actuali immunis fuit*: *idque*, vt annotat nominatus à me Doctor, *vel per exemptionem præseruatiuam quoad peccatum actuale quod non commisit, vel per subsecutiuam liberationem quoad Originale, quod iuxta mentem D. Thomæ incurrit: nam hoc etiam sensu immunem Grammatici appellant qui ab obligatione præcedenti liberatus est, vt ipsemet D. Thomas ab Originali culpâ immunem vocat eum qui per Baptismum purgatus est, &c.* En apertissimum Theophili.

locum. Sed vellem docuisset nos, quibus verbis hunc locum corruperit Moreles, cum editio illius consentiat cæteris, nec appareat quibus verbis possit hæc corruptio adhærere.

Sed ad Aluam redeamus. Pessimè illum habet locus ex quodlibeto sexto quæst. 5. qui ita expresse habet *B. Virginem fuisse conceptam in peccato Originali.* Huius loci pondere pressus & odio negat Quotlibeta esse legitimum partum D. Thomæ. Sed huic responsioni diffisus, ait D. Thomam intelligendum de peccatis commissis in conceptione, & generatione carnali. Quis ad istam responsionem non obstupescat? Indica, mi Petre, quænam sint illa peccata? Neque enim alia fingere potes, quam quæ sanctissimi Parentes Deiparæ velis admisisse. Certè maximæ charitatis est hanc responsionem stultitiæ arguere, ne cogamur damnare impietatis. Non mirum est illum ita à veritate dissentire, cum nec secum possit conuenire.

Præfatione ad Nodos quibus Dominicanos omnes suscipit ineluctabiliter implicandos, omnes Prædicatorum Ordinis Authores ait abnegare omnem meræ creaturæ conceptionem à contagio peccati expertem; sed in *sole veritatis*, scribit, secùs omnes vno aut altero excepto sentire. Hoc postremo libro duo contendit, nempe textum diui Thomæ falsatum, deinde quæcumque testimonia Christi, Summorum Pontificum circunferuntur ad commendationem doctrinæ diui Thomæ esse commentitia, ne quidquam Conceptioni immaculatæ officiant. Hinc genuina agnoscit opera inscripta sancto Doctori, inde inclamat supposititia & falsata.

Antequam partibus respondeam vellem hæc quatuor pugnantia conciliaret, aut conueniret secum, & exertè aperiret cui harum diffidentium opinionum assentiat. Putatne diui Thomæ, opera genuina; & commentitia, quibus commendantur testimonia? Vel hæc vera; illa adulterata? Censetne sancti Doctoris discipulos quoad Conceptionem immaculatam eius opinioni adhæsisse, aut intercessisse? Sed compendiosius erit dicta eius refellere, quàm delectum partis aut responsionem expectare. Nihil opus hîc immorari: pluribus

demonstratum est libros diuo Thomæ inscriptos, genuinum esse illius partum: & testimonia Christi & Pontificum, atque Academiarum quibus probantur, vera esse, nec discipulos à magistro dissentire.

Commentaria in Magistrum sententiarum ad Annibaldum Cardinalem per summam iniuriam, contra omnium eruditorum suffragium, eripit sancto Doctor. futilibus coniecturis. Vix vllus liber extat nomine S. Doct. dignior tanto authore, & qui magis illius stilum resipiat; vt merito dicat Vuielmus scriptum iam prouectâ ætate, & quæ prioribus commentariis latiùs explicuerat, his posterioribus mirâ breuitate nullâ phrasis aut Solidæ doctrinæ mutatione contineri. Et immeritò Alua carpit Thomam Nerium quasi gratis inscripserit diuo Thomæ illud opus, suâ curâ Parisiis apud Michaëlem Sonium anno 1574. editum; nam præfatione ad illam editionem egregiè vindicat Sancto Doct. aureum opus; quod diu, inquit, quasi sub terrâ latuerat, prouidentiâ Pauli Papæ quarti in lucem erutum, veluti totius sacræ Theologiæ summarium quoddam. Sanè authoritas Summi Pontificis, stilus, eruditio, (quibus ad dignoscendos librorum Authores nullus est certior character,) dirimunt litem ab Alua de hoc opere motam vnius manuscripti fide, quod è situ & puluere Bibliothecæ Carmelitarum Parisiensium eruit, nullo annotato nomine Authoris, cui sit ascribendum. Et hæc, si superis placet, coniectura, plus valet apud Aluam, quam quælibet argumenta & Criteria certissima, quæ asserunt sancto Doctori. De catena aurea nihil superest libro primo dictis addendum.

Sane si quæ habemus antiquitatis monumenta, huiusmodi leuibus coniecturis reuocentur in dubium; quid nobis supererit certi ex Sanctorum Patrum lucubrationibus? Hæc Alua de libris S. Thomæ quos criminatur suppositios: sed de his vitilitigationibus plura diximus lib. 1. Plus habet temeritatis & periculi ad conuellendam rerum certissimarum fidem ex historia seculari, aut sacra receptam, si illas exigamus ad regulas, quibus Alua expendit testimonia doctrinæ Angelicæ, vt commentitia habeantur, nisi proferamus archetypas, & primares tabulas quibus inscribuntur; nisi

quæ de Sanctis credimus contineantur iisdem litteris Apostolicis, quibus diuorum Catalogo sunt ascripti.

Si hâc lege nobiscum agat, patiatur necesse est secum eodem iure agi: si verò ita sit, peribit pars maxima historiæ Ecclesiasticæ, & de Seraphicâ, ac Franciscanâ actum erit. Nam vt cum illo contendam eodem quo nobiscum iure agit, demonstrari mihi velim ex Authoribus, qui primi sanctorum Ludouici, Rochi, Iuonis, Elisabethæ viduæ historiam scripserunt, ad Franciscanum Ordinem pertinuisse. Certè aliquot legi huiusmodi Scriptorum, apud quos ne verbum quidem hâc de re comperi. Proptereane Franciscanis saluâ conscientiâ, & æquitate tot Sanctos, tot ornamenta eripiam? Si nutet fides colloquii Christi cum D. Thoma, quod taceatur Bullâ canonisationis; incerta erunt & falsa stigmata sancti Francisci: quia de his silent litteræ quibus relatus est fastis Ecclesiæ.

Dices ea constare aliis testimoniis: ego etiam repono ea non deesse nobis ad hanc rem confirmandam. Nam si tumet putas valida desumi argumenta ad stabiliendam opinionem Conceptionis Immaculatæ, ex indulgentiis illius gratiâ collatis, ex responsoriis & lectionibus quæ Diui festo recitantur, & continentur officio authoritate Pontificiâ confirmato: dicam hæc omnia nobis præsidia suppetere. An ignoras à Pio V. collatam indulgentiam iis qui Neapoli ad sacellum & oratorium venerationis causâ accesserint, quo seruatur & colitur Imago Christi Crucifixi, è cuius ore huiusmodi verba, *Bene scripsisti de me Thoma*, prodiisse (vt Pontifex loquitur,) *pia testatur historia*, (non vt tu cauillaris & Pontificis verba interpolas vt eleues,) *vt piè testatur historia*, qui non solum syllabarum decipulas, sed etiam ipsos litterarum apices videris ad tuum commodum rapere, vt rerum certissimarum fidem tollas; & omnia concutere turbinum more, qui vt, inquit Seneca, rapta conuoluunt; sed ipsi ante euoluuntur, & primi sentiunt pestiferam illam vim, quâ plerisque nocuerunt: Nam si res tuas exigamus, vti æquitas postulat, iisdem legibus, quibus nostras expendis & in dubium reuocas, ac conficta s niteris probare, tui Ordinis ipsemet fundamenta conuellis. Sed ad Theophilum redeamus.

ARTICVLVS TERTIVS.

Secunda Calumnia de Inquisitorum iniquis Iudiciis depellitur.

CVm triplex veritatis genus distinxerimus, quo Dominicanam familiam pollere demonstratum est: primùm veritate verborum quæ menti, seu mentis quæ rei conueniat; secundo Iudiciorum quibus ex lege iustâ decernantur; tertio denique vitæ ad sanctitatis regulam compositæ: totâ nostrâ apologiâ pluribus probatum est, Dominicanam familiam, Ordinem esse huius triplicis veritatis doctrinæ scilicet Catholicæ, lectionibus in scholis, concionibus in pulpitis, aut libris traditæ, iudiciorum æquitatis in administrandis rebus quæ ad Inquisitionem pertinent, & morum sanctimoniæ etiam miraculis confirmatæ.

Totidem calumniarum genera parauit Theophilus quibus has dotes impeteret. Primam mendacij, quod verborum & mentis veritatem corrumpit superiori articulo depulimus: nunc refellenda est altera contra Iudicum æquitatem sanctè seruatam apud tribunal inquisitionis. In nostros quæsitores fidei non est quod admodum timeamus Inquisitionem Raynaudi; quia multa suppetunt argumēta quibus nos à turpissimâ labe corrupti huius officij purgemus: pauca habent aduersarij quæ nobis aliquâ specie veri obiiciant; nam Calumniam atrocissimam & iuxtà falsissimam de hæresi Lutheranâ, & Geusiorum in Belgio tumultuantium motibus, per summam iniuriam nobis à Theophilo imputatis, breui & validè profligauimus; & plura fortè addemus.

Ex infinitis quæsitoribus quos religio Ecclesiæ dedit, duos seligit totâ Ecclesiâ celeberrimos, & innocentissimos in quos sæuiat Raynaudus, Eliam Massinum, & Nicolaum Eymericum, quorum vtrumque tribunalia Inquisitorum delegerunt sibi in suos Iustinianos, & Cuiacios: & librum primi, titulo *Arsenale sacro*; alterius directorium habent, quasi suos Codices & regulas: & cum sint venerationi omnibus qui in hoc foro versan-

tur; non dubitauit tamen Theophilus *asinitatem* priori improperare, quam sub eius, ait, nomine latere: atque vbi hunc conuitiis de triuio lacessiuit, Eymericum seriò tanquam reum peragit falsi, & læsæ Maiestatis Pontificiæ, quod, inquit, duo Pontificum confinxerit diplomata: vnum contra Raymundum Lullum nomine Gregorij XI. quod Vasquez, quod Dermitius Thadæi, & Vuaddingus acritèr impugnant: alterum nomine Clementis quinti, quo de Christi sanguine controuersiam definit in gratiam Prædicatorum contra Minores. Huic decreto Vuaddingus opponit aliud Pij secundi, biduo datum ante postremum vitæ diem, quo testatur, nihil ab vllo decessorum eâ de re fuisse definitum.

Hæc summa est accusationum in Dominicanos quæsitores, aut potius, laus & Commendatio: cùm nihil Raynaudo ex quator seculorum historiâ, & toto eo tempore administrato munere occurrerit quod carperet; præter has Bullas, quas gratis calumniatur ab Eymerico confictas. Sanè cùm omnes Dominicanos auersetur, odio tamen maximè flagrat in Inquisitores & secretarios Indicis. Sed quid mirum si reus iudicem oderit? Scripsit multa Censuræ obnoxia; plura habebat recondita nihilo meliora damnatis, quæ dolore parturientis continebat: licentia scripturiendi quidquid in mentem veniebat, nec pœnæ patiens erat nec fræni, vnde vt illud onus & iugum intolerabile excuteret; nullùm calumniarum genus omisit; imputato vt supra vidimus, Dominicanæ Inquisitioni Hollandorum in Ecclesiam Romanam odio, quod ex metu Hispanæ natum omnes sciunt. Hæreticos penè omnes & libertinos absoluit, vt reos faciat Inquisitores; quasi illis liuore, non zelo religionis lites mouerint.

Sed quamvis contra Petri calumnias vbique suppetant luculentissima testimonia, quibus illorum integritas illucescat; nulla tamen extant certiora aut copiosiora; quàm quibus in tractandis, quæ ad inquisitionem pertinent, rebus, quasi hæreditaria prudentia, & æquitas comprobatur. Nam officij huius ritè administrandi gratia primùm sanctissimo nostro Patriarchæ collata est; & ab illo, quasi à capite in filios perpetuo iure, ac diffluuio deriuauit; vt sicut quibusdam familiis singulari

Dei beneficio inserta, & innata est vis quædam humanâ maior morsus canum curandi, ita in hæreticos inquirendi, & eorum comprimendi furorem, quæ vix alibi occurrat, & quam frustrà allatrat Raynaudus.

Et hanc etiam nobis laudem non negat Sebastianus Salelles Societatis Iesu Tom. 1. de materiis tribunalium S. Inquisitionis, prolog. 3. num. 9. vbi sic ait; *vita functus S. Dominicus cum miraculis innumeris clarus, & in Sanctorum numerum meritò relatus, hanc quasi hæreditatem filiis suis religiosis sui Ordinis reliquit; fungendi scilicet in quibuscumque mundi partibus S. Inquisitorum munere; potestate etiam, & iurisdictione per breuia Pontificia similiter ipsis delegatâ; vti reuera exactissimè & gloriosissimè semper functi sunt, & vsque in hanc diem in multis Italiæ locis funguntur: nec vnquam laboribus aut vigiliis, imò nec effusioni sanguinis, & propria vita pro fide & religione tuendâ, ac pro officio sanctissimæ inquisitionis exequendo pepercerunt.* Hæc Salelles quæ validè refellunt calumnias Theophili, quibus non solum se iniqui iudicij, sed etiam ingrati animi comprobauit.

Debuerat sane omnes Inquisitores diligere, in gratiam Matthæi Orii Dominicani Inquisitoris forsan vltimi Parisiensis, cui se totam Societas debet, seruato suo Authore à furore auditorum Parisiensium. Parricidij genus est eos extinctos velle, à quibus vitam & salutem hauseris.

Hæc de Inquisitoribus generatim: ad duo quæ obijciuntur capita Eymerico facilis responsio est, nec opus est pluribus apertas calumnias refellere. Theophilus ait confinxisse Bullam Clementis V. nomine, quâ in gratiam Dominicanorum dirimitur controuersia de Christi sanguine aduersus Franciscanos, cui Vuaddingus oponit alteram Pij II. quâ testatur Pontifex nihil ab vllo suorum decessorum fuisse hâc de re sancitum. *Sed bona verba*: quo teste, quibus probat Theophilus tabulis Eimerycum hanc Bullam cudisse? Quo loco id piaculum admisit? Lego, relego directorium Eymerici, nomen Clementis V. & Bulla illo Authore data de controuersia Dominicanorum cum Franciscanis nulla prorsus occurrit.

Refertur quidem secundâ parte directorij Clementis VI. nomine, Nicolao Rosello ordinis Prædicatorum per Aragoniæ Regnum Inquisitori, cui muneri successit Eymericus, litteris Apostolicis iniunctum negotium, & ius temporariæ cognitionis; seu vt vocant, commissionem inquirendi in quemdam concionatorem, qui populum docuerat inter prædicandum, sanguinem Christi fusum die Parasceues fuisse à Diuinitate seiunctum; cuius assertionis velut temerariæ & erroneæ, Pontifex indicebat palinodiam & retractationem.

Sed grauissimè peccat Theophilus, & objectâ hâc falsatione triplicis hallucinationis conuincitur. Tanto enim in Dominicanos præceps impetu agitur, vt nullam, nec rerum, nec temporum, aut Litterarum pontificiarum, quamuis immane, distent, rationem habeat, aut discrimen agnoscat. Hâc accusatione Eymerici peccat primùm Anacronysmo, seu falsâ supputatione temporum: diploma Clementis VI. ad Rosellum ex Spondano editum fuit anno 1352. Clemens vero V. anno 1314. idest totis quadraginta octo annis ante diploma scriptum obierat: peccat deinde non minus pudendâ nominum quam temporum hallucinatione: nam Clementem V. sexto sufficit, Nicolaum Eymericum reponit loco Nicolai Rosselly. Dicerem deceptum cognatione nominum & officiorum Clementis, & Nicolai; nisi aperta fraus subesset, quâ hæc permiscuit; vt fucum faceret lectori, & calumniæ aliquam verisimilitudinem asciscerет.

Grauior est tertia hallucinatio; mandatum Pontificis singulare, quod dici solet commissio, seu delegata Iurisdictio ad certum tempus, putat habuisse vim Bullæ, & pondus definitionis ex cathedrâ: cum hæc duo toto cœlo distent. Litteræ Clementis VI. vt iam monuimus, vim mandati singularis, non bullæ ad totam Ecclesiam directæ rationem habebant; & licet delegata illa iurisdictio litteris Apostolicis data fuerit Rosello; potuit tamen Pius II. asserere à nullo decessorum definitam controuersiam, nempe constitutione Apostolicâ; licet à Clemente VI. mandato singulari rei veritas fuisset significata: vnde Vasquez 3. parte disp. 36. cap. 4. depromit argumentum ex Clementis VI. diplomate, quo ait confirmatum

confirmatam Dominicanorum sententiam contra Franciscanos. Certe qui in Eymericum quasi in falsarium & inquisitionis, cui authoritate Pontificiâ praeerat, corruptorem, lapidem iaciebat, à vitiis quae in eo castiganda suscipiebat, immunem fuisse decebat.

Nec verior est aut sincerior accusatio altera quâ grauat eumdem Eymericum, alteram confinxisse bullam nomine Gregorij XI. quâ errores Lulli damnantur. Confictae bullae praecipuum argumentum est eam desiderari in Registro Gregoriano.

Sed leuior est haec accusatio, quam vt falsarii crimen impingat viro grauissimo, & de totâ Ecclesiâ bene merito: Nam ad illam potius coniecturam, quam probationem responsio aperta, & multiplex est. Vnâ tamen contentus sum; illam aduersus Lullium Constitutionem à Gregorio XI. datam anno eius Pontificatus sexto, cuius Registrum periit, nescio an casu, an dolo Lullistarum; vel quod verisimilius est, mutatione Sedis Apostolicae, tunc Auenione Romam translatae; quamuis Registrum illius anni extaret, & diploma deesset, non inde consequitur ab Eymerico confictum; nam praeter quod plures ab authoribus Bullae citantur authenticae, quarum apud aliquos aphtographum habetur, quae tamen è registris, nescio quo casu, exciderint: quis adeo historiae huius temporis ignarus est, quin nesciat, Raymundum Lullium apud Gregorium XI. saepius haeresis accusatum, & vno diplomate dato anno 1372. praecepisse Eymorico in Raymundi errores inquirere, & eius libros igni addicere, si qui in illis errores deprehenderentur? Idem fere praecipit altero decreto, Francisco Vitali duobus annis post superius dato.

Mirum est adeo acriter à Theophilo susceptam Lulli defensionem, quem non modo Eymericus; sed etiam suorum plurimi damnant; de quo Iacobus Gualterius Iesuita in Tabulâ Chronologicâ pag. 354. vbi ad annum 1260. sic ait. *Prodiit in medium hic histrio Raymundus Lullius, multos spargens libellos, quorum aliqui magiâ permixti, & plusquam quingentis erroribus contaminati reperti sunt.* Ita Gualterius de Lullio. Quibus non obstat, quae opponit Sebastianus Salelles tomo 1.

de materiis tribun. S. Inquisit. lib. 3. regula 276. vbi contendit Raymundum Lullium nihil scripsisse, nec edidisse libros; nisi post annum 1260. quo inquit, ad Deum fuit conuersus: quod Salelles non probat, nisi leuibus, & remotis quibusdam coniecturis.

Libellus autem supplex nomine F. Ioannis de Riera Franciscani editus, cuius meminit Salelles, falsi omnino suspectus est, cum ab illis prodierit, qui suo instituto Lullum vindicabant, ac etiam Eymericum ea de causâ odio habuerint: quare præfatione huius libelli falsò & temerè Eymericus incusatur quasi propositionum hæreticarum assertor, atque hoc nomine ad tribunal inquisitoris Auenionensis delatus est, fraude æmulorum, nullo suo vitio.

Nam, vt inquit doctissimus Franciscus Pegna in Eymerici vitâ breuiter collectâ, & Directorio præfixâ: *Multos habuit Eymericus, dum viueret, aduersarios: sed non est mirandum, cum ea fere sit eruditorum conditio, aut potius infælicitas. Habet quaque virtus sua aduersa, & obstantia vitia; & quo altiores sunt turres, maioribus ventorum flatibus concutiuntur, &c.* Ex quibus liquet, immeritò à Bernardo illo Episcopo Castelli Commissario, relato à Vasquez, damnatum fuisse Eymericum, quasi Bullam illam confinxerit, nullo alio argumento quam futili coniecturâ, defuisse registro bullam iam confutatâ.

Certe si conficta esset, non fuisset passus Gregorius XIII. nouissimè edi Bullam illam in Directorio Eymerici, quod vt ipsemet Pontifex Gregorius Bullâ Directorio præfixâ dicit, *à F. Paulo Constabili sacri Palatij Magistro diligenter examinatum, recognitum, & approbatum; ac etiam annotationibus Francisci Pegna Iuris vtriusque Doctoris illustratum fuit.* Et ipsemet Pegna in Epistolâ nuncupatoriâ dicit, *se omnem diligentiam studium, sollicitudinem, & laborem adhibuisse in illustrando, & perficiendo egregio Directorij inquisitorum opere.*

Sed audiamus insignem nostri temporis Scriptorem ab omni studio partium alienum, & veritatis tantum amantem; Odericum dico Raynaldum in suis Ecclesiasticis Annalibus tomo sexto decimo, ad

annum 1372. num. 35. vbi post relatos Lulli errores, eorumque damnationem diplomate Pontificis Gregorii XI. ab Eymerico allato addit. *Sed hæc Lullistæ conficta ab Eymerico, vel subreptitium esse diploma contendunt. At virum grauem egregiè de Religione Catholicâ meritum, nullius vtilitatis illecebrâ pellectum, id facinus perfrictâ fronte ausum vix credi potest, cum facillimè coargui mendacij potuisset.*

Verum est quæ Lullio ab historicis attribuuntur, non esse opera ipsius Lulli genuina; sed tamen vt plurimum errasse, non potest dubitari ex his, quæ afferunt Odericus, & Pegna, qui etiam refert, eorum recognitionem Cardinali Ostiensi à Summo Pontifice mandatam fuisse.

Liquet enim ex superioribus, res difficiles, quousque ad amussim discutiantur, non clarescere: existimo autem ex hâc nostrâ discussione patere, Eymerici innocentiam, ab omni culpâ, & fictione immunem euinci. Sed videant Vasquez, Vvaddingus, Dermitius Thadæus, ac Theophilus, quantum decepti, aut affectu excæcati sint; dum Eymerico Clarissimo viro huiusmodi crimen imponunt. Dermitium quandoque castigat Odericus suis Annalibus: sed si tempus suppeteret, acriùs castigandus esset de pluribus aliis, quæ vel ex æmulatione, vel ex ignorantiâ Dominicanis affingit: & si eius oratio sedulò discutiatur, constabit tandem, eam non ex bono animo proficisci. Vnde hæc, quæ retulimus in gratiam Eymerici validiora sunt sine dubio iis, quæ contra Vuaddingus, ac Dermitius scripserunt pro Lullio, quem Franciscanum volunt; cum tamen nec ab Oderico, nec à Pegna, nec ab Eymerico, nec à Summis Pontificibus Franciscanus asseratur: sed si illius instituti fuerit, de quo nolim contendere, confirmatur opinio de illo concepta, quod totâ Europâ erro, & vagus, & apud Dominicanos frequentiùs hospitaretur, quàm apud suos, etiam Pisis & in aliis ciuitatibus, quibus Franciscanorum Conuentus non deessent.

ARTICVLVS QVARTVS.

Profligatur vltima omnium impostura de miraculis & Reuelationibus confictis.

PAVCA habuit Theophilus quæ contra iudiciorum veritatem seu aduersus quæsitores Dominicanos obiiceret; plura congessit ad confirmandam tertiam imposturam omnium simul falsissimam, & atrocissimam, de miraculis & reuelationibus suppostitiis. Hæc si vera esset accusatio, damnandi forent Dominicani omnes velut ipsis hæreticis deteriores. Sed quo iniquior est calumnia, eò modestiùs apud me statuo refellere.

Itaque (mi Theoph.) te conuenio, cur Dominicanos facis artifices falsorum miraculorum? Huius criminis magis suspecti sunt illi, quibus vera, & comperta desunt. At quibus maior illius generis miraculorum copia exuberat, quàm Dominicanis? Nisi velis nos confingere quæcumque Suriani ad Imaginem sancti Dominici, totâ Italiâ spectante, vel ad illius imaginis exemplaria vbique terrarum fiunt. An putas nos decipere tot populos, tot Principes, qui sacello sanctissimi Dominici sua donaria votorum rei appendunt? An nos fingimus miracula, quæ Diui Hyacinthi precibus per totam Europam, maxime in Galliâ, & Poloniâ ita frequentia sunt; vt Hyacinthus sit nomen Alexicaci, & omnium malorum depulsoris?

Quid dicam curatas febres haustu pulueris perennis è sepulchro Diui Raymundi, qui per totum orbem defertur in huiusmodi remedium? Quid beneficio S. Petri Martyris in aquâ, aut ramis eius nomine benedictis à malis liberatos homines, à grandine seruatas segetes? Quid ope S. Telmi nauigantium Sideris, & Patroni sedatas tempestates? Quid Cereis Agnis à Pio V. benedictis mira patrata vbique terrarum, adeo vt ab omnibus, & Principibus quoque, & à Regibus illi Agni diligentissimè perquirantur, ac optentur.

Audebis, Theophile, hæc perpetua miracula conficta asserere, illaque dicere, vel Dominicanorum insomnia, vel plebeculæ figmenta? Non dubito quin hæc omnia reponas inter anomala pietatis: si detur edere opus, cuius gustum præbuisti tuo de Communione pro mortuis opusculo, quod iam discussimus. Verùm causam nostram agent liberati à naufragio nautæ auxilio sancti Telmi, qui periclitantibus interdum præsto est aspectabilis; Agricolæ in te insurgent, qui testabuntur, seruatos agros ramis Petri munitos, aliis proximis grandine vastatis. Tot homines, inter quos etiam Magnates, & Principes votorum rei beneficio Hyacinthi, & Dominici vbique prædicabunt te impium sycophantam esse, si beneficia à Diuis nostris sibi collata, dicas figmenta esse Dominicanorum.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Vindiciæ Ioannis Vincentini & Hieronymi Sauonarolæ.

HActenus Theoph. multos Dominicanos vniuersim & in commune lacessiuisti, quasi falsarios impostores qui ad sua commoda, vel captandæ auræ popularis causâ confinxerint miracula, & reuelationes. Sed duos nominatim acerbissimè exagitas quibus vindicias debemus.

De Fratre Ioanne Vincentino, quem tu Vincentium cum Fulgosio appellas; dicis ab ipso per confictas reuelationes plebeculam dementatam in ciuitatis Bononiensis principatum se insinuasse; & septem annis, Ciues pro libito ex vrbe pepulisse, vel in eâ retinuisse. Hæc de Fratre Ioanne Vincentino refers Theophile. Sed cum enormissimè pecces & his notis clarissimum, & sanctissimum virum petas; seueriùs hic à me castigandus esses. Et quidem non opponam tuæ falsissimæ relationi, quæ de viro Dei Ioanne Vincentino asserit F. Michael Pius in Viris Illustribus Ordinis Prædicatorum & quæ refert Bzouius & alij ex nostris: nam quia sunt testes domestici, illos quamuis veridicos, respueres

Sed afferam tibi Authorem extraneum, celebrem, & adhuc Romæ viuentem. Is est Odericus Raynaldus Scriptor Annalium Ecclesiasticorum, Tomo tertio decimo ad annum 1233. pag 445. num. 35 vbi ait quòd Gregorius Nonus Summus Pontifex ad conciliandos Florentinos cum Senensibus, qui odiis crudelibus efferati mutuis cladibus se atterebant, *ad Ioannem Vincentinum è Prædicatorum familia spectatæ sanctitatis virum miraculisque editis conspicuum scriptis literis, legationis Prouinciam suscipere, animarumque saluti incumbere rogauit*; deinde affert literas Pontificis ad Ioannem scriptas IV. Cal. Maij Pont. anno 7. in quibus Pontifex Ioanni sic scribit; *Iam ad opera pietatis non es iussione trahendus, qui, vt audiuimus, & lætamur, libertate spiritus Domini donatus fueris & per vnctionem eius de omnibus edoc[e]ris: Clamat sanè Florentinorum, & Senensium innumerabilis imo captiuorum miserabilis gemitus, &c.* Et post multa subdit. *Placeret nobis si Dominus tibi inspiraret, vt assumptâ legatione pro Christo, non tibi in salutem corporum, sed in vtrâque ciuitate lucrum quæreres animarum: præcipere tibi nolumus, qui spiritu Dei duceris cui nos obedire tenemur; sed oramus vt tibi ab illo, in quo per ministerium tuum languentium multitudo respirat, potius inspiretur hanc vtriusque ciuitatis Vniuersitati, quæ iam periisse videtur facere gratiam, ne irreparabilem nobiscum pariter compellaris flere iacturam:* Manebat autem tunc vir Dei Ioannes Vincentinus Bononiæ; *& ne tam pio operi* (subdit Odericus) *Bononienses obsisterent, monuit eos Summus Pontifex, vt si Spiritus sanctus pium Virum ad eas componendas Ciuitates mouisset, liberè exire permitterent &c. Gratulatus verò est Ioanni Pontifex ob res, quas Deus eius beneficio ad Ecclesiæ amplificandam gloriam explicaret &c. Præterea eos, qui sacris eius concionibus interfuissent, viginti dierum peccatorum indulgentiam consequerentur, statuit. Verum interea collata diuinitus beneficia, quibus ingentem apud populos sanctitatis famam compararat, arcano consilio permisit Numen exercendæ ipsius, probandæque virtutis gratiâ, aliquos maleuolentiâ in eum suffusos, famam ipsius iactis contumelijs lacerare; quibus à Pontifice*

acceptis, ad ferendas pro Christo animo constanti iniurias hortatus est: nec enim ijs se appeti innocentem mirari debere, cùm ipse Dominus maioribus ab inuidis exceptus esset.

Literæ autem Summi Pontificis ad Ioannem sic incipiunt. *Nihil magis metuimus, quam si erubescere te gloriosum Crucis opprobrium sentiremus: non est super Magistrum discipulus, nec super Dominum seruus Si patremfamilias vocauerunt Beelzebub, quid de Domesticis eius dicturi sunt, & facturi? &c.* Postmodùm autem subdit Pontifex? *Tu verò, dilecte fili omne gaudium existimato, si in tentationes aliquas incidisti; cum oporteat nos diuersa tribulationum genera æquo animo perpeti; per quæ nobis cælestis Ianua promittitur aperiri; credas denique, quod & ad tuam hæc probationem dispensatio diuina sustinuit, & improperium eius vltio festinabit.* Addit autem Pontifex, se Vincentino Episcopo prouinciam demandasse, vt in flagitij authores animaduerteret, &c. & fuit Ioannes Vincentinus sui temporis Apostolus, vir potens in opere, & sermone, & ab omnibus historicis summis laudibus celebratus; plurimis miraculis claruit, & inter alios septem mortuos suscitauit. Tægius vero in suâ, sextâ parte monumentorum affirmat mortuos suscitatos fuisse decem, & idem affirmat Surius.

Pudet me profectò adeo rerum nostrarum deprehendi diatribis Theophili incuriosum, & ignarum, vt virum talem, & tantum Apostolicis temporibus dignum, prius ex satyris Theophili, quam ex nostris Annalibus etiam nomine tenùs agnouerim; nescio quos incusem huius negligentiæ, an me qui in tot sanctitatis miracula non inquisierim; an Patres nostros qui ita ieiunè attigerunt ista; vt videantur prætermisisse Debeo tibi multum, Theophile, quod tuis in virum sanctum conuitiis me illius nomen docueris. Sanè si vobis Ioannes Vincentinus contigisset, iamdiu Diuorum fastis esset inscriptus, & omnium gentium linguis celebraretur: sed nos ita comparati sumus; vt Diuorum nostrorum virtutes sinamus delitescere, ac penè in tenebris iacere. Si quod nos vrgeat argumentum, qualia sunt ex tuis satyris, vt ad defensionem potius quàm ad commenda-

tionem de nostris inquiramus; consulendi sunt nobis extranei, à quibus de rebus Domesticis doceamur.

Aliquid de Ioanne Vincentino ex nostris delibauit Cantipratanus; sed longe plura & locupletiora excerpsimus ex Gregorij noni Epistolis quinque, ex Marsano in historia Vincentiæ, ex Sigonio in descriptione Italiæ. Hi omnes vno consensu prædicãt, qualis & quantus esset Ioannes, & quàm longè abesset ab omni suspicione, non dicam falsarij; sed ne vel leuissimæ culpæ. Verum maluisti vni, aut alteri cuidam nescio Guidoni Bonato, & Petro Abano impiis hominibus, quàm tot illustribus Scriptoribus, & Summis Pontificibus fidem habere; adeo pronis auribus calumnias in viros sanctos maximè Dominicanos excipis; adeo repugnante stomacho, & animo illorum probas sanctitatem & virtutem; vt si quis Iudas calumnietur quamlibet viri sapientia, & sanctitas reclament, plus apud illum valeat vox vnius ex angulo susurronis ad vituperium, quàm totius Ecclesiæ & Conciliorum Sanctitatem contestantium assensus: quare nihil dubitauit quem Summi Pontifices venerati sunt, ludibrio habere; eò inexcusabilior Guidone, & Petro, quod isti Ioannem dum mortalem vitam ageret lacessiuerint; ille verò Cœlo receptum, & Deo fruentem falsariis, & impostoribus annumeret.

Si à Ioanne Vincentino adeo compertæ Sanctitatis Viro carpendo non potuit abstinere; nihil mirum Sauanarolæ viro quidem alteri, animi dotibus nihilo minori; sed calumniæ magis opportuno non pepercisse. Sed dum innocentissimo Hieronymo posthumum parat supplicium, & rogum extruit eò acerbiorem, quo viuus absumptus est; Non videt vindictam Capiti suo impendentem, qualem senserunt aduersariorum 80. qui in illum coniurauerant, eosque omnes mors immatura, & infœlicissima abstulit; non dissimili pœnæ exemplo Iudæorum, qui in se suosque liberos Christi sanguinis damnationem non detrectarunt, dummodò in Crucem iudicis sententiâ ageretur. Atquæ hoc est prius & luculentissimum Innocentiæ Hieronymi argumentum, quod te Theoph. ab illâ lacessendâ, sin poteras metu culpæ, debebat saltem metu pœnæ deterrere.

Sed non desunt alia argumenta, & testimonia quibus

accuſationes Theophili refellamus. Habemus quos Delrio, Petauio, & alij his nominatis gradu ſuperiori, cuius nomini parco: Ille apud Pontificem, & Cardinales omnium Sauanarollæ Librorum cenſuram vrgebat: his quatuor, pari numero ingenio, & fide ac ſanctitate Philippos duos Comminæum hiſtoricum, & D. Philippum Nerium, duos item Franciſcos, Picum Mirandulanum, & D. Franciſcum à Paula opponamus; qui omnes vno conſenſu Sauanarolam à falſarij horrendâ calumniâ non ſolum vindicant; ſed illi ſummam Sanctitatis aſſerunt opinionem.

Quis ſapientum huius ſæculi cum Comineo, cum Pico rerum fide aut integritate contendat, maximè ſi iſti comperta, & à ſe viſa narrent, alij autem audita tantum? Quis verò neſciat, Philippum Comineum ſuâ hiſtoriâ, (dignâ, vt loquitur Lypſius, quæ ab omnibus Alexandris legatur quam ſibi veluti in Breuiarium Imperatorium aſſumſperat Carolus V. Cæſar:) ſanctè iurare, ſibi à Sauanarola prædicta, quorum ſolus Deus conſcius eſſe poterat? Quid de illo Picus? Ab eo non ſunt teſtimonia, ſed elogia ſanctitatis Sauanarolæ expectanda, quæ anteponas iudicio aliorum, maximè Delrij, qui ita rebus magicis credulus fuit; vt ſicut de aliis, qui huiuſmodi credulitate afficiebantur, expertus ſum; ſi quid extra communem conditionem videant, ſubeſſe magiam credunt, & hoc nomine forte ſuſpectum habuit Sauonarolam.

Scripſit Hieronymi Sauonarolæ vitam nobiliſſimus Princeps Ioannes Franciſcus Picus Mirandulanus; quæ incipit; *Vitam Hieronymi Sauonarolæ viri ætate noſtrâ longe præſtantiſſimi decreueram, iam inde vt terris mutauit cœlum, litterarum mandare monumentis &c.* Lege illam, Theophile, & agnoſces, quis & quantus fuerit Hieronymus Sauonarola. Sed & Franciſcus Guicciardinus hiſtoricus, quamuis Criticus, interdum moroſior, non audet ſiniſtrum de Sauanarola proferre iudicium; ſed diuerſas opiniones profert, & nil certi affirmat; magis tamen in Sauonarolæ innocentiam propenſus: additque ex proceſſu ab omnibus calumniis vindicatum, id dumtaxat, probatum, illum aliqua prædixiſſe ex ſacra Scriptura, ſicuti concionatores

ſolent, vt homines à peccatis arceant. Vindicat etiam idem Author à calumniâ, quâ improbe, aut maligne quidam illum grauant; vi tormentorum confirmaſſe crimina ſibi ab æmulis obiecta. Si præter hominum è ſæculo ſapientum requiras etiam Diuorum ſuffragia; non deſunt luculentiſſima à D. Franciſco de Paula, & D. Philippo Nerio: illi quidem arcta cum Hieronymo interceſſit amicitia, & quod acutè dixit nonnullus Prophetas eſſe Scripturæ hiſtoricos, qui perinde futura ac noſtri hiſtorici præterita narrent; eo ſenſu Sauonarolæ hiſtoricum appellare liceat D. Franciſcum à Paula; qui Epiſtolam ad amicum quaſi Propheta exarauit, qua late proſequitur quæcumque Dei beneficio, aut inimicorum odio per totam vitam ad mortem vſque Sauonarolæ contigerunt.

D. verò Philippus ex familiâ Florentinâ Hieronymo (vt creditur addictâ) quales etiamnum ſicut ex eâdem ciuitate plurimæ, ardenti in Sauanarolam affectu propendebat; & cum audiſſet alterum ab æmulis eidem ſuis in libris ſuperſti..i parari ſupplicium, eodem die matutinis horis quibus de huiuſmodi Librorum cenſura agebatur, Author fuit noſtris Patribus Mineruæ, quorum dum vixit penè Priorem egit, vt preces horarias ad Sanctiſſimum Sacramentum inſtituerent, & eodem momento quo in gratiam Sauanarolæ pronuntiatum eſt à Summo Pontifice, B. Philippus ardore Spiritus abreptus exclamauit; iam actum eſt, vicimus Patres mei, Deus tandem exoratus inſontem Hieronymum alterâ ſententiâ priore multo æquiore abſoluit. Et tu illum, Theophile, falſariis & impoſtoribus accenſes, quem ſapientes, quem incorrupti ac ſanctiſſimi viri ab omni culpâ exemptum, vt Martyrem & vt ſanctum coluerunt.

Non ſinit hic locus me ſilentio præterire ſingulariſſimum argumentum, à defenſione noſtri Hieronymi non alienum, quo Dominicani inuictam & inconcuſſam fidem comprobarunt in ſedem Apoſtolicam. Conciliabulum Piſanum à nonnullis Cardinalibus, & Epiſcopis, Iulio II. infenſiſſimis, nullos expertum eſſe ſibi magis aduerſos, & Summo Pontifici fidos noſtris Patribus Piſanis: Nihil ab illo intentatum fuit, quoad

suas partes deduceret: sed putauit se illorum constantiam deiecturum hâc pollicitatione; si pro se starint aduersus Iulium 2. sanctè iurabat se Dominicanorum Ordinem duplici beneficiò immortali donaturum, nempe de Virginis Conceptione sancti Doctoris opinionem in fidei articulum singulari definitione sanciturum, & Hieronymum Sauonarolam, cuius recens erat memoria, se in Diuos relaturum. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. His ingentibus promissis tentari potuit, non vinci fides in sedem Apostolicam Dominicanis vitâ charior & omni præmio maior.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Octo eiusdem generis Calumniæ refelluntur.

CAluminiam simulatæ sanctitatis, & confictorum miraculorum in duos nominatim Dominicanos intentatam, octo argumentis in totum Ordinem, aut in plures ex illo spargit Theophilus, quæ hoc paragrapho valide refellam.

Patres nostros euulgasse ait de Conceptionis Deiparæ arcano, secùs Diuæ Catharinæ Senensi, quam sibi sancta Brigitta scribit diuinitus reuelatum; nempe vt vnius viduæ luctuoso tempore schismatis quo scindebatur Ecclesia, illius fastis adscriptæ, testimonium Virginis indubitatæ magis sanctimoniæ suffragio eleuetur. In quem verò Dominicanorum id commentum & sacrilegium recidet? Nempe in Diuum Antoninum. Vt cum fabulosæ ex Theophilo huius reuelationis Author sit primus, è diuorum Catalogo eximi oporteat impostoribus accensendum.

Sed ipsemet contra hanc atrocem calumniam dum refert historiam, huiusmodi vindicias sibi scribit, 1. p. Summæ tit. 8. cap. 2. *Si dicis*, inquit, *aliquos sanctos habuisse reuelationem de huiusmodi*, *vt sancta Brigitta; sciendum quòd aliæ sanctæ quæ claruerunt miraculis*, *vt beata Catharina de Senis*, *habuerunt reuelationem de contrario*: *& cum etiam veri Prophetæ aliquando putent se ex reuelatione Spiritus sancti aliqua habere*, *quæ ex se*

dicunt; non est inconueniens dicere, quod tales reuelationes nonfuerunt à Deo, sed somnia humana. Exemplum in Nathan Propheta loquente ad Dauid 2. Reg. qui credebat sibi spiritu Prophetiæ respondisse Dauid & tamen non sic erat, vt postea patuit. Ita Diuus Antoninus: vnde concludit standum determinationi Ecclesiæ vbi de hoc pronuntiauerit.

His Diui verbis refellitur nonnullorum responsio D. Antoninum hanc reuelationẽ hausisse ex Ioanne à Neapoli celebri Theologo Dominicano: sed huius Scriptoris non meminit Diuus Antoninus, & veriùs refert ex ipsiusmet Diuæ scriptis; nam aliqua suarum orationum de sanctificatione Virginis agit ad Sanctorum Bernardi & Thomæ mentem, quod piè credidit Antoninus illi reuelatum.

At contra obiicit Maraccius, has orationes Diuæ Catharinæ insertis erroribus persperſas, quod non alio probat argumento, quam ex suâ præiudicatâ opinione: nec tanti est vt Diuo Antonino præponderet. Cæterum Dominicanos omnes vindicat à Calumniâ Theophili ipsa Catharinæ oratio: ad quid enim gratuito fuissent mali & sacrilegi, & infirmandæ reuelationi sanctæ Brigittæ falsam confinxissent? Quasi certam fidem exigant, quæ huiusmodi libris reuelationum continentur, qualia extant apud eamdem D. Brigittam & Maltildem, quæ Larrea 2. p. suarum decisionum obseruat nedum dubia, sed etiam falsa, Samsonis salutem incertam, quam Apostolus Heb. 11. compertam testatur, & Traiani animam precibus sancti Gregorii pænis æternis exemptam, quod vix vlli Catholicorum credunt probabile, & quasi fabulam refutant Cano & Soto.

Adduntque Damasceni librum, vnde Diuus Thomas deprompsit esse opus adulterinum; nec rem probatam à D. Thoma; sed in gratiam Damasceni, cui erat addictissimus, abstinuisse ab apertâ censurâ illius asserti; eoque gratis concesso, docuisse, quâ ratione, saluâ pænarum inferni æternitate, explicari possit. Et ipsemet Diuus Thomas 2. 2. quest. 171. art. 5. regulam tradit, ad quam exigenda sit interpretatio eorum quæ circumferuntur reuelationibus Sanctorum tradita: bifariàm enim diuina ait excipi, 1. allocutione Dei expressâ, quâ dignatus

eſt prophetas, eoſque docuit fide diuinâ credenda; vel occulto quodam ſenſu & inſtinctu vix ipſis, qui diuina patiuntur comperto; Et huius poſtremi ordinis reuelationes magis incertæ ſunt, nec illis adhærendum niſi quatenùs aliis fide certis conueniunt & confirmantur. Atque hoc 2. loco reponimus Diuæ Catharinæ & Brigittæ reuelationes, quæ interdum ex præiudicatis opinionibus proficiſcuntur: quare liberum cuique eſt illis aſſentiri.

Hâc vnâ reſponſione ad primam calumniam duæ illis adiunctæ eiuſdem generis depelluntur: Dominicanorum ait Theophilus Commentum eſſe Franciſcano cuidam hærenti, & anxio de quibuſdam difficultatibus Theologicis, aſpectabilem ſe præbuiſſe parentem Diuum Franciſcum,& monuiſſe Diuum Thomam conſuleret, & ſequeretur. Audiuimus aliàs Aluam ex Vvadhingo acriter in has reuelationes inuectum: non dicam, quod ſatis eſſet eorum conatibus infringendis, nihil habere alienum à vero, nec mirum à Sancto commendatum ſanctum Doctorem, ſuis filiis à Chriſto & Summis Pontificibus impensè laudatum: verùm his omiſſis,Reſpondeo iſta Dominicanos primùm non ſcripſiſſe; ſed excepiſſe ab aliis, nempe à Baſilio Auguſtiniano, qui apologiâ Salmanticenſis Academiæ ita refert ex Ioanne à Ieſu Maria Carmelita excalceato libro de arte vitæ ſpiritualis, qui Franciſcanum Lauterium vocat; idque ſibi contigiſſe palàm teſtatum ſed ſupra meliora.

Grauiores ſunt multoque atrociores, quæ ſuperſunt calumniæ de Abyſſinis Dominicanæ familiæ, Diuis ab Vreta luſitano ſcriptore ſuâ hiſtoriâ falsò celebratis, de Pij V. Pontificis Apotheoſi eâdem arte promotâ, & vbi fraus patuit interceptâ confictis Dominicanorum miraculis Canoniſatione; de Bernenſibus quatuor Dominicanis ad rogum damnatis, ob miracula contra Immaculatam Conceptionem ſimulata: nec veriùs iiſdem artificibus Thomæ Lemos ſuperſtiti, & defuncto aſſarta, de Magdalena in Prouinciam Phocenſem appulſu, & eius ope Carolo 2. Siciliæ Rege Barchinonenſi carcere, quo detinebatur,liberato.

Ad has grauiſſimas accuſationes vniuerſim dico, partibus reſponſurus, ſi communis ad omnes ſolutio non

satisfecerit; Plura ex illis defendi vt vera, nec suis carere vindicibus, eosque extraneos esse; nec quidquam à Dominicanis, vt à primis authoribus prodiisse. De vreta historiâ multi contendunt variis argumentis: primum apud Abyssinos florere conuentus Dominicanorum numerosissimos, & sanctissimis institutis ac viris: & sin rem omninò euincant; certè iis pugnant testimoniis quæ inustam calumniæ notam abstergant. Idem respondeo ad accusationem alteram, de Carolo 2. exempto carcere, beneficio Diuæ Magdalenæ; quidquid enim sit hac de re, immeritò planè Dominicanos facit Theophilus huius narrationis artifices, vt illis totam inuidiam creet, cùm vniuersa prouincia Phocensis id euulgarit & putet traditione certum.

De eo quod attinet ad vltimum supplicium de quatuor Dominicanis Bernæ sumptum ob miracula conficta; nonnulli accuratiùs originem huius historiæ aut potiùs fabulæ inquisierunt, & certis argumentis repetunt à Capnione Cabalistarum principe, Dominicanis infensissimo, à quibus iustam errorum suorum pœnam, cum flammas timeret & commeruisset, idem insontibus & immeritis inflixit supplicium, hoc luculento mendacio quo plures etiam Scriptorum Catholicorum decepit.

Viderit ergo Theophilus quâ prudentia & cautelâ Dominicanos quasi captiuos, & multorum mendaciorum vinculis religatos, ducat in ornamentum triumphi Capnionis seu Reuclini de Fratribus quos domuit? Quis ille fuerit pluribus sectione sequenti dicam: & licet alia deessent exempla; quibus probaretur illum Geneuæ magis quam Romæ amicum; satis fuerit nunc obseruasse Bezam illum suis iconibus loco illustri inter instauratores collapsæ Ecclesiæ, inter buccinatores quinti Euangelij reposuisse: Non potest Theophilus traducere Dominicanos, vt falsorum miraculorum artifices; nisi agnoscat proceres Caluinistas de prostratâ impietate, idest de Ecclesiâ Romanâ triumphasse.

Videtur mihi Ripaldæ erratum longè superasse; qui libro contra Academiam Louaniensem edito, Semipelagianorum argumenta à Prospero relata carmine de ingratis, & ab illo refutata, refert Prosperi nomine

quasi ab illo asserta: quod Ripaldæ Academia respon-sione sub titulo vulpis captæ improperat cum inscitiæ aut fraudis vituperio. Ita Theophilus triumphum Reuclini cum Beza & Caluino celebrat in dedecus Dominicanorum, aut potius in Ecclesiæ Catholicæ infamiam sempiternam.

Poteratne apertius se demonstrare inopem argumentorum, quibus nos mendaces, probet, quàm cum transfuga transit in aliena castra; vt ab Ecclesiæ hostibus depromat testimonia, quibus nos grauet & traducat: nisi Reuclinus fuisset impius & de religiosis triumphum sibi extruxisset, Dominicani innocentes erant à suspicione confictorum miraculorum.

His tribus calumniis validè refutatis duæ supersunt, quas teste Româ postremas refellam. Non dubitat asserere Pij V. Summi Pontificis Canonizationem interruptam, ob aliquid quod etiam ipse nescit: culpam tamen dicit fuisse Dominicanorum: & primum prodit se ignorare methodum & stylum sacrarum Congregationum, & præcipue Congregationis sacrorum rituum, quibus Diui fastis Ecclesiæ inscribuntur: Nam cum sit grauissimum negotium, & de summâ rerum agatur, longissimo tempore omnia diligenter discutiuntur; idque secretissimè, & nemini mortalium extra Congregationem, innotescere possunt rationes dilationis causarum.

Per summam ergo audaciam Theophilus his se immiscet, & huius negotij remoram refert in Dominicanos; qui huic congregationi non intersunt vt iudices; sed inter Consultores multos adest vnus Magister sacri Palatij: vnde falsò Theophilus dicit, P. Baptistam Marinum huius rei locupletem testem esse posse; quia aderat, & forte intererat: & tamen P. Marinus nec adfuit nec interfuit vnquam. Certe non dubito, Theophile, te totius ciuitatis Romanæ, imo & Italiæ indignationem, execrationem prouocasse. Dum tua scripta legimus, vix oculis nostris fidem habemus, etiamsi sacrilegam tuam audaciam manibus nostris contingamus: Quis sibi persuadeat, hominem Catholicum, & Religiosum eò cæcitatis delapsum, vt ausus sit scribere remoram iniectam

interiit. Tacebo vim in curandis energumenis adhuc viuo & superstiti diuinitus collatam, multisque comprobatam experimentis: non dicam demortui carnem eorum testimonio qui exanimem attrectarunt, mollem, flexibilem viuidique coloris, instar corporis viuentis aliquam futuræ resurrectionis speciem prætulisse.

Sed quo propior Pius esset suo parenti Dominico, cuius imaginem, quæ cælo delapsa Suriani in Calabria seruatur, miracula commendant, paria aut superiora iis, quibus superstitem Deus illustrauit; eodem quo parentem sanctissimum, Filium Deus dignatus est miraculorum genere, seruatis duabus Beati Pontificis imaginibus ab incendio, quo sacellum Antonij Cardonæ & Cordubæ Ducis Sessæ conflagrauit: Nam igne absumptis omnibus aulæis, & ornamentis quæ cremari poterant, geminis etiam imaginibus quæ pariter ex argento erant conflatæ, sacro altaris lapide in pumicem redacto, Pij tantum imagines vna ex tela ad altare, altera ex charta ad sacelli ianuam appensæ, ab incendio nec læsæ nec deformatæ sunt. Nec illustrius nec certius contingere potuit miraculum totius nobilissimæ ac religiosissimæ familiæ testimonio comprobatum: Nam harum imaginum ab incendio seruatarum donata vna, Dominicani Ordinis monialium cœnobio in Hispaniæ oppido Vaëna nomine; alteram verò ligneis suis vt erat, instructam ornamentis, prorsus immaculatam iidem Duces Romæ Cabutio, dum Pij historiam scriberet, ostenderunt; remque omnem vt locupletissimi & oculati testes retulerunt.

Narratione alia recentiori, nec minus compertâ, par in Pontificem redundauit gloria: Rem paucis perstringo. Nemo nescit, quam faustum sanctumque sit quâ morum & Christianæ pietatis cognatione firmatum sit principum Armandi Borbonij de Conty & Mariæ Annæ Martinossæ coniugium inter præcipua gloriæ huius regni & sæculi ornamenta recensendum: sed Pio nostro Serenissimi Principes domesticæ fælicitatis, quæ in communem omnium deriuatur, partem se debere agnoscunt.

Fœcunditatis incommoda prope infinita patiebatur princeps vxor, acerrimos dolores, tremores capitis qui

opertoria excuterent, longè grauius malum ex infaustis puerperiis cumulabat; & cum frustra fuissent artis medicæ remedia, ad Deum Diuosque vnum supererat perfugium. Inter donaria quæ religiosissima princeps à matre, à quâ perinde pietatem ac vitam hausit, seruabat Pij nostri lecticarium pileum; quem persuasit ex famulabus vna capiti imponeret, compescendo dolori, & tremori vehementissimo.

Rem miram & compertissimam narro: vix caput fœminæ Principis Calyptra attigerat; cùm repentè concussus dolorque resedit, breuique in totum abscessit, restituta Principi sanitate, ad puerperia feliciora, quæ duo edidit optatissima, vt quam Blanchæ Reginæ diuum Ludouicum enixæ sanctus parens Dominicus gratiam impertitus est, hanc ab eius filio nihil degeneri obtinuerint Principes Serenissimi ad Regiæ Familiæ incolumitatem perpetuam. Alio loco Pij V. in Gallia tutanda & misso exercitu suppetias Carolo IX & religioni laboranti memorabimus pastoralem sollicitudinem, & paternam charitatem; hanc cœlo receptus auctam testari voluit reparata Principis matris sanitate, ad familiæ regiæ fælicem perennitatem.

Hoc vltimo quasi compertissimo, & singulari, istam miraculorum Pij apologiam oportet, vt claudam; nec est animus plura addere; sed insinuare quæ aliis locis relata sunt, aut referenda; tum ipsius elogio quod damnus libro quinto, tum inuentis Dominicanorum ad fouendam populi Christiani pietatem; quæ noster Pius præ cæteris Pontificibus, in immensum auxit, eaque multis Deus dignatus est miraculis commendare.

Vix ista scripseram, iam inchoatâ editione libri quamprimum typis daturus; cum Armandi Borbonii mortis inopinatæ triste, & atrox nuncium, nihil tale timentes, quod postremæ litteræ ex grauissimo morbo recreatum ferebant, nos oppressit. Vix hoc familiæ Regiæ, & nedum Galliæ; sed toti etiam Ecclesiæ lethale vulnus quidquam delinire potest, præter ipsius; quem nobis ablatum lugemus exemplum; & immortalem; quam hominum memoriæ impressit suarum virtutum imaginem.

ſolent, vt homines à peccatis arceant. Vindicat etiam idem Author à calumniâ, quâ improbe, aut maligne quidam illum grauant; vi tormentorum confirmaſſe crimina ſibi ab æmulis obiecta. Si præter hominum è ſæculo ſapientum requiris etiam Diuorum ſuffragia; non deſunt luculentiſſima à D. Franciſco de Paula, & D. Philippo Nerio: illi quidem arcta cum Hieronymo interceſſit amicitia, & quod acutè dixit nonnullus Prophetas eſſe Scripturæ hiſtoricos, qui perinde futura ac noſtri hiſtorici præterita narrent; eo ſenſu Sauonarolæ hiſtoricum appellare liceat D. Franciſcum à Paula; qui Epiſtolam ad amicum quaſi Propheta exarauit, qua late proſequitur quæcumque Dei beneficio, aut inimicorum odio per totam vitam ad mortem vſque Sauonarolæ contigerunt.

D. verò Philippus ex familiâ Florentinâ Hieronymo (vt creditur addictâ) quales etiamnum ſicut ex eâdem ciuitate plurimæ, ardenti in Sauanarolam affectu propendebat; & cum audiſſet alterum ab æmulis eidem ſuis in libris ſuperſtiti parari ſupplicium, eodem die matutinis horis quibus de huiuſmodi Librorum cenſura agebatur, Author fuit noſtris Patribus Mineruæ, quorum dum vixit penè Priorem egit, vt preces horarias ad Sanctiſſimum Sacramentum inſtituerent, & eodem momento quo in gratiam Sauanarolæ pronuntiatum eſt à Summo Pontifice, B. Philippus ardore Spiritus abreptus exclamauit; iam actum eſt, vicimus Patres mei, Deus tandem exoratus inſontem Hieronymum alterâ ſententiâ priore multo æquiore abſoluit. Et tu illum, Theophile, falſariis & impoſtoribus accenſes, quem ſapientes, quem incorrupti ac ſanctiſſimi viri ab omni culpâ exemptum, vt Martyrem & vt ſanctum coluerunt.

Non ſinit hic locus me ſilentio præterire ſingulariſſimum argumentum, à defenſione noſtri Hieronymi non alienum, quo Dominicani inuictam & inconcuſſam fidem comprobarunt in ſedem Apoſtolicam. Conciliabulum Piſanum à nonnullis Cardinalibus, & Epiſcopis, Iulio II. infenſiſſimis, nullos expertum eſſe ſibi magis aduerſos, & Summo Pontifici fidos noſtris Patribus Piſanis: Nihil ab illo intentatum fuit, quoad

ſuas partes deduceret: ſed putauit ſe illorum conſtantiam deiecturum hâc pollicitatione; ſi pro ſe ſtarint aduerſus Iulium 2. ſanctè iurabat ſe Dominicanorum Ordinem duplici beneficiò immortali donaturum, nempe de Virginis Conceptione ſancti Doctoris opinionem in fidei articulum ſingulari definitione ſanciturum, & Hieronymum Sauonarolam, cuius recens erat memoria, ſe in Diuos relaturum. Sed fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum. His ingentibus promiſſis tentari potuit, non vinci fides in ſedem Apoſtolicam Dominicanis vitâ charior & omni præmio maior.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Octo eiuſdem generis Calumniæ refelluntur.

CAlumniam ſimulatæ ſanctitatis, & confictorum miraculorum in duos nominatim Dominicanos intentatam, octo argumentis in totum Ordinem, aut in plures ex illo ſpargit Theophilus, quæ hoc paragrapho valide refellam.

Patres noſtros euulgaſſe ait de Conceptionis Deiparæ arcano, ſecùs Diuæ Catharinæ Senenſi, quam ſibi ſancta Brigitta ſcribit diuinitus reuelatum; nempe vt vnius viduæ luctuoſo tempore ſchiſmatis quo ſcindebatur Eccleſia, illius faſtis adſcriptæ, teſtimonium Virginis indubitatæ magis ſanctimoniæ ſuffragio eleuetur. In quem verò Dominicanorum id commentum & ſacrilegium recidet? Nempe in Diuum Antoninum. Vt cum fabuloſæ ex Theophilo huius reuelationis Author ſit primus, è diuorum Catalogo eximi oporteat impoſtoribus accenſendum.

Sed ipſemet contra hanc atrocem calumniam dum refert hiſtoriam, huiuſmodi vindicias ſibi ſcribit, 1. p. Summæ tit. 8. cap. 2. *Si dicis*, inquit, *aliquos ſanctos habuiſſe reuelationem de huiuſmodi, vt ſancta Brigitta; ſciendum quòd aliæ ſanctæ quæ claruerunt miraculis, vt beata Catharina de Senis, habuerunt reuelationem de contrario: & cum etiam veri Prophetæ aliquando putent ſe ex reuelatione Spiritus ſancti aliqua habere, quæ ex ſe*

dicunt; non est inconueniens dicere, quod tales reuelationes non fuerunt à Deo, sed somnia humana. Exemplum in Nathan Propheta loquente ad Dauid 2. Reg qui credebat sibi spiritu Prophetiæ respondisse Dauid & tamen non sic erat, vt postea patuit. Ita Diuus Antoninus: vnde concludit standum determinationi Ecclesiæ vbi de hoc pronuntiauerit.

His Diui verbis refellitur nonnullorum responsio D. Antoninum hanc reuelationē hausisse ex Ioanne à Neapoli celebri Theologo Dominicano: sed huius Scriptoris non meminit Diuus Antoninus, & veriùs refert ex ipsissimet Diuæ scriptis; nam aliqua suarum orationum de sanctificatione Virginis agit ad Sanctorum Bernardi & Thomæ mentem, quod piè credidit Antoninus illi reuelatum.

At contra obiicit Maraccius, has orationes Diuæ Catharinæ insertis erroribus persperfas, quod non alio probat argumento, quam ex suâ præiudicatâ opinione: nec tanti est vt Diuo Antonino præponderet. Cæterum Dominicanos omnes vindicat à Calumniâ Theophili ipsa Catharinæ oratio: ad quid enim gratuito fuissent mali & sacrilegi, & infirmandæ reuelationi sanctæ Brigittæ falsam confinxissent? Quasi certam fidem exigant, quæ huiusmodi libris reuelationum continentur, qualia extant apud eamdem D. Brigittam & Maltildem, quæ Larrea 1. p. suarum decisionum obseruat nedum dubia, sed etiam falsa, Samsonis salutem incertam, quam Apostolus Heb. 11. compertam testatur, & Traiani animam precibus sancti Gregorii pænis æternis exemptam, quod vix vlli Catholicorum credunt probabile, & quasi fabulam refutant Cano & Soto.

Adduntque Damasceni librum, vnde Diuus Thomas deprompsit esse opus adulterinum; nec rem probatam à D. Thoma; sed in gratiam Damasceni, cui erat addictissimus, abstinuisse ab apertâ censurâ illius asserti; eoque gratis concesso, docuisse, quâ ratione, saluâ pænarum inferni æternitate, explicari possit. Et ipsemet Diuus Thomas 2. 2. quest. 171. art. 5 regulam tradit, ad quam exigenda sit interpretatio eorum quæ circumferuntur reuelationibus Sanctorum tradita: bifariàm enim diuina ait excipi, 1. allocutione Dei expressâ, quâ dignatus

est prophetas, eosque docuit fide diuinâ credenda; vel occulto quodam sensu & instinctu vix ipsis, qui diuina patiuntur comperto; Et huius postremi ordinis reuelationes magis incertæ sunt, nec illis adhærendum nisi quatenùs aliis fide certis conueniunt & confirmantur. Atque hoc 2. loco reponimus Diuæ Catharinæ & Brigittæ reuelationes, quæ interdum ex præiudicatis opinionibus proficiscuntur: quare liberum cuique est illis assentiri.

Hâc vnâ responsione ad primam calumniam duæ illis adiunctæ eiusdem generis depelluntur: Dominicanorum ait Theophilus Commentum esse Franciscano cuidam hærenti, & anxio de quibusdam difficultatibus Theologicis, aspectabilem se præbuisse parentem Diuum Franciscum,& monuisse Diuum Thomam consuleret; & sequeretur. Audiuimus aliàs Aluam ex Vvadhingo acriter in has reuelationes inuectum: non dicam; quod satis esset eorum conatibus infringendis, nihil habere alienum à vero, nec mirum à Sancto commendatum sanctum Doctorem, suis filiis à Christo & Summis Pontificibus impensè laudatum: verùm his omissis,Respondeo ista Dominicanos primùm non scripsisse; sed excepisse ab aliis, nempe à Basilio Augustiniano, qui apologiâ Salmanticensis Academiæ ita refert ex Ioanne à Iesu Maria Carmelita excalceato libro de arte vitæ spiritualis, qui Franciscanum Lauterium vocat; idque sibi contigisse palàm testatum sed supra meliora.

Grauiores sunt multoque atrociores, quæ supersunt calumniæ de Abyssinis Dominicanæ familiæ, Diuis ab Vreta lusitano scriptore suâ historiâ falsò celebratis, de Pij V. Pontificis Apotheosi eâdem arte promotâ, & vbi fraus patuit interceptâ confictis Dominicanorum miraculis Canonisatione; de Bernensibus quatuor Dominicanis ad rogum damnatis, ob miracula contra Immaculatam Conceptionem simulata: nec veriùs iisdem artificibus Thomæ Lemos superstiti, & defuncto assarta, de Magdalena in Prouinciam Phocensem appulsu, & eius ope Carolo 2. Siciliæ Rege Barchinonensi carcere, quo detinebatur,liberato.

Ad has grauissimas accusationes vniuersim dico, partibus responsurus, si communis ad omnes solutio non

satisfecerit; Plura ex illis defendi vt vera, nec suis carere vindicibus, eosque extraneos esse; nec quidquam à Dominicanis, vt à primis authoribus prodiisse. De vretæ historiâ multi contendunt variis argumentis: primum apud Abyssinos florere conuentus Dominicanorum numerosissimos, & sanctissimis institutis ac viris: & sin rem omninò euincant; certè iis pugnant testimoniis quæ iniustam calumniæ notam abstergant. Idem respondeo ad accusationem alteram, de Carolo 2. exempto carcere, beneficio Diuæ Magdalenæ; quidquid enim sit hac de re, immeritò planè Dominicanos facit Theophilus huius narrationis artifices, vt illis totam inuidiam creet, cùm vniuersa prouincia Phocensis id euulgarit & putet traditione certum.

De eo quod attinet ad vltimum supplicium de quatuor Dominicanis Bernæ sumptum ob miracula conficta; nonnulli accuratiùs originem huius historiæ aut potiùs fabulæ inquisierunt, & certis argumentis repetunt à Capnione Cabalistarum principe, Dominicanis infensissimo, à quibus iustam errorum suorum pœnam, cum flamnas timeret & commeruisset, idem insontibus & immeritis inflixit supplicium, hoc luculento mendacio quo plures etiam Scriptorum Catholicorum decepit.

Viderit ergo Theophilus quâ prudentia & cautelâ Dominicanos quasi captiuos, & multorum mendaciorum vinculis religatos, ducat in ornamentum triumphi Capnionis seu Reuclini de Fratribus quos domuit? Quis ille fuerit pluribus sectione sequenti dicam: & licet alia deessent exempla; quibus probaretur illum Geneuæ magis quam Romæ amicum; satis fuerit nunc obseruasse Bezam illum suis iconibus loco illustri inter instauratores collapsæ Ecclesiæ, inter buccinatores quinti Euangelij reposuisse: Non potest Theophilus traducere Dominicanos, vt falsorum miraculorum artifices; nisi agnoscat proceres Caluinistas de prostratâ impietate, idest de Ecclesiâ Romanâ triumphasse.

Videtur mihi Ripaldæ erratum longè superasse; qui libro contra Academiam Louaniensem edito, Semipelagianorum argumenta à Prospero relata carmine de ingratis, & ab illo refutata, refert Prosperi nomine

quasi ab illo asserta : quod Ripaldæ Academia respon- sione sub titulo vulpis captæ improperat cum inscitiæ aut fraudis vituperio. Ita Theophilus triumphum Reuclini cum Beza & Caluino celebrat in dedecus Dominicanorum, aut potius in Ecclesiæ Catholicæ infamiam sempiternam.

Poteratne apertius se demonstrare inopem argumentorum, quibus nos mendaces, probet, quàm cum transfuga transit in aliena castra; vt ab Ecclesiæ hostibus depromat testimonia, quibus nos grauet & traducat : nisi Reuclinus fuisset impius & de religiosis triumphum sibi extruxisset, Dominicani innocentes erant à suspicione confictorum miraculorum.

His tribus calumniis validè refutatis duæ supersunt, quas teste Româ postremas refellam. Non dubitat asserere Pij V. Summi Pontificis Canonizationem interruptam, ob aliquid quod etiam ipse nescit : culpam tamen dicit fuisse Dominicanorum : & primum prodit se ignorare methodum & stylum sacrarum Congregationum, & præcipue Congregationis sacrorum rituum, quibus Diui fastis Ecclesiæ inscribuntur : Nam cum sit grauissimum negotium, & de summâ rerum agatur, longissimo tempore omnia diligenter discutiuntur; idque secretissimè, & nemini mortalium extra Congregationem, innotescere possunt rationes dilationis causarum.

Per summam ergo audaciam Theophilus his se immiscet, & huius negotij remoram refert in Dominicanos; qui huic congregationi non intersunt vt iudices, sed inter Consultores multos adest vnus Magister sacri Palatij : vnde falsò Theophilus dicit, P. Baptistam Marinum huius rei locupletem testem esse posse; quia aderat, & forte intererat : & tamen P. Marinus nec adfuit nec interfuit vnquam. Certe non dubito, Theophile, te totius ciuitatis Romanæ, imo & Italiæ indignationem, execrationem prouocasse. Dum tua scripta legimus, vix oculis nostris fidem habemus, etiamsi sacrilegam tuam audaciam manibus nostris contingamus : Quis sibi persuadeat, hominem Catholicum, & Religiosum eò cæcitatis delapsum, vt ausus sit scribere remoram iniectam

Canonizationi Pij V. ob fictiones Dominicanorum? Quid audes tu ponere os in negotia omnino tibi ignota? Ideoque fingis, nec tu ipse explicas idmet quod fingis; sed à te ficta asseris sine teste, sine lege; & solis verbis tuáque fide: sed scimus quo tendas; parasti nobis insidias; expectasti vt hæc, quæ de nobis fingis, in pari negotio tibi improperaremus; sed sumus nostri propositi tenaces: satis est nostrę conscientiæ testimonium, & totius Ciuitatis Romanæ, quæ perinde, ac nos ipsi, certa nostræ sinceritatis, tuum nomen perinde execratur; ac Pius V. omnibus bonis venerationi semper erit, & terroris omnibus malis, sicut scripsit Genebrardus.

Confictam etiam à Cyriacis iunioribus dicis, in Cænobio S. Mariæ super Mineruam degentibus, magnam copiam miraculorum Thomæ de Lemos; quæ Hyacinthus Coquetius libro suo de visceribus maternis B. Virginis erga Ordinem Prædicatorum immisit; & multa contra Lemosium addis: Certè contra virum doctissimum, grauissimum, & piissimum audaciùs debaccharis: nec mirum, te omnibus quæ de Patris-Lemos sanctitate, miraculis circumferuntur, fidem abrogare; nec dubito, quin prius Iudæi Christum vt Messiam sint recepturi; quam tu explosâ scientiâ mediâ, quæ tuæ Theologiæ, & familiæ prora est, & puppis, eius hostem acerrimum Lemos sis admissurus, tanquam virum pietate, ac sapientia insignem. Quoad miracula confícta, remitto te ad Eusebiam Nierembergium, & Constantinum Caietanum aliosque.

Sed iam satis Calumniam euicimus falsi contra triplicem veritatem, qua Dominicanam familiam pollere demonstrauimus. Cùm omne mendacij genus per sese inuisum sit; tum maxime illud est execrabile, quo se aduersariis turpiter fœdauit; cum solis mendaciis Dominicanos voluit mendaciorum reos peragere: sicut enim quælibet accusatio falsi criminis summè inuidiosa est; sed præ omnibus illa, quæ idem crimen verissimè admittit, quod fingendo vrget; sic mendaciorum vltimam execrationem merentur, qui huius peccati suspicionem tot crassissimis mendaciis in nos deriuare conantur. Quid de inuidiâ dicam? Cuius nos collectis plurimis

plurimis exemplis accusat eodem euentu, quem aliis diatribis habet, vt illâ semper se flagrasse demonstret; sed tùm maximè, cum eam nobis improperat.

PARAGRAPHVS VLTIMVS.

Fusior confutatio calumniæ de miraculis Pio V. suppositis, verorum breui relatione.

VErum cur ad alios nostri Ordinis Thaumaturgos excurro; quasi quibus abundant, Pius ipse, cuius causam præcipuè agebam, destituatur miraculis, illique falsa sint supponenda? Summæ fuerit, nedum impietatis, sed etiam dementiæ ad promouendam sanctissimi Pontificis in diuorum cætum inaugurationem, miracula comminisci, cùm illustria & comperta ex pluribus Christiani orbis partibus suppetant antiqua; nec recentia desiderentur.

Non dicam sanctimoniæ indiciis & miraculis beatissimi Pontificis, cuius laudes deteruntur, quasi nostris mendaciis egeat vt colatur, accenseri posse, quos ingessit terrores potentissimis Turcarum Imperatoribus Solimano illius gentis Alexandro magno, & Selimo eius filio, plus sibi preces Pij V. quam arma Christianorum nocuisse apertè testantibus.

Non addam paris momenti rem, Anglorum Elizabethæ, Ioannæ Nauarræ Reginis, & Admiralio Colignio professis Apostolicæ Sedis hostibus, admirationi, & quasi verè sanctum agnitum fuisse: & à Principibus Germaniæ dictum dæmonem fallendis Catholicis, optimum ac vitæ sanctitate præstantem dedisse Pontificem, vt in sua de religione sententia pertinacius obfirmaret.

Possem referre par sanctitatis argumentum, licet ex aduerso repetitum, diuino iudicio pœnas dedisse grauissimas sancti Pontificis obtrectatores; & huius cælestis vltionis exemplum fuisse Oxouij Iurisconsultum nomine Vritum; qui cùm in suggestum verba facturus contra Pium conscendisset; subitò propè mutus & correptus morbo, domumque delatus breui miserrimè

interiit. Tacebo vim in curandis energumenis adhuc viuo & superstiti diuinitus collatam, multisque comprobatam experimentis: non dicam demortui carnem eorum testimonio qui exanimem attrectarunt, mollem, flexibilem viuidique coloris, instar corporis viuentis aliquam futuræ resurrectionis speciem prætulisse.

Sed quo propior Pius esset suo parenti Dominico, cuius imaginem, quæ cælo delapsa Suriani in Calabria seruatur, miracula commendant, paria aut superiora iis, quibus superstitem Deus illustrauit; eodem quo parentem sanctissimum, Filium Deus dignatus est miraculorum genere, seruatis duabus Beati Pontificis imaginibus ab incendio, quo sacellum Antonij Cardonæ & Cordubæ Ducis Sessæ conflagrauit: Nam igne absumptis omnibus aulæis, & ornamentis quæ cremari poterant, geminis etiam imaginibus quæ pariter ex argento erant conflatæ, sacro altaris lapide in pumicem redacto, Pij tantum imagines vna ex tela ad altare, altera ex charta ad sacelli ianuam appensæ, ab incendio nec læsæ nec deformatæ sunt. Nec illustrius nec certius contingere potuit miraculum totius nobilissimæ ac religiosissimæ familiæ testimonio comprobatum: Nam harum imaginum ab incendio seruatarum donata vna, Dominicani Ordinis monialium cœnobio in Hispaniæ oppido Vaëna nomine; alteram verò ligneis suis vt erat, instructam ornamentis, prorsus immaculatam iidem Duces Romæ Cabutio, dum Pij historiam scriberet, ostenderunt; remque omnem vt locupletissimi & oculati testes retulerunt.

Narratione alia recentiori, nec minus compertâ, par in Pontificem redundauit gloria: Rem paucis perstringo. Nemo nescit, quam faustum sanctumque sit quâ morum & Christianæ pietatis cognatione firmatum sit principum Armandi Borbonij de Conty & Mariæ Annæ Martinossæ coniugium inter præcipua gloriæ huius regni & sæculi ornamenta recensendum: sed Pio nostro Serenissimi Principes domesticæ fælicitatis, quæ in communem omnium deriuatur, partem se debere agnoscunt.

Fœcunditatis incommoda prope infinita patiebatur princeps vxor, acerrimos dolores, tremores capitis qui

opertoria excuterent, longè grauius malum ex infaustis puerperiis cumulabat; & cum frustra fuissent artis medicæ remedia, ad Deum Diuosque vnum supererat perfugium. Inter donaria quæ religiosissima princeps à matre, à quâ perinde pietatem ac vitam hausit, seruabat Pij nostri lecticarium pileum, quem persuasit ex famulabus vna capiti imponeret, compescendo dolori, & tremori vehementissimo.

Rem miram & compertissimam narro: vix caput fœminæ Principis Calyptra attigerat; cum repentè concussus dolorque resedit, breuique in totum abscessit, restituta Principi sanitate, ad puerperia feliciora, quæ duo edidit optatissima, vt quam Blanchæ Reginæ diuum Ludouicum enixæ sanctus parens Dominicus gratiam impertitus est, hanc ab eius filio nihil degeneri obtinuerint Principes Serenissimi ad Regiæ Familiæ incolumitatem perpetuam. Alio loco Pij V. in Gallia tutanda & misso exercitu suppetias Carolo IX & religioni laboranti memorabimus pastoralem sollicitudinem, & paternam charitatem; hanc cœlo receptus auctam testari voluit reparata Principis matris sanitate, ad familiæ regiæ fælicem perennitatem.

Hoc vltimo quasi compertissimo, & singulari, istam miraculorum Pij apologiam oportet, vt claudam; nec est animus plura addere; sed insinuare quæ aliis locis relata sunt, aut referenda; tum ipsius elogio quod damnus libro quinto, tum inuentis Dominicanorum ad fouendam populi Christiani pietatem; quæ noster Pius præ cæteris Pontificibus, in immensum auxit, eaque multis Deus dignatus est miraculis commendare.

Vix ista scripseram, iam inchoatâ editione libri quamprimum typis daturus; cum Armandi Borbonii mortis inopinatæ triste, & atrox nuncium, nihil tale timentes, quod postremæ litteræ ex grauissimo morbo recreatum ferebant, nos oppressit. Vix hoc familiæ Regiæ, & nedum Galliæ; sed toti etiam Ecclesiæ lethale vulnus quidquam delinire potest, præter ipsius; quem nobis ablatum lugemus exemplum; & immortalem; quam hominum memoriæ impressit suarum virtutum imaginem.

Plane conuenit nos hunc casum eodem ferre, quo ipse animo excepit; ad diuinam voluntatem, quæ vna illi totius vitæ lex perpetua fuit, sic comparato: vt nihil pati, nihil cogi, nec tam videretur Deo seruire, quam vbique assentire. Deum immortalem! quam ille toto decennio in summâ fortunâ, & dignitate natus, seruauit innocentissimæ vitæ indeflexum tenorem: à D. Ludouico totius sanctitatis formâ absolutissimâ, & prosapiæ Regiæ Parente nullus hactenus contigit; & vix post multa sæcula sperari potest, qualem nostro Deus contulerat; qui propius ad Sanctissimi Proaui similitudinem, imitationemque accesserit. Quid si concitatissimum ad perfectionem Euangelicam mors immatura cursum non intercepisset? Quo ille tandem euasisset qui paucissimis annis prope infinita sit spatia emensus?

Pauca duabus præfationibus nostris ex vitâ Serenissimi Principis exactissima attigi: plura dicturus, nisi inhibuisset illius modestia; cui noueram quolibet supplicio intolerabilius esse, quas commeruerat laudes audiendo ferre. Sed cum iis celebrandis non minus impar sim, quam ab imitandis eius virtutibus longissime absum; quod dum viueret indixit eius modestia, nunc maxime conscientia meæ infirmitatis agere, & seruare cogit silentium.

Sed quid opus prædicatione virtutum? Quas licet quammaxime potuit, occultarit; ita tamen splenduerunt, ita se omnium oculis & animis iniecerunt; vt etiam impiis essent venerationi, nec ab infantium linguis tacerentur: & vna vox esset omnium, Armandum Borbonium Christianæ sanctitatis exemplar esse absolutissimum. Hunc planè Deus eodem quod sibi vni vindicasse visus erat gloriæ ornamento, & laudis genere dignatus est. *Ex ore infantium & lactentium*, &c.

Vnum ex infinitis attingam: Primogenitum vix triennem, & ablactatum, doctrinæ sacræ documentis imbui, & velut secundo lacte pasci curabat: & cum scripturam per ætatem legere non posset, oculis hauriendam subiectis quibusdam imaginibus præbebat Et cum decursâ ex Genesi mundi creatione, & primâ ætate ad Abrahamum peruentum esset; in vnigeniti caput

propriâ manu, vt diuino imperio pareret iam gladium intentantem; se in Isaaco Paruulus, & in Abrahamo Patrem agnouit; atque animo supra ætatem perspicaci, & pio exclamauit, simile de se sacrificium non detrectaturum Patrem; si ita Deo visum esset & innueret faciendum. *Quanta vis eximiæ virtutis, quæ* (vt Ambrosij verbis vtar) *etiam ab illa testimonium inuenit ætate!*

Hoc etiam solatij loco esse potest; superstitem in filiis quem flemus Principem, nec obscura eius sanctitatis vestigia, & inchoamenta elucere in ætate tenera; easdem curâ & exemplo matris religiosissimæ rediuiuas ingentibus incrementis eodem ac patris, quo ipse ad D. Ludouici similitudinem gradu deduxit, aliquando peruenturas: atque vnius iacturam duorum vsura instauratum iri. Neque hæc obiter dicta à nostro argumento aliena intempestiue iniecta reputet Lector: plane in gloriam Pij nostri cedunt: cuius beneficio, & precibus, vt ab ipsius Serenissimi Principis ore accepi, Religiosissimæ coniugis salutem, & fœcunditatem acceptam referebat.

SECTIO TERTIA.

Vindicantur Dominicani à maledicentia contra septimam Diatribam.

Præfatio omnino legenda.

EA indole videtur diuina sapientia oculos, & cæteras facultates ad cognitionem omnium operationum præstantissimam comparatas instituisse, vt iis dumtaxat coloribus & rebus percipiendis, eorumque recipiendis speciebus sint idoneæ, & opportunæ, quorum sint omnino expertes. Idque multò certius experimentis comprobare licet, quam argumentis; Nam si quo visus colore, siue viridi, seu cæruleo perfusus sit, vix alium percipit; sed hunc vbique intuetur, & late vndequaque diffundit, atque ita cum à natiua institutione, quæ omnes submouet colores, deficit oculus, vno affe-

ctus errat semper, & nisi morbum mens agnoscat, ipsa in errorem inducitur.

Ista iterum emendabamus, postridie mortis Theophili ad nos perlatæ, cui sine dubio indoluimus, & mitius cum defuncto, quam cum superstite in posterum agemus. Sed nulli hominum verius conuenit, quæ de Religiosis in commune scripsit D. Bernardus, quò à vitiis carnalibus, luxuriâ, auaritiâ, longius abfuit, eò spiritualibus abundasse, quod libris in nos scriptis agnoscas, si ad exemplum oculi à nobis propositum conferantur. Vt visus cæruleo infectus colore reliquos vix percipit, sed hunc quo affectus est rebus affundit; Ita Theophilus à luxuriâ, auaritiâ alienus, hæc vitia vix vllo quod sciam libro nobis obiicit, sed totus est in nugacitatibus, in falsiloquiis, in liuore, maledicentiâ, aliisque id genus vitiis, quibus laborabat, nobis improperandis. Vnde constat, si variis nos criminum sordibus, & maculis infecit, id referendum esse in indolem, & affectum animi, sic natura, & studio comparati, vt in insontes mala spargeret, sicut oculus æger morbi sui colore afficit quæcumque intuetur.

De sanctissimo Episcopo Geneuensi Francisco Salesio narrant, adolescentem Patauium iuisse Iuris causâ addiscendi, & graui morbo correptum, spe salutis amissâ testamento corpus suum legasse Chirurgis; vt cum præ humilitate reputaret, se hactenus Societati humanæ inutilem, saltem aliquod mortuus emolumentum conferret, sui corporis dissectione Medicis permissâ, quo ad alios curandos fierent peritiores. Si licuit Theophilo antequam animam exhalaret, serio reputare quæ mala hominibus quæ scandala suis libris intulerit; non dubito, quin optarit ex animo à nobis expendi, & vsque ad minimas fibras dissecari, sicuti solent cadauera à Chirurgis, vt causas malorum aperiamus, & inde paremus remedia. Huic ergo labori quem puto si vllus insit illi eorum, quæ apud nos geruntur sensus gratissimum, & leuamini ac solatio fore, nos accingamus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vindicantur antiqui Dominicani à maledicentia, & calumnia.

PLVRIBVS experimentis comprobasti, te præposteri esse iudicij, nec res metiri nisi ex commodo & affectu; ideo quæ narras de contentione inter Constantinum Caietanum Benedictinum, & Ioannem Rhò socium tuum, adeo inuolucris operuisti; vt non intelligentibus aliquid magnum afferre videaris, cum tamen nihil afferas nisi nugas & ineptias. Scripserat contra Cajetanum Ioannes Rhò librũ acerbissimis contumeliis refertum, inscriptum, *Ioannis Rhò Achates ad Constantinum Caietanum*, quod Caietanus alio libello de vitâ S. Ignatij scripsisset, S. Ignatium fuisse initio suæ conuersionis commissum Benedictinum; & alia de S. Ignatio, quæ filii ægerrimè tulerunt. Vtrumque libellum Caietani, & Rhò, prohibuerat sacra congregatio; petiit autem Ioannes Rhò, vt suum libellum correctum sibi denuò edere liceret; sed cum à contumeliis libellum non satis expurgasset, haud illi permissum fuit.

Certè non alio moderamine repellere voluit Caietanum Ioannes Rhò, quam iniuriis & contumeliis, quas tu vocas inculpatæ tutelæ moderamen, eoque in nos vteris, & in Caietanum eruditissimum, & clarissimum virum, quem tu compertissimè semiinsanum vocas, id est, Cassinensis Ordinis Abbatem & Gymnasiarcham, atque institutorem Collegij Romani: quem Clemens VIII. Romam euocauit, & præfecit editioni operum sancti Damiani, cuius cum laude meminerunt Baronius sæpe, maxime ad annum 1570. Bellarminus, in Damiano, Suares Tomo de Religione, Posseuinus in apparatu, Syrmundus & Gretserus.

Cum Leone vero Allatio, nihil disputandum habuit Caietanus, nisi de quâdam antiquâ imagine, ita annis exesâ, vt vix posset agnosci prototypon; Caietanus S. Benedictum, Allatius verò non Benedictum, sed Beatissimam Virginem eâ imagine repræsentari volebat;

& adiudicatum fuit Allatio iuxta rei veritatem attentè perpensam à sacra Congregatione. Quodnam ergo fuit Dominicanorum hâc in re studium partium? Quæ personarum acceptio? Quæ violatio charitatis? Certè ego non video, nec ipse manifestas; sed tantum videris quædam verba fracta, & tertiata scribere, quasi Dominicani nullum ius inspiciant causæ; sed pro suo affectu & commodo faueant amicis, immeritos discerpant pro suo arbitratu. Huius accusationis atrocissimæ aliquot refers exempla ex Bartholomæo Spina, ex Cano, ex Grauina, Bzouio & aliis; vltimò contra Mariales expostulat Ludouicus Cartherius. Singula paucis expediam.

A Cano incipio, de quo tuo more ais, *Aceruandis spiculis verborum, quæ intorsit F. Melchior Cano, in quoscumque agit, exigeretur pharetra admodum capax. Ex quo enim occupatus est æstro in aliquem, non parcit nec pœnitudine flectitur, sed sagittas suas ardentibus effecit.* Hæc tu de Cano: sed an talis sit Canus, qualem tu hic eum describis, iudicent, qui eius doctissimum Opus de locis Theologicis legerint. Certè efficacissimas rationes, ac validissima argumenta in eo deprehendent, cum singularissima sinceritate etiam aduersus suos coniuncta. Si tu hæc verborum spicula dicis; & Canum Oestro occupari in aliquos, si tuo iudicio adeo ferox, & atrox est Canus, qualis es ipse dicendus, cum comparatione tui, euidentissimè constet, illum vt hominem & Tullium loqui; de te aliorum sit iudicium.

Mirum quantâ acerbitate conuitiorum exagitet Spinam omninò immeritum, quasi in Patres Concilij Tridentini *petulci*, vt inquit Theophilus, *pecoris*, quoquo versus diffuderit, præfatione ad tractatum Cardinalis Turrecrematæ de Conceptione, iis quæ illi affingit verbis: *in Concilio Tridentino non fuerunt docti Theologi, sed homines audaces & vani, qui popularem auram captantes decretum in fauorem immaculatæ Conceptionis beatæ Virginis edendum curarunt.* Ita refert & criminatur Theophilus, sed vt omittam à Concilio nihil hâc de re additum decreto Sixti IV. nisi vt diligenter obseruetur, grauissimis pœnis dum prohibet, ne alterutra sententia erroris damnetur; vt taceam non esse credi-

bile Dominicanum eò impudentiæ progressum, vt eum cætum damnaret, in quo fere quinquaginta ex nostrâ familiâ, id est plusquam cæterarum familiarum Theologi interessent, duo quæ assumit Theophilus, manifestè falsa sunt; quia nec ea verba extant in præfatione ad tractatum Turrecrematæ, nec à Bartholomeo Spina, sed ab Alberto Duimio, à Catano præfixa est. Viderit ergo an Spina eo nomine quibus proscinditur, conuitia commeruerit.

Forte in Theophilum cadunt quæ de Spina congerit. *Semper*, inquit, *crepat conuitia, opiniones probabilissimas, & aliquando certas sententias, si minus arrideant, confodit illico vt hæreticas. Vbique crepat aliorum delirationes, ingenij hebetudines, iudicij imbecillitates, chimaras, phantasias, stultitias, mentem emotam; & quid non? Sunt semper (si Theophilo credendum esset) Thomistæ in tenebris, & profundâ caligine, & nescientes quid dicant, quidue impugnent, aut defendant, palpant sicut cæci in meridie. Solus Theophilus, & qui cum eo sunt, luce in tenebris fruuntur: ipso quidem iudice Diceres reuenisse tempus, quo filijs Israël luce serenâ potientibus miseri Ægyptij tenebris attrectabilibus offundebantur. Quam religiosa sit hæc cum Religiosis agendi ratio, superuacuum sit exponere; cum luce meridiana clarius sit, Religiosi esse, temperatè semper, ac verecundè cum talibus agere. Nam si Patres etiam cum hæreticis vetant efferari, & verbis amarulentis, aut ex impetu vibratis, ferire aduersarium; tametsi à fide alienum prohibent; quanto magis necessariò est habenda agendi ratio temperata, cum Christiani, & Religiosi lacessuntur. Et saltem Religiosi hominis est cum persona sua loqui, & nihil vnquam indecorum agere.* Quid tibi animi fuit cum illa scriberes? An non in te verius, quam in Spinam cadit hæc reprehensio, qui totum Ordinem Prædicatorum tot conuitiis, tot calumniis, laceras? Non meminetas, cum hæc atrocia in nos scribebas, te Religiosum esse, & cum Religiosis agere? Cur adeò longè recessisti ab illo modo à te præscripto temperatè semper, & verecundè cum Religiosis agendi? Qua ratione exemisti te à legibus, quas aliis præscripsisti.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Defensio Grauinæ, Bzouii, & Combefisii.

TErtio loco Dominicum Grauinam perstringis, & dicis verba amarulenta fundere assiduo, & ex acidis eius verbis Lexicon spissum confici posse. Sed si Theophile, ex tuis libris faceremus huiusmodi verborum collectanea, quæ collatio esset tui & ipsius vocabularij? Certe Grauina contumelias non profert tuo more sed lacessitus respondet. Vidi Grauinæ responsa ad objectiones Pozæ, quibus nihil doctius, nil modestius. Caueæ autem Turturis respondet acriter quidem, non contra Modestiæ leges, quamuis in cauea illa Turturis tot amarulenta recondantur; vt acriore responsione digna fuerit, ea quam Grauina adhibuit.

Quartò accedis ad Bzouium, quem tuo more habes *vt auctorem perexigui indicij; nec tam authorem dicendum esse asseris quam consarcinatorem*: sed ex antiquo priuilegio à me relato exerces ius par Regum iuri in omnes. Non dissimili audaciâ in Bzouium fuit Ludouicus Cartherius, qui in libello suarum expostulationum, Annales Ecclesiasticos à Bzouio conscriptos, iniuriosè vocat *stramineum additamentum*. Hostili item animo in Bzouium feruntur ferè omnes Societatis scriptores: causam haud sciui; prætextam autem suggessit mihi vir eruditus; quod scilicet Bzouius in suis Annalibus tomo 15. ad annum 1415. parag. 39. inseruerit Prophetiam quandam sanctæ Hildegardis; & ad marginem Bzouius apposuerit hæc verba, *Prophetia quadam S. Hildegardis, qua ad hac tempora referri potest*; quasi Bzouius eam Prophetiam Societati addixerit. Hinc dicunt irarum & odii in Bzouium originem fuisse: cum tamen Bzouius Societatis non meminerit, sed tantum, Prophetiam ad hæc tempora retulerit. Certe de annalibus Bzouij aliud sapientes sentiunt quam quod Authores nonnulli Theophilo similes produnt: nam vt plurimum exacti censentur; & si in hoc peccarit, quod cuncta, in historiis sparsa, suis annalibus voluerit inserere, quasi in historiis narrandis

delectum non habuerit; Censores Bzouij meminisse debuerant, ad Historicum pertinere, ea etiam scribere, quæ circumferuntur: & authores habuit alicuius nominis, vnde excerpsit, quæ de Scoti morte, & alia, quæ Theophilus ex Bzouio carpit. Fraticellos hæreticos, criminatur Bzouium nullo iudicio confundere cum fratribus Minoribus; sed illi assentitur eruditissimus, ac prudentissimus Odericus Raynaldus tomo quinto decimo suorum annalium ad ann. 1317. n. 56. & sequent ita habet: variæ fuerunt fraticellorum sectæ; & certum est ex extrauag. Ioannis XXII. *Sancta Rom. de Relig. Domib. fraticellorum alios prætexuisse, habitum se, & vitæ ritum ab Episcopis, aut Ecclesiarum prælatis accepisse; alios iactasse se tertij Ordinis sancti Francisci, pœnitentium vocati, habitum induisse; finxisse alios ordinem fratrum Minorum profiteri, & sancti Francisci regulam ad litteram obseruare, & obiecto eo fuco, ipsos à Cœlestino quinto huiusmodi vitæ, & status priuilegium obtinuisse: quamuis ea ratio non valeat; cum Bonifacius octauus concessa à Cælestino resciderit, ac posteriori decreto standum esset.*

Hæc Odericus, quibus fraticellos vocat pseudominoritas, quod nomen modestè illis attribuit; vt ab hâc notâ liberet sanctissimum Franciscanorum Ordinem: post pauca vero subdit; *Secuti vero Pontificiarum constitutionum sententiam fraticellorum nomine, nunc maxime intelligimus Petri Ioannis Oliui sequaces, & alios pseudominoritas, qui sancti Francisci instituta non ex Pontificiis decretis, sed ex nefaria, & delira interpretatione sua, sectari voluerunt, & in varias prolapsi hæreses ab Ecclesia aberrarunt; in quos veri Minoritæ pie consurrexere, donec ea pestis penitus excisa est. Nec vero hi pseudominoritæ omnes, siue fuerint ord. sancti Francisci Apostatæ, & perduelles, siue ex profana multitudine ad eos se contulerint, eosdem penitus errores tenuere; quippe nonnulli etiam reperti, vt plangit Aluarus Pelagius de planctu Ecclesiæ lib. 2. cap. 52. qui Beguardorum impuritatem se ctati sunt*

Hæc Odericus: ex quibus constat, non esse certum, hos fraticellos non fuisse minoritas, quamuis illos pseu-

dominoritas, vt Franciscani ordinis honori consulat appellet. Sicut enim omnes Catholici qui à religione Catholicâ recedunt, appellantur pseudo-Catholici, nec tamen inde fit, eos prius non fuisse Catholicos; sic nec pseudominoritæ nomen tollit, quin prius non fuerint verissimè minoritæ; imo laudatus Aluarus Pelagius insignis scriptor Franciscanus hos fraticellos absolutè vocat minoritas his verbis loco cit. *Multi seculares, & Fratres Minores pro isto carnali spiritu libertatis, per Inquisitores hæreticæ prauitatis incarcerati fuerunt.* Ex quibus liquet verè Fratres illos Minores in eam Fraticellorum hæresim incidisse, & fuisse appellatos Fraticellos, quorum etiam aliquot errores tenuisse alios religiosos Minores Duce Michaele de Cesena eorum Generali supra annotatum est. Et ex his constat narrationem hanc de Fraticellorum erroribus, Religiosis aliquot Ordinis Minorum attributis non esse Bzouij ignorantiam, aut imposturam, vt calumniatur Theophilus, cum Vuadingo, & Haroldo: nam in hâc narratione Bzouio consentit Odoricus; sed hoc differunt, quod Bzouius apertè cum Aluaro Pelagio Authore Franciscano Minoritas, Odericus vero vocauerit pseudominoritas, quia videlicet in errores prolapsi, ab ordine, & fide Catholica defecerunt. Bzouij causam strenuè egit Nicolaus Iansenius opusculo edito: sed Theophilo Raynaudo alia singularis odij, ac in Bzouium liuoris causa suppetit, quod hic doctissimum librum ediderit inscriptum, *Romanus Pontifex*; vbi de potestate pontificiâ sapientissimè disserit contra hæreticos, multamque inserit eruditionem eximiam; cuius operis comparatione vilescit libellus quidam à Theophilo *de Mitra Pontificis Romani*, inscriptus.

Addit Raynaudus tomos Bzouianos esse potius Annales Dominicanorum, quam Ecclesiasticos, quia est totus in rebus domesticis efferendis, ac dilatandis. Si Theophilus legisset Annales Ecclesiasticos ab Oderico Raynaldo editos, non damasset Bzouium quasi nimium in rebus domesticis efferendis; nam extranei Authores tot, ac tanta de nostro ordine scribunt, vt ab iis mutuari debeant nostri Annalistæ, in suis rebus conscribendis negligentissimi. Quæcumque autem de nostris

aut Odoricus, aut Bzonius scripserunt, sunt compertissima. Cur autem Bzouio fuerunt tacenda nostri Ordinis decora, quæ ratio historiæ ac temporis necessario ferebat, & quæ in oculis totius orbis gesta sunt?

P. Combefisium quinto loco aggrederis, Theophile, ac per plures paginas verberas acerbissimè ob quædam verba in re probabili liberius contra Baronium dicta, quorum causam totis viribus versas, quasi de summâ Reipublicæ Christianæ ageretur. Verum est in historiâ Monothelitarum à Combefisio conscriptâ aliqua duriora contra Cardinalem Baronium; sed si has labeculas tollas, liber est Arce dignus, qualia sunt quæcumque ex eius calamo prodeunt, aut sunt preditura. Omnes in illo summam rerum, & vtriusque linguæ latinæ, & grecæ peritiam, cum pari fide coniunctam, in vertendis Patribus agnoscunt, & mirantur, & qui illi sunt familiares, sciunt Combefisium esse absolutum exemplar regularis obseruantiæ, & vitæ religiosissimæ, quam in sæculo atque in ordine exactam, ab omni graui culpâ immunem impendit, vni orationi, & studio, ab omni ambitione remotissimus.

Et hoc possum addere his quæ iam retuli, eruditionis eius, & incorruptæ fidei non solum apud doctos, sed etiam apud Bibliopolas, adeo constantem esse opinionem; vt ab vno audiuerim, si Patrum græcorum adornanda sit noua editio, præ omnibus, qui sunt in Europâ,eligendum esse Combefisium, vt illi præsit; quod aliorum, vel dubiam eruditionem, vel suspectam haberent fidem, ne immutarent apud Patres, quæ illorum placitis minimè conueniunt; at in Combefisio nihil desiderari, nec diligentiam, nec eruditionem, nec fidem. Ob illa in Cardinalem Baronium à Combefisio durius dicta, iam est prohibita à sacrâ Congregatione historia-Monothelitarum.

Quare erras Theophile, dum dicis, Dominicanos suorum Authorum, ac præcipue huius operis Combefisij prohibitione impedire? Illud certum est, opus Combefisij non ob errorem aliquem fuisse prohibitum, sed solum ob ea, quæ liberius de Cardinali Baronio scripsit. Ea tamen de causa vapulare non debuit

Combefisius; vt audeas illum homulum, & fraterculum tuo more appellare.

Sed cur adeo atrociter Combefisium laceras, cui de Cardinali Baronio aliquid seuerius dictum excidit, cum præ iis quæ tu contra gloriosissimos Cardinales de Turrecremata, & Caietanum euomuisti, sit modestissimus? in te igitur de Cardinalibus Turrecremata & Caietano obloquentem retorque verba, quæ contra Combefisium profers. *Quis credidisset hominem religiosum, erga ecclesiæ principes idem cum hæreticis metrum tenuisse? Num ignorabas illud à Paulo quoque vsurpatum, Principes populi tui non maledices, sunt vero Cardinales in Dei Ecclesia Principes: vnde vestimentum eorum è purpura conficitur &c.* nil respondeo ad ea, quæ iterum hic congerit contra Melchiorem Canum, & contra Franciscum Victoria celeberrimos Doctores: nam eorum solâ lectione euanescent.

Non possum tamen tacere quod tragicè & inuidiosissimè narras gestum Auenione, quo loco ex omnibus tuis libris non est reperire qui tantum habeat veneni, falsi, fraudis, vno verbo malorum omnis generis, à quibus nescio quâ ratione apud Deum iudicem sis tuam causam tutaturus. In primis narrationem sic assuis superioribus concordem: vis esse è Dominicanis administros in aula Pontificia magistrum sacri Palatij, & Inquisitionis sanctæ Commissarium, cum agitur de erroribus Dominicanorum, *neque enim moris est in hara, pecudem congeneri pecudi infestam esse, nisi de pabulo, aut sede meliore agatur, vel de lucello in ludo nocturno; qualis ille in quo Auenione ante annos quadraginta, cum Frater Stephanus Dulcis eas infulas teneret, vnus improuidus, & malesanus, in calore (verius æstro) ludi Serotini socium Cyriacum collusorem ludi legum contemptorem, adacto cultello longo quo erat præcinctus pluribus annumeratum fecit. Heu heu! premantur talia horrificat ac ne in sæculo quidem toleranda.* Non habent quod conquerantur de nobis delicatiores, & Theophilo addictissimi, illum vel olim superstitem, vel modo è viuis sublatum acerbius haberi, quamuis aliud nihil scripsisset, quam quæ ex illo retulimus, in quibus nescias an plura,

an grauiora peccauerit, contra omne fas iusque diuinum, & humanum.

Non dicam, Theophile, te cum grauissimâ noxâ charitatis, à quâ heu timeo ne omnino excideris, refricares rem ex hominum memoriâ ita deletam, vt ipsemet, per triennium Auenione moratus nihil omnino, nisi ex tuo primum libello huius tragædiæ didicerim, quæ aliquid infortunij, nihil habet culpæ, vt modo adiungam. Deinde per summam fraudem ne dicam improbitatem casum, qui ex mero iuuenili ludo contigit vis profectum à studio, & calore, seu, vt ipse loqueris, ab œstro ludi alearum, aut taxillorum, & inde captandi lucri. Illud solum addam te nedum læsâ Charitate, & iustitiâ, quæ vera interdum occultare iubent, & occulta prohibent euulgare, sed ipsemet historiæ veritate, aut veritatis lege enormiter violatâ, historiam texuisse, cui post tot corruptelas reticentiam Rhetoricam, aut potius malignam addidisti, his verbis tragicis. *Heu heu! premantur talia horrifica, ac ne in sæculo quidem tolerandà.*

Ita est sane, mi Theophile, & dubius hæsi, an ab historiâ ex vero referendâ abstinerem, ne vnquam futura sæcula audirent te rem nullius culpæ conſciam, solo infortunio lamẽtabilem, tot tragicis vociferationibus, tot fraudibus ad inuidiam, & infamiam nostram corrupisse, vt premantur talia horrifica, nec in sæculo toleranda, sed à te non à nobis admissa. Res ita se habuit. Erat quidam senior ab ætate, vel ab indole delirus, quales est vbique reperire, ijs maximè locis quibus venti crebriores vrunt, & desiceant corpora, is tamen eâ specie stultitiæ laborabat, quæ à rabie, & furore remotissima oportunior erat ad iocos, & ad risus, quibus cum iunior quidem nimis indulgeret, voluit seni noctu, quodam meditato ludo terrorem incutere: ille ratus sagam, aut phantasma esse, cum ad manum per infortunium cultrum habuisset, impegit ictum adolescenti, ex quo vulnere aliquot post diebus mortuus est. En, Christiane lector, historiam tot coloribus fucatam, tot figuris Rhetoricis ad odium Dominicanorum relatam.

ARTICVLVS TERTIVS.

Responsio ad postremam Diatribæ partem.

LIbrum inscriptum Theatrum Iesuiticum, cuiuscumque sit Authoris non probo. Non credo tamen illius authorem Dominicanum fuisse. Excessit qui illum scripsit metas inculpatæ tutelæ. Scriptionis autem hanc fuisse causam audiui. Excerpsit nescio quis ex Theologiâ morali Patrum Societatis centum circiter & triginta propositiones, quos Dei Decalogo aduersari censebat: Patrũ Societatis defensionem suscepit alius quidam Apologista, & hoc maximè nomine defendit; quod Patres Iesuitæ totam hanc doctrinam à Dominicanis hausissent (quod de quibusdam alijs laxioribus opinionibus scriptor nescio quis nouissimus per consequentias remotissimas & violentas conatur ostendere:) Dominicanos voluit Theatri Iesuitici Author, ab hâc societate, cum extraneis ab illis opinionibus & à Calumnia vindicare; sed studio defensionis abreptus, eius metas excessit: Nam vbi Dominicanos ab illâ suspicione omnino liberauit, Patres Iesuitas non solum scriptis, sed etiam multis rebus gestis probatum voluit, huius esse doctrinæ, & subinde multa euulgauit, quæ siue falsa, siue vera vulganda certe non erant. Et ideo summè laudo æquitatem nostri illustrissimi Tapiæ, qui (si verum est quod refers) in illum librum idem, quod Senatus Tholosanus, & Aquensis in tuum, Theophile, iure potiori statuit, vt scilicet manu carnificis flammis absumeretur.

Summa seueritas aut potius æquitas in hoc libro damnando Archiepiscopi Hispalensis, dubiam apud me facit, valdeque suspectam responsionem, quâ dicitur excepisse quemdam inter disputandum de gratiæ auxilijs efficacibus sic insultantem, *iamdiu fuerunt & viuere desierunt qui hæc paradoxa propugnabant*: Cui à Tapia dum Complutensis Academiæ primarium Theologiæ Professorem ageret, repositum mihi quidam narrabat; *ita est, huius meæ sententiæ vindices cum miracu-*

lis

is, *impugnatores sine Sacramentis, viuere desiere.* Aspe-ius dictum censeo, quam vt potuerit tantæ sanctitatis & prudentiæ viro excidere; quamuis interdum ab hominibus, aliàs vitæ exactissimæ, nescio quodam veritatis, aut auitæ doctrinæ studio, nonnulla prodeant verba duriora: quod eidem Archiepiscopo, cum aliquando disputationis æstu abrepto contigisset; ferunt ab aduersario acutè & salsè hâc prudenti monitione castigatum: quam miseret me, inquit, huius corpusculi? (manum & oculos dum hæc diceret in Tapiam intendebat:) quia certus sum proximâ nocte cruentissimo flagello pœnas festinatas daturum, horum quibus excipior verborum, quæ otiosis accensenda sunt. Paucis concessa est, quam in D. Thomæ scriptis miramur æqualitas, & moderatio, etiam erga impios, quos non aliis sibi permittit lacessere, quàm argumentorum telis, omni verborum asperitate semota. Erubuit Tapia hâc iustissimâ monitione, illumque dicti pœnituit: sed Deus sanctioribus etiam patitur aliquas adhærescere labeculas, vt de se sentiant demissius, nec virtutibus efferantur. Hæc extrà locum de Tapia non sine aliquo fructu narraui, aliis locis aut memorato, aut celebrando.

Sed ad Theatrum & Petrum redeamus. Vbique consuetas fraudes misces. Theatrum Iesuiticum vis Romæ in Cœnobio Mineruæ excussum typis, vt ais, fraternis, hoc est domestico prælo ad vsum sancti Officij concesso. Ridenda potius quam refellenda calumnia; cùm nec in Cœnobio Mineruæ fuerit vnquam aliquod prælum, nec sanctum Officium proprium vnquam habuerit: Nam quæ ad sanctum officium pertinent, à Typographo Cameræ Apostolicæ edi solent. Quare quæ his probandis adducis, mera sunt deliria: certè posses pari verisimilitudine dicere apud nos extare officinam, non solum cudendis libris; sed etiam falsandæ monetæ, nec tibi deessent domestici, quos in delatores & testes aduocares vtriusque criminis; à quo perinde remoti sumus, sicut à sensu communi, & ab omni pudore, qui nobis hæc portenta obiecerint. Nec pari temeritate cares, dum Theatrum Iesuiticum dicis Goliathi spurij manu fuisse exaratum. Nosti Theophile, qualem quantumque principem voces Goliathum spurium, & quam facile illi

esset, in te longas manus extendere. Sed parcit, credo generosissimus princeps, nec ignoscere videtur, sed nec omnino agnoscit aut sentit, nempe extra omnem teli ictum positus sua magnitudine tutus.

De Anagrammatibus ab Eusebio Nierembergio ex Summi Pontificis nomine, vel à Carolo Iouio ex Eusebij nomine, vel à te ex ipsius Iouij exculptis, nihil dico; nisi quod solebat Cardinalis Iulius Mazarinus dicere de huiusmodi artificibus; eos pro laborum suorum præmio ad triremes damnandos esse. Valde quidem accommodatè ad suum ingenium, ne eos, qui se maximis negotiis implicatum huiusmodi anagrammatibus vexabant, videretur indonatos prætermittere, excogitauit nouum remunerandi genus, vt scilicet ad munus triremium pænam illis cōdonaret, quas suo iudicio commeruerant. Itaque permitto tibi opus hoc pręmio dignū, nec tibi inuideo adeo fœlicem ad nugandum venam.

At si Eusebij Nierembergij anagrammata commendas, & ex eo bona portendi dicis, audiui repositum aliud anagramma purum: nam vbi Nierembergius ex his verbis, *Sanctissimus Pater, & Dominus Alexander Papa septimus; qui erat antea Fabius Chisius*: hoc anagramma collegit; *Quartus è senis Papa, Dei Matri Charissimus, ipse labem Adæ non fuisse statuat: tunc pax.* Fuit qui reponeret aliud anagramma purum; *Quartus è senis Papa, Diuum Thomam bene scripsisse de filijs ira statuat: tunc sana pax*, collectum ex iisdem verbis, *Sanctissimus Pater, & Dominus Alexander Papa septimus, qui erat antea Chisius.* Hoc secundum anagramma purum est non Nierembergij, cum desit vnum E. Iniurijs, & contumeliis atrocissimis quas occasione huius anagrammatis in Carolum Iouium, & Dominicanos audacissimè iacis, opus non habeo respondere; nisi hoc vnum, suo Authore digna esse.

SECTIO QVARTA.

Vindicantur Dominicani ab ambitu honorum & liuore in bonos, contra Diatribam octauam.

MIRVM est, Petre, te ad externa, & aliena adeo acutum, & perspicacem esse, & ad proprium

morbum omninò cæcutire, & stupidum esse, ac insensibilem: honoris tui gratiâ commouisti totum orbem, vt defenderes tuum libellum de errore populari, de communione pro mortuis, quibus magis proficere dixisti consensus, vel, quod idem est, amplexus maritales, quam quæcumque pia communio per se exigit. Amore huius sententiæ tuæ, ne dicam falsæ, sed fere impiæ, sacrilegæ, cuius causâ transfixus est tuus liber, totum orbem decurristi, vt haberes socios aut defensores tui erroris: concusisti omnia more turbinis; vt iniuriam, quam tibi illatam putabas vlciscereris; viuos tuis calumniis fatigasti, at mortuos conuitijs proscidisti; nec adhuc cessas, & sentimus tui liuoris acerbitatem, quæ etiam Iudaici in Christum amarulentiam pene æquat. Tui stuporis causa in promptu est. *Elementa*, vt vulgo dicitur in propriis locis non grauitant. Vitium liuoris, & maledicentiæ à naturâ innatum, studio confirmatum est, non potest assuetus malo desinere peruersè agere, nec bonos continuò vexare.

ARTICVLVS PRIMVS.

Dominicani ad ambitu remoti semper studuerunt de omnibus bene mereri.

Dominicanos hâ Diatribâ duplicis criminis accusas, primò ambitus honorum, secundo æmulationis & odij, quasi nobis congeniti in bonos omnes. Primam calumniam probas testimonio cuiusdam Domestici Abbatis Vallumbrosani, *qui diù*, inquis, *inter Dominicanos versatus referebat illorum à supremo ad imum & à primo vsque ad vltimum cogitationes, verba & opera, promotionem, ac primatum redolere. Itaque*, inquis, *schola humilitatis facta est schola captandorum honorum*.

Adiungis secundum argumentum à contentionibus Dominicanorum, cum reliquis omnibus Ordinibus; etiam cum Clericis, & Canonicis regularibus, & affectasse sedes in Conc. Trident. ante quoscumque Generales. Addis tertio ex eodem fonte manare indictionem silentij omnibus, qui quoquo modo velint obstrepere;

receptis apud Cyriacos placitis, etiam inexplicabilibus, qualis est concordia libertatis cum præmotione, quam iubemus credere his, qui non intelligunt: atque tribus his argumentis probas nos ambitione laborare Pharisaicæ pari.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Dominicanorum à dignitatibus fuga pluribus exemplis confirmata.

NEscio vnde hunc morem hauserint Dominicani; ad minus non excepere suo à Patre, qui moriens hæretariam reliquit paupertatem, & humilitatem spiritus, quam filij minimè degeneres adeò tenaciter seruarunt; vt Epistolam Vmberti quinti Generalis supra retulerimus ad Albertum Magnum scriptam, quâ illi Archiepiscopatum Ratisbonensem non recusatum improperat, tanquam vitæ præteritæ maculam, & quasi Religionis proditionem, ac ruinam: ergo patres nostri ab incunabulis imbuti sunt humilitate, & non ambitione.

Testes sunt primus Cardinalis Ordinis Hugo à S. Caro, & vltimus Pontificum Pius V. hic electus in Pontificem expalluit, & pene in deliquium incidit: & rogatus causam, ingenuè dixit; *Cum essem Religiosus Ordinis S. Dominici optimè sperabam de mea salute; creatus verò Episcopus capi de ea formidare; nunc verò electus in Pontificem penè de ea despero; quomodo enim Deo rationem tot millionum animarum, quot sunt in toto orbe, reddam, qui vix vnius animæ meæ rationem reddere valeo?* Quid vero Hugo Card. morti proximus? *Vtinam* inquit, *leprâ potius, quàm purpurâ tectus vitam finirem.* Quid Benedictus XI. qui suis virtutibus ac meritis etiam inuitus ad Pontificatum euectus, humilitatem quam semper coluerat, etiam in supremo illo fastigio constantissimè seruauit? At inquies, antiqua sunt hæc Exempla.

Sed neque etiam recentibus caremus. Quis nesciat Petrum à Soto Episcopatum, & cognominem Dominicum, Segobiensem vnde natus erat, & alterum nomine Hurtadum, non qualemcunque, sed Toletanum Archiepiscopatum totius Ecclesiæ opulentissimum, à Ca-

rolo V. cui erant à Confessionibus oblatos recusasse? Nonne plures constantissimè in hoc dignitatum contemptu ad mortem vsque perseuerarunt? Quales fuere Oleaster, Forerius, Granatensis. At quibus precibus, quibus machinis cogendus fuit à Granatensi Bartholomæus à Martyribus ad Archiepiscopatum Bracarensem Lusitaniæ, & forte totius Hispaniæ primarium, quem à se octo annis ante mortem abdicauit?

Nec dicas hæc exempla esse alterius sæculi: non desunt nostri nupera, ac recentia: nonne Ioannes à S. Thoma, nonne Aragonius, nonne Tapia pluries recusarunt Episcopatus: & hic vltimus cum resciuisset consilio vnius ex aulâ procerum à comite Duce se ad hanc dignitatem nominatum; conuenit Ducem Tapia, cui facie ignotus erat, & monuit illum grauissimè peccasse, delectu vnius hominis ad Episcopatum adeo rudis & inepti, vt nunquam illum Religio dignata fuerit vel minimo officio etiam Portarij.

Vbi Comes primum vidit principem, qui Tapiam commendarat, indicauit quæ acciderant, cum aliquâ suspicione æmulationis Fratrum, quasi ex inuidiâ vellent progressum Tapiæ hâc relatione remorari: sed vbi ex indicatione illius optimatis scitum est ipsummet Tapiam fuisse huius doli artificem, versa est suspicio in admirationem eximiæ humilitatis, cui pares reliquas virtutes Episcopo necessarias, sibi non defuisse huius dignitatis administratione sanctissimâ demonstrauit.

Quid de Patre Dominico à Rosario à duobus mensibus mortuo, quem tres Episcopatus recusasse, & titulum etiam Confessarij Reginæ Lusitaniæ cum officio fungeretur supra memorauimus, nec passum se nominari ad Episcopatum Conimbricensem, nisi eâ spe, quod nomen tantum, non reditus aut curam esset habiturus. Et adhuc Petrus inclamabit Dominicanos à primo ad vltimum, non nisi ad dignitates anhelare? An non illi multoque plures istis similes Dominicani ernite,

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Summa Epistolæ Humberti ad Albertum Magnum quâ hac calumnia depellitur.

PLacet hîc summam, & præcipua capita attexere Humberti ad Albertum Magnum Epistolæ; quam merito dixeris immortale Dominicanorum modestiæ, & annalium monumentum. Illam inscribit *Charissimo in Christo Fratri Alberto Lectori Coloniensi*: sibi verò modestius & humilius nomen assumit, *Ordinis Prædicatorum inutilis serui*, precaturque Alberto præter *æternam in Cœlo salutem, in terris radiandi gloriosis meritis & exemplis gratiam.*

Hâc salutatione & precatione oportunè præmissâ, exordium sumit ab incerto rumore quodam litteris Româ missis sparso qui ad aures suas peruenerit, & cordis etiam intima penetrarit, se vt loquitur *in direptionem interminabilem funditus deiecturus, nisi de eius virtute concepta fiducia, & opinio nuncij atrocitatem eleuasset.* Relatum quidem illi est, præceptam Alberto à Summo Pontifice alicuius diœcesis administrationem; quæ cogitatio licet potuerit in mentem Pontifici venire, iis tamen qui Albertum probe norunt, incredibile videri, huic præfecturæ consensurum vnquam, & ordini quem suâ eruditione & sapientiâ illustrem fecit, immensam longo vitæ decursu comparatam vltimo actu gloriam maculaturum.

Addebat actum fore nedum de nostris, sed etiam de cuiuslibet pauperùm ordinis hominibus: nullos de statu humilitatis deserendo sollicitatos huic tentationi restituturos, si ipse succumberet, & nisi hoc honore detrectato, cæteris suo exemplo præluceret. Sæcularium inde graue scandalum impendere, quibus, si patiatur se abripi, persuadebit religiosos paupertatem non amare, sed ferre inuitos, quasi graue onus, quam primum data occasione abdicandum. Obsecrat ne moueatur Consiliis, & precibus procerum aulæ, vt quamprimum pareat: cum huiusmodi iussa apud illos cito & facilè in ludibrium soleant verti. Rogat etiam ne frangatur labo-

ribus Ordinis, qui omnes suos alumnos vniuersim diligit, & honorat; sed de illo præ cæteris in domino gloriatur: quamuis enim grauiores essent huiusmodi molestiæ, magisque inualituræ, aut alios fatigare possent & deijcere, non ignorabat quâ ipse alacritate giganteis humeris esset laturus.

Addebat ne flecteretur præceptis Pontificiis, quæ neminem ex animo reluctantem cogunt, nec sanctam hanc ad tempus minimè audientis & contumacis assumptam personam cuiusquam læsisse, sed verius auxisse famam. Subiicit illi exempla eorum, qui se ad hæc dignitatum fastigia, & prærupta trahi permiserunt, vt attendat, quæ illos opinio, quis fructus secutus sit, & quem tandem habuerint exitum: recogitet quàm difficile sit in administratione Ecclesiarum Germaniæ offensionem Dei, vel hominum deuitare: & cum Scriptura sacra illi semper in deliciis fuerit, & huic legendæ commentandæ, ac conscientiæ puritati studuerit semper, seque totum impenderit; quâ ratione patietur se negotiis sæcularibus implicari, & in periculis peccatorum continuò versari. Si fructum animarum obtendat, monet eâ status mutatione non augeri; sed prope infinitos perire, quos non modo in Germania, sed per totum orbem cum famâ & exemplis, tuum Librorum scriptione edebat certissimos; quos vero Episcopus sit facturus, dubios & esse & fortè nullos.

Iubet etiam attendere, Ordinem è multis calamitatibus, & insectationibus æmulorum, ipsiusmet operâ saluum euasisse; & maximâ in pace frui eius laboribus partâ, & se timere *ne in pace amaritudo fiat amarissima*, & ipsius prouectione, aut verius casu in profundiorem calamitatum & mœroris abyssum delabatur. Et tum addit quod iam retulimus votum, *vtinam dilectum fratrem meum, potius audiam feretro quam sede Pontificiâ elatum*; ne inquit *amissâ spe firmitatis atque constantiæ in Alberto maximè posita, cæteri fratrum cum mœrore de hoc sæculo recedant: Flexis itaque genibus cordis, per intemerata Virginis, eiusque Filij humilitatem adiurat, ne statum humilitatis & paupertatis votiua dimittat*: & quod dæmonis superbia & versutia in plurimorum damnum & scandalum molitus est, in caput eius recidat,

& redundet, ad Ordinis & Alberti gloriam, & salutem. Concludit: rescribe quamprimum, quæ nos omnesque fratres solentur & eruant à mærore.

Ex hac Humberti Epistola certius Lector, quam ex Theophili libris intelliget, qui fuerint à primâ institutione Dominicanorum mores, quis honorum non ambitus, sed horror: atque huius institutionis multa suppetunt, & dedimus exempla, nedum primæ, & mediæ, sed postremæ etiam corruptioris ætatis; quæ non omninò deletam ex animis recentiorum monstrant hanc parentum nostrorum auitam virtutem, & gloriam.

PARAGRAPHVS TERTIVS.

Leuiores aliquot eiusdem generis calumniæ refelluntur.

SEd de primo inquis, cum aliis Ordinibus Gradu contendunt: cur damnas illos seruare locum iure antiquitatis comparatum, quem ipse, & alij vultis conscendere, nullo vobis iure debitum? Videris mihi velle imitari parasitos, & helluones, de quibus Plutarchus narrat, si quod ferculum, aut edulium mensæ apponeretur delicatius, cui maximè inhiarent, solitos in illa expuere, vt reliquos conuiuas his sordibus absterrerent ab huiusmodi cibis, & se se illis ingurgitarent. Sic tu, Petre, ius ad primas sedes damnas, quasi aliquid pharisaicum, & ipse in illa vis obrepere, imò quidam iure contendunt vobis deberi, quod Clerici sitis & Religiosi; vt hoc vltimo nomine Mare magnum ingrediamini priuilegiorum, quæ singulis Ordinibus concessa sunt: altero vero titulo Clerici regularis, Religiosos omnes antecedatis: Certè Dominicani sunt primi iure antiquitatis, & in Ecclesiam meritis non sunt postremi. Nescio an in Concilio Tridentino locum, quem dicis obtenderint: Vnum scio, Laines, & Salmeronem, vbi primum ad Concilium accessere, postremo loco, qui illis, vt institutione vltimis debebatur, honoratiorē expetiisse.

At, inquies, nostri non patiuntur se promoueri ad dignitates: id laudo, si ex humilitate fiat, non ex maiori fastu. Extranei vnius testimonio asseruit Petrus, Do-

minicanos omnes ad vnum honores ambire; at nos licet firmiora habeamus testimonia, non tamen audemus quasi certum date, quod circumfertur vobis persuasum; penès vos esse Ecclesiæ dignitatum dispensationem, & præstare facere summos in Ecclesiâ Præsules, quàm easdem summas dignitates habere: Si ita sit, quod certè nolim credere, dicerem cum Chrysostomo, illud verbum, aut factum esse totius superbiæ, & infinitis partibus ambitionem maiorem illâ, quâ nos malitiosè grauas.

At, inquies nos tyrannidem exercere, imposito silentio omnibus qui obstrepunt nostris placitis, licet sint inexplicabilia. Infelix esset nostra potestas, si tentaremus silentium aliis imponere, & omnes captiuare ad obsequium nostræ doctrinæ; cum hoc imperio exasperentur homines, loquaciores fiant, & magis à nostrâ sententiâ alieni: hoc solum dicimus, frustra vos gloriari, ita vestris inuentis vos valles implesse, complanasse montes, vt viam possint etiam pueri inoffenso pede decurrere: Ita est certè illis, qui credunt à vobis dicta, etiamsi non intelligant. Verum quæ superiori examine retulimus de triplici statu controuersiarum, demonstrant, vos maximè difficultatibus vrgeri, à quibus minus vos expediatis, quam nos illis quas inijcitis, & quibus putatis nos implicitos teneri.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Studium Dominicanorum benemerendi de omnibus.

PVrgauimus nostros ab ambitione, & liuore, ex quo natum dicit Petrus secundum malum, scilicet odium Dominicanorum in viros illustres, inter quos Petrus pro suâ singulari modestiâ ac virtute, se ipsum numerat cum Poza. Hi autem si adiungas aliquot à Petro omissos, à Ludouico nominatos, accedent ferè ad viginti quinque.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Aliquot exempla Dominicanorum in alios charitatis.

SEd antequam ad singula respondeamus, producam non solum singulares homines, sed ordines integros, Gentes, & Nationes, quæ testabuntur Dominicanos non liuore lacessendi bonos, sed de omnibus bene merendi studio semper flagrasse. Plurimum tibi debemus, Petre, quod inuidiosam per se nostrarum laudum & effusissimæ in omnes Charitatis commendatiodem à nobis inuitis extorqueas, vt tuam Calumniam refellamus; ac proinde boni consulent omnes, quæ de nostrorum hominum beneficiis in totum genus humanum dicturi sumus; neque id à vanæ gloriæ studio, sed à necessitate auertendæ infamiæ profectum agnoscent; quare cum Apostolo dicam, *si voluero gloriari non ero insipiens.*

Nolo priuatos numerare, quibus præsidio, & adiumento fuerunt Dominicani, quia nullus est illorum exemplorum, aut Beneficiorum finis. Innumeras vastissimarum Indiæ Regionum nationes contra te, Petre, vltimo iudicio insurrecturas, etiam nunc hodie in testes aduoco, tamquam in calumniatorem, quod odij in bonos accuses Dominicanos, qui suam defensionem suscepere. Bartholomæus de Las Casas, Victoria, Bannes, alijque innumeri pugnarunt contra politicorum consilia, contra Regiorum Ministrorum auaritiam, & crudelitatem, qui eò deuenerant inhumanitatis, vt bestiis accedere magis censerent Indos, quam hominibus, ac proinde citra vllam culpam posse haberi vt feras, opprimi, spoliari bonis, occidi.

Qui liberius Regum ambitionem? Qui Præfectorum tyrannidem arguerunt? Qui denique tot gentium oppressarum patrocinium susceperunt, quam à me nominati Dominicani, nulla alia mercede, quam indignationis principum, aut bene facti conscientia? Horum quidem populorum lachrymas & gemitus in

Europam detulerunt Patres nostri: sed nullæ hactenus inde contra ipsos huc querimoniæ peruenere, quod auaritiæ inhiarent, quod è Religiosis, aut Apostolicis prædicatoribus in mercatores euaserint, aut in Tyrannos; quod populos vexarint, quod Episcopos conculcarint. Numquam auditum est de nostris, quod nuper per ipsi vidimus conspiratione populorum Missionarios nauibus impositos ex Indiâ in Europam remissos.

Sed vt ad ea, quæ nobis propiora accedamus; quis vmquam Ordo fuit nostro propensior in alios? Eorum profectus perinde ac sui curam habuit? Quis nesciat Ordinem à Mercede captiuorum à sancto Raymundo institutum? Vnde Clemens Octauus in Bullâ Canonisationis sancti Raymundi, sic ait: *Quare hi* (scilicet Iacobus Aragoniæ Rex, & Raymundus) *collatis inter se consiliis & consentientibus animis, Ordinem Beatæ Mariæ de misericordia, seu de Mercede Redemptionis Captiuorum fundauerunt; cui Beatus Raymundus certas viuendi leges præscripsit ad istius Ordinis vocationem accommodatissimas.*

Noster etiam sanctus Petrus Veronensis qui postea Ordinem nostrum, & Ecclesiam suo Matyrio illustrauit, pro Seruorum B. Virginis clarissimrâ Religione egregiam nauauit operam, & diligentissimè examinatis, ac recognitis eius Ordinis Religiosorum moribus, ac regulis, vt Innocentius quartus Summus Pontifex præceperat, eumdem Summum Pontificem, de huius Religionis optimâ institutione certiorem fecit, & apud eumdem Pontificem Seruorum Ordinem summis laudibus iuuit. Quare officium sancti Petri Martyris habet Ordo Seruorum sub ritu duplici, in Constitutionibus ab immemoriabili tempore celebrandum; eidemque sancto Petro, ac nostro Ordini Religio Seruorum summè se obstrictam profitetur; de quo videri possunt Annales Seruorum Centuriâ primâ, libro secundo capite quarto.

Sacras etiam Religiones authoritate Apostolicâ reformarunt nostri, & ad pristinum splendorem reduxerunt, inter quos Hugo à sancto Theodorico Cardinalis, & Guillelmus Episcopus Antacanensis, ambo ex

Ordine nostro, circa annum millesimum ducentesimum quinquagesimum. Leges & Constitutiones PP. Carmelitis Calceatis præscripserunt authoritate sibi ab Innocentio quarto data, vt refert Castillus primâ parte suæ Historiæ, libro secundo, capite vigesimo quinto.

Quoad illustrissimam etiam Carmelitarum discalceatorum Religionem, notum est, quantum in eâ fundanda iuuerint Dominicani sanctissimam eius matrem Theresiam. Ipsa testis sit & ipsa loquatur: Non est opus alio præcone, quam ipsiusmet diuæ Virginis Theresiæ scriptis, vt toti orbi innotescat, quæ in sui Ordinis instauratione consilia, adiumenta à Bannesio, aliisque Dominicanis receperit, qui perinde illius doctrinæ ac sanctitatis famâ, atque amplitudine instituti, ac sui Ordinis Celebritate gloriantur. Inde illa amantissima Beati Ludouici Bertrandi ad sanctam Theresiam Epistola, veluti à Propheta scripta, quæ illi denunciat, Ordinem, quem ibat instauratum, intra quinquaginta annos futurum in Ecclesiâ omnium virtutum, & laudum genere florentissimum. Sed qua ingenij amœnitate, quibus leporibus, suum in Dominicanos gratum animum, & ardorem significat, vna ex suis Epistolis, quâ *Dominica in passione* sibi nomen asciscit? Id est quasi tota affectu in illos ferueret: quem nominis sensum accomodatium aliis linguis ineptum, eleganter effert linguâ Hispanicâ, quod enim aliis idiomatibus deriuatur à Dominico nomen primigenium est idiomate Hispano, & lepidissimè se *Dominicam in passione*, id est, ex animo totoque affectu Dominicanam esse profitebatur.

Leonardus Marinus Archiepiscopus Laodic. qui & Lanciani Archiepiscopus fuit, Constitutiones, & regulas R. P. Bernabitarum ex delegatione Apostolica instituit ac stabiliuit. His etiam nouissimis temporibus P. F. Timotheus Bothonus Dominicanus vir pietate, ac doctrinâ insignis, qui pluribus annis Ducibus Sabaudiæ fuit à Confessionibus, iussu, & authoritate Sixti quinti, Religionem Siluestrinorum visitauit, & reformauit circa annum 1587. & P. F. Paulinus Bernardinus Nobilis Lucensis Dominicanus eximiæ vir pie-

tatis, Congregationem illam quæ Matris Dei appellata est, sua opera nascentem iuuit. Vnde Paulinum, ceu singularem benefactorem, ac veluti fundatorem eadem congregatio veneratur, eiusdemque Paulini Effigiem, cum hoc elogio inter suos habet; *Paulinus Bernardinus Prædicatorum Ordinis grande ornamentum, Congregationis nostræ, nec dum affulgentis spe eius condenda, Leonardo Author fuit: mox aggredientem consilio, manu, authoritate iuuit, rexit, confirmauit. Itaque Congregationem Bernardo, huic Leonardum debemus.*

Et ne vllum videar prætermittere Ordinem, nonne cum Carthusianis, cum Cistercienſibus, cum Hieronymianis, Augustinianis perpetuam, & arctam amicitiam colimus? Nonne Constitutiones nostræ iubent pacem seruare cum Franciscanis? Et si præterita tempora repetantur, certum est controuersiarum originem fuisse ab his, quibus aura popularis afflabat.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Dominicani etiam de Societate benemeriti, & de insigni quorumdam humanitate.

SEd numquam atrocius lacessiti sumus, quam à Ludouico, qui cum in Epistolâ ad Lectorem fuisset pollicitus lenitatem; adeo sui promissi oblitus est; vt capite 13. scripserit, nos aduersus Iesuitas, plus quam Vatinianum odium concepisse, & ex liuore nascentem Societatem obruere voluisse; quod fortè aliquid luminis inde deflueret.

His paucissimis verbis Ludouicus Petrum penè æquauit, & calumniæ, ingrati animi vitium adiunxit. An Dominicani voluere vnquam & extinctam Societatem, qui eius institutum totis viribus propugnarunt, & auxerunt? Nonne Mathæus Ori inquisitor Parisiensis sanctum Ignatium à furore æmulorum, à rabie scholasticorum eripuit? Et si vnus Canus ex nostris fuit Societati minus fauens, nonne ex eâdem familiâ insurrexerunt pro Societate innumeri; in Hispaniâ Bartholomæus Torres Episcopus, Mantius à corpore Christi Complu-

tensis & Salmanticensis Professor? Nonne Leonardus Marinus nuncius apud Regem Catholicum potentissimè Societatem protexit? Quid Ludouicus Granatensis in Lusitaniâ? Nonne Societatem perinde charam habuit, ac suum Ordinem? Amplissimis laudibus eius institutum, eius martyrem Campianum Inductione ad symbolum fidei prosequutus est, & apud Reges summa qua valebat gratia, commendauit?

Quid Bartholomæus à Martyribus? Nonne Conuentum Vianæ, & Collegium Bracharæ suis expensis Societati extruxit? Et cum ad Concilium Tridentinum vocatus, vtrumque ædificium reliquisset imperfectum; suo Vicario Generali ex ordine Religioso, vt prosequeretur iussit, & parem vtriusque ædificij curam haberet; pari incremento promaueret; vnde Tridentin. illi scripsit: *si duorum ædificiorum vnum plus altero vrgeas, & copiosius expendas in Conuentum, quam in Collegium; denuntio tibi; te agere contra meam mentem.* Vide Dominicanos, qui odio Vatiniano Iesuitas insectabantur.

At certè, non erant in eâdem sententia cum Ludouico primi Patres Societatis, qui experti fuerant effusissimam patrum Nostrorum in se Charitatem. Testes sunt inter reliquos Henriques, Rubius, & alij: haud scio, an fuerint vnquam bono, aut doctrinæ Ordinis vlli nostrum istis addictiores; nempè experti fuerant Vatinianum illud odium Torres Mantij, Granatensis &c. Sed ne quid grauius dicam, malè respondet Ludouicus his beneficiis, & ad minus se ingratum testatur. Sed habet animum principum, qui iniuriarum memores, beneficiorum obliuiscuntur, & nullos peius oderunt quam quibus Regnum, & vitam debent.

Si Dominicani in viros illustres liuidi, & maligni fuerunt; ita inuidus fuit Conradus primus ex Ordine inquisitor in Germania qui D. Elisabetam sanctitate quâ in totâ Ecclesia elucet, instituit Oedini Franciscanorum, qui saltem illam suis Diuis annumerat?

Inuidus fuit Guillelmus Petit Episcopus Trecensis, Regibus Galliæ à Confessionibus, qui seculo renascentium scientiarum Mæcenas fuit omnium literatorum; vt testantur tot libri, qui ex prælo Ascensiano prodierunt, vel à viris doctis illi dicati sunt, quibus tamquam

Strearum præsidium, & ornamentum summis laudibus extollitur. Inuidus fuit Pius quintus, qui Surium suis literis dignatus est laudare, & ad honestum studiorum laborem perhortari; qui non putauit esse infra culmen sedis Apostolicæ, Ronsardo principi Poetarum Gallorum gratias agere, quod elegantissimo Carmine hortatus fuisset Galliæ populos, ne à fide auita discederent. Inuidus Granatensis, qui cum suis libris esset toto Orbi Christiano celeberrimus, non est dedignatus Thomæ à Kempis, & Ioannis Climaci interpretem agere, & Ioannis D'Auila Concionatoris Apostolici vitam scribere.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Charitas Dominicanorum in omnes, pluribus extraneorum testimonijs comprobata.

NVllum laudis genus purius, minúsque suspectum eo est, quod extranei non modò non inuident; sed etiam nolenti conferunt, aut non cogitanti. His gloriæ monumentis abundant Dominicani, quæ ad illorum commendationem faciunt: plura reperies in extraneorum, quam in domesticis Annalibus: ex illo genere prope sunt infinita, eòque pertinent quæ iam attigimus: nonnulla etiam illustriora addam.

Primum suggerit Arnauldus Ferronius rerum Gallicarum scriptor elegans, qui Pauli Emilij Historicorum huius sæculi, teste lipsio facile principis, imperfectum opus excepit à Carolo VIII. & ad initia Henrici II. prosecutus est: ille ad annum salutis 1544. & ad finem regni Francisci primi rem narrat à nostris omnino tacitam, licet nobis gloriosissimam. Flagrante bello cum Carolo Imperatore fere ad portas Lutetiæ, cum ingenti exercitu grauissimam cladem minitante, *iniecta* inquit *inter reges fuit pacis mentio, Gabriele Cosmano Hispano, vno è sodalium Dominicanorum cætu, vtrinque in castra vicina cursitante. Hunc gallici Scriptores putant, in eam rem à Ferdinando Vngariæ Rege delegatum; alij à nepte*

Cæsaris, quæ Lotharingiæ principi nupserat, simul ab aulicis aliquot potentioribus, inscio Rege, missum pacis putant authorem fuisse. Illum Galli pugnæ auidi ægrè cursitantem intuebantur, vix ab eo manus temperaturi; ni Ennebaldus prohibuisset, qui & ipse cum Francisco Errantio Chemantio iuris præfecti locum tenente, in castra hostium venit: tandem inita est pax.

Miror patres nostros adeò incuriosos rerum à suis gestarum; vt istius post hominum memoriam celeberrimæ, & reipublicæ Christianæ eo potissimum tempore, cum hæreticorum furor tantum ad desperationem non vergebat, imprimis necessariæ, ne meminerit quidem vllus eorum quos legi.

Ab vno è nostris excepi, quasi hæreditariâ traditione, Cosmanum missum ad tentandam, & vrgendam pacem ab alio Dominicano, qui Cæsari à Confessionibus aderat, illique absolutionem negauerat; nisi à Galliâ inuadendâ abstineret, & pacem æquis cum Francisco conditionibus iniret: quod veri specie non caret, nec summâ nostrorum laude, sed alto silentio rei præclarissimè gestæ prædicat Dominicanos adeo ab alienæ gloriæ inuidiâ, vel odio, quod illis perpetuum vitium affingit Theophilus, remotos esse; vt propriam etiam videantur aspernari.

Ab istis nihil dissentit Scipio Duplex; imo narrationem Arnauldi Ferronij paulò obscuriorem apertius interpretatur. Ait enim Gabrielem Cosmanum à Confessionibus fuisse Ferdinando Regi Hungariæ, qui iam à Turca regno spoliatus, cum sibi, & Austriæ, ac toti Germaniæ à potentissimo hoste timeret, misit Cosmam ad Fratrem Imperatorem: is consilio cum altero Dominicano qui Cæsari erat à confessionibus inito, pacem vtrique Principi persuasit rebus suis vtilem, & toti reipublicæ Christianæ necessariam. Hæc non longe à nostra ætate gesta, probant Dominicanos fuisse ad Confessiones Regum admotos, eoque munere præclare defunctos.

Non est prætermittendus eiusdem Familiæ Petrus Banquerius à Mezeretio, nouissimo rerum Gallicarum Scriptore accurato, cum laude memoratus, ob defensam

sam summâ constantiâ Aurelianensis Virginis à Tyrannis oppressam, ab omnibus etiam Theologis lacessitam Innocentiam.

Illa tamen labentis imperij Gallici columen & præsidium, & suæ patriæ decus immortale, à Burgundionibus capta, & per summam perfidiam Anglis pretio vendita, Theologorum qui Parisiis hæserant sub Anglorum Tyrannide, in illorum gratiam magicarum incantationum, & Valdensium hæreseos grauata, Bellouacensis Episcopi, aliorumque nihilo Scribis & Pharisæis meliorum Iudicum sententia, primum longæ inediæ & carceri perpetuo addicta, cum id genus pœnæ per se atrocis inimicorum crudelitati non faceret satis, mutato iudicio ad rogum viua lento igne absumenda damnatur.

His vnus Dominicanus, cæteris aut præ ignauia tacentibus, aut insontem per summam impietatem insectantibus, intrepidô animo intercessit, & publicis concionibus sanctam contestatus, & à Deo vindicandæ patriæ missam miraculis illustrem, iudicibus Rothomagi, vbi crudelissimum, & nequissimum supplicium decreuerant, & iusserant inferri, diuini iudicii grauissimas pœnas comminatus est, & dictorum fidem breui diuina iustitia absoluit: vnus illorum lepra corrosus, alter in cloacam casu delapsus, loci fœtore enectus; tertius dum Virginis capillitium tondebatur, subita morte abreptus fuit. Nec felicius cum duobus iudicum nequissimorum ad Ludouici XI. vsque regnum superstitibus, ad patibulum damnatis actum est. Atque inde agnoscet Lector prudens, nullo tempore, nullâ orbis Christiani regione, defuisse Dominicanos; qui miseris & insontibus, etiam publicam damnationem passis, vti Daniel Susannæ ad supplicium raptæ, inuicto non sint animo patrocinati.

Eiusdem generis licet disparis gradus, de omnibus bene merendi studium Dominicanorum, monumenta produnt prope infinita, aliarum religionum historiæ scriptores florentissimi, Orlandinus, & Sacchinus, & Silo; priores duo Societatis, postremus Patrum Theatinorum, paris eloquentiæ, styli, & grati in bene meritos de se Patres nostros historici.

Baron f.

num. 31. illius testimonio Salmanticæ, & in Hispania se tutatum fuisse.

Ex Sacchino iam retulimus Bartholomæi Carranzæ cura inductam Toletum Societatem; pari beneuolentiâ licet minori authoritate illam prosecutum & iuuisse Petrum Esquiuelium ex Ordine Prædicatorum Cæsaraugustæ Priorem, in eadem Ciuitate constitutum, cum summa grati animi significatione scribit Orlandinus libri 11. num. 63. his pene verbis, quæ ex illo mutuabor, quia paris elegantiæ aut fidei non possum reponere.

Laborabant, inquit, *Cæsaraugustani Collegij exordia, nec facile aliud fuit in Hispania domicilium, quod plures à principio fautores siue oppugnatores habuerit in fautorum primis, vel pietate animi, vel operis effectu Prædicatorum fuit Cœnobij prior Petrus Esquiuelius, religione vir & pietate magna: is cognito duos, qui soli de Societate tum Cæsaraugustæ sedebant, discessum Ignatij iussu moliri, quod tanto interuallo nihil esset ad diuturnitatem constitutum; bonum è prima nobilitate numerum ciuium, quos propensiores nouerat suum in cœnobium conuocauit: tum longam accuratamque habuit orationem, de noua huius familia institutis & laudibus, edocens quantum amplissimo illi populo commoditatis afferre posset, & ad extremum adhortans, ne aliquot annos iam Cæsaraugustæ hærentes Dei famulos paterentur domicilij & alimentorum inopiâ sedes alias quærere, nec recentis ordinis suæ ciuitati, suisque posteris nouum hoc & ornamentum & præsidium abesse vellent. Valuit apud Liberales animos religiosa cohortatio, opesque suas operamque polliciti, inter se conueniunt; vt causam ad communem ciuitatis conuentum referendam curarent: conuocatur itaque in publicas ædes Concilium, eoque accessit Esquiuelius, quæque priuatim in suo cœnobio ad amicos, ea ad frequentem Conuentum sedulò agit, ac sine mora persuadet, vt idoneus conquireretur locus.*

Sed ne loci iniretur possessio, addit religiosos Carmelitas, vt suorum finium iura tuerentur, grauissimè contendisse; at Dominicanos non ita fuisse in Societatem comparatos, vt longius à suis sedibus semouerent, nec ea de causa litem illi mouisse; præter domus

quas Romæ, Parisiis, Tholosæ, aliisque locis, extrui nedum passi sunt suis proximas, abdicato iure de quo alii pertinacius contendebant; sed etiam illâ viciniâ lætari solitos, luculento demonstrat exemplo idem author libri 14 num 42. *Viennæ*, inquit, in Austria; *diuersabantur nostri etiam tum Dominicanos apud Patres, separata quadam cœnobij parte.* Nedum proximam ferebant, sed suis domibus vltro excipiebant Societatem Patres Dominicani, alienissimi à calumniâ quam Carterius & Theophilus inuidiæ in Societatem important atrocissima: illique depellendæ nouum, nec minus superioribus luculentum suppeditat idem Author exemplum, eiusdem libri 14. num. 70. quam enim Carranza Toletanæ, Esquiuerius Cæsar-augustanæ Valentinæ constituendæ curam gesserunt Beatus Ioannes Mico, Francisci Borgiæ antequam Societati se adiungeret à confessionibus, cuius proinde suscipiendæ illi Author fuisse merito credi potest. Ille igitur doctissimus ex Dominicana familiæ Theologus: *qui perditos* (narrationem prosequitur Orlandinus) *interdum homines implicatissima conscientia, cum sani esse cœpissent, & suos mores componere, in animam induxissent; auxilij consiliјque causâ mittebat ad nostros, majori cum Societatis laude, quam referre modestum sit: insignis vir ille fuit, & illius decus ætatis, quem miraculorum commendatione sanctitas illustrata beati vocabulo decorauit.* Addit Orlandinus, *maxime Societatis æstimatione sua authoritate consuluisse; dum à maleuolorum obtrectationibus eam vindicabat, eiusque rebus perinde ac si vnus aliquis de nostris esset, delectabatur: nec secus ad eum nostri, quam ad parentem consilij auxiliique causâ confugiebant.*

Miconi Societatis Patronum adiungit sanctitate illustriorem, eiusdem Valentinæ ciuitatis æternum ornamentum, beatum Ludouicum Bertrandum; *Horum*, addit, *quo conspectior authoritas erat cum sua luce tum splendore per tot sæcula coruscantis familia; hoc majorem inde commendati sociorum labores in populis, ad eos iuuandos curandosque vim habebant.*

Nullibi gentium deerant Dominicani Patribus So-

pietatis; Sacchinus libri 8 num. 110. paulò dissimiliorem se Petro probat dum Dilinguanæ Academiæ, in Germania prima decora refert in Petrum a Soto Prædicatorum ex ordine. Cuius opere, consilio, authoritati prima deberi fundamenta operis, & incrementa, vsque eo Otho Cardinalis Augustanus Collegij Fundator profitebatur; vt aliter neutiquam processurum in eum locum fuerit.

Taceo Collegium Braccharense Bartholomæi à Martyribus munificentia extructum & locupletatum, vt idem Sacchinus scribit libri 4. num. 150. & ad commendationem, aut grati animi significationem in virum sanctissimum hæc habet. *Parente gloriatur Braccharense Collegium Bartholomao de Martyribus. Is eius ciuitatis Archiepiscopus fuit è generosa S. Dominici Sobole eximium germen Præsul omnibus Euangelica sapientia luminibus clarus, qui demum abdicata administratione, cœnobio sibique se reddidit: cuius & opera oppido salutaria duo extant: quorum alteri compendium Spiritualis doctrinæ, alteri stimulus Pastorum titulus est: unde qualem seipse Can bitam, qualem Pastorem formarit est in promptu cognoscere. Societatem intimè norat iam inde ex eo tempore, quo Antonio Ludouici fratris Regis Filio notho, vnaque nostris aliquot iuuenibus Theologiam Ebora explicarat; & vbi primum designatus est Antistes, ad Lainium scriptis litteris suam mentem de Collegio Societati extruendo aperuit.*

Is ipse sine dubio est qui Eboræ, vt refert idem Sacchinus eiusdem libri num. 116. cum aliis Dominicanis tanta charitate, & modestia habuit Franciscum Borgiam; vt totius quadragesimæ diebus Dominicis, in templo vrbis Principe rogarint vt concionaretur; iurique multorum annorum consuetudine adepto illius suggesti decesserunt; rati è Dei maiore gloria fore si inde Franciscum populus audiret.

Vides Lector Dominicanis Societatis progressum suis iuribus & oculis chariorem; nec in illam affectu & studio Granatensis Bartholomæo à Martyribus arcta amicitia coniunctissimus dissentiebat, vt luculenter testatur Sacchinus libri 11. num. 99.

E Societatis aduentu, inquit, Ludouicus Granatensis, ex Dominicana Familia nobilis Ecclesiastes ac scriptor, deque tota Christiana re suis voluminibus optimè meritus, magnam hausit animo voluptatem, Cardinali insuper Henrico, qui eius opera plurimum vtebatur, ea de re tanquam de sua mirificè gratulatus; & cum vicissim ei Cardinalis mandasset; vt ipsius pro concione consilium de instituendo Collegio significaret; id ille prolixè, nec sine magna Societatis commendatione fecit; cum diceret eam Apostolicum quemdam cætum esse, qui ad hominum salutem tuendam, renouandamque in Ecclesia Dei veterem sanctitatem, totis viribus conspiraret. Hæc fuere Dominicanorum de Societate iudicia, & in illam beneficia singularia.

Dices cum Theophilo & Cartherio his bonis inualuisse odium Cani, quasi plus vnus offenderit Societatem, quam tot & tanti enumerati, & statim recensendi, de illa benè mereri potuerint; ita statuet ingratus animus iniuriarum memor, beneficiorum obliuiosus: at secus sentiet quisquis ab his prauis affectibus fuerit remotior. Tantum vero abest, vt beneficiis plurium vnius Cani præponderet insectatio vt sua excusatione non careat, à fidei quo flagrabat zelo: nec vel minimum suspectis ex nouitate erroris parcebat: grauissimæ in Carranzam, litis authorem ex eâ causâ quidam volunt: vt mirum non sit minus fuisse in extraneos beneuolum, qui suis etiam infensissimus fuit; & si quid eo præpostero zelo peccauit, abundè compensatum est à duobus præter reliquos Dominicanos, qui causam Societatis acerrimè propugnarunt: ii sunt ab Orlandino laudati, nempè Mancius & Ioannes Penna.

De hoc postremo ita habet libro 8. num. 49. *Ioannes Penna ex eodem Ordine Prædicatorum, singulari pietate ac doctrina vir, & Salmanticensium Doctorum è numero, acri studio diuini honoris accensus, non dubitauit recentem ordinem iniuriâ vexatum, aduersus collegæ morsus scripto etiam litterisque defendere.*

De altero, inquit, libri 13. num. 38. *Plurimum profuit Mancij quoque sententia, qui sacro Prædicatorum ex ordine vir magni nominis, in Hispania, Compluique*

nobilis Professor diuina Sapientia è Principe Sella; idemque cum perstudiosus Familia nostra, tum ipsi præsuli Toletano percharus erat, & permisso eius examini exercitiorum volumine, eoque accuratè perlecto, liberâ voce respondit, nihil se in eo deprehendisse censoriâ notâ, vel animaduersione dignum.

Duorum Dominicanorum nempe Cardinalis Toletani, & Ægidij Foscararij testimonia alio loco retulimus: sed postremus Episcopus Mutinensis, non ea solum occasione de Societate benè meruit: alia refert Orlandinus illius beneuolentiæ testimonia libri 14. num. 32.

Vix possum comprobare ardentissimum in omnes Dominicanorum, & præ cæteris in Societatem studium illustriori testimonio quàm Pij V. Nam vt obmittam priuilegia innumera, illi ab hoc Summo Pontifice concessa; quid dicam? Testatus est, sibi fore antiquiorem propriæ familiæ iuribus: Nam à fide dignis accepi Patribus nostris primùm basilicam vaticanam Sancti Petri, Liberianam Sanctæ Mariæ majoris, vulgò dictam Vaticanam minorem Patribus Societatis contigisse, excipiendis & absoluendis, qui ex toto orbe Romam confluunt Religionis, & peccatorum veniæ causa pœnitentibus, eumque seruatum ordinem ad Pontificatum vsque Pij V. cui visùm est beneuolentiæ comprobandæ causâ, mutandum: Vaticanæ, Patribus Societatis, & Majori Liberianæ, nostris suffectis.

O Dominicanum inuidum! ô Societatis Osorem! quam suorum decremento augebat, adeò nedum à liuore vel à parentum & cognatorum; sed etiam à sui ordinis nimio amore, vel priuati honoris & commodi respectu longè aberat vir sanctissimus; vt suorum humilitati quam dignitati mallet consultum, & ad carnis atque sanguinis consilia surdus, munera Ecclesiæ partiretur; vt cuiusque saluti & bono communi Ecclesiæ conueniebat.

Hæc à me fusius fortè relata, ne quis interpretur, quasi commemoratione harum rerum gestarũ à Dominicanis Societatis causâ, illi velim aliquam ingrati animi notam inurere, vel cum eâ de beneficiorum vltrò citroque collatorum numero & magnitudine contendere.

nihil horum meditor: sanè vanus essem & ridiculus, si hanc cogitationem admitterem; cum nihil ad huiusmo- suspiciones amouendas efficacius, id est nihil gratius fieri aut dici possit illa commendatione & prædicatione, quæ à Patribus nostris recepere officiorum suis Annalibus inserta: nec ferè melior est alia cogitatio: hæc enim est legitima, de beneficiis contendendi ratio, vt qui maiora confert se victum reputet, ne mercedis & gloriæ parte præcipua se vana persuasione fraudet.

Quò igitur spectabit tam longa oratio? Arcendæ tantum calumniæ Petri, Dominicanos esse hominum osores & bonorum inuidos. Vix vllum genus Cœnobitarum longius ab his pestibus abesse, luculentis, ni fallor, exemplis demonstratum est.

Nec reponat Petrus nos iisdem officiis Societatem non prosequi, quibus illam Petrus à Soto, Penna, aliique decem memorati demeruerunt: ita est: nec mirum, quia sic iam adoleuit, vt nec eius conditio iis egeat, nec nostra facultas id patiatur. Hoc tamen tum meo, tum meorum nomine contestabor, si res priore essent statu, aut in illum reciderent; nos magis Pium V. Granatensem, aliosque de Societate benè meritos, quàm vnum Canum illi minus æquum ex nostris esse imitaturos.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Referuntur & expenduntur calumniæ in contrarium obiecta.

HÆc habui è plurimis pauca, quæ opponerem, Petre tuis calumniis; vt demonstrarem Dominicanos nullius vmquam virtuti, & doctrinæ inuidisse; sed vitia, & errores perfecto odio fuisse persecutos; sicut confirmatum eo responsionibus ad tuas calumnias, & ad Ludouici expostulationes.

Hoc in vniuersum de vestris exemplis assero, nullum conuincere, quod obtendit Theophilus Dominicanos fuisse maleuolos, & inuidos bonorum: laborat enim

quodlibet illorum exemplorum duplici vitio: vel non probat bonos illos, quorum instituit Catalogum, exemptos fuisse ab omni culpa: aut si fuerint omnino immunes ab errore vel peccato, nulla ratione demonstrat Dominicanos illos fuisse insectatos. Cæterum si vellem exempla colligere virorum, nedum ingenio, & eruditione, sed etiam sanctitate illustrium, quibuscum contendistis, nescio quibus de causis; darem plura intra triginta annos, quam tu potueris ex annalibus quatuor sæculorum contra nos proferre.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Lullij & Petrarchæ causa discutitur.

AD singula descendam: si attenderem quæ in Raymundi Lullii historia scribis; vt probes immeritum multa passum fuisse à Nicolao Eymerico Inquisitore Aragoniæ, nihil addendum esset superioribus; quia tu nihil profers, nisi testimonia Dermitii Thadæi, & Lucæ Vuadingi quos certum est interdum magis affectu, quam ratione duci. Sed adiungam, Lullium fuisse accusationibus opportunissimum; esto apud Deum iustus fuerit; quia nullus illo vixit in speciem magis erronum more, nullam sedem vnquam fixam habuit: omnes Reges Christianos, & Maurorum etiam plures adiuit, & sæpissime Summos Pontifices, & ab illis semper repulsam passus est. Omnia scientiarum fundamenta penè labefactauit; nam præter demonstrationes à priori & à posteriori, tertiam fingit, quam vocat æquiparantiæ. Demonstrationem mysterii Trinitatis promittit, & tentat his rationibus quas Vasquez censet nullam habere verisimilitudinem: ita rebus chymicis incubuit, vt Professores illius artis suum Principem agnoscant.

Cæterum Eymericus, nec temerè, nec solus iudicauit: diligenter eius libros numero viginti magnâ ex parte Cathalonicè linguâ maternâ scriptos collegit, Auenionem asportauit, cum actis processus: Viginti iudices & Theologi post causæ examen pronunciarunt, Lullium multa noua & erronea docuisse. Quid peccauit

Eymericus ? Sola ne inuidiâ insectatus est Lullum, quem suo seculo omnes Principes ex sua aula expulerunt tanquam hominem vix sani capitis : & cum Latinæ linguæ omnino rudis esset, voluit de omnibus scientiis ex suo priuato sensu scribere, qua ergo ratione potuit non impingere in multos errores ?

Certè Raymundum Lullum in errores multos lapsum fuisse indubitatum est, vt supra ex Odorico Raynaldo ostendimus; nec Eymericus nec Bzouius errores illos Lullo affingunt, cum eos re vera Lullus docuerit; nec Eymericus occasionem aliquam habuit confingendi bullam, quæ nec subreptitia dici potuit; cum nullum inde commodũ Eymericus esset reportaturus; nec odio in Franciscanum Ordinem hoc peregisse dici potest; tum quia ex commissione Summi Pontificis in Lullum fuit animaduersum; tum quia Lullus fortè Franciscanus non fuit, quamuis Franciscanum habitum gestauerit; vnde nec Bellarminus suo Scriptorum Cathalogo, nec Vasquez, nec Raynaldus, nec Summi Pontifices in diplomatibus Lullum vocant Franciscanum. Dicunt tamen Franciscani, Lullum fuisse sui tertij Ordinis, ex illis videlicet, qui tunc cum habitu in domibus secularium degebant.

At Vasquez & Vuadingus referunt cognatos Lulli, (quem quidam mercatorem faciunt, alij volunt fuisse nobilem, & Regis administrum, quem Seneschallum vocant:) vindicasse à condemnatione Auenionensi, Iudice Episcopo Bernardo, qui contra Eymericum pronunciat. Quid inde ? Ergo insons est Lullus, reus Eymericus ? Quasi iustæ sententiæ rescindi non possint; interfuere ne tot Theologi secundo iudicio, quot interfuere primo ? Dicam cur ita Eymericus Theophilo displiceat: duo occurrunt primo ægrè fert Inquisitionem tandiu hæsisse apud Dominicanos: & cum alibi scribat, illos sentibus scholæ assuetos ad negotia fuisse ineptissimos, & contra stent duo exempla illustria, nempe Nicolai Rosselli decessoris Eymerici, qui ob Prouinciam sapientissime administratam, ab Innocentio VI. Cardinalis creatus est; & Eymericus etiam nihil inferior summâ humanitate à Pontifice exceptus, & Capellani honore auctus; hi duo Inquisitores, &

opinio de his concepta à Summo Pontifice sunt argumenta, quibus Petrus calumniarum conuincitur; adde etiam directorium à Nicolao scriptum, vim habere regulæ, & legis apud Inquisitores.

Suspectus est Raynaudus liuoris in Dominicanos: sed illum male habet, cum videt, hoc directorium Francisci Pennæ commentariis illustratum: nescias, quem peius oderit, an Authorem, an interpretem! Vnde ab hoc iudicio semouendus est; cum adeo aperto odio flagret in Dominicanos omnes, & è Dominicanis in Inquisitores, ex Inquisitoribus in Eymericum Pennæ commentariis illustratum. Quid ex tot causis odij congestis, boni aut veri expectare possis?

Nec quidquam tentatum esse in Lullium à nostris odio Franciscanorum, probant Dominicanorum cum Franciscanis arctiora quibus ligantur charitatis vincula, quæ sane antiquiora ac firmiora sunt, quam vt abrumpi possint vllo conatu Petri Albæ aut à clausa valle. Nam vt omittam antiquam amicitiam confirmatam Comitiis generalibus Valentiæ in Hispania anno 1644. His verbis, *cum Seraphica S. P. Francisci Religio, nostrum ordinem charitatis Fraterna brachiis amplexa sit vltimis Toletanis Comitiis, præcipitur magistro ordinis, cæterisque omnibus perinde recipiant suis conuentibus ac ipsos Fratres: cum vt aliqua ratione compensent charitatem ipsi Patri nostro Generali exhibitam; tum vt foueant amicitiam ab vtriusque instituti Authoribus suo & filiorum nomine initam.* Vt recentia hæc pignora prætermittam: extant antiquiora, nec minus firma: hinc missos legimus vtriusque instituti Patres à Gregorio IX. ad Tartaros, aliosque Orientis populos fidei prædicandæ causa: hinc teste Spondano ad annum 1274. ab eiusdem nominis Gregorio X. injunctum Prouincialibus Prædicatorum & Minorum, vt suos Fratres mitterent bello sacro indicendo & prosequendo ardentius. Et multo ante ad annum 1233. ex eodem Spondano duo Dominicani, & Franciscani item duo legati Pontificis accesserunt ad Græcos, pacis cum Ecclesia Latina instaurandæ causâ, quam enim, inquit Spondanus tot Cardinalium cura præstare haud

potuerat, sibi procurandam statuit, per Fratres Prædicatores & Minores, illâ maxime tempestate, doctrinâ, pietate, atque integritate præstantes. Hinc ex eodem Authore ad 1245. vtrosque vexatos infestatione magnatum Innocentius IV. indiuisâ protectione communiuit, & in Concilio Florentino, Eugenius IV. duos ex Dominicanis, Franciscanum vnum elegit, qui collato pede cum Græcis, spectante tota Synodo dissertarent. En concordiæ sine vlla æmulatione sincerissimæ vtriusque Ordinis testimonia indubitata, quæ frustra moliantur inuidi delere ex hominum memoriâ, aut ex animis vtriusque Ordinis Religiosorum.

Lullium sequitur Petrarcha, quem multa à nostris omnium Litterarum rudibus passum dicit Theophilus ob ingenii famam, & Poetices præstantiam. Sed accusatio est ab vno, vt ait, Hieronymo Squarciafico; qui Marcum Picenum de Solipodio refert voluisse iniicere manus in aliquot Poëtas illorum temporum. Deinde probandum est Raynaudo, Petrarcham innocenter, & castè Poëticen tractare, sicut conueniebat Christiano, Sacerdoti, Archidiacono Parmensi, qualis erat Petrarcha. Poëticam per se nemo damnat, nisi scientiarum, aut rerum diuinarum ignarus, est certè non contemnendum hominis ornamentum: cum enim triplici facultate polleat, memoriâ, ratione, & imaginatione; quælibet suam dotem, & artem habet, qua excellat. Ratio excolit scientias omnes, & maximè Ethicam. Historia rerum gestarum ad memoriam pertinet; Poetica ad imaginationem, quæ multa fingit ad delectationem, vel vtilitatem. Neque hæc artium diuisio aliena est à libris sacris: tota enim Scriptura, vel Ethica est, quæ rationem, & mentem ornat, & vitam dirigit, vel Prophetias continet; quæ cum præteritarum rerum narratione historiam sacram conficit: quia ex Dei præscientiâ, de futuris perinde loquitur Scriptura sacra, ac historici de rebus gestis. Parabolæ, quandam (si liceat sic loqui:) Poësim referunt & resipiunt: quia vtrobique ficta apponuntur ad audientium institutionem.

Poëtica igitur per se est ars innoxia, & in vsum scripturæ à Sancto Spiritu adiuncta. Cur ergo damnate

fuit non solum in Petrarcha à Solipodio, sed etiam à Platone, qui è suâ Republicâ abiicit Poëtas, & à Cicerone, qui damnat Homerum, quod fingeret, & humana ad Deos transferret, cum satius fuisset, inquit, *Diuina ad nos transferre*. Certè Poëtica instituta est, vt Ethica moralis, eò vtilior futura, quò suauior, addito solum eloquentiæ, & fictionis lenocinio, vt documenta salutaria suauiùs in animos insinuaret. Si Petrarcha Poëticam his finibus continuisset, certè Solipodij censuram non incurisset.

Vt Dominicanis hanc duplicem inuidiæ, & ignorantiæ notam inureret Theophilus ex Petrarchæ, censura, debuerat probare, Petrarcham Poëtica sanctè fuisse vsum. Qua vero id ratione potest asserere? Cum Petrarcha in laudādâ suâ Laurâ amatorijs versibus lasciuiùs scripserit, quam Ouidius de sua Corinnâ, quam Propertius de Cynthia, quam Catullus de sua Lesbia. Sed Religiosus senex Poëticam lasciuam defendit in Sacerdote & Archidiacono, quam debuerat damnare etiam in Ethnico. Adeo Dominicanos odit, vt vitia defendat; Sed ignorauit Theophilus, aliqua Petrarchæ Carmina fuisse prohibita in indice Concil. Trident. inter incertos Authores. Et idem Petrarcha in suis epistolis atrocissimè, ac impudentissimè detrahit sacris Ecclesiæ Cardinalibus. Hos Authores defendit Raynaudus, quia simul propriam causam defendit. Ab indice librorum prohibitorum legendo abhorret, ne suos libros inter proscriptos legat: Reliqua, quæ de nostris Theophilus refert circa Poësim, sunt ab eo conficta.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Dominicani in Thomam Vualdensem quid egerint?

TErtium exemplum à Vualdensi Carmelitani Ordinis ornamento petitum, apertius insciriæ Theophili exemplum nobis suppeditat. Canus inquit secundo de locis Vualdensem notat iniuriæ erga præsentem Ecclesiam, quasi ei negauerit authoritatem definiendi sub-

orientes de fide controuersias, deferens eam authoritatem seriei Apostolorum, Laicis non exclusis: Huic leni in Vualdensem censuræ inducit vtrumque Sotum subscribentem, & concludit suam accusationem, *sed Vualdensis, quia insignis sua ætate vir fuit, Cyriacarum Harpyarum vngues effugere non debuit.*

Quis ad istas voces non obstupescat, vel cohorrescat? Non dubitauit tres superioris sæculi præstantissimos Theologos; sanctitate etiam, aut Pontificali dignitate illustres, quorum omnium Sapientia fuit toti Concilio Tridentino admirationi, & de tota Ecclesia optimè merita, quorum duo fuere etiam à Confessionibus Imperatori Carolo V. Harpyarum nomine traducere: Qua id vero de causa? Hoc ipsum iniuriæ atrocitatem & stuporem omnium de audacia Theophili auget: sic discerpuntur Theologi celeberrimi, quod dignitatem, & authoritatem totius Ecclesiæ, vno Doctore priuato antiquiorem, & potiorem habuerint. Hæc est præter odium in Dominicanos vnica conuitiorum causa.

Canus lib. 2. cap. citato, quæstionem illam intricatissimam enodat, nec solum cum hæreticis, sed etiam cum Doctoribus Catholicis acerrimè agitatam, num ad Ecclesiam pertineat definire quinam libri sacri sint admittendi, vel quinam sint à Canone repellendi; & cum omnes conueniant id ad Ecclesiam pertinere, non parua quæstio se offert, inquit Canus, an nomine Ecclesiæ significemus Ecclesiam quæ fuit tempore Apostolorum, an fidelium Congregationem qui modò sunt, an potius Vniuersam collectionem Christianorum à Baptismo Christi per Apostolos, & cæteros successores eorum vsque ad hæc tempora propagatam. Iuxta hanc triplicem Ecclesiæ acceptionem (à qua lucem acceptura est hæc quæstio) diuisæ sunt Theologorum sententiæ. Durandus, & Gerson huiusmodi authoritatem sacros libros approbandi, vel etiam non sacros reprobandi, ad Ecclesiam referunt fidelium, qui cum Apostolis extiterunt; Ioannes vero Driedo Thomas Vualdensis hanc Authoritatem existimant referendam ad Ecclesiam tertio sensu, & statu acceptam, nempe ad seriem patrum omnium, & Fidelium ab Apostolis sue-

cedentium : & ne quidquam videatur detrahere de sententiâ Vualdensis, asserit in ea fuisse Irenæum, Tertullianum, Augustinum : alij denique, licet non negent hanc authoritatem Ecclesiæ Apostolorum, vel ab illis ad nos vsque deductæ; illam etiam tribuunt huius temporis Ecclesiæ, quæ videlicet eadem est cum antiqua, habetque eundem veritatis Spiritum assistentem.

Quid vero inter has dissidentes opiniones Canus? Illas vel conciliat, vel ad verum & legitimum sensum reuocat : atque illud in primis statuit ad Apostolos pertinuisse libros sacros secernere à non sacris : Deinde asserit traditionem hanc Apostolorum, qua firmatur authoritas librorum Canonicorum, & discrimen ab illegitimis, non alia ratione meliùs innotescere, quàm per seriem Patrum Ecclesiæ post Apostolos succedentium. Adiungit tertiò (& hoc est principium dissidij à Vualdensi) Ecclesiam fidelium nunc viuentium, licet non habeat Authoritatem scribendi Canonicum librum; posse tamen definire, si quod dubium sit, quis liber sit Canonicus; & hanc authoritatem definiendi asserit Ecclesiæ, primùm à Diuinâ prouidentiâ, quæ in necessarijs Ecclesiæ non deficit : oportet autem iudicem viuum in Ecclesia esse, qui fidei controuersias decidere possit; at nulla grauior, aut magis necessaria est hac, quam præ manibus habemus, quis liber sit Canonicus.

Probat secundò ab vsu Ecclesiæ, quæ Apocalypsim Ioannis, Baruch, & Machabæorum libros, de quibus aliquod dubium suberat, Canonicis libris adiunxit: qua vero id fieri ratione possit, declarat egregia hac distinctione. Duo sunt, inquit, in disciplinis principiorum genera, vnum remotum & primum, alterum proximum & postremum : Et sicut per illud conclusiones referuntur ad prima initia, sic fides succedentium refertur ad eos, qui nos ætate antecesserunt, donec ad Apostolos, & inde ad Christum peruenitur; vbi tamquam in primo fundamento Catholica fides consistit.

His ita constitutis, ad examen venit sententiæ Vualdensis : & notat duobus à veritate recessisse : sed eâ modestiâ, & more adeò in scholis recepto, vt si quis velit Canum, & vtrumque Sotum iniurios dicere in Vual-

densem, quod eius sententiam improbarint, nullus Theologorum futurus sit immunis ab hoc crimine, cum omnium sanctissimi; & modestissimi eam libertatem in alios vsurpent, quam ita atrociter Theophilus damnat in Cano, & Sotis, vt Arpyas appellauerit: sed censurâ Theophili omissâ, ad rem nostram redeamus.

Notat prudentissimè Canus (quod summè obseruandum esset pro intelligentiâ plurium controuersiarum, quæ aliquando oriuntur, aut oriri possunt) aliud esse quærere quid Ecclesia præsens definire possit, & quousque habeat controuersias discernendi authoritatem; aliud vero inuestigare, quanam viâ & ratione ad rectam, & firmam harum rerum definitionem valeat perueniri: At nos quidem, inquit, ingenuè fatemur, non esse nouas reuelationes expectandas, siue à Concilio, siue etiam ab Ecclesiâ totâ. Sed inquirenda potiùs maiorum documenta, atque sanctorum scripta, Apostolicas, rursum traditiones, sacras etiam litteras consulenda, atque per huiusmodi conquisita media quæstionem de fide propositam decernendam; idque confirmat exemplo Concilij Hierosolymitani, quod factâ magnâ conquisitione; cum de rebus ante actis, tum ex scriptis Prophetarum sententiam de re proposita tulerunt.

Quid vero Canus, & vterque Soto in Vualdensi reprehendunt? Duo potissimum. Primò quod Ecclesiæ præsenti det facultatem ex antiquâ traditione testandi tantum, & non definiendi juridicè, si quis verè sit liber Canonicus. Secundo quod ad huiusmodi testificationem perinde aduocet sæculares Laicos, ac Ecclesiæ Doctores, & Pastores; vnde Thomas Vualdensis Anglus di videtur præiuisse Thomæ Anglo ex Albijs, qui nuper suo libello cui titulus (*sonitus buccinæ*) & altero in subsidium prioris, cui (*tabulæ suffragiales*) nomen dedit, Ecclesiæ ac religionis vnicam agnoscit regulam, nempe traditionem à Christo per Apostolos ad nos vsque per totum orbem, & sæculorum seriem, qua Ecclesia Catholica late patet, seruatam: & hanc vnicam vult esse Conciliorum œcumenicorum authoritatem, vt testentur quid à maioribus suis hac de re receperint; & vbi constat consentire omnium Ecclesiarum voces & in vnam conuenire sententiam, tanquam receptam ab

Apostolis;

Apostolis, qualis est de sacrificio Missæ, de Confessione auriculari, de meritis operum, & de alijs, quæ doctissimus & integerrimus Oldem, suo aureo libro de resolutione fidei 2. part. operis late deducit, & ex hac regulâ confirmat; tunc certa & firma est Concilij & Summi Pontificis assertio, sine vlla authoritate definiendi, vel addita certitudine vltra illam, quæ illi obuenit ex Traditione, & consensu omnium Ecclesiarum.

Hæc est vtriusque Thomæ Angli opinio, quam meritò improbat Canus, & quam censurâ vtriusque operis Thomæ Albij Ecclesia Romana damnauit. Vnde alterum istorum tibi Petre incumbit probandum; Thomam Vualdensem non esse, quoad hoc eiusdem sensus cum Albio; quod difficilimè euiceris; cum laicos admittat ad approbandos libros Canonicos; certum autem est illos habere ius testandi non definiendi. Vel suscipienda est tibi defensio sonitus Buccinæ, & Tabularum suffragialium, quarum hic vnicus est error, Concilia, & Patres testari res fidei, non definire.

Venerat mihi in mentem tibi Palæstritam dare Thomam Albium, & vt scriptitandi libidinem posses innoxiè explere, statueram tibi author esse, susciperes sonitum Buccinæ, & Tabulas suffragiales refellendas, vt confirmares potestatem Conciliorum, & Pontificis definitiuam, quam ille conatur conuellere: sed statim pœnituit huius consilij; quia ita te strenuum conuitijs, ita te argumentis infirmum sensi, vt si tibi hanc rem aggrediendam persuaderem, reum omninò me putarem proditæ authoritatis Ecclesiæ: Oh te miserum si ferociæ illius Angli auderes te obiicere, tuos etiam inimicos miseratio tui caperet, cum à scriptore tibi reliquis dotibus superiore, tota Europa spectante, discerpereris.

PARAGRAPHVS TERTIVS.

Examinatur D. Bernardini controuersia.

QVartum testem liuoris Dominicanorum in bonos aduocas S. Bernardinum, quem à nostris dicis ac-

cusatum apud Martinum V. quod nomen Iesu radiatum in tabella proponeret adorandum, & suaderet populo sanctissimum illud nomen ante ostia domorum depingere malorum auerruncum, quod videretur æquare nomen scriptum cultu cum diuina Eucharistia.

Ad hæc plura possem reponere. Primò male à te probari, hanc accusationem à Dominicanis Diuo Bernardino intentatam fuisse: quia quod dicis ex sancto Antonino, Martinum V. vrgentibus nostris Patribus, metu alicuius superstitionis, principio prohibuisse huiusmodi vsum à S. Bernardino inductum, & postea prohibitionem reuocasse; reuocationis non meminit sanctus Antoninus illius ætatis scriptor, quo superstite retulit Eugenius IV. Diuum Bernardinum in diuorum album, testatus se non dubitare æquè viuum Antoninum, ac mortuum Bernardinum sanctis accensere. Vnde cum reuocationem huiusmodi decreti non scripserit, mirum est tacuisse hanc historiæ partem, nisi dicas fuisse Dominicanum, & laborasse communi familiæ morbo, inuidisse gloriæ Bernardini, quam ex Eugenio merebatur, nec poterat, si inuidisset.

Sed mirum est quàm varios & inconstantes facias Pontifices, vt inde aliquot argumentum arripias in Dominicanos: Pontifices tueris, nisi faueant Dominicanis. Addo etiam tertio, licet nomen scriptum Iesu possit, sicut crux, vel alia Passionis instrumenta, vel ipsum Euangelium adorari cultu relatiuo, non autem absoluto, sicuti Eucharistia qua Deus homo continetur; & ideo, quamuis omnia liceant, non omnia expediunt, nec accusandi tibi fuerunt Dominicani tanquam præcipites & inuidi in Bernardinum, quod non paterentur induci inscriptum nomen IESV, cultum parem illi, & promiscuè, qui Eucharistiæ exhibetur.

Præterea Sanctus Antoninus 3. par. hist. tit. 22. cap. 7. parag. 5. & non tit. 14. vt citat Raynaudus, non dicit à Dominicanis sanctum Bernardinum apud Martinum V. tanquam hæreticum accusatum; sed ab aliquibus qui nouitate rei permoti ad superstitionem, vel Idololatriam illud pertinere arbitrabantur. Et Odoricus Raynaldus Tomo 18. Ecclesiasticorum Annalium ad annum 1432. num 24. dicit, hæreseos calumniam S. Bernardino

ſtructam fuiſſe à Michaele quodam cauſarum fidei in Romanâ curiâ actore.

En verba Odorici. *Vindicauit hoc anno Pontifex Bernardinum Senenſem Minoritam, qui poſtea fuit Sanctis adnumeratus, ab ignominioſa hac hæreſis calumniâ, quam ex pio illius facinore, in ſanctiſſimo ſcilicet nomine Ieſu nouis efformato characteribus ad adorandum propoſito, ipſi ſtruxerat Michael cauſarum fidei in Romana Curia actor, qui perperam interpretatus nonnulla alia eius geſta, adductis aliquot falſis teſtibus, Ioannem tit. S. Sixti Presbyterum Cardinalem excitarat, vt ſuperiori anno Bernardinum ipſum, illique ſacris ſtudiis coniunctiſſimos vocaret, diemque peremptorium conſtitueret.* &c. Verum eſt, ait idem Odoricus ad annum 1417. num. 13. *S. Bernardinum paſſum fuiſſe æmulum concionatorem ordinis Prædic. plurima auctoritate, & æſtimatione pollentem: is vero Menfredus erat, de quo hæc narrat S. Antoninus venerabilis vir quidam Manfredus nomine Vercellenſis Religioſus ordinis Prædic. erat peritus & timens Deum; hic prædictus in partibus Longobardiæ, neſcio quo ductus ſpiritu, populis nunciabat propinquum Antichriſti aduentum, & quaſi tempore ſuo eſſet futurus, inducebat ad hoc ſuas rationes ex ſcripturis, præcipuè Apocalypſis &c. Examinari fecit Papa illum Manfredum, & nihil reprehenſione dignum in eo inuentum eſt &c prædicabat Bernardinus contra eum arguens factum illud: & Manfredus contra Bernardinum in aliquibus doctrina ſua eum ſugillans*

Vuaddingus quidem, & Haroldus dicunt ab iſto Manfredo S. Bernardinum accuſatum. Quod ſi verum eſt, non ideo dicere debet Raynaudus, à Dominicanis S. Bernardinum accuſatum; cum potiùs fuerit diſſenſio priuata inter ſanctum Bernardinum & Manfredum. Sed quod ab vno Dominicano peractum eſt, illicò clamat Raynaudus à toto Ordine profectum.

Infeliciter, vt ſolet, rem propoſitam confecit. Suſceperat Dominicanos arguendos liuoris in D. Bernardinum, nec hactenus, quamuis diligentiſſimè inquiſierit, vel minimum huius inuidiæ veſtigium potuit deprehendere: ſed cur tacet aut diſſimulat luculentiſſimum S.

Vincentij Ferrerij, in eumdem Diuum beneuolentiæ argumentum, & futuræ eius sanctitatis oraculum? Turpe esset Theophilo omnia legenti, nihil se nescire reputanti, excusare silentium illud nomine ignorantiæ rei quam norint, qui illius sæculi, quo hi duo Diui coætanei vixerunt, historiam à limine salutarint.

Dum Vincentius per Europam Apostolum ageret, & primæ Ecclesiæ concionibus, ac miraculis, mores, & gloriam instauraret, Italiæ fines ingressus, statim inde in alias regiones discessit in reuerentiam Bernardini, cui hanc orbis Christiani partem longè nobilissimam illustrandam reliquit. Bernardinus Vincentio facie, & fortè etiam nomine ignotus ad concionem Vincentij, infinitâ populorum turbâ frequentissimam accessit, & confertæ multitudini sese immiscuit. Substitit Vincentius, quasi aliud cogitans, & subinde hæc verba protulit Prophetico Spiritu abreptus: *Adest huic concioni iunior quidam, D. Patris Francisci filius dignissimus, eum oportet crescere me autem minui, & festinatis honoribus ante me eum Ecclesia colet, cui iubet me Deus loco cedere, & Italiam relinquere illius exemplis institutis & concionibus excolendam.*

Bernardinum designabat sui sæculi, & suæ Patriæ Apostolum, quem Eugenius IV. Calixti decessor, in Diuorum catalogum adscripsit, ante Vincentium eò relatum à Calixto. Et adhuc Theophilus quæret, falsóque confinget argumenta inuidiæ Dominicorum in Bernardinum, cuius Sanctitatem antequam adolesceret, Diuus Ferrerius oraculo Prophetico celebrauit: cui Apostolici muneris primas partes concessit. Hoc boni ex malo aduersarij consilio decerpimus, vt locum det pro falsis inuidiæ testimonijs, reponendi plura Patrum nostrorum eximiæ humilitatis, charitatisque exempla & monumenta.

PARAGRAPHVS QVARTVS.

De Tostato, Pico, Viues, Reuclino.

TOstatum, & Picum illi Mirandulanum, quos in 5. & 6 testem tuarum calumniarum aduocas, iungo non solum cognatione virtutis, Magnitudine ingenij, atque eruditionis germanissimos, & sui sæculi Phœnices, aut portenta; sed quod tu nullo testimonio, nisi tuo suspecto, maximè cum de Dominicanis agitur; probas, primùm illos omni culpâ vacasse; secundò à Dominicanis fuisse accusatos. Hoc enim neque apud Tostatum in suo defensorio, neque apud Picum q. 4. quam citas suæ Apologiæ inueni, neque tu vllius verbis quam tuis confirmas.

Cur ergo Dominicanis malignè inuidiam conflas malorum, quæ passi sunt duo viri Illustrissimi, quos scio cum Dominicanis fuisse amicitia coniunctos? Nam de Tostato memini me legisse, & referunt Andreas Schotus Soc. Iesu in Biblioth. Hispanica & Aub. Miræus in Biblioth. Eccles. illum in Concilio Basileensi fuisse maximè delectatum familiaritate Ioannis Capreoli Monachi (vt scriptoris illius verbis vtar;) doctissimi.

Controuersiam Tostati cum nostris Patribus, ex vero & omni affectu seposito refert Spondanus ad ann. 1443. laudato supra modum Tostato ob infinitas animi dotes, tandem adiungit hic Senis tum iunior, necdum Episcopus Theses vnam & viginti ex intimâ Theologiâ depromptas, disputandas cum proposuisset, in ijs, aliquot locis offendisse, Eugenius edito diplomate notauit: impugnauitque dicato opere Ioannes de Turrecremata doctissimus ille Cardinalis Hispanus ex Ordine Prædicatorum, contra quem respondens Tostatus suo commentario in Pontificum authoritatem inuectus, iniuriusque præ studio tuendi sua, apparuit.

Quæ vero accusabantur è multis hæc erat vna assertio: Etsi nullum peccatum cuiuscumque conditionis, & pro quocumque statu irremissibile sit; à pœnâ tamen aut à culpâ Deum non absoluere, nec id vllum Sacer-

dorem posse. Hæc & his similia habuit Tostatus à Summo Pontifice damnata ante impugnationes Turre-crematæ. Viderit ergo Theophilus, an hæc disceptatio Dominicanorum cum homine à Summo Iudice prædamnato non potuerit aliunde, quam ex liuore nostro in bonos proficisci.

Nec apertior est vindicatio à liuore in Picum, ipsomet teste & Iudice; nam suæ apologiæ præfatione videtur quasi præsagâ mente, omnes Theophili in nos instructas calumnias profligare, dum ait aggressum se apologiam scribere; non vt quemquam laceret, vel accuset; sed vt à maximo, quod sibi iniuriâ objiciebatur, impietatis crimine iure se excusaret. Quod vero refert Theophilus ex ipso, interrogatum quemdam ex Cœnobitis quid esset Cabala, respondisse perfidum quemdam hominem, & diabolicum fuisse, qui dictus est Cabala.

Hæc Picus, nec nomine, nec ordine designato illius qui ità insulsè & imperitè responderat. Sed Theophilus inuito Pico, Dominicanum fuisse interpretatur, qui negotia illi facescebat; quasi solos Dominicanos infensos sensisset, nec omnium ordinum Cœnobitæ, teste Pico Nepote, in ipsum eiusque Theses, maximè ex Cabala depromptas, velut conspiratione factâ, insurrexissent. Sed quod Picus in omnes generatim Religiosos spargit inscitiæ conuitium, Theophilus pro suo in Dominicanos affectu, vult in illos tantum intorqueri & valere, in alios irritum esse & falsum.

Parum est Theophilum à vero aberrare, à seipso etiam dissentit, & is ipse qui partitione prima Erotemate 13. Cabalam traducit, tanquam errorum & ineptiarum sentinam, hic Dominicanos sibi consentientes de Cabalæ vitijs lacerat: huius nigræ scientiæ vindices & Magistros purgat à sordibus, quas in nos regerat. Quid facies hoc homine à seipso discordi? ne sibi excidat vlla nos criminandi occasio, etiam cum suo maximo & nullo nostro dedecore.

De Pico certum est ipsum in extremis agentem vouisse Religionem Dominicanam, & veste nostra testamento voluisse sepeliri, ad S. Marci Florentiæ in sepulchro communi fratrum: vt agnoscas non fuisse dum viueret seiunctum, à quibus etiam mortuus noluit auelli.

Sed qui putas, te omnia scire ex inscitiâ Historiæ hallucinaris, dum per Galliam peregrinum vel exulem, Ioannem patruum Nepotis Ioannis loco sufficis. Iste enim, non ille cognatorum primùm perfidia suis ditionibus pulsus fuit, deinde per inauditam crudelitatem confossus.

Nec quæ ex Reuchlino verba de Coruorum vario colore, quo Ordinem sugillare dicis, fidem faciunt; nam præterquod erat rabie actus in nostros, non dubito quin loco Nepotis patruum apposuerit. Neque exulabat rei litterariæ, sed hæreditariæ causa.

Addere possum non defuisse causàm legitimam vtrumque virum doctissimum reprehendendi studio veritatis, non ex liuore; quia singulares, & à vero alienas opiniones sectati sunt, qualis est illa Tostati de Concilio supra Pontificem constituendo; vnde in odium Dominicanorum pro Tostato Concilium Basileense, cui adhæsit, defendes, Turrecrematam, qui partes Eugenij, substinuit constantissimè, tanquam inuidum, vel hæreticum damnabis. Mira est Theophile, tua æquitas, parum pensi habes vitia quæque in summas virtutes mutare, dum possis suspicionem Dominicanis creare liuoris in bonos.

Vnde etiam eodem consilio, & animo stas pro Campnione, aut Reuchlino contra Iacobum Hogostratum: quia hic Dominicanus est, & acerrimè impugnauit Campnionem; non quod Latinorum primus Lexicon Hæbraicum ediderit, quod laudandum est; sed quod Hæbraicæ Cabalæ Mysterijs initiatus, totum se his nugis, & in somniis deuouerit; vnde, inquit Genebrardus, natum est dissidium cum Iacobo à me nominato: & licet illum ob peritiam linguæ Hæbraicæ, laudet Genebrardus huius linguæ studiosissimus: tamen in sua Chronologia, damnat nimium Cabalæ studium, cuius solius causâ, fuit illi acre cum Dominicanis bellum: ergo non est à liuore natum. Adde ipsum, ni fallor, me vidisse permixtum Principibus Caluinistis apud Bezam, libro suarum Iconum. Quod eadem accusatione mentionem facis Petri Galatini de arcanis, scis illud opus esse Raymundi de Martinis Ordinis nostri, vt probat doctissimus Ioseph de Voisins Exsenator Burdegalensis edi-

tione Parisiensi nupera, quam summa cura adornauit, & hoc ornamentum Ordini Dominicano restituit, nec in eo opere aliquid contra Dominicanos habetur.

Sed si scire aues qui fuerit Reuclinus; consule Genebrardum, qui Appendice ad Innocentium VIII. à Spondano relatus, ita de Reuclino censet. *Vir magnus, nisi Lingua Hebraica mysteria Cabalicis nugamentis maculasset*: atque hinc cum ortæ sint eius aduersus patres nostros simultates; viderit Theophilus, ipsi ne magis nos damnanti excusato Reuclino, an Spondano, & Genebrardo, in nostram gratiam contra Reuclinum pronunciantibus fides sit habenda.

Misces sacra prophanis; quia magis impetu, quam iudicio scribis. D. Ignatium constituis inter duos authores minùs pios, quasi Christum inter latrones. Non dubito quin Ludouico Viues, non solum Erasmi laudes effusissimas, sed etiam in omnia fidei nostræ mysteria blasphemias condonares, vt persuaderes insontem esse, & Dominicanos illum solo liuore fuisse insectatos, quod non pepercisset imperitiæ à te assertæ trium Dominicanorum, qui in lib. D. August. de ciuit. Dei scripserunt; quos imperitos perperam dixisti, cum ea scripserint, quæ cæteri omnes scribunt, vt supra vidimus: sed post tuum de *errore populari, & de Martyrio per pestem* damnatum Opus, Dominicani tibi sunt pæne execrabiles, sicut Ethnici. Si Viues laudasset solum eruditionem, & eloquentiam Erasmi, vt fortè fecere Leo decimus, & Paulus Tertius, non fuisset reprehendendus: sed ipse parum ab erat à sensu Erasmi, & longissimè à pietate, vt Grammaticus, qui magis verba curabat, quam mysteria, cui fides erat fastidio, cui elegantia verborum fere Deus erat. Atque ita comparatus suos libros scripsit: Sed nihil in illis eradendum fuisse dicit Raynaudus, & hoc ex odio & liuore in Dominicanos, non ex ipsa veritate.

Itaque tibi placet, quilibet quantumvis impius, dummodo inde possis arripere aliquod argumentum, vel in speciem apparens, quo possis aliquam liuoris suspicionẽ Dominicanis conflare. Sed non est ferenda profectò Theophili audacia, dum libros à sacra Congregatione, & ab ipso Concilio Tridentino prohibitos, tue-

tur, quasi immeritò confixos, & quos Concilium, & ſacra Congregatio prohibuit Theophilus vult à Dominicanis damnatos. Huiuſmodi ſunt Annotationes Ludouici Viues in S. Auguſtinum, prohibitæ in Indice iuſſu Concilij Tridentini confecto, vbi littera L. ſic legitur: *Ludouici viues Valentini annotationes in S. Auguſtinum, niſi expurgentur.* Quas deinde Theophilus ineptias, & ignorantias ſe deprehendiſſe dicit in Commentario in idem opus D. Auguſtini à P. Thoma Valois, Nicolao Triuet, & Iacobo de Paſſauant, confecto; ſatis ſupra oſtendimus, non eſſe ignorantias, & ineptias: ſed ab his tribus Patribus aſſeri, quæ communiter ab omnibus aſſeruntur, & quæ in Calepino, in Paſſaratio, in Theatro vitæ humanæ, aliiſque authoribus paſſim habentur; quos cum non legerit Raynaudus, inſcitiam prodit. Thomas Valois, alias Vualens fuit Philoſophus eximius, ac eruditus Theologus, & egregia multa ſcripſit Opera, de quo noſter Fernandez Doctiſſimi etiam fuerunt Nicolaus Triuet, & Iacobus de Paſſauant, qui opera, erudititiſſima & doctiſſima ſcripſerunt: de quibus idem Fernandez. Sed Dominicanus quiſque præſtantiſſimus, vilis eſt Theophili Raynaudi criterio.

ARTICVLVS TERTIVS.

De Quibuſdam Ieſuits & duobus alijs, quos à Dominicanis exagitatos dicunt Raynaudus & Cartherius.

HAc Diatriba cæteris longiore, & moleſtiore, triplici contra nos agmine incedis, & pugnas. Primum compoſuiſti externis, & auxiliaribus copiis octo virorum pietate, aut eruditione illuſtrium, quos ex inuidia ſine vlla cauſa Dominicanos fruſtra probare tentaſti inſectatos eſſe. Secundum agmen conſtat viris ex tua familia decem, ni fallor, quibus adiungi poſſunt tres alij, pro quibus Cartherius expoſtulat: hoc ſecundum, agmen ad pugnam, vel ad terrorem nobis oſtentas, quaſi Dominicanis formidabile. Tertium denique

agmen collegisti ex nonnullis extraneorum, qui parem pœnam tuæ, censura, aut damnatione librorum passi vindictam à Dominicanis repetunt, te instigatore, qui agmen, & Diatribam claudis longa enarratione, & expostulatione eorum, quæ contra te statuit sacra Congregatio Indicis, & quæ vni Patri Marino, tanquam malorum omnium authori imputas: sed profligato primo agmine, ad secundum accedo.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

De Diuo Ignatio.

SAnctum Ignatium nono loco ex omnibus, qui hac Diatriba longo ordine recensentur, & primum ex tuis, reponis, quasi victimam inuidiæ Dominicanorum. Iam dixi, te Regium animum habere beneficiorum obliuiosum, quasi non beneficia sint, quæ præstantur tibi, sed obsequia: solam iniuriarum, quæ tamen nullæ fuerunt, memoriam tenacissimè seruasti.

Nonne debueras meminisse, vt aliàs diximus, D. Ignatium, ac subinde totam Societatem, cuius author futurus erat, ab Æmulorum manibus, & Academiæ Parisiensis Auditorum furore fuisse liberatum, potentiâ & authoritate Religiosissimi Dominicani Matthæi Ori Inquisitoris Parisiensis fortè vltimi, vt D. Ignatio à periculo mortis liberato officium Inquisitoris clauderet?

At tu quæ in Academia Parisiensi gesta sunt, in illius gratiam taces, vt refrices memoriam iniuriæ, quam putas illatam in ciuitate Salmanticensi, dum per speciem prandij allectus à Priore, varijs circa librum Exercitiorum spiritualium percunctationibus agitatus est, & triduo in Conuentu detentus; vnde dimissus est in publicum carcerem, ad examen sui libelli, quem à Cano refers impugnatum, defensum à Mansio Dominicano, & tandem agente Francisco Borgia confirmatum à Paulo III.

Ego etiam expertus libri vtilitatem, aliasque dotes, summè laudo; nec assentior illis, qui volunt illorum authorem esse Garciam Cisnerium Montisserrati Reli-

giosum Benedictinum. Crediderim equidem cum D. Ignatius Manresæ, loco illi conuentui proximo, rebus Diuinis initiatus fuerit, aliqua documenta, & fortè operis lineamenta excerpsisse à Garcia Cisnerio, atque vt vrsa fœtum identidem lambente lingua format, sic Diuus ille variis experimentis opus illud progressu temporis absoluisse.

Tacuisti etiam, Theophile, eadem S. Ignatij Exercitia iussu Pauli III. Summi Pontif. recognita fuisse à P. Foscarario Magistro sacri Palatij, qui egregium de illis protulit testimonium præfixum libello editione Romanâ primâ impresso anno 1596. *Non poterunt tam sancta Exercitia non maximum commodum præstare cuilibet studioso: Ideo obuijs etiam vlnis amplectenda sunt.* In secunda vero translatione sic ait: *Cùm nequeat subsistere diu Christiana Religio sine exercitijs, & meditationibus aliquibus spiritualibus (in meditatione enim, inquit vates, exardescit anima mea;) nullas arbitror magis opportunas, his, quæ procul dubio ex Scripturarum studijs, & longo rerum vsu nata sunt.* Nec contra illum imploratus fuit per fratres, vt tu dicis, Episcopi vicarius; neque Maffeius, quem tu laudas, hæc narrat. Sed Theophilus non nisi iniurias, quæ nullæ sunt refert, reclamantibus Maphæo, & Ribadeneira.

Ita enim hic postremus testatur, exceptum consortio, & communi mensâ Fratrum: Theophilus, inducit Patres nostros omnes diuos infestos: sed contra Ribaldeneira, ait plures illorum laudasse conatum Sancti; & vocat religiosos & timoratos. Quidam tamen timebant ne pietatis specie, tempore calamitoso, & hæresum feracissimo, error aliquis lateret: & suspicionem augebat carcer, quo iam semel iniectus fuerat Compluti, à vicario Archiepiscopi Toletani. Sed magis inuidiosum, & falsum est, quod ait implanatum Episcopi Salmanticensis Vicarium à nostris Patribus; eorum consilio iterum in carcerem iniecisse: cum tamen Ribadeneira dicat monuisse tantum bono animo, eorum quæ toto triduo compererant.

Sed vbique Theophilus Ribadeneiræ dissimillimus injurias auget leuissimas in maius, vel omnino commi-

niſcitur ; beneficia vero, & argumenta Dominicanorum beneuolentiæ in ſuum Parentem in totum tacet. Nam præter innumera huius generis teſtimonia, quæ iam retulimus; non poſſum ſilere quod quidã obſeruant, Mathæum Ory verum ſeruatorem Ignatij, eo fuiſſe animo in Diuum, vt eius Exercitia in Gallicum idioma conuerterit, ad ſuum aliorumque profectum: Et poſt hæc, ſi ſuperis placet, ſi fides Theophilo & Cartherio, Dominicani liuore, & odio Vatiniano in Diuum Ignatium, eiuſque inſtitutum, atque exercitia flagrarunt.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

De Leſſio & Molina.

SEcundo loco inducis, Theophile, Leſſium tanquam odij Dominicanorum in benemeritos luculentiſſimum exemplum. Mirè excurris in laudes iſtius viri, tanquam alterius Herculis, qui excuſſo duriſſimæ ſeruitutis iugo, totius generis humani voluntatem, rationemque in perfectam libertatem aſſeruit, omnes Theologiæ nodos diſſoluit, aut diſcidit, conſtituto ad ſalutem ſufficienti auxilio, ne quidem exceptis pueris in materno vtero extinctis, vel cum perpetua amentia natis, vel inter barbaras gentes educatis, quæ vix, vel minimum luminis naturalis radium ſeruarunt. Vbi autem tot meritis impleuit Solis vtramque domum; ita liuore exarſerunt Dominicani in authorem, & in eius libros, vt hæc omnia extincta vellent.

Verum cùm Sixti quinti authoritate in tuto eſſet; ſicut, inquit, Panthera ferociſſimum animal, implacabili hominis odio æſtuans, cum in perſonam effundere iras prohibetur, oblatam eius imaginem lacerat, aut ſicut Diabolus, cum in Deum furere nequeat, hominem, eius imaginem rabiendo perſequitur, & diſcerpit; ita, inquit Petrus, Dominicani imaginem Leſſij, ſuo furori ſubducti leuibus typis expreſſam, & libello de eius vitâ præfixam, quod circum appicti eſſent Angeli tanquam Apotheoſim Leſſij præferentem, abolere omni ſtudio ſategerunt. Obſerua, erudite lector, quibus nos coloribus depingat, Pantheram, & Dæmonem vult nos imitari.

vt inde iudices nobis condonandum, si videamur à solitâ, & innatâ nobis moderatione recedere: quia necessarium duximus hominis audaciam non leui brachio contundere.

Sed ad rem accedamus. In hoc Dominicanorum cum Lessio, si quod fuit, dissidio, tria tacet, quæ omnem à Dominicanis odij, vel liuoris notam in Lessium amouent. In primis qui responderunt Lessio scholam nostram lacessenti, eam modestiam seruarunt, vt ne verbum quidem illis asperum exciderit: Consule Aluarez suis responsionum libris; nescio, an ipsa modestia posset aduersario alias præfidenti, & præferoci humaniùs, & moderatiùs respondere: atque hoc exemplo si vlla resipiscendi esset spes in Petro, potuisset desinere odisse, & accusare Dominicanos.

Deinde disceptatio cum Lessio fuit potiùs totius Academiæ Louaniensis bellum, quàm Dominicanorum: illa enim Augustinianæ, & Auitæ doctrinæ schola, qua haud scio an vlla fuerit Academia in toto Orbe Heroum feracior, aut hæresi magis aduersa, & fatalis; cùm progressum in Belgio cohibuitu: Illa inquam totius Orbis Christiani eò dignior magistra, quò se Pauli, Augustini, & Thomæ discipulam profitetur, non est passa se ab antiqua doctrina deduci nouis inuentis Lessii: de quo, vt paucis verissimè, & modestissimè dicam, rationem humanam vbique fidei, non tam ancillam, quam sociam velit, & ipsam tum maximè audiat, cum Apostolus non habet, aliud quod respondeat, quam illas voces; *O altitudo diuitiarum! O homo quis es tu qui respondeas Deo?*

Et dum à communi tramite Patrum recedit, ratione humanâ duce, se se difficultatibus implicat, multo magis insuperabilibus, his quas putas se euasisse. Improperat Petrus Bannesii dictum, *si non intelligunt credant*: At certissimè assero, nulli magis necessarium hoc monitum, quam his qui Lessium Magistrum sequuntur. Quid enim si reuocem ad rationem humanam, vt ipse facit negotium prædestinationis, & media illa sufficientia ad salutem, parata p[illegible]tis ab ortu extinctis. & omnibus denique hominibus, nullo excepto, velut ad regulam exigas, eris, sicut prouerbium habet;

quasi auis in visco, vel mus in pice. Nulli de rebus diuinis, & arcanis fidei minus mihi satisfaciunt; quam qui omnium rationem quærunt, & pollicentur.

Agnosco magna ex parte dotes in Lessio, quas laudat Petrus; sed vellem minus de diuinis rationem humanam audisset; vel docuisset nos reuerentiùs de diuinis mysteriis loqui, & sentire; & apertiùs sine reticentiarum ambiguo cum hominibus lo qui, nam liber cuiusdam Benedictini Iacobi B. Barnesij in ipsum scriptus, indicat ipsum minus amasse candorem, & simplicitatem humanæ locutionis: & quæ de prædestinatione, & auxiliis edidit, monstrant illum parum habere commercii cum Augustino, & liberiùs in arcana inquirere, quæ hominum oculis Deus subduxit.

Sed obseruandum, quàm temerè loquatur Theophilus de Dominicanis, dum dicit, *quod Lessius traditiones Cyriacorum, de Deo ad quauis opera (etiam scelera) præ determinante, reiiceret, &c. graui censurâ, agentibus Cyriacis pro humana libertatis deuinctione sollicitissimis, perculsus est.*

Vbinam Theophile, Dominicani tradunt, Deum prædeterminare ad scelera, vt tu dicis? Itane in Dominicanos furis, vt eam impietatem illis imponere non dubites? An idem putas Deum prædeterminare, aut præmouere ad entitatem actus peccaminosi, ac præmouere ad peccatum, seu scelus? Hoc secundum nunquam Dominicani asseruere, vt tu malignè imponis; primum asserunt absque erroris periculo; cum entitas actus peccaminosi distincta sit à peccato: ad quod proinde non præmouet Deus, præmouens ad entitatem

Sed cur etiam nos dicis, *sollicitissimos pro humanâ libertatis deuinctione?* Non pro deuinctione humanæ libertatis, sed pro defensione diuinæ gratiæ solliciti sumus; cuius tu efficaciam, euertere totis viribus videris, vt libertatem independentem à Deo hominibus astruas. Stat enim argumentum de non seruatâ dependentiâ debitâ causæ primæ, si Deus non præmoueat; & huic argumento nulla huc vsque adhibita fuit solutio vera, sed tantùm verba prolata: Verum vltrò concedimus tibi defensoris libertatis titulum,

relicto nobis glorioso titulo defensorum diuinæ gratiæ. Reliqua, quæ contra Lessium à Dominicanis acta refers, mera sunt commenta.

Tertio loco Lessium sequitur Molina, quamuis iure primogenituræ antecedat. In illius etiam laudes effusissimè vagatur Petrus, *Ludouicus Molina Theologus in paucis excellens, apud Fr. Dominicum Bannem, & reliquos Cyriacos, grauiter offendit quod nihil moratus Cyriacas traditiones seniorum de auxiliis ineluctabiliter mouentibus (quæ quomodo cum vertibilitate humanæ voluntatis conciliari possint, arduum est intelligere:) viam & cogitasset, & expeditam, & solidam, efficacitatis auxiliorum cum iuribus libertatis concordandæ, &c.*

Qualis fuerit qualisque sit Molinæ, & eius sequacium omnium, qualis verò sit nostræ scholæ, de hac re doctrina iam Orbis vniuersus nouit; nec opus habeo huc transferre, quæ in nostris Doctoribus passim leguntur, aut eadem repetere, quæ supra dixi: vnum addo, viam hanc à Molina, vt asseris, excogitatam ad conciliandam libertatem cum efficaciâ gratiæ, gratiæ efficaciam non astruere, sed eleuare, cum re vera ponat auxilia efficacia non ex se, & à Deo, sed à consensu humano; nec solum Molina asseruit gratiæ efficaci nos dissentiri posse, (hoc enim & nos admittimus absolutè, & in sensu diuiso,) sed vlteriùs addidit, nullam dari gratiam ex se efficacem independentem à nostro consensu. In hoc sita est nostra controuersia, quam Theophilus multis verbis, ac tergiuersationibus celat: interim obseruo, à Theophilo nostram sententiam vocari Seniorum traditionem, quam tamen Cartherius dicit quid nouitium esse, & à recentioribus Thomistis excogitatum. Vnde non sunt conuenientia testimonia Reynaudi, & Cartherii

Addit Raynaudus; *quòd Bannes impar congressus Achilli*, hoc est Molinæ; egit omnibus studiis, vt Molinæ doctrina damnaretur. Sed hæc Raynaudi dicta consuetæ sunt ipsius militares iactationes. Norunt omnes quis, & quantus fuerit Dominicus Bannes, nouit Hispania, nouit Orbis vniuersus. Sed, vt iam monui, oportuit Molinam, priuatam; & domesticam emendationem pati, vt publicam & iuridicam euitaret: ergo accusatus à Banne omnino

insons non fuit qui à suis debuit castigari. Hinc enim in illo postmodùm, ea verba desiderantur, quibus in Domino gloriabatur, si quæ scilicet ad conciliandam libertatem arbitrii cum diuinâ gratiâ tradidit, *data explicataque fuissent, forte neque Pelagiana hæresis fuisset exorta, neque Lutherani tam impudenter negassent liberum arbitrium, neque ex Augustini opinione, contentionibusque cum Pelagianis, tot fideles fuissent turbati, & ad Pelagianos defecissent.*

Quis, ne dicam, Theologus, sed etiam fidelis traditionis, & reuerentiæ Patrum studiosus, potuisset ista, & his similia audire, & tacere? Ergo non odio, non inuidiâ in Molinam, sed zelo fidei Dominicani insurrexerunt; quodque damnationem euasit, hoc suorum debet prudentiæ, qui emendastis, & correxistis plurima; & vestræ authoritati, quam fatemur non esse contemnendam, & variis experimentis iam probastis; quid possit: sed vos nil timemus, certi si quid sors ferat, nos stante Augustino numquam casuros, & ferè mallem nos cum illo errare, quam Molinam sequi, cum ipse apertè præ se ferat & res ipsa clamet, se in totum ab Augustino dissentire.

Baësa lib. 15. cap. 20. n. 7. temperamentum laudatissimum sequitur, à quo vtinam nunquam recessisset Petrus; nec visus esset nostros aliquantulum in suum vitium abripuisse. *Laudo in hoc maxime sacrum Ordinem Societatis Iesu, qui pro fide ab incunabulis stetit, & nullam aduersariam fidei doctrinam non notauit, non confutauit, non scriptis libris confecit. Laudo etiam sacrum Prædicatorum Ordinem qui pro fide stans vbi Ludouici Molinæ Societatis Iesu splendissimi Theologi concordiam de libero arbitrio suspectam habuit, rem ad fidei Iudicem Pontificem detulit, & vel suspecta commata asterisco notans, coràm tanto Iudice alacriter pro fide pugnauit.* Æquioris est Baësa in nos animi quam Theophilus, aliique nonnulli, quibus hæc nostra de Molina visa nedum violentæ, sed etiam iniquæ agressionis nomen mereri.

PARAGRA-

PARAGRAPHVS TERTIVS.

De Bellarmino, & Martino Delrio.

QVarto loco succedit Bellarminus, pro quo etiam grauiter expostulat Ludouicus. Ille est meo iudicio duobus superioribus causâ melior: & quamuis in illum vterque plenâ manu laudes congerat, plures etiam addi vellem; quia maiorem omni laude puto: sed præ omnibus dotibus, quibus magis eminet, quàm purpura, miror grauitatem & modestiam, quâ causam fidei defendit: Et vere gloriari potest Ecclesia, sibi defensorem contigisse se dignum, id est, non minùs strenuum quàm sincerum, nec minùs veracem, quàm doctum, & vt vno verbo dicam, Petro licet instituto iunctum omnino dissimillimum.

Nam si Bellarminus etiam Ecclesiæ hostibus, quæcumque permittit officia iustissimæ causæ defensio, exhibet; si cum summâ modestiâ, & veracitate disputat, nec etiam Aduersariorum difficultates aut effugit, aut dissimulat: è contra Petrus nullum decorum seruat, veracitatem vix seruat, omnia sibi permittit in eos, à quibus obtendit se aliquam injuriam passum esse. Verè Bellarmini antipodem agit. Quæ verò Mariales scribit de Bellarmino, licet non sint aliena à Morosoum opinione, quòd causam hæreticorum iuuerit, & à ministri ore excepi, Bellarminum de suis Ecclesiis reformatis optimè meritum, quòd illarum Theologiam miro Ordine digesserit, quòd fortiora argumenta proferat, quàm extent apud suos Authores: & addebat se audiuisse Bellarminum in Hispaniâ prohibitum, quòd ab eius lectione aliquid mali timerent Catholicis, quia argumentis validissimis debiliores dabat solutiones.

Et hunc etiam fuisse sensum doctissimi Cardinalis Perronii refert Cardinalis Bentiuolus in Libro edito, quem inscripsit, *Memoria*, pag. 100. vbi dicit, se hæc eadē propriis auribus à Perronio excepisse. Chamierum legi omnium Caluinistarum meo iudicio mordacissi-

mum, & vt dixit Gretserus, caninæ eloquentiæ, eius aliquot loca notat ex Sanctis Patribus non sincere citata, idque ex inaduertentiâ, quæ sine dubio potuit diligentissimo, & veracissimo in opere prope infinito obrepere: hæc in ore plurium sunt contra Bellarminum, neque Dominicanorum est singularis, sed communis plurium accusatio.

Verum quod illi vitio vertunt, summè laudo, nempe sinceritatem illam, & bonam fidem quâ hæresim impugnat, vt si quas habeat vires, non dissimulet; & hoc ipsum mirantur hæretici, & eius solutiones reddunt illis acceptiores, quòd videant emanare à pectore verè candido, & Christiano: Nec ab hoc sensu aberat ille, qui lectis omnibus eius controuersijs,non potuit ab hæresi curari, illam vero eiurauit post lectum eius testamentum, quòd summam sanctitatem respiraret, quâ se affici & conuinci magis sensit, quàm tot argumentis.

Cæterum dum eius modestiam & candorem laudo, nolim quis interpretetur, me oblique in illo prudentiam, & eruditionem desiderare, quasi argumentis hæreticorum succubuerit. Alia mihi planè mens est, & censeo argumenta hæreticorum non modò soluta ab ipso fuisse, sed planè contrita. Hoc solum adiunxerim quod in defensionem Bellarmini me aliàs audiuisse memini, mysteria fidei hoc habere, quòd, cum superent captum rationis humanæ, faciliora sunt sensui argumenta, quæ impugnant, quàm responsa, quæ defendunt.

Contentio *de Gemitu Columbæ, & voce Turturis* cum Grauina, vel cum Petro Caluo *de lacbrymis iustorum*, non excessit metas Christianæ modestiæ: quia quisque suum sensum cum grauitate propugnauit, & vtrinque multa refutata sunt, sine acerbitate: ac dubium erat, in quam partem victoria inclinaret, quod ex ipsomet Petro coniicio: nam licet purpura, & authoritas Bellarmini Grauinam videretur obruere, parum tamen abfuit quin liber *de gemitu Columbæ* prohiberetur. Non debuit ergo vitio verti Grauinæ quod putarit sibi tantum licere ad defensionem antiquarum Religionum, quantum sibi assumpserat Bellarminus, ad illarum reprehensionem. Et fortè verum erat quod ab vtroque

dicebatur, quia notum est Religionum Ordines Ecclesiæ materiam lachrymarum, & gaudij præbere copiosissimam: forsan satius fuisset, ne pro hac causa natum fuisset dissidium inter duos fortissimos Ecclesiæ pugiles, qui pro illius defensione validissimè pugnarunt, nec *gemitus Columbæ*, aut *vox turturis* filiis Ecclesiæ, id est Turturis, & Columbæ natis, non displicuisset, nec fuisset scandalo, nisi *cauea Turturis* author, eiusdem genij cum Petro contentionem honestam in conuitiorum procellas & tempestates mutasset: Sed non impunè passus est Grauina Religiones antiquas conculcari, & validissimè hominis audaciam contudit, & quam maledicendo hic voluptatem perceperat, iustæ castigationis dolor compensauit.

Sed mirum est quod librorum omnium prohibitionem tribuit semper Theophilus Dominicanis; ita Roberti Bellarmini tomum primum dicit relatum in indicem vetitæ lectionis operâ Dominicanorum, cùm tamen constet iussu Sixti V. in eum indicem fuisse relatum; nec video dehonestationem illam in caput nostrum, quos Raynaudus vocat Criminatores fuisse, retortam. De Grauina gemitui Columbæ à Bellarmino edito opponente vocem Turturis, iam supra dixi: falsissimum autem est quod hic addit Raynaudus, à Grauina curatum, vt liber Bellarmini de gemitu Columbæ damnaretur; licet hoc periculum liber ille passus sit, vt diximus.

Bellarminum consequitur Martinus Delrio, aliquâ argumenti similitudine, nam sicut Bellarmini controuersias, nonnulli viri dubitarunt, an expediret fieri publici iuris, & amplius inde emolumenti sperandum esset, quàm damni timendum: multò id verisimilius censuerunt aliqui de disquisitionibus magicis Martini Delrio, quibus videbatur magis malum doceri, quàm arceri; nec, vt patet exemplo Bellarmini, adeo à probabilitate hoc plurium iudicium abest, vt possit Petrus censere ex liuore natum.

Delrius totus in Disquisitionibus magicis, rebus illius furuæ scientiæ eodem ardore, & fortè maiori incubuit, quàm Archimedes figuris mathematicis, & machinis conficiendis, quibus patriam propugnaret, ipse non

erat morosus in corrigendo suo opere, sicut Virgilius in suâ Æneide, in quâ næuos nobis ignotos deprehendebat, & iusserat flammis absumi: at contra Delrio placebat sibi in suis Disquisitionibus: vnde apposuit nomen, non solum indaginis, sed etiam amoris & delectationis: nec dubito quin ægrè tulerit non sibi applaudi in hoc labore longissimo, & plures dixisse plus fortè damni posse, quam vtilitatis ex huius libri editione capi, quòd plura doceret, quæ expediret nesciri.

Erasmus notat in Seneca, interdum abripi incautè nimio odio in vitia; & dum ea reprehendit accerimè, nimis accuratè describit; vt videatur illa potiùs docere, quàm execrari. & damnare; at si quæ sint, quæ expediat ignorari, maximè magica pertinent ad illud genus. Sed quis nesciat maiorem esse authorum in suos libros quàm parentum in liberos indulgentiam, & affectum? Sinamus primo in re dubiâ quemlibet suo iudicio frui; defendat Delrio suas disquisitiones, propugnet illas Petrus: sed multi aliis assentient, vel certè dicent, ex vero, & ex boni communis studio, quàm alieni inuidiâ fuisse locutos. Quæ tamen Theophilus dicit, reperiri in operibus Maluendæ contra Delrium, in illis certè non extant: Lustraui opera Maluendæ etiam antiquioris editionis, nec asserta à Theophilo inueni.

PARAGRAPHVS QVARTVS.

De Francisco Suario.

SExto loco ex suis producit Petrus Suarium, *iubar* inquit, *Theologiæ eximium, quo clarius micabat, vehementiùs Cyriacorum inuidiâ flagrauit.* Vult ergo Suarium gratis, & ex liuore lacessitum, primò ob Conceptionem Christi ex Beatissimâ Virgine concursum actiuum præbente, de quo iam supra dictum est, & hic etiam addimus, opinionem illam Suarij quoad concursum actiuum B. Virginis in Conceptione Christi esse opinionem minùs conformem doctrinæ Ecclesiæ, & Sanctorum Patrum, qui totam efficientiam Conceptionis Christi tribuunt Spiritui sancto: est præterea

contra communem opinionem Philosophorum, & eorum Principis Aristotelis, cui Theophilus opponit Paulum Zacchiam Medicum Romanum.

Dicit etiam Theophilus concursum istum actiuum in Suaresio accusatum, in Caietano dissimulatum 3. p. q. 31. art. 2. At nec D. Thomas, nec Caietanus hac de re agunt art 2 sed art. - eiusdem quæstionis, vbi D. Thomas cum Aristotele docet, fæminam passiuè, non actiuè concurrere ad Conceptionem, ideóque etiam B. Virginem in Conceptione Christi non actiuè operatam fuisse, sed tantummodo materiam ministrasse, quamuis ante Conceptionem operata sit aliquid actiuè præparando materiam, vt esset apta conceptui Idem autem docet Caietanus in Commentario illius articuli; quamuis enim subtiliter distinguat, Beatam Virginem actiuè operatam fuisse ad ipsum actum conceptionis; quatenùs instanti terminante tempus præparationis materiam idoneam ministrauit ad terminum suæ actionis: concludit tamen Caietanus his verbis, *ad ipsum autem conceptionis actum non concurrit actiuè, sed passiuè, suscipiendo in materiâ ministratâ actionem agentis Spiritus sancti, loco seminis.* Cur ergo dicis, Theophile, opinionem Suarij edoceri à Caietano, cum doceat secus Caietanus?

Secundò addit Theophilus priuatim Suarium à Francisco Combefisio lacessitum, quòd dixerit veritatem coniugij B. Mariæ cum Ioseph ad fidem pertinere; & hoc inquit Theophilus inconsultò, vt alia pleraque, à Combefisio agnoscas, ita ex scripturis liquido haberi: verum Theophilus nescit, quæ ex scripturâ non habentur immediatè verbis expressis, sed tantum medio discursu Theologico, vt conclusionem, ad fidem non pertinere. Sed ipsemet Combefisius suo apparatu, verb. Chrysostomus hanc Theophili accusationem ita refellit, *licet quiduis ludo fingere & comminisci fratri Theophilo Raynaudo. Videat, quæso, quam ipse Chrysostomum obseruet, qui illius, ac penè omnium Patrum sponsa Maria, seu desponsata, nec dum coniugi cum Spiritu sancto obumbrante concepit, opinionem hæresis infamet cum Suaresio.*

Tertium caput disceptationum Suarem inter & Thomistas, quòd secundo loco reponit Raynaudus, omninò immutat, vt fucum faciat lectori, & à notâ censuræ Suarium liberet, & eâ grauet Clementem VIII.

Iam pluribus experimentis probauit Raynaudus (neque ipse solus huius est mentis) authoritatem, & infallibilitatem Summi Pontificis, tamdiu cordi esse, quamdiu ipsi, eiusque placitis faueat. At si vel latum vnguem à proprio ipsius commodo, boni etiam publici, aut veritatis causâ recedat, iam incipit ea authoritas illi esse exosa.

Non repetam quæ ab ipso de Ioanne XXII. dicta sunt non solum falsò, sed etiam cum quadam specie impietatis, neque etiam illa, quæ toties effutiit in contemptum decretorum, quibus eius libri, vel amicorum confixi sunt, modo aliud occurrit de Suaresio exemplum.

Quid potest apertiùs falsum, aut Ecclesiæ contumeliosius dici, quàm quod ipse narrat de causâ Suaresii? Primò falsissimum est contentionem, aut decretum Clementis fuisse de absolutione moribundi, qui Sacerdotem ad confitendum expetiit, & ante eius aduentum amisit sensuum vsum, nec constat sacerdoti, quòd pœniteat ipsum suorum peccatorum, nisi ex testimonio astantium; sed quæstio, & decretum erat de confessione faciendâ per litteras, quam Pontifex damnabat, & post eius decretum ausus est Suarez defendere, vt legitimam, vnde sententia in ipsum lata est, & in eius librum, quam ex Petro Faio, & Isamberto supra memorauimus.

Cur ergo Petrus historiam infinitis artibus corrumpit vt Suarem in tuto ponat, & tota infamia recidat in Clementem Octauum? *Paulus*, inquit, *Quintus saluam voluit totam Suarez doctrinam, erasâ dumtaxat Clementis mentione, vt periculum labendi, in quod Clementem inducere fratres tentarant, posteros lateret; nam fategisse fratres liquet, vt per Clementem antiqua decreta ad stabilienda domestica placita conuellerentur Hoc tantum voluit PaulusV. è Suaresij libro expungi, incolumi eius vniuersâ doctrinâ Quod in Clementis potiùs, ac fratrum dehonestamentum cessit, vt per se liquet. Hæc Theophilus.*

Quid dicam de isto scriptore, qui omnem reuerentiam in Summos Pontifices eiurauit? quis potest negare, nisi per summam imprudentiam decretum Clementis VIII non fuisse de absolutione moribundi, sed de confessione per literas? Quâ ergo conscientiâ ausus est scribere, *Fratres per Clementem satagisse antiqua documenta ad stabilienda domestica placita conuellere?* Quis non meminit ipse nostris Theologis improperasse tanquam errorem confessionem per literas legitimè fieri posse; ergo nisi desiperemus, non potuit nobis in mentem venire, vt operâ Clementis vteremur ad stabilienda nostra placita, conuulsis antiquis, quandoquidem decretum Clementis perinde erat contra antiquos Thomistas, ac contra ipsum Suaresium?

Deinde: quid peccauit Clemens Octauus censurâ confessionis per litteras, vt opus fuerit consulere eius honori, & dehonestamentum, quod incurrerat, delere? Quis non videat Theophilo nil sanctum, cui potior sit vnius Doctorum è suis honor, quàm omnium Pontificum authoritas? Præterea si huius decreti finis erat, quem fingit, vt consuleretur honori Clementis VIII. quẽ non sine blasphemiâ dicit à Dominicanis in errorem abreptum, non verò vt Suarez doctrina improbaretur; Nonne satis cautum fuerat memoriæ & honori Clementis VIII. conclusione abrasâ è 4. tomo Suarez?

Cur igitur iam ætate, & studiis confectus Suarez iter è Lusitaniâ Romam, & inde in Patriam suscepit, quo ex labore mortem accelerauit; an vt Clementis Octaui memoriam, vel vt se ab errore purgaret? Promptum tibi erit aliam huius longissimæ, & molestissimæ seni quieti, ac studiis dedito profectionis causam fingere, quam sui nominis purgandi, vel præcepto Pauli V. qui ad se euocauerat, parendi necessitatem. Tanti fuit Clementem VIII. liberare à suspicione, quòd legitimam Suarez doctrinam improbasset, vt oportuerit primam iniuriam secundâ cumulare, & senem de Ecclesiâ bene meritum à suis studijs abripere, terræ marisque periculis obiectare, ac denique præcipitem agere in sepulchrum. Hoc nobis suâ eloquentiâ persuadendum suscepit Theophilus, vt nos conuincat Summum Pontificem in errorem nostrâ fraude deduxisse. Quam bene con-

ſulit ſedi Apoſtolicæ, vt Suarez Clementem vincat & ſit illo infallibilior!

Verum eſt, decretum Clementis Octaui ad ſuam opinionem firmandam trahi ab illis Dominicanis, qui, vt ſupra diximus, etiam poſt editionem Ritualis Pauli Quinti, docuerunt non eſſe abſoluendum moribundum, qui morti proximus dedit ſigna pœnitentiæ, confeſſionemque petiit, ſed adueniente Confeſſario amiſit ſenſum & vocem: At quamuis ab illis authoribus ad caſum moribundi perperàm non trahatur decretum Clementis, mens tamen Clementis fuit damnare confeſſionem per litteras, ſeu inter abſentes, cui contrauenit Suarez, non quia dixerit, morti proximo, priuato vſu omnium ſenſuum impendi poſſe abſolutionem, ſi ex relatione aliorum Confeſſario innoteſcat, moribundum pœnitentiæ ſigna dediſſe: nam hoc Suarij aſſertum non eſt contra Clementis decretum, qui, vt refert Syluius 3. p. ſupp. quæſt. 9. art. 3. dubio vnico, ſuper hoc interrogatus, reſpondit non fuiſſe ſibi propoſitum hunc moribundi caſum comprehendere: ſed in hoc repugnauit Suarez decreto Clementis Octaui, quia dicit, Clementis decretum intelligendum eſſe copulatiue, non diuiſiuè, ſcilicet, damnatam eſſe Confeſſionem & abſolutionem copulatiuè, non vero diuiſiuè; in hoc, inquam, peccauit Suarez, & hoc delendum fuit ex ipſius opere, de quo videri poteſt Syluius loco cit.

Addo etiam, ſi dicamus, decreto Clementis Octaui, quo prohibetur confeſſio, vel abſolutio inter abſentes comprehendi etiam caſum illius moribundi, ſcilicet, eo neceſſitatis articulo non eſſe moribundum illum abſoluendum; etiamſi hoc inquam, dicatur, rectè dicitur, & ſtat etiam quo ad hoc decretum Clementis, cui non eſt contrarium Rituale Pauli Quinti: nam vt optimè diſtinguit & appoſitè Pater Diana par. 3. tract. 3. reſol 4. & 5. Si teſtes deponant coram infirmo ſenſibus deſtituto, illum petiiſſe confeſſionem, vel ſigna contritionis oſtendiſſe; infirmus poteſt abſolui, quia dum aſtantes Sacerdoti præſenti pœnitentiam, & deſiderium moribundi explicant, coram ipſo moribundo quamuis ſenſibus deſtituto, ſunt veluti interpretes, qui moribundi Confeſſionem Sacerdoti præſenti

confitentur, & hoc dici potest præscribi à Rituali Pauli V. & non prohiberi decreto Clementis Octaui; secùs autem dicendum, cum testes non coram infirmo, sed statim in eius absentiâ manifestant Confessario illum petiisse confessionem, vel signa contritionis ostendisse; nam in hoc secundo casu testes exponunt Sacerdoti pœnitentiam moribundi, ipso absente, ideoque est confessio facta per nuncium in absentiâ, à Clemente damnata, de quâ Rituale nequeat intelligi. Videndus est Pater Diana loco cit.

PARAGRAPHVS QVINTVS.

De tribus alijs adductis à Carterio, Valentiâ, Vasque, & Fasolo.

SVperioribus PP. Societatis à Theophilo in theatrum, aut ad pugnam productis adiungit tres alios Ludouicus, id est Valentiam, Vasquez, & Fasolum, pro quibus expostulat contra Mariales, qui illos conuitiis insectatus est, &, vt hoc dedecus compenset, innumeris laudibus illos ornat.

Accusat Mariales violati decreti, quo historia Pennæ de Congregationibus auxiliorum prohibita est; Decretum veneror latum in historiam Pennæ, sed non puto in memoriam hominum; quia scio summâ humanitate, & suauitate, sicuti diuinam, ita Pontificiam potestatem temperatam esse, nec vim suam exercere in fidem, aut traditionem publicam. Et sicut ex illo ante desumpsit Ludouicus, quæ narrat à Cardinali Perronio dicta Clementis VIII. hæreticos scilicet Galliæ subscripturos sententiæ Thomistarum; ita ex eadem publicâ traditione, & non ex Pennæ historiâ, refertur, à Valentia, non bonâ fide citatum Augustinum, atque eâ de causâ reprehensum à Pontifice, dolore, & morbo correptum fuisse, quo breui expirauit.

Certè non minùs timenda erit Ludouico violatio decreti, quo acta congregationis prohibentur, relato Perronij dicto, quam nobis, si Valentiæ casus mentionem faciamus; neque enim ea fuit mens Summi

Pontificis, vt hoc decreto deleret, quæ recepta sunt; & conseruata, non vnius Pennæ fide, sed tot testium, qui illo tacente locuti fuissent: id vnum timeo, iam monitus exemplo Theophili, sicut dixit decretum Pauli V. de abradendâ conclusione ex quarto tomo Suarez, factum, vt consuleretur honori Clementis, & erroris, aut suspicionis notâ eximeretur; ita etiam proscriptam fuisse historiam Pennæ, ne posteritas vnquam sciat duos Pontifices à sententiâ Molinæ, quod perinde est apud vos, atque ab ipsâ veritate Catholicâ, fuisse alienos, vel ad minùs non illi apertè, & impensè fauisse.

Pro Vasquez etiam Ludouicus expostulat contra Mariales, & pro illo amplissimas laudationes de more suo congerit Cartherius, Vasquesium appellans, *Theologiæ solem, & Magistrum Magistrorum, Angelum vitâ, & intelligentiâ, Hominem admirabilem, Theologorum Coriphæum, & Antesignanum Scholæ Theologicæ, & nostri sæculi magnum decus, lumen, & ornamentum; is demum fuit*, inquit Cartherius, *qui citra vllius iniuriam, & inuidiam, Orbis Doctor, vt olim Chrysostomus dici potuit.* Videant quæso, sapientes omnes, & attendant, an, de Diuo Thomâ Aquinate; de Alberto Magno, de Scoto; imo de Diuo Paulo altiora dici possent his quæ de suo Vasquesio iactat Cartherius, & ab aliis prolata narrat.

Addit Cartherius, *Gabrieli Vasquez solemne fuisse, vt discipuli, & Auditores in eius verba iurarent, illiusque doctrinam, & sententias mordicus tuerentur.* Sed cur Cartherius pro laude Vasquezij recipit, quæ in nobis reprehendit? Laudi nempe tribuit Gabrieli Vasquesio, quòd Discipuli, & auditores in eius verba iurarent, illiusque doctrinam, & sententias mordicus tuerentur: & nos reprehendit, quòd in verba Sancti Thomæ iuremus, illiusque doctrinam, & sententiam mordicus tueamur. Sed certe eo non peruenerunt, ne vniuersitates in eorum verba iurent, vt summis votis optatur, sicut iurarunt, & iurant vniuersitates in verba Diui Thomæ, imo etiam Durandi Dominicani.

Iam aliàs monui Vasquezium æquè ferè debilem in suis confirmandis opinionibus, ac validum in alienis refellendis se probare. Id non gratis, aut ex alieno

sensu, sed veris experimentis dico, quòd obseruauerim grauissimas Theologiæ difficultates, vel in apertam petitionem principij, vel in entia rationis resoluere solitum esse: iam puto me aliàs indicasse, admisso concursu obiecti ad cognitionem humanam per species, & negato ad Angelicam, vel diuinam, nihil habere quod respondeat ad quæstiones difficillimas de cognitione possibilium, futurorum, cogitationum cordis, & his similium, nisi puram petitionem principij, vt latè demonstrat Suarez eius æmulus, & hac parte sine dubio superior, toto Tractatu de Angelis, de Visione Beatâ, & de scientiâ Dei.

Sed id mihi singulare, & mirum semper in viro subtilissimo, & acerrimo censore, qui nulli parcit; quòd grauissimas Theologiæ res, aut quæstiones ad entia rationis deducat. Si quæras, quâ ratione constituatur in Deo, vel in nobis liber actus, vel valor operum Christi, vel nostrorum meritorum: hæc omnia si Vasquesio credimus formalissimè constant entibus rationis, & innascibilitatem, qua primam in diuinis personam constitui arbitratur, totam in ente rationis reponit. Hæc in promptu habuimus, quæ à Vasquesio scimus entibus rationis componi: si liceret per tempus, aut per huius Apologiæ breuitatem eius tomos decurrere, plura nobis præberent exempla huiusmodi resolutionum, quas si quis subtiles velit esse, vix poterit asserere solidas, nisi velit enti rationis suam constare soliditatem.

Sed illum Cardinalis de Lugo benignè interpretatur, & intelligendum monet de fundamento, seu causâ, non de essentiâ entis rationis. Esto sit illa mens Vasquesij: sed quam quæso, nouam lucem obscurissimis Theologiæ difficultatibus contulit, cum actum liberum Dei, vel creaturæ, cum peccatum, aut meritum dicit formaliter esse ens rationis, vel (quod certe clarius non est:) fundamentum entis rationis? Prorsus hæ subtilitates in aristam desinunt; & nisi aliquid solidius proferas, rerum Theologicarum contemptum inducunt.

Thomistarum, Peripateticorum, & Arabum Phi-

losophorum sententia est, ens rationis obiectum esse logicæ, quod secundas intentiones speculetur, quæ formalissimè sunt entia rationis, & operationes mentis dirigsit, vt ab illis natæ sunt resultare, sicut in horologio vmbra styli quota sit hora significat: iidem Thomistæ Sacramenta formalissimè constituunt per ens rationis, quia sunt signa ex institutione, & ad placitum; quæ cum signis naturalibus commune habent genus relationis, hoc discrimine, quod signa naturalia respiciant exemplar relatione reali, signa vero ad placitum relatione rationis. Quamuis hæc Thomistarum doctrina solidissimis nitatur fundamentis, tamen de Lugo & alii recentiores, vt figmenta, vel monstra reiiciunt: at Vasquez diuini Theologi nomen est consecutus, cum solidissima quæque ad entia rationis reuocat.

Nec feliciùs efficientiam diuinæ Omnipotentiæ, & voluntatis explicat, vult enim totam eius vim & causalitatem positam in ipsamet volitione, aut causalitate creaturæ; ita vt omninò necessaria consecutio sit huius circuli vitiosissimi, creatura agit, & vult, quia sic visum est Deo, Deo autem sic placitum est, quia creatura ita vult, & agit.

Hæc à me dicta sint vt omnes agnoscant, qui maximè putant, se complanasse omnes Theologiæ difficultates, & aliis negotium facescere, insuperabilibus difficultatibus, se, suosque asseclas inuoluere, à quibus nequeant se expedire; vnde cum vbique tot occurrant ambages, tenebræ, difficultates, dubito an melior futura sit conditio eorum, qui à viâ communi ad istas nuper stratas diuertunt. Nec minùs certum est Vasquezium ab Augustini mente in quæstionibus de gratiâ, & prædestinatione longissimè recessisse, vt Patauius fortè in Augustino peritior Vasquez agnoscit, & ideo, vel noluit, vel non est permissus de gratia scribere, ne apertè profiteretur Doctrinam aliquot Societatis, aliam esse à doctrinâ Augustini.

Quod ad Fasolum attinet pro quo etiam expostulat Carterius: sicut non approbo, si quæ in illum Mariales, ita nec assentioriis, quæ Ludouicus è manuscripto de controuersiâ auxiliorum affert, vbi inquit doctri-

nam Societatis egregiè firmauit, & Aduersariorum rationes dissoluit: cum tandem ad conuitia, calumnias, aliaque id genus ab Aduersariis, Iesuitis aspersa descendit, omissâ omni responsione, vno verbo sese expedit, his omnibus ad iudicium Dei reiectis.

Vellem Fasolus, aut Ludouicus indicarent, vbinam legerint apud Thomistas huiusmodi conuitia, an apud Aluarem, qui in eodem Regno Neapolitano scripsit, vnde natum credo Fasolum? An apud Nazarium, vel Gonzales, aliosque Thomistas, quos videre potuit ipse Fasolus; qui perinde à conuitiis abstinent in Aduersarios, sicut à blasphemiis in Deum? Nec detrectamus iudicium diuinum, ad quod prouocat Fasolus, nec opus habemus condonatione iniuriarum Certè timeo, qui gloriantur, se veritatis causâ quoddam martyrii genus pati, ne sinant sibi ab aliis hanc palmam præripi, aut ipsis coronas parent, & conficiant. Vtinam perinde de transactâ vitâ, ac de doctrinâ, quam in scholâ Dominicanâ hausi, rationem reddere mihi tutum esset; certè iudicia Dei minùs timerem.

Paragraphus Sextus.

De Ioanne Fero Minorita, & Ferdinando Mascarenas Syluensi Episcopo.

His nouem è suis Patribus admiscet Petrus duos extraneos, Ioannem Ferum concionatorem Moguntinum è Franciscanorum Ordine, Mascarena & in Lusitaniâ fidei Inquisitorem. Primum dicit à Soto accusatum, & à Michaële Medina defensum.

Ioannem Ferum cuius ferè opera omnia prohibuit Sacrum Concilium Tridentinum, absoluit; additque Ferum accuratè purgatum à Michaële Medina; cum tamen Apologia pro Fero ab eodem Sacro Concilio Tridentino damnata sit, in indice librorum prohibitorum, vbi littera A, sic legitur: *Apologia F. Michaëlis Medinæ Belarensis, aduersus F. Dominicum Soto Segouiensem pro F. Ioanne Fero.*

At non mirum, hæc ad Raynaudi notitiam non

peruenisse; nam vbi sacra Congregatio Indicem librorum prohibitorum edi iussit, Raynaudus Indicem illum prohibitum vellet, ne in eo sua opuscula de Martyrio per Pestem, & de errore populari damnata legerentur. Sed apud illum insontes sunt, quotquot à Dominicanis, vel damnantur, vel accusantur. Miror, non absoluisse Græcos ab omni errore vel aliquot Basileenses quòd Ioannes de Monte Nigro Dominicanus illos in Concilio Florentino publicâ disputatione confutarit, & istis Turrecremata fortissimè restiterit.

Quoad Mascarenham: vidi tractatum de auxilijs ab illo editum; sed nunquam audiui, contra ipsum à Dominicanis aliquid agitatum, vt ait Raynaudus. Mascarenha è nobilissimâ familiâ prodijt, cuius nepos Dominicanus nuper viuere desijt.

Hi omnes secundum agmen componunt, quod ad pugnam contra nos eduxit Raynaudus; quo successu, iudicet æquus Lector. Sed antequam accedam ad tertium agmen illorum, quos sibi societate infortunij, id est librorum censurâ aggregauit, superius certamen hoc verbo concludam.

Continui me, ne te, Raynaude, imitarer; Inuectus es in priuatos, in capita nostri Ordinis, & in totum Corpus; Nihil intactum, & illæsum reliquisti; nec doctrinam, nec mores, nec institutum. Denique plura tibi permisisti in nos, quam vnquam hostes & hæretici. Hac diatribâ pluribus exemplis falsissimè inductis aggressus es probare nos communes bonorum, & litteratorum hostes; si vellem tibi par reponere, quàm copiosa, quàm recentia, quàm comperta exempla suppeterent; vix occurreret alicuius nominis vir Doctus, aut Sanctus, qui non sit passus multa, & grauissima ab his, qui profitentur se datos ad communem omnium salutem, & vtilitatem.

Legi querimonias Ariæ Montani, satis ipso nomine noti. Audiui expostulationes Valerij Magni Cappucinorum familiæ Concionatoris per totam Germaniam vitæ exemplo, & conuersione ad Ecclesiam Langrauij Damstrat, Negronij aliorumque hæreticorum celeberrimi. Sed quid mirum si extranei hæc dura patiantur, cum Ruuium, Azorium, Inchofer, & alios plures D.

Thomæ affectos, eius doctrinæ causâ non bene habitos sit rumor? Quid de Carmelitis discalceatis dicam? Quid de Ioanne à Cruce, vero nostri sæculi Dionysio? Quot Apologijs opus habuit ad defensionem altissimæ illius, & sapidissimæ scientiæ? Quid de ipso Balthasare Aluares dicam, quo è Societate sanctiorem non noui, & cui inter Diuos meo suffragio locum darem? Ipsemet, quodam martyrio domestico non caruit, quod spiritu Dei ad orationem passiuam abriperetur.

Sed vt ab his omnibus abstineam, quæ viderentur habere quandam vindictæ speciem, vel imitationem Theophili, à quâ maximè abhorreo: velim dicat, an in superiorum quatuor sæculoruum Annalibus, & historijs legerit vnquam Ordinem nostrum litem mouisse Vniuersitatibus, & Academijs, vt illarum sibi iura præriperet? Audiuit ne vnquam Dominicanos gratiâ, quâ sæpe non vulgari valuerunt apud Imperatores & Reges, alienas domos, reditus, & Abbatias expetiuisse? Inde ergo agnoscas, nos à te falso accusatos inuidiæ, & liuoris in bonos, & bene meritos, à quo vitio propiùs abes, quàm quos grauas; vtinam nobis hæc respondendi, necessitatem nunquam imposuisses.

Hæc nolim ita quisquam interpretetur à me dicta, quasi damnem in totum, quas Patres Societatis cum nonnullis magni nominis, & interdum etiam boni hominibus contentiones exercuerunt. Neque enim mihi assumo, vt adeò temere de rebus mihi incompertis iudicem vti solet ille, qui vbique pronuntiat in gratiam nostrorum Aduersariorum, quasi inuriâ à nobis lacessiti fuerint omnes, atque ita existimat simultates à nobis natas & ius stare pro æmulis. Absit à me adeo præceps, & temeraria opinio, cuius vnius reatu, etiamsi totam vitam ab omni culpâ immunem exegissem, certò crederem me iudicio diuino æternùm fore damnandum.

Nec si ita exertè scriberem, vererer tantùm Deo iudici æternas, iustasque meæ audaciæ pœnas dare: sed puderet etiam apud homines, me Christianum, & Religiosum æquitate vinci ab Ethnico: Ciceronem intelligo. Ille dum apud Cæsarem pro Ligario, aut Marcello

ni fallor, orationem haberet, & mentio incidisset belli ciuilis cum Pompeio gesti; cum in maximam Reipublicæ preniciem tot malorum causam in nullius consilia, sed in fatalem quamdam necessitatem retulit, quâ visus est omnes excusasse. Ita planè censeo, & multò veriùs, disceptationes, quæ vobis cum pluribus intercessere, ex bono vtrinque fortè animo natas esse; & si quid vitij aut improbandum intercurrerit, cùm res obscurissima sit, & ad diuinum magis, quàm ad humanum iudicium pertineat id inquirere, solusque Deus cordium inspector certè norit, illi rem iudicandam reliquo: mihi tantùm indico, quantùm in me est, excusare omnes, de nullo temerè statuere, diuina consilia, quæ huiusmodi contentiones permittit, reuereri.

Vellem eadem mens fuisset Theophilo nostras antiquas, vel recentes cum extraneis contentiones reuoluenti. Huic sine dubio regulæ charitatis certissimæ adhæsisset, si sibi per nimium nos insectandi studium licuisset attendere, quod puto demonstrari hac, quam subijcio, obseruatione.

Si quis semoto omni affectu expenderit controuersias à vobis, aut à nobis susceptas cum Æmulis, & Aduersarijs, agnoscere licebit Dominicanos perinde, aut fortè magis visos sincero animo egisse, & paulominùs etiam gratiæ & odio indulsisse: atque hoc vnum est, meæ defensionis consilium; erit etiam fructus non pœnitendu, si hoc æquis lectoribus persuaserim, bonos inter & Catholicos feruere sæpius contentiones bono animo, malo interdum euentu; similes apum certaminibus accerrimis quidem, & vtrinque luctuosis quæ tamen mellis & fauorum causâ ineuntur. Ita puto omnes veritatis & charitatis studio contendere; & ex ipsiusmet charitatis lege excusandos: quamuis non desint vtrinque aculei acriores & acerbiores quàm æquitas patiatur.

Sed quem mihi dabis, qui sibi temperet, & affectibus moderetur, cum persuasum habet se ex charitate & ex vero pro ipsâ charitate & veritate pugnare? In hac caligine positis vnum superest ad Deum orationis perfugium & remedium, vt veritatem aperiat, aut si velit, eam

eam nos latere, ignorantiam condonet, & animis nostris affectus mitiores & æquiores immittat, quos non est visus sensisse; & fuisse assecutus Raynaudus, dum omnes nostrorum hominum contentiones cum Reuclino, Ludouico Viues, & aliis refert in odium, liuorem & maledicendi rabiem: æquiùs nos de illo pronuntiamus ista scripsisse fortè bono animo, sed peruerso iudicio.

Et sanè si vellem omnia proferre illius præposteri, ac corruptissimi criterij, quo virtutum & vitiorum nomina mutat odio Dominicanorum, exscribendæ essent ferè omnes diatribæ, quarum summa hæc est, vt nullam in Dominicanis virtutem, vix vllum in Dominicanorum inimicis agnoscat vitium. Impios & improbos quosque absoluit, vel excusat, vt omnium scelerum Dominicani pœnas dent, & infamiam patiantur. Omissis cæteris exemplis quibus scatet liber ille famosus, atque ex solo nomine abiiciendus, argumento sit Cabala Rabinorum. Illa apud pios omnes malè semper audiuit, & meritò; nam præter quod Reuclinus ipse huius sectæ instaurator & apologista acerrimus contra Dominicanos, non diffitetur Cabalam Platonicorum erroribus perspersam, & cum Platone ante mundum conditum agnoscere chaos, seu materiam coæuam; certum est à Rabinis ortam, Thalmudicis fabulis compactam; & quod multo deterius est, arctam illi interesse cum Magiâ etiam nefandâ & sacrilegâ, & cum dæmonibus necessitudinem, atque illorum opera plura stupenda moliri supra humanam facultatem & industriam. Ideo Cabalistarum libri maximè Reuclini à Concil. Trident. damnantur.

Quid ad hæc Theophilus? Insons & sanctus est Reuclinus Cabalæ defensor, Sacrilegi Dominicani, qui in illum ausi sunt mutire. Vera reputat quæcumque prædicat huius artis miracula; compertissimam censet historiam, quam Dominicanis apud Bernates ob ficta miracula ad ignem damnatis narrat; Fabulam, & Poëtam laudat, qui in gratiam Reuclini scripsit satyram contra Fidei Inquisitores. Blasphemi sunt Dominicani, qui ausi sunt verbum hiscere in Picum Mirandulanum, quòd Cabalam visus sit nimium amasse,

hoc tamen à Reuclino discrimine; quod eâ imbutus, Picus vero vix tinctus fuerit, & ex illâ quasi è stercore margaritas legerit, & argumenta, semotis erroribus, inde exprompserit, quibus fidei mysteria confirmantur. Sed mos, & summa prudentia est huiusmodi rebus quæque timere, cùm plus inde periculi immineat, quàm sperari possit emolumenti. Si hæc attenderet Petrus, laudaret Dominicanos, quòd Picum suspectum habuerint Cabalæ nomine, quàm delibauit tantum. Reuclino verò, qui apertè illam professus est, bellum indixerint. Sed vix hanc humanitatem, & æquitatem à Petro sperant Dominicani quibuscum adeò iniquè agit, ne scelera reputet maxima quæque eorum in Ecclesiam merita.

ARTICVLVS TERTIVS.

Examen aliorum à Congregatione indicis damnatorum.

AD vltimum tandem agmen accedo eorum quos refers, tecum à Congregatione indicis damnatos, quorum videris te ducem constituisse, sicuti Dauid exul ab aulâ Saulis profugos, & reos ad se vocauit. Huius agminis primipilus est Poza, quem sequuntur Nouarinus, Ludouicus Sydereus, Eusebius Nerembergius, Philibertus Marchinus, & tu tandem, quasi Dux agmen claudis. Id vnum vero totis viribus ac tui & sociorum causâ is probatum, iniquissimè, & per summam iniuriam ex solo liuore Dominicanorum damnatos, quod non possent illorum gloriam, & splendorem doctrinæ sustinere: sed cum vnica sit tuæ scriptionis causa, & iam sæpius eadem vsque ad nauseam obtruseris, & nos etiam sæpe demonstrauerimus, te istâ accusatione non Dominicanos, sed Congregationem ipsam indicis, Eminentissimos Cardinales, & Summum Pontificem apertissimè petere, quasi ab vno, vt loqueris, fraterculo, patiantur se illudi, & ad illius arbitrium circumagi, quo quid dici ab ipsis hæreticis possit contra Romanæ Ecclesiæ dignitatem contumeliosius, non video.

Addo etiam hoc singulare, quod nondum attigi, Congregationem indicis librorum differre ab Hispanâ, & aliis, quod istæ aperiant suæ sententiæ causam, illa taceat, quia putat hoc ad maiestatem Principis pertinere, vt illi constet sui iudicii ratio: tamen certum est, nihil pronunciare nisi post longum, & maturum examen eorum quæ librum grauant, vel excusant; atque hoc, sin dolorem omnem tollit, & maximi est apud homines æquos solatii loco, & longissimè abest ab illâ quæ hodie vsurpatur, & in morem abit, potestate, viros Religiosos, & doctos à suis officiis amouendi, & in varias regiones relegandi inauditos, indefensos, hoc solum nomine, quòd suis æmulis non placeant, vel sint suspecti, vel nolint se illis adiungere, vt iam locum habeat: *Qui mecum non est, contra me est.* Nunquam ab institutione Ordinis Dominicani id genus occulti iudicij in suos æmulos exercuerunt, quamuis facultas non deesset, & si in annalibus superiorum temporum, aut nostro sæculo vel vnum occurrisset exemplum huiusmodi tyrannidis, certè Raynaudus non tacuisset.

At inquis, constat, illos, qui inauditi maiorum imperio relegantur, reos esse, aut conscios, vel errorum, vel criminum. Licet id reuocare possem in dubium, & multò verius credere ex partium studio, & ex liuore nasci quæ adeò præpostere aguntur contra omnem iuris rationem & vsum, vt inauditi qui legibus publicis parent, amoueantur: Ad minus id æquitas à te postulabat, vt cum librorum censura magis ad legitimi Iudicij formulam & leges accedat, iudices vel ex æquo pronunciare censeres, vel certè excusares, & vno verbo minùs atrocem iniuriam saltem in speciem eâ esse reputares, quam vis pati, nec finis, verbum hiscere eos, qui inauditi, quia tibi suspecti non conuicti puniuntur, & relegantur. Vtinam animis omnium hæreret lex illa, vel potiùs legum omnium origo. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris* Vel *quod vis alios à te pati, patiare ab aliis*: maximè si minùs durum sit, si minùs habeat iniuriæ in speciem, & magis accedat ad iudicia legitima, & aliundè summa sit iudicantium authoritas, & par sapientia. Hoc vno verbo responsum est ad

ſeptem exempla, quæ affers Philiberti Marchini, Aloyſij Nouarini, Ludouici Syderei, Euſebij Nerembergij, Ioannis Rhò, Poza, Theophili Raynaudi, vel alias Petri à Valle Clauſa

Hos omnes in eadem tecum iniuſtâ damnatione eſſe Dominicanorum inuidiâ, cæcitate Iudicum, probas argumentis, quæ illo vitio laborant, quòd vocant non cauſæ, vt cauſam, quale eſt illud, quod examine ſingulari refutaui. Superos, hominesque conteſtaris, tuum *popularis erroris de communione pro mortuis* prohibitum per ſummam ignorantiam libellum, quòd doceres certam omnium conſenſu hanc aſſertionem, Communionem ſicut alia Sacramenta non prodeſſe ex opere operato niſi ſumenti. Falſiſſimum eſt hanc fuiſſe condemnationis cauſam. Sed quod malo fine ex inuidiâ contra Patres S. Andreæ ſcripſiſſes, & peiori affectu auocares à frequentiâ cõmunionis populum, & ab exercitio operum pietatis. Quòd videreris negare Communionem præter opus operatum ex inſtitutione Sacramenti nullâ aliâ ratione mortuis proficuam: & quod cumulus eſt impietatis; magis illis proficere complexus, & conſenſus maritales, quàm vnionem Chriſti Sponſi cum animâ ſibi dilectâ in hoc cœleſti coniugio; cuius typus eſt & conſummatio hoc Sacramentum. Ea fuit vera & legitima cenſuræ ratio, quam tu taces, & fictitiam euulgas, vt crees Patri Marino, aut potius Sac. Congreg. & Summo Pontifici infamiam ignorantiæ, & iniquitatis.

Eodem fine, iiſdem artibus vrges illa tua exempla de Euſebio Nerembergio. Vita Diui Ignatij ab ipſo Hiſpanicè ſcripta prohibita fuit non ratione miraculi quod refert, ſed aliorum, quæ in proceſſu Canonizationis S. Ignatij fuerant conuicta falſi, & illa narrat tanquam comperta. Sed vt efficaciſſimè tuas querimonias & accuſationes retundam; certiſſimè ſcio Ludouicum de Aro primum Regis Catholici Miniſtrum ſcripſiſſe Romam in gratiam Euſebii, vt ad minus liber caſtigatus permitteretur legi Datus eſt Patri Lezanæ, vt iterum recognoſceret, & referret Congregationi, quid potiſſimum emendandum eſſet: paruit mandato Congregationis P. Lezana uir Romæ, & in

Hispaniâ maximæ integritatis, & sapientiæ famâ celeberrimus, & iudicibus Congregationis testatus est, adeò mendosum librum, vt omninò esset inemendabilis, & à capite ad calcem spongia delendus: nonnulla etiam notauit, quæ stomachum, & indignationem audientibus mouerunt. Vide quas tu censuras iudicio, & priuato odio P. Marini imputas, prodeunt non solùm ex iudicio, sed etiam ex indignatione totius Congregationis, quæ non potest pati absurda, & falsa, quibus fortè tuæ aures assueuerunt.

De Patris Rhò libris contra Caetanum, & Castaldium refers intricatissima, quibus enodandis opus esset œdipo. Absit vt referam titulum, vel argumenta librorum Caëtani; & Castaldi, quia parco tuo pudori: quamuis enim illum videaris non curare credo tamen tibi erubescendum esse, si refricarem memoriam illius contentionis Rhò inter Caetanum & Castaldium. Et cum Ioannis Rhò liber dedecus illud augeret magis, quàm extingueret, prudentissimè Congregatio indicis vobis consuluit, amouit scandalum, prohibitis huiusmodi libris; atque hæc censura summum fuit in Societatem beneficium pro quo tibi gratiæ agendæ essent, reponenda conuitia.

Ludouici Syderei libellus non est damnatus causâ propositionum tantùm; quas accuratè defendis nullo fructu, quia defendi non possunt, vt infra dicemus: sed erant plura, quæ minùs excusari possunt, & quæ magis ad errorem accedunt. Imò, & erronea planè erant, vt Sacræ Congregationi, & Censoribus patuit, qui illius libelli errores retulerant post longam, & maturam discussionem: de hoc infra.

Nouarini opus de Conceptione immaculatâ non est damnatum, sed liber, cui titulum dedit Vita Mariæ in vtero sanctæ Annæ, in quo multa congerit quæ aures Romanæ nouitatum impatientissimæ ferre nequeunt.

Philiberti Marchini opus, cui titulum fecit Bellum Diuinum, in quo quæstiones tractat, quæ circa pestem à Theologis agitari, possunt, dicis damnatum, quod adhæserit sententiæ de Martyrio per pestem. Doles curantibus Cyriacis, proscriptum librum in suo genere optimum, & in tempore necessitatis peropportunum: sed addis hanc necessitatem non multum attendere

Dominicanos, quia proximè ſuperioribus annis graſſante in tot Prouinciis peſtilentiâ, multi paſſim auditi ſunt omnium Ordinum Religioſi in eo pio officio defuncti, Dominicanorum vix vlli.

Quæro à te, Raynaude, antequàm hæc ſcriberes, an quæſieris diligenter in Religioſorum nomina, qui variis in locis animarum causâ caput periculo peſtis obiectarunt, an nullâ inquiſitione factâ hæc ſcripſiſti? Si hoc ſecundum reſpondeas, te temeritatis, & maledicentiæ accuſas, qui de re incertâ certò pronuncias in odium aliorum. Si verò diligentior fuiſſes, vix locus occurriſſet tibi, in quo Dominicani, inter primos non præbuiſſent opem languentibus cum vitæ diſcrimine, vt Burdegalæ, Auenioni, Carcaſſonæ, Claremonti, Maſſiliæ, Romæ, Neapoli, Viterbi: & vbique terrarum tibi nomina indicata fuiſſent eorum, qui ſe ſaluti proximi deuouerunt, & tui martyrij palmam adepti ſunt, quâ te indignum probas tuâ in illorum manes licentiâ.

Vis Theophile, in Philiberto Marchino tuum defendere errorem de martyrio per peſtem, & addis, Dominicanos ad cumulum vindictæ librum quoque Marchini *De Ordine*, voluiſſe proſcribi; quaſi hæc Marchini opera non ſint proſcripta à ſacrâ Congregatione, ſed à Dominicanis, & immeritò, quaſi nullum errorem contineant. Sic nimirum more tuo, quæ à ſacrâ Congregatione geſta ſunt, Dominicanis tribuis, vt vim, & notam damnationis tuorum librorum effugias; idem vis de Aloyſio Nouarino in quo alia plura caſtiganda occurrunt; prætere quæ refers.

Quoad libellum inſcriptum *Camino del Cielo*, Authore Vincentio Carrafa præpoſito Generali Societatis, nomine Ludouici Syderei editum attinet; ita Potzæ commenta reſipit, tot ſcatet abſurdis & paradoxis, vt malè conſultum ſit honori Carafæ viri religioſiſſimi à piis, qui opus eſſe illius genuinum agnoſcunt. Satiùs planè fuerat negare ab illo ſcriptum; quod veri ſpecie non carebat: nam adeo alienum eſt ab opinione de viri grauitate & ſanctitate receptâ, vt incredibile videatur ab illo prodiiſſe. Plura ſunt, quàm quæ refert

ex illo, & excusare frustra nititur Petrus, quæ censuram commerebantur.

At quid mali, & absurdi habet, vt obiicit Aduersarius, quòd scripserit Deiparam, quandiu in templo versata est, pastam & potam fuisse nectare cælesti manibus Angelorum propinato, cum Vasquez disput. 125. in tertiam Partem referat, Germanum, Georgium, Cedrenum, Andræam Cretensem, & Bonauenturam, qui ita sentiunt? Sed præter quod probanda non sunt quæcumque extant apud aliquot antiquorum, Carrafa in maius auget, quæ ab illis excepit. Scribunt quidem ab Angelis ministratum Virgini cibum: sed de suo addit id genus cibi fuisse nectar cœleste; & cum dicta horum Patrum essent piè explicanda & mitiganda, ille contra auxit, & cibum communem ex SS. PP. nouo miraculo in Ambrosiam mutauit.

Conqueritur 2. librum immeritò damnatum, quòd vnius Deiparæ gratiam collectim hominum, & Angelorum gratiâ maiorem asserat post Richardum suis in Litanias Concionibus, qui id docuit impunè nullâ censurâ notatus. Cur non licuit idem Sydereo scribere? Sed meminerit Petrus hoc ipsum, quod modo excusare nititur, se prius in Patre Monstro damnasse. Cur igitur à seipso dissentit? Necesse est, aut Patrem Monstrum absoluat à suâ censurâ, aut illa notet Sydereum.

Nec verior est, aut minùs à seipso dissentit defensione tertij capitis, quòd post Bernardinum virginem Deam appellarit: sed præterquod Author ille non aduocat Bernardinum in asserti à se tituli Patronum, quem sortiri non potuit Virgo, nisi à gratiâ sanctificante, quæ Iustos omnes naturæ diuinæ, ac subinde nominis Dei consortes cum illâ facit; ipsemet Theophilus Deæ nomen Deiparæ collatum acerrimè impugnat suo opusculo inscripto nomenclator Marianus: Quare vnâ manu euertit quod alterâ astruxit. Cæterum vitam Vincentij Carrafæ à Bartolo scriptam miror, & longè pluris facio, quàm euis opera sub alio nomine edita, quæ probant abundasse Diuinâ gratiâ ad vitæ sanctitatem comparandam, caruisse ad scribendum, neque ex illis esse, qui vtraque dote præstant, & scribunt agenda præclarè vel scribenda

agunt : si vna sorte contentum esse oporteat, potiorem reputo, quæ cumulatè illi contigit, ipse etiam sibi quasi diffisus, hac parte videtur ; & eâdem causâ nomen occultauit. Vtinam sanctitas Carafæ mihi contingeret, certè non inuiderem Theophili in scribendo gloriam.

Quoad Eusebium Nerembergium in vita S. Ignatii, norunt omnes quot, & quanta ibi habeantur spongiâ delenda; nam præter quod de S. Ignatio affert Eusebius ineptias omninò consimiles illis quas de S. Francisco habet P. Alua, sunt alia innumera, & ferè omnia in eo libro, à Congregatione indicis improbata quæ spongia indigent. Et addo, præter conficta, quæ in vita S. Ignatii à Nerembergio conscripta afferuntur, alia etiam de S. Ignatio circumferri quæ à Sacrâ Rituum Congregatione reiecta fuerunt, qualis est apparitio illa, quâ fertur Christum Dominum S. Ignatio dixisse, *Ego vobis Romæ propitius ero.*

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

De Ioanne Baptista Poza, & de Theophilo Raynaudo speciatim.

MIror, quod dum prò suæ Societatis claris viris expostulat Cartherius, non dubitet expostulare etiam pro Ioanne Baptista Poza, & se adiungere Petro à Valle clausa, qui Baptistam Pozam vocat, *Virum ingenio, ac doctrinâ præcellentem* : additque Petrus, *Pozam triplici Apologiâ doctrinam suam stabiliuisse; ac monstrauisse nihil ab se dictum, quod non dixisset ante ipsum Cyriacus quisquam.* Ita ne stabilitam dicit Petrus doctrinam, quæ stare non potuit, sed omnino corruit ? Ita ne triplicem Apologiam laudat, quæ Sacræ Congregationis decreto confixa est, damnatis etiam iis omnibus, quæ in Pozæ defensionem parari possent, aut edi ? Nimirum hac ratione eludit Petrus à Valle Clausa Sacræ Congregationis decreta, immò irridet, & quæ venerari debuerat, iniusta conqueritur; & Dominicanorum in Pozam odio attribuit, quod iustissimo Eminentissimorum Iudicum decreto contra

errores Pozæ sancitum est; audetque effutire nihil à Poza dictum, quod Dominicanus aliquis non dixisset.

Sunt adeo crassi errores Pozæ, vt non solum ab aliquo Dominicano, sed nec ab homine sanæ mentis dici potuerint. Testem ac iudicem appello ipsam Hispanicam Inquisitionem, quæ Pozæ errores damnauit. Sed neque Inquisitionem Hispanicam, nec Sacram Congregationem Eminentissimorum Cardinalium, nec ipsum Summum Pontificem Iudicem volunt Poza, & Raynaudus. Norunt omnes Pozæ, & Raynaudi contumaciam cum scandalo totius Ecclesiæ, & ludibrio hæreticorum, quorum Patriarcham in hoc secuti sunt: vti enim Lutherus causâ nouorum dogmatum, quæ sensim spargebat, suspectus cœpit esse hæresis, & ab Episcopis Germaniæ in iudicium vocatus, appellauit ad Summum Pontificem, & cum sensit Leonem X. sibi infensum se damnasse; ab illo prouocauit ad Concilium Oecumenicum, ratus nunquam conuocandum: sed cum præter opinionem colligi, & haberi audiuit, statim in Concilia, quæ implorauerat in suam defensionem, calamum districinxit, & inutilissima, & Ecclesiæ noxia conatus est probare toto vno libello, cui præter cætera tanto Theologo digna, hanc interserit conclusionem: *Etiamsi per infundibulum omnia Concilia in corpus tuum transmittantur, adhuc, non eris Christianus, adeo parum conferunt.*

Non longè ab huius vestigiis recedunt Poza, & Raynaudus; cum enim Pozæ Elucidarium per totam Hispaniam densissimas tenebras offudisset, & Inquisitio Hispanica, atque celebriores Academiæ in illud pararent censuras, ab illorum iudiciis ad Summum Pontificem appellauit: sed cum Romanis censuris appeteretur, à Summo Pontifice ad Regiam Potestatem confugit. Non sic Dominicani, non sic, nec per quadringentos & vltra annos vllius nostrum extat par in Sedem Apostolicam exemplum, quale adhibuerunt Poza, & Raynaudus, vt inde agnoscamus, illos in speciem tantùm obtendere reuerentiam in Sedem Apost.

At obsequium Dominicanorum in Summos Pontifices præter quod diuturnius, & compertius est, & ab omni studio partium alienissimum, non priuatas, aut

nouas sententias, sed communem doctrinam traditione receptam propugnat, non priuatum commodum captat, sed Ecclesiæ bono, & publicæ saluti consulit. Atque hæc est etiam immunitatis nostrorum Authorum à censuris causa. Illæ veluti fulmina in cacumina procerarum arborum, in montium supercilia frequentiùs cadunt, quàm in depressa præ reuerentia capita. Illæ sunt veluti secures positæ ad radices arborum sterilium, quæ foliis verborum luxuriant, & interdum veneno nouitatis non carent; sed non contingunt arbores plantatas secùs decursus aquarum, & iuxtà fluenta plenissima traditionum, quæ fructus dant temporibus suis. Cum tui, Raynaude, libri similiores sint erectis abietibus quàm pomariis hortorum, & pietatis etiam sterilitatem inducant; quid mirum, si patiantur fulmina Vaticana, à quibus nostri absunt, sicut ab illorum causis? Noua Roma antiquæ gloriam superat illa arte, quæ docet, parcere subiectis, & debellare superbos.

Eodem libro, quo falsò nobis crimen imponis, idem verissimè incurris: quid enim aliud illius verba, sicut Apologiæ *martyrii per pestem*, nisi contemptum Sedis Apostolicæ spirant, & censurarum illius ludibrium, atque in Summum Pontificem apertam rebellionem? Da mihi vnum è nostris Authoribus per quatuor sæcula, qui ad tuam, vel Pozæ proteruiam, & peruicaciam contra Sedem Apostolicam accesserit; & tunc concedam, quod contendis, Dominicanos in Summum Pontificem iniurios, & contumaces, atque immeritò immunes à censuris fuisse, quibus percussus doles nec potes tacere. Sed hoc malum cum tuæ audaciæ esset imputandum, ascribis odio æmulorum, & iudicum ignorantiæ, atque improbitati. Tuo exemplo, ac reipsa euertis, quod astruendum argumentis susceperas. Et si daremus gratis, quod hactenus nulla ratione probasti, in aliquo è nostris desideratam fuisse reuerentiam erga Summos Pontifices, facilè excusaret, & penè deleret hanc culpam tua in Congregationem Pontificiam aperta contumacia, quæ proximè accedit ad rebellionem, & impietatem hæreticorum. Itaque si qui sint, vti non sunt, Dominicanorum rei, colla-

tione tui insontes sunt, & absoluentur.

Nec Pozæ verum peccatum dicis, dum subdis, *quod postremi Tractatus Elucidarij toti sint in detegendis, ac publico exhibendis Scriptorum D. Thomæ adulterationibus, atque falsationibus*: quamuis enim hoc etiam graue crimen fuerit Pozæ, imponere nobis falsationes, & adulterationes D. Thomæ, quæ fieri omninò non potuerunt, vt supra iam ostendi, ex connexione totius doctrinæ D. Thomæ; alia tamen longè grauiora damnata sunt in Poza, quæ eius Elucidarium legentibus patebunt, & nonnulla etiam refert P. Dominicus Grauina in suo Cherubim Paradisi lib. 5. cap. 1. 2. & 3. ad quem lectorem remitto: sunt Pozæ errores circa Beatissimam Virginem, & ipsum Christum Dominum, iique noui, inauditi, nusquam ab alio excogitati, & adhuc Petrus à Valle Clausa, & Ludouicus Cartherius dicere audent, nullum alium in Poza displicuisse, nisi quòd in Sancto Aquinate multa à Dominicanis expuncta, corrupta, & adulterata, immo & illi afficta fuisse scripserit. Audet etiam Raynaudus collaudare librum eiusdem Pozæ de bonâ ad mortem præparatione, quem tectus nomine Balthasaris Villelæ ediderat; cum tamen libellus erroribus scateat, & à Sacrâ congregatione merito confixus fuerit, non à Reuerendissimo P. Nicolao Rodulfio, cui multis titulis illustrissimo non parcit Raynaudus.

At prorsus horrendum quod refert, & probat Theophilus Raynaudus in suo libello inscripto, *Erotemata de malis, ac bonis libris*: ibi pagina 294. refert & laudat virum quemdam eruditissimum, & catholicissimum (è suis videlicet, ni mauis ipsummet Theophilum) castigasse Symbolum ipsum Apostolorum, & ad singulos quosque Symboli articulos censuram aliquam apposuisse, quâ dicit, posse pruriginiosâ censurandi libidine, etiam ipsum Symbolum æquiuocationis, falsitatis, & erroris notari: vnde è propositionibus in fidei Symbolo contentis, alias dicit posse intelligi sensu impio, & blasphemo, alias esse fallaces, alias æquiuocatione laborare, alias sumi posse in sensu hæretico, alias videri falsas, alias erroneas, &c. Et hoc dicit peractam, non ad impugãdum Symbolum, sed gratiâ exempli, vt ostendat, etiam propositiones Catholicas posse

sinistrè accipi, & censurari. At certè Theophilus ponit in cœlum os suum; & vt ostendat suos libros non rectè damnatos, Symbolum ipsum fidei Catholicæ atrocissimè petit, viamque aperit hæreticis, ipsiusmet articulis fidei detrahendi.

Horret animus referre ea quæ in Apostolico Symbolo castigando habet Raynaudus; Prothea certè in hoc Authore inesse dixerit, qui adeo varium, inconstantem, & à se diffidentem viderit. Solatur se, quòd Patres Ecclesiæ passi sint maligna quorumdam iudicia, quasi ille inter eos sedeat, tanquam in Orchestra, non in subsellijs. Hieronymus vexatus, Augustinus taxatus, Gregorius sugillatus, Dionysius, & Rupertus reprehensi. Quid mirum, inquit, si ego carpar? His se audet, quibus omninò debet assurgere, comparare. Debuerat ita secum reputare; Hieronymus, Augustinus, & Gregorius libenter alijs auscultabant, & corrigi ab alijs volebant: Mihi quoque gratum erit emendari. Sed aliter visum est huic scriptori; qui nec Sancto Augustino parcit, dum Hilarium Arelatensem, Semipelagianis annumerat, qui soli Augustino detrahebant: insigni certè vtriusque iniuriâ; nam & Hilarium Augustini discipulum Semipelagianum facit, & Augustino aduersarium fingit; *Vnde diximus, Hilarium Arelatensem, aliosque Gallicanos Episcopos, ac DD. in libros Augustini strinxisse censuram, quos Cælestinus 1. epistola ad Episcopos Galliæ, seuerè ac fortiter compescuit.*

Non erat ex his Hilarius, Theophile, sed omninò Gratiæ, & August. defensor. Quod objiciat illius ad August. Epistolam, quæ cum aliâ Prosperi habetur ante libros de dono Perseuerantiæ, legat eam attentè, & intelliget, quæ ibi August. proponit, non ex suâ, sed ex aliorum sententiâ dicere. Redeat ad Lectionem illius Epistolæ, & pudebit suæ aut incogitantiæ, aut oscitantiæ. Reddat Augustino, & Hilario quem adimit honorem, & ne queratur de iniquitate censorum, quandoquidem sanctis iniurius est.

Sed multò grauiùs peccat, vt dixi, dum ad sui defensionem, impium sanè, & execrandum scribendi genus excogitat, quod animus meminisse horret, *Impugnare Symboli Apostolici veritatem, & iugulum fidei*

nostra petere. Et quis hoc vnquam hæreticorum est ausus? Vnde ista libido? At ideo inquit, articulos fidei infirmo, vt doceam, quam sit facile, & procliue Criticis omnia sus deque censuris euertere: si hac ratione nobis agendum est, nihil supererit inuiolatum. Eat ergo Ciuis, qui proditores timet, & doceat rationem prodendæ hostibus Patriæ: Eat, qui parricidas velit auertere, & aperiat omnes vias occidendi: Eat, qui fures odit, & omnes furandi artes proferat: ita docebit vel vituperando prodere Patriam, occidere Parentes, sacra conculcare, & ius omne humanum, diuinumque peruertere.

Non sunt detegenda ista, quæ offendant pias, & religiosas aures, quæque erudiant impios ad patranda sacrilegia. An non esset proiectæ impudentiæ, qui vt impudicitiam damnaret, reuelaret pudenda, ac luci exponeret? An non esset spurcissimus, qui vt Sordes abominaretur, munda, & sancta iniectis fæcibus sordidaret? Apage cum istis ineptijs Quam tu Romanis dissimilis, qui maluerunt ignorare vitia, quàm punire, & puniendo augere? Sæpe melius est nescire mala, quàm vituperare, vbi vituperando monstrantur.

Docto, & haud paulò, quàm tu sis, meliori Authori Thomæ Sanches periculum fuit, ne libros de matrimonio accuratè scriptos comburi Parisijs videret, quòd multas eâ de re quæstiones obscœnas, quamquam fortasse necessarias excitaret, artem, & modum peccandi aperiret: & tibi licebit longè inferiori Scriptori grauiùs circa fidem peccanti, & rationes eam impugnandi afferenti impunè scribere? Damnatus fuit hic tuus liber à S. Congreg. sed citra condignum, nam comburendus erat, ne hæreticos doceat, & Catholicos offendat.

Reprehendunt aliqui Bellarm. vt dixi, quòd argumenta hæretic. paulò acriùs & vehementius proponat quam soluere videatur: ab illo longissimè tu distas, nec ab impietate immunis es, qui contra fidei articulos argumenta producis, nec diluis? Sapiens & modestus tui instituti P. Suarez cum semel interrogaretur à quibusdam literatis sibi familiaribus viris, quid si Christus Dominus vxorem duxisset, & ex ea liberos suscepisset, iis futurum erat, erubuit, & paulo commo-

tior respondit : *Ab huiuscemodi quæstionibus abstinendum*, & terga vertens abjit.

Disce ex homine celebri modestiam. Aliter te facturum esse scimus, si ea tibi proponeretur quæstio homini fœcundo ineptiis, & absurdis cogitationibus. Pudeat te ista cogitare, & dicere, quæ solis hæreticis occurrerent : ac eorum quidem non omnibus, sed maximè audacibus, & impijs. Suspectum de hæresi hac arte te reddis : qui enim te sic argumentantem viderit, putabit ità sentire. Sanè si quis incidat in hominem, qui domi alios cruciet, & in frusta cultro diuidat, & brachia præcidat, & pedes amputet & viscera extrahat ; meritò carnificem, ac tortorem existimet : ita nos dum te videmus fidei mysteria impugnantem, Filij & Spiritus sancti diuinitatem negantem, Christi Domini Conceptionem de Spiritu sancto, & ex Maria Virgine infirmantem, & cæteros Symboli Apostolici articulos erroris arguentem, hæreticum te haud iniuriâ esse suspicamur. Pudeat igitur te tuæ audaciæ, & impietatis ; ac ne tuam piam, & religiosam Matrem Ecclesiam hac arte petas & ferias : ac ne Societatem Iesu, quæ suos ad omnem virtutis & modestiæ formam erudit, infames, oramus. A Consule tibi, & tecum habita, & noris, quàm sit tibi curta supellex.

Quæ verò addis hâc Diatribâ Octauâ pro tuorum damnatorum librorum defensione à paginâ ducentesimâ vsque ad finem, apertissima commenta sunt, à te conficta ad eludenda sacræ Congregationis Decreta, nec nostræ priuatæ vltioni tribuere audes, quod à Sacra Congregatione iustissimè peractum est, ideò hâc vnâ liturâ omnia tua dicta delentur, quia figmenta sunt.

ARTICVLVS QVARTVS.

Absoluitur responsio ad expostulationes Carterij, & ad totam Diatribam.

SEd ad Cartherium redeamus : quatuor aut quinque supersunt ex illo referenda, potiùs quam refellenda : nisi quod retulisse refutasse sit ; adeo sunt enim apertè

falsa, & absurda, vt mirum sit Theologo graui & erudito excidisse. Non dubitat Lectoribus laudare & commendare Diatribas Petri à clausâ valle, fidem Caietanam, seu trutinam Maratij, Nodos Petri de Alua, cum hoc elogio *in quibus reperiet lector triginta millia locorum à Dominicanis corruptorum*. Proh superûm hominumque fidem, hæc Theologum scripsisse & sibi persuasisse.

Non dicam Cartherium, vel suæ æstimationis curam negligere, vel Criterium monstrare præpostetum, vel lectorem irridere, dum commendat Libros, quorum præter alia, hoc leuissimum vitium est, quo alia excusari possint, perpetua infantia. Sed quid addi potest accusationi Dominicanorum de triginta millibus locorum corruptorum? Quid simile vnquam Commenti sunt Poëtæ? Petri de Alua à se laudati logicam, & nouæ argumentationis methodos negantis, extitisse vnquam authores, quorum scripta desiderentur, inter demonstrationum genera reponit; & in nos quasi telum ineluctabile intorquet: meritas damus pœnas, negligentiæ in celebrandis rebus præclarè gestis patrum nostrorum, vel seruandis Scriptorum monumentis. Hinc arripiunt argumentum Alua, & Carterius, quo nos conuincant triginta millia loca falsasse.

Hæc inter ridicula reponimus: longè atrocius est alterum quod subiungo: longè iniquius Caietanum carpit, quàm tres alios laudauerit. Non dubitauit scribere, Cardinalem de tota Ecclesiâ optimè meritum, Scripturam sacram deprauasse, ad maius pondus & robur nostræ doctrinæ conciliandum. Atrocior-ne, an magis ab omni specie veri aliena sit hæc accusatio, prorsus ignoro. Vellem designaret Cartherius aliquem ex Scriptura locum à Caietano corruptum, ex cuius sinistrâ interpretatione, aliquod scholæ nostræ dogma robur colligeret. Abstinendum sanè erat omninò à tam immanibus calumnijs, vel erant aliquo argumento confirmandæ. At certissimus sum, Cartherium omnibus destitui: nam si quid Caietanus peccauit in sacra Scriptura liberius interpretandâ, ex propria mente contra communem Sanctorum Patrum sensum; hoc inde 1. lib. monstrauimus illi contigisse, quod à Præ-

ceptoris Angelici doctrinâ cui dum inter nostros viueret, mordicus adhæserat, ad purpuram assumptus sibi recedere permiserit: ergo si quas habet singulares, & præposteras scripturæ interpretationes, magis aduersantur nostris placitis, quam inde aliquid ponderis trahere possint.

Nec verius est tertium quod addit, paucas recenseri Academias, si Thomistæ & nonnulli alij excipiantur, qui scientiam mediam non admittant. Velim scire an Carmelitæ discalceati, Patres à Mercede, Augustiniani duce Pontio Legionensi, an Franciscani idest Scoti discipuli; scientiam mediam probent, & quo loco hos à me recensitos reponat. Fortè putat è Theologorum numero semouendos, quotquot scientiam mediam reiecerint, quasi indignus sit nomine Theologi quisquis huic scientiæ non assenserit.

Quartum habet assertum ex Theophilo, nihilo alijs melius; librum Rabardæi confixum fuisse à Congregatione sancti Officij in Conuentu sanctæ Mariæ super Mineruam, non tamen coràm Pontifice, ac proinde confixionem non cadere in librum, authores, complices &c. idest, nullam esse. In his verbis desidero reuerentiam erga congregationes Romanas, duplici iniuria affectas, quas excusare nequeat, nisi videri velit ignorare decreta Congregationis sancti Officij, quibus libri prohibentur, non edi nisi consulto Summo Pontifice: quare dum suos tutari vult à censura, in Summum Pontificem & Cardinales censuram exercet.

Tu solus Raynaude, cum Poza superes ad iudicium vocandus. Quid de Poza dicam toties Romæ iteratis iudicijs damnato, & adeò pertinaci, & tot Apologijs defenso, vt meritò voces illum æternum contumaciæ in Sedem Apostolicam Argumentum. Grauiora non attingam, fidem habeo Ludouico, qui dicit Francisci Roales scriptum in Pozæ librum fuisse damnatum: Nescio, an id fecerint iudices, ne ad probationem admitteretur Roales eorum, quæ asserebat, quæ certè erant horrenda; sed fortè consultum voluerunt paci, & honori eorum, qui accusabantur, & ita esse magis è re Christianâ accusatori audientiam negari; Et quod summè laudat Plutarchus à Pompeio in Hispaniâ factum,
cum

cum Sertorio à suis per proditionem occiso, quascumque Ciuium Romanorum literas ad ipsum scriptas reperit, igne absumpsit, vt Italiam litibus & accusationibus, quæ inde nasci poterant, in totum liberaret. Hoc ipsum Hispani inquisitores prudentissimi imitati sunt, & silentium de causâ, quæ Hispaniam studia in contraria scindebat, indixerunt: ego etiam illorum prudentiam imitandam puto; vix enim de Pozæ negotio, sicut nec de Raynaudo loqui possumus, quin sicut ex aquarum stagnantium, & corruptarum motu fœtor intolerabilis exhalat, sic de Pozæ, & de Theophili condemnationis, & contentionum commemoratione abstinendum censeo, quæ non nisi offendiculo, & scandalo esse possit.

Ad huius Diatribæ prolixitatem, & fortè molestiam leuandam in coronidem hoc monitum addo, abstinendum omnino ab iniuriâ in alios, ne parem ab hominibus, vel si desit illis facultas vlciscendi, ab ipso Deo pœnam patiamur. Non puto Ecclesiam nostro sæculo habere concionatorem omnibus dotibus ad id munus Apostolicum necessarijs, zelo, scientiâ, vi persuadendi aut percellendi animos, eloquentiâ Christianâ instructiorem, & in hoc ministerio magis exercitum cum fructu, & cum frequentiâ auditorum incredibili, Patre Ioanne le Ieune cognomento *Cæco* Burgundo ex Oratorio Galliæ: à paucis diebus excepi illum amicorum precibus, & Superiorum imperio edidisse opus duobus tomis, cui titulus Missionarius Oratorij, quo libro docet Sacerdotes miram illam artem, quam tot annis cum admiratione omnium, & cum animarum salute exercuit; Splendor huius viri, & zelus Apostolicus nonnullorum ægros oculos perstrinxit, & sicut ipse vni è suis Romam scripsit, minati sunt se curaturos Romæ opus illud prohiberi: Qua vero de causa? Quid illis in hoc opere displicet? Nimirum quia author se affectu Dominicanum apertius profitetur, & passim Granatensis lectionem & Rosarij precationem commendat: en quibus titulis, aut quibus de causis omnium concionatorum quotquot audire mihi licuit maximè Apostolicus malè apud nonnullos audit. Desinamus alios insectari, probemus bonum, quocumque loco sit, admi-

remur virtutem perinde in extraneis, ac in noſtris, ſenſa noſtra priuata ne velimus alijs tanquam dogmata Catholica præſcribere: hæc ſi ſeruemus, pacem polliceor, & Petro immunitatem à cenſuris, quarum causâ ſus deque omnia miſcet.

Iam pluries monui, nec iterùm iterúmque monere deſinam; me calumnias & accuſationes aduerſariorum refellendas, nullas ſuſcepiſſe reponendas, nec ab eo propoſito vel latum vnguem recedam, ſi nedum iuſtâ, ſed etiam neceſſariâ defenſione adactus iam dicta hoc verbo clauſero.

Quamuis longiſſimè abſim à Theophili & Carterij exemplo, & imitatione; vt illuſtrium virorum, quibus cum Societate ſimultates, saluâ fide Catholicâ, & reuerentiâ in Sedem Apoſtolicam interceſſerunt, cauſam propugnem, & velim iniuria laceſſitos eſſe; quale patrocinium impendunt hi duo omnibus, nedum Catholicis, ſed etiam hæreticis, qui cum noſtris hominibus rixati ſunt; vt ſemper eorum iudicio causâ cadant Dominicani, rei ſint inuidiæ, maledicentiæ, moroſitatis, feralitatis: inſontibus aduerſarijs, nequidem excepto Capnione Cabalæ inſtauratore; & vix Lutherus peccauerit, vt omnem pœnam eius apoſtaſiæ luamus.

Quamuis inquam alienus ſim ab illâ in æmulos Societatis indulgentiâ, qua nóſtros aduerſarios habent; præter exemplum quod præbent nobis imitandum, parem nobis, & fortè probabiliorem ſuppetere, idem de illorum contentionibus quod de nobis ſcribunt iudicandi, & ſtatuendi rationem, id eſt, non poſſe æquius, aut veriſimilius noſtrorum hominum liuoris, & maledicentiæ cum viris doctis cuiuſcunque ordinis, quas paſſi ſunt contentiones, imputare; quàm Societatis aduerſarij in eas referant cauſas, quas exercuerunt cum illâ ſimultates. Addam aliud intra eiuſdem inculpatæ tutelæ metas: me poſſe plura ab inſtitutione Societatis, illius cum extraneis diſceptationum exempla proferre, quam à noſtri Odinis incunabulis, ad hæc vſque tempora, noſtrarum collegerint; quæ non minus ſpeciem præferant accuſationum quibus nos grauant.

Neſcio an meam mentem hactenùs lectori ſatis aperuerim: fortè diſſertius explanabunt quæ ſubiungo. Non

adeo otiosus, vel rerum quæ ad me nihil pertinent, sum curiosus, vt velim inquirere, ecquid negotij habuerint Indiarum, & Angliæ Episcopi, Arias Montanus, Valerius magnus, aliique plures, cum patribus Societatis: nec adeò sum præceps, & temerarius, vt de his rebus mihi ignotis, & inexploratis feram sententiam, & iudicem à qua parte stet veritas & æquitas: non sum etiam ita iniquus vt Patrum Societatis, quorum fortè iustior est causa; vitijs quibus nos grauant Theophilus, & Cartherius, has lites imputem, etiamsi eo me prouocent illorum exempla.

Verùm non sum etiam ita rerum nostrarum aut extranearum ignarus, & negligens, quin certò sciam pari aut maiori fortè probabilitate posse Æmulos Societatis à se susceptas controuersias illius culpæ imputare, quam vitio nostro tribuant Petrus & Catherius cum Capnione aliisque initas, quos longo ordine recensuerunt; sed cum ego probabilibus non ducar, aut fidam; neque tuta reputem, cum hinc & inde ingruit periculum lædendæ charitatis, & alienæ famæ, ideò ab illorum exemplis abhorreo, ad Dei Iudicium probabilia remitto, qui certò ea nouit. Neminem accuso, neminem damno maledicentiæ, liuoris &c. malo credere bellum vtrinque iustum dari, licet id rarissimè, & fortè numquam apud Deum contingat. Censeo, vt sancti Francisci Salesij iterùm vtar exemplo; piorum & Religiosorum & eruditorum hominum contentiones, similes esse apum certaminibus acerrimis quidem, sed mellis causa susceptis: ita quemque contendentium pietatem, æquitatem, Dei gloriam, veritatem spectare; & fortè quem habet boni communis respectum multa eorum excusare aut eleuare peccata. Sed quæ præcipit, aut certè permittit contendentibus condonare aut indulgere charitas mansuetissima, non patitur insontes grauari, aut veritatem, & innocentiam indefensam relinqui. Eadem quæ vetat reponere, iubet calumnias refellere. Quare Theophili & Cartherij damno exemplum; & quam aperiunt & calcant accusationum, absit vt viam insistam, hâc defensione contentus; nos à liuore, maledicentiâ, in nostris contentionibus reipsa perinde & magis etiam sapientum opinione alienos

quam ipsi fuerint, aut certè reputentur: atque hæc nostræ conscientiæ; & sapientum testimonio contenti scribimus, nec vllo vnquam patiemur disputationis æstu nos eò abripi, vt hanc defensionem ineamus aduersariorum exemplo, id est, vt vindicias æmulorum. Societatis, quales illi nostrorum scribunt suscipiamus: Vt vt res suas alij peragant,& tutentur,non inquirimus Deo & hominibus satisfactum iri putamus, si liuoris, maledicentiæ, & vt quidam de nobis loquuntur,nedum *iniqua, sed etiam violenta in suos aggressionis*, criminationes & suspiciones inuictis argumentis amoliamur, illæsâ paribus aduersariorum famâ accusationibus, quamvis forte illis essent quàm nos opportuniores.

PARAGRAPHVS VLTIMVS.

Nonnulla in Dominicanos ex Petro à Sancto Romualdo refelluntur.

EXistimabam ab vtroque Petro exhausta, quæ in nostri instituti dedecus scribi poterant; nec obmissum ab illis quicquam quod aliquâ specie veri nobis objiciendum superesset. Vnde mirari subit tertium eiusdem nominis scriptorem Petrum à S. Romualdo suæ Chronologiæ atrocia quædam, à quibus illi abstinuerint, inseruisse; qualia è multis hic duo, aut tria attingam, vt ex ijs statuat Lector, quid sit de hoc Authore iudicandum, aut quæ fides illi habenda, cum de Dominicanis agit.

Historicos & Annalium scriptores, eodem quo iudices loco repono, & parem ab vtrisque grauitatem, veri & æqui curam rerum scribendarum, perinde, ac iudicandarum seuerissimum examen efflagito: nihil patior ab illis gratiæ, & odio dari; vel vllo partium studio laborare; sed qua fieri potest omni humano affectu intactos, aut maiores esse volo. Has in iudice dotes mirâ verborum emphasi, & elegantiâ Regius vates hoc versu describit: Illic sederunt sedes in iudicio, nihil differre putat oportere à tribunali quod insidet, nec contra ius vllo moueri, aut tangi affectu, non magis

certe, quam ligna aut lapides.

Non minus Historicum quam Iudicem ita conuenit esse comparatum, cum de rebus grauioribus, aut certe diuturnioribus agat; atque ex eo munere præclarè, aut secus administrato, maiora aut bona, aut mala existant; & in Historicorum manu cuiusque sors, ad gloriam aut infamiam æternam versetur: quo quid maioris momenti aut periculi esse potest? Atque vt Iudicibus maxima adhibenda est cura ad veritatis indaginem, ad testium examen, ita historicum, ne quicquam fallatur, aut imponat, necesse est omnia excutere diligentissimè, & ab Authoribus, quos in testes aduocat, fidem exigere incorruptam; & suspectam ac nullam habere, si vel minimùm subodoratus fuerit aliquid suis affectibus dare.

Ad, quas præscribo leges historiæ suas texuerunt etiam Ethnici, ex Græcis Thucydides, Plutarchus; ex Latinis Liuius Salustius, florentissimi Scriptores, maioremq; bonæ fidei etiam corruptissimi moribus, qualis erat Salustius, quam Eloquentiæ quæ apud illos summa est, curam adhibuerunt, vt turpe sit Christiano & Religioso, si quas illi impleuerunt partes, patiatur in se desiderari: Nam cum illorum Eloquentiam & ingenij præstantiam assequi non detur, diligentiam, fidem, aliasque bonæ mentis dotes æquare, imó & superare nos conuenit. Sed interdum magis ab istis charismatibus, quæ vt meliora æmulanda erant, longiùs quàm ab alijs absumus naturæ, & industriæ dotibus.

Si ad has leges expendamus, quæ tertius Petrus de Dominicanis scripsit, haud scio an vberiorem nobis de se expostulandi, quam alij duo, materiam præbuerit. Certè ea refert, quæ illos non puto ausos attingere præ atrocitate, aut falsitate aperta. Omitto leuia & communia cum alijs, quibus responsum est, qualis est summa morositas quâ excipit Sauanorolam, Vincentium Bellouacensem, Martinum Polonum, & D. Antoninum, quos satis, contra illius virgam censoriam suæ sanctitatis, & eruditionis fama tutatur. Adde de illis videri statuere, ex aliorum sensu à se non satis exploratis, nec fortè lectis, quod alienum est à graui & in mitiorem partem prono Authore; quales esse conuenit omnes vniuersim, maximè vitam cœnobiticam professos.

Taceo ex nostræ familiæ in Gallia à Patre Sebastiano Michaëli superioris sæculi anno vltimo inchoatâ, & ad hunc vsque diem prouectâ primæ disciplinæ instauratione, nihil censuisse dignum, quod attingeret, præter controuersiam Patrum Occitanorum, qui Authore Patre Michaëli à fundamentis erexerant domum ad sancti Honorati, olim suburbium, nunc ciuitatis vicum, & domus alumnos: quasi hoc dissidium vnus fuerit, aut certè præcipuus tantæ molitionis, & reparatæ obseruantiæ regularis fructus. Melius sanè de Dominicanis, alto rerum quæ ad illos spectant silentio, quam hâc relatione & Lectorum etiam iudicium iustius meruisset. Infœlix planè est illud quodcumque opus, etiam ad sanctiorem & strictiorem obseruantiam susceptum, quod non innotuerit, nec apud historicum locum obtinuerit, nisi à contentionibus: absit à nobis illud nominis, meo iudicio pessimi genus.

Sed condono ista tertio Petro, cum aliis duobus communia, aut leuiora. Quid vero ad hæc tria atrocissima dicam, de libro execrabili Euangelium æternum inscripto, quem Dominicanis quasi authoribus tribuit, non testimonio (quod æquo animo ferrem,) sed vnico verbo incerto *dicebantur* prædicatores esse illius libri authores Mathæi Parisiensis scriptoris pessimæ fidei, hominis schismatici, & Innocentij IV. ac subinde Dominicanorum qui Summum Pontificem propugnarunt, hostis apertissimi?

Quid ad aliud caput, multo apud me deterius, ex eodem Mathæo (vt videantur labra suas lactucas inuenisse,) quo refert D Petrum Martyrem Cistercensibus nobis amicitia coniunctissimis adhuc eruditionem pietatem, & eloquentiam recentem sancti Bernardi spirantibus, ignorantiam improperasse conuitiis è triuio, & bubulcos ac ouium tonsores per ludibrium appellasse? Quid tandem ad tertium Caput in Bzouium, in pœnam temeritatis ob scripta hæc duo verba ad annum 1294. de Scoto *volens nolens mortuus est*, ex Paulo Iouio relata iussisse Summum Pontificem vt ab annalibus Ecclesiasticis in posterum scribendis abstineret?

Sanè non tam iis de quibus obloquitur quam sibi

ipsi melius consuluisset, si ab his omnibus scribendis abstinuisset. Exemplo illi esse poterant & nobis sunt argumento, vterque Petrus Alua, & à Clausâ Valle, qui harum accusationum nullam attigerunt; non quòd ignorarent; quid enim illos latebat eorũ quæ de Dominicanis circumferebantur, & extabant in famoso scriptore? Sed quod probe intelligerent improbabiliora esse, quàm vt fidem inuenirent, & in suũ caput redundatura.

Quid enim ab omni specie veri abhorrens magis, illo Pontificio mandato, (vt ab hoc vltimo capite incipiam;) ne Bzouius ad secundum Tomum tantum prouectus, Annales Baronii prosequeretur, cum post Editionem illius partis cui inserta sunt verba de Scoto, etiam à Cartagena nobili Franciscano approbatæ, sex aut septem Tomos absoluerit, & fecerit publici iuris, quos in testes ipse poterat aduocare, contra hoc commentitium Summi Pontificis decretum? Nihil historiæ scriptori fide antiquius, aut potius esse debet, quam exigere nequeat, nisi præstet, à quâ excidat, si vel vnam rem seu prudens seu nesciens temerè scripserit, quæ apertè falsi conuincatur: Nam cum sint veritatis quasi publici Thesauri custodes historici, iisdem astringuntur legibus, quibus ex officio depositorum curatores tenentur, vt rei etiam ex leuissima culpa amissæ reparent damna: neque enim velim hæc ab illo malo animo scripta: sed non puto repertum iri vllum, quamlibet benignum, qui hæc condonet, & neget maturiori Iudicio debuisse expendi.

Grauius est secundum caput: quis enim sibi persuadeat Diuum Petrum Martyrem adeò compertæ sanctitatis, vt secundo, aut tertio post obitum anno, sit fastis Ecclesiæ solemni inaugurationis ritu ascriptus; tam atroci conuitio proscidisse Cistercienses optimè de nobis meritos, qui summa charitate Dominicanos, nedum vt hospites, sed quasi fratres excipiebant, apud quos residebat adhuc duplex, aut triplex pietatis, scientiæ, & eloquentiæ Bernardi spiritus? Hæc solus potuit scribere Mathæus Parisius petulantis linguæ author, qui hæreticis prolusit. Sed planè obstupesco relata fuisse à viro Catholico, probantis magis, quam refutantis more & stylo.

Quod ad tertiam pertinet & omnium atrocissimam calumniam, non possum satis mirari, ab homine, nulla quod sciam nostrûm iniuria vnquam læso instauratam, vnius scriptoris, nedum suspecti, sed comperti falsitatis fide, qui nihil afferat præter vagum vulgi rumorem *dicebatur*: atque huic vni verbo astructam contra expressissima meliorum illius ætatis Scriptorum Naucleri, Guillelmi vnius de Nangis, & alterius de Niquier testimonia, contra Chronologiæ quam maximè curat rationem. Liber ille publico Ecclesiæ iudicio damnatus est, flammisque addictus, anno 1208. septennio ante institutum Ordinem. Quî igitur fieri potest, vt partus sit Dominicani, id est, parente antiquior? Nisi velis arcano Trinitatis quid incredibilius, te solo teste nos credere. Fide opus est, quæ intellectum captiuet in obsequium sui, vt nobis persuadeamus Filium Patri coæuum, nec iuniorem aut duratione posteriorem: & hunc infælicem partum suo authore antiquiorem nihil dubitat tertius Petrus nobis obtrudere. Nescio quid infortunii nomen Petri portendat, tres experti sumus in nos iniquiores, quibus optarem veritatis & suæ famæ maiorem curam, ne de nobis nedum falsa, sed etiam scriberent incredibilia cum maiore sui quam nostrum notâ.

Nec dicas, de hoc libro controuersiam, ad annum 1266. pertinere, quo ipse reuocat, quod eo tempore damnatus sit ab Hugone à sancto Caro, & Ioanne Columna Cardinalibus authoritate Pontificia, iudicibus constitutis; ita est: Sed hic duo obseruanda erant Petro, quibus eius censura concidebat; huic iudicio præiuisse alterum, quo ad annum 1208. damnatus est idem liber cum suo authore, Amaritii Cadauere exhumato & triginta discipulis igni addictis; vt Cardinalium decretum fuerit præiudicatæ sententiæ confirmatio. Deinde, si ab aliquo Dominicanorum, prodierat ille liber, non patiebatur æquitas vtrumque iudicem (vt censet Dominus Coeffeteau & Pater Pinsartius qui hanc calumniam accurate refellunt;) vel certè vnum ex his Hugonem à sancto Charo ex Dominicanis in hac causa iudices constitui. Verum si Petro placebat Philippi Mornæi, & Mathæi Paris in nos accusationes instaurare, conueniebat refellere, quibus hanc

calumniam valide depellunt nominati Dominicani.

Sed ipse qui nos passim nimiæ auiditatis arguit, viderit ne maiori laboret, vel gratis lacessendi, cum omnes captet in nos occasiones, & interdum nulla datâ lacessat, & pungat. An non est otiosi, & parum in nos æqui scriptoris, Cauillus de Ioanne Parisiensi celeberrimo ex nostra schola Theologo, quem vulgò nomine vt credere est gentilitio vocabant pungens asinum. Petrus semper coniecturis nobis aduersis indulgens, vult Ioannem hoc sibi nomen acciuisse, quod vehementior esset ac rixosus. Sed quid hoc dixerim, an non est ad conuitium diuinare? Probi & grauis historici est bona certe comperta cum laude, mala cum vituperio narrare, dubia in medio relinquere iudicio Lectoris: & si suum proferre oporteat, res benignius interpretari. At secus videtur Petro cum de Dominicanis agitur.

Hinc nullâ habitâ sanctitatis & Pontificiæ dignitatis ratione, Diuum Anthoninum criminatur, ingentia volumina anilibus fabulis conflasse, durius sane quam tanto viro vel Cœnobico historico conueniret, cum Petrus Mathæus obscuratam superiorum temporum barbarie lucem historiæ primum à Diuo Anthonino deuectam censeat. Sed de his plura quam vellem.

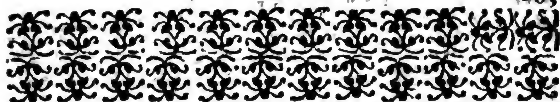
Absit vt eodem cum his tribus regno minibus quartum reponam Simonem Martinum, aut illis adiungam Dominum Bail Prothonotarium Parisiensem; licet enim aliquam expostulandi causam præbuerint, illam tamen collatione aliorum quibus respondemus, leuissima est, ac fere nulla. Neque hic etiam querimoniam meditor, sed monitionem Lectori appono, ne patiatur sibi imponi, dum Granatensem Interprete Patre Martino adtractat secundum de amore Dei, legit ex opinione Immaculatæ Conceptionis loquentem: vel apud Dominum Bail sua Theologiâ asceticâ ad affectus pietatis ciendos, Diuum Thomam audit prædestinationis arcanum ex scientiâ mediâ suspendentem.

Hoc enim Lector sciat, ab interpretibus ex priuatâ opinione, præter vtriusque authoris mentem esse additum. Vnde in illorum hac saltem parte versionem, aut interpretationem cadit iudicium eruditi & ingeniosi viri, de postrema Taciti in linguam Gallicam versione

elegantissimâ, cum ab ipso interprete, quid de illâ sentiret, vrgeretur. Respondit, similem sibi videri puellæ, aut amicæ pulcherrimæ, quam proci deperereant, sed in illa desiderent fidem. Ita de Granatensis & Diui Thomæ Interpretatione, hoc loco sentio. Sed interpretes excuso potius, quam damnem. Morosi enim esset hominis, & maligni potius quam grati animi, apud quem leuissimæ offensiones, aut labeculæ præponderent ingentibus meritis, eorumque pretium eleuent aut deleant memoriam: quæ animaduerti ex vtroque Authore, ad cautelam potius nostri quam ad illorum vituperationem scribo, ne credat Author me ab iis duobus familiæ nostræ summis luminibus dissentire, vel aliud docere quam quæ ex illis didicimus. Cæterùm vt vterq; ne dum de nobis sed etiam de tota Ecclesiâ bene meriti sunt, quod horũ Dominicanorum libris lucem addiderint, qua pietatis affectus accendãtur.

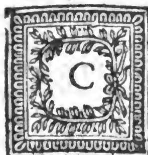
Sed cum de Patre Martino penultimo nostri Granatensis Interprete, sermo inciderit, continere me non possum, quin postremi, id est, Patris Thalonii ex oratorio modestissimi piam fraudem aperiam. Ille est verus author vltimæ omniumque versionum Granatensis exactissimæ, quam tacito suo nomine inscripsit Gerardo qui Isagoges seu ducatus peccatorum vix absoluta versióne viuere desiit; & ipse Pater Thalonius omnium Granatensis operum absoluit. Non dubito quin ægre ferat, ista à me euulgari, quasi illum summæ humilitatis modestiæ ingenti præmio fraudauerim. Verum mihi potius attendendum censui; quid nos illi debeamus, quam quid ipse velit. Summa humilitate sua interesse putat latere: nostrum refert vt innotescat, ne ingrati animi simus, in hominem qui sua modestia aliarum virtutum præmio se fraudaret, nisi nos eius artes aperiremus. Vtinam sin quibus hactenus respondimus scriptores tres cognonimes, nedum causam dedissent: neque enim id requirerem? Se iisdem quibus hi tres postremi humanitatis, & grati animi officii colendi: sed ne id fieri salua veritate, & charitate posset omnem causam, & prætextum abstulissent, nam perinde prompto illos animo prosecutus fuissem, sicut repugnante stomacho criminationes refutani.

Finis Libri quarti.

LIBER QVINTVS.

DEFENSIO IVRIVM, & officiorum aduersus nonam & decimam Diatribam.

VM Theophilus toto suo opere, & omnibus Diatribis eo spectauerit, vt Dominicanorum famam apud probos omnes seruatam profligaret, iura conuelleret, & officia, quæ non minùs hæreditaria sinceritate, quàm successione diuturnâ habent, eriperet, consilium quamlibet iniquum & pudendum vltimis Diatribis euulgarit; cui more nostro, hoc vltimo libro, semotis omnibus conuitiis, solâ vi veritatis, & argumentorum sumus intercessuri.

SECTIO PRIMA.

Nonæ Diatribæ Examen.

ARTICVLVS PRIMVS.

Falsæ censurarum, quibus libri recentiorum, notantur, causæ, ex Theophilo refelluntur, & vera aperitur.

CVm tot, & tanta demonstrarim Petre, te tuo libello peccasse, & fuisse mentiatum, vt merito peccatum, perpetuum possit appellari: ne ante

tamen ſim tui ſimilis, qui nihil boni in his agnoſcis, quos oderis: fateor, te tuo opere ordinem ſeruaſſe. Hunc vnum tibi ſcopum viſus es conſtituiſſe, vt inquiras, cur Dominicanorum libri ſint à cenſuris immunes, & tui, tuorumque ſint illis obnoxij. Huius diſcriminis vnicam ſcribis cauſam eſſe cæcitatem, & improbitatem Iudicum Romanorum, & odium in te, tuoſque Dominicanorum. Nam vt paucis totum tuum librum reteram, cùm Dominicanorum libri hanc pœnam commereantur, vel hæreſibus, vel in Sedem Apoſtolicam iniuriis, vel in Sanctos contumeliis, vel falſis & abſurdis opinionibus, vel nugis, vel amarulentiâ, & mordacitate, vel inuidiâ in bonos, quibus pleni ſunt, & ſcatent; libri verò tui, tuorumque ſplendeant eloquentiâ, ardeant pietate, & zelo, reconditam doctrinam contineant, & ſint infiniti; & cum aliunde poſſis gloriari cum Apoſtolo, plus omnibus laboraſſe, & etiam profeciſſe, ſeu infidelium ad fidem conuerſione, ſeu victoriis de hæreſi antiquâ, & recenti reportatis, ſeu fidelium ad pietatem progreſſu, iniquiſſimum pronuncias eſſe, vt ignari, vel rei Dominicani præmia bene meritorum ferant, immunitatibus potiantur, hæreditario iure per tot ſecula poſſideant officia Eccleſiæ pręcipua; & interim fidei Pugiles fortiſſimi, & Eccleſiæ Athletæ, vindices generis humani, totius orbis magiſtri, & Apoſtoli pœnas dent imperitorum, & impiorum.

Quæris ergo toto tuo opere, quæ ſit horum malorum origo, & quodnam ſit remedium: & cum in te, tuiſque nulla alia poſſit eſſe cauſa, niſi beneficia in Eccleſiam, & merita in omnes, niſi ſanctitatis, & ſcientiæ miracula, quibus abundatis, & quæ perſtringunt Dominicanos, & tranſuerſos agunt in rabiem inuidiæ à Cano ortæ ex barbarie, ex ignorantiâ, ex ſuperſtitione; inde tandem concludis, Dominicanis hæc omnia mala imputanda eſſe, & infligendam pœnam abdicatione officiorum, quibus hactenus abuſi ſunt, vt mali malè pereant, & illorum hæreditas, aliis detur poſſeſſoribus. Hanc exigis vltionem contumeliæ tibi illatæ cenſurâ libri de martyrio per peſtem. O fœlix iniuria, quæ tali, & tantâ compenſatione reſarcienda eſſet! Libellum tuum merito appellauerim ſcorpium, qui licet virus per

totum corpus diffuderit, videtur tamen ad finem erupisse, quidquid inuidia, & odium potuit concipere sinistri & mali.

Inprimis anxiè, & infœliciter causas quæris censuræ tuorum operum, cum vera obuia sit, & facillima. Quæ asseris de Franciscanis, & aliorum ordinum authoribus vera agnosco, illorum libros raro in censuras incurrere, quibus tuorum libri magis obnoxij sunt; non quòd reuera aliis ordinibus decedatis, vel meritis in Ecclesiam, vel eruditione in omni genere scientiarum; sed non bene scrutatus es, Petre, Ierusalem in lucernis; non bene excussisti omnes angulos, quibus sordes colliguntur: nec forte opus est ad illud genus mali aliis causis præter illas, quas enumerasti. Scis plura per se innoxia corrumpi, si commisceantur; & aqua pellucida, si terræ infundas, lutum fit, & volutabrum. Causæ per se solitariæ steriles sunt, nec quicquam efficiunt, nisi aliarum consortio: frustra apud nos quæris tui morbi originem, quasi ex tuis bonis, idest ex meritorum in Ecclesiam & scientiæ opinione; quibus te supra cæteros mortales effers, non potuerint nasci apud te præsumptio, superbia, amor, & complacentia nouitatum, singularitas opinionum affectata, & alia huiusmodi genimina viperarum, quam apud nos inuidiæ tuæ eloquentiæ ex nostrâ barbarie, tuæ eruditionis ex nostrâ ignorantiâ, tuæ sanctitatis ex nostra superstitione. Quàm humiliter de te, & benignè de aliis iudicas! quàm tibi cordi est illa ex Thoma à Kempis, toties tibi exemplo, & regula S. Ignatii commendata sententia: *nihil tibi oberit, si omnibus te postponas, sed plurimum tibi nocebit, si te vel vni anteponas.* At tu tuosque eloquentes solos, omniscios, sanctos reputas, nos barbaros, rudes etiam Grammaticæ, superstitiosos, inuidos: & hinc pronuncias nobis esse abroganda officia, quæ per 400 annos à Patre nostro habemus, vt ad sæculares transferantur.

Sed monui, te velle accuratum videri ad aliena introspicienda & cæcum esse ad tua. Videris mihi vbique Democritum Philosophorum momum imitari: ille inter comedendum ficum, percepit ex gustu aliquid singulare habere, & vt erat curiosissimus, rei statim

causam voluit inquirere : Ancilla, quæ eius morem nouerat, veram & perfectam causam saporis illius ficus aperuit : Sed male habuit Democritum adeo prompta ancillæ responsio, quæ illi dubitationem abstulerat, & subinde voluptatem, quam erat ex illa inquisitione inutili percepturus. Inquiris Theophile more Democriti, cur tui inter scriptores huius sæculi frequentius censuræ librorum subiiciantur, non vt legitimam causam aperias, sed vt iurgia excites, & falsa comminiscaris. Ad quid opus tam longa, & anxia inquisitione, cum res sit in aperto? Magna sunt, inquis, merita nostra in Ecclesiam, immensa est etiam doctrina, sed timendum est, ne ex his intumescas, & meminisse debes illius Apostoli, *scientia inflat*, & iterum, *nimia littera insanire te faciunt.* Aures Romanæ impatientes sunt nouitatum, neque de illis prædixit Apostolus, *Prurientes auribus, auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* Seria, solida, cana volunt: nugamenta, figmenta, quibus tui libri scatent, improbant, execrantur.

Hæc igitur doctrinæ nouitas, quæ rarò periculo erroris caret, est verissima censurarum causa, quæ in vestros Authores, quàm ad Dominicanos, vel Minores frequentiùs recidunt: quia nihil habetis certi, omnia vobis permittuntur, estis nouitatis, & singularitatis appetentiores, quàm vlli aliorum Ordinum, qui magistrum habent, à quo raro recedunt, aut numquam. Minores sequuntur Scotum, Dominicani, Carmelitæ discalceati, aliique plures Diuo Thomæ adhæremus, & nobis religioni est quicquam dicere, quod ab eius mente vel latum vnguem recedat; vos verò in nullius verba magistri iuratis, quod cuilibet visum fuerit, liberè quisque profert, laudantur, qui noua cudunt; immensum gloria calcar habet. Semel Molina gloriatus est noua & aliis incognita inuenisse, & cogitasse: hoc illi fœliciter successit, & dum eius gloriam æmulamini, illius fœlicitas vos deserit, & incauti incidistis in censuras: nec vnius, vel alterius exemplo confirmare possum, sed nubem testium inducere qui sua temeritate & nouitatis lenocinio, non Dominicanorum inuidia in laqueos sese induxerunt.

Sed ne antiqua, aut præterita repetam, argumento sit, & exemplo liber à Bonarte è Societate scriptus cum hoc titulo, *Concordia scientia cum fide.* Ille dum nouam sibi munit viam ad difficillimas Theologiæ & Philosophiæ quæstiones enodandas, à nullo etiam vestrum tentatam, mysteria ferè omnia fidei, maximè Eucharistiæ, & Incarnationis funditùs euertit, & ideo sibi asciuit censuram & damnationem à sacra Congregatione latam. En Theophile, in vno è tuis propalatum reliquorum morbum: scio alios, qui damnati sunt, non eò progressos esse temeritatis, quò Anglus iste processit, quia nemo repente fit summus; quod non minus de singulorum generibus, quàm de singulis generum, verum est.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Eximuntur Dominicani suspicione inuidiæ in Patres Societatis collatione vtriusque instituti.

QVamuis demonstrata infortunii, aut damnationis tuorum librorum, tuique similium origine, corruant tuæ calumniæ, & causæ commentitiæ, quas cum Carterio repetis ex inuidia Dominicanorum; Quamuis etiam ex comparatione Cani, quem discordiæ facis authorem cum tuis, iam supra eandem calumniam efficacissimè refutauerim, quasi vir eloquentissimus, & doctissimus, quo nullum his dotibus superiorem habuistis, quo nullus à superstitione remotior fuerit, suæ inscitiæ, & barbarici conscius, sancti Ignatij eloquentiæ & doctrinæ inuiderit; libet tamen hunc locum fusiùs expendere.

Exemplum & parabola de Natan demonstrant eos, qui rerum copia abundant, ac penè fatigantur, magnitudine suæ fœlicitatis, alienis bonis magis inhiare, quàm qui modicam, aut moderatam fortunam sortiti sunt, eáque diu contenti vixerunt. Dominicani comparatum à suo Parente, & ab eius filio Aquinate, quod fere quatuor partibus constare diximus, à totidem sæ-

An vllius vestrorum Theologorum, vel omnium simul dotes Summæ D. Thomæ, breuitatem, & copiam, altitudinem, profunditatem, & claritatem vel editionum frequentiam æquabunt? Hoc vnicum opus plus accendet in Dominicanos inuidiæ, quàm Dominicanis tota vestrorum Theologorum bibliotheca.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Primum caput inuidiæ à nostrâ ignorantiâ:

OMitto varijs huius Apologiæ locis ac ferè omnibus paginis dicta de huius Thesauri, seu doctrinæ Angelicæ opulentiâ, quæ fomitem inuidiæ ministrare possit. Cuius hoc signum euidentius est, quàm vt dissimulari possit, eamque Poza, Theophilus, alijque similes, quibus è Societate paucissimos aut nullos puto, præ se ferunt, dum in D Thoma næuos, quasi in sole maculas quærunt, & in eius libros corruptelas important; eò nempe eorum consilia & conatus spectant, eò neruos omnes contendunt, vt ex illo aliquid extrahant, quod sit Pontificiæ censuræ opportunum. Sed hactenus frustra tentatum est; quia malo animo, id est ex inuidiâ (cuius nos falsò in suos accusat) susceptum, Dei prouidentiâ, euersum omnino consilium est.

Superioribus placet duo aut tria verba addere: primò quidem præter illum; qui est extra omnem comparationem, nos plures habere, qui paria cum quolibet doctissimo, & subtilissimo sint facturi: quales ex Antiquis sunt Capreolus, Caietanus, Conradus, Ferrariensis; & ex recentioribus Ioannes à S. Thoma, quibus adiungere possumus, professione diuersos, meritis & studio in D. Thomam nihilo inferiores Patres Carmelitas excalceatos Salmanticenses. Huius Thesauri, doctrinæ scilicet Angelicæ opulentiam frustrà multis conati sumus explicare. Sed vt Hieronymi verbis vtar; huic materiæ Homerus, Demosthenes, Tullius succumberent, aut inuiderent. *Leuium metallorum* (vt inquit Seneca) *fructus in summo est: illa opulentissima sunt, quorum in alto latet vena assiduè plenius responsura*

fodienti. Hac quibus capitur vulgus, leuem habent & perfunctoriam voluptatem, & speciem veri, sed fundamento caret.

Hæc, de quâ loquimur, sancti Præceptoris Doctrina, solida, & inexhausta; quæ plus pateat introrsus, cuius vel minima portio, si assequare, te diuitem & beatum faciat. Quid illa pars Theologiæ, quæ vocatur prima secundæ, est reliquis eiusdem summæ partibus, vel præ cæteris D. Thomæ scriptis? Huius tamen modicæ partis interpretatio, Curielem, & ex nostris Conradum immortalitate donauit, & inter Theologos profundiores accensuit; adeo diues est, & opulenta auri-fodina, vt locupletes & celebres faciat, quotquot hinc opibus eruendis sedulò insudauerint. Atque ex hoc Thesauro, quasi scribæ docti protulerunt discipuli D. Thomæ eas opes, quibus Ecclesiam ditarunt. Atque inter hos eminet Victoria, qui laureâ magistrali assumptâ Parisijs, in patriam redux, in totius Hispaniæ magistrum euasit, & Academiam Salmanticensem ad illius gloriæ fastigium euexit; quod sin omnium prima, nulli certè ex orbe Christiano secunda decedit. Vnde Hispanorum gloriæ consultum est, & eodem ferè tempore quo illustres illius gentis Duces ad noui orbis gazam, Victoria ad scholæ Thomisticæ aurifodinam, iter muniuerunt, & vtraque opulentiâ Hispaniam bearunt.

Id certum est, nullum victoriâ vnquam fuisse discipulis fœliciorem, nec tot ex vllius Theologi Scholâ, Heroes, virosque præstantes omnium ordinum prodiuisse, quot Hispania, Concilium Tridentinum, & tota Ecclesia vidit, qui Victoria magistro gloriabantur, vt inde desit nobis, & alijs suppetat causa inuidiæ de Theologiæ peritiâ & integritate. Atque vt primum illud caput, vnde nobis inuidiæ suspicio aduersus Patres Societatis, videatur Theophilo creari, concludam; dico nihil à nuperis Theologis contra D. Thomæ Doctrinam, subtile & reconditum dici, quod Scotus, Durandus, Aureolus, Nominales, & alij, quorum refert Capreolus fusissimè argumenta, & validè refellit, non occuparint. Ergo ex hoc capite maior alijs in nos, quàm nobis in alios suppetit causa inuidiæ.

Quid de linguarum peritia dicam? Quem vidistis

vnquam Hebraice doctiorem Raymundo Martini, cuius opus sibi vindicauerat Galatinus? Aut Sancte Pagnino, aut Augustino Iustiniano, aut Maluenda? Quem in Patribus Græcis conuertendis fideliorem, aut eruditiorem Combefisio? Ad singulorum quos nominaui laudes, longâ opus esset oratione, si vellem aliquid par eorum meritis scribere. Omissis reliquis Pagninum multi æquant D. Hieronymo linguarum è Patribus doctissimo; ipsimet Hebræi suis Rabinis anteponunt, Lugdunum ciuitate donauit, & habuit in præsidium insuperabile contra nascentis hæreseos impetus, & pro ornamento sempiterno, defuncto quasi ciuitatis parenti persoluit exequias, quas Spiritus Roterus doctissimus fidei quæsitor Tolosæ qui tum Lugduni aderat, eleganti stylo prosequitur, & maximè gratam Lugdunensium in Pagninum animum, & huius in illos beneficia commendat his verbis.

Aderam ego, inquit, *Lugduni, quando suum fæliciter diem clausit extremum. Cuius funus & exequias tanto honore & pietate celebrauit Ciuitas Lugdunensis: vt non priuatus aliquis homo, sed totius Ciuitatis parens defunctus putaretur: Nam pullati, nigrisque vestibus induti plurimi ciues, & potentes, feretrum illius prosecuti sunt, plusquam trecentis ardentibus facibus prælucentibus Huius tanti honoris cùm causam requirerem, responsum accepi: Ciuitatem Lugdunensem Sancti Pagnino perpetuò se fateri obnoxiam; eo quod nisi illius sancta & magnifica tuba insonuisset, diligenterque illam admonuisset, Lutheranorum pernitiosis dogmatibus tota forsitan seducta inuolutaque deuenisset.* Idem aliud Pagnini elogium addit: *liber eius Isagoga*, inquit, *tam vastam, tamque reconditam multiplicem continet doctrinam, vt cum tota possit antiquitate conferri; solusque sufficere videatur ad omnes errores eliminandos, omnesque scripturas, absque alio Interprete percurrendas.*

Fortè inuidemus Asceticos Scriptores, quos habetis siue dubio magno numero & optimos Rodriguem, à Ponte, Pinellum: sed hi omnes Granatensem agnoscunt vt magistrum, & vt fontem Doctrinæ Spiritualis ad deuotionem popularem; atque hunc vnum magis inuidiæ materiam suppeditare, quàm vestri om-

nes nobis dent causam, nonnullus vestræ Societatis
tis præ se tulit. Cum enim domo paterna exceptus, quæ
semper Religiosis patebat, vidisset Granatensis opera,
quæ meo consilio Frater comparauerat, in perpetuum
velut concionatorem, qui familiam officij sui moneret.
Dolendum, est, inquit, *hunc Authorem non fuisse nostri instituti*: *& huic dolori leniendo adiunxit*: *verum quidquid reconditum ex doctrina Ascetica habet hic Author, deprompsit ab exercitiis Spiritualibus Sancti Ignatij*: quæ
iurare possim & certis argumentis confirmare, Grana-
tensi omnino ignota, aut ad minus non visa, nisi post
editum librum de Deuotione, & Oratione, qui fuit pri-
mus ingenij fæcundissimi fructus, quem dedit quasi spe-
cimen, futurorum operum, non tam tyrocinium,
quam operæ pretium, eaque fœlicitate scriptum, vt
multi optarent eo gradu desinere, quo ipse incœpit.

Huius libri exemplar penès me habeo editionis Sal-
manticæ anni 1555. quæ præfatione ad Lectorem monet
editionibus præteritis esse emendatiorem. Eo vero tem-
pore haud scio an adhuc prodiissent Beati Ignatij Exer-
citia; nisi assentirem ijs, qui huiusmodi libelli Autho-
rem contendunt esse Garciam à Cisneros Benedicti-
num apud Montem-serratum; quâ de re sensum nostrum
aperuimus. Licet vero Granatensis inter Asceticos
scriptores, eum locum, quem D. Thomas habet inter
Scholasticos, occupet primum; non tamen è Domini-
canis solus est. Multi eum ex eadem familiâ antecessere,
aut secuti sunt.

Omitto Alberti Magni sapidissimum tractatum de
adhærendo Deo, & Paradisum animæ, Humberti V.
Generalis Ordinis nostri de Institutione Religiosorum
libros, qui accendunt pietatem. Vulgari idiomate om-
nium gentium, scripsere Ascetica, Sauonarola Italicè,
Germanicè Taulerus, & Henricus Suzo, Gallicè Petrus
Auratus, libri, qui inscribitur Scintillæ Diuini Amoris
Author. A quo si semoueas verba antiquata, nihil ar-
dentiùs ad inflammandos igne Diuini amoris animos.

Adhoc tertium caput pertinent quæ primo libro di-
ximus, de præsidijs & adiumentis ab eadem Domini-
canâ familiâ comparatis, ad promouendum in Deum,
& Deiparam, & Diuos, in Eucharistiam cultum pium

ac religiosum: quo in genere ita allaborarunt Patres nostri, vt nulla subsit causa alijs inuidendi.

Sed dices Bibliothecas apparârunt Posseuinus, Bellarminus. Ita est; verum illis præluxit Sixtus Senensis, & iudicium esto penes lectorem, num diligentiâ & eruditione superarit? Immò circumfertur (nec est vana à fides) Bibliothecam Posseuini prius ab Alphonso nostro Ciacconio inchoatam; sed cum morte præuentus imperfectam reliquisset, Posseuinus absoluit. An inuidemus controuersias Bellarmini, Valentiæ, & aliorum, qui Polemica scripta aduersus Hæreticos ediderunt? Quasi hac parte scriptores nobis desint ex omnibus orbis Christiani regionibus. Ex Hispaniâ habemus vtrumque Sotum, & Canum; ex Italiâ Caietanum, Syluestrum (qui primus in Lutherum calamum distrinxit:) Paulum Grisaldum, & ex recensioribus Grauinam, ex Germaniâ Conradum Koelim profundissimum Theologum, qui scelestas Lutheri nuptias execratus est Libro, cui titulus, Euersio Lutherani Epitalamij. Ex Gallia doctissimos Theologos Petrum Diuolè, & Bolum Sabaudi Camberiacensem, Spiritum Roterum Inquisitorem Tolosanum, qui post conciones per quinquaginta annos voce defectus eleganti stylo scripsit in Hæreticos sicut eius libri testantur, paucis noti, licet notitiâ omnium dignissimi.

Sed instar plurium sit Nicolaus Coeffetæus Episcopus Massiliensis, quo linguâ vernaculâ, & Latinâ nemo Hæresim impugnauit validiùs fœliciusque, addo etiam maiori elégantiâ, aut modestiâ. Non dicam illum inter primos accenseri, qui linguam Gallicam situ & antiquatis verbis horridam excoluit, & elegantiâ eruditioni adiunctâ scripsit Historiam Romanam, opera pietatis, & controuersias? Nec minùs erudito & eleganti opere Latino Antonium de Dominis (ad hoc certamen delectus à Summo Pontifice) aggressus est Apostatam? Sed immatura mors præripuit ætatis anno 49. opusque intercepit, quo nullum in hoc genere præstantius extaret, si licuisset absoluere. Nec minùs modestiæ, & prudentiæ, quàm eruditionis & eloquentiæ gloriam sibi comparauit responsione ad Regis Angliæ contra Summum Pontificem librum scriptum; eóque vi argumen-

torum fidei & Ecclesiæ causam tutatur, saluâ Regiæ maiestatis reuerentiâ, vt longe recesserit ab eo vitio, in quod plurimi erant lapsi qui Regis scripto responderant. At Coeffetæus ita stylum temperauit, vt ipsimet Regi, quem arguebat, illæsâ causâ, & dignitate inter humanas supremâ, summe placuerit.

Sed hic locus disputationum aduersus Hæreticos quem ad gloriationem sibi vendicat Theophilus, & nobis designat ad inuidiam, longius patet, quàm pugna cum Hæresi Lutheranâ & Caluiniana, ad quam profligandam se institutos prædicant identidem, nec ego dissentio. Sed si hanc gloriæ & inuidiæ causam toto suo ambitu liceat explicare aut metiri, porrigendus est ad hæreses istius, & quatuor Superiorum sæculorum, quibuscum pugnauit fœlicius Dominicana familia, quam hactenus factum sit cum recenti, quæ nondum deiecta, nec se agnoscit victam: Nam sicut alio loco longa serie per omnia ab instituto Ordine tempora decurrimus, nullo sæculo Dominicani conquieuerunt ab impugnandis hæreticis, nec modicam gloriæ partem consecuti sunt relatis primis victoriis ex Albigensium, Hæresi, quæ à D. Dominico extincta est.

Quare si cum alijs in expugnandis hæresibus, velimus veram collationem inire, non sunt tacendæ Dominicanorum victoriæ de antiquis hæresibus, nec minuenda illorum gloria, quòd omnino eas extinxerint, neque vllum illarum reliquerint vestigium: imò hinc salubre consilium de nobis modestè sentiendi existit, quod cum Dominicani breuissimo tempore profligauerint hæresim, ad cuius excidium missi erant, Lutherana & Caluinistica post primum exactum & secundum inchoatum sui ortus sæculum, vix ab vllâ excesserit regionum orbis Christiani, quas multas & amplissimas occupauit. Vnde nisi Deus nos respiciat, diù multumque desudandum, & plurimum sanguinis effundendum, antequam hæresis Lutherana eo statu sit, quò Albigensium, Vualdensium, Hussitarum nostri, alijque ante hoc sæculum, hæreses redegere. Non dubito quin Bellarminus hac collatione facta, hic suæ Columbæ gemitus censeat opportuniores esse, quàm Theophili gloriationem, aut complacentiam.

Sed inquies si pertinaces sunt Hæretici, nec à Regionibus quas inuaserunt hactenus expulsi; hæc Ecclesiæ iactura à nobis resarcita est vocatione gentium & infinitarum orbis noui regionum, quæ D. Xauerij, aliorumque instituti eiusdem Apostolorum opera, Ecclesiæ adiunctæ sunt. Fateor ita prouidentiâ Diuinâ factum, vt Hæreticorum decessione diminuta Ecclesia in Europæ Regionibus excreuerit ingenti Ethnicorum accessione. Sed credis Dominicanos huius gloriæ extorres? Nullos habuit Ecclesia ab instituto promptiores ad illud munus Apostolicum, neque forte fœliciores, aut efficaciores, vt singulari dissertatione, statim demonstrabo.

Sed cum heterodoxorum, seu fidei Catholicæ aduersantium quatuor genera post sanctum Doctorem Theologi distinguant; Ethnicos, qui fidem nesciant, vel impugnent nunquam susceptam, & iuratam; Iudæos, qui figuris adumbratam professi sunt, & luce Euangelij coruscantem ferre nequeunt, caligantibus oculis, & vmbris figurarum assueti; hæreticos qui Euangelio traditam fidem non abijciunt quidem in totum, sed cum vna sit & partitionis impatiens, diuisione seu electione quorumdam mysteriorum alijs eiusdem authoritatis & efficaciæ ad salutem reiectis, fidem ipsa partitione perimunt; & Catholicos improbos qui fidem ore & corde professi, eius vim moribus & vita corrumpunt: iam demonstratum est de Ethnicis, & hæreticis, multas retulisse victorias, Dominicanos Ecclesiæ nec inutiles nec inhonoras. Sed quo plena sit & cumulata nostrorum pro fide pugilum gloria, non sunt tacendæ Dominicanorum cum alijs duobus generibus hostium Ecclesiæ, idest, cum Iudæis, & Catholicis vitâ reprobis concertationes longè celeberrimæ, & quas inde reportarunt victoriæ.

De Iudæis hæc pauca è plurimis attingo. Eorum sectā nemo validius contudit Raymundo Martini Domicano, qui anno 1283. ad eorum peruincendam & domandam perfidiam duo doctissima, volumina quorum vni titulus *Capistrum Iudæorum*, alteri *pugio fidei* edidit: Primum periisse creditur, alterum iam supra diximus Galatinum sibi vindicasse, curâ Domini Iosephi de

Voisins, suo Authori & Ordini restitutum. Paulo ante Martinum anno 1263. sub Vrbano IV. Barcinone in domo regiâ, coram Iacobo Rege, eiusdem Ordinis Frater Paulus Christianus Moysen Gerundensem Rabbinorum doctissimum, solemni disputatione vicit. Eodem sæculo Nicolao IV. sedente, in regno Valentino institutum est Collegium in Cœnobio Setabitano Dominicanorum, quo imbuerentur Linguâ Hebraicâ & Arabicâ ad Iudæorum & Saracenorum salutem.

Si à scriptis ad viuæ vocis energiam, & ab antiquis ad modernos accedamus; Iudæis qui Romæ degunt, quorum proinde cura salutis eò acrius vrget Summos Pontifices, qua propius absunt, perpetuâ serie concionatores dantur ex Dominicanis: atque id munus sicut magisterium sacri Palatij gratiâ Summorum Pontificum, quasi hæreditarium habent: Eoque plures egregiè perfuncti ad altiora Ecclesiæ ministeria, & inde ad infulas euehuntur. Quos inter præ cæteris cum laude memorandus venit illustrissimus Xiantes, quem citra labem ingrati animi, vix possim reticere ob egregia, tum in totum Ordinem, tum in me priuatim merita, & ob singularem linguæ sacræ peritiam, cuius immortale monumentum extat, Summa diui Thomæ contra gentes idiomate & cultu Hebraico donata: atque vt extremis iam delibatis ad media tempora veniam.

Egregius & acerrimus insectator Iudaici erroris, & Iudæorum vindex gloriosissimus occurrit sanctus Vincentius, viginti quinque millibus à Synagogâ ad Ecclesiam ascitis; de quo illud æternâ memoriâ dignum celebratur, anno 1411. Synagogam Salmanticæ ingressum, dum ad preces statas Iudæi conuenirent, Crucifixi imaginem manu præferentem, tanto zeli & eloquentiæ impetu in Iudaicam perfidiam inuectum, vt suo seculo Petri Apostolorum Principis miraculum instaurarit, quo primâ concione tria Iudæorum millia Ecclesiæ nascenti adiunxit. Non dissimili virtute & euentu Vincentius quotquot intererant Synagogæ vtriusque sexus Iudæos, eiuratâ extemplò impietate, ad Fidem Christianam traxit. Vim eloquentiæ humanâ maioris oppidò iuuit prodigium: visæ sunt enim cruces albi coloris, hominum palliis, & fœminarum linteamentis appictæ,

& affusæ, quo spectaculo attoniti omnes inclamarunt Baptismum, eoque tincti sunt omnes, & tum in Ecclesiam Synagoga mutata, cui ex miraculo hodie veræ crucis nomen adhæret; & est penes Patres à Mercede Redemptionis.

Hâc etiam gratiâ domandæ Iudæorum perfidiæ efficaci donatum legimus Diuum Thomam dum viueret, quæ adhuc insit eius scriptis: nec temere aut ex leui coniecturâ id asserimus, sed certis argumentis comprobatur. Narrant scriptores rerum à Sancto Doctore gestarum longâ & pertinaci disputatione ac successu fœlici vicisse Iudæum, ex illa gente Principem opulentum; & coegisse eiurato Iudaismo Religionem Christianam amplecti; sed longe illustrior fuit quam scriptis reportauit victoria de Paulo Burgense, in Hispania genere & eruditione inter Iudæos primo, & abdicato errore, Episcopatu Carthaginensi primum, deinde Burgensi vnde ortus erat, & illi nomen adhæsit, suisque in sacram scripturam commentariis celeberrimo. Ille dum vixit, testatus est, se beneficium vocationis ad Ecclesiam debere illius scriptis, vnde sibi veritas illuxerat; maximè ex quæstionibus de lege veteri secundæ parti Theologiæ adiunctis; quibus si ex primâ parte addas quæstiones de operibus sex dierum, commentarium conficies vberrimum in libros Moysis: Atque hinc facessit quorumdam hominum morosiorum iniqua censura in Scholasticos omnes, ne excepto quidem D. Thoma; eos tricis & nugis scholæ immorari, quæstionibus futilibus immori, neglecto Scripturæ studio, cuius sensum nec assequantur nec curent. Hanc calumniam ad minus depellit à Diuo Thoma confessio relata Burgensis, Rabinorum in Scriptura versatissimi: quem iam diximus testatum se Scripturæ veteris in Diuo Thoma medullam defecatissimam reperisse.

Quæ paucis perstrinxi, Illustrissimus ac Reuerendissimus D. Franciscus Bosquet olim Lodouensis, nunc Monspeliensis meritissimus præsul, fusius prosequitur ad nostræ summum familiæ decus, epistolâ ad Dominum de Voisin præfixa pugioni fidei, vbi hæc fere habet. *Vrgente Henrico à Coloniâ sancti Dominici Ordinis, verbi Dei pracone illustri, Ludonicus nonus rex Gallia*

sanctissimus, libros Talmudicos aliosque Iudaeorum codices, in Christum, & Virginem Deiparam blasphemos, comburi iusserat. Iacobus Tarraconensis prouinciae Rex è Narbonensi oriundus, &c. Christianissimi regis cui clientelari iure addictus erat, exemplo, & Raymundi à Penna forti mirae sanctitatis viri, Ex Magistri Generalis Ordinis Praedicatorum consilio, Iudaeorum calumnias, & proteruiam edictis compescuerat: & ne omnis Iudaeorum multitudo obcaecata periret, Raymundus viros sacrae Scripturae peritos sui instituti, Linguarum Arabicae, Hebreae, ac Chaldaicae studio applicuit: quorum opera ad docendos ac conuincendos infideles vsus est.

Meminit eâdem Epistolâ Pauli Christiani de Mose Gerundensi victoris & cum Rabino Montastruc pari felicitate congressi. Sed ne, Deo auspice, res incepta, publicâ authoritate, & sperato fructu destitueretur; conscriptis ad Iudaeos mandatis, Rex iussit vt fratrem Paulum ad edocendos se legatum comiter haberent, & audirent, viatica illi ac proprios codices quoscumque vellet, poenis etiam additis, exhiberent. Atque huic Apostolico labori cum diu incubuisset, fructu non poenitendo, Rabinis conquerentibus se praeter fas & ius immitius haberi, cum nihil suis libris, aut scripturae aduersum, aut in Christum blasphemum scripsisse iurarent, publica sanctione data 27. Martij Anno 1264. Rex librorum traditionem ac calumniarum expunctionem remisit, nisi Libris editis tales esse probarentur, datis mensis vnius induciis ad eas calumnias probandas & refellendas. In eam cognitionem constituti iudices à Rege fuerunt Episcopus Barcinonensis, sanctus Raymundus, cum tribus alijs ex Ordine Praedicatorum earum rerum peritissimis.

Hisce modis (prosequitur Praesul eruditissimus) *Dei dextra causarum seriem nectente; quique reconditiores Hebraeorum codices, in manus Pauli Christiani, & Raymundi Martini venere: & hic postremus probus artifex, ex hostium ferro, hunc pugionem confecit: exinde arcana quaeque Iudaicae impietatis detegi, Ecclesiae triumpho hostium arma inseruire, palmas ex infidelium agro decerpi, scripta Hebraica publicâ authoritate legi, ac in Academijs Linguarum Orientalium Scholas, & Magistros Ge-*

neralis Concilij Viennensis decreto constitui. Hæc illustrissimus Episcopus de nostrorum hominum in Iudæos Charitate

Non fuit satis ad Dominicanorum gloriam plures ex Iudæis ad fidem deduxisse, maximè ex Hispaniâ: reliquos qui superauerant immedicabiles, & suis erroribus immorituros, è toto Regno profligarunt. Res est scitu dignissima, cuius testem cito Posseuinum, in Apparatu Sacro V Thomas à Turrecremata narrat Reges Catholicos magnitudinis & felicitatis Hispanæ auctores Ferdinandum & Isabellam, imperij consiliorum, sicut & thori consortem, fœminarum sapientissimam, & generosissimam, decreto statuisse, Iudæos suis ditionibus depellere; sed mandatum Regium auaritia ministrorum tentata vi magnæ pecuniæ, à Iudæis numerandæ, inhibebat, & penè iam corruperat: tum verò Thomas à Turre-cremata Inquisitor Regnorum Castellæ, & Arragoniæ, vtrique à Confessionibus, & maximæ apud illos auctoritatis, ad Palatium accessit crucis imagine munitus, quam pallio occultabat; tum inuictâ animi constantiâ Regem, consortem Reginam, & ministros compellans crucis imagine apertâ: numquid inquit, satis est Dominum Iesum à Iudæis semel triginta argenteis emptum, vt de illo iterum Iudæis vendendo triginta millibus aureis, maiori quidem pretio, sed nihilo minori iniuria cogitetis? His ita omnes omnium animos perculsit, vt nullâ morâ Iudæi toto Regno depulsi sint. Eos vero ditionibus Ferdinandi, & Isabellæ extorres, bono animo, pessimo euentu excepit Regno Lusitaniæ Ioannes secundus perfectus Princeps, qui secutus opinionem Scoti permittentis Principi filios infidelium inuitis Parentibus rapere ad Baptismum, Lusitaniæ perniciem inuexit, cuius nondum curatæ nec fortè vnquam curandæ pœnitet posteros, & æternùm pœnitebit.

Non patitur hic locus rem in Polonia gestam, isti ex Hispaniâ relatæ argumento, euentu, & consilio narrare non dissimilem; nisi quod in Hispaniâ cum Iudæis, hic cum hæreticis par pertinacia ageretur. Sed vtrumque de quibus disserimus, mire illustrat triumphos Dominicanorum de fidei hostibus reportatos. Anno 1559.

Paulo IV. Summo Pontifice, Brentius magnum Lutheranæ hæresis columen, suo & aliorum prædicantium, ac protestantium Germaniæ nomine, Librum porrexerat supplicem Sigismundo I. Regi Poloniæ, quo precabatur ingressum sibi in eius ditiones, & facultatem prædicandi populis noui Euangelij. Rex rationibus nescio quibus politicis, magis quam Christianis, non videbatur abnuere, & iam sumpserat calamum petitionibus subscripturus; cum Melchior Mosticensis Dominicanus totius Poloniæ quæsitor fidei Generalis, intrepidus & Apostolicâ libertate, comperto Regis consilio, palatium ingreditur, porrectum Regi calamum de manibus extorquet, libellum hæreticorum discerpit, eosque coram Rege viuâ voce, ardenti zelo pectore aggreditur, nec minori constantiâ aut felicitate excludit Poloniæ regno, portamque in amplissimas regiones claudit, quam Thomas à Turre-crematâ aperuerat Iudæis ex Hispaniâ eijciendis.

Sed hæc comparatio Missionum sensim nos ad concionandi munus deduxit. Dicet itaque Petrus, vt probet nos angi inuidiâ ex nostrâ ignorantiâ & barbarie orta, nos habere solum nomen *Prædicatorum*, alios vim & celebritatem nobis præripere, qui Apparatus instruunt vberiores ad vsum concionatorum, & eam artem meliùs libris, & exemplis doceant: quasi nobis defuerint Vincentij Ferrerij, Granatenses, & alij innumeri, ex antiquis & recentioribus, maximè ex Italia. Præclarissimi fuere nostra ætate Lorinus, Hebræus, Carrafa, Campana, Riccardius, Zacchia, Nicolaus Lepori, cuius eloquentiam & eruditionem Germania & Italia mirata est, quasi Lopes, & Lanusa non suppeditent copiosissima rerum promptuaria? Quasi Granatensis velut alter Quintilianus Christianus, huius artis regulas non præscripserit, aut suis libris non impleuerit, quolibet oratore Christiano feliciùs.

Historia potius nobis texenda esset, quàm Apologia, si vellem referre nomina omnium, ex omnibus sæculis, & singulis Christiani orbis partibus, celebriorum. Post D. Vincentium, quo superiorem, nec fortè parem ab Apostolorum tempore Ecclesia concionatorem non habuit, quæ de Hieronymi Sauonarolæ eloquentia

Christiana narrantur, mira essent & incredibilia, nisi fidem facerent eius scripta, quæ incredibilem spirant pietatem, & ardorem; & facile persuadent quod ferunt, efficacia verbi Ciuitatem Florentinam, delicijs, abundantiâ opum diffluentem, fere totam, non solum ad meliorem frugem ac modestiam Christianam reuocasse, sed ad planctus Niniue vitam ciuium conuertisse, vnde illis nomen gementium adhæsit, omniaque luxus instrumenta, appensa Pyramidi flammis absumpserunt. Neque ad tempus, & horam putes id genus vitæ arripuisse, aut seruasse, superstite Sauonarola; non minus diuturna & perennis fuit quam mira & repentina conuersio. Si his similia, recentes concionatores, mira fecerint, Theophile, assentiemus nos in alios flagrare inuidia.

Ad hanc concionatorum collationem, cæteris omissis, duo addam: E scriptoribus qui docent artem concionandi, præstare Forerium; sicut Raynerium inter eos qui materiam suppeditent. Hic vltimus ex D. Thoma collegit semotis scholæ subtilitatibus, propemodum infinita ad locupletandas conciones aptissima: Et cum Thesaurus hic in bibliothecis delitesceret, è situ & puluere eruit suâ commendatione concionatorum quotquot audire licuit Illustrissimus Episcopus Vzensis Nicolaus Griseius, cui nescio an plus Raynerius, an plus concionatores debeant, qui acceptum referre debent, hoc ex D. Thoma opulentissimum promptuarium. Sed nescio an Methodo concionandi præstet Forerius, quam Raynerius materiâ; eam vero non ex Tullio, & Demosthene, sed ex Propheta Isaya, vtroque eloquentiore, fatetur se deprompsisse: & vt alijs sit ad imitationem facilior & opportunior, Prophetam quem Ecclesiastem absolutum dixeris, commentarijs illustrauit, vt non alia sit opus suppellectile ad Oratorem Christianum, quàm Forerij Commentarijs in Isayam, & Pantheologia Raynerij.

Ex scientiarum peritia, & complexione vna superesse tantum videtur, quam nondum attigerimus; nempe Theologia Moralis, seu casuum conscientiæ, quæ accedat ad iuris Canonici scientiam. Ex hac vero parum inuidiæ nobis suppetit & gloriæ plurimum; quod primus liber eorum, quos Summas conscientiæ vocant, ex officinâ

nostrâ prodierit, authore sancto Raymundo, iuris Canonici & Theologiæ consultissimo. Inter reliquas præcipuæ exactiores, qualis Armilla, Tabiena, Syluestrina, Caietana sunt à nostris Authoribus, qui singulare hoc sibi vindicant merito sancti Raymundi, & Turre-crematæ, vt par & summa sit apud nos Theologiæ moralis & iuris Canonici scientia; qualem nescio cognitionem, an vllus Ordo pari cum nostro gradu sibi vindicare possint, etiam hi quibus nos vult inuidere Theophilus; sed immerito, nisi censeat se celebriores vtriusque sapientiæ magistros habere. Si qui vero nostris videantur maiori applausu excipi, hoc non tam nobis inuidendum, quam ipsis dolendum censeo; quod hoc sibi studium hominum conciliarint nimiâ indulgentiâ & laxioribus opinionibus, quibus commodo, & affectibus faueant hominum, & aucupentur beneuolentiam & applausum.

Pater Petrus Louuet vna ex octo tabulis graphicis, quibus complexus est sæculi Superioris Historiã Dominicanorum, obseruat ab anno 1500. ad ann. 1600. edita esse centum supra mille volumina à quadrigentis nostrorum Scriptorum; quos inter vnus Summus Pontifex, sex Cardinales, septem Archiepiscopi, vnus Patriarcha, viginti Episcopi, quindecim Inquisitores, sex Magistri sacri Palatij, totidem præpositi Ordinis Generales, ducenti Doctores recensentur: vt ex vnius sæculi monumentis intelligat Lector quot alijs nihil illo minus eruditis quibus stetit & floruit Religio, volumina edita fuerint.

Atque hinc agnoscat quibus Paulus quintus Summus Pontifex & Franciscus Galliæ Rex eius nominis primus, dignati sunt nostram familiam honestare, elogia adeo eximia, vt vix modestia sinat referre; nedum ab Authorum vnde prodierunt summa dignitate cum pari sapientiâ coniunctâ; sed aliunde etiam habere probabilitatem nempe ex scriptorum numero & eruditione. Equidem Paulus V. Patri Sicco Magistro Generalis Ordinis se ad efflagitandam benedictionem adeunti, ante discessum proximum in Hispaniam, ad Comitia Vllyssipone ann. 1618 habenda, Sospitet, inquit, te Deus, & cui præfectus es, familiam seruet & augeat, vt sit

imposterum, sicut hactenus fuit Ecclesiæ loco dexteræ, & validi præsidij.

Nec à sapientissimi Pontificis mente aberat Franciscus primus, in quo regiarum dotum nihil desiderabatur præter fœlicitatem virtuti ac fortitudini parem: is humanissimus & liberalissimus Princeps Comitia nostra Lugduni ann. 1534. habita dignatus est suâ præsentiâ; & cum tribus Cardinalibus assiduus concertationibus scholasticis interfuit auditor; assedit mensæ communi; & tandem comprobatâ disputationibus eruditione, sanctionibus, sapientiâ & pietate, amplitudine, religiosorum ex omnibus orbis partibus aduentu, illustrissimo testimonio familiam ornauit, quod ferè in Pauli quinti elogium recidit, nisi quod addiderit nostrum Ordinem nedum Ecclesiæ Catholicæ, sed etiam sui regni inuictum esse propugnaculum.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Perstringuntur alia duo inuidiæ capita, ex nostra superstitione & barbarie.

EX nostra ignorantia, vestraque eruditione, vnde primùm caput inuidiæ nostrum in tuos repetis, Theophile, infinita propemodum attigi. Vnum tamen quod præcipuum est, omiseram, nempe Interpretes scripturæ. Iis nos carere putas? Vt omittam Antiquos, Albertum Magnum, D. Thomam, Nicolaum Gorram, Holchot: Nonne Hugo Cardinalis præter perpetua in totam Scripturam Commentaria, laboriosissimum, & vtilissimum opus concordantiæ, suâ, suorumque fratrum opera absoluit? Quis recentiorum Interpretum illustrior Oleastro, qui iam reuerentiam & authoritatem apud concionatores antiquorum Patrum obtinet, solis in Pentatheucum & in Esaiam commentarijs? Quid si haberemus, quæ in totam Scripturam sacram confecerat, vt ipse in vna schedula scriptum reliquit his verbis, *hodie finem imposui commentarijs in totam scripturam*, quæ furto sublata, alieno nomine

authorum diuersi Ordinis edita sunt? Quid de Ludouico à Soto Maiori dicam homine eruditissimo, sed in suis vulgandis adeo modesto, aut pertinaci, vt vix Clementis VIII. & Philippi II. Hispaniarum Regis imperium extorquere potuerit commentaria in Cantica Canticorum? Quid de Maluenda eloquentissimo & doctissimo Theologo, cuius quinque tomi editi auide expetiti sunt ab omnibus doctis?

Alterum & vltimum caput paucis attingam: Secundum ergo inuidiæ in nos vis nostram esse barbariem, & forte ignobilitatem vestræ eloquentiæ, aut claritati generis collatam. Vtrique interpretationi paucis respondeo: nullam esse, nobis hoc decus, causam inuidendi. Quamuis enim opportunitas illa non suppetat nobis, quæ apud vos viget, è scholis selectiores adolescentes ad religionem euocandi; tamen Deus multum in hoc etiam nobis concessit, vt è primaria omnium Prouinciarum nobilitate inter nostros, asciscantur. Habemus enim,& habuimus in nostro Ordine Austriacos, Sabaudos, Dudleos, Arondellos, Ouardos, Alincastrios, Toletanos, Pimentellos, Vrsinos, Columnios, Frangipanos, Annibaldenses, Aquinates, Aquauiuos, Ruffos, Caracciolos, Carrafas, aliosque innumeros. Inuidebimus Ecclesiasticas dignitates summis in Ecclesiam meritis obtentas? Sed nulla hic causa suppetit. Habuimus tres Summos Pontifices sanctissimos ac sapientissimos, Innocentium V. Benedictum XI. & Pium V. Cardinales supra quadraginta, innumeros Archiepiscopos, Episcopos, Antistites, & sedis Apostolicæ Legatos, aliosque clarissimos Ecclesiæ Præsules. Nec inuidenda præclara munera Ecclesiastica? Cum nobilissimis muneribus Magisterij sacri Palatij, & Commissarij Sancti Officij, Secretarij Congregationis Indicis fungamur.

PARAGRA-

Paragraphvs Tertivs.

De Missionibus.

QVando quidem similitudine cum Christo & accessione ad illum solida constat, & comparari potest gloria, in expendendis cuiusque Christiani, ac familiæ religiosæ meritis, Missionum quæ ministeria Ecclesiæ constituunt, ratio habenda est: cum Christus hoc nomine missi à Patre maximè glorietur, *vt sciat mundus quia tu me misisti*. Et quidquid habet authoritatis, dignitatis, ac gratiæ, à missione repetat, quæ illi, qua Deus homo, aut homo Deus eodem sit loco, quo generatio à patre procedenti; nec alia ratione differat, nisi quod hæc æterna, illa cœperit ex tempore: Aut verius missio generationem complectatur, cui addat velut auctarium terminum temporarium, à quo omnis potestas quæ animarum vtilitatem & salutem spectat, siue quæ in Cœlo est, siue quæ in terra, deriuetur: quidni ergo gloriandi sit causa legitima hominibus missio, quæ vna nos Christo maximè coniungit & consignat?

Sed ad rem. Non adeo sum vecors & inuidus, quin agnoscam vltro, & prædicem infinitam ex Missionibus ad gentes infideles Societati gloriam comparatam, quamuis vno Diuo Xauerio Indiarum Apostolo, & Iapponum huius nominis primo frueretur. Sed non carent omninò Dominicani hâc laude, nec iniuriâ ab Ecclesiâ Missis possunt accenseri, hoc ab incunabulis suscepto, & ad nostram vsque ætatem seruato munere cum aliquâ Ecclesiæ vtilitate defuncti; ne solam hac parte sibi gloriandi, nobis inuidendi materiam suppetere causetur Petrus, seu, recentes, id est nostrâ & superiori Patrum nostrorum ætate, seu antiquas & nostræ familiæ velut coæuas nationum infidelium conuersiones ad fidem & ad Ecclesiam accessiones attendamus.

Vix nato & instituto Ordine, ipse Pater Dominicus verè Spiritu Apostolico actus zelo flagrans salutis animarum, quas in tenebris & in vmbrâ mortis detinebat infidelitatis error & ignorantia, nihil dubitabat filios

adhuc teneros deserere,& Cumanos, Bulgaros, Sylosque cogitabat quamprimum sese itineri daturus; eâque de causâ barbam alebat: sed negotiorum mole detentus, & immaturâ morte ætatis scilicet anno 51. & vix 4. aut 5. ab institutione ordinis abreptus, quò ipse pergere non potuit, sese filiorum turba effudit, & quasi nubes in aëra sublatæ, totum quâ late patet orbem, non solum diuino verbo & Euangelij copioso imbre; sed etiam proprio sanguine largissimè & vbertimè irrigarunt. Vnde beatus Vmbertus quintus magist. gener. Comitijs Mediolani ann. 1256. habitis testatus est tercentos ex nostrâ familiâ martyrij coronâ ante quadragesimum ab institutione annum donatos recenseri.

Is verò ardor missionum ac per totum orbem spargendi Euangelij & lucis fidei inferendæ sedentibus in tenebris, & vmbrâ mortis, nationibus incesserat Patres nostros, vt eodem Magistro Generali in Comitijs Ordinis monente ad gentes barbaras, Cumanos, Ruthenos, Iacobitas &c. mitti oportere, & aliquot ex illis deligendos, qui eò irent, statim omnes certatim humi (vt mos est apud nos) toto corpore prostrati se mitti rogarent, & hunc ambiebant honorem, ac delectu facto mittendorum, qui prætermittebantur vicem suam dolebant, inuidebant missis, & vix se poterant solari. Quo verò fructu eorum labores Deus bearit, Annales nostri ferè tacent, sed altè prædicant minus suspecta diplomata Summorum sex Pontificum Alexandri, Innocentij, & Clementis eius nominis quarti, Bonif. octaui, Ioan vigesimi secundi, & Gregorij vndecimi, nobis tacentibus inclamant, innouata suo tempore horum virorum Apostolicorum studio & zelo Apostolorum opera.

Atque eo primo impetu, & ex Sion egressu, in omnem terram dispersos, eorumque sonum exiuisse, *& in fines orbis terræ verba eorum*, multa ex priscâ ætate hodie seruata monumenta testantur. In Affricam quidem, Tunetum, & Marrochium diuus Dominicus adhuc superstes, filios misit: quos verò fructus tulerint, præter alia argumenta illius gentis ad fidem Rex conuersus testatum venit Romam anno 1236. atque eâ primæ Ætatis missione Asiæ nationes à remotissimis Arme-

niam, Perfidem penetrasse inde constat; quod ab anno 1303. non alij sedem diui Blasij Armeniæ Episcopi, quam Dominicani occuparint, & fidem Catholicam, Schismaticorum perfidiâ, Mahumetanorum superstitione vndequaque obsessam, ad hunc vsque diem soli excoluerint, seruarintque perpetuam.

Atque eâ in Asiam primâ, vt sic loquar, irruptione, ad Synas vsque progressos esse, non leuis coniectura est statua hominis veste Dominicanâ induti reperta à Lusitanis, cum ad has regiones auspicijs Ioann. secundi appulerunt.

Ad Æthiopas verò accessisse multò certiora sunt monumenta, Conuentus Dominicanorum copiosissimi, non quidem eâ quâ Theophilus prouehit multitudine nouem aut septem millium; sed nongentorum aut septingentorum Cœnobitarum numero, quos ex falsâ supputatione tanquam fabulosos traducebat, & nostri fere crediderant, & Huretam ex nostris fere indefensum reliquerant: sed quî possum negare fidem, non solum Dauiti in descriptione Æthiopiæ hæc nostræ familiæ cœnobia frequentissimè nomine Alleluya & Plurimanis referenti, sed Christouali, Suares, Gonzales, Roderigues, Francisco & Roderigo Aluares ex Societate, iurantibus se ea Cœnobia vidisse, & Francisco Aluares suâ relatione scribenti, Imperatorem Abissinorum petiisse sibi ex Lusitaniâ mitti vitam sancti Dominici, à cuius imitatione & exemplo audiebat eius alumnos sui imperij recessisse, suffecto eius loco ex Æthiopiâ quodam miraculis, & insolitâ sanctitate conspicuo nomine Tacleupeuanoth? Post hos iuratos testes Theophili germanos, quis neget hoc ad minus certissimum Dominicanorum appulsu Æthiopum regnis illuxisse Euangelium, easque regiones magno numero incoluisse?

Hunc verò missionum, qui in Patrum nostrorum cordibus incaluerat æstum & ignem fere diuturnum fuisse, nec decimo quarto & decimo quinto sæculo intepuisse, ac rursus ad finem illius decimi quarti, & toto decimo quinto sæculo efferbuisse; quò, apertæ ad Euangelij prædicationem fuere tres portæ latissimæ, repertâ à Lusitanis Indiâ Orientali, auspiciis Ioannis secundi, &

Emanuelis primi, occidentali ab Hispanis reserata duce Christophoro Columbo Genuensi, & detecta Americâ quartâ mundi parte ab Americo Vespusio eius nomine donata; probant exterorum & nostrorum non pauci, maximè Lopes suæ Historiæ parte quartâ, quæ tota est de obsequiis Dominicanorum in Ecclesiam; & pater Petrus Louuet Diuionensis, qui res à Patribus nostris gestas toto superiori decimoquinto sæculo, tabulis octo amplissimis delineauit & complexus est; ex quibus hæc pauca delibauimus, vnde plura lector conjiciat.

Cum verò Apostolatus & missionis Euangelicæ certiora sint signa & monumenta quæ illius administri patiuntur mala, aut quæ inde in Ecclesiam bona existunt; neutrum desideratum est in Patribus nostris. Equidem quod ad tolerantiam malorum pertinet, certum est in antiquo & noto orbe Christiano, sepositâ vtrâque Arabiâ & Æthiopiâ, Hæreticorum aut Turcarum furore deleta esse septingenta monasteria, & illorum incolas mortem pro fide passos ad bis mille sexcentos vno tantùm sæculo. Hæc verò si quæ sint damna, præter gloriam martyrij, & immensum quem hæc patientia fructum habet, compensata sunt pari aut maiori numero Cœnobiorum, aut Cœnobitarum.

In vtrâque Indiâ institutæ sunt octo Prouinciæ, è quarum vnâ cæteras sicut ex vno conuentu alios nosse licebit. Peruana viginti nouem Conuentus habet, ex eâ Limensis huius sæculi anno 13. numerabat 531. Cœnobitas & sexaginta colonias aut pagos quos vocant peublos, eosque quadringenti religiosi incolebant qui erudiendis ad fidem Indis operam nauabant. Eâ nouâ ad Ecclesiam accessione, duodecim ex nostris Episcopi, sex Archiepiscopi nouis Ecclesiis instituti sunt à Sede Apostolicâ: his eodem sæculo defunctis quadraginta nouem Dominicani suffecti sunt, præter viginti tres qui in Indijs, & triginta tres qui in Europa, Hispani omnes, exceptis duobus Polonis, ex humilitate non sunt ausi has dignitates adire; ne causetur Theophilus, vt alio loco scripsit, omnes Dominicanos ad vnum Episcopatus ambire.

His duobus argumentis, quibus vniuersim probatum

est, non omninò inutiles operarios ad fidei & Ecclesiæ augmentum nostros fuisse; addimus tertium, quo apertas Indias non immeritò illis acceptas referre possumus testimonio ipsius Christophori Columbi. Nam cum viro immortalis gloriæ, & vastioris ipso vniuerso ingenij, Deus nouas ex illo & incognitas regiones inquirendi cogitationem immisisset, eamque diu voluisset animo, illius expediendæ & ad vsum reuocandæ causâ, & iam pene certam rationem, & viam, quâ Astrologiæ & nauigationis præstabat peritiâ, crederet se inuenisse, Regibus nostris frustra mente suâ apertâ, vt naues & commeatum ad nauigationem suppeditarent, futura illis in Thesauros inexhaustos, si fidem dicenti habuissent; nihil his deterritus, melioribus auspicijs in Hispaniam venit.

Sed antequam Reges Catholicos Ferdinandum, & Isabellam, Hispanæ magnitudinis & fœlicitatis parentes adiret, Salmanticam accessit; Patresque nostros quos promptiores ad sua iuuanda consilia sperabat, conuenit, rogauitque se res maximas aperturum audirent. Humanissimè ab illis acceptus, quæ iamdiu voluebat animo ordine disseruit; & multa quærentibus nec leuia dubia subijcientibus plenissimè cum satisfecisset, quò plus authoritatis adderent diuino inuento, & tantæ molitionis gloriam cum alijs partirentur alienæ nunquam inuidi, visum est & consilio grauissimo patribus, iterum plenis totius Academiæ Comitijs audiendum Columbum.

Sed vnde difficultates expediendas sperabant, inde emerserunt grauiores, reliquis fere Academiæ Professoribus Columbo reclamantibus: sed nostri illâ obsistentium virorum turbâ nihil deterriti Columbo adhæserunt: itaque Authore Didaco Deza, tum primario Theologiæ professore, & Ioannis principis vnici Catholicorum Regum filij, tot regnorum futuri hæredis, nisi immatura mors præripuisset & domi Austriacæ amplissimas ditiones addixisset, præceptore, res confecta est: nam quâ apud principes, qui suum hæredem quasi Alexandrum Aristoteli regnandi artibus imbuendum permiserant, authoritate ac gratiâ valebat; nedum audientiam, sed etiam Columbi consilio Regum assen-

sum, & subinde omnem ad explorandas nouas regiones apparatum & commeatum obtinuit. Vnde vox illa Columbi vere ex grato, generoso, ac modesto animo profecta, vni post Deum Didaco Deza Hispalensi Archiepiscopo Reges Catholicos debere, quidquid ex Occidentali Indiâ suo adiecere Imperio. Hæc vniuersim delibata ne singularibus argumentis referendis prope abeam in infinitum, probare certum est, quod hic maximè specto, Dominicanos alienæ gloriæ inuidos nunquam fuisse, imo nec suæ parcos in alios eam deriuasse, quod etiam nouo hic argumento comprobamus.

Inuecti in nouum Orbem Euangelij, nec primam nec summam laudem nobis vindicamus; contenti, si iudicio Lectorum ad illud diuinum opus, nec inutiles ex ignauia nec noxij ex inuidiâ habeamur. Primas quidem deferimus Patribus Benedictinis, qui teste Grauina cap. 6. Opusculi *de voce turturis* & Thomâ Bosio de signis Ecclesiæ lib. 4. cap. 3. sæculi decimi quarti ad finem ann. 1497. in Occidentales Indias Christi fidem inuexerunt Duce Patre Bucil Benedictini instituti Catalano, adiunctis duodecim ex eodem ordine sociis: nam eâ orbis parte inaccessâ, & innauigabili reseratâ à Christophoro Columbo, & omnium primâ insulâ illâ, (quam cum sancti Dominici die festo inuenissent, eiusdem nomine nobilitarunt,) ab Alexandro sexto his duodecim Benedictinis præfectus, & ad eas oras destinatus Bucil, longè latèque Christianam religionem propagauit; dignissimus tot Benedictinorum hæres, qui innumeris nationibus à fide Christianâ alienis, Germanis duce sancto Bonifacio; Anglis Augustino Apostolo Euangelij lucem importarunt; quorum omnium longam priscorum temporum & nostræ ætatis, ad gloriam Benedictini instituti, texuit seriem author congeminatæ vocis turturis ad caput nonum Caueæ turturis anonymi, quem magis ex stylo Apologistam Grauinæ, quam ipsum Grauinam suspicor; & si vlla sit meis coniecturis fides, existimo aliisque persuasum velim, illum esse Reuerendum admodum Patrem Leonardum Hensen, qui apud Magistrum Generalem dignissimum agit Prouincialem Angliæ; & cum multa maximæ

eruditionis, & paris eloquentiæ ediderit opera, summo studio humilitatis, fugiendæ gloriæ causâ, suum nomen occultauit.

Eo verò loco, elegantiùs ex antiquâ Historiâ totius Ecclesiæ, & accuratiùs, ex recenti Germaniâ, ipse Germanus, eaque ad Patrum Benedictinorum æternam laudem differit, quàm vt mihi persuadeam, alium esse posse, quam à me nominatum, & de me ac de totâ religione optimè meritum Leonardum; eò magis laudandum quòd omnem fugiat laudem, quamuis summâ sit dignus. Nec abnuet lector prudens, & peritus, si has Benedictinorum ab illo exaratas vindicias contra scriptorem, quem Vindicianum vocat, illi liceat videre nec legisse pœnitebit.

Neque Patres Franciscani suâ hic carent, aut fraudandi sunt laude. Nam vt Grauina post Bosium obseruat, eodem sexto capite vocis turturis, post Columbum & Vespusium, Ferdinandus Cortesius latissimas oras Mexicanas reperit, & multis sibi adiunctis socijs è familiâ sancti Francisci innumeros Christo populos acquisiuit. Sanctus vero Franciscus, ait Bosius, hoc est meritus vt huiusmodi Indiarum Mexicarum primus ex Ordine ipsius crearetur Episcopus Ioannes Cadebus.

Quid super est Patribus societatis? Edem planè sors & merces, quam nouissimi ex Euangelio vineæ operarij consecuti sunt, nam anno 1541 *Sanctus Pater Franciscus Xauerius* (verba sunt Grauinæ) *Societatis Iesu, vir Apostolicus Vlyssipone soluit Indiam Orientalem ad Japponem vsque penetraui, trecentis Infidelium millibus ad Christum adductis, primus merito Japponum Apostolus: & inde via facta in mari equis suis eamdem Japponis oram ann 1539. iactis vbique Catholicæ fidei fundamentis, pedibus lustrauit, & cœlesti luce collustrauit.*

Sed Benedictinis primo, Iesuitis nouissimo, eoque præstantissimo, Franciscanis medio constituto loco, quid dabitur Dominicanis? Nisi vt his omnibus operarijs sese adiutores adiungant, quibusdam etiam locis primi, nullo sint postremi. Nam imprimis Ioannis secundi Lusitaniæ Regis auspicijs detectâ Guineâ, duce è nostris Alphonso, tres Dominicani, vt habet Author Rerum-publicarum, & Imperiorum mundi, tres in

Congo missi sunt Dominicani, prædicandi Euangelij causâ; idque adeò fœlici successu, vt præter infinitam ex illâ gente multitudinem, Regem cum Reginâ totâque familiâ regenerationis tinxerint lauacro. Vnde huius amplissimi regni ad Ecclesiam accessio, illis accepta referri potest: & anno 1503. in expugnatione Goensi, duce inuicto Alphonsio Albucherquio, vnus è nostris cruce elatâ militibus ad impressionem in ciuitatem præibat. Vnde factum puto (quod obseruat suo itinerario Reuerendus admodum Philippus à sancta Trinitate dignissimus Carmelitarum discalceatorum Præpositus generalis qui diu Goæ hæsit;) vt in nostra domo solemniores qui ad fidem pertinent actus celebrentur.

Americæ etiam primus Pastor è nostris præfectus est Iulius Garces à Mexico, vt testatur ipse epistolâ ad Paulum tertium ann. 1536. Quod ad insulam pacis nomine insignitam pertinet, eam sic iussit Carolus quintus appellari, quod solis Dominicanorum, nullis militum armis, eius Imperio adiecta esset ann, 1539. Decennio, idest, ad annum 1529. Pater Vincentius à valle viridi, & Pater Thomas à sancto Martino primi in Peruano regno instituti sunt Episcopi: & cum nouæ Hispaniæ suo Imperio accessionis audisset Carolus V. primum lætumque nuntium, ad Garciam Aloisia tum sibi à confessionibus, paulo post Cardinalem conuersus, qui sibi tum aderat, iussit vt illius nouæ Christianitatis curam haberet. His verò ex Dominicanis duodecim, totidem ex Franciscanis delegit, qui hunc nouum agrum excolerent vnanimi & indiuisâ Euangelij prædicatione, cuius tituli Opusculum edidit Grauina, quod inducto in Iapponas Euangelio à Diuo Xauerio alijsque eius instituti socijs decretum Pontificium quo cæteris Religiosis Iapponia prædicatione interdiceretur, reuocatum omnibus hoc latissimum imperium Euangelicis concionatoribus aperuisset; eoque ingressi è nostris nouem, à Patre Trigault Societatis Iesu suo triumpho martyrum Iapponij impense laudati, ob suarum constitutionum exactissimam obseruantiam pluribus eiusdem Ordinis viam muniuere.

De quibus hoc historiæ nostræ referunt singulare;

Inductâ eorum prædicationibus, magnoque applausu exceptâ piâ exercitatione Rosarij, ita roboratos in fide aduersus tormenta nouos Christianos; vt cum nonnulli vi cruciatuum fidem antea abnegarent, eo precationis genere, euocato Deiparæ & filij auxilio inuicti euaserint, & paucissimi imposterum succubuerint tormentis, etiam laici: nam quod ad nostros attinet è septuaginta omni pœnarum genere vexatis nullo excepto, omnes testimonio fidei probati fortissimè illi sunt immortui. Alio loco patris Guillelmi Corteri Occitani ad Bitterras gloriosissimi in Iapponia martyris, sub quo magistro Tyrocinium vitæ religiosæ posui, hoc inter longissimos & atrocissimos cruciatus identidem repetebat *Regina sacratissimi Rosarij ora pro nobis.* Vt inde intelligamus, quod alios docebat, remediorum & armorum, genere, seipsum muniuisse, vicisse tormenta, & martyrij palmam esse adeptum.

Sed cum Missionarijs Indiæ occidentalis, vbi Hispanorum arma inualuerunt, desint frequentia tormenta, quibus animi constantiam periclitentur & comprobent Patres nostri, quo in Iapponiâ genere boni abundat, hanc laudis & gloriæ imminutionem resarciunt, eximio sanctitatis & disciplinæ religiosæ studio. Nullos habet prædicatorum Ordo suarum constitutionum obseruantiores. Mira de illorum vitæ sanctimonia narrat Lopes suæ historiæ parte quartâ; votiuam paupertatem in ordine primùm institutam abdicatis omnibus etiam in commune reditibus instaurant & sectantur. Videres viros religiosissimos, dum cæteri Christianorum auidissimè expetunt aurum lapidesque pretiosos, per rupes montesque sursum arrepere, & quæ cauernis locisque inaccessis Indi occultarunt idola argentea & aurea conquirere, & si quæ reperiant comminuere, & à materia quâ conflâta erant velut sacrilego vsu abstinere.

Eodem studio paupertatis, quas Indi offerunt, aspernantur & abijciunt res pretiosissimas: eodem zelo datos ab vno nostræ familiæ Episcopo pagos recusarunt, causati, non conuenire hominibus Apostolico ministerio addictis, huius modi rebus vti, & inde commoda vitæ captare. Hinc videres viros Apostolicos vastissimas re-

Trapesuntino, dynastis Russiæ, aliarumque per quas transituri erant regionum commendauit litteris, quæ adhuc extant, vti legationum monumenta eiusdem Pontificis ad Christianos Imperij Persici, ad Imperatores Tartarorum, quæ in eius supersunt registro.

Nec minus indefessa fuit Patrum nostrorum cura, & efficax prædicatio ad annum 1249. quod satis contestata est in Synâ regis Tartarorum conuersio, qui ad sanctum Ludouicum in Cypro tunc agentem, nuntios missit, remisitque alios Rex piissimus, quorum princeps fuit Andreas Dominicanus, Regi Tartaro ad fidem conuerso notissimus, vt pluribus prosequitur Spondanus ad annum relatum. Alterius legationis meminit ad Tartaros ad annum 1261. duobus Dominicanis à Gregorio decimo missis. Nullum finem facerem, si vellem singula percensere, sed malo harum rerum lectori desiderium relinquere, quam satietatem.

Hæc ex infinitis pauca delibaui, quæ vbi scripseram lecto Ioanne Lopes de eodem argumento puduit me hæc attigisse, cum multo maiora & illustriora ipse memoret, sed ne videar historiam potius texere, quam Apologiam, cogor ad alia progredi.

PARAGRAPHVS QVARTVS.

De Dominicanis Principum præceptoribus, aut qui illis à consiliis & confessionibus fuere.

QVos ex Lopes descripsimus vastissimas Indiarum regiones pedibus obeuntes salutis animarum causâ, & vt idem refert ad Æthiopiæ regna, per Africæ æstus, & arenas longiore quam triennij itinere festinantes; nihil de rigore ieiuniorũ, & abstinentiæ remittentes, Dominicani, cum Ioannis Baptistæ Eremi Incolæ sint similiores, quàm vt Regum aulæ interesse velint, aut debeant, vel aliis inuideant, qui apud Principes gratiâ valent, & honorifica munera obeunt: attamen sicut Senecæ merito visum est, delicati esse animi, non posse ferre diuitias, nec magnæ fortunæ moderari, eâque vti ex sapientiæ regulis; ita esset non perfecti omnino

cœnobitæ quam libet ex priuato humilitatis affectu huiusmodi fugiat honores, non posse ijs defungi animo incorrupto, & saluâ modestiâ. Neque enim minus principum, quam plebeiorum quærendæ sunt animæ, imo hoc nomine ardentiùs, quod vnus sibi aliisque prope infinitis saluti esse possit. Nec infeliciter cecidit Didaco Dezæ, præceptorem Ioannis principis vnici hæredis Regum Catholicorum, eiusque parentibus à confessionibus & consilijs fuisse; cum illis author fuerit vt aperiendo, non tam ad imperium propagandum, quam ad Euangelij prædicationem nouo orbi naues, milites, & commeatum Columbo suppeditarent.

Vnum tantum auertendum suscipio à Dominicanis crimen à Petro sæpius obiectum; nos nimiâ cupiditate omnia ad nos trahere, alijsque inuidere, qui sapientiæ, eloquentiæ, & sanctitatis opinione nos inumbrant, & quæ per plures annos obtinuere Patres nostri loca apud Principes, & munera à Confessionibus, & à Consilis præripiunt. Sane si aliquo sensu liuoris indè tangeremur, meritò damnaremur, ne dum iniquæ & nimiæ cupiditatis, sed intolerabilis etiam superbiæ, quæ non pateretur alios per vices & interualla temporum, quæ omnia immutant, muneribus frui, quibus nos per quatuor fere sæcula defuncti sumus.

Nec minus æquitati naturali, quam modestiæ & humilitati Christianæ aduersaretur, quæ meri arbitrij sunt, nulliusque iuris bona velle nobis semper asserta, & quasi hæreditaria possidere: nisi libeat supra sortem, ne dicam religiosam quæ semper ima petit; sed etiam supra humanam insolescere. Contentos nos esse oportet, præteritorum temporum cumulatissimis, & per aliquot sæcula perpetuis muneribus; & nedum æquo, sed etiam læto animo inspicere rerum immutationem, cum perpetua lex sit rerum in se remeantium orbis, & quę nobis aduenere bona, ad alios abire necesse sit; ad nos fortè reditura ex eâdem lege præscriptâ, à quâ velle eximi non solum iniqui & inuidi, sed etiam insani sit hominis.

Certè si consulantur historiæ cùm domesticæ tum extraneæ, infiniti occurrunt Dominicani, qui honestissimo apud Principes loco fuerint, seu dandis concilijs,

ſeu confeſſionibus excipiendis. Memini alio loco obſeruatum ex ſolo Conuentu Camberacenſi in Sabaudiâ aſſumptos octodecim confeſſarios Ducum Sabaudiæ, & tres Principum Burgundiæ, ac Belgij, qui operâ Dominicanorum vſi ſunt ad negotia quæque grauiſſima, qualis fuit Ioannes Porrens Epiſcopus Atrebatenſis quem Tabulæ Diuionenſis Cameræ, teſtantur electum ad negotia maximi momenti tractanda, regem inter & ducem; atque huius nomine legatum in Angliam, & ad Concilium Conſtantienſe iuiſſe.

Nec minus gratiâ & authoritate valuerunt apud Philippum cognomento Bonum, Ioannes Sagnotius, & Petrus Flori; cuius manu & ſcriptis ius belli in Authores cædis ſui parentis propugnauit.

Regibus Hiſpaniæ à Confeſſionibus iamdiu numerabantur quadraginta ſeptem, quos inter eminent ſanctus Raymundus, & Ioannes Entrega Alphonſi vndecimi confeſſarius; cuius hortatu, operâ, virtute expeditio bellica aduerſus Sarracenos, viginti quinque millium peditum, & quatuordecim equitum inſtructa eſt, ducentis millibus Maurorum occiſis, alijſque pluribus profligatis.

Regum Luſitaniæ quatuordecim, Poloniæ viginti, Regum Galliæ ſexdecim recenſentur. Sane ſi his non expleremur aut veriùs non fatigaremur honoribus, pluribus digni ſimus conuitijs, quam quibus nos Petrus à Clauſâ valle inceſſit, nimiæ cupiditatis & inuidiæ, ac prorſus inexcuſabilis ſuperbiæ.

Et quamlibet multiplex ſit initus hic numerus, puto tamen infra verum longè imminutum. Addi poſſent plures ex noſtris dati principibus ab incunabulis Magiſtri, & velut Angeli cuſtodes: vt Ioanni principi Didacus Deza iam memoratus, Antonio Ludouici infantis ex Luſitaniâ vnigenito Bartholomæus à martyribus; vti Philippo ſecundo Hiſpaniarum Regi Bartholomæus Caranſa. Vnde mirari ſubit illius viri ſæpius cum laude memorati, quam inſons paſſus eſt ob leues Hæreſis ſuſpiciones longiſſimam & grauiſſimam calamitatem.

Carolus quintus Philippi Pater, præceptorem ſuum Adrianum non deſijt honoribus augere, ad Summum Pontificatum euexit: Philippus ſecundus ſuum ad Ar-

duas difficiles ad Romanos videlicet, & Hebræos, per Homilias populares explanaret, ita viuaci & familiari sermone, vt nemo ferme esset auditor, qui Pauli sensum, mentem & spiritum non perciperet ac reportaret. Hunc Regum omnium illustrissimus Henricus II. Christianissimus Rex Francorum, cum adhuc esset Regni candidatus (Delphinum vocant,) ob illius viuam diuitemque dicendi phrasim; quâ non modo docebat, sed etiam efficiebat, aculeum cordibus auditorum infigens, dignum iudicauit, qui regum & principium magister esset, & prædicator: quem & delegit, cui sua conscientia secretâ confessione auriculari panderet. Atque vt sapientibus & insipientibus, magnisque & paruis in vniuersum prodesset, curauit illum in pastorem & Episcopum Suessionensem præfici magno cum gaudio & gratulatione omnium, qui orthodoxa fidei & Reip. Christianæ benè volunt.

Hæc Roterus, cui celeberrimi viri vindicatum ab obliuione nomen hoc elogio sane eleganti debemus. Non puto me lusisse operam, neque malè meritum de lectore, è situ & puluere hos duos Dominicanos, quorum penè exciderant nomina, excitasse, nec indignos reputabit qui cognoscantur. Eruditionem hoc monumento contestatam parum curarem, nec ad gloriam referre arbitrarer, longam per quatuor fere sæcula Dominicanorum seriem, qui principibus fuere à confessionibus, & à concionibus, nisi in eo munere obeundo saluâ integritate sibi, Ecclesiæ, & quibus aderant principum saluti consuluissent, & multi etiam nedum sanctitatem consecuti sint, sed alios etiam ad summam prouexerint perfectionem.

Omitto diuum Raymundum excolendo huic officio, tum apud Summos Pontifices, tum apud Reges Aragoniæ celeberrimum: hinc fortè clauibus ad manus quasi eximium Pœnitentiæ Sacramenti ministrum solent pictores delineare. Omitto mare se illi calcandum præbuisse, dum fugeret ex Regis aulâ in meliorem frugem se recipere recusantis: taceo Gothofredum à bello visu, Conradum Germanum; illum sancti Ludouici, hunc diuæ Elysabethæ Hungariæ regis filiæ confessarios: vterque eorum dum viuerent, excepere peccata, & sanctitatis

miracula litterarum monumentis consignarunt eorum sanctimoniæ locupletissimi testes & post Deum Authores.

Non attingam Ioannem Clarea, ex illustri Normaniæ quæ hodiè viget, idque præfert nomen familiæ, Ludouici duodecimi, & Guillelmum minorem Episcopum Trecensem eiusdem Ludouici duodecimi, eiusque successoris ac generi Francisci Confessarios; quorum adhortationibus & consilijs prior patris populi, alter litterarum instauratoris nomen gloriosissimum commeruerunt.

Vnum minus notum & immortali gloria dignissimum omissis cæteris memorabo, Yuonem Episcopum Redonensem Annæ duorum regum Caroli octaui, & Ludouici duodecimi vxoris, & postremæ ex ducibus Britanniæ minoris filiæ confessarium, quem gentiles Britanni votis colunt; & inter diuos priuato cultu, quem publicâ inauguratione meretur, iam accensent, appensis ad eius sepulchrum pluribus donarijs, vt meritò gloriemur, nec inuidendi alij suppetat occasio ijs qui periculosissimo ministerio; & ad casum quàm ad salutem proniori defuncti sunt; saluâ, imò & auctâ sanctitate; ne dum ad principum quos iuuabant salutem; sed ad totius Ecclesiæ & generis humani bonum & tranquillitatem. Eoque haud dubiè fœlici successu; donati sunt, quòd id muneris non inuiderint, aut ambiuerint vnquam, sed timuerint potius, & velut scopulum fugerint; ne cùm se à propriis peccatis immunes præbuerint; alienis damnarentur.

Ea fuit mens Ioannis à Sancto Thoma sæpius memorati, quem cùm Philippus quartus à scholâ ad aulam vocasset, illius muneris apud se obeundi causâ; nihil non tentauit vt à se amoliretur; nec omisit originem suam à matre Lusitanâ Vlissypone, & à patre gallo nati; quæ suspectum facere poterant regi, cùm vtrâque gente atrocissimum bellum agenti: sed reluctantem eò sibi arctiùs implicauit, & digniorem tantò munere Rex sapientissimus existimauit, quod illud nullus tutò obire possit, nisi qui maximè sibi inde timuerit; ne dum à peccatis propriis immunem se præbet; alienis damnetur.

Et

Et ea fuit mens sæpius à me commemorati, & æternâ laude celebrandi Patris Dominici à Rosario, qui à titulo Confessarij Reginæ Lusitaniæ, sicut ab Episcopatu perpetuo abstinuit. Eum imitati sunt Patres nostri Lusitani: nam eo tempore, quo de Reginæ Angliæ Confessario agebatur, & plures illud officium ambirent, è nostris, qui palatium ante frequentabant titulo aut munere Concionatorum Regiorum, per aliquot menses inde recesserunt, & vix eò pedem intulere; ne viderentur illum honorem expetiuisse, aut potius incauti periculum adiuisse: & quamuis id cautelæ formidinis, & fugæ ex ingenitâ modestiâ, & humilitate adhibuerint; eò tamen illos crediderim impulisse exemplum Patris Dominici etiam inter vitam religiosam, & ab aulâ remotam professos rarissimum, & planè mirandum, quod pauci velint, aut fortè possint imitari.

Comperta narrabo non minus Reginæ quæ se illius consilijs regendam permiserat, cuius eodem quo hæc scripseram die mortis nuncium excepi, aut Lusitanis proceribus, apud quos extranei virtus, sine inuidiâ admirationi fuit, quam ipsi Dominico gloriosa; qui hoc meruit, vt tota aula Lusitana id est Regina cum optimatibus in illo colendo & ornando certarint.

Ipsa Princeps fœmina satis virilem animum & sexu maiorem testata est, cùm virum à proceribus coniuratis ad numerum triginta quinque, oblatum Regnum recusantem suis precibus & consilijs penè coëgit adire, eoque viuis exempto, multis annis administrauit sapientissime & bello aduersus hostem longe viribus maiorem, pari fortitudine ac fœlicitate deffendit. Eo autem fuit in nostrum Dominicum animo, vt nihil Regiâ authoritate, & manu muniret, quod ipsi legendum prius & probandum non subiecisset. Quibus verò artibus hanc apud illam promeruit gratiam & authoritatem? Summâ in suggerendis salutaribus consilijs sapientiâ, & pari in minimis labeculis non dissimulandis sine morositatis vitio, libertate apud principes insolitâ, & vix vnquam visâ.

Audi, Lector, rem hactenus nec vsurpatam nec lectam. Patri Dominico inter colloquendum familiariter Christianè, ac religiosè aliquando ingemiscenti;

& graues conſcientiæ remorſus conteſtanti, quod ipſam mortuo viro, res Luſitanas ſummo imperio administrantem non ſatis exactè ſui officij admonuiſſet, neque datâ occaſione, conſilia ſaniora aperuiſſet: depone, inquit Regina, mi pater, hunc vanum timorem: nunquam te conſului, quin mihi author fueris meliorum, & velut angelus è cœlo miſſus ad mea dubia reſponderis: & ſi quid peccatum fuerit, non tibi imputandum ſemper ſalutaria ſuadenti, ſed mihi non obtemperanti. Et tum è fœliciſſimâ memoriâ, quaſi in promptu, & in numerato omnia haberet, longo ordine narrauit, quidquid ſibi per Regiæ adminiſtrationis aliquot annos ad ſingula quæque alicuius momenti conſuluiſſet; quorum ipſe omninò oblitus erat: & mihi referebat à ſe audita, non ſolum cum admiratione adeò fœlicis memoriæ, adeoque ſollicitæ curæ hæc animo infigendi, & identidem recolendi, ac vſu perpetuo frequentandi; ſed etiam cum maximo conſcientiæ leuamine, quod minus quàm timeret negligenter Conſiliarium Chriſtianum & Confeſſarium egiſſet.

Et cum hoc ſolemne ſit altéque defixum animis aulicorum, vt gentilibus ſuis, multoque magis alienis, qui gratiâ valent apud principent inuideant; Luſitana tamen prima nobilitas noluit ipſi Reginæ in Dominico colendo decedere. Huius inauditæ æmulationis, & contentionis ſingulare exemplum accipe Cum Dominico noſtro prorſus inconſulto, & inſcio, regni mutatio contigiſſet; non putauit ad ſe pertinere, rectè ne an ſecus Luſitani deſciuiſſent à Rege Hiſpano, ſed ſui tantum eſſe officij, vt nouo Regi eâdem quâ Hiſpanum demeruerat fide pareret, & quâ illi ad multa negotia grauiſſima inſeruierat, nullâ aliâ mercede nec receptâ, nec quæſitâ, quam bene facti conſcientiâ: quare cum legationibus, aliiſque muneribus probè defunctus, non inutilem operam nouo Regi nauaſſet, & Archiepiſcopatum Goenſem, aliaſque dignitates oblatas recuſaſſet, neque ſuppeterent pecuniæ quibus Collegium Religioſis Hibernis, & Monaſterium eiuſdem gentis virginibus, piorum magis largitionibus, & eleemoſynis, quam regijs muneribus inchoatum proſequeretur, & abſolueret; libellum ſupplicem Reginæ dedit, quo narrabat ſe

Regis & regni bono aliquot annis operatum, deficere quibus suos fratres aleret, & imperfecta ædificia perficeret, & aliquam ad id mercedem aut liberalitatem rogabat.

Supplicationem scripto exaratam ipsa Regina detulit ad Procerum Consilium, quo sine nihil sibi permittebat agere, nec dare etiam Confessario sibi gratissimo, & de toto Regno benè merito: rogatis à Reginâ quid sentirent, visa est petito iustissima, & primus qui sententiam dixit, ter mille circiter nummos aureos singulis annis erogandos adiudicauit. Qui proximè secutus est primi sententiæ omninò assensus addidit, cum ægrè hæc summa à Quæstoribus Regiis, exhausto sumptibus belli ærario, numeranda esset, sibi videri ad Episcopatum Conimbricẽsem septuaginta millium aureorum prouentu opulentum designari oportere, vnde posset sine publicæ vtilitatis noxâ, facilè depromi summa. Deinde huius consilio assensere omnes, etiam qui primus dixerat, causatus non ita se opinatum, quod non occurrisset ea expediendæ solutionis ratio, quæ sibi maximè placeret. Sed qui illam aperuerat, aliud quid altius meditabatur: sciebat Episcopo Conimbricensi ius esse comparatum præsidendi Consilio regio; quod hâc designatione collatum volebat Dominico. Quis non miretur hominis sapientiam, & fœlicitatem, qui id iuris meruit alienigena? Sed laudanda magis modestia, quâ nedum ab ambiendo honore quem facilè consequi poterat, abstinuerit, sed oblatum etiam constantissimè recusarit.

His artibus omnium beneuolentiam & futuri temporis laudem & admirationem promeritus est; ne causetur Theophilus Dominicanos inuidiâ flagrare, cum reperti sint qui etiam inuidiam vicerint, his nouissimis temporibus quibus fatemur plurimùm ex auitâ gloriâ & virtute nobis deperiisse.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Fusior rerum gestarum ab vtroque Ordine comparatio.

PAris est periculi, seu despondeas, seu nimis efferas animum: nec præfidentia & insolentia solum, sed etiam ignauia & animi deiectione peccatur. Quare existimo, quam ineo rerum ab vtriusque instituti hominibus gestarum collationem, perinde vtilem vtrisque omnibus fore, vt doceamur illud laudatissimum temperamentum, *ne quid nimis*, & ne infra sortem nostram deijciamur, aut supra attollamur. Eo consilio comparationem prosequar quæ tamen vix interdum vlla esse potest.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Singularia quædam decora Familiæ Dominicanæ.

SI pro temporum ratione, ac momentis rerum simus omninò dissimiles, iniquus planè essem, si vellem, Theophilus mihi daret aliquem è suis parem D. Vincentio Ferrerio, non dicam fructu, & efficacia Concionum, centum millibus Christianorum ad meliorem frugem, viginti Maurorum, & octo Iudæorum millibus ad fidem reuocatis; sed Iudiciariâ aut arbitrariâ potestate, quâ Principum consensu, de Regno Castellæ diffidentium constitutus sequester, vni contendentium Regnum Arragoniæ adiudicarit, eiusque sententiæ cæteri assensere. Nec minus singularis est, quem nemini hactenus ex vllo instituto legimus exhibitum, honor cultusque, quo Vincentium prosecuta est Synodus Constantiensis, missis Legatis qui eius nomine rogarent, si liceret ad se veniret; idque Gerson scripta ad illum Epistola, quæ adhuc inter eius opera extat, persuadebat: aut si per salutem animarum, cui vocatione insolita

totus à multis annis incumbebat, non esset illi integrum accedere; ad ea quæ missi consultores quærerent responderet, suumque sensum aperiret.

Inique tecum Theophile agerem, si vt paria nobiscum faceres, & potius acceptam, quam datam inuidiæ causam euincerem, aliquem è tuis assignari vellem, cui id honoris à Regibus vel à Conciliis delatum sit; cum vnum tantum à vestra institutione Concilium Oecumenicum habitum sit, nec similia incurrerint Principum dissidia de Regnis, nec summum viris sanctis permissum adeò grauium causarum iudicium.

Non essem æquior si rogarem dares ex tuo aut vllo instituto de Regno Galliæ, qui æquè sit bene meritus, ac Delphinatium Princeps Vmbertus, qui orbatus filiis professus est nostrum Ordinem, relicto sui principatus hærede, primogenito Regis Galliæ; ea lege, vt superstite parente, antè aditum Regnum, Delphini nomen, & insignia ferret.

Si hic Dominic. nullum parem habet liberalitate in Reges Galliæ, occurrit alter ab illis tantâ munificentiâ habitus; vt nullum hactenus cuiuscunque instituti auditum sit eodem honore fuisse prosecutos: Is est Nicolaus à Freau-villa ex nobilissima Normanniæ Familia, nostri Conuentus Rothomagensis alumnus, qui primum Philippo Pulchro à Confessionibus & concionibus, à Clemente V. creatus est titulo sancti Eusebij Cardinalis, & per Galliam ac Belgium Legatus; eidemque Regi die sacro Pentecostes festa, solemnissimâque post hominum memoriam pompâ, ac majestate, tres pulcherrimos filios insignibus equitum, & vnum Regis Nauarræ, alterum Pictauorum, tertium Marchiæ Comitum titulis ritu donanti, adfuit antistes sacris operatus, & Legatus in Theatrum pro foribus Ecclesiæ extructum, ac magnificentiâ Regiâ ornatum, cum Philippo sequentibus liberis conscendit, concionemque habuit, quâ Regi bellum in Sarracenos sacrum (cuius causa atrocissimum Regem inter & Bonifacium octauum intercesserat dissidium;) fœlicior ipse persuasit. Quis hoc Dominicano honorificentiori apud Regem loco, & vt verbo Theophili vtar, *inuidia* dignior

fuit, ne causetur ita deiectos, vt vna aliis inuidendi necessitate premantur.

Frustra etiam & immeritò vrgerem Theophilum, proferret aliquem suorum, qui in extinguendo Schismate trium Pontificum, eam Ecclesiæ nauarit operam, quam Ioannes Dominici Archiepiscopus Ragusinus impendit, cum Angelo à Corario nomine Gregorij XII. Schismatico Pontifici, à quo fuerat Cardinalis creatus; persuasit vt ad Ecclesiæ pacem cederet Pontificatui, & noui Pontificis assentiret electioni. Et rebus ita constitutis ad Concilium Constantiense profectus, Pontificis legatus sessioni 14. præfuit, & nomine ipsius Gregorij cessit Pontificatui,& ipse Cardinalitiæ dignitati,& cum assurgens è præsidis loco ibat sessum inter Archiepiscopos Imperator totumque Conc. obstitere,& ob sua præclara in Ecclesiam merita iusserunt, vt honore suo frueretur, collaturi hanc dignitatem nisi prius obtinuisset. Sed quî fieri potest, vt vllus vestrum, hanc in tollendo Schismate meruerit laudem Dominici non disparem illi, quam Bernardus consecutus est, cum amoto Pseudo-Pontifice Petro Leone Innocentium II. Sedi Apostolcæ restituit, quandoquidem ab instituta Societate Ecclesia nullo Schismate forte ipsius operâ, laborarit.

Nec vnus fuit Ioannes Dominici, qui hoc luctuosissimo Schismate Ecclesiam iuuerit; plures sui instituti habuit gloriosissimi laboris & consilij Socios. Cum ad tanti mali curationem indictum esset Pisis Concilium, anno 1409. ex sola familiâ Dominicanâ ducenti octoginta conuenerunt, suam fidem & operam periclitanti Ecclesiæ approbaturi. Concilio Pisis Constantiam ad annum 1414. aduocato, Ioanni Dominico legato Gregorij XII. ad abdicandum Pontificatum Ioannis Hus iudicem agenti, nihil inferior fuit in vindicandâ vnitate Ecclesiæ Ioannes à Podio Magister Generalis Ordinis. Is cum Ludouico Vallisoletano Doctore Parisiensi ex nostra familia, & Regum Castellæ ad Concilium Legato, summâ authoritate constitutus Iudex, Benedictum 13. Pontificatu abdicauit, & ab eius partibus Regem Arragonum abduxit.

E quidem ipse & Clemens nomine septimus dubij

primum, deinde falsi Pontifices vsi sunt Dominicanis ad Magisterium Sacri Palatij tribus, Nicolao scilicet à S. Saturnino, Ioanne à nouo Castro, quibus à Clemente VII. purpura donatis, successit tertio loco Sanctius à porta. Is malis diri Schismatis indolens, qui ea fouebat suâ pertinaciâ, Benedicto non pepercit; sed die sacro Pentecostes, demisso in eius pectus ac linguam Spiritu sancto, contra Benedictum tot malorum Authorem, pro concione inuectus, illius in se odium concitauit, ausiq; gloriosissimi grande præmium tetros toto biennio carceris squallores perpessos, consecutus est. Et nequid ad restituendam Ecclesiæ vnitatem, pacemque sublato Schismate à nostris desiderari posset, legitimi Pontificis Martini V. eâdem quâ Pontifices Schismaticos depulerant, enixâ operâ electionem promouerunt: vnde Leonardo Ordinis Magistro qui harum rerum pars magna fuerat inter Martini electores accersito Concilium dimittendi prouincia data est.

Is ipse Martini V. Legatus Concilio Papiensi præfuit, & sequens Basileæ indixit habendum anno 1431. in quo omissis, quæ hic inuidiâ non carent, & apud Theophilum summam laudem merentur, in gratiam Eugenij à Dominicanis fortiter gestis; enituit plurimum virtus & sapientia aliquot ex eâ familiâ Theologorum: nam cum deliniendi essent Bohemorum animi, Ioannis Hus & Hieronymi à Praga damnatione exasperati, & ad Synodum accedere detrectarent; missus est ad illos legatus Ioannes Nider Prior Conuentus nostri Basileensis, qui summâ eloquentiæ ac prudentiæ vi, ferocientes hæreticos compescuit, & honorificentissimam ad Concilium quingentorum hominum legationem persuasit. Nec minus feliciter Ioannes Ragusinus Doctor Parisiensis, ac Procurator nostri Ordinis Generalis Synodum aperuit; primæ præfuit sessioni, & octo dierum longissimâ disputatione Bohemos confutauit, eosque eiusdem Ordinis Henricus Kaltesein Anglus triduanâ disputatione impietatis conuicit.

Quas Ecclesiæ nauandi operam dabant Dominicanis occasiones frequentia Concilia, defuerunt Patribus Societatis, cum ab eius institutione vnum tantum habitum sit Tridenti Concilium, in quo fidem suam, &

industriam ac sapientiam toti Ecclesiæ ita comprobarunt; vt tempus & occasiones, non animus de Ecclesia benemerendi defuisse, aut minus frequenter quam nobis antiquioris Institutionis suppeditatæ videantur.

Non minus esset morosi & importuni hominis, te vrgere, Theophile, vt tui instituti dares viros, qui Imperatoribus Christianis in Ecclesiam, & in Summos Pontifices contumacibus, fidei causa eâ animi fortitudine obstiterint, qua Patres nostri Federico secundo, & Ludouico Bauaro, cum vitæ rerumque suarum dispendio sese obiecere; quia nulli ab instituta Societate Imperatores bellum Sedi Apostolicæ intulerunt.

Et hîc mirari subit rerum humanarum vices, fœlicitatem vestram, nostrorumque infortunium, cum pari laude coniunctum Bauaræ domus florentissimæ mutato in sedem Apostolicam studio: ex ea vicissitudine ingentia in nos mala, in Societatem bona cum pari vtriusque instituti laude redundarunt. Toto orbe Christiano in pace composito, Ludouicus Bauarus Cæsar acerrimas cum Ioanne 22. exercuit simultates, quæ Ecclesiam grauissimè vexarunt; eo Schismate & bello Dominicani infracto steterunt animo pro sede Apostolica, contra Imperatoris impetus & Pseudo-Pontificis consilia: hinc Ludouici implacabile in nostros odium, hinc depulsio nostrorum, & domorum quæ in eius ditione positæ erant, ruina, hinc ex tota Bauaria nostrorum repulsio. Nec Schismate extincto fuimus post liminio restituti. Sed quæ aliis sedi Apostolicæ fidis, & obnoxiis Germaniæ principibus familiis vna infesta erat Bauara, tumultuante & omnia miscente Luthero, Electoribus in hæresim & contumaciam delapsis, incorruptâ fide Summis Pontificibus adhæsit, & Patribus Societatis non minus impensè fauit, quam in nos atrociter sæuierat eius familiæ caput Ludouicus. Quid dicam? Paris puto gloriæ & meriti Schismatico Ludouico obstitisse; & eius nepotes Catholicos contra Lutherum iuuisse, hoc discrimine, quod eiusdem fidei causâ ab ea familia Electrice bona vobis, nobis mala obuenerint, pari vtrobique merito & gloria. Ab vno Romano olim dictum malle de se queri cur negatæ sibi fuerint quam positæ statuæ & imagines: Dominicanis vsurpare licet è Ba-

uaria cum domorum euersione pulsis, eâdem ideſt fidei causâ qua Patres Societatis inducti auctique ſunt munificentia Principum.

Hinc aperitur ad alterám eiuſdem generis comparationem malorum via. Iam olim obtinet martyrem non pœna fieri, ſed cauſa, quæ ſi legitima ſit, quæ illius defenſione patimur, mala bonis accenſenda ſunt, quæ nullam inuidendi alijs anſam habent Dominicani; quia nulli perſecutiones paſſi ſunt frequentiores aut iniquiores. Argumento ſit prima omnium, quæ parum abfuit. quin naſcentem Ordinem noſtrum oppreſſerit, Authore Guillelmo à Fano amoris. Ex qua vero ſcintilla incendium hoc conflatum ſit, alio loco aperui.

Ebroinus Pictauorum Epiſcopus primus omnium peſſimo exemplo plura habuit ſacerdotia anno 838. quo primum hæc peſtis orbem inuaſit: Epiſcopatui Pictauienſi adiunxit Abbatiam Sancti Germani à Prato ad ſuburbium Pariſienſe. Multis hæc cumulata Sacerdotia placebant, & inde graue damnum imminebat; quod vt auerteret Guillelmus Pariſienſis Epiſcopus ab anno 1235. ad 38. vſque, hanc de beneficiorum vnitate controuerſiam iuſſit à Theologis diſputari, an ſaluâ conſcientiâ poſſet quis plura adire & habere beneficia; tandem plenis Theologorum Comitiis, quibus ex noſtrâ familiâ intererant tres, Hugo à Sancto Charo Theologiæ Profeſſor breui poſtmodùm Cardinalis, Guericus à Sancto Quintino, & Godefredus; ex Franciſcanis Ioannes à Ruppella: quorum ſuffragiis decretum eſt, nullum poſſe ſine ſalutis periculo & diſpendio pluribus beneficiis potiri, ſi ex vno in annuos reditus quindecim libras Pariſienſes perciperet, quæ tum ex maiori inopiâ monetæ ad honeſtum Clerici victum ſufficiebant.

Hinc verò malorum originem luculento Pauli Æmilij teſtimonio comprobaui. Vtrumque ordinem, D. Franciſci & Dominici parum à ruinâ abfuiſſe, quod pro Beneficiorum vnitate ſtarent, neque paterentur plura haberi, quâ inſectationum causâ nihil iuſtius, nihil ſanctius, ſed ſingulariſſima nobis eſt quam vix poſſit Theophilus ſibi eam vindicare. Abſit vt cauſam æmulorum Societatis agam, quaſi iuſtas habeant de illâ

expostulandi rationes. Verum certus sum nullos, quod hactenus audiuerim, obtendere nimium Ethicæ Christianæ rigorem; imo plurimi laxiorem causantur; iure, an iniuriâ nolim iudicare.

Aliud superest eiusdem ferè generis laudum & rerum, quod hoc paragrapho perstringam, fusius sequenti prosecuturus exemplum. Non possum iure efflagitare à Theophilo, vt aliquem ex suis opponat Pio V. qui pari authoritate, sapientiâ Pontificatum administrarit, fœdus cum principibus Christianis aduersus Turcas pepigerit, de illis illustrissimum post hominum memoriam triumphum retulerit, hæreticorum vbique fregerit audaciam: non possum, inquam, nisi iniuriâ hoc efflagitare; quia hactenus Apostolicam sedem nullus eius Instituti occupauit; quò si conscendissent fortè æquassent, aut superassent Pium V. quamuis ipse vix parem habuerit, vt testantur innumera quæ in illum congeruntur encomia: quibus omissis aut alio dilatis, mihi videntur à Iustino dicta de Duce Thebanorum Epaminonda Græcorum præstantissimo, omnino in nostrum Pium cadere, mutatis quibusdam verbis. Aliquot post victoriam de Turcis reportatam mensibus decedit Pius, cum quo vires reipublicæ Christianæ quoque ceciderunt: nam sicuti telo, si primam aciem perfregeris, reliquo ferro vim nocendi sustuleris; sic illo veluti mucrone teli ablato Pontifice, reipub. Christianæ vires hebetatæ sunt, vt non tam illum amisisse, quam cum illo omnes interiisse viderentur.

Nam neque ante hunc Pontificem à pluribus annis vllum memorabile bellum contra Turcas gessere; nec postea virtutibus, sed & cladibus insignes fuere Christiani; vt manifestum sit Ecclesiæ gloriam & victoriam contra Turcas natam & extinctam cum eo fuisse. Fuit autem incertum vir sanctior, an Pontifex esset; nam Pontificatum non sibi, sed Ecclesiæ gessit; eoque mortuo dissolutum est Principum Christianorum fœdus, atque illius victoriæ vnus fructus fuit, nosce Turcam posse vinci, & potuisse etiam eius Imperium deleri, si Pius V. diu superstes fuisset. Iis familiæ nostræ singularibus ornamentis addam Paragrapho sequenti Latinum Cardinalem præstantissimum, cuius teste Spon-

dano ad annum 1294 num. 4. consilio, & dexteritate cum potissimum regeretur Pontificatus, à se recusatum sua authoritate euicit, vt post biennale interregnum ab obitu Nicolai IV. ad Petrum de Murhono virum sanctissimum, satis Celestini quinti nomine laudatum, vt totius Collegij suffragijs tranferretur.

Noua adiungam parag. & artic. sequenti decora. Atque vt istam dissertationem concludam, & ad sequentem viam parem: quamuis Theophile hæc omnia pleraque alia antiquæ virtutis & rerum gestarum monumenta, habeamus, quæ in vobis desiderantur; absit tamen vt dicam aut reputem vos inuidia in nos flagrare. Ne igitur scribas nos eo morbo laborare, quod desint nobis multa præclara quibus abundatis: satius sane fuerit quemque nostrum sua sorte contentum, aliis nec inuidere, nec insultare; sed de illorum bonis perinde ac de propriis gaudere, cum communia sint ex lege charitatis. Quod ad me attinet, gaudeo maxime perpetuum vos cum hæreticis bellum nullis induciis acerrime prosequi & vrgere; lætor dum video vestras Academias florere Doctoribus, Doctores auditoribus, & auditores ingeniis; hoc vnum velim, ne Theophili quem præ se videtur ferre, animo ducamur, qui saltem in speciem aliena contemnit, sua miratur, & nobis solas inuidendi vices & causas relinquit, cui non facile assentient sapientiores, quibus attendere licebit, quæ jam diximus, & quæ subiiciemus.

Ad istud rerum singularium comparationis genus spectat, quæ in Dominicanam Religionem ex nobilissimâ illius portione, idest, ex dicatis Dei obsequio, & illius legibus sacris virginibus institutis, prope infinita omnis generis gloriæ, tum à vitæ sanctitate, tum à rebus præclare gestis, tum aliis nominibus, copiosissima messis redundauit. Scio prudentiæ speciem præferre eorum consilium, qui Moniales Virgines similis instituti nolunt sibi adiungi; sed dum aliqua incommoda, & forte etiam pericula fugiunt, fraudant se magnâ felicitatis parte. Nec enim leuis noxa & diminutio gloriæ foret, si eâ careremus, quam nobis immensam compararunt lectissimæ virgines, quarum vitam & res præclare gestas pie & eleganter prosequitur duobus

tomis P. Ioannes à Sancta Maria.

Vt cætera huius generis laudum monumenta omittam quæ vbique gentium innumera occurrunt; propius est & illustrius Possiacum Monasterium, quam vt omnino indictum prætermittam. Id Regiâ munificentiâ Philippus Pulcher ita extruxit, & ornauit; vt recentia monasteria & templa facile operis, & materiæ elegantiâ prouocet: sed ista ornamenta vilescunt, præ eximiâ pietate Decem ex Regiâ stirpe virginum, quæ aui sui D. Ludouici Sanctitatem imitatæ, Domum Regiam Possiacam Sanctissimi principis natalibus celeberrimam, vnde ex lauacro vitæ, quo in Christum regeneratus fuerat, Ludouici Possiaci nomen multo carius titulo Regis Galliæ assumpsit, in Monasterium mutatam, immortali gloriâ illustrarunt.

Principes virgines ex Valesiâ familiâ quatuor numeramus, totidem ex Borboniâ, ex Attrebatensi vnam, alteram ex Alenconiâ, præter duas ex Britannâ, & Luxemburgicâ prosapiâ virgines. Harum agmen & chorum ducit Maria Claromontensis, Sancti Ludouici Neptis, Patruelis Philippi Pulchri; quam ex inscriptione sepulchri constat tres supra septuaginta annis vitam monasticam exegisse, ad Prioratum post longum vitæ religiosæ tyrocinium assumptam, oculorum orbitate ab eo munere amotam, nullâ regiæ stirpis habitâ ratione. Sed quod mirere, cæterarum nullæ præter vnam ex Borboniâ Familiâ, Monasterij præfecturam attigerunt. Adiunctâ est Mariæ Claromontensi Elisabeta Atrebatensis Neptis Sancti Ludouici, & Philippi Pulchri Patruelis, priuatam vitam vno instituti Religiosi studio exegit.

Eodem vitæ tenore elegerunt in domo Dei humiles & abiectæ esse, Margarita Ioannis Regis, Maria Caroli VI. filiæ, Elisabeta Valesia Philippi Valesij germana, Catharina Halicuria ex Mariâ Borboniâ progenita, Elisabeta item Borbonia. Præ cæteris eluxit priuatæ & humilis vitæ Cœnobiticæ Elisabetha Alenconia Caroli in prælio Crescensi desiderati, quæ fratrem maiorem natu, abdicatis primogenituræ iuribus, nomen Dominicanæ Familiæ dantem, secuta, Possiacum Monasterium nouâ gloriâ auxit. Sed illustrissimum

agmen claudat Maria Borbonia, quæ id singulare habet, vt ad domus præfecturam assumpta sit, prius vilioribus refectorij, ianuæ, & conductricis operarum muneribus defuncta.

Communi Sapientum sensu, Regibus ac Principibus perinde filiorum orbitas, ac nimia copia noxia est. Eorum votum est duplex virilis sexus proles, & vna alterius; quò vno sublato, domus altero stet superstite, & alterius sexus prole cognatio noua ineatur. Sed felicitatis quod est etiam Regiæ magnitudinis apex & votum duplici instituto filiorum ac Virginum contigit Familiæ Dominicanæ, cui non minus ex Virginibus quam ex viris Deo sacris, sanctitatis & gloriæ accessit, inita cum præcipuis orbis Christiani familiis cognatione.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Nouennium administratæ à 3. Summis Pontificibus Dominicanis Ecclesiæ.

FTota serie Summorum Pontificum nulli, tribus ex ordine nostro assumptis, Innocentio V. Benedicto XI. vtroque pari mensium numero, & Pio V. non toto septennio, sedentibus, plura præclare & breuiori tempore gesserunt; & vt cætera omittam, non toto nouennio à summâ authoritate administratæ Ecclesiæ, ea prudenter fœliciterque peregerunt, quæ multorum annorum æquare, & implere spatia possint. Ex infinitis ea tantum delibabo, quæ in Galliam nostram ex iis Dominicanis Pontificibus bona redundarunt.

Primus omnium ex illis ad hanc supremam dignitatem prouectus Petrus à Tarentasia, vaticiniis quæ ex D. Malachia circunferuntur, prænuntiatus est satis apposite, & ex vero nomine concionatoris Galli: neque enim eius institutum, & natale solum potuit manifestius significari. Illi præter eruditionem, librorum quæ supersunt monumentis contestatam, paremque morum sanctitatem, formam & pulchritudinem dignam Imperio, quâ sui sæculi hominibus præstabat, castimonia & Virginitate veluti aureum annulum pretio-

sissima gemma ornauit; atque ex his singularibus dotibus multa in rempublicam Christianam bona deriuarunt, longeque plura immatura mors quinto, aut sexto post electionem mense intercepit.

Benedicti XI. totidem mensibus longior Pontificatus pluribus emicuit virtutibus & rebus gestis,& copiosioribus in Galliam exuberauit beneficiis, quod vnum hic maximè specto. Præter plurimas Benedicto, Pioque V. communes virtutes & laudes, his sibi duabus præ cæteris quibus succeslere aut decesslere Pontificibus, eminent sane gloriosissimis, paupertatis studio, & à cognatis augendis, auerso, & de Gallis bene merendi animo propensissimo. Vtriusque affectus immortalia reliquere exempla, Historiarum monumentis celeberrima.

Benedictus quidem ille quondã Nicolaus à Taruisio, cum ex humillimis natalibus sedem Apostolicam conscendisset, matrem adhuc superstitem,mutatis vestibus, quæ magis nouæ filij dignitati, quam priori fortunæ conuenirent,se adeuntem repulit;& negauit se matrem agniturum, nisi depositis his ornamentis, accederet vestibus induta, quas dum se aleret,gestabat. Sed quod mirere,priuatis virtutibus Cœnobitæ, adiunxit dignam principe fortitudinem & sapientiam. Is ille est qui grauissimas dissidiis Bonifacij VIII. & Philippi Galliarum Regis ortas tempestates compescuit, atque reuocatis & rescissis, quas Philippo eius decessor intentauerat pœnis & censuris, antiquam Regum Galliæ, & Summorum Pontificum concordiam grauissime læsam instaurauit. Plura his similia meditantem, & parantem mors vndecimo mense abstulit,cum grauissimo orbis Christiani damnö.

Has Benedicti virtutes, tum priuatas, tum publicas æquauit, & vicit Pius V. Consanguineorum affectu intactus & maior, illis ea sibi permisit tantum erogare, quæ paupertas necessaria exigebat, nec passus est maiorum matrimoniis fortunam augere, & mutare. Imo ex fratre nepotem mendacij compertum expulit palatio, nec in patrui gratiam redire potuit, nisi ad Naupactum contra Turcas inuictæ fortitudinis experimento, quo cum maiorem mereretur, vix ducentorum

aureorum præfecturam a Pio potuit obtinere.

Sed iſta ſordeſcunt præ rebus à Principe & Pontifice geſtis. Is ille vnus omnium Petri ſucceſſorum, qui Regibus Galliæ idem repoſuit, quod pluries impenderant Apoſtolicæ Sedi & Eccleſiæ Romanæ auxilium & beneficium. Occurrunt frequentiſſime Annales noſtros legentibus, in Italiam miſſi Gallorum exercitus, iuuandis Summis Pontificibus vexatis, & profugis, ac pulſis ſuæ ſedi ac ditioni reſtituendis; ſed militem Pontificium in Galliam miſſum Reges noſtros à perduellibus & hæreticis vindicandi & deffendendi cauſâ, nec legi, nec audiui, niſi à Pio Pontifice factum, eâque fœlicitate, vt copiis ſtipendio Pij collectis, ſub eius ſignis & auſpiciis plures reportatæ ſint victoriæ, ſoluta obſidio Pictauienſis ad Monguntureium, deletus & profligatus hæreticorum exercitus. Narrat iſta luculenter Turſelinus libro 10. epitome, & relationem his verbis abſoluit. *Fama eſt inter pugnam, cæleſtium equitum turmas conſpectas pro Rege pugnare: haud dubium Pij precibus impetratum auxilium.* Hæc à me fuſius forte quam patiatur breuitas Apologiæ relata ſunt, vt de ſe Theophilus, & ſi qui ſint illi ſimiles, quod vix crediderim, modeſtius ſentiant, & nouerint Dominicanis nonnulla interdum ſuppetere, quæ in ipſis deſiderentur, neque ad vnum inuidiæ tormentum damnatos, aliquam æmulationis materiam miniſtrare, etiam ſi ea tantum monumenta ſeruarent, quæ ex Nouennio adminiſtratæ ſupremâ poteſtate ab illis Eccleſiæ ſuperſunt ſempiterna.

Non eſt alienum ab huius loci argumento, quod Annalium Eccleſiaſticorum Scriptores de Cæleſtino V. Cardinalis Latini ex Ordine Prædicatorum conſilio, & de Adriano ſexto Cajetani noſtri induſtriâ, & hortatu ad ſupremam ſedem prouectis vno conſenſu narrant. Certum eſt à duodecimo ſæculo, quo inſtituta eſt noſtra Familia, Innocentio & Honorio horum nominum tertio, nullos Eccleſiam habuiſſe Pontifices, Cæleſtino V. & Adriano VI. morum ſanctitate præſtantiores, nec forte pares; nam primus & ſexaginta quinque qui à primâ Ordinis inſtitutione Petri loco ſucceſſerunt, vnicus eſt qui Diuorum albo ſolemni ritu relatus

sit. Et post istum nullus è longâ illâ Pontificum serie eo cultu dignior occurrit Adriano Traiectensi, Academiæ Louaniensis procancellario; hinc in Caroli V. Imperatoris præceptorem, inde in Summum Pontificem eiusdam nominis sextum, (quod vnus præter morem immutatum retinuit;) assumpto. Hos vero duos supremos pastores morum sanctimoniâ, quam gradu dignitatis similiores, Dominicanorum Cardinalium quos retuli sapientiæ, & ardentissimo in Christianæ Reipublicæ bonum vni studio Ecclesiam debere certissimis constat historiarum monumentis.

Nam cum Nicolao IV. è viuis sublato, qui primus Franciscanorum summis virtutibus promeritam, vnanimi electorum suffragio Apostolicam dignitatem fuerat adeptus; frustra purpurati Patres tribus supra biennium mensibus successorem quæsijssent; nec discordibus animis, spes affulgeret vlla pacificæ electionis, vt Spondanus ad annum 1194. refert ex Villanio sincerissimo illius sæculi scriptore, qui prope aberat à Collegio Cardinalium Perusiis habito, tandem nutu diuino, potius quam deliberatâ Patrum voluntate, postquam Sedes Apostolica vacasset duos annos, menses tres, dies duos, factâ à Latino Cardinali Ostiensi magnæ virtutis & integritatis viro (ex Ordine Prædicatorum, quod ipse tacet eo loci, fortè alibi insinuatur;) mentione Petri de Murono, cuius sanctitatem probè nouerat, confestim vnanimi omnium consensu, nec sine lachrymis, die 5. mensis Iulij renunciarunt eum Summum Pontificem, quam ipse diu reluctans assumpto Cælestini V. nomine dignitatem adiuit, & singulari humilitatis ac modestiæ exemplo breui postmodùm abdicauit. En quos Dominicani Ecclesiæ præficiendos curant Pontifices.

Nec minus certa est nostræ Cajetani de Adriano sexto electo laus & commendatio immortalis. Pater Albius ex Societate scriptor, suis Cardinalium elogiis, quæ licet eiusdem instituti ex Prouinciâ Lugdunensi Theophilo conueniat, quoad cætera dissimilior, & in Dominicanos humanior & æquior, à Cardinali Hugone exordio sumpto, Cajetani Encomio absoluit, in quem Adriani VI. electionem quasi in Authorem, aut potius diuini

diuini consilij administrum refert, assentientibus Guichardino, & Paulo Iouio, ex quibus hic sine dubio Societatis Author excepit; eosque secuti recentiores Andræas à Robore, seu *du Chesne* & Spondanus ita narrant.

Quodam mane cum sortito fieret, vt tempus electionis extraheretur, Adrianum Belgam absentem in Hispaniâ (quam nomine sui alumni Caroli V. summâ tum authoritate administrabat) & vix vlli cognitum, à quodam propositum fuisse; moxque Sancti Sixti Cardinalis Thomæ de Vio Cajetani oratione, de virtute & eruditione commendatum, nonnullis ei assentientibus, & reliquis hos impetu potius quam consulto sequentibus, omnium suffragiis electum esse. Nec Guichardinus licet vitæ sæcularis, Paulo Iouio Episcopo, qui ad casum quasi temerè factam electionem refert, religiosior, ascribendam esse censet nisi diuino Spiritui, qui in eligendis Pontificibus afflare solet mentes Patrum. Ad id tamen diuini operis Cajetano nostro velut administro & adiutore vsum fuisse putat, qui cæteris viam aperuerit: vt inde agnoscat prudens Lector, Dominicanam Familiam præter tres è suis sanctissimos & supremæ dignitati pares, eiusdem meriti duos ad sedem Apostolicam promouisse, & hâc re summâ sapientiâ peractâ, Reipublicæ Christianæ operam non pœnitendam nauasse.

Non prætermittam, quod nuper legenti Diarium cuiusdam summæ dignitatis, parisque prudentiæ viri operâ editum, de Pauli V. electione occurrit: discordibus Patribus purpuratis, & in varias sententias abeuntibus, obseruat è consessu Cardinalium nullum supremo loco, cui præficiendum quærebant, digniorem Cardinale de Ara cæli, seu Augustino Galamino, ex Præfectura nostri Ordinis à Paulo V. Parisiis cum sui ordinis comitia generalia haberet, ad dignitatem Cardinalitiam promoto. Et ipse scriptor. Diarij nobilissimus, & iuxta prudentissimus Pontificia dignissimum censebat: quò si prouectum vidisset nostra ætas, superiori Pium V. non inuidisset: vt inde agnoscat Theophilus quam falsum & ferale, sit quod alio loco scribit; Dominicanos suâ feralitate Scholæ vepribus assuetos;

ad res prudenter & iustè gerendas ineptos, maxima Ecclesiæ mala importasse; nequidem exceptâ Lutheranâ & Caluinianâ hæresi; cuius per summam fraudem eò loci omnes in Belgio concitatos bellorum & errorum turbines, in Dominicanorum inuidiam deriuat, quod ob inquisitionis terrorem videantur, aut nati aut certè prætexti. Fraude, vt dixi, nec ferendâ & vix credendâ; cum obtentus huiusmodi bellorum ciuilium terror potius ad prætextum, quam ad veram aut legitimam excusationem ab inquisitione Hispanâ inducendâ, non à Dominicana, quæ his locis sicut toto fere orbe Christiano obtinebat, à peruicacissimis hæreticis & perduellibus repeteretur.

PARAGRAPHVS QVATRVS.

Trias Pontificum ex Dominicana Familia.

VIr Religiosissimus, qui multos in Christo peperit filios, & Ecclesiæ etiam Patres instituit, D Gondranus Præpositus Generalis dignissimus Oratorij gallici; vt ex ore vnius discipulorum eius longe nobilissimi, excepi: dictum hoc identidem repetebat, suspectam sibi esse nonnullorum humilitatem; qui de se abjecta prædicent; despectum æquo animo ferre videantur, nullâ tamen ratione patiantur aliquid eiusmodi contemptus in corpus & societatem ad quam pertinent, redundare; dumque se infra cæteros hominum demittunt, saltem in speciem, suam Familiam suamque scholam aliis prælucere, & anteponi præpostero plane studio contendunt: vera humilitas non modo priuatorum hominum, sed etiam Societatis & Ordinis cuiusque maximum est decus & ornamentum. Hinc videmus quosdam Minorum, alios Minimorum sibi nomen assumere, quasi de humilitatis summâ laude & dote contendant; & hac vnâ appetant vincere, aliis scientiæ, cæterarumque virtutum vltro gloriam concedant. Videbor in veri rerum spiritualium Magistri vnctione gratiæ edocti regulam aut censuram incurrere hac cum Theophilo contentione, & rerum nostra-

rum nimiâ prædicatione; quasi velim contemptum perinde familiis, ac priuatis vtilissimum à nostrâ depellere

Verum cùm humilitas Christiana inter virtutes reponatur, quas vocamus morales; quæ in medio positæ extremis vitiis appetuntur, & mediocritate gaudent: præterea cum Satyræ Theophili, ab eo quod virtutem constituit, temperamento nos longissimè semoueant; etsi vera sint quæ in nos scribit, non solùm in profundiorem quam Iobum amici calamitatum abyssum, det præcipites, quod optandum fuerit; sed etiam nos impios faciat, Ecclesiæ perniciosos, & quasi sacros & intestabiles omnium diris deuouendos; & quo nos demittit, sese attollat altitudinis gradu; nedum æquitas patitur, sed etiam omninò exigit, his vbique, vt modus aliquis adhibeatur, & adeo immane disparia aliquâ ratione coæquentur.

Hoc iterum iterumque olim denuntiatum moneo, me de prærogatiuâ sanctitatis, eloquentiæ, & eruditionis, & de meritis in Ecclesiam cum Theophilo, aut quoquam alio nolle disceptare: vltrò primas omnibus concedo. Quid igitur tam longâ oratione, & variâ rerum omnis generis explanatione contendo? Dominicanos non esse, quos Theophilus sibi fingit, aliisque enititur persuadere, bonorum inuidos, & osores, Ecclesiæ perniciosos, de medio tollendos, iuribus & officiis quæ hæreditaria possident depellendos. Nec puto meam deffensionem his metis coërcitam in Patris Gondrani regulam peccare: Quare hac suspicione semotâ, accedo ad argumentum. Certè si cætera deessent Prædicatorum Ordini, quibus abundat religionis, sapientiæ & sanctitatis ornamenta, præter tres à me nominatos Pontifices, non est eo loco habendus, quo illum Theophilus deijcit. Nec dicat, quibus hi Domiminicani Ecclesiæ præluxerunt, virtutes aliunde quam ab instituto haustas; illique velut alienas esse. Nam contra, viri Sanctissimi testati sunt, se post diuinæ gratiæ liberalitatem, & opitulationes, quidquid sapiebant, aut egerunt boni, suæ matri se debere: illique multis testimoniis accepta retulerunt, de quibus primum dicam vniuersim.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Horum Pontificum Sanctitas & Sapientia verum est germen Dominicani instituti.

ILlustrissimus & Reuerendissimus Episcopus Antonius Goudeau Galliæ nostræ lumen, & inexhaustum eloquentiæ, atque sapientiæ promptuarium, post infinitas lucubrationes, quibus sæculum nostrum quotidie ornat, & Ecclesiam docet: nuper edidit, sibi aliisque pastoribus inter postremas optimam, quam meritò dixeris, ideam vitæ & muneris pastoralis; ad quam exigere debeant Episcopi administrationis Ecclesiarum sibi creditarum rationem. Ex his verò quas ab Historiâ Ecclesiasticâ, tum antiquâ, tum recenti, summo iudicio collegit imagines: pro singulari suâ in nostram Familiam beneuolentiâ, trium ex illa Pontificum, quos nominaui, encomia elegantissime prosecutus est. A quibus abstinerem omninò, nec post Roscium subire auderem theatrum; nisi alio, nedum idiomate, sed etiam consilio, ista attingerem. Ille sibi, suisque pastoralis officij consortibus exempla subijcit; ad quæ sese componant, & visa sunt illi ad propositum accommodata, quæ duobus sæculis superioribus tulit nostra Familia: at ego non Ideas delineandas; sed potius quæ de nobis suggeruntur horrendas imagines delendas, suscipio, subiecta veri Dominicani imagine, quam tres illi genuinam, & ex vero in se formarunt: vt si quis Dominicani Spiritum, & mores suo instituto consentaneos nosse velit; auertat à Satyris Petri in imagines Dominicanorum ab ipsis summâ arte elaboratas; à me rudi stylo, sed exactâ fide deformatas oculos conjiciat: necesse est.

Atque hac vna monitione possum me longioris scriptionis labore, & Lectorem melioribus detentum, nostra decurrendi fastidio leuare: neque etiam animus est, eadem etiam diuerso sermonis genere, iam ab illo & Bartholomæi à Martyribus vitæ Scriptore enarrata obtrudere; quod sanè temeritatis vitio non careret: sed

nonnulla minutiora, quæ tamen ad rem nostram plurimùm conferunt compendij, ab vtroque obmissa, vel alio consilio relata, ad nostrum breui, primum communia de omnibus, deinde aliqua singularia perstringere. Et hoc proprium maxime obseruari velim, ex omnibus, quos Ordo Prædicatorum tulit prope infinitis alumnis, nullos sibi his tribus posse iustius vindicare. Hos enim præ cæteris quos ad Ecclesiæ deffensionem, & decus instituit, teneriori ætate excepit; Bartholomæus quidem, & Antoninus anno 16. aut 17. Pius verò hos prætergressurus iunior anno 14. accessit: diutiùs & maiori curâ illos habuit, vt dicere solebat Pius V. lacte veluti è duobus pietatis, & eruditionis vberibus largissimè fluentibus aluit, & ad adultam virtutem prouexit.

Hos igitur longo ad bonitatem & scientiam posito tyrocinio, variis Lectorum, Priorum, aliisque officiis præfectos, quas hauserunt sapientiæ & sanctitatis aquas, iussit Religio in alios effundere: Equidem Pius V. sexdecim, Bartholomæus totis viginti, Antoninus pluribus annis Angelici Præceptoris, qua fuerant pasti, doctrinâ, prælectionibus fratres suos aluerunt, & accuratiore methodo ad discendi, quæ alios docendo peragitur Sancti Doctoris sensa diligentius scrutati, altius etiam ebibere, & impressere animis: vt ad primas sedes prouecti, vberius in totam Ecclesiam deriuarent.

Et ne quid illis deesset Dominicanæ institutionis, præter Lectorum & interpretum Angelici Doctoris officia, quibus sunt diutius immorati, & immori optassent; cæteris ferè omnibus Familiæ nostræ egregiè perfuncti, ad quam assumendi erant supremam Ecclesiæ administrationem proluserunt. Bartholomeus quidem à Martyribus à Prioratu Benficano ad Braccarensem Ecclesiam; Antoninus post obita in pluribus Cœnobiis Italiæ Prioris, & amplissimæ Congregationis Vicarij Generalis munera; ad Florentinum Archiepiscopatum euectus est. Pius verò V. definitorem comitiorum Prouinciæ semel, aut iterum, quater trium Conuentuum Priorem egit; & pluribus locis quæsitoris fidei frequentius, & promptiori animo partes obiuit: causatus, quod minùs salutis periculo id munus esset

obnoxium; quod propius ad Parentis sui D. Dominici Quæsitorum primi similitudinem promoueret. His verò administrationibus, ad omnium maximam sese comparabat; multaque tum edidit his modicis officiis, quibus se majoribus parem probauit: & dignum cui aliquando diceretur, *Amice, ascende superius.*

Quid enim mirabilius & ad Leonis magni cuius loco destinabatur, Atilæ ferociam compescentis, similitudinem & gloriam propius; quam quod Pio Aluæ Priorem agenti contigit? Tercentum milites fame & prædæ cupidine, accesserant expilandæ domus causâ: hos Pius graui oratione cohibuit; & depositâ audaciâ aliquot diebus quandiù annona non defuit, Cœnobitarum more eos docuit viuere: adeò religiosam modestiam, & pietatem ipse præferebat; vt ad sui imitationem cogeret eos, de quibus verè dictum: *Nulla fides pietasque viris qui castra sequuntur.* Qui hæc à militibus obtinuit, quid à se, vel à Cœnobitis suæ curæ subiectis non exegisse putas & consequutum fuisse?

Plura Quæsitoris munus obeunti maiori constantiâ animi, & pari fœlicitate peracta sunt: quæ alios deterrebant ingentia pericula à magnatum potentiâ, ab hæreticorum furore, in quibus etiam regnabant, loca intrepido animo, & ne quidem occultata veste Dominicani adibat, adeò illi cordi erat Relligio, vt Curiam primarium Rætorum oppidum imperio sacræ Inquisitionis Cardinalium ad dirimendam Hæreticum inter & Catholicum de vno Ecclesiæ Canonicatu controuersiam ingressurus, audire noluerit eos, qui sibi suadebant alieno habitu eò proficisceretur: at ego, inquit, vestem non mutabo; sed in ea pro Religione mortem oppetam, quando id diuino mihi beneficio contigerit. Eo igitur animo profectus quæstionem habuit, litteris consignauit, & Hæreticos ita suæ virtutis admiratione defixit; vt nec sententiæ intercedere, nec in illum aliquid ausi fuerint moliri.

Bergomi grauius incurrit vitæ periculum, susceptâ peractâque secundum iuris formulas in vrbis Episcopum Patricium Venetum Inquisitione hæreseos, cuius ante vehementissimâ suspicione laborantem, & à se conuictum, Romamque deductum; ab Episcopatu

deposuere Iudices. Vbi verò compertum fuit, eo Pium accessisse animo in Episcopum inquirendi; tum ipse, & amici intempesta nocte, armatâ manu Cœnobium ingressi, Dei ministrum ad mortem deposcebant; ille è lecto ad inexpugnabilem sacræ precationis arcem confugit: mox fide plenus, irruentem cohortem vnâ voce ita repressit; vt in fugam omnes conuersi, nihil intulerint damni. At ille ne Deum tentare videretur, memor Dominici præcepti monentis: *Cum persequentur vos in vnâ ciuitate, fugite in aliam*: Bergomo de nocte discedere Rustico duce properauit; auiis itineribus discedenti, paratas viâ rectâ ab aduersariis insidias, diuino potius, quàm humano consilio mirabiliter euasit.

Inter fugiendum tuguriolo exceptus fuit cuiusdam Rustici; quem 16. post modum anno creatus Pontifex, ipsa inaugurationis pompâ, ex circumfusâ multitudine, vt erat tenacissimæ memoriæ, agnouit; & ad se accersito, licet alia omnia tum cogitanti: ego, inquit, Dominicanus Frater ille sum, quem Bergomo Cremonam versus auiis itineribus diffugientem hospitio suscepisti, & mille quingentos nummos aureos ad duarum filiarum dotem; suosque vsus iussit dinumerari.

Quæstionem verò præscriptam ne periret, apud Franciscanum nomine Aurelium Grianum cautè deposuit; eâque magnâ fide seruatâ, & traditâ, ad vrbem remigrauit: rem gestam, eximiamque hominis prudentiam, & fortitudinem, religionisque tuendæ studium omnibus maximè sacræ Inquisitionis præsidibus Cardinalibus, cum admiratione prædicantibus. Nec sine mercede fuit Franciscani fides, nam in Comitiis Romæ habitis, inter sodales ad sacros Pij pedes osculandos ordine procedentem agnouit, cumque ob sibi præstitum officium impensè laudatum Lectriensis Ecclesiæ creauit Episcopum. Quot in vno præclaro facinore insignia virtutum?

Scio Petrum alio loco ad finem 2. diatribæ ausum scribere; quæsitores Dominicanos concreditum sibi munus præter Pontificum mentem sæpe numero obire, *& homines claustro ac vepribus Scholasticis assuetos, ru-*

des apicum iuris, & salu, quo omnia negotia, vt prudenter obeantur, condienda sunt; malè constitutos, feralitate suâ simplices facile percellere, non absque graui religionis detrimento. Calumniam aliàs breuius refutaui quam rei patiatur atrocitas: satis fuerit hîc monuisse, aliter visum hæreticis: intrepidum animum & prudentiam nostrorum hominum sic demirantibus; vt cum maxime vellent arcere, & inferre vim, non potuerint: aliud censuerunt Romanæ Inquisitionis amplissimi & sapientissimi Cardinales; qui Curiæ, Bergomi, quas in nostris Quæsitoribus Petrus desiderat virtutes, in Pio id munus obeunte; non poterant non laudare, ac mirari: Et verisimile est, quibus omnium animos, præsertim Ioannis Petri Carraphæ tum Inquisitionis Principis, & postmodum ad Sedem Apostolicam Pauli quarti nomine assumpti, virtutibus sibi deuicit, subinde ad summos honores, & ad supremum Pontificatus fastigium sibi nihil tum hæc cogitantem, viam muniuisse.

Nam cum Paulus quartus adeò compertæ virtutis hominem Proinquisitorem in vrbe, quem Generalem sacræ Inquisitionis Commissarium appellant, instituisset; & deinde triennio exacto creasset Episcopum: id onus, quod perpetuò sibi cauendum statuerat, detrectanti, & ad monasticam quietem redire flagitanti: Paulus, his, inquit, te compedibus illigabimus; vt ad Cœnobiticam vitam iam amplius redire non possis: quia iam tum cogitabat ad Cardinalium cœtum prouehere.

Sed vt ad collationem nostrorum Pontificum è Dominicanâ familiâ redeam; communem hanc laudem partiuntur ab iis quas meruerant, quibusque se pares probauerant, & præclarè defuncti sunt dignitatibus; quasi à grauissimo suæ salutis periculo sibi timuisse, & toto animo abhorruisse, nec à claustro & scholâ nisi summâ vi auulsos: eò toto impetu rediisse, effractis quibus detinebantur obicibus, vel si id negatum fuit; vno ad matris gremium reditus voto se fuisse solatos. De Diuo Antonino canimus ad *Præsulatum quasi ad cruciatum raptus*, quem vt effugeret, quid non tentauit? Cogitauit abscessum ad exteras & igno-

tas regiones; nec acquieuit nisi imperio Eugenij IV. additis grauiorum censurarũ minis, si parere detrectaret; & vt amissæ solitudinis se aliquã spe aut cogitatione recrearet; ne dum vestem sui ordinis, mores, ritusque seruauit: sed cameræ etiam clauem secum semper gestabat; quasi libertatis aliquando restituendæ pignus: vnde iniquis magnatum conatibus pro iuribus Ecclesiæ inuicto animo obsistenti, cum extrema quæque mala impij minarentur, extractâ suæ cellæ quam secum habebat, claue, respondit, inuitus Præsulatum adiui, sed pro illius iuribus mortem non timeo: sed nec sperare ausim, martyrio indignus: si redire ad monasterium, prioremque statum, hoc graui onere deposito, per vos mihi concessum fuerit, immortali me vobis beneficio deuincietis.

Quid non tentauit Bartholomæus à Martyribus, vt Pontificatus detrectaret onus; & impositum excuteret? Taceo quæ in hanc rem extant Historia eius Gallica nunquam satis laudata. Captiuorum nullus, grauissimo seruitutis iugo oppressus vnquam miseriarum finem libertatemque ardentius expetiuit, aut magis anxiè; quam ille Pontificatus abdicationem, Religionis portum, primamque stationem quæsiuit: idque testatus est responso vno ad Granatensem. Extat verò historiâ Lusitanâ, & obmissum prudenter credo, gallicâ, quod ferè superaret fidem, & à moribus nostris immane abhorreret: Sciscitanti itaque nostro Granatensi; an esset tranquilliori animo, & formidines suscepti officij, turbationesque resedissent: imò, inquit, in dies inualescunt; & vt noris quam sim miserandus, iuranti crede, me deteriori statu esse, homine præfocato animam agente, quam nequeat ad dolorum finem emittere.

Quid de Pio nostro dicam? Multa referunt illius vitæ scriptores florentissimi; quibus probant eius animum rebus humanis maiorem, & intactum, sibique à supremo Pontificatu extremum periculum timentem, & cogitantem etiam exemplo Cœlestini V. Pontificatum à se abdicare: atque hoc illo mentis ab omni ambitu alienissimæ argumento, sibi D. Boromæi animum deuicit. In patrui successorem totis viribus

promouebat, Cardinalem Moronum & Sirletum summa sede dignissimos. Prioris electioni Pius tum Cardinalis Alexandrinus intercessit: quod sub Paulo IV. de fide licet falso accusatus neglexisset, indicia ex iuris formula purgare: nam vt ipse Morono amicè & summâ mansuetudine conquerenti, quod sibi fuisset ad Pontificatum aduersatus; licet insontem sciret: ita est, inquit, Pius, sed domum Petri multò verius quàm Cæsaris, nedum culpe sed etiam suspicione carere oportere.

Sirleto post Moroni repulsam, viro eruditissimo, & innocentissimo impense sine vllâ æmulatione, licet irrito conatu fauit; atque hac in honestos piosque viros perspectâ optimâ propensione addita sanctissima ac religiosissima vita hactenus peracta; sibi primum, Borromæi, deinde cæterorum Cardinalium suffragia parauit: sed cum factâ adoratione vrgeretur electionem voce solemni *acceptamus* confirmaret: diù cogitabundus hæsit inter spem & metum incertus, & post multa, diuinæ demum prouidentiæ confidendum ratus, grauiter suspirans delatam dignitatem suscepit.

Verum sæpius pœnituit se id oneris subjisse cui sustinendo se viribus imparem esse sentiret, ac propterea eo sese abdicare aliquando cogitauit, Cœnobiticæ vitæ, ad quam velut ad portum anhelabat ardentissimo desiderio: contestatus se perfectâ quiete nunquam potitum, nisi in Prouinciâ suâ, dum vitam duceret religiosam.

Aliud sine dubio censebant de Familia Dominicana viri sapientissimi, quam quod comminiscitur Petrus: & dum hos Dominicanos dignitatum compedibus detentos, regressum ad religionem meditantes attendo; venit mihi in mentem Anthei poëtarum, quem fingunt è terra matre genitum, & inuictum Herculis etiam viribus, quandiu in terram lapsu, quasi matris amplexibus suas potuit reparare. Quod hæc fabula ingeniosè inuoluit prodigij genus, Hæroum quos memoraui Christiana virtus verissimè implet. Reditus ad suam matrem, aut illius votum religiosæ disciplinæ qua à teneris annis imbuti fuerant, etiam in summâ dignitate seruatum, fastidium præsentis magnitudinis,

præteritæ paupertatis & obedientiæ ſtudium, & cum licuit ad priora regreſſus, omnibus mundi, carniſque illecebris, & dæmonum artibus inuictos, & Chriſtianæ virtutis, ac fœlicitatis abſolutiſſima effecere exemplaria: quæ paucis delineare placuit, tuiſque, lector, oculis ſubjicere, vt agnoſcas Dominicanos alios prorſus eſſe, quam hic Theophilus nititur ſuis libris tibi perſuadere.

Et ne aſcititiam eſſe hanc Dominicanis virtutem, & quaſi aliunde quam ex S. Dominici inſtitutione comparatam eſſe cauſetur Petrus; ipſi pluribus argumentis teſtatum fecere, ſe ita à Matre imbutos; vt mallent abiecti in eius domo degere, & inter eius filios acceſeri, quam ſummo loco ſedere, vnde caſum timebant, qui excelſa prærupta reputabant. Vt rem concludam egregio exemplo: ſicut de Sacramentorum vſu communis eſt Theologorum regula, omnia prodeſſe, aliqua etiam ad ſalutem eſſe neceſſaria, re, vel voto ſuſcepta; ita eſt de noſtræ Familiæ inſtitutione, eiuſque filiis legitimis: quod etiam in omnes Cœnobitas à priuato ſtatu ad paſtorale officium aſſumptos cadit, iure dixerim, ſi ſalui eſſe velint, & tuti à periculis, quæ grauiſſima impendent è portu Cœnobij in altum adminiſtrationis Eccleſiæ prouectis, exemplo noſtrorum Pontificum, totis viribus eniti debent; vt ſuæ cellæ, & tranquillitati reddantur. Si id aſſequi non detur, exiſtimo votum reditus ad ſtatum Cœnobiticum, vti Sacramentorum illis futurum præſidio & ſaluti. Vim reditus ad clauſtri humilitatem ſenſit Bartholomæus à Martyribus, cui datum eſt, erepto bono iterum frui: cæteri duo ſuis officiis immortui voto prioris ſtatus ſe Deo hominibuſque approbarunt: quorum fuerit majus meritum ad ſapientiorum iudicium remitto.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Pontificiæ horum Dominicanorum res gestæ & virtutes ad Cœnobiticas & institutionem domesticam reuocantur.

VIdebor longius ab instituto abduci, & historiam aut panegyricum horum virorum scribere, potius quàm apologiam communem, liberiori enarratione virtutum, quæ in illis resplenduere. Sed hunc mihi laborem imposuerunt duæ ex infinitis, Petri accusationes atrocissimæ; quibus Dominicanos non solum vt Ecclesiæ inutiles, verum etiam quasi perniciosos toti generi humano traducit, deriuatâ in illos quæ ab hæreticorum furore patimur, malorum inuidiâ seu infamiâ, quæ ex feralitate nostrorum hominum, ait, nata esse. Huic calumniæ parem addit; relatâ in alios & in se bonorum origine: nos inuidiæ quasi tortori cruciandos tradit. Quæ calamitosior aut magis flagitiosa esse potest hominum conditio, eâ quam nobis imponit Petrus, duplicis inuidiæ, malorum perinde, ac bonorum, quasi illorum causæ pœnas justas dare debeamus, & istis vacui in aliis ea iniquo feramus animo? Sed his duabus inuidiæ suspicionibus aut accusationibus amouendis, nihil opportunius occurrit, obseruationibus aliquot in hos tres Dominicanos, quos certum est ex institutione domesticâ, nedum à feralitate, à vepribus Scholasticis, aliisque vitiis, quæ nostræ familiæ, & scholæ velut congenita improperat Petrus; longissimè abfuisse: sed etiam sæculo nequam, & tenebroso suis præluxisse virtutibus, & Ecclesiæ administros fuisse præstantissimos.

Nam quod Antonius à Fonte Majori, sua Hispano idiomate eleganter conscripta Pij historiâ; præfatur de hoc sanctissimo Pontifice, in Antoninum & Bartholomæum cadit. Mirari enim licet in horum quolibet, Cœnobitam disciplinæ obseruantissimum, prudentissimum patremfamilias, consiliarium omni affectu humano majorem, Iudicem integerrimum, optimum

Præsulem, Principem sapientissimum. His omnibus & singulis defuncti sunt officiis, ac si vni naturâ & studio fuissent comparati. Multi has partes seorsim cum laude obeunt: verum animus ad majora, & imperio natus, si parendum sit, male & ægrè subditi munus implet. Nonnulli prudenter & modestè familias suas regunt; sed impares sunt Reipublicæ gerendæ. Alij magna & ingentia moliuntur: sed vix possunt se moderari, vel ad res minutiores animum demittere. Quid horum in istis familiæ & scholæ nostræ alumnis desideres? Et prætermisso Antonino, qui paulò longius à nostro sæculo distat, & tertio proximè præterito ex summâ in regendo prudentiâ Antonini Consiliorum nomen adeptus est: & dilato ad finem hujus articuli Bartholomæo, isto & sequenti paragrapho aliqua de Pio singularia delibabo.

Nulli dubium esse potest, quin sanctissimus Pontifex post diuinæ gratiæ munus, in Cœnobiticam institutionem, & in familiam, ac scholam cui ab infantiâ innutritus fuerat, retulerit omnem rerum à se faustè ac prudenter gestarum gloriam. Nam præter superiora, quibus id testatum voluit: aliis duobus communia, & plura quæ obmitto argumenta, tribus singularibus id euinco. Primùm quidem vix ad summum Pontificatus fastigium euecto in mentem venit grati animi in suum magistrum cura & cogitatio; vt toti orbi Christiano significaret se D. Thomæ, non feralitatem, aut vepres Scholasticos, sed artem sui, aliorumque sapienter regendorum excepisse: solemnique constitutione quintum Ecclesiæ Doctorem, eodem, quo alios, cultu colendum adjunxit; & viginti quinque millium aureorum expensis emendatissimam eius operum editionem curauit: vt omnes agnoscerent sub quo tantus discipulus magistro profecisset. Addo aliud huius intimi sensus indicium.

Cum toto sui Pontificatus septennio in id maximè incubuisset; vt viros ex orbe Christiano nosset præstantissimos de Ecclesia bene meritos, aut qui mereri possent; & ex istis cuiuscunque conditionis, nullo gentis aut commodi, solius virtutis & boni communis respectu, vnum & viginti lectissimos viros in sacrum Car-

dinalium Collegium tribus creationibus statis temporibus habitis, prudenter coaptasset: Episcopos verò per diuersa loca creasset 341. Hac sui Pontificatus administratione omnium maximâ id inspexisse obseruat eius vitæ scriptor Gabutius nunquam satis laudatus; *vt licet personarum acceptio apud ipsum locum non haberet, & modo dignus esset, neminem excluderet; ex omnibus tamen libentius eligebat, eos quos sacris regularium in familiis, ad Christianæ perfectionis formam, quæ potissimum elucere debet in Episcopis; & ad regendas animas multum eruditos, diuque exercitatos esse cognosceret, quos præsertim ad in non ambitio, sed charitas adigeret, vrgeret obedientia*, & his denique gradibus prouehi possent, quibus ipse Pontificatum adiuit. Nam vt quidam de illo scriptum reliquit: *Nec fumosa maiorum imagines, nec inuidiosa diuitiarum magnitudo, nec eblandita Principum commendationes, viam ei ad Pontificatum munierunt: sed eadem illa virtus, quæ ipsum ab incunabulis susceptum comitata est; in illo summo dignitatis solio suis ipsamet manibus eum collocauit.* Et ipse familiares suos ad cauendam ambitionem adhortans, dicere solebat: se pro adipiscendo Pontificatu, nedum pecuniam, aut fauorem hominum; sed ne cogitationem quidem adhibuisse.

Verum cur aliena, aut longius repetita vrgeo argumenta, vindicandæ à Petri accusationibus nostræ familiæ & institutioni? Ipsummet Pium duobus vt ipse loquebatur, sapientiæ & pietatis vberibus à matre suâ educatum; & Diui Thomæ Principiis imbutum attendamus. Quid longa eius institutio domestica? Quid Cœnobiticæ vitæ iam à nobis delibata exercitatio? Quid priuatarum virtutum vis, & impetus, quam prolusio fuit ad summum Pontificatum, & apparatus ad ea, quæ gessit infinita propè præclarissima facinora? Ex D. Thomæ Scholâ non spinas scholasticas, non feralitatem; sed flores tulit pulcherrimos, & copiosissimos fructus. Inde enim primùm hausit vitæ castimoniam, & innocentiam omnis lethalis peccati expertem, virginitatem omnium illecebrarum immunem, & impatientem; duorum qui illi per totam vitam à Confessionibus fuere testimoniis contestatam:

hinc virginitati pudor indiuiduus, quo ſenſibus religiosè compoſitis, oculiſque demiſſis tanta in eo tum animi, tum corporis conformatio, & modeſtia ac grauitas elucebat; vt ſummam ſibi apud omnes reuerentiam, & nomen etiam compararit ſancti Bernardini; quod Diuum hunc vti moribus, ita & corporis gracilitate. & aſpectu venerando, ac modeſtiâ, & pudore referret; cuius virtutis ſibi quaſi ingenitæ memor, & tenax per omnes vitæ partes, antequam efflaret animam intimam laneam ſubuculam, quam vt dicemus primo religionis tyrocinio ſuſceptam nunquam depoſuit, ad humeros retortam, brachiorumque partem nudam ſe habere comperiens, modicis, quæ ſibi ſupererant, viribus, ipſemet eam nitens extendere corporis nuda contexit; deinde manus in crucis modum conformauit, vt hoc vltimo vitæ actu probaret ſibi nihil antiquius, nihilque cordi altius impreſſum pudore & modeſtiâ, ac Chriſti patientis imagine.

Ex eodem germine inſtitutionis Dominicanæ exiſtunt frugalitas, vitæ rigor modeſtiæ adjunctus, comes ad virginitatis munimentum: nam ipſe ſolebat dicere hominem gulæ illecebris addictum, caſtum eſſe non poſſe: & cum eſſet corpore imbecillo magis quam firmo, ſobrietatis ope incolumem ſeſe atque ad ordinarios labores communemque vitæ rationem perpetuò ſeruauit. Nec minus abſtinentiæ, quam modeſtiæ tenax, & filius non degener ſui Parentis D. Dominici, vt cætera virtutum exempla, ſic iſtud rigidioris vitæ perpetuum tenorem ſecutus eſt; vt vix æger à ieiunio ſe eximeret: nunquam verò à carnium abſtinentiâ, ceſſabat, quibus quadrageſimæ, & aduentus, aliiſque ieiuniorum ſtatis diebus in morem ſeruare induxerat. Quare cum ſub mortem grauiter ægrotanti contuſas carnes, contritis amigdalis commixtas, die quodam, quo ab illis abſtinebat, adminiſtri clàm ipſo ſumendas præbuiſſent: nec pietatem neceſſitas vincere, nec palatum fallere potuit aſtutia; expoſtulans aduerſus miniſtrorum fraudem, quod vellent ob duos breues vitæ dies, ipſum à cuſtoditâ per annos ſexagina viuendi lege reuocare. O virum verè ex animo Dominicanum & Catholicum!

Ne per singula decurram, omissis propè infinitis; duo aut tria occurrunt plane stupenda, nec minus ad imitationem accommodata; quam admiratione digna: nullius vnquam mortalium longior vita, aut firma valetudo ad salutem Reipublicæ Christianæ hujus Pontificis incolumitate optanda magis fuit aut necessaria: nec tamen diuturnioris vitæ spe & causâ passus est se à rigore vitæ, cui à pueritia primum assueuerat Religionem Dominicanam, professus, vllo respectu deduci.

Quid de paupertate votiuâ? Quid de adjunctâ humilitate, & vtriusque virtutis studio dicam? Eo à pueritia institutus, ad Ordinis sui comitia, sibique assignata domicilia, ne ab Ordinis sui legibus vel modicè declinaret, pedes proficiscebatur. Et in itinere sarcinulas suas humeris impositas gestabat ipse, vno paupertatis, & humilitatis, & sui Parentis Dominici imitandi desiderio. Atque hinc factum, quod ab Alphonso Aualo Vastii Marchione, & ditionis Mediolanensis pro Hispaniarum Rege Præfecto; licet Vilgebani per viginti quinque milliaria distaret, inde ascitus in conscientiæ suæ Iudicem, vitæ moderatorem & Eleemosynarum erogatorem, nunquam à sodalibus persuaderi potuerit; vt è collatâ stipe pecuniarum sibi conficeret pallium, pluniæ tempore Mediolanum ad Marchionem proficiscenti omninò necessarium.

Sed ad quid ista minutiora refero? Vt agnoscat, Lector; hominem disciplinæ Cœnobiticæ, quâ imbutus fuerat, tenacissimum; totum ex animo Dominicanum, & ab his virtutum Cœnobiticarum seminibus, vt à minimo sinapi grano (quo Euangelij progressum exemplo deformauit Christus,) natas Pontificias virtutes ex summo gradu per totum, qua latè patet Christianum & Turcicum orbem; cum omnium admiratione resplenduisse, quæ nihil à cœnobiticis differant, nisi amplitudine & vsu. Nam quo amaritiæ odio innato, quo votiuæ & Christianæ paupertatis studio pedes itinera conficiebat, deferebat sarcinulas, pallium ex eleemosynis sibi confici minimè patiebatur; eodem animo in Ecclesiâ administrandâ ab omni auaritiæ & lucri specie, à vectigalibus quæ vel minimum

mum id vitij resiperent toto corde abhorruit.

Non dicam summâ rei frumentariæ inopiâ ex Galliâ centum aureorum millibus magnum in vrbem tritici numerum comportari curasse, & viliori pretio quàm constitisset, vendidisse, nec auditas quæstoris ærarij expostulationes hoc detrimentum non mediocre iniquo animo ferentis; cui reponebat Pius quod Reipublicæ saluti gaudioque esset, id non damni sed lucri loco ponendum: præstareque populum rerum ad victum necessariarum copiâ quam arcas otiosæ pecuniæ plenas intueri, & indignum Rege, atque eò magis summo Pontifice, quæstum ex omni occasione odorari, & lucellum in publico negotio quærere.

Verum si quæ vnquam esse potuit honesta & iusta, aut certè excusabilis causa tributorum; nulla fuit ne dicam tolerabilior, sed nec magis necessaria quàm nostro Pontifici, dum sociali bello contra Turcas, magnâ pecuniarum inopiâ premebatur: Cumque plures libelli supplices de beneficiorum quos vocant regressibus offerrentur, ac de soluendis legibus, atque aliis abundè colligendæ pecuniæ artibus multa referrentur, audiit ille quidem omnia, quasi oblatam vellet occasionem arripere; sed mox: Auertat inquit, hoc à me Deus, vt pietatis causâ quidquam agam, aut permittam, quod vel minus pium, vel auaritiæ speciem præ se ferre videatur: inter hæc verò libellos ipsos omnes in ignem coniecit.

Quid de hoc viro Dominicanâ institutione, & Thomisticâ disciplinâ imbuto statues, quem nec belli nec Christianæ Reipublicæ contra Turcas deffendendæ, nec seruandæ ditionis contra latronum Ducem, nec tutandæ vitæ à lethali morbo necessitas inducere potuit, vt à rigore vitæ cœnobiticæ, à fide etiam perfidis seruandâ sine vllo verborum & officiorum fuco, à summâ in subditos sibi populos charitate vel minimùm recederet?

Quare mutato statu, nihil prorsus immutato animo virtutes easdem tenacissimè seruauit, auxitque, & à communium virtutum genere ad heroïcarum gradum prouexit, vt ad propriam salutem primùm comparatas in omnium vtilitatem largissimè effunderet,

A Seneca, nescio quo loco dictum memini, magnum esse qui fictilibus contentus, quasi argenteis & aureis vteretur. At longè maioris animi eum esse, qui diuitiarum contemptu, argenteis perinde ac fictilibus vtatur. Ad primum seu infimum gradum pertinebant Pij Cœnobiticæ virtutes: vt paupertas qua cellam quasi Palatium incolebat. An putas minus fuisse pauperem cum palatium quasi cellam inhabitabat, & hanc alteri præferebat? Virtus cœnobitica isti soli, aut paucis proderat, pontificia toti profuit & illuxit orbi.

Hæc de virtutibus Pij qua cœnobitæ, & qua Pontificis vniuersim dicta atque exemplo paupertatis illustrata valent in singulas, seu illarum inter se cognationem, seu vnius præ alia gradus expendas: omnes Pontificiæ à Cœnobiticis quasi fructus à germine existunt.

Is boni, seu ad naturam, seu ad virtutem & gratiam spectes, vnus est ac certus progressus, vt in se primùm absoluatur, deinde perficiendis aliis intendat, & obstantia mala abigat & profliget; eoque actuosius fit ad sui propagationem, seu ad mali aduersantis depulsionem, quò plenius cumulatiusque fuerit. Hinc tum naturæ tum gratiæ opera, quasi certissima regula metimur. Quis enim dubitet ad virtutis officium, nedum subiecti, quod afficit, sed omnium quibus quacunque ratione prodesse potest, bonum pertinere, & vbi adoleuerit in alia vim illi exerendam esse seu impertiendo augendoque bono, seu minuendo & curando malo?

Hinc facilè Lector intelliget, quas in familiâ & scholâ nostrâ edoctus est, altoque animo impressit Pius noster; virtutum gradus, atque amplitudinem dimetietur: neque enim priuato tantum suo aut sui instituti, sed communi totius Ecclesiæ, omniumque gentium, promouendo bono idoneas paresque probauit, & quâ latissimè officiorum vitæ humanæ & Christianæ patet ambitu, æquarunt, ac penè sunt prætergressæ: quia gratuitò magnâque perfectionis accessione, pleraque stupenda impleuit ex maximâ charitate erogata nullo iure etiam summo exigenda.

Miramur, quî fieri potuerit vt vnus iam prouectæ ætatis, morbis debilitatá & accelerata senectute, tot

tantaque molitus sit, & fœlicissimè confecerit. Sola edidit decreta, profligandis malis, aut commendandis virtutum operibus, quæ poterant laboriosissimum longioris Pontificatus principem distinere.

Nullum enim est vitij aut peccati, nullum boni genus, quod illum effugerit, & mala à maximis ad minima vsque non sit perfecto odio insectatus; nullum vitæ humanæ & Christianæ officium non est impensissimè prosecutus. Quis vnquam Episcoporum diligentissimus vnius Diœcesis exactiorem quam ipse totius Ecclesiæ curam sollicitudinemque gessit? Quis distinctiùs paterfamilias, quæ domesticorum singulis conueniant, quam ipse Laïcorum, seu Deo sacrorum hominum cuique pro suo gradu consentanea in numerato habuit, aut præscripsit? Hæc est tum altissimæ sapientiæ, qualem D Thomas docet, vocatque architectonicam; tum virtutis consummatæ, quibus à puero fuerat imbutus, vis efficacissima.

Quid mirum si Pontifex exactissimæ Innocentiæ, qui nullum vnquàm graue peccatum admisit, nullâ se voluptate inconcessa passus est allici; omnibus vitiis bellum indicat, aliosque eadem qua seipsum seueritate moderetur? Quid mirum si altissimæ paupertatis vir; qualem Hieronymus Anastasium vnum Pij decessorum appellat: paupertatem Christi ore & exemplo consecratam, non solum in se, sed etiam in cognatis amarit, eosque voluerit, quod plurimi faciebat, boni secum consortes esse, imitatus Christum qui sibi, matrique ac discipulis thesaurum hunc præ omnibus diuitiis pretiosiorem seruauit? Ille quidem sic cognatos habuit, vt communis originis ipse memor, eos suæ conditionis non pateretur obliuisci; bonaque daret, non ad delicias & pompam superflua, vel ad augendam, sed ad sustinendam cui nati erant, sortem necessaria: Quare multis principibus etiam viris, expostulantibus dari propinquis subsidia tenuiora, quam tanti principis cognatos deceret, & largiori manu cum illis agere suadentibus, reponebat, etiam de his modicis, an saluâ conscientiâ daret sæpe dubitasse: quia Ecclesiæ bona in ejus tantum sacros vsus, non ad luxum aut ditandos propinquos erant à sanctis legibus destinata. Addebat,

se ad Pontificatum à Deo vocatum fuisse, vt Ecclesiæ suæ, non vt consanguineorum commodis, aut cupiditati inseruiret.

Malè profectò conueniebat, & hominis fuisset à se ipso dissentientis, si in se parcus & austerus, qui in summâ dignitate constitutus, toto die vix duobus Iuliis pascebatur, in suos indulgentior & prodigus fuisset: atque illâ sui discordiâ non iam laudandus aut mirandus, sed penè ineptus & ridiculus, aut certè suspectus euasisset, seruatus ille ad mortem vsque vitæ rigor, omnis remissionis adeò impatiens; vt dum subuculam laneam cui à tyrocinio Religionis assueuerat, medicus ægro iussisset in lineam mutari; non conquieuerit, donec prior restitueretur, in eâ, vti D. Martinus in cilicio moriturus: & credidisset cum eodem sanctissimo præsule si aliud Ecclesiæ exemplum dedisset, se peccaturum.

Nimis anxiam hanc paupertatis, vel seuerioris disciplinæ sollicitudinem, in Pontifice sene, ægro, & morituro causaremur, si Ecclesiæ bona suis ad luxum fuisset elargitus; sed hanc dissentionem actionum, quâ virtutes inumbrantur, ac penè pereunt, ipse diligentissimè cauit, & paupertatem ac humilitatem Christianam vbique amauit, & prosecutus est. Hinc vix sibi ad victum necessaria dabat: Cum suis paulò liberaliùs quam secum agebat, suppeditatis quæ primam conditionem decerent, non mutarent in majus.

Eadem est cæterarum virtutum, quæ in pontificatu eluxerunt, cum Cœnobiticis cognatio: ab istis suam illæ vim & originem, à pontificiis Cœnobiticæ lucem hauserunt. Ante pontificatum iam comparatæ eodem fortè gradu, latebant aut lucebant obscurius, in altiorem prouectæ locum, longiùs latiusque resplenduerunt. Priuati hominis virtutibus, duo à dignitatibus bona adueniunt, & si illis excidant, totidem pericula impendent, dignitatum accessione pluribus prosunt, & innotescunt: si genuinæ sint & legitimæ probentur, inualescunt; si adulteratæ & fucatæ, in fumum euanescunt; aut veluti nix ad solis radios, illo splendore colliquescunt: si debiliores sint, licentiâ quod libuerit agendi, grauissimè tentantur, & plerumque pereunt

& corrumpuntur. Hinc fit, homines dum vitam agunt priuatam, gratos, modestos; vbi ad altiorem prouecti sunt gradum, prioris conditionis & beneficiorum obliuisci, injuriarum memores & vltores, qui nolint æquo cum aliis iure viuere, sibi omnia arrogent, & nedum humilitatis, sed vix etiam humanitatis memores, cæteros hominum, seruorum, ac penè brutorum loco habeant: hæc vitia, non tam dignitatum sunt quam hominum, eò malis artibus enitentium.

Ab illo contagio remotissimum cum multis argumentis se Dominicanus noster probauit, tum maximè cum ex familiaribus suis percuntanti, quid de sua ad Pontificatum assumptione populus sentiret, & respondentibus priscæ ac nimis duræ seueritatis metum animos incessisse, reposuit: *confidimus Deo, eius ope nos ita facturos, vt maiorem ac longiorem ex obitu nostro, quam ex hâc susceptâ dignitate metum, aut mærorem homines sint percepturi.*

Vaticinium hoc, vt consilium, aut votum verè impleuit. Quamuis enim vera humilitas nostri contemptum ingeneret, non tamen virium nostrarum ex gratiâ & virtute, ignorationem, & diffidentiam inducit: imò illi optimè conuenit cum magnanimitate. Hinc Granatensis noster Bartholomæo à Martyribus à se adacto ad Braccharensem Archiepiscopatum, inter alia monita hoc postremum, quasi omnium maximum adjunxit; vt grauitatem cum affabilitate, humilitatem cum magnanimitate conciliaret vinculo indissolubili. Id temperamenti & cognationis genus mirè iniuit & seruauit vterque Dominicanus. Hinc fit vt nullum illis ex summis dignitatibus vitium adhæserit; sed maxima inde lux accesserit, & de omnibus bene merendi facultas: vnde obscuriores sub priuati Cœnobitæ statu veluti sub modio occultæ quasi ex altissimo loco emicuerunt, ad sui, suæque familiæ gloriam ad omnium exemplum & salutem.

Hinc quas diligentissimè excoluerat Pius Religionis exercitationes, quod ab infantiâ conceperat, & impleuerat diuinæ voluntatis, & gloriæ vbique spectandæ, & quærendæ votum, euulgauit, hoc vatis regij in insigne assumpto, & diplomatibus inscripto, altiusque cordi

se ad Pontificatum à Deo vocatum fuisse, vt Ecclesiæ suæ, non vt consanguineorum commodis, aut cupiditati inseruiret.

Malè profectò conueniebat, & hominis fuisset à se ipso dissentientis, si in se parcus & austerus, qui in summâ dignitate constitutus, toto die vix duobus Iuliis pascebatur, in suos indulgentior & prodigus fuisset: atque illâ sui discordiâ non iam laudandus aut mirandus, sed penè ineptus & ridiculus, aut certè suspectus euasisset, seruatus ille ad mortem vsque vitæ rigor, omnis remissionis adeò impatiens; vt dum subuculam laneam cui à tyrocinio Religionis assueuerat, medicus ægro iussisset in lineam mutari; non conquieuerit, donec prior restitueretur, in eâ, vti D. Martinus in cilicio moriturus: & credidisset cum eodem sanctissimo præsule si aliud Ecclesiæ exemplum dedisset, se peccaturum.

Nimis anxiam hanc paupertatis, vel seuerioris disciplinæ sollicitudinem, in Pontifice sene, ægro, & morituro causaremur, si Ecclesiæ bona suis ad luxum fuisset elargitus; sed hanc dissentionem actionum, quâ virtutes inumbrantur, ac penè pereunt, ipse diligentissimè cauit, & paupertatem ac humilitatem Christianam vbique amauit, & prosecutus est. Hinc vix sibi ad victum necessaria dabat: Cum suis paulò liberalius quam secum agebat, suppeditatis quæ primam conditionem decerent, non mutarent in majus.

Eadem est cæterarum virtutum, quæ in pontificatu eluxerunt, cum Cœnobiticis cognatio: ab istis suam illæ vim & originem, à pontificiis Cœnobiticæ lucem hauserunt. Ante pontificatum iam comparatæ eodem fortè gradu, latebant aut lucebant obscurius, in altiorem prouectæ locum, longiùs latiusque resplenduerunt. Priuati hominis virtutibus, duo à dignitatibus bona adueniunt, & si illis excidant, totidem pericula impendent, dignitatum accessione pluribus prosunt, & innotescunt: si genuinæ sint & legitimæ probentur, inualescunt; si adulteratæ & fucatæ, in fumum euanescunt; aut veluti nix ad solis radios, illo splendore colliquescunt: si debiliores sint, licentiâ quod libuerit agendi, grauissimè tentantur, & plerumque pereunt

& corrumpuntur. Hinc fit, homines dum vitam agunt priuatam, gratos, modestos; vbi ad altiorem prouecti sunt gradum, prioris conditionis & beneficiorum obliuisci, injuriarum memores & vltores, qui nolint æquo cum aliis iure viuere, sibi omnia arrogent, & nedum humilitatis, sed vix etiam humanitatis memores, cæteros hominum, seruorum, ac penè brutorum loco habeant: hæc vitia, non tam dignitatum sunt quam hominum, eò malis artibus enitentium.

Ab illo contagio remotissimum cum multis argumentis se Dominicanus noster probauit, tum maximè cum ex familiaribus suis percuntanti, quid de sua ad Pontificatum assumptione populus sentiret, & respondentibus priscæ ac nimis duræ seueritatis metum animos incessisse, reposuit: *confidimus Deo, eius ope nos ita facturos, vt maiorem ac longiorem ex obitu nostro, quam ex hâc susceptâ dignitate metum, aut mœrorem homines sint percepturi.*

Vaticinium hoc, vt consilium, aut votum verè impleuit. Quamuis enim vera humilitas nostri contemptum ingeneret, non tamen virium nostrarum ex gratiâ & virtute, ignorationem, & diffidentiam inducit: imò illi optimè conuenit cum magnanimitate. Hinc Granatensis noster Bartholomæo à Martyribus à se adacto ad Braccharensem Archiepiscopatum, inter alia monita hoc postremum, quasi omnium maximum adjunxit; vt grauitatem cum affabilitate, humilitatem cum magnanimitate conciliaret vinculo indissolubili. Id temperamenti & cognationis genus mirè iniuit & seruauit vterque Dominicanus. Hinc fit vt nullum illis ex summis dignitatibus vitium adhæserit; sed maxima inde lux accesserit, & de omnibus bene merendi facultas: vnde obscuriores sub priuati Cœnobitæ statu veluti sub modio occultæ quasi ex altissimo loco emicuerunt, ad sui, suæque familiæ gloriam ad omnium exemplum & salutem.

Hinc quas diligentissimè excoluerat Pius Religionis exercitationes, quod ab infantiâ conceperat, & impleuerat diuinæ voluntatis, & gloriæ vbique spectandæ, & quærendæ votum, euulgauit, hoc vatis regij in insigne assumpto, & diplomatibus inscripto, altiusque cordi

insculpto Versiculo, *Vtinam dirigantur via mea ad custodiendas iustificationes tuas*. Hinc quas ad Deum exorandum adhibere solebat omnis generis precationes, afflictationesque corporis, imposito totius Ecclesiæ onere, feruentius iteratæ & congeminatæ sunt. Meminerat enim se Moysis loco esse: nec tam militum manibus, quam suis in cælum sublatis, ieiuniis, vigiliis & lachrymis Ecclesiæ victorias comparandas esse. Hinc ingenita in referendâ gratiâ liberalitas, quâ antiquior illi nulla virtus erat, cum facultate aucta in omnes de se, aut de Ecclesiâ bene meritos. Hæc vna Pij nostri virtus, cum illo ferè nata, & variis pro ætatis progressu gradibus ad summam cum Pontificatu prouecta, copiosissimæ historiæ materiam suppeditaret. Hoc vnum nonnulli in illo desiderabant, vt in domesticos qui sibi afflicto & pauperi summâ fide inseruierant, minùs liberalis gratusque esset.

Sed quem vidimus magnanimitatis cum humilitate, grati animi cum supremâ dignitate, fœdus arctissimum ineuntem; haud scio an fœlicior & magis admiratione dignus sit, cognatione comitatis & clementiæ cum seueritate, misericordiæ cum justitiâ, constantiæ cum modestiâ, prouidentiæ & sollicitudinis in pauperes, cum paupertatis studio, odioque lucri, vel minimum illiberalis. Equidem mansuetudinem ita cum grauitate temperabat, vt neque de authoritate facilitas, neque seueritas quidquam de familiaritate detraheret, & quod in Patre Gondrano summè & meritò laudat eius vitæ scriptor; omnes tandiù patienter auscultabat, quandiu volebant ipsi; nec loquentem quemquam interpellabat, & quoties pro suo cuique desiderio satisfacere non poterat, id ipse ægerrimè ferebat.

Quosdam memores suarum in illum offensionum, eo creato Pontifice metu vltionis aut pœnæ quam commeruerant, fugam cogitantes suâ humanitate detinuit; quâ offensiones non pœnis sed officiis ita anxiè compensabat, vt vix ipse satis sibi facere posset; veritus ne quam offensionis memoriam sibi superesse, qui se læserant, suspicarentur. Vnde etiam illud ferebatur, iniuriae aliquando Pium offendisse, quod ipse in illos esset liberalior & benignior; vt paris videretur esse

compendij, bene aut malè de Pio meruisse; quod illos ex æquitate & grati animi sensu pro beneficis, istos ex summâ charitate pro iniuriis liberalissimè haberet.

Et quamuis esset feruido ingenio & ad subitos iræ motus prono, turbidos tamen nunquam admisit; aut ita temperauit, vt irato animo ac multò minus odio in quemquam cubitum se nunquam contulisse testaretur. Et hanc naturæ propensionem, quasi in propassionem mutatam accomodabat rebus fortiter gerendis, aut iustitiæ splendori à sceleratorum hominum iniuriis vindicando. Hæc summæ seueritatis, cum pari clementiâ, admirandâ potiùs quam imitanda consensio, multis enituit argumentis, eodemque fœdere cum magnitudine animi coniuncta humilitas, vnde sibi contradici nedum patiebatur, sed etiam optabat maximè. Hinc gratiæ relatæ Cardinali Commendono suo apud Cæsarem legato, quod iussis suis etiam iteratis, ad rigorem non obtemperasset, melius pro tempore consilium secutus, in quo præter vnam Reipublicæ salutem se nihil omninò spectare, nihil intueri significauit.

Sed quem ad feralitatem, cum cæteris quæsitoribus Dominicanis, naturâ ac studio comparatum suspicari posset, ex Petri accusatione, Lector; aduertat velim, quantum ab illo vitio abfuerit, suumque institutum vindicet cum relatis, tum maximè hâc vltimâ qua obseruationes superiores in cognationem virtutum pontificiarum cùm Cœnobicitis concludam. Iam à multis obseruatum est, nusquam sub vllo Pontificum, aut Principum, majores fuisse expensas, aut minora mitioraque vectigalia. Et cùm ingruentibus à Turcarum & Hæreticorum rabie, aliisque calamitatibus nunquam rei pecuniariæ maior fuerit necessitas, aut inopia; nullum tamen probauit, aut passus est lucrum, ne dicam minus æquum, sed nec quod minus etiam deceret. Reus prædiues morte dignus, ad pœnas redimendas nummum aureorum decem millia pro sui redemptione, vel supplicij commutatione pollicebatur. Eam pecuniam recusauit Pius & cum eo lege agi præcepit: quia si pecuniis crimina passim redimantur, non diuitibus, sed pauperibus tantùm à legibus pœnæ fuerint constitutæ.

Nec minus illuſtre eſt quod in eandem rem exemplum ſubjicio. Hiſpani quidam principes coniugij causâ, ſolui ſe legibus poſtulabant, nummum aureorum quindecim millia Pontifici penſuri. Ipſe poſtulatorum momentis diligentius expenſis, legitima vbi cognouit; nullâ pecuniâ receptâ indulſit quod vrgebant: objicienti Datario eam ſummam, ſaluis legibus, accipi poſſe, atque in vſus pios impendi, ſubiecit Pius, verba concilij ſunt rarò, ex causâ, & gratis.

Quendam callidis exquiſitiſque artibus inſtructum, exigendæ pecuniæ, abſque populorum damno modos ſe aperturum pollicentem, non modo non audiendum putauit, ſed etiam Româ quam primùm iuſſit abſcedere; ratus improbabile, poſſe principem id ſine populorum detrimento præſtare: hinc ſummam quingentorum millium aureorum, Reipublicæ Chriſtianæ grauiſſimis negotiis penè oppreſſæ, à Senatu Romano ex vectigalibus colligendam repulit: quod perinde in pauperum ac diuitum onus cederet, nec admiſit niſi voluntariâ diuitum largitione erogandam.

Sed haud ſcio an ſuperiora exempla vincat poſtremum, quod ſubiungo. Prælio ad Mongunturcium, maximè Pij auxiliaribus copiis, & precibus fœliciſſimo, Comiti Montis Floris exercitus Pontificij Imperatori, ſe Vticenſis princeps Hugonotorum dediderat, pactâ redemptionis decies mille nummorum aureorum ſummâ; ægrè tulit Pius hæretico parcitum fuiſſe. Sed cum æquitas non pateretur pactum reſcindi, & captiuum detineri, iuſſit ne redemptionis causâ quidquam acciperetur, vt vel inde poſſet intelligi, vnam Dei gloriam cum religione ita animarũ ſalute coniunctam, præterea nihil Pium nedum illo bello, ſed toto pontificatu domeſticâ, & Dominicanâ inſtitutione imbutum, ſpectauiſſe.

Nec obſtrepat Petrus noſtros homines vepribus Scholaſticis aſſuetos nihil aliud quam feralitatem ſpirare, clementiæ, humanitatis ac prudentiæ infinita exempla prætermitto, vno contentus.

Harum virtutum immortale monumentum eſt Sixtus Senenſis patre Hebræo natus, Franciſcanæ familiæ nomen dederat, ſed in gentilitiam impietatem ſemel & iterùm delapſum, & in errore pertinacẽ flammis expiando

respexit Deus, & Pij tum proinquisitoris Romani operâ, ad meliorem mentem reuocauit, veniâque apostasiæ cum facultate (quia id maximè optabat) mutandi Ordinis obtentâ, suis ipse manibus, & propriâ veste induit Pius, & hoc æternum Ecclesiæ, Reipublicæ litterariæ; ordinique Dominicano ornamentum, summâ prudentiâ, ac clementiâ comparauit: vt ipse præfatur suæ Bibliothecæ ad Pium: *Tu me olim ab in inferis reuocatum, & errorum tenebris erutum, sinceræ veritatis lumine illustrasti & ad sublimis disciplinæ obseruantiam perductum, habitu sanctæ professionis tuæ, tuis ipse vestibus, tuis ipse manibus induisti, & in filium tuo renatum spiritu adoptasti.* Nec minus opportunum est Pij nostri exemplum accusationi inuidiæ, quam feralitatis depellendæ: quare tanti mali à nobis auertendi causâ, patietur æquus Lector aliquot obseruationes superioribus addi.

Paragraphus Tertius.

De rerum à Pio V. gestarum magnitudine.

Pontifex tot virtutum præsidiis & ornamentis instructus, ex disciplinâ Dominicanâ, cuius per totam vitam ad mortem vsque tenacissimus fuerat, seruatis etiam vel minimis partibus & officiis, Apologiæ nobis loco est, aduersus omnes Theophili criminationes; sed longè validiùs illo exemplo depellentur, si addamus tot tantasque huius Dominicani virtutes, rerum fœliciter gestarum magnitudine æquatas fuisse.

Non vnus est virtutis apud nos gradus aut honor: nam cum vti Diuinitas occultissima sit, & tota inaspectabilis, non alia ad eius notitiam laudemque ac iustam æstimationem via nobis patet, quam quæ nos ad Deum ducit, nempè variæ multiplicesque operationes, quibus se prodat, nostrisque oculis se visendam subjiciat. Hinc fit plerosque sapientiâ & sanctitate summos, apud nos ferè nullos esse: quia nihil aut modicum ad sui gloriam & aliorum vtilitatem peregerint, seu morte, cum magnam sui expectationem excitassent, in

procinctu ingentium rerum prærepti; seu occasio defuerit, priuatam & minus actuosam vitam secuti, seu fœlicitate destituti sint.

In Pio nihil eorum, vel cuiusquam boni desideres, præter longiorem pontificatum, absoluendis, quas faustè fœliciterque inchoauerat rebus: eximiisque virtutibus, à me Paragrapho superiori, obiter delibatis accesserunt plurima præclarè inuenta, prudenter instaurata & fœlicissimè gesta: Quid enim non toto septennio sui Pontificatus, licet senectâ, morbisque oppressus non tentauit, non induxit, non peregit? Quid mali non est aggressus, non profligauit ad Reipublicæ Christianæ salutem, ad sui nominis, suæque matris à qua imbutus fuerat, gloriam immortalem?

Non adeò sum vecors, aut inuidus, quin agnoscam infinita ab hominibus aliorum Ordinum, & plura etiam quam à nostris, ad Reipublicæ Christianæ gloriam & salutem quotidie obiri, nulla pietatis officia prætermitti, quibus non defungantur egregiè, aliosque doceant; denique noua quotidie in Ecclesiam merita comparare. Sed ausim dicere vix quicquam ab illis susceptum, charitatis exercendæ aut Religionis propagandæ causâ, quod pari studio maiorique authoritate non occuparit impleueritque noster Dominicanus. Et ne per singula decurram aliquot insigniorum operum delibabo.

Multi piorum hominum & ex variis familiis, salutis animarum studiosissimi prouinciam longè difficillimam susceperunt, milites Christianos ferociam, rapinas rixasque, duella, licentiam morum, ludos bacchanalia aliásque impiæ gentilitatis reliquias dedocendi, scortationes ac meretrices profligandi; vt depulsis his sceleribus moribusque teterrimis, melioribus & Christianis hæc hominum genera à religione magis aliena imbuendi: at qui vnquam Principum vel Religiosorum, majori curâ ac fructu ad Christianam disciplinam instituti sunt exercitus, quam quos Pius in Galliam aduersus hæreticos misit, vel contra Turcas comparauit, præscriptâ ducibus ad Christianam disciplinam imbuendorum militum formulâ & ratione, datis sacerdotibus, qui eos ad sacro-sanctæ Confessionis,

& Eucharistiæ frequentem vsum cohortarentur, æternæque morientium saluti consulerent, & identidem monerent, consiliorum, præceptorumque pontificiorum, nempe singulos suis contentos esse stipendiis, nefaria maledicta in Deum execrati, corruptum ludendi morem, aliaque vitia defugere: vt vel hac ratione per exempla cognoscerent illi populi, ad se missos esse sanctæ Ecclesiæ milites verè Catholicos, qui eos ab hæreticorum furore, atque impietate vindicarent; non autem dissolutos homines, qui incolarum bona aut domos expilarent? Sic imbutis militibus à Pio nostro senserunt hæretici, & Turcæ, sibi non minus ab illorum pietate, quam ab armis timendum esse, & impendere periculum; vt videatur suo sæculo sanctissimus Pontifex, Christianorum sub Antonino Imperatore pro Imperio Romano aduersus Marchomanos in Germania, militantium fulminatricem legionem instaurasse. Quos enim illi olim Imperij Romani, isti à Pio imbuti milites Romanæ Ecclesiæ hostes diuinâ virtute profligarunt.

Verum in hac Christiani exercitus institutione, Pius vti in plerisque aliis vitæ & administrationis partibus, dubium planè facit, sapientisne Principis, an Pontificis sanctissimi munera accuratiùs obierit. Nam quos Christianis moribus imbuendos curauit, ad strenuè agendum animauit, summâ in dando stipendio liberalitate, ac magnificentiâ in remunerandis pro cuiusque merito singulis: nec non diligenti curâ, quam vt cibaria & commeatus abundè suppeterent geri volebat, & item eis qui vel ex morbo vel ex vulnere decumberēt sedulâ adhibendâ curatione: quos etiam eo vnde profecti erant, quoad eius fieri posset; incolumes reducendos, sumptibus suis curaturum esse pro sua charitate pollicebatur ipse, inseq; recipiebat. Sic passim tota Ecclesiæ administratione miscuit principis prudentiam cum Pontificis charitate. Hinc vt ante obseruatum est magnâ inopiâ rei frumentariæ, maiorem copiam viliori pretio diuidendæ ex Gallia exportari curauit. Sed ne videretur nimiâ vllâ charitate non tam consulere necessitatibus pauperum, quam ignauiam fouere, nobilem agriculturæ artem instaurauit, eam-

que in finibus vrbis exercentes agricolas, & alios ipsi arti præfectos magnis & amplis muneribus, ac decretis auxit, & exornauit.

Eadem vbiquè huius Dominicani historiam legentibus, omni feralitate semotâ, sese ingerit imago sapientissimi principis cum sanctitate Pontificiâ; hoc discrimine, quod interdum par sit vtriusque virtutis laus & species, sæpius verò sanctitas emineat, ac penè Principis dotes inumbret. Hinc natam puto in rebus conficiendis fœlicitatem, quod nihil nisi sanctum, Deo duce, diuino potius auxilio, quam humano consilio aggrederetur. Cum singulis diebus sacrum faceret, quoad per valetudinem licebat, hinc dictum à prudentibus viris, minimè fieri posse, vt is quidquam consilij caperet, nisi vtile, ac Regi salutare, qui nullum ferè diem prætermitteret, quo non hospitem, & tanquam sui consilij authorem Deum reciperet.

Sed cuius magisterio ferociam milites dediscere, meretrices, is ipse suscepit, quam ejurauerant pudicitiam docendas. Itaque suum pontificatum exorsus est edicto grauissimo de expellendis ab vrbe meretricibus, quarum numerus & petulantia eò excreuerat, vt egregias vrbis domos, & vias publicas, cum piorum & exterorum scandalo, occuparent. Sed triumviris vrbis conseruatoribus huic legi acriter obsistentibus, ob caussas nescio quas politicas, & lucri gratiâ, silentium imposuit his grauissimis verbis; scilicet Romani Senatus officium eò recidisse, vt impudicarum mulierculарum patrocinium susciperet: adjecitque, nisi illæ Roma cederent, se vnâ cum vniuersâ curiâ ex vrbe migraturum.

Hoc edicto impudentioribus depulsis, plures ad saniorem mentem reuersæ de matrimonio, & deserendâ turpitudine seriò cogitarunt; quò facilè impulerunt eleemosynæ iis effusissimè collatæ: quæ metu paupertatis segniores erant ad vitam honestiorem, & terror illatas in sterquilino sepultum iri quoquot in ea fœditate è viuis excessissent. Nec mortuum deseruit vis benefica in curando id genus impudicitiæ morbo, ferè immedicabili: obstinatiores, auditâ eius morte, lætabundæ ad eius feretrum accesserunt illudendi causâ, sed

conspectu corporis ita sunt perculsa eorum corda, vt quod superstes non potuerat obtinere, defunctus in feretro ad lachrymas & emendationem vitæ coëgerit.

Qui militum & meretricum, è toto malorum genere insanabilioribus morbis potuit mederi; quid putas à clericis, aliisque honestioribus Laïcis non obtenturum? verum quis in profligandis è Christianâ societate, quæ supererant ab Ethnicâ superstitione corruptelis, zelum sanctissimi Pontificis possit verbis exæquare, & quæ à tanto exemplo nata sint bona? Vt paucis quæ fusius prosequuntur eius vitæ scriptores, perstringam; singula ad vnum caput nempe ad fidem, quæ per charitatem operatur, toto orbe sparsam; illique velut capiti visibili illigatam sancitamque, facilè est reuocare. Vnam enim videtur fidem inspexisse; ad illam velut ad totius vitæ, suæque administrationis scopum collimasse.

Et cum ex Angelico Doctore fidem sic constitutam, id est, ex charitate operantem, tria malorum genera impetant; nempe Catholicorum peccata, quæ charitatem vnde fides vitam & meritum haurit extingunt; errores hæreticorum, qui fidem indiuisibilem euangelio explicatam diuidunt, ipsaque perimunt diuisione; & Iudæorum impietas, qui veteri testimonio prænuntiatam abdicant; ac Gentilium denique, & Turcarum, qui nec noui nec veteris Testamenti professione susceptam aut promissam damnant & execrantur: Hos omnes fidei hostes, non vno loco, sed vbique gentium aggressus est Pius, tantâ fœlicitate, vt quas Paulus Epistolâ ad Hebræos eloquentiâ omni humanâ maiore in heroas fidei congerit laudes, nihil ab illis degener, nec forte impar Pius commereatur; & de illo iure dixeris nedum *per fidem*, sed ipsius fidei propugnandæ causâ *vicisse regna operatum esse iustitiam, &c.* Illi quidem vno vel altero loco aut certè intra vnius angustæ Regionis metas, aut vno pugnandi genere contra fidei hostes decertarunt; at Pij quæ vincit mundum fides totum latè orbem complexa est, nullamque prætermisit regionem in qua aliquod pietatis operæ pretium non ediderit.

Nam vt obmittam per omnes Christiani orbis par-

tes efficacissimè Tridentini Concilij decreta in mores inducere conatum, cultum diuinum, emendato Missali libro, Breuiario Romano, Deiparæ officio ordinato vbique instaurasse, & sanctissimis legibus disciplinam Ecclesiasticam auxisse & confirmasse, eliminatis prope modum infinitis superstitionibus, corruptelis, & omni pietatis ac virtutum genere inducto: in Germania quidem (vt paucis totum orbem Christianum decurramus Pij sapientiâ innouatum) Laïcorum principum audaciam, qui inconsultâ sede apostolicâ, jus sibi arrogabant de fidei controuersiis statuendi, compressit: in ordinem coëgit principes Ecclesiasticos, qui Romanæ Ecclesiæ fidem statâ formulâ profiteri in dies subterfugiebant: ab Austria confessionem Augustanam ipsius Imperatoris summè Catholici ignauiâ inducendam plenis Comitiis, in eius familiæ æternum dedecus depulit, non tam litteris consiliisque (quæ frustra tentauerat, sed ipsa Pij imagine visa Imperatori,) vt ipse fatebatur flagello quod manu tenebat sibi minitantis.

Quid de Melita dicam? Ioannes Valeta summus Ordinis Hierosolymitani Magister, longissima obsidionis pericula & incommoda expertus, metu grauioris ad quam Turca, se majoribus copiis accingebat, cogitabat de hoc Reipublicæ Christianæ propugnaculo deserendo, cuius se defensioni imparem credebat; & reuera vacuam reliquisset à Turcis occupandam insulam, nisi Pius detinuisset, tum litteris Apostolici feruoris, tum pecuniarum vi ex suo ærario, & vndequaque collectâ, adeò opportunè, vt septimo mense, noua arx quæ nomen à Valetâ habet, iustius à Pio, cujus expensis constructa fuit, stetisset inexpugnabilis, & Turcam à secundâ obsidione deterruisset.

Nescio an Respublica Christiana firmius habeat Melitâ propugnaculum, aut Austriâ purioris fidei familiam & prouinciam: vtrumque verò bonum illi à Pio comparatum demonstrat rerum series à me enarrata, quæ Dominicanos docet non esse, vt obtendit Petrus, ita sua feritate Ecclesiæ perniciosos.

Quid de Pannonia dicam Germaniæ contermina? Illa etiam ingentia Pij in se beneficia prædicat: Nam vt ob-

mittam, audito Solimani in eam Prouinciam armorum apparatu, ad sociale bellum Principes Christianos impulisse, Commendonem legatum ad Cæsarem, & ferè ab omnibus destitutum iuuisse pecuniis, & auxiliaribus copiis, Principum Italiæ non contemnendis, & solemnibus supplicationibus, quibus nec infirmâ valetudine, nec caloribus maximis deterreri potuit, quin primus adesset: Atque Dei exorati argumentum non leue fuit, mors subita Solimani, triduo antequam Siguetum, quod longâ obsidione premebat, dederetur. Nihil potuit optatius Ecclesiæ contingere morte Tyranni, à quo sex quadraginta annorum cladibus fuerat diuexata.

Obseruat Lypsius tres Imperatoriis virtutibus summos Principes, Solimanum, Franciscum primum, & Carolum quintum, nisi eâdem ætate nati pares animo & bellicâ fortitudine, suos mutuò progressus intercepissent, magnam orbis partem occupaturos: sed vi fati sibi ad res magnas fuisse impedimento; vnde Solimanus Caroli quinti miratus fœlicitatem noluit cum illo prælij aleam experiri; veritus ne magis eius fortuna quam armis vinceretur: sed plus sibi à Pij precibus, quam à Caroli fœlicitate timebat, & damnum passus est, suâ ad Siguetum inopinatâ morte, quam ipsimet Turcæ in Pij supplicationes referebant: vt inde agnoscat Lector, hoc etiam posse inter merita hujus Dominicani recenseri.

Quandoquidem Aquilonis, vnde omne panditur malum, & Septentrionales ingressi sumus regiones in Poloniam, Prussiam, & ad Moscos vsque progrediamur: eò enim Pij nostri sollicitudo pastoralis fœlicitasque penetrauit. Et à Prussiâ quidem Catholicæ Religionis cultus, hæresi Lutheranâ depulsus, exulabat; & iuge sacrificium à Dantisco inter Europæ Emporia celeberrimo, planè defecerat. Verum Pij nostri zelo & authoritate suis fratribus templum & Cœnobium restitutum est, & collapsa Religio missis Concionatoribus cœpit instaurari; & quos in posterum habuit, progressus non pœnitendos in Pium referri oportet, qui primus occlusam ad Euangelium, & salutem viam aperuit.

Sed plura maioraque Poloniæ, quam Prussiæ contulit beneficia: non dicam Moscum illi imminentem, missis eò solertibus viris, à consilio Poloniam aggrediendi deductum; vt fœderi contra Turcam communem hostem sese adiungeret. Non addam Sigismundum à pessimâ cogitatione curatum, sororem Imperatoris sterilitatis causâ, legitimam vxorem repudiandi, & nomine hæreticorum vrgendi Communionem sub vtraque specie. Satis fuerit monuisse authore & hortare Pio, Societatem in Polonia receptam, triaque illi à Rege extructa collegia, quæ tribus farinæ satis ex Euangelio iure comparauero. Vnde tot nata sunt in Societatem & in eam gentem bona; vt debuerit potius ea in se beneficia Dominicanorum prædicare Theophilus, quam illis feralitatem & damna Ecclesiæ imputare.

E Septentrione ad alias orbis Christiani partes cursum intendamus. Equidem Philippus II. tria Pio V. accepta referebat immortalia beneficia, Naualem scilicet de Turcis victoriam, filium vnicum Regni hæredem, copiosissimam in summâ ac longâ siccitate pluuiam. Poterat plura addere Hispaniæ, Indisque collata non minùs conducibilia, licet fortè minùs placerent, quòd suis iuribus aliquo modo aduersa censeret.

Hoc in vtroque Principe intimis sensibus, de præcipuis Religionis capitibus summo consensu conjunctissimis, planè mirandum est; quod de iurisdictione Ecclesiasticâ controuersiæ nihil amicitiam immutarint: difficile est enim inter mortales præsertim Principes, de rebus omnibus conuenire: nec dissimulandum est inter hos duos, quasdam querelas extitisse, quarum in altero causa fuit sanctum quoddam propositum corruptelas omnes è re Christianâ publicâ tollendi; in altero vero studium iura ditionesque, eo quo natus erat statu seruandi: quibus contentionibus adeò aberant ab offensione animi, vt Pius nuncio de ægrotatione Regis perlato, sublatis in cælum manibus diuinam clementiam implorarit, annos vitæ suæ contraheret illique adiiceret, quod eius vitam suâ, Reipublicæ Christianæ necessariam magis censeret.

Sed hæc nihil oberant quin decreta quibus sub anathemate ludicra spectacula, in quibus Taurorum ferarumque congressiones in Hispania frequentissimæ, non sine hominum cæde, grauique animarum damnô fiunt, interdicta voluerit ad Hispaniam pertinere. Nascenti Indorum Ecclesiæ accuratius consultum est, vt nedum animorum, sed etiam corporum alimonia abundè suppeteret, ne nouellis in Christo creaturis, vel minima in gentilitiam impietatem relabendi daretur occasio ex duriore Christianorum Imperio.

Sed ne æquitatis & sapientiæ in gratiam illius gentis Pij decreta prosequar, luculenter demonstratum fuerit in illius Ecclesiæ administratione, nihil potuisse magis Apostolicâ sollicitudine & charitate dignum statuere, quam Andreæ Ouiedo, Castellano, & Melchiori Carnerio Lusitano, ex eâdem Societate à decessore suo Iulio III. Æthiopiæ, Sinarum, & Iaponum Constitutis Pontificibus & Patriarchis, nedum confirmatâ, sed auctâ etiam nouis priuilegiis authoritate, quâ egregiè ad earum gentium salutem in maximis ærumnis, seu quasi sui apostolatus insignibus ex Francisci Borgiæ Generalis Præpositione nouerat egregiè defunctos fuisse.

Hæc Theophilus & Catherius Dominicanorum in suos studij testimonia meminisse debuerant, non fingere odij in illos Vatiniani, quæ nulla fuerunt, nec ipsi referre possunt. Quam verò sint ab hoc teterrimo affectu alieni, solumque bonum commune, & fidei respiciant, si hactenus ignorarunt, docebuntur collatione eorum quæ idem Pius Patriarcharum ex suis gratiâ, & quæ in Toletani Archiepiscopi causa Barth. Carranzæ egerit: illos Eccesiæ vtiles ornauit suis muneribus, cum hoc erroris suspecto, summo iure egit, eiusque causam quæ duos suorum decessorum Paulum & Pium IV. exercuerat, ad se euocauit; & iussit sub arctâ custodiâ cum suâ quæstione descriptâ, Archiepiscopum è toto Christiano orbe illustrissimum Romam perduci, & in Sancti Angeli arcem includi, ad eius causam dijudicandam & variis Congregationibus, quibus ipse frequentissimus intererat, incubuit. Et licet solis coniecturis res vrgeretur, quas forsasse condo-

nasset extraneis, seueriùs illum habuit quod sui esset instituti. Atque hoc experimento verissimè dixit acerrimi iudicij Innocentius X. Dominicanos cum de rebus Ecclesiæ & fidei agitur, seuerissimos nullis parcere, nequidem suis, & illos seueriùs quàm extraneos habere.

De Galliâ, quid opus pluribus, cum iam obseruatum sit, vnum illi Pium variis pecuniæ, militum, consiliorum subsidiis reposuisse, quidquid suorum decessorum multis sede Apostolicâ pulsis, aut inimicorum vi laborantibus contulerit beneficia, & quæ paucis perstrinxit Sixtus V. Elogio ad Pij sepulchrum marmori inscripto, his verbis: *Galliam, Carolo IX Rege perduellium hæreticorum nefariis armis vexatam, vt de Regno, de cuius Religione actum videretur, Pius V Sfortia Comitis sancta Flora ductu, missis, equitum, peditumque auxiliaribus copiis, periculo exemit, hostibus deletis, victoriam reportauit: Regi Regum cum Religione restituit: signa de hostibus capta ad Lateranensem basilicam suspendit.*

Quibus verò Pius Cosmam Medicum Florentiæ Principem magni Etruriæ Ducis ornauit, auxitque, titulus & corona, præmia fuerunt peditum, Equitumque, quos Pontificiis adjunctos, rogatu Pij in Galliam misit, & trienniò stipendio aluit: nam cum Florentiam præcepisset Ducibus suas cohortes reuocarent, rogassetque Pius ad deffensionem Regis Galliæ sineret, diutiùs ibi hærere: Dux accepto nuncio Pontificis, respondit: Non solum meos subsidiarios, cum Pontificis copiis quandiu voluerit Pius, in Gallia pro Catholicâ Religione permanere curabo, sed etiam eo iubente, operam in illo bello meam ei nauare, & quidquid ex ditionibus meis subsidiorum cogi poterit, promptè suppeditandum polliceor. Quod cum per litteras renuntiatum fuisset, oculos conuertit in Christi de cruce pendentis effigiem, iunctisque manibus, supplex Deum orauit ne permitteret, se è viuis excedere, dum in Cosmam de sanctâ Ecclesiâ optimè meritum, gratum animum testari licuisset. Nempe Sanctissimus Pontifex sibi imputabat beneficium, quod Galliæ periclitanti Cosmas contulerat.

Nec Carolus IX beneficij magnitudinem dissimulauit, sed gratum animum multis argumentis contestatus, è quibus cæteris tacitis hoc vnum attingo. Post Longum cum Cardinale Alexandrino Nepote, & Legato Pij colloquium, quo de summis rebus actum erat, Rex è digito suo detracto annulo, cui adamas eximij pretij erat illigatus; accipe inquit legato, pignus hoc, Arrhabonem promissionis, fideique meæ quam tibi do, me à sanctæ Sedis Apostolicæ obedientiâ nunquam defecturum: & quæcunque sum pollicitus, aut exigit paternus in me affectus tui patrui, cumulatè præstiturum. Legatus, cui patruus iniunxerat abstinentissimas ab omni munere manus seruare, recusato annulo, omnino sibi esse ait tanti Regis testatam fidem omni pignore, omnique obside maiorem. At Pio ex humanis erepto Rex Cardinali annulum misit cuius in pala incisa erant hæc verba *non minus hac solida est pietas ne pietas possit mea sanguine solui* Obmitto cætera Pij in Galliam beneficia, sanis consiliis, salubribus decretis, contenta, quæ plures eius corruptelas curarunt. Inde enim me vocat Flandria.

Iisdem perduellium & hæreticorum quibus Gallia laborabat, vexata furoribus, quos tamen Dux Albanus multis secundis præliis, & Pij precibus, aliisque subsidiis munitus compescuit, ac ferè domuit. Et cum Pius etiam erga immeritos liberalissimus, nunquam pateretur virtutem suâ laude & mercede fraudari; Albano tanquam de Ecclesiâ optimè merito, pileum ensemque decorè gemmis ornatos, ac Pontificiis de more precibus consecratos transmisit, quibus muneribus honoris, & grati animi causâ illustres Catholicæ veritatis deffensores ornare consueuerunt summi Pontifices.

Præter hæc communia Galliæ & Belgio, tum mala, tum malorum solatia, & remedia, non defuerunt vtrique loco Pij miracula. Nam vti in Galliâ contra Huguonotos ex Turcelino retulimus, visas nonnullis cœlestium Equitum turmas, qui Catholicis contra impios pugnantibus adessent: non est passus Deus id in Belgio ostenti genus desiderari, licet diuerso genere affulserit. Graues Authores litteris produnt, His-

nedùm ignauiæ, ſed etiam inhumanitatis, deſerere Mariam Scotorum iure Anglorum Reginam, id eſt vnicam Iacobi V. ex ſorore primogenitâ Henrici VIII. orti filiam vnius Religionis Catholicæ causâ, fratris Nothi vi depulſam Scotiæ, & excluſam Angliæ regnis, quod ab auitâ Religione non pateretur ſe abduci, & ab Elizabetha Henrici VIII. ex pellice, id eſt, primâ vxore legitimâ ſuperſtite, poſt duo viginti annorum carcerem capite multandam.

Qua igitur æquitate grandi ſceleri imputatur Pio oppreſſæ Reginæ, duobuſque Regnis ſpoliatæ, quod auita Religionis tenax eſſet, commiſeratum; & eius iura bonis artibus tutatum fuiſſe? De quo Pontificis conſilio Philippus II. ad Legatum Pij Nepotem ſuum collachrymans aiebat; nullum vnquam hoc ipſo præclarius vel ſanctius compoſitum ſtratagema fuiſſe: ſed neſcio quo ſtatus iure, quod Pius diabolicum appellare ſolebat, atque vanâ ſuſpicione, ne Anglia recepta Galliarum Regno immineret Hiſpanus, factum eſt vt de rerum ſerie tota in deffenſionem Mariæ inſtructa, ad Eliſabetham referretur à nonnullis, politice magis, quam piè conſulentibus. Vnde totum in Mariæ caput recidit infortunium.

Vnum videtur eſſe operæ pretium Pij, quo Pontificatum abſoluit, niſi fortè moroſi illi cenſores vitio vertant, fœdus cum Hiſpano & Veneto initum contra Turcam, quamuis ſecus alij ſentiant, quibus res viſa eſt prodigio, quàm hiſtoriæ propior; hominem, vt loquitur Petrus, vepribus Scholaſticis ad feralitatem iunutritum; tentaſſe iſta, & difficultatibus infinitis cum quibus ſummâ vi & prudentiâ eluctandum fuit, ſuperatis, adeò inexpectatum euentum conſilia habuiſſe; quem pauciſſimis verbis Sixtus V. appenſo ad eius ſepulchrum elogio perſtrinxit. *Selinum Turcarum Tyrannum, multis inſolentem victoriis, ingenti paratâ claſſe, Cyproque expugnatâ, Chriſtianis extrema minitantem Pius V. fœdere cum Philippo Hiſpaniarum Rege ac Repub Venetâ inito: M. Antonium Columnam Pontificia claſſi præficiens, ad Echinadas hoſtibus xxx. mill. cæſis, x. mill. in poteſtatem redactis, triremibus clxxx. captis, xc. demerſis xv. mill. Chri-*

stianù à seruitute liberatis, precibus, & armis deuicit.

Et ne humanis, aliisque consiliis, quam Pij nostri, quis minus æquus in Dominicanos, aut inuidus hoc fœdus imputaret: licet maximam pecuniarum vim, aliaque præsidia apparasset; quibus successor potuisset facilius seruare, & prosequi quod ipse omni auxilio destitutus inchoasset, eo viuis exempto prorsus concidit; quasi non potuerit stare, nisi illius fœlicitate, cuius consilio, & prudentiâ fuerat susceptum: is enim ille erat qui suâ sapientiâ velut cælesti diffluuio, discordes animos in vnam Reipublicæ Christianæ poterat deffensionem iungere, & conciliare.

Istis incubuisse Pium vix excusarem, & illi Ardelioni, qui eum grauabat adulterati Pontificatus assentirem, si is belli distentus cogitationibus vacasset ab emendatione morum, à curâ salutis animarum, à suæ familiæ, & totius Ecclesiæ instauratione, ad Euangelij regulas exactissimâ. Sed audi, quid de illo scribat Sirletus Cardinalis ad Pontificatum sine inuidiâ, alieno studio, non suo æmulus, quo nullus suo sæculo melior, & doctior; denique Sancti Caroli sui discipuli iudicio Pontificatu dignissimus.

Iam pridem resides animos, desuetaque corda
Ad pia facta Pius suscitat ore, manu.
Quinti nomen habet, nulli pietate secundus
In cælum recto tramite ducit oues.

Quid in illo desideres? An sui, suæque domus ad bonam mentem institutionis curam? In ea perinde totus fuit, ac si de extraneis, de juuandâ Galliâ, de Turcico Imperio euertendo nihil cogitasset. Lege quæ grauissimus Author, cuius hîc frequenter verba vsurpamus, scripsit libri 6. cap. 15. de domesticâ disciplinâ. Multo seueriorem præscripsit, quàm apud Carthusianos seruetur. Et apertis suarum ordinationum caussis, adiecit *ad officium suum pertinere, domesticos omnes rectâ viâ ad suum finem deducere. Quamquam enim Princeps sum, inquit, antiquius tamen pastoris, & dignius quam Principis officium agnosco.*

Habet sæculum nostrum, habet Gallia domos Epi-

ſcoporum, quæ monaſteria prouocent, & vnde moroſi quidam nimiæ damnant ſeueritatis; ſed vix quidquam ſeruant, quod in ſuam non induxerit Pius, vt illum videantur imitari, eiuſque nedum exempla, ſed decreta toti Eccleſiæ conſtituta in ſuas Diœceſes inuexiſſe. Quid enim effugiſſe putas eum, qui etiam ad minuta quæque deſcendat: quæ conqueruntur, aut rident nonnulli, noſtros Epiſcopos ſuis Clericis præcipere, qualia ſunt, ne cauponas aut tabernas, niſi longioris itineris causâ ingrediantur: ne cuiquam propinent, vel prouocati ad bibendum reſpondeant: ſed ſobriè, modeſtè, & caſtè, ex doctrinâ Apoſtolicâ viuant.

Illud mirari ſatis non poſſum, Pontificem tot diſtentum negotiis, tot bellis exhauſto ærario; antiqua inſtauraſſe, vel noua excitaſſe ædificia ingentibus ſumptibus, quæ recenſet Nominatus Author libri ſexti cap. 3. quamuis alio loco vectigalia, ac portoria partim ſublata, partim remiſſa, omnemque eiectam eſſe in rebus ſacris pecuniæ conditionem referat: nullumque potentiæ, aut gratiæ locum relictum, ſpectatæ Religioni, ac virtuti tributa omnia, Epiſcopatus dignitates, & ſacerdotia conſideratè ac prudenter collata; ornatas viris Eccleſias, non hominibus, aut penſionibus oneratas; denique purgatam vrbem flagitiis, ſublatas calumnias, nullam fœnoris iniquam conditionem permiſſam; non extrahi lites, ſed maturo iudicio dirimi, diuina diligentius officia coli, frequentari conciones ſacras, viſitari hoſpitales pauperum domos, ſacroſanctam, tum confeſſionem, tum communionem totâ vrbe maiore frequentiâ celebrari; ludos, commeſſationes, fabulas, ludicra certamina; ac cæteras ſcelerum occaſiones obſoleſcere.

Sed vt modum rei infinitæ faciam; neget Theophilus Pium fuiſſe in familiâ Dominicanâ, & in ſcholâ D. Thomæ inſtitutum, & ex animo vtriuſque parentis, & magiſtri alumnum; vel deſinat obſtrepere inde homines non prodire niſi ad feralitatem natos, ad omne bonum ineptos, aut alienæ fœlicitatis, & virtutis inuidos.

PARAGRAPHVS QVARTVS.

De Bartholomæi à Martyribus historiâ gallicè editâ aliorum, nostrumque Iudicium.

NOn adeò fœliciter res humanæ peraguntur, vt optima quæque omnibus probentur; nec iniquos censores, aut inuidos virtus interdum plures patiatur, quàm iustos inueniat sui æstimatores. Quamlibet elegans, pius, cultusque sit liber Bartholomæi à Martyribus, nuper gallicè editus; in multorum tamen, non vnius generis reprehensiones incurrit: à nullo quidem, quod sciam, in illo desiderata est elegantia; sed quidam nimium cultum in re piâ arguebant prorsùs immeritò, cùm parem elegantiæ vim, & grauitatem adiunctam habeat.

Verum his omissis, quidam iusto prolixiorem censent, alii breuiorem causantur; plures historiam vel confictam gratis, vel in maius auctam, & ad aliorum reprehensionem conscriptam suspicantur Non est dubium quin Theophilus si viueret, parum Dominicanis æquus, ne tantum lumen, & decus illis accederet; aut ex nobis, inde in Ecclesiam redundaret; his censoribus assentiretur, aut fortè iniquius aliquid pronuntiaret Sed cùm aduersa, & pugnantia sint, quæ retulimus iudicia; simul stare nequeunt: aliqua etiam, aut veriùs singula falsa esse constat.

Vnius quidem summi ingenij, ac paris apud nos famæ, ac scriptis alterius argumenti libris notissimus, prolixitatem arguebat libri; exemplo Plutarchi, qui Cæsaris, Alexandri, aliorum ex Græciâ, & Româ virorum illustrium vitas in breuiorem formam, quàm sit hæc Bartholomæi contraxit. Sed minimè conuenit comparatio Plutarchi cum nostro scriptore, instituto, & argumento dissimili. Plutarchum quidem Romam cum Græcia collaturum, plurium, ac ferè omnium quos vtraque gens tulit Ducum res gestas ad summam certaque capita reuocare oportuit: alias in infinitum cum cruce Lectorum hic parallelismus ab-

jiſſet: deinde alia eſt Ethnici, alia hominis Chriſtiani inſtitutio; ea illis eximia tantum æſtimantur, modica minus vitio quam laude carent: at hominis religioſi interdum minima maxime imitanda ſunt, & apud Deum immenſam mercedem habent, ideoque ad exemplum minima ſcribi oportet.

Hac prima cenſura, vt dixi, hominis ingenioſiſſimi, alteram eleuat eorum qui breuiorem hiſtoriam, & multa ex Bartholomæo obmiſſa ægrè ferebant: atque his libri cenſoribus quidam me accenſebant, quod à me abſit; nam vt de me dicam, ſi cui harum partium, quæ vel prolixiorem, vel breuiorem reputant, eſſet aſſentiendum; illis accederem qui cum Lipſio id maxime damnant in modernis ſcriptoribus, quod minutiora ſectentur, quæ parum hiſtoriæ maieſtati conueniant. Deinde præter moroſitatem, ingrati animi vitio non caret hæc expoſtulatio mihi imputata, in authorem de nobis eò melius meritum ſuâ illâ eleganriſſimè ſcriptâ hiſtoriâ, vnde decus immortale in noſtram familiam redundat, quò plures omnium æmulorum recidunt in illam accuſationes.

Non nego aliquam huic ſuſpicioni arreptam potius, præter meam mentem, quàm datam occaſionem; quod vt multis obtrectatoribus, ex quibuſdam neſcio cauſis, quas nihil attinet referre, aut inquirere; huius hiſtoriæ omnium ordinum applauſui, & gloriæ, quaſi obſtrepentibus, vel ficta eſſe; aut certè in maius aucta, reponebam, quod verum eſt, & modo probaturus ſum, hiſtoriam Bartholomæi Luſitanam nihil à Gallicâ diſſentire: niſi quod plura narret, vel obmiſſa prudenter à Scriptore gallo, quaſi paulo ſeueriora, & à noſtro vſu abhorrentia, vel ad noſtros mores fuiſſe accommodata, & ſi quid peccatum fuerit, quod non facile admiſerim, id non additione, & auxeſi, ſed detractione, & extenuatione, altioribus ad ſenſum noſtrum demiſſis, aut rigidioribus mollitis contigiſſe.

Certum eſt imprimis, rerum maximum factum fuiſſe delectum, & quæ referuntur omnia eſſe ſingularia. Neque etiam conueniebat laboranti Scriptori rerum copia; qualis ſuppetebat ex Bartholomæo, cuius vit-

tutes, & laudes non facile est exhaurire, & exæquare; & prudentis erat authoris (qualem se hic non minus quam elegantem, & pium probat; tacito etiam de industria proprio nomine, vt hujus operis longè nobilissimi gloriam fugiat,) è multis selecta scribere; quæ vtiliora, gratioraque Lectori futura videbat: insolita verò quæ fidem sollicitant, ac penè vincunt; vt austeriora debuerunt, aut prætermitti omninò, aut molliri. Alia est enim additionis & detractionis, seu exaggerationis & extenuationis ratio: additio vix vnquam mendacij vitio caret, suppressio & reticentia interdum laudem meretur; Atque in hanc partem declinasse authorem sæpius demonstraui, vt illorum suspicionem amouerem, qui in alteram partem peccasse & Bartholomæo multa affinxisse, falso criminabantur. Idque aliquot exemplis quæ hic subjiciam euincebam.

PARAGRAPHVS QVINTVS.

Rigidiora multa prudenter omissa, aut mitigata in historia Gallicâ, ex Lusitanâ referuntur.

ID vnum vniuersim monitum Lectorem velim; Scriptorem Gallicæ historiæ vsum duntaxat Castellanâ, quod tardius aduenisset Lusitana, & penè ignotum illi esset illius gentis idioma, & fortè quæ hic scribimus in Castellanâ quam non licuit perlegere, desiderantur. Et quamuis illa haberet; nihil mali est obmisisse, iis de causis quas insinuaui; qualia & multa sunt hoc articulo, & altero de mendacij calumnia à nobis relata.

Ad primum caput nimij rigoris pertinent, quæ viro cuidam sibi conscientiam aliquo Religionis sensu percellenti, ne peccasset Pontificatu, quo tam accuratè defungebatur, abdicato; reposuit Bartholomæus me peccati maximi superbiæ damnarem, nisi meo loco sufficiendum eo digniorem me: & diligentiùs Pontificis partes obiturum, certo credidissem. In idem recidit

quod aduentanti successori iam deplorata salute se eo festinasse officij causâ, & vt se eius precibus commendaret, respondit se Deum pro illo rogaturum; quod maximè egeret. Mirum plane: quò ad cætera vrbanitatis verba, mutus cum esset, interjectâ precum mentione ad implendas Pontificis partes, inter moriendum vocalis factus est, & ad se rediit, quasi adhuc sentiret officij Pastoralis pondus intolerabile.

Aliud etiam habet historia Lusitana, à Gallicâ prudenter obmissum; quod à nostro vsu abhorreat, Pontificiis litteris, quæ ad Concilium Tridentinum Episcopos euocabant, receptis, statim se itineri Bartholomæum accinxisse; nec consulto, aut salutato Rege; vel petitâ ad discedendum veniâ: nempe à Launoij opinione remotissimus erat, id genus potestatis habendi consilia, merè iuris esse Ecclesiastici, non politici; & ad summum Pontificem, non ad Principes pertinere. Sed vereor, ne ea de causâ Bartholomæum inter Romanæ curiæ palpatores reponat; quamuis hanc notam eluant, quæ ab illo liberrimè Pio I V. & V. dicta, aut scripta retulimus. Nec illo discessu Sebastianus Rex Lusitaniæ se inconsulto, & insalutato, offensus est; quasi suam, authoritatem læsisset; sed cursorem ad illum misit, eumque assecutus est Dominicâ Palmarum, occultato primatus titulo, in quodam Hispaniæ Conuentu cum Religiosis in claustro versantem, illique, stupentibus omnibus tanquam Archiepiscopo Braccharensi (quem priuatum Religiosum censebant) litteras à Rege tradidit, & mandata quibus non redeundum in Lusitaniam, sed negotia Regni in Concilio curanda iniungebat.

De reditibus multa habet historia Lusitana, quæ Gallicâ tacentur, fortè euitandæ mentionis inuidiosæ pensionis, quam Henricus Cardinalis post abdicatum Archiepiscopatum, ante Regium aditum seruauerat, ferè tertiam prouentuum partem. Nam cum septemdecim millia nummorum aureorum vix excederet, vltra quinque milliâ numerabantur Henrico, plus etiam duorum millium soluebatur Archiepiscopi iudicibus. Vnde mirari subit, vix octo millibus nummorum aureorum, tot tantaque pietatis, & charitatis officia im-

pleuisse Bartholomæum: sed aliud magis mirandum occurrit, quod cum maximo in pauperes charitatis æstu arderet; & potuisset reditus ferè duplo locupletiores iure colligere, & huic lucro bonis artibus comparando obtendere inopiam & subsidium egenorum, nunquam tamen de augendo prouentu cogitauit: caussatus vix posse id fieri citra pauperum noxam, quorum leuamen auaritia prætexeret. Voluit etiam sua pascua, & syluas egenis patere; ægrè sine dubio laturus, se hominis Ethnici, & Cimonis Atheniensis charitate vinci; de quo scribit Plutarchus Imperij sui compendia, quæ præclarè ab hostibus parauerat, præclarius impendisse in ciues, prædiis suis septa detraxisse, vt & peregrini & ciues quotquot quærerent, liberè sumerent poma. Effusior, vti conueniebat fuit nostri Bartholomæi in pauperes, & in omnes liberalitas. Hinc mancipes redituum semouebat à locatione, quos nouerat austerius vi, & litibus colligere prouentus: eos enim censebat veluti lac sponte fluens, excipiendos non quasi sanguinem vi exprimendos & emungendos esse à principibus.

Neque id obmittendum, assumpto Regno Henricum Cardinalem Bartholomæo pensionem remisisse, ea lege vt dimidio eius voluntati permisso, ex reliquo partem vnam pauperibus Diœcesis, alteram collegio Societatis Braccharensis; tertiam Collegio Portuensi eiusdem instituti elargiretur. Respondit Bartholomæus æquam esse distributionem, & à se probari, præter partem vltimam Collegio Portuensi addictam: quia non conueniebat, nec ipse passurus erat, Diœcesis Braccharensis prouentus aliò deportari: cum non deessent egeni, quibus impenderentur.

Prætermissa est etiam cogitatio quæ eius animum diù distinuit, cujus locum euulgandæ, & implendæ in Concilio Tridentino frustra quæsiuit; redituum cuiusque Diœcesis seruatâ Episcopo parte modicâ, præcipuam, & maximam pauperibus addicendi.

Crucem quæ à natalibus congenitæ & insignis superiori parti manus impressa extabat, mirum est ac penè incredibile, toto vitæ decursu ita diligenter occultasse; vt nec amicis vnquam aperuerit, om-

nesque fefellerit, præter vnum Clericum, quo cum officium solebat recitare, & qui in defuncti corpore successori visendam præbuit. Res est, fateor, quæ penè fidem superat: sed id præter summam ex humilitate diligentiam vt Dei donum hominum oculis subduceret, persuadet vsus Lusitanorum, fortè ab illo inductus, præter morem cæterarum nationum, qui etiam apud illos adhuc in nostris Monasteriis obtinet; vt togæ manicas non ad commissuram brachij cum manu, sicut solent aliarum gentium Dominicani; sed etiam ad manus demittant. Suspicor hoc vsurpatum à Bartholomæo tegendæ Dei gratiæ & occultando insigni crucis signaculo manui à natiuitate congenito.

Ad idem genus pertinet, quod etiam Lusitana narrat historia, & Gallica tacet: Matri Bartholomæum suo lacte alenti, vlnisque gestanti veste peregrina innotum occurrisse hominem; qui diù paruulo blanditus Matrem monuit diligentius filium educaret; & pietate, ac litteris imbueret, magno Ecclesiæ olim ornamento futurum.

Obseruatum est huius articuli exordio, quam subjicio Dominicanorum Pontificum triadem maximè paupertatis studio consentire. Hinc cum Pio non liceret extremam paupertatem præferre; Antoninus, & Bartholomæus huic affectui plura indulsere; & vterque hoc conueniunt, vt vnam tantum mulam alerent, eamque gratis datam: Bartholomæo Pius IV. suam donauit, ob egregiam formam, gradumque citissimum, nomine Aquilam, quam ad communes familiæ operas assiduo labore fatigabant domestici: & cùm ipse in summâ grauitate, more gentis acutus esset, & iucundus; eam intuitus sub graui, vilique onere lapidum, aut ligni, vel fimi, pabulandis arboribus, & horto stercorando sudantem: heu misella, inquit, Aquila quam dispari domino seruis: rebare prioris dignitate te huiusmodi laboribus eximendam; sed mutata sors irritam spem facit: ad pauperem pertines, in cuius domo ne fame conficiaris, non est parcendum labori. Ista puto, hisque similia licet acumine & vtilitate non careant, prudenter semota ab historia, quæ Prælatis scribebatur. Eiusdem generis est quod subiungo.

Visus est Deus primo Religionis tyrocinio ad vigilantissimi pastoris munus Bartholomæum comparasse, acri contra somnum, in quem à naturâ procliuem se sentiebat, dimicatione, quâ nullâ durior visa est Diuæ Catharinæ Senensi. Itaque à primo nouitiatus anno per totam vitam vasculum aquâ plenum ad caput lecti seruabat, oculis ad depellendum somnum abstergendis, & ceruicali has duas litteras grandiori caractere S. B. legendas inscripserat: quibusdam nomen S Bartholomæi interpretantibus, respondit mentem suam non attigisse; sed iis significari: Surge Bestia: quibus verbis quasi quibusdam stimulis acribus se se excitabat à somno, quo nullius corporis infirmitate magis ad brutorum gradum infimum prolabimur.

De Eleemosynis multa præclara sunt recitata: hæc duo obmissa, non pigebit audire. Solebat ex iis, quæ sibi ad mensam ministrabantur quamlibet modicis, dimidiam pauperibus partem præripere; quod eleemosynæ, inquit, sint etiam ex necessariis ad victum decerpendæ, & erogandæ. Abdicato Pontificatu, dum priuatam vitam ageret singulis diebus dominicis, & festis quamdiù per valetudinem licuit, circuniecta loca, & mapalia circumcursabat, catechisandis pastoribus, & rudibus. Id ab illo factitatum obseruat Sousa, quod non crederet se posse saluâ conscientiâ otiosum pensione à summo Pontifice constitutâ ali; nisi nouo hoc labore comparatâ: quasi nihil hactenus Ecclesiæ causâ egisset A modicâ pensione, parte ad victum, & vestitum excepta, quod supererat in pauperes solebat peracto Sacro sedens ad vnam chori sellam partiri, extensa in pauperem manu, & oculis in cœlum sublatis. Cuius rei causas pie, & acute inquirit Sousa prætermissis aliis, has duas insinuabo: cælum non pauperem dum eleemosynam elargiretur ait inspexisse, vt verecundiæ pauperis parceret, quem fortè pudebat suæ egestatis, & ne ipse à rectâ in Deum intentione, vel minimum deflecteret.

Quando quidem Sousæ elegantis sua lingua nostræ familiæ scriptoris iniecta est mentio, iis quæ de illo narrantur præfatione ad historiam Bartholomæi singularissimis, vnum addam, quod non pigebit au-

dire, & nuper referebat, vix Religiosus exceptum ore, & fide Sousæ Cottini ab aliquot annis apud nos, & Romæ Regis Lusitaniæ legati, & nostri Sousæ nepotis. Philippo II. noui Regni nullo sanguine comparati firmandæ possessionis gratiâ, per ciuitates Lusitaniæ discurrenti ad oppidum, quod Centarens vocant, Regius hospitiorum designator præiuerat, & palatium quod eo loci habebat Sousa, ipso inconsulto, vt solet, creta notauerat, & addixerat alicui procerum ex Regio comitatu. Hunc morem Lusitanis ignotum, & insolentem sub gentilitiis Regibus, qui patres familias potius quam Dominos, aut Reges agebant obstupuit Sousa, & indignatus est. Quid hoc, inquit, noui est? Nostris domibus expellimur, quas nobis inuitis, incolant alieni. Itaque libertatis studio quam hoc noui Regni exordio minutam ægrè ferebat, conuasatâ omni supellectile, Palatio ignem iniecit. Paulo longius ab argumento me euocauit huius rei insolita mirabilitas, non omninò ab instituto, & à nostrorum Præsulum triade aliena. Sed quæ sunt historiâ Gallicâ prætermissa & magis ad rem faciunt, absoluamus.

Paragraphvs Vltimvs.

Cœnobiticæ virtutis Bartholomæi cum Pontificiâ cognatio.

IAm monui ea Bartholomæi historiâ Gallicâ nihil supra verum additum, omnia summâ fide narrata: sed cum suppeditaret illustria omnis generis exempla, interdum paulò rigidiores, & à nostris moribus remotiores virtutes, nostris vsibus accommodatæ sunt, aut omninò prætermissæ: E multis huius generis hæc pauca colligo non omninò contemnenda. Iam à puero illum quasi vas electum, & lumen Ecclesiæ Deus parabat, & priuatis infantiæ, & vitæ Cœnobiticæ virtutibus, Pontificio proludebatur; adhuc Adolescentulus poterat cum Iobo gloriari, oculus fui cæco, & pes claudo, & quod de Scipionum familiâ narrant, illius glo-

riæ, & magnitudinis initia ſumpta ab vnius in partem officio; quem cæcum ductabat, fulciebatque; vnde omnibus ex eo natis Scipionum nomen adhæſit. Id obſequij præbebat Bartholomæus Auo grandæuo, & cæco, quem ſingulis diebus bene mane dum ad ſcholas ibat, in Eccleſiam deducebat; vbi ſacro, aliiſque pietatis exercitationibus idem temporis quod Bartholomæus in Scholæ ſtudio impendebat, & lectione peractâ, ſcholâ emiſſus conueniebat Auum, & ab Eccleſia domum reducebat; atque hac in Parentes charitate, vitæ Cœnobiticæ vti ac Pontificiæ aſſueuit. Vtriuſque verò generis virtutum cognationis, præter plura quæ vel iam attigimus, vel in hiſtoriâ Gallicâ leguntur, viſum eſt, hæc prætermiſſa obſeruare.

Primum auulſus, & vt ipſe loquebatur, ab Ordine expulſus, quem Magiſtrum nouitius habuerat Ioannem Leriam in Vicarium generalem Diœceſi, & ſuæ familiæ, ſibique ipſi Præceptorem, & Pedagogum præfecit. Quamuis enim in virum perfectum adoleuiſſet & Eccleſiæ Principem, non puduit tamen infantiam Euangelij perpetuam profiteri, & ſeruare, & conſcientiæ rectorem habere quem nactus fuerat puer in Religionis incunabulis Patrem, & Nutritium: deinde Granatenſis imperio adactus ſe ſubjicere oneri Pontificiæ adminiſtrationis, illum, omneſque ſecuturos Prouinciales enixè rogauit, ſe ſuamque familiam perinde ac Monaſteria, & Religioſos eorum permiſſos curæ viſitarent, ſuas culpas emendandi cauſa. Sperabat enim ſe nunquam eo cæcitatis deuenturum vt obmiſſa Dominicani profeſſione, illorum imperia, & emendationem detrectaret.

His duobus tertium adjungo ſuperioribus conſentaneum: cum Prouincialis nomine Stephanus Leitan, vir magnæ eruditionis, & famæ, honoris causâ Sanctum Præſulem adiuiſſet, id vnum monendum habuit, mitius ſecum ageret, parceret laboribus nimiis, quibus niſi modum adhiberet ſuſtinendis impar, breui eſſet conficiendus. His auditis quaſi reus humi ſe dejecit, veniam poſtulaturus: quo exemplo obſtupefactus Prouincialis, ipſe etiam ſe toto corpore proſtrauit, & tum inter jacentes orta eſt humilitatis contentio

quis

quis alteri assurgere iuberet, nec cessatum est à disceptatione, nisi eâ lege vt pariter eodem momento vterque sese erigeret. His adiungo aliud maximi exempli, quod omnes imitari possint: cum visitationis labor perpetuus interciperet exercitationes vitæ Cœnobiticæ, certumque tempus de more impendendum meditationibus, & opportunitatem loci flagello, vt solebat, corpori macerando præriperet; visitatione defunctus, Bragamque redux, dimissis ad leuandum laborem domesticis, ipse per aliquot hebdomadas in Conuentum Franciscanorum ad suburbium se recipiebat; vt quem putabat interceptum, aut retardatum ad sanctitatem cursum intenderet: & fatigatum itineris, & visitationis laboribus animum rerum cœlestium contemplatione reficeret.

Omnes obseruationes hac vltimâ concludo: summis viris seu sacrâ, seu humanâ politicâ, aut militari virtute præstantibus, ad supremum gloriæ fastigium prouectis, vnum quo crescant superest; ne solitariâ magnitudine potiantur, suæque virtutis alios consortes faciant. Hoc in nostro Pio, & Bartholomæo decus non est quod desideremus: illorum familiam magnorum virorum scholam, & sanctitatis seminarium iure dixeris: nec Ecclesia ac Lusitania sanctiores, & ad omnem administrationem Ecclesiasticam sapientiores habuere; quam quos suo iudicio delectos, documentis, & exemplis Pius & Barth. imbuerunt. Quare S. Carolus Boromæus Epistola ad Bartholomæum à Martyribus ita habet: *Quid de me dicam, cui in conspectu animi semper ades? Et propter excellentem in omni genere virtutis laudem vnus mihi ad imitandum propositus: mea quidem opinio, & cum opinione consentiens, hæc vna est oratio; nihil esse in Archiepiscopo Braccarensi quod absit à summis laudibus: vt non modo istius Prouinciæ, sed multarum præterea Regionum integritate, & virtute esse primarius videatur.*

Hæc ex Lusitanâ historiâ ab aliquot annis lectâ, memoriæ hæserunt; quæ veluti ex copiosissimâ messe, & vindemiatione historiæ Gallicæ spicilegium; & racemationem collecta, do tibi Lector. Hanc digressionem boni vt spero consulturus es; cum præter vtilitatem, de-

lectationemque ex tot virtutum luculentissimis exemplis, duæ depellantur criminationes: vna à Bartholomæi Gallicâ historiâ, quasi illi supra verum multa affingat: & instar pædagogiæ Cyri non gesta tradat; sed facienda præscribat. Nos contra demonstrauimus, omnia ex vero, pleraque infra verum prudenter ad fidem faciendam, & ad imitationem commodiorem, esse delineata: & virum supra omnem admirationem euectum, ad mediocritatem deductum, ne virtutis magis desperationem faciat, quam desiderium. Altera, quam hac digressione depulimus criminatio ex Theophilo, Familiam, & Scholam nostram petit; quam vepribus tantum scholasticis ad feritatem, ad bonorum odium, & inuidiam, suos instituere contendit. Illi tamen ægrè fidem habebunt, qui has nostras in Triadem Pontificum Dominicanorum obseruationes relegerint.

Sed iis confirmandis, omninò soluenda est difficultas quæ penè exciderat, & commodùm occurrit expedienda ad leuamen non nullorum, quibus studiosioribus obseruantiæ nostrarum constitutionum non leui offendiculo fuit: duobus aut tribus hebdomadæ diebus carnes quarum vsum prohibent leges nostræ, gustasse Bartholomæum à Martyribus: cui addere possumus Pium: nam de D. Antonino non vrget obiectio, nec quid simile de illo legimus. Igitur mirum illis, ac stupendum, & scandalo propius videtur Dominicanos nedum virtutis, sed etiam sanctitatis, & perfectionis exactissimæ studiosissimos, qui vbique charismata meliora æmulabantur, perpetuam à carnibus abstinentiam nostris Constitutionibus indictam, non seruasse ad vnguem, omni dispensatione sublatâ, quod illorum gloriæ obesse, eorumque studio, qui vitam regularem totis viribus instauratum eunt, nocere putant, & fauere laxioribus qui dispensationes vsurpant, & tutantur.

Hoc offendiculum Sousa cui nostra disciplina notior erat, & antiquior quam aliis Bartholomæi vitæ scriptoribus, accuratè amouit. Id iam diximus à Pio factum ob perpetuos ex calculo dolores, quibus sedandis, aut ne exasperarentur cohibendis, vno vel

altero hebdomadæ die carnibus vtebatur, quibus per aduentum & quadragesimam etiam æger sibi interdicebat. Nec Bartholomæum minus quam Pium obseruationis suarum Constitutionum studium incesserat: sed diuturni quod tibiam exedebat, & salito cito exasperabatur, vlceris non tam sanandi, quam cohibendi ne grassaretur causâ, tribus hebdomadæ diebus modico & vili carnium edulio vtebatur: Et vt agnoscas necessitati consultum, nihil indultum voluptati, eadem historia Lusitana obseruat; licet Bracharensis Regio altilibus abundet, & omni genere cupediarum, vilique pretio vendantur; nunquam passum mensæ apponi, & semel Perdicem dono datam iussisse semoueri, & pauperi ac ægro deferri.

Vtinam tota Religio Dominicana instauraretur, & sese componeret ad horum duorum Pontificum exemplar. Quid enim mirabilibus? Quid imitandum magis? Quid efficacius iis qui vitæ regulari student, confirmandis, animandisque, vel iis qui cùm corpore valeant, nec vllam possint obtendere infirmitatem, sibi lineorum, & carnium vsum indulgent, pudefaciendis accommodatius excogitari potest, iis quæ ex Pio V. retulimus; grauiter conquestum, quod jam morti proximo carnes cibo suo admiscuissent ministri, & indusium laneum lineo mutassent, nec conquieuisse nisi restitutâ laneâ subuculâ, cui tanquam legitimus D. Dominici filius immoreretur; ne dubitaremus totum ex animo vixisse, & mortuum fuisse Dominicanum: neque hoc affectu illi decessit Bartholomæus, qui nullam imminutionem disciplinæ Cœnobiticæ admisit, nisi grauis vlceris comprimendi causâ, omne voluptatis lenocinium semper detestatus.

ARTICVLVS QVINTVS.

Altera comparatio de re litteraria cum extraneis.

HÆc quidem sufficerent refellendæ accusationi Petri de inuidiâ Dominicanorum in suos ; neque erant necessaria hominibus sui instituti : quia ex illo omnes modestè de se, & præclarius de aliis sentire nouerunt. Sed cum gloriatio Theophili ascendat semper, & se suaque attollat (vt nobis ipse improperat) supra omne quod dicitur doctum, & extinctas penè scientias & artes velit primum à suis instauratas : visum est hanc illi cogitationem verissimis argumentis eripere, progressu scientiarum hoc nostro sæculo & duobus superioribus ex certa historia aperto.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

De progressu scientiarum ex Constantinopoli & Pompeiopoli captis.

NEscio, an hoc sit ab vllo hactenùs obseruatum ; quod notaui, & modò subjicio. Quidquid à trecentis annis rei litterariæ accessionis factum est, videtur à duarum Vrbium expugnatione natum. Constantinopolis à Turcis capta, & Pompeiopolis à Gallis, suo infortunio & suâ ruinâ Europam fecêre feliciorem, aut certè doctiorem. Nam Græcorum doctissimi à Barbaris patriâ pulsi, Theodorus Gaza, Argyropylus, Georgius Trapesuntius, Bessario, aliique plurimi in Italiam venêre, vt inde barbariem, ac subinde è Germania, & è Gallia expellerent. Excepti fuerunt summâ humanitate, & liberalissimè habiti à Pontificibus Romanis, à Principibus Italiæ maximè à Mediceis, & à Valesiis Regibus Galliæ : humaniores literas, & præcipuè Græcas docuerunt, cum summo applausu, cum incredibili frequentia & fructu auditorum. Atque ex eorum scholis prodiêre innumeri viri ingenio, & erudi-

tione, & eloquentiâ præstantissimi: quales fuerunt in Italia Beroaldi, Manutij, Pici, Ficinus, Politianus, aliique plures, qui in hujus postremis epistolis concentum faciunt omni harmoniâ gratiorem; de quibus ait Erasmus, eorum admirator, prorsùs sæculo Ciceronis non futuros elingues. Hos secuti sunt Bembus, Sadoletus, Paulus Æmilius, aliique Itali; qui visi sunt plures Italiæ Ciuitates in Athenas mutasse, quò ex omnibus Europæ partibus, ex Holandia Erasmus è Lusitania Hieronymus Osorius, è Gallia Socinus Prouinciæ Tolosæ inquisitor, aliisque plures confluebant, vt è Magistris fierent Italorum discipuli, & inde eruditionem atque eloquentiam haurirent, quam ad suos deferrent. Neque enim se Italiæ finibus cohibuit hic litterarum progressus; Suos habuit Gallia Budeos, Turnebos, Muretos: Belgium, Longolios, Agricolas, Langios, Lipsios. Germania etiam non caruit suis ornamentis, à quibus abstineo, ne mihi frandi sit laudasse hæreticos, & in hostibus virtutem fuisse admiratum: Anglia habuit Roffenses, Moros, Alanos Copos, Sanderos, &c. Parum abest, quin dicam de hoc primo litterarum progressu à Constantinopoli captâ: *Quàm pulchra est casta generatio, cum claritate!*

Neque hæc rei litterariæ accessio intra Artium, aut Scientiarum humanarum fines se cohibuit: exundauit etiam in Theologiæ, & rerum sacrarum consultos. Hinc Bembi & Sadoleti Purpurati, Contarini Veneti; hinc Hosius, hinc Hieronymus Osorius, aliique innumeri Cardinales, & Episcopi, qui Purpureæ, & Pontificiæ dignitati eloquentiam cum eruditione conjunxêre: Hinc, vno verbo, consessus ille Augustissimus tot Patrum, tot Theologorum Concilij Tridentini; in quibus, nescias, quid mirêre magis, an grauitatem & sanctitatem illo gradu dignam, an eruditionem & rerum vel humanarum vel sacrarum peritiam. Hi omnes quidquid scientiæ aut eloquentiæ habebant, his acceptum referebant, qui primi Constantinopolitanam captiuitatem euaserant; quia nulli aderant instituti ab his, qui Pompeiopoli prodiere, si duos excipias, Laines & Salmeronem.

Venit mihi sæpiùs in mentem, si Concilium Oecumenicum hoc nostro sæculo habendum esset; an factâ etiam secundâ accessione rei litterariæ, tot, & tanti viri ex variis Orbis Christiani partibus possent euocari, qui Tridentinos Patres meritis, & omni scientiarum ac laudum genere vel æquarent vel superarent. Si Theophilum audiamus, non est dubium quin superaturi sint: quandoquidem credit à Suis barbariem, inscitiam, & tenebras depulsas, & omnium scientiarum lucem inductam. At si magis nostris oculis, quàm eius verbis fidem habeamus; certè nescio, vndenam aduocandus esset iste consessus, qui Tridentinum superaret. Nescio an Patres Augustiniani haberent vnum Seripandum, qui præesset: an Polonia posset mittere alterum Hosium, Hungaria Dudicium Quinque-Ecclesiarum Episcopum. Nescio an Franciscani haberent Andream Vegam, Michaëlem Medinam, & alios paris eloquentiæ & sapientiæ Theologos. Duo possum certiùs asserere. Primùm è Lusitania non venturum Paiuam Andrada, qui eloquentiâ & eruditione posset Lutheranos lacessere, & Chemnitium ad certamen prouocare; neque Bartholomæum à Martyribus, qui multa paucis diceret; neque Casalium Augustianum, qui posset scribere Opus de quadripartita iustitia, vel qui adeò esset exactæ paupertatis tenax; vt timeret dare fratri pauperi centum nummos aureos citra licentiam Summi Pontificis,

Quod ad nos attinet, cùm sine cuiusquam offensione liceat inopiam nostram aperire; nisi potestate Diuinâ donemur è lapidibus suscitandi filios Abrahæ, nescio, vnde Theologos supra viginti octo præter 6. Archiepiscopos & Episcopos 17. pares numero & meritis, his, qui Concilio Tridentino interfuerunt, vocare possemus; & quæ nobis Regio daret Sotos, Canos, Forerios, Naclantos, Leonardos Marinos, & alios istis sapientia & pietate æquales; nec video hanc sterilitatem, & inopiam ita nobis singularem, quin etiam plures Ordines, aut Regiones eâ laborent.

Quæro in Italia Bibliopopolas eruditos, vt Manutios: è Gallia Ascensios, & Stephanos: Quæro Hermolaos, Barbaros, Picos, Iacobos Antiquarios: vel

nulli omninò extant, vel ſeſe hominum oculis ſubduxêre. Videtur ergò ſecunda rei literariæ acceſſio inferior eſſe primæ: niſi fortè dicas viros doctiſſimos per varios Ordines ad diuerſas profeſſiones ſparſos in vnum corpus Theophili coiuiſſe, quod habeat, qui ſufficiant ad plura Concilia Generalia, quos fruſtra alibi quæramus Sed licet huius temerariæ reſponſionis poſſet Theophilus eſſe author, non puto prudentiores eius inſtituti illi aſſenſuros: quia agnoſcerent Prouinciam ſibi datam corrupiſſe. Cùm enim conſtituti ſint ad Eccleſiæ & Reipublicæ bonum, vt inſtituant ad bonam mentem & ad ſcientas, qui ſocietatis ſacræ aut humanæ miniſteria obituri ſunt; ſi optimos quoſque ſibi ſeruarent, perinde agerent, ac nutrix, quæ vim ſibi vindicaret ad proprij corporis alimentum, & alumnum pateretur fame tabeſcere. Non puto hoc abſurdum cum Theophilo conceſſuros è Societate ſapientiores: ſed fortè contendent ſe plus ornamenti & lucis omnibus ſcientiis & artibus contuliſſe quàm primi, qui ex Europa barbariem expulerunt: verùm hoc etiam illis non facilè concedam, & præter argumentum, quod ex Concilio Tridentino deſumpſi, quo arbitror, me propoſitam quæſtionem confeciſſe, addam alia argumenta apertiora.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Excluſis Etherodoxis, inſtituitur comparatio cum Catholicorum peritis.

IMprimis, vt demonſtrem incrementum ex prima acceſſione æquare omnibus partibus quod ex ſecundâ rei litterariæ accreuit; nolim in hac diſputatione grauiſſimâ etiam velut auxiliaribus copiis, vti illis, qui ab Eccleſiâ Romanâ deſciuerunt. Nihil eorum quæ ſcripſerunt hæretici, non ſolùm ad ſui erroris defenſionem attingam; ſed neque etiam quæ vel indifferentia ſunt ad fidei controuerſias, quales ſunt libri qui ad artes vel ſcientias humanas pertinent; neque etiam illa, quæ aliquid lucis conferre poſſunt ad Scri-

pturæ sensus, & ad mysteria religionis. Cùm enim Scriptura sacra triplicem sensum admittat secundùm vulgarem diuisionem sensus Literalis, Moralis, & Anagogici: quam D. Bonauentura Animæ facultatibus, & Philosophorum Sectis ita accommodat, vt dicat sensum Literalem respondere Rationi, quæ verum inquirit, & docet; Moralem appetitui Irascibili, quo bonum sectamur superatis difficultatibus quæ aditum ad illud impediunt; Anagogicum Concupiscibili, qui bono delectatur: & iuxta hanc hominis perfectionem velit idem Bonauentura, institutas tres Philosophorum celebriores Academias; Peripateticorum, qui ad sensum quasi litteralem vnum verum inquirunt & cujusque rei naturam; Stoicorum, qui vni Morali vacant solâ virtute contenti; & tandem Platonicorum, qui Boni æterni non solum cognitione, sed etiam gustu delectantur.

Licet hæretici hunc vltimum sensum Scripturæ Anagogicum negent, aut non capiant, quem maximè cum Dionysio Mystica Theologia sectatur; tamen, quò ab isto remotiores sunt, quia Diuina non gustant, eò sunt subtiliores in aucupando sensu Scripturæ Literali, aut Morali: Et si studium partium submoueas, quo sæpiùs cæcutiunt ad apertum plurium Scripturæ locorum sensum Literalem; quoad alios à controuersiis semotos, interpretationes habent adeò genuinas, vt ipsimet Catholici, tacito Authorum nomine sibi eas vindicent, atque illis glorientur tanquam à se inuentis. Plurima possem afferre exempla huiusmodi piorum furtorum: verùm absit vt Catholicorum gloriam hæreticorum causâ inumbrem. Hoc tantùm dixerim: si ineatur numerus librorum quos hæretici, vel in Scripturam, vel de rebus Theologicis & humanis ediderunt; si verborum delectus & elegantia spectetur; si quælibet alia subtilitas extra Theologiam Scholasticam, & Moralem, quam Casuum vocant; si denique dotes omnes, (semotâ fidei sinceritate) quæ ad Encyclopædiam scientiarum pertinent: conficies Bibliothecam, non disparem numero librorum, & fortè eloquentiâ superiorem illâ, quâ Petrus gloriatur, & sese supra Catholicos omnes effert; sed immeritò. Nam

reiecto illo hæreticorum auxilio, quamuis plurimùm huic causæ prodesse posset, citra vllam Fidei noxam: his (inquam) prætermissis, aliud obseruandum aggredior, & Catholicos cum Catholicis committo, idque defendo primæ accessionis Constantinopolitanæ partus, aut discipulos, nec numero, nec præstantiâ operum, filiis secundæ decedere, & multis etiam partibus superare.

Quâ enim re vis, Theophile, contendere? An versu & carmine seu Epico, seu Dramico, & cuiuscumque sit generis? An prosâ, seu historiam scribas, seu epistolas, seu orationes, aut, si velis, mixto quodam genere, quod cum prosa Poëtarum lenocinia misceat? Vis-ne certare commentariis in Scripturam, vel de rebus Theologicis, quà latè patet per omnes partes hæc scientia, vel etiam de rebus Philosophicis? Nam præter has enumeratas partes, quæ ad ius Ciuile pertinent, parcè, aut nullo modo tui scriptores attigêre; sicut etiam ea quæ sunt artis medicæ: ac proinde non puto te ita desipere, vt velis tuos Scriptores numero, elegantiâ, & profunditate librorum contendere cum Cuiacio aliisque Iuris consultissimis, vel cum Fernelio aliisque artis medicæ professoribus doctissimis. Itaque contineo me intra metas scientiarum, quas conuenit tractari à Religiosis, qui docent publicè, & habent Academias: in nulla harum artium quas profitemini, puto vos primos esse; & in omnibus credo vos vbique pares, imò fortè superiores habere, idque à Constantinopoli capta. Neque enim auctores, qui antecessêre, ad hoc certamen vocare mihi permitto, in subsidium causæ omnium Ordinum contra priuatum hominem, qui vult sibi primas partes aut solas prorsus vindicare.

Vt à prosa, & ab historia incipiam; fateor, Maffæum, Orlandinum, Turselinum, Marianam, optimos Historicos esse, quibus vltimum ex eâdem Familiâ Stradam æquo: sed planè te tui amor excæcaret, si innumeros illis pares, aliquot etiam in historiâ superiores negares. Parium numerum non attingo, omissis etiam hæreticis; quia est infinitus, etiam Catholicorum: quales sunt Bentiuolus, Guicciardinus, Dauila, Thuanus, aliique innumeri è Gallis, Belgis, Germanis,

Italis, qui accuratissimè historias scripserunt. Parem ne habes Baronio? Fortè dices Salianum? Ita est: sic tamen, vt perinde merito differant, sicut argumento, id-est, sicut Testamentum vetus, cujus historiam scripsit Salianus, à nouo, à cuius institutione suos Annales exorsus est Baronius.

Quem mihi dabis tuorum parem Philippo Callimaco, cui primas dat Iouius inter Historicos huius temporis, & (quod mirêre) iudicio acerrimi viri & æmuli, hanc summam laudem sibi comparauit duobus tantùm libris, de rebus Hungaricis; ex quibus, sicut Lipsius dicit de Salustij fragmentis, illum admirari possis magis, quàm nosse. Sed omisso Callimaco, veriùs historiæ modernæ Princeps est ex sententiâ Lipsij Paulus Emilius, qui vnus veram historiæ viam, vidit, strauit, & calcauit; qui dicta habet paria Antiquis: & si aliquas labeculas tollas, *dabo*, inquit Lipsius, *virum supra omnem istam nouitiam & ad priscam laudem:* Cuius verba non dubitauit Mariana, aut potiùs loca integra tacito nomine in suam historiam transferre; quod illi vitio non verto, quia noluit mutare, quod æquare non poterat. Quid de Hieronymo Osorio dicam, etiam inter Oratores memorando? Scripsit de eodem argumento cum Maffæo, iudicent eruditi, vter vtrum superet. Nec prætermittam nostrum Alphonsum Ciacconium Dominicanum, qui Pontif. & Cardin. historias omnibus aliis accuratiùs descripsit, ac primus (quoad Cardin. saltem) aliis viam aperuit.

Nec feliciùs pugnabis de eloquentiâ epistolari, aut oratoriâ. Paucissimos vidi, qui orationes ediderint, & præter Perpignanum, Bencium Franciscum Raymundum Gallutium, & Stefonium, nullum alium legi ex Societate oratorem: epistolas verò nullas, nisi S. Xauerij à Turselino, puto, latinè redditas. Sed quid hæc omnia, ad Epistolas ne dicam Erasmi, Hensij, Grotij & aliorum Hetherodoxorum Orationes: quid ad Mureti, quo Hensius fatetur à sæculo Ciceronis nullum vnquam puriùs & magis Latinè scripsisse? Concedit Cardinalis Palauicinus Muretum, & alios, vt Sadoletum, Manutium, &c. delectu, & compositione verborum magis Ciceronianos esse, quàm suos, non ta-

men viribus, lacertis seu masculâ eloquentiâ, quem verum Ciceroniani characterem esse statuit, & illi assentio. Sed velim mihi huius Tullianæ eloquentiæ è suis Oratorem designet, quia nullum hactenùs vidi, qui æquet Christophorum Longolium Belgam, quem dicunt sub militari veste Romam accessisse, vt de Romana eloquentiâ Italis bellum indiceret. Vix etiam vllum legi Politiano parem in Epistolis: & si quis velit rem ad examen vocare, seligat epistolam ad Ioannem II. Portugalliæ Regem, re & nomine Principem perfectum; vel quâ Gasensis Theologiæ consulti conciones describit. Vnde hac parte nil video, quo gloriari possis, Theophile.

Multò minùs de te, vel de tuis altè senties; si Poëtices comparationem ineas cum extraneis. Nihil dico de carmine Epico, aut Dramico, patriâ linguâ scripto; quia non puto ita te cæcutire, vt velles vllum tuorum ex Italis, vel vmbram habere Tassi, aut ex Gallis Ronsardi, & Cornelij, aut ex Hispanis Lopes de Vega, & Camois Lusitani. Quod ad Latinum carmen pertinet, licet aliqui ex tuis, musis non inuitis scripserint, vel Tragædias, vt Petauius, Stephonius, Auberius; vel Elegias, vt iste & alij, vel Epigrammata, vt Vidermanus: Sed quid hæc sunt, præ tot Poëmatibus, tot Epigrammatis Poëtarum Italorum, Gallorum, Germanorum, Hollandorum? Quid isti ad Fracastorium, ad Hyeronimum Vida, ad Sanazarium? Vt abstineam à nominandis hæreticis, qui maximè carmine excelluerunt; quos inter Grotium omittere non possum, Virum doctissimum, eloquentissimum, & eruditissimum, qui fortè affectu fuit Catholicus: Nil dicam de Tragædia Iephtæ, Baptistæ, Herodis infanticidæ: Quid sæculo nostro visum in hoc genere præstantius Christo patiente, & lacrymis Petri, ne quid dicam, de Ostandæ prosopopeia, aut Cardinalis Richelij Epitaphio, quæ communis opinio ascripsit Grotio, tanquam vnico huiusmodi operum artifici? Quid de Epigrammatis? Planè dilutus est Raimundus, aut Vidermannus præ Ouën, & aliis innumeris, qui hoc genere versuum luserunt.

Si velis mixtum genus prosæ, historiæ, & carminis,

quis eſt comparandus Barclaio ſeu ingenij magnitudine & amœnitate, ſeu noui ſtyli fœlicitate: quo vidi tuorum plurimos ita capi, vt penè illis Cicero deſiperet? Huius generis nullum vidi tuorum Scriptorum, qui hanc viam tentarit; niſi ex tuis ſit ingenioſus ille Scriptor Reipublicæ Solipſorum: ſed innumeros habet in illo genere ſcribendi pares, aut ſuperiores, qualis eſt Eutopia Mori.

Fortè dices; ſi has omnes artes humanas, quas enumeraui, copioſiùs aut feliciùs aliis ad vſum non reuocaueris, ſaltem illarum leges pleniùs ſcripſiſſe. At re-verâ, (vt apertiùs, loquar, quàm elegantiùs) non minùs theoriâ & legibus præſcriptis, quàm praxi decedis. Quis altiùs cauſas linguæ Latinæ ſcrutatus eſt Iulio Scaligero? Quis illo exactiùs artem poëticam docuit? Qui plura in Poëtas, vel Oratores commentaria ediderunt? Lacerdam fateor doctiſſimum, & magnam ſibi famam comparaſſe Commentariis in Virgilium & in Tertullianum: ſed quid iſte inter tantos? Quid præ Budeo de Aſſe, præ Turnebo in ſuis Anniuerſariis, quid præ Lipſio in ſuis de Republicâ, aut Militiâ Romanâ, & aliis innumeris libris?

Doleo, meo tempore, cùm literis humanioribus ſtuderem, defuiſſe nobis illud ſubſidium ad rem litterariam maximum, quod ſuppeditarunt à paucis annis Farnabius & alij; Poëtis omnibus commentariis marginalibus ita clarè explicatis, vt mediocris Grammaticus poſſit etiam difficillimos inoffenſo pede locos decurrere. Hæc non poſſunt expectari aut parari adiumenta, ad Auctorum peritiam, ab iis, qui per tres aut quatuor annos literas humaniores docent, & ad Theologiæ conſcendunt vel Philoſophiæ cathedram, ſed ab his, qui conſeneſcunt & immoriuntur grammaticæ, aut Rethoricæ ſcholis; quales non dubito fuiſſe illos, qui adeò vtilem & neceſſariam opem contulerunt bonarum litterarum ſtudioſis, Commentatores marginales: qualis etiam eſt author nouæ methodi grammaticæ; qui vno mediocri volumine, mirâ breuitate & copiâ, (nec diſſimili illi, quam in Summa D. Thomæ mirati ſumus,) complexus eſt quidquid ad grammaticæ Græcæ & Latinæ ſubſellium per-

tinet, & clauem auream parauit ad reconditos omnium auctorum sensus. Vellem hæc omnia nobis præsidia dedissent ad manus nostræ pueritiæ magistri; vberiores sanè fructus tulissemus.

Suppetunt vobis doctissimi antiquorum Patrum, vel Philosophorum è Græco interpretes; Petauius, Ducæus, Pontanus, Andræas Scotus: sed materiam in hoc scribendi genere præripuerunt tot & tanti Interpretes omnium auctorum; quos inter eminent Theodorus Gaza, Argyropilus, Perionius, Germanus Brixius, & alij propè infiniti ex Italia, Gallia, & nuper ex Hollandia.

Esto, inquies, litteris humanioribus extranei paria faciant, aut vincant: at cedant oportet, si de rebus sacris agamus. Verùm de quibus? An de Anagogicis, seu de Theologia mystica? Sed illam pauci vestrum, & admodùm ieiunè attigerunt, imò quidam penè suspectam habent, & ideò in his Sancta Theresia, Ioannes à Cruce, à Iesu, Blosius, & alii innumeri Mystici regnant At, inquies, populari & facili Deuotionis exercitio vincemus, innumeris hâc de re scriptis libris. Sed præter quòd post Granatensem ad subactam ac pænè exhaustam materiam accesserunt, vix vllus occurrit, qui solidiùs de Vanitate mundi Stellâ; qui suauiùs, & efficaciùs, ac pleniùs de tota vita spirituali scripserit Beatissimo Francisco Salesio; vt infinitos omnium Ordinum Scriptores Asceticos omittam, præsertim ex Ordine Cappucinorum. Et ex Theatinis Autorem diuini Libri de pugnâ spirituali.

Quid si à pietatis pacificæ Doctoribus ad Polemica, & ad Controuersias transeamus? Iam aperui Bellarminum, Valentiam, Gretserum, & alios Societatis auctores aggressos fuisse hæresim pænè mortuam & confossam armis tot Doctorum, qui ex Academia Louaniensi, Parisiensi, ex Anglis & Hispanis prodierunt innumeri, quorum opulentiâ locupletauit suos Tomos Bellarminus, & illorum laboribus, nouisque inuentis armamentarium suum instruxit. Adde alios Bellarmino coætaneos, aut posteriores, qui nouis artibus & armis hæresim confecerunt.

De Casuistis, aut iuris Canonici Scriptoribus, infi-

ARTICVLVS QVINTVS.

Altera comparatio de re litteraria cum extraneis.

HÆc quidem sufficerent refellendæ accusationi Petri de inuidiâ Dominicanorum in suos; neque erant necessaria hominibus sui instituti: quia ex illo omnes modestè de se, & præclarius de aliis sentire nouerunt. Sed cum gloriatio Theophili ascendat semper, & se suaque attollat (vt nobis ipse improperat) supra omne quod dicitur doctum, & extinctas penè scientias & artes velit primum à suis instauratas: visum est hanc illi cogitationem verissimis argumentis eripere, progressu scientiarum hoc nostro sæculo & duobus superioribus ex certa historia aperto.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

De progressu scientiarum ex Constantinopoli & Pompeiopoli captis.

NEscio, an hoc sit ab vllo hactenùs obseruatum; quod notaui, & modò subjicio. Quidquid à trecentis annis rei litterariæ accessionis factum est, videtur à duarum Vrbium expugnatione natum. Constantinopolis à Turcis capta, & Pompeiopolis à Gallis, suo infortunio & suâ ruinâ Europam fecêre feliciorem, aut certè doctiorem. Nam Græcorum doctissimi à Barbaris patriâ pulsi, Theodorus Gaza, Argyropylus, Georgius Trapesuntius, Bessario, aliique plurimi in Italiam venêre, vt inde barbariem, ac subinde è Germania, & è Gallia expellerent. Excepti fuerunt summâ humanitate, & liberalissimè habiti à Pontificibus Romanis, à Principibus Italiæ maximè à Mediceis, & à Valesiis Regibus Galliæ: humaniores literas, & præcipuè Græcas docuerunt, cum summo applausu, cum incredibili frequentia & fructu auditorum. Atque ex eorum scholis prodiêre innumeri viri ingenio, & erudi-

tione, & eloquentiâ præstantissimi: quales fuerunt in Italia Beroaldi, Manutij, Pici, Ficinus, Politianus, aliique plures, qui in hujus postremis epistolis concentum faciunt omni harmoniâ gratiorem; de quibus ait Erasmus, eorum admirator, prorsùs sæculo Ciceronis non futuros elingues. Hos secuti sunt Bembus, Sadoletus, Paulus Æmilius, aliique Itali; qui visi sunt plures Italiæ Ciuitates in Athenas mutasse, quò ex omnibus Europæ partibus, ex Holandia Erasmus è Lusitania Hieronymus Osorius, è Gallia Socinus Prouinciæ Tolosæ inquisitor, aliisque plures confluebant, vt è Magistris fierent Italorum discipuli, & inde eruditionem atque eloquentiam haurirent, quam ad suos deferrent. Neque enim se Italiæ finibus cohibuit hic litterarum progressus; Suos habuit Gallia Budeos, Turnebos, Muretos: Belgium, Longolios, Agricolas, Langios, Lipsios. Germania etiam non caruit suis ornamentis, à quibus abstineo, ne mihi fraudi sit laudasse hæreticos, & in hostibus virtutem fuisse admiratum: Anglia habuit Roffenses, Moros, Alanos Copos, Sanderos, *&c.* Parum abest, quin dicam de hoc primo litterarum progressu à Constantinopoli captâ: *Quàm pulchra est casta generatio, cum claritate!*

Neque hæc rei litterariæ accessio intra Artium, aut Scientiarum humanarum fines se cohibuit: exundauit etiam in Theologiæ, & rerum sacrarum consultos. Hinc Bembi & Sadoleti Purpurati, Contarini Veneti; hinc Hosius, hinc Hieronymus Osorius, aliique innumeri Cardinales, & Episcopi, qui Purpureæ, & Pontificiæ dignitati eloquentiam cum eruditione conjunxêre: Hinc, vno verbo, consessus ille Augustissimus tot Patrum, tot Theologorum Concilij Tridentini; in quibus, nescias, quid mirêre magis, an grauitatem & sanctitatem illo gradu dignam, an eruditionem & rerum vel humanarum vel sacrarum peritiam. Hi omnes quidquid scientiæ aut eloquentiæ habebant, his acceptum referebant, qui primi Constantinopolitanam captiuitatem euaserant; quia nulli aderant instituti ab his, qui Pompeiopoli prodiere, si duos excipias, Laines & Salmeronem.

nulli omninò extant, vel sese hominum oculis subduxêre. Videtur ergò secunda rei literariæ accessio inferior esse primæ: nisi fortè dicas viros doctissimos per varios Ordines ad diuersas professiones sparsos in vnum corpus Theophili coiuisse, quod habeat, qui sufficiant ad plura Concilia Generalia, quos frustra alibi quæramus. Sed licet huius temerariæ responsionis posset Theophilus esse author, non puto prudentiores eius instituti illi assensuros: quia agnoscerent Prouinciam sibi datam corrupisse. Cùm enim constituti sint ad Ecclesiæ & Reipublicæ bonum, vt instituant ad bonam mentem & ad scientas, qui societatis sacræ aut humanæ ministeria obituri sunt; si optimos quosque sibi seruarent, perinde agerent, ac nutrix, quæ vim sibi vindicaret ad proprij corporis alimentum, & alumnum pateretur fame tabescere. Non puto hoc absurdum cum Theophilo concessuros è Societate sapientiores: sed fortè contendent se plus ornamenti & lucis omnibus scientiis & artibus contulisse quàm primi, qui ex Europa barbariem expulerunt: verùm hoc etiam illis non facilè concedam, & præter argumentum, quod ex Concilio Tridentino desumpsi, quo arbitror, me propositam quæstionem confecisse, addam alia argumenta apertiora.

Paragraphvs Secvndvs.

Exclusis Etherodoxis, instituitur comparatio cum Catholicorum peritis.

IMprimis, vt demonstrem incrementum ex prima accessione æquare omnibus partibus quod ex secundâ rei litterariæ accreuit; nolim in hac disputatione grauissimâ etiam velut auxiliaribus copiis, vti illis, qui ab Ecclesiâ Romanâ desciuerunt. Nihil eorum quæ scripserunt hæretici, non solùm ad sui erroris defensionem attingam; sed neque etiam quæ vel indifferentia sunt ad fidei controuersias, quales sunt libri qui ad artes vel scientias humanas pertinent; neque etiam illa, quæ aliquid lucis conferre possunt ad Scri-

pturæ sensus, & ad mysteria religionis. Cùm enim Scriptura sacra triplicem sensum admittat secundùm vulgarem diuisionem sensus Literalis, Moralis, & Anagogici: quam D. Bonauentura Animæ facultatibus, & Philosophorum Sectis ita accommodat, vt dicat sensum Literalem respondere Rationi, quæ verum inquirit, & docet; Moralem appetitui Irascibili, quo bonum sectamur superatis difficultatibus quæ aditum ad illud impediunt; Anagogicum Concupiscibili, qui bono delectatur: & iuxta hanc hominis perfectionem velit idem Bonauentura, institutas tres Philosophorum celebriores Academias; Peripateticorum, qui ad sensum quasi litteralem vnum verum inquirunt & cujusque rei naturam; Stoicorum, qui vni Morali vacant solâ virtute contenti; & tandem Platonicorum, qui Boni æterni non solum cognitione, sed etiam gustu delectantur.

Licet hæretici hunc vltimum sensum Scripturæ Anagogicum negent, aut non capiant, quem maximè cum Dionysio Mystica Theologia sectatur; tamen, quò ab isto remotiores sunt, quia Diuina non gustant, eò sunt subtiliores in aucupando sensu Scripturæ Literali, aut Morali: Et si studium partium submoueas, quo sæpiùs cæcutiunt ad apertum plurium Scripturæ locorum sensum Literalem; quoad alios à controuersiis semotos, interpretationes habent adeò genuinas, vt ipsimet Catholici, tacito Authorum nomine sibi eas vindicent, atque illis glorientur tanquam à se inuentis. Plurima possem afferre exempla huiusmodi piorum furtorum: verùm absit vt Catholicorum gloriam hæreticorum causâ inumbrem. Hoc tantùm dixerim: si ineatur numerus librorum quos hæretici, vel in Scripturam, vel de rebus Theologicis & humanis ediderunt; si verborum delectus & elegantia spectetur; si quælibet alia subtilitas extra Theologiam Scholasticam, & Moralem, quam Casuum vocant; si denique dotes omnes, (semotâ fidei sinceritate) quæ ad Encyclopædiam scientiarum pertinent: conficies Bibliothecam, non disparem numero librorum, & fortè eloquentiâ superiorem illâ, quâ Petrus gloriatur, & sese supra Catholicos omnes effert; sed immeritò. Nam

reiecto illo hæreticorum auxilio, quamuis plurimùm huic causæ prodesse posset, citra vllam Fidei noxam: his (inquam) prætermissis, aliud obseruandum aggredior, & Catholicos cum Catholicis committo, idque defendo primæ accessionis Constantinopolitanæ partus, aut discipulos, nec numero, nec præstantiâ operum, filiis secundæ decedere, & multis etiam partibus superare.

Quâ enim re vis, Theophile, contendere? An versu & carmine seu Epico, seu Dramico, & cuiuscumque sit generis? An prosâ, seu historiam scribas, seu epistolas, seu orationes, aut, si velis, mixto quodam genere, quod cum prosa Poëtarum lenocinia misceat? Vis-ne certare commentariis in Scripturam, vel de rebus Theologicis, quà latè patet per omnes partes hæc scientia, vel etiam de rebus Philosophicis? Nam præter has enumeratas partes, quæ ad ius Ciuile pertinent, parcè, aut nullo modo tui scriptores attigêre; sicut etiam ea quæ sunt artis medicæ: ac proinde non puto te ita desipere, vt velis tuos Scriptores numero, elegantiâ, & profunditate librorum contendere cum Cuiacio aliisque Iuris consultissimis, vel cum Fernelio aliisque artis medicæ professoribus doctissimis. Itaque contineo me intra metas scientiarum, quas conuenit tractari à Religiosis, qui docent publicè, & habent Academias: in nulla harum artium quas profitemini, puto vos primos esse; & in omnibus credo vos vbique pares, imò fortè superiores habere, idque à Constantinopoli capta. Neque enim auctores, qui antecessêre, ad hoc certamen vocare mihi permitto, in subsidium causæ omnium Ordinum contra priuatum hominem, qui vult sibi primas partes aut solas prorsus vindicare.

Vt à prosa, & ab historia incipiam; fateor, Maffæum, Orlandinum, Turselinum, Marianam, optimos Historicos esse, quibus vltimum ex eâdem Familiâ Stradam æquo: sed planè te tui amor excæcaret, si innumeros illis pares, aliquot etiam in historiâ superiores negares. Parium numerum non attingo, omissis etiam hæreticis; quia est infinitus, etiam Catholicorum: quales sunt Bentiuolus, Guicciardinus, Dauila, Thuanus, aliique innumeri è Gallis, Belgis, Germanis,

Italis, qui accuratissimè historias scripserunt. Parem ne habes Baronio? Fortè dices Salianum? Ita est: sic tamen, vt perinde merito differant, sicut argumento, id-est, sicut Testamentum vetus, cujus historiam scripsit Salianus, à nouo, à cuius institutione suos Annales exorsus est Baronius.

Quem mihi dabis tuorum parem Philippo Callimaco, cui primas dat Iouius inter Historicos huius temporis, & (quod mirêre) iudicio acerrimi viri & æmuli, hanc summam laudem sibi comparauit duobus tantùm libris, de rebus Hungaricis; ex quibus, sicut Lipsius dicit de Salustij fragmentis, illum admirari possis magis, quàm nosse. Sed omisso Callimaco, veriùs historiæ modernæ Princeps est ex sententiâ Lipsij Paulus Emilius, qui vnus veram historiæ viam, vidit, strauit, & calcauit; qui dicta habet paria Antiquis: & si aliquas labeculas tollas, *dabo*, inquit Lipsius, *virum supra omnem istam nouitiam & ad priscam laudem:* Cuius verba non dubitauit Mariana, aut potiùs loca integra tacito nomine in suam historiam transferre; quod illi vitio non verto, quia noluit mutare, quod æquare non poterat. Quid de Hieronymo Osorio dicam, etiam inter Oratores memorando? Scripsit de eodem argumento cum Maffæo, iudicent eruditi, vter vtrum superet. Nec prætermittam nostrum Alphonsum Ciacconium Dominicanum, qui Pontif. & Cardin. historias omnibus aliis accuratiùs descripsit, ac primus (quoad Cardin. saltem) aliis viam aperuit.

Nec feliciùs pugnabis de eloquentiâ epistolari, aut oratoriâ. Paucissimos vidi, qui orationes ediderint, & præter Perpignanum, Bencium Franciscum Raymundum Gallutium, & Stefonium, nullum alium legi ex Societate oratorem: epistolas verò nullas, nisi S. Xauerij à Turselino, puto, latinè redditas. Sed quid hæc omnia, ad Epistolas ne dicam Erasmi, Hensij, Grotij & aliorum Hetherodoxorum Orationes: quid ad Mureti, quo Hensius fatetur à sæculo Ciceronis nullum vnquam puriùs & magis Latinè scripsisse? Concedit Cardinalis Palauicinus Muretum, & alios, vt Sadoletum, Manutium, &c. delectu, & compositione verborum magis Ciceronianos esse, quàm suos, non ta-

men viribus, lacertis seu masculâ eloquentiâ, quem verum Ciceroniani characterem esse statuit, & illi assentio. Sed velim mihi huius Tullianæ eloquentiæ è suis Oratorem designet, quia nullum hactenùs vidi, qui æquet Christophorum Longolium Belgam, quem dicunt sub militari veste Romam accessisse, vt de Romana eloquentiâ Italis bellum indiceret. Vix etiam vllum legi Politiano parem in Epistolis: & si quis velit rem ad examen vocare, seligat epistolam ad Ioannem II. Portugalliæ Regem, re & nomine Principem perfectum; vel quâ Gasensis Theologiæ consulti conciones describit. Vnde hac parte nil video, quo gloriari possis, Theophile.

Multò minùs de te, vel de tuis altè senties; si Poëtices comparationem ineas cum extraneis. Nihil dico de carmine Epico, aut Dramico, patriâ linguâ scripto; quia non puto ita te cæcutire, vt velles vllum tuorum ex Italis, vel vmbram habere Tassi, aut ex Gallis Ronsardi, & Cornelij, aut ex Hispanis Lopes de Vega, & Camois Lusitani. Quod ad Latinum carmen pertinet, licet aliqui ex tuis, musis non inuitis scripserint, vel Tragædias, vt Petauius, Stephonius, Auberius; vel Elegias, vt iste & alij, vel Epigrammata, vt Vidermanus: Sed quid hæc sunt, præ tot Poëmatibus, tot Epigrammatis Poëtarum Italorum, Gallorum, Germanorum, Hollandorum? Quid isti ad Fracastorium, ad Hyeronimum Vida, ad Sanazarium? Vt abstineam à nominandis hæreticis, qui maximè carmine excelluerunt; quos inter Grotium omittere non possum, Virum doctissimum, eloquentissimum, & eruditissimum, qui fortè affectu fuit Catholicus: Nil dicam de Tragædia Iephtæ, Baptistæ, Herodis infanticidæ: Quid sæculo nostro visum in hoc genere præstantius Christo patiente, & lacrymis Petri, ne quid dicam, de Ostandæ prosopopeia, aut Cardinalis Richelij Epitaphio, quæ communis opinio ascripsit Grotio, tanquam vnico huiusmodi operum artifici? Quid de Epigrammatis? Planè dilutus est Raimundus, aut Vidermannus præ Ouën, & aliis innumeris, qui hoc genere versuum luserunt.

Si velis mixtum genus prosæ, historiæ, & carminis,

quis est comparandus Barclaio seu ingenij magnitudine & amœnitate, seu noui styli fœlicitate: quo vidi tuorum plurimos ita capi, vt penè illis Cicero desiperet? Huius generis nullum vidi tuorum Scriptorum, qui hanc viam tentarit; nisi ex tuis sit ingeniosus ille Scriptor Reipublicæ Solipsorum: sed innumeros habet in illo genere scribendi pares, aut superiores, qualis est Eutopia Mori.

Fortè dices; si has omnes artes humanas, quas enumeraui, copiosiùs aut feliciùs aliis ad vsum non reuocaueris, saltem illarum leges pleniùs scripsisse. At re-verâ, (vt apertiùs, loquar, quàm elegantiùs) non minùs theoriâ & legibus præscriptis, quàm praxi decedis. Quis altiùs causas linguæ Latinæ scrutatus est Iulio Scaligero? Quis illo exactiùs artem poëticam docuit? Qui plura in Poëtas, vel Oratores commentaria ediderunt? Lacerdam fateor doctissimum, & magnam sibi famam comparasse Commentariis in Virgilium & in Tertullianum: sed quid iste inter tantos? Quid præ Budeo de Asse, præ Turnebo in suis Anniuersariis, quid præ Lipsio in suis de Reipublicâ, aut Militiâ Romanâ, & aliis innumeris libris?

Doleo, meo tempore, cùm literis humanioribus studerem, defuisse nobis illud subsidium ad rem litterariam maximum, quod suppeditarunt à paucis annis Farnabius & alij; Poëtis omnibus commentariis marginalibus ita clarè explicatis, vt mediocris Grammaticus possit etiam difficillimos inoffenso pede locos decurrere. Hæc non possunt expectari aut parari adiumenta, ad Auctorum peritiam, ab iis, qui per tres aut quatuor annos literas humaniores docent, & ad Theologiæ conscendunt vel Philosophiæ cathedram, sed ab his, qui consenescunt & immoriuntur grammaticæ, aut Rethoricæ scholis; quales non dubito fuisse illos, qui adeò vtilem & necessariam opem contulerunt bonarum litterarum studiosis, Commentatores marginales: qualis etiam est author nouæ methodi grammaticæ; qui vno mediocri volumine, mirâ breuitate & copiâ, (nec dissimili illi, quam in Summa D. Thomæ mirati sumus,) complexus est quidquid ad grammaticæ Græcæ & Latinæ subsellium per-

tinet, & clauem auream parauit ad reconditos omnium auctorum sensus. Vellem hæc omnia nobis præsidia dedissent ad manus nostræ pueritiæ magistri; vberiores sanè fructus tulissemus.

Suppetunt vobis doctissimi antiquorum Patrum, vel Philosophorum è Græco interpretes; Petauius, Ducæus, Pontanus, Andræas Scotus: sed materiam in hoc scribendi genere pæripuerunt tot & tanti Interpretes omnium auctorum; quos inter eminent Theodorus Gaza, Argyropilus, Perionius, Germanus Brixius, & alij propè infiniti ex Italia, Gallia, & nuper ex Hollandia.

Esto, inquies, litteris humanioribus extranei paria faciant, aut vincant: at cedant oportet, si de rebus sacris agamus. Verùm de quibus? An de Anagogicis, seu de Theologia mystica? Sed illam pauci vestrum, & admodùm ieiunè attigerunt, imò quidam penè suspectam habent, & idcò in his Sancta Theresia, Ioannes à Cruce, à Iesu, Blosius, & alii innumeri Mystici regnant At, inquies, populari & facili Deuotionis exercitio vincemus, innumeris hâc de re scriptis libris. Sed præter quòd post Granatensem ad subactam ac pænè exhaustam materiam accesserunt, vix vllus occurrit, qui solidiùs de Vanitate mundi Stellâ, qui suauiùs, & efficaciùs, ac pleniùs de tota vita spirituali scripserit Beatissimo Francisco Salesio; vt infinitos omnium Ordinum Scriptores Asceticos omittam, præsertim ex Ordine Cappucinorum. Et ex Theatinis Autorem diuini Libri de pugnâ spirituali.

Quid si à pietatis pacificæ Doctoribus ad Polemica, & ad Controuersias transeamus? Iam aperui Bellarminum, Valentiam, Gretserum, & alios Societatis auctores aggressos fuisse hæresim pænè mortuam & confossam armis tot Doctorum, qui ex Academia Louaniensi, Parisiensi, ex Anglis & Hispanis prodierunt innumeri, quorum opulentiâ locupletauit suos Tomos Bellarminus, & illorum laboribus, nouisque inuentis armamentarium suum instruxit. Adde alios Bellarmino coætaneos, aut posteriores, qui nouis artibus & armis hæresim confecerunt.

De Casuistis, aut iuris Canonici Scriptoribus, infi-

niti sunt extranei auctores, qui tuos (licet quatuor animaliũ, & viginti quatuor seniorum figuris & nominibus repræsententur) æquant; Et si libros metiaris frequentiâ editionum, palmam feret Diana; cuius opera pluries & vbique impressa fuerunt cùm sint Casuum omnium moralium amplissimum Promptuarium. Quoad Canonistas etiam, (cum hanc partem tantùm delibetis) non contendetis, puto, cum Couaruuia, cum Martino Nauarro, cum Fagnano, cum nostro Turrecremata, aliisque innumeris, huius iuris consultissimis.

Sed ad minus Commentariorum in Scripturam multitude putas, te extraneos obruturum. Verùm id facile non concedam. Si copia quæratur; quis contendet cum Tostato? Ne Salmeron quidem id audebit quamuis fusissimus. Si breuitatem captes; quis cum Vatablo, à quo Sà multa sumpsit? Si plures scripsêre in Prophetas; Cornelius à Lapide fatetur ingenuè; quòd *nisi Hieronymus glaciem fregisset, hærerent omnes* Quis meliùs aut doctiùs Estio in Paulum? Forerio in Isaiam? Iansenio Gandauensi in Euangelia, & Prouerbia? Genebrardo in Psalmos? Andrea Masio in Iosuè, aliisque innumeris, quos Xystus Senensis & Posseuinus in suis Bibliothecis recensent?

At in Theologicis, & Philosophicis numero, & merito, vinces? Ne id quidem. In primis, si Philosophica attendamus, cum subtilitate & eloquentia iuncta, quid in hoc genere par editum est duodecim libris Pici contra Astrologos, exercitationibus Scaligeri contra Cardanum? Si nudam subtilitatem scholæ attendamus; quot libri Philosophici è variis scholis singulis diebus prodeunt Scotistarum, Nominalium? Vt nulla re minus causæ gloriandi iudicem te habere, quam illâ, quâ maximè gloriaris, Theologiâ: quam, nescio quo consilio, ita quidam vestrum sibi vindicant; vt modò vix extraneos, nisi obiter & quasi contemptim citent, vel ad pugnam admittant. Id obseruabam nuper apud Cardinalem de Lugo, qui Disputationem de causalitate Sacramentorum morali aut Physica, factam celebrem dicebat, contentione Vasquez, & Suarez: quasi illa, quæ intercesserat D Thomam inter, & Scotum ac Durandum, non potuerit illustra-

re: & tamen, quod ipse vrget argumentum pro causalitate morali; desumptum est è Scoto. Vix vllum extare puto in tot libris, vel pro D. Thomæ doctrina, vel contra illam instructum, quod Theologi antiqui non occupauerint.

Memini, eundem Cardinalem dixisse, Theologos Societatis illustrasse maxime Sanctificationem humanitatis Christi per Sanctitatem increatam, sed (præter quòd admittunt Filiationem naturalem, quæ communicaretur Patri, & Spiritui sancto, si naturæ humanæ vnirentur,) multò profundiùs hanc materiam tractauit, & expediuit Sanctus Doctor, sanctificatione repetitâ ab ipsa Filiatione Verbi cum Diuinitate communicata.

Articvlvs Vltimvs.

Responsio ad postremas accusationes.

SEd vt hanc Comparationem concludam; non admitto quod dicit Raynaudus: *Si adeantur Bibliopolæ & exquiratur ab eis, qui sint in vnâquâque facultate Scriptores maiori in pretio, constabit scriptiones Iesuitarum auidiùs expeti.* Id non omninò verum est vniuersim; quamuis summâ diligentiâ curent, suos Authores vendibiliores fieri; tamen in officinis Bibliopolarum sunt plerumque decani; & Comparatione nostrâ id euicimus, nullâ re primos esse; & in omnibus habere numero & merito pares. Ergò neque nobis aliisquè Ordinibus inuidendum est, neque tibi, Theophile, gloriandum, quasi in omni scientiarum genere Principatum occupes, quod fortè optares. Et cùm Dominicani non sint postremi, & qui tibi ad hoc imperium obex esse possint; velles illos ab officiis amotos, vel in totum extinctos.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Contentionum quas suscitauit Theophilus prætextus & depulsio.

SI quæ ergo fuerit contentio inter nos, imputa potiùs tuæ cupiditati, (quæ nec finem habet, nec modum,) quàm nostro liuori, aut metui; cùm per tot secula vixerimus contenti, & securi nostræ conditionis; cùm eodem loco steterimus quadringentis annis, nec augumentum nec decrementum passi. Poteris ne tibi assumere, quod nobis verbum vindicamus; *nec spe, nec metu, nec liuore?* Certè si his tribus affectibus & morbis laboraremus, iam non essemus (vt tu dicis) per vos iuuenes, senes depontani, sed deportati. Qua in re nobis hactenùs obfuistis? *Regnabatis*, inquis, *in scholis, & in suggestis; à Consultoribus sola Cyriacorum Ostia pulsabantur: sed per exortum Iesuitarum fieri cœpit tanti Principatus decessio* Addis etiam nouam materiam inuidiæ; *quòd aliis plerisque sacris familiis, Iesuitarum exemplo excitatis ad sacra literatura studia diligentius excolenda, corriuarunt ipsi quoque in suas areolas doctrinæ latices: vnde Dominicanorum Dyorix, (quæ antè videbatur trames aquæ immensa de fluuio,) parciùs fluxit; & diuisus in multos ad sapientiæ aquas concursus, minor factus est apud Dominicanos. Hinc illa*, inquis, *lacryma, hinc auersissimus animus nigerrimis effectibus testatissimus.*

Sed, vt paucis stringam & refellam, quas his verbis complexus es calumnias nigerrimas; scio animum tibi non defuisse, quæcumque hîc recitas, mala nobis inferendi. Quibus artibus & conatibus molitus es, vt aliquid contra nos definiretur, vel vt detereretur Ordinis fama, vel vt bona hæreditaria (sicut præ te fers) nobis eriperes? At quid tandem profecisti? Euanuere omnes conatus in tuum dedecus. Quid hactenùs contra nos definitum est? Quo excidimus loco, vel officio? An non in dies crescit celebritas doctrinæ S. Thomæ? An non spectante, & applaudente totâ Hispaniâ, noster Herrera

Herrera superior fuit Curieli? An non cathedras Salmantic. Complut. Academiæ auximus & firmauimus? Nonne singulis diebus nouæ Turmæ, integri Ordines florentissimi (quod te pessimè habet) sese nobis adiungunt? Ergo nihil hactenus nobis deperiit, tuorum aduentu.

Scimus res humanas mutationi obnoxias: hi surgunt, illi cadunt; isti florent, illi iacent: Has vices æquo animo ferimus; quia nunquam ambiuimus primi esse, multò minus soli; neque nobis molestum est; quæ oriuntur dubia, ad alios referri, vel ad aliena potiùs ostia, quàm ad nostra pulsari: quia doces, inopes consilij & dubios rerum suæ salutis, posse ostia decurrere, donec inueniant Magistros & Duces, qui indulgeant priuato illorum affectui & commodo, qui permittant illos consenescere in periculo & occasione proximâ peccandi: Nos verò docemus tuta, vera, & viciniora saluti; nec committimus nimiâ in homines indulgentiâ, vt eorum sanguinem Deus à nobis requirat. Nulla subest igitur nobis liuoris in te, tuosque vel odij causa: nihil per vos nobis deperiit; nec ambimus, quæ habetis; nec quæ habemus, potuistis nobis eripere. Sed mirè tibi, tuisque canis, Theophile; nihil est in aliis Ordinibus boni, quod saltem vestris Exemplis non ascribas.

Ante tuum institutum vis iacuisse alios Ordines ignorantiæ situ; sed à tuis ad bonæ mentis & scientiarum studia fuisse excitatos. Quasi tibi Franciscani deberent Scotum, Bonauenturam, Ochamum: Augustiniani; Ægidium, Gregorium, Argentinam: Carmelitæ; Valdensem, Bacconium. Quasi eodem sæculo, quo nati estis, Ordines illi non haberent viros æquè sanctos ac doctos; vt Concilij Trid. Catalogus demonstrat. Vnde si veris agere liceat, difficile sit asserere quâ tempestate maior doctrinæ & sanctitatis copia aut sterilitas fuerit. Si abstineres à vanâ iactantiâ; non audires vera hæc, quæ non solùm tibi, sed mihi etiam displicent. Id mihi semper probatum est auctas posteriori ætate scientias magis numero quàm merito doctorum.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Atrox calumnia Theophili de nostris Magistris Generalibus depellitur.

ADdis Generales nostros omnes tentasse pacem instaurare vobiscum, excepto, inquis, Marino, quem ad finem tui libri tot conuitiis impetis, tot calumniis; vt videaris reliquo tuo opere fuisse modestus, Nam vt omittam te falsò scripsisse, illum recessisse à decessorum consilio de pace vobiscum seruandâ, aut reparandâ, vt satis constat decreto vltimi Capituli Generalis à me relato, pluribusque aliis in Societatem officiis: Puto te scripsisse illum esse Monachum per saltum promotum: quibus vero gradibus ad Generalatum peruenerit supra demonstrauimus; quia tu vbique easdem calumnias spargis, & dicis, saltu insolentissimo ad summum Ordinis verticem euasisse, illum, qui maiorum meritis, vitæ innocentiâ, & commendatione, ac penè imperio summi Pontificis eò conscendit.

Addis aliud longè falsissimum ad finem Diatribæ nonæ de Patre Rodulphio, & primum de Patre Turco, à te excogitatum. Rodulphium dicis conuenisse Mutium Vittellescum ad ineundas solidæ concordiæ rationes; & cum Mutius mentionem ingereret literarum pacificarum in eam rem ad suos ab vtroque exarandarum; dicis ad hoc respondisse Rodulphium: faciam, sed cum eo abs te discrimine, quod scribes tu, & dicto audientes habebis tuos; scribam ego, & audiar, sicut qui surdis canit. Hæc plane commentitia sunt, & à te per summam fraudem conficta. Nullus Ordo addictior vnquam suis Generalibus Magistris, omnibus penè illo gradu dignissimis, Ordine Dominicano; & vix vllus fuit vnquam Dominicanis charior Rodulphio, quem constantissime Ordo vniuersus ab æmulis oppressum propugnauit. Quâ ergo ratione, vir prudentissimus honoris suorum sollicitus, nec minus illorum in se reuerentiæ securus, potuit dubitare de obsequio suorum,

quos rebus aduersis adeò fidos, incorruptos, & inuictos habuit? Deinde credamus illum dubitasse; putasne adeò incautum, & imprudentem, vt suorum vitia extraneis, & æmulis aperiret?

Turcus Rodulphij successor, illi par per omnia, eruditione, sapientiâ, studio integritatis, zelo doctrinæ Angelicæ, affectu paterno in filios incredibili, & pari amore, ac reuerentiâ filiorum in ipsum, cuius etiam hodie desiderio torquemur, & lugemus post duodecim annos nobis ereptum, dolore perinde recenti, aut certè vehementi, ac primo obitus die: Ergo per summam fraudem illi verba affingis, quæ nemo, nisi tu, potuisset scribere. Quis ardentiori studio pro doctrinâ D. Thomæ flagrauit? Quis vnquam filios magis reuerentes, & affectos expertus est? Quâ ergo ratione potuit illi in mentem venire quod tu scribis, respondisse: *Nisi suum sensum occultasset, fratres ergà se tales fore, quales ergà Benedictum, & Romualdum se præstiterunt aliqui inueterati dierum malorum.* Nescio quibus documentis, aut exemplis instructus, ista potuisti excogitare; sed certissime scias, huiusmodi scelera, maxime in nostros Generales apud nos ignota, & inaudita esse, & ad illorum nomen, vel ipsam cogitationem exhorrescere: dico solum illa verba, te authore digna esse.

Quid mirum si nostros Generales magistros, tantâ licentiâ & acerbitate infames, cum à Societatis Præpositis carpendis abstinere vix queas, & alio loco Vitellescum per ludibrium, & conuitium voces carnem vitulinam, quod totus ad modestiam & æquabilitatem comparatus, longissime abesset à peruicaciâ tuâ Quam verò alieni simus à tuo exemplo, & ab illâ horrendâ, quam iniecisti cogitatione, argumento est, tota nostrorum Annalium series: nam cum Comitia Ordinis facultatem habeant perinde Generalem Magistrum amouendi à Magisterio, si illi impar sit, sicut & eligendi; eâ fuerunt humanitate, & reuerentiâ Dominicani, & ipsimet adeò strenuè suas partes impleuerunt, vt nunquam sit auditum, è septem supra quinquaginta, quos habuimus Magistros instituti nostr successores, vllum fuisse sententiâ Ordinis loco motum

stica vero, imo Bannesiana prædeterminatio dormitat iam etiam in eorum scholis. Sed erasit malâ fide duo hæc verba *Teste Lessio*: quæ Allemandet inseruerat, quasi referens, non approbans, imò Lessium nimiæ præfidentiæ accusat, relatis eius verbis, quæ illi velut legitimo authori adscribit. Si bonam, Theophile, tutamque censes quam propugnas causam, cur malis artibus corrumpis? Si malam repures, patior te iis fraudibus fucum facere imprudentibus: *Nam qui sibi nequam cui bonus esse potest?*

Placet hoc loco reponere suo opportuniore omissam responsionem ad accusationem non dissimilem; nisi quod iam relata & refutata, ad plures Dominicanos pertineat; refellenda vnum impetat P. Reginaldum; quasi graue discrimen, nedum carceris, sed etiam extremi, & hæreticis infligi soliti rogi incurrerit; quod censuræ in Iansenium Pontificiâ authoritate latæ, scripto audaciùs intercessisset: nec penas commeritas nisi discessu Româ præcipiti, aut in Comitatu Venaysino P. Dufour illius ditionis tum Quæsitoris, potentiâ vitasset.

Mera sunt hæc commenta & insomnia, quibus certissimæ fidei hanc subiicio narrationem. Adeo, quod alibi nesciens scripseram, subitus Româ discessus P. Reginaldi, vel consilium de fugâ capiendâ à vero absunt; vt post damnatas quinque Propositiones ex Iansenio quatuor mensibus, Romæ hæserit P. Reginaldus, ita totâ ciuitate consciâ & teste, vt 9. Calendas Augusti creatus sit à P. Generali Prouinciæ Occitanæ in Galliâ Præpositus; mense sequenti die sacro D. Augustino, auspiciis Legati D. de Valencé, inter Melitensis Ordinis primarios supremo Magistro proximi, ad pedum oscula Innocentij X. sit inductus, & Legato audiente Summus Pontifex congratulatus sit illi nouum munus Prouincialis, testatus sibi gratissimum; & impense est adhortatus, vt indefessam operam sicuti hactenus fecerat, in doctrinâ SS. Augustini, & Thomæ illustrandâ & propugnandâ nauaret. Pontificiâ Benedictione & Indulgentiarum beatissimâ copiâ donatus, Româ 4. Calendas Octobris discessit; Loretanam domum pie-

tatis causâ adiuit: hinc Bononiâ, inde Florentiâ, Galliam tutus, ac securus repetiit.

Verum P. Reginaldum demeruit Theophilus eâ relatione, quamuis falsa, longe tamen mitiori, sparsis falso & summâ fraude rumoribus de supplicio crudelissimo, quasi hæresis comperto, vel iam sumpto, vel sumendo, nisi clementia sum. Pontificis in perpetuas ad triremes pœnas & ærumnas mutasset. Idque adeò persuasum nonnulli voluerunt, vt P. Reginaldi parentem conuenirent, ex tam acerbâ primogeniti calamitate pro Christianâ charitate deliniendo dolori. Plurimum debet Theophilo Reginaldus quod has illi pœnas condonarit, contentus scripsisse consilio præcipitis fugæ deuitatas fuisse.

PARAGRAPHVS TERTIVS.

Recens Dominicanæ gloriæ monumentum & postremum ad invidiæ causas depellendas responsum.

PArum abfuit quin grauem, & vix condonandam præposteri iudicij, & ingrati animi culpam in religiosissimæ Matris Iulianæ Morell Barchinonensis, & Auenioni ad Sanctam Praxedem nostrum institutum professæ, pios manes admitterem; quod cum toto hoc opere dispellendis æmulorum insectationibus plura nostræ Familiæ virorum ac virginum præclara monumenta celebrauerim, illius nobilissimæ & piissimæ Virginis nulla hactenus iniecta sit mentio; quæ tamen tot naturæ & gratiæ præstitit dotibus, tot supra sexum, supra ætatem rerum Philosophicarum, Iurisprudentiæ, & omnium ferè linguarum peritiâ resplenduit, Hebraïcæ, Chaldaïcæ, Syriacæ, Græcæ, Latinæ, Gallicæ, Hispanicæ, Italicæ, præter cæteras dotes egregiam musicæ artem & pulsandi fides & organa, quam vt disceret affectibus & præcepto parentis concessit; vt vnum Iulianæ Morell nomen pleni elogij & validæ pro eo quod suscepit instituto Apologiæ vim & pondus habere pos-

sit. Quo enim illa loco non occurrebat ad subsidium, quâcumque nos aduersarij parte lacessebant? Vbique illius mihi familiaris & compertæ sanctitatis & eruditionis sese ingerere imago debuerat.

Extranei Scriptores etiam ex Societate illam velut alteram Eudoxiam, & nostri sæculi portentum celebrarunt. Sed parum abfuit quin illam omninò tacerem. Excusare poteram ipse hoc silentium, quod ex compertâ humilitate quâ cæterarum virtutum splendorem obruebat, scirem illi etiam inter Diuos receptæ gratissimum fore: sed amicorum querimoniæ, & meæ etiam conscientiæ obiurgationes tacitæ à me euicerunt, vt dilati Encomij culpam publicè agnoscerem, & ne in totum prætentæ illius commemorationis reatum incurrerem Nec timeo censuram Lectoris quasi hoc loco intempestiuè obtrudam; quo enim illa commode reponi non potest, aut iustissimè non debet? Cum nedum Virginis Deo sacræ Monasticam vitam professæ, & quorum sexus patiens est munerum, partes & virtutes impleuerit cumulatissimè; sed etiam hominibus suas ad inuidiam vsque laudes & dotes videatur præripuisse, virilis planè animi, & iudicij, & prudentiæ fœmina, seu comparandis scientiis, seu rebus administrandis eminuerit.

Verum quidem est paterno imperio potius quam suo arbitrio omnes excoluisse artes: & primum ingenij specimen dedisse anno vix ætatis duodecimo, cum Lugduni Philosophiæ Theses publicè cum omnium admiratione defendit: sed annum nondum decimum sextum prætergressa, hæc perinde ac sæcularia & aliena bona abiecit, vt à Christi è cruce pendentis ore vnam humilitatem has omnes naturæ dotes obruturam addisceret & profiteretur. Distractâ itaque & ad suos Fratres remissâ, quam pater illi comparauerat Bibliothecâ, vnum se Christum eumque Crucifixum scire in posterùm gloriata est tantumque illo doctore profecit, vt quod de illius Matre Diuâ Catharinâ canimus, de nobilissimâ filiâ liceat vsupare: *Doctrix est disciplinæ Dei & electrix operum illius*: & nisi præstantissimi ingenij vim compressisset humilitatis studio, potuisset omnium scientiarum complexione doctissimum quem-

que prouocare. Ita est quandiu Patrem carnis, vt cum Apostolo loquar, eruditorem, aut verius impulsorem ad linguarum, ad Phisosophiæ & Iurisprudentiæ studium habuit, & illum reuerebatur; nullam humanarum, aut diuinarum scientiam non calluit ad miraculum. Sed vbi excussa illa patria potestate, Patri spirituum cœpit obtemperare & viuere, cum Augustino gemebundo exclamauit: *Surgunt indocti & cælum rapiunt*; & abiectis scientiis quæ minus sexui conueniebant, vni se Deo docendam permisit. Multa quidem scripsit quorum initium fecit Anno ætatis vigesimo tertio præclarissimâ commentatione in opus aureum vitæ spiritualis D. Vincentij, & quæ ab inuitâ superiorum imperium extorsit: sed hæc paucissima, & præ ingenij fecunditate penè nulla sunt: iteratis enim precibus à superioribus vicissim ipsa obtinuit, vt vni diuinarum rerum, quarum amore flagrabat, contemplationi, non librorum scriptioni vacaret. Fœlicitati imputo mihi tùm datum illam nosse, eiusque colloquiis frequentibus frui, cum iam vna illi cura erat Christum sequi, se nescire; & perinde ac vitæ præteritæ flagitia occultare, & obliuisci quas probè nouerat artes, & vnam scientiæ supereminentem charitatem sectari.

Orationi mihi moderandum est, quia nullum eius laudum finem inuenirem, si quæ ipse expertus sum prosequerer. Hoc summi fuerit elogij loco, frequentissimè me hanc virginem allocutum, & semper à colloquio rediisse meliorem, quia nunquam bene de se, nec de quoquam malè, nec nisi de seriis & sanctis loquentem audiui, tantâ curâ ad limam aduocandi verba antequam ad linguam venirent, vt nullum illi excidisse otiosum, id est, non summâ charitate & prudentiâ conditum, ipse aliorum quam mei seuerior exactor vnquam animaduerterim. Annon dicas vnam Iulianam Catharinæ Alexandrinæ, & Senensis dotes omnes felici fœdere coniunxisse; illius Philosophiam & artium Encyclopædiam, istius zelum & humilitatem, & spontaneas corporis afflictationes fuisse complexam, & ne in illa desiderares prioris Catharinæ à Tyranno illatas pœnas ferè pares tenella à Patris nescio quâ Zelotypiâ perpessa est, ne quid ad summam cum Christo patienti similitu-

dinem & gloriam deesset. Sed plura prætermitto eius virtutum insignia, quàm hic retulerim: vt non minus silentio colam, quam sim eloquio prosecutus: & id plane cultus genus hoc gratiæ & naturæ portentum merebatur.

SECTIO VLTIMA.

Examen Decimæ Diatribæ.

CVm rei cuiusque finis, optima pars sit, aut deterrima, prout boni aut mali rationem habet; qualem futuram putas Christiane Lector, Decimam Diatribam, quam coronidis loco apposuit Petrus, operi omnium quotquot vnquam fuerunt, maledicentissimo? Quidquid inuidia, furor, & vindictæ rabies moliri potest iniquum, atque ab omni ratione & humanitate alienum; id totum in hanc vltimam partem coniecit. Omitto quod iam animaduersum est, hominem inopem consilij, & verè puerum centum annorum, cuius vita perpetua infantia fuit, quam senectus auxit, docere ausum homines sapientissimos, post grauissimas illatas injurias, quo gratius sit datum ab homine procace consilium: & ne suspectum habeatur, vbique se æstu vindictæ, & furore agi præ se tulisse.

ARTICVLVS PRIMVS.

Consilium Petri de abdicandis familiæ Dominicæ officiis euertitur, primum à variis præiudiciis.

MIror, quòd cum te toto opere imprudentissimum probaueris, & hoc etiam nomine malè audias apud omnes, cum sis omninò consilij inops, omnibus consilia obtrudas, & vendas, siue domesticis, siue extraneis; & cum illa temeritas tibi infelicissimè suc-

cesserit, & multa infortunia in caput senile, & inuexerit; adhuc non potueris tot pœnis ad bonam mentem redire.

Monuisti nonnullos libro scripto, quem *hyparchum vocas*, seu *negotiatorem religiosum*, vt à nundinatione abstinerent, & delerent suspicionem auaritiæ, & mercaturæ: atque ab illismet iudicibus, quos tu reos peragebas, in carcerem iniectus es, à quo preces, & authoritas amicorum te liberarunt, vt mihi testatus est vnus ex illis, qui Rectorem conuenerunt, & precibus, ac minis te pœnis eripuerunt, quas commerueras. Cur ergo tota castigationibus non sapuisti; nec vnquam voluisti tua consilia in melius referre, & tibi seruare, cum aliis essent, non solum molesta, sed etiam suspecta, aut potiùs apertè mala, cum scirent profecta esse ab homine ineptissimo, & vix sui compote?

Illud quod subiicis tantâ verborum pompâ, non potest fœliciorem habere exitum superioribus, quorum præmium fuêre pœnæ & persecutiones. Vellem habere ad manum Salustium, vt tibi suggererem verba, quibus Iulius Cæsar orditur orationem in gratiam Catilinæ, & coniuratorum, merâ arte, & eloquentiâ habitam: eos inquit, qui iudicant, aut consulunt, oportere ab omni odio, vel prauo affectu vacuos esse. Et cum toto tuo libro, te ferè rabie actum, te furiis agitatum in Dominicanos probaueris, nec nisi mendacia, & calumnias, omnis officij oblitus scripseris; quem putas adeò vesanum, qui tua consilia, vel non rideat, vel non abhorreat?

Deinde, cuinam illud tuum consilium subiicis? Summo, inquis, Pontifici, & Cardinalibus, qui possunt amouere Magistrum sacri Palatij, Commissarium Sancti Officij, Secretarium Indicis, quos iubes redire ad suam cellam, vt exercitiis spiritualibus vacent, & sub disciplinâ & paupertate religiosâ viuant. Toto tuo libello Pontificem, Cardinales omnes traducis, tanquam, cæcos, & stolidos, atque ignaros, qui sinant se ab vno fraterculo decipi, & circumagi ad illius nutum; & modo vis illis consilium dare contra Dominicanos, quasi tuis consiliis egeant, viri sapientissimi ac prudentissimi.

Credo etiam, nec tibi ipsi probari tua consilia. Sapienti semper sua placent, omnis stultitia laborat fastidio sui: Sapientissimi Iudices, quos ad tuam mentem vis deducere, primam illius sententiæ partem sibi assumunt, caue ne altera in te cadat. Putas ne, illos fortè mutaturos sua consilia, te declamente contra Dominicanos? Non certè magis, quàm Luna à suo cursu deflectit ad canis latratus. Nescis primum Indicis Secretarinm fuisse Franciscum Forerium Dominicanum, & ob tanti viri celeberrimam memoriam datum Dominicanis officium, sicut Magisterium sacri Palatij ob merita S. Dominici; & aliud Commissarij Inquisitionis in gratiam S. Petri Martyris, & Pij V. qui Palatium S Officij extruxit, & Congreg S. Officij ampliauit. Non facilè mutant res maturè sancitas, diù seruatas, & præscriptas tempore, viri sapientissimi, ad vnius hominis voces: nec patientur relicto proprio iudicio, se abripi in crimen alienum.

Sed quàm bene Religiosis consulis, cùm arcendos à congregationibus mones, vt soli sæculares admoneantur, quasi ipsi nullo partium studio laborent, quasi omni affectu humano sint intacti. Scis Theophile, me satis feliciter tuos sensus penetrasse; & aperuisse animi tui morbum. Non aberrabo, si dixero, consilium hoc à morbo veteri natum, quod nec parem, nec superiorem vllum pati possis, nisi tibi omninò morem gerat: & (vt Diui Basilij comparatione vtar,) cum Religiosos & Dominicanos de te non vis, quidquam statuere, & ad sæculares appellas; videris mihi similis nauseam stomachi, & vomitum ex maris iactatione patientibus; qui vt morbum leuent, identidem locum mutant, & à naui ad scapham descendunt, nullo solatio mali, cuius causa in visceribus hæret. Sic tu totâ vitâ, inquies, nunquam tibi tecum benè fuit, adeò laboras fastidio tui: non es vnquam præsentibus lætus: à Religiosis, vis ad sæculares ire, & ab istis statim velles redire ad Religiosos: aut quod veriùs est, malles tui esse arbitrij, & nulli subjici: nec puto adhuc tum tibi benè fore, quia ab omnibus dissentis, etiam à te ipso.

Sed si altiùs liceat mali radices inquirere; scio te

morbo comitiali, quem vocamus alto laborare, qui cerebrum impetit: vno verbo nec jugum, nec frenum pati potes. Vis tibi omnia subjicere, quamuis te rationi non subjicias; & alios regere, etiamsi te ipsum regere nescias. Abstinui semper à sugillatione tui instituti, quamuis nostrum vbique discerpas. Meministi discordiarum in Indiâ, in Angliâ cum Archiepiscopis, & negatum ferè Sacramentum Confirmationis, ne illius conferendi causâ vllus adesset Episcopus, cui parere oporteret. Ergo tu neque Religiosum, neque sæcularem velles Iudicem, sed excusso omni iugo, velles frui iure omnia iudicandi, quod dat Apostolus homini spirituali, qualem te putas: *spiritualis iudicat omnia.* Nec malè apud te reputas: vbi confirmatam Ordini Prædicatorum per quadringentos annos possessionem labefactaueris, spes est maxima, constitutam per vnum diem apud sæculares faciliùs mutandam: & tandem ad manus tuas peruenturam. Atque illa est tui consilij profunda calliditas, quâ obtendis alienum bonum sæcularium, vt tuum priuatum promoueas.

His præiudiciis euerso tuo consilio, frustra prosequerer singula. Illud moneo, te non meliùs reditus officiorum nosse quam mores nostros. Vis Magistrum sacri Palatij, & Commissarium Sancti Officij habere in annuos reditus mille quingentos nummos aureos; sed libertate arithmeticâ in duplum multiplicas stipendium.

Addis etiam, nos priuatim à communibus Scholæ nostræ placitis recedere. Videris mihi hæreticos imitari, qui adeò impotenti feruntur suorum falsorum dogmatum affectu, vt sæpius dicant, aliquot Catholicos optimos illis animo consentire, ac sua placita tenere. Eadem te insania ludit, dum dicis, Turcum aliosque plurimos vestris opinionibus adhæsisse, alienos à communibus in Scholâ nostrâ.

Sed mira est tua charitas; & nescio an nimia sit, & præpostera: plus times aliorum saluti, quam tuæ. Certus sum, si penes te, & tuos essent ista tria officia, quæ nobis vis eripi, te vacuum fore omni metu, quo nostri causâ sollicitus es, ne quid illis adhæreat corruptelæ, aliisque tentationibus pateant: quia forte vos

estis ab illis immunes, neque tu multùm moraris calumnias, quibus nos impetimur, & à quibus optares nos liberari. Atque his rationibus vis persuadere nobis, vtilius fore, si ab istis officiis auocati, nobis tantum, & Deo vacaremus. O miram Theophili charitatem, qui sui oblitus, & suorum periculum, aliena totis viribus conatur auertere!

Putasne, etiam si hæc tria officia ad manus vestras peruenirent, te curaturum querimonias læsorum, quæ in Societatem resilirent, sicuti dicis modò redundare in incommodum nostri Ordinis? Vrgeres ne illas rationes à iure peremptæ caducitatis, quod manum mortuam vocant? Minime gentium: nam inprimis putas te imprecationibus vulgi saginari potius, quam extabescere: & similem croco qui fertilior est, si vt antiqui dicebant, cum imprecationibus jacias semina; aut vulpi, cui felicissimæ sunt hominum diræ, & imprecationes. Nec manum mortuam diceres quidquid in tuas incideret; quia credis similes Mosaïcis, vt illis sublatis ad pugnam, vel ad orationem, certa constet victoria Ecclesiæ.

Congregationis Indicis forma in totum tibi displicet, & vis abolendam & substituendam Rotam, quam tuis coloribus depingis. Insanirem si illam euertendam susciperem. Rotam, quam comminisceris. Nullum est periculum à tuo consilio: sed puto dicturos Iudices, & Patres, si quando contingat ad illorum aures tua figmenta peruenire; quod Annibal auditâ vnius Sophistæ oratione, quâ docere volebat, quæ essent partes Ducis in bello præstantissimi: nam cæteris mirantibus hominis sapientiam, dixit Annibal se nunquam insaniorem audiuisse. Hoc Elogium referret Raynaudus, ex suo consilio nouæ Rotæ institutæ. Quis non miretur hominis audaciam, qui velit omnia ad suum arbitrium constitui? Sed illum pessimè habet duplex silentium: vnum quod sibi Iudices indicunt, & quo censuræ causam tacent; alterum quod indicunt reis, ne post censuram conquerantur. Vtrumque fert Raynaudus impatientissimè, & maximè postremum. Vult sibi licere effutire, quæcumque in buccam venerint, contra censuras & contra iudices, id est, nullum vult finem

esse iurgiorum, & tumultuum: & ideo Rotam peti, continuo voluatur, & nullo fine conquiescat. vtrumque silentium exigit Majestas subsellij, & rentia in ipsum deberet occupare præceptum. frustra id à Theophilo requiram, qui nimio in libros affectu non est sui compos.

Articvs Secvndvs.

Operosius Consilium Petri expenditur & euertitur.

VErum quidquid sit de Authore consilij, aut de iis quos docendos suscipit; ad rem ipsam propiùs accedamus.

Paragraphvs Primvs.

Nouis argumentis refelluntur causæ, quibus censet Theophilus Officia à Dominicanis amouenda.

QVid toto opere tot mendaciis & calumniis molitur? Quem fructum ex tot fraudibus & contumeliis expectat? Nempe vt ab Aulâ Romanâ omnino exulent Dominicani, & amoueantur ab Officiis, quæ per quadringentos & vltra annos quasi hæreditariâ successione seruarunt. Sed quod genus criminis admiserunt, vt adeo graues dent pænas, & cum infamia bonis paternis longissimâ successione comparatis depellantur?

Multæ huius abdicationis obtenduntur causæ, & forte plures occultantur; nec solum statuitur in pœnam criminum & iniuriæ vindictam; sed vt consulatur Dominicanorum saluti, quæ periclitatur in Aulâ inter tot delicias, & opes, quæ votum castitatis & paupertatis lacessunt; inter tot pompas, & applausus quibus humilitas deijcitur, in illâ ad arbitrium viuendi licentiâ

obedientiæ iugo assuetis perniciosa. Neque hac abrogatione Officiorum, tantum pericula arcentur, quæ impendent capiti illorum, qui à claustro ad Aulam transeunt, sed à toto Ordine plura mala amouentur, aut bona illi accedunt. Extinguuntur imprimis odia illorum, qui Ordinem execrantur; quod putent se læsos à suis, etiam dum Officiorum partes fidelissimè implent.

Hæ euulgantur causæ abrogationis Officiorum; sed multo plures, & veriores licet premantur silentio, ita tamen extant, vt lateant neminem. Quis nesciat totum hoc consilium, & tantæ molis opus, à priuatæ vindictæ studio natum; quod Petrus ægerrime tulerit suos *de Martyrio per pestem*, & *de communione pro mortuis* libros censura notatos? Atque vt hanc iniuriam vlciscatur; censet, non solum abdicandum esse Secretarium Indicis, sed ipsam etiam Congregationem prorsus euertendam. Quid potest iniquius esse animo vindictæ cupiditate flagranti? Atque vt paucis subijciam, in quæ præcipitia hoc æstu abripiatur; imprimis assero, atque demonstro toto libro tertio huius Apologiæ, iustissimam esse. vtriusque libri damnationem. Sed gratis demus quod ipse quamlibet id enitatur multiplici scripto, quod nullâ vnquam ratione conficiet, aliquid peccasse Congregationem; cur tot conuitiis proscindit secretarium? Cur in illum sæuit iamdiù hoc Officio defunctum? Canes lapidem appetunt & mordent dum proijcientem nequeunt, aut non audent inuadere. Quid enim Secretarius Indicis, quid Decretum eius nomine subscriptum? Plane veluti lapis est, quo latratus compescat, vel si nolit silere, dentes conterat sacra Congregatio. At ille quasi totus in rabiem actus, cum nequeat aperte in Congregationem sæuire, & in Eminentissimos Cardinales; Secretarium lacerat, ac discerpit. Neque hæc est furoris eius meta. Vult etiam totam gentem perire, & Officia auferri à Dominicanis, & sæcularibus permitti. Id ne verò æquitas & ratio patiatur, velim Petre, paululum sedato animo mecum attendas.

Commune est medicorum effatum, *malum bene po-*

situm ne moueto. Esto, Dominicani aliquid in te & tuos; aut in alios peccauerint. Scio homines esse, & aliquid illis humanitùs interdum contingere non nego: Neque enim in me recipio illos ab omni culpâ quasi immunes defendere: sed quàmuis odio in illos cæcutias; non puto te negaturum, à quo tempore hæc Officia susceperunt, Ecclesiæ operam non pœnitendam nauasse, & etiamnum nauare. Si id abnuas, planè conuincam, paucis repetita singulorum Officiorum origine, & historia.

Magisterium Sacri Palatii ab Honorio tertio, primum Sanctissimo Patriarchæ Dominico traditum ab illo per manus filiorum, tandem ad Reuerendissimum Patrem Raynaudum Capisuccum (quem per ludibrium *Caput Cucurbitæ* identidem vocas,) peruenit. Et ne dicas hominibus ignaris, & immeritis collatum: è sexaginta Dominicanis, qui hoc officio defuncti sunt; duo, nempe D. Dominicus, & D. Vincentius Diuorum albo recensentur: Septem Cardinales creati sunt; quos inter eminet Turrecremata, quem vbique traducis: vnus ad Patriarchatum assumptus est, qui nisi me fallit coniectura, Paludanus est, infra cuius meritum manet quamlibet sublimis hæc dignitas. Tres ad Archiepiscopatus euecti sunt; duodecim ad Episcopatus; quos inter splendet Durandus, & octo in Magistros Generales Ordinis electi. Qui supersunt octo supra viginti huic officio immortui, scriptis, sapientiâ, & pietate fere omnes per totam Ecclesiam celeberrimi; quales vidimus Candidum, Riccardum, nostro sæculo, & superiori Syluestrum ipso nomine satis laudatos.

Reliqui quos taceo Officio pares, nec à decessoribus degeneres, nec dissimiles successoribus fuere; & in omnes fœlicissimè cadunt illa Canticorum verba, *Ferculum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël, omnes tenentes gladios & ad bella doctissimi.* Dices illos custodes, qui excubias agitabant ad Regis pacifici palatium: cubiculum & lectum, typum esse Magistrorum sacri Palatii ex Ordine Dominicano; quos ad viuum vigilantiâ, fortitudine, studio ad Ec-

clesiæ

clesiæ tutelam, & pari etiam numero nobis exhibent ac penè oculis subijciunt; qui plane militiâ illâ, quam tot annis & sæculis strenue & indefesse pro Christi regno militarunt, aliud videntur meruisse stipendium, quàm quod illis imprecatur Petrus; vt à filiis & à successoribus amoueatur, quam gloriosissime administrarunt custodia & præfectura.

Certè vnus horum quos nominaui, D. Dominicus, aut Vincentius sat meriti habent, aut gloriæ consecuti sunt, vt possint Ordinem illustrare, & illi ad hoc officium ius quasi hæreditarium comparare, aut successorum, si qui sint defectus, excusare, aut sustinere. Quid de illa serie perpetua tot heroum censebunt omnes, ne excepto quidem Petro, nisi velit æquitatem de medio, & solem de mundo tollere? Nec minus iusta & Ordini Dominicano decora, ac toti Ecclesiæ vtilis est apud Patres Dominicanos alterius officii nempe Inquisitorum successio & admnistratio: vt merito Petrus æqui, & boni, & fere generis humani hostis sit habendus; si vt priuatæ vindictæ, indulgeat cupiditati, velit à Dominicanis abdicari Inquisitionem, à Sanctissimo Patriarchâ Dominico susceptam, & filiis traditam, & per tot annos continuâ serie seruatam, & obitam summâ integritate, & pari diligentiâ. Nec repeto quæ de Inquisitione dicta sunt.

Commissarij Sancti Officii & Secretarii Congregationis Indicis institutio multo recentior est duabus superioribus; sed si originem repetas, & merita eorum, quibus hæc officia primùm credita fuerunt; non minus iure, quam Magisterium Sacri Palatii, & Inquisitionem asseres Dominicanis; & eam improbitatem auersaberis, quæ omnia ad suum commodum metitur; omnia ad libidinem vult constituta esse, aut euersa. Inquisitionem Romæ instituit, & Palatium suis expensis posuit, & extruxit, nulli maiorum aut successorum sanctitate ac pietate, aut rebus præclare gestis inferior Pius V. Ille ex suo Ordine & ex Prouincia Lombardiæ, quæ illum scientia, & pietate imbuerat, Commissarium Sanctæ Inquisitionis creauit. Vnde satis commendata est à tanto Authore hæc institutio, cui addi-

Baron. 5.

sunt? Quid mali, quid peccati est, eorum inhærere vestigiis, in eadem statione militare, eadem obire ministeria, quæ nobis hæreditaria reliquere? Vis Dominicanos à celebritate vrbium in claustrum, & in solitudinem detrudere: vno verbo iubes Carthusianos esse.

At, inquis, graue periculum imminet humilitati à splendore huiusmodi dignitatum; paupertati à stipendio quod habent maximum; obedientiæ à liberiori genere vitæ extra imperium Prælati. Si tuta quæque sectari præcipis, amoues Dominicanos à studiis, a Concionibus, ab Academiis, à Principum, & Regum confessionibus, & subinde tibi tuisque ad hæc munera viam occludis: quia non minus imminet periculi, in aula Regum, quàm Pontificum, & Apostoli verissimum effatum est; *Scientia inflat,* & aura popularis; auditorum plausus, qui ex concionibus, & disputationibus captatur, non minus timendus est quam pericula, quæ nobis denuntias, fugienda. Sed vt verum fatear, *timeo Danaos.* Suspecta mihi sunt tua consilia, Petre, & quæ præ te fers ex charitate dare, dubito, an à liuore, & malignitate proficiscantur. Imprimis, quid illud sibi vult, quod a Rotâ, quam examinandis libris quasi Rempublicam Platonicam comminisceris; iubes abigi Religiosos, & solos sæculares admitti? An non vides quam graue vulnus infligas omnibus Religiosis Ordinibus, nequidem tua Societate exceptâ, & quam strenuè promoueas hæreticorum, & impiorum consilia; & odia in Religiosos Ordines, quos è medio sublatos vellent, & tu pellis ab eruditorum & integerrimorum Iudicum cœtu, quasi ignaros, aut corruptos, aut certè minus sani, & æqui iudicii quam sæculares?

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

De serie Magistrorum Sacri Palatij generatim, ac nominatim de penultimo, seu sexagesimo quinto.

RElegenti seriem Magistrorum Sacri Palatii, quam P. Fontana diligenti & accurata, codicum, tabularum, & monumentorum nostri Ordinis inuestigatione, aliisque nominibus benè de nobis meritus, titulo Syllabi nuper perstrinxit; mirari subit, cum muneris longe nobilissimi initia sanè modica, vt solent ingentium fluminum, & amplissimarum ciuitatum, tum virorum qui illud officii administrarunt sapientiam. Sed horum admiratio maiori cessit, perpetuæ Summorum Pontificum qui à prima Magisterij institutione sederunt, in nostram Familiam humanitatis & beneuolentiæ, nunquam interrupto miraculo.

Certum est à summâ parentis nostri charitate, & quo flagrabat animarum zelo repetita principia. Ad huius originis sanctitatem refero, quæ consecuta est, tum officij amplitudinem, tum in eo seruando, obeundo, augendoque Dominicanorum fœlicitatem: Nam quæ charitas molitur opera, semper inualescunt, & perennant. Primam nouæ Institutionis cogitationem iniecit hæc virtus D. Dominico. Nam vt ex Flaminio in annalibus nostris refert Maluenda, cum vir Dei Dominicus animaduerteret, quotidie occupatis cum Pontifice Cardinalibus, eorum ministros in aulâ nugis tempus terere; indoluit, monuitque Pontificem turpe & damnosum esse tempus à tantâ multitudine in ludos, ac res vanissimas absumi, sibique vtile futurum videri, si tantisper dum Cardinales cum eo negotiis Ecclesiæ vacant, quispiam doctus illos pietatis ac fidei rudimentis imbueret. Certe si grandia paruis liceat assimilare, videntur D. Dominici exemplum secuti, qui ab aliquot annis, dum Clerus, aut Prouinciæ sua Comitia habent, vel Senatores exercent iu-

dicia, eorum seruos à pedibus, docent religionis elementa.

Sed ab Honorio III. Diui Dominici consilio institutum, illique primo impositum Magisterium, multis iuribus auxit Eugenius IV. in gratiam Ioannis à Turrecremata, tum Magistri Sacri Palatii; cum in Concilio Basileensi, illius, omniumque Pontificum causam validissime propugnabat: vt videatur cum suo parente huius instituti gloriam partiri, & seruatâ D. Dominico eius origine, incrementum merito in Turrecrematam referatur; cum pari penè ipsius viri ac muneris commendatione, quod illius virtute creuerit, qui authoritati Sedis Apostolicæ, & puellarum pudicitiæ consuluerit, constituto dotandis, seu ad matrimonium, seu ad votiuam castitatem virginibus sodalitio.

Hinc Dei liberalitate, & Summorum Pontificum gratiâ factum puto, ne vnquam hactenus id munus à Dominicanis ad aliorum manus peruenerit. Quamuis enim summa sit Pontificum potestas, in ea quæ iure Ecclesiastico decessorum voluntate sancita sunt, vt legitima suppetat, cum libuerit illa immutandi vel tollendi facultas, nec vllus foret de læso iure expostulandi locus, si concessa & multis sæculis ad nostrum vsque seruata Pontificum beneficio officia, in alios translaturus, nobis abrogaret; hoc tamen maximè Patrum nostrorum virtutem & Summorum Pontificum in nos effusam bonitatem commendat; quod Magisterium, cuius penès ipsos esset arbitrium, nostræ Familiæ perpetuò assertum voluerint, quasi summo iure ad nos pertineret, nec citra iniuriam posset auferri.

Neque hîc tantum id genus miraculi obtinet, vt rebus arbitrariis, & merâ liberalitate concessis, maior quam iure rato necessariis firmiorque perennitas contingat. Dum apud Romanos liberum fuit coniugij vinculum, nullum dissolutionis visum est, vel auditum exemplum: sed tum maximè feruuerunt diuortia cum huic animorum corporumque voluntariæ coniunctioni leges addiderunt, & iniecerunt necessitatem. Melius itaque fœliciusque nobiscum agitur, quod omni iuris meritorumque abrogatâ etiam cogitatione, in

X iij

morbo comitiali, quem vocamus alto laborare, qui cerebrum impetit: vno verbo nec jugum, nec frenum pati potes. Vis tibi omnia ſubjicere, quamuis te rationi non ſubjicias; & alios regere, etiamſi te ipſum regere neſcias. Abſtinui ſemper à ſugillatione tui instituti, quamuis noſtrum vbique diſcerpas. Meminiſti diſcordiarum in Indiâ, in Angliâ cum Archiepiſcopis, & negatum ferè Sacramentum Confirmationis, ne illius conferendi causâ vllus adeſſet Epiſcopus, cui parere oporteret. Ergo tu neque Religioſum, neque ſæcularem velles Iudicem, ſed excuſſo omni iugo, velles frui iure omnia iudicandi, quod dat Apoſtolus homini ſpirituali, qualem te putas: *ſpiritualis iudicat omnia*. Nec malè apud te reputas: vbi confirmatam Ordini Prædicatorum per quadringentos annos poſſeſſionem labefactaueris, ſpes eſt maxima, conſtitutam per vnum diem apud ſæculares faciliùs mutandam: & tandem ad manus tuas peruenturam. Atque illa eſt tui conſilij profunda calliditas, quâ obtendis alienum bonum ſæcularium, vt tuum priuatum promoueas.

His præiudiciis euerſo tuo conſilio, fruſtra proſequerer ſingula. Illud moneo, te non meliùs reditus officiorum noſſe quam mores noſtros. Vis Magiſtrum ſacri Palatij, & Commiſſarium Sancti Officij habere in annuos reditus mille quingentos nummos aureos; ſed libertate arithmeticâ in duplum multiplicas ſtipendium.

Addis etiam, nos priuatim à communibus Scholæ noſtræ placitis recedere. Videris mihi hæreticos imitari, qui adeò impotenti feruntur ſuorum falſorum dogmatum affectu, vt ſæpius dicant, aliquot Catholicos optimos illis animo conſentire, ac ſua placita tenere. Eadem te inſania ludit, dum dicis, Turcum alioſque plurimos veſtris opinionibus adhæſiſſe, alienos à communibus in Scholâ noſtrâ.

Sed mira eſt tua charitas; & neſcio an nimia ſit, & præpoſtera: plus times aliorum ſaluti, quam tuæ. Certus ſum, ſi penes te, & tuos eſſent iſta tria officia, quæ nobis vis eripi, te vacuum fore omni metu, quo noſtri causâ ſollicitus es, ne quid illis adhæreat corruptelæ, aliiſque tentationibus pateant: quia forte vos

estis ab illis immunes, neque tu multùm moraris calumnias, quibus nos impetimur, & à quibus optares nos liberari. Atque his rationibus vis persuadere nobis, vtilius fore, si ab istis officiis auocati, nobis tantum, & Deo vacaremus. O miram Theophili charitatem, qui sui oblitus, & suorum periculum, aliena totis viribus conatur auertere!

Putasne, etiam si hæc tria officia ad manus vestras peruenirent, te curaturum querimonias læsorum, quæ in Societatem resilirent, sicuti dicis modò redundare in incommodum nostri Ordinis? Vrgeres ne illas rationes à iure peremptæ caducitatis, quod manum mortuam vocant? Minime gentium: nam inprimis putas te imprecationibus vulgi saginari potius, quam extabescere: & similem croco qui fertilior est, si vt antiqui dicebant, cum imprecationibus jacias semina; aut vulpi, cui felicissimæ sunt hominum diræ, & imprecationes. Nec manum mortuam diceres quidquid in tuas incideret; quia credis similes Mosaïcis, vt illis sublatis ad pugnam, vel ad orationem, certa constet victoria Ecclesiæ.

Congregationis Indicis forma in totum tibi displicet, & vis abolendam & substituendam Rotam, quam tuis coloribus depingis. Insanirem si illam euertendam susciperem. Rotam, quam comminisceris. Nullum est periculum à tuo consilio: sed puto dicturos Iudices, & Patres, si quando contingat ad illorum aures tua figmenta peruenire; quod Annibal auditâ vnius Sophistæ oratione, quâ docere volebat, quæ essent partes Ducis in bello præstantissimi: nam cæteris mirantibus hominis sapientiam, dixit Annibal se nunquam insaniorem audiuisse. Hoc Elogium referret Raynaudus, ex suo consilio nouæ Rotæ institutæ. Quis non miretur hominis audaciam, qui velit omnia ad suum arbitrium constitui? Sed illum pessimè habet duplex silentium: vnum quod sibi Iudices indicunt, & quo censuræ causam tacent; alterum quod indicunt reis, ne post censuram conquerantur. Vtrumque fert Raynaudus impatientissimè, & maximè postremum. Vult sibi licere effutire, quæcumque in buccam venerint, contra censuras & contra iudices, id est, nullum vult finem

esse iurgiorum, & tumultuum: & ideo Rotam petit, quæ continuo voluatur, & nullo fine conquiescat. Certè vtrumque silentium exigit Majestas subsellij, & reuerentia in ipsum deberet occupare præceptum. Sed frustra id à Theophilo requiram, qui nimio in suos libros affectu non est sui compos.

ARTICVS SECVNDVS.

Operosius Consilium Petri expenditur & euertitur.

VErum quidquid sit de Authore consilij, aut de iis quos docendos suscipit; ad rem ipsam propiùs accedamus.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Nouis argumentis refelluntur causæ, quibus censet Theophilus Officia à Dominicanis amouenda.

QVid toto opere tot mendaciis & calumniis molitur? Quem fructum ex tot fraudibus & contumeliis expectat? Nempe vt ab Aulâ Romanâ omnino exulent Dominicani, & amoueantur ab Officiis, quæ per quadringentos & vltra annos quasi hæreditariâ successione seruarunt. Sed quod genus criminis admiserunt, vt adeo graues dent pænas, & cum infamia bonis paternis longissimâ successione comparatis depellantur?

Multæ huius abdicationis obtenduntur causæ, & forte plures occultantur; nec solum statuitur in pœnam criminum & iniuriæ vindictam; sed vt consulatur Dominicanorum saluti, quæ periclitatur in Aulâ inter tot delicias, & opes, quæ votum castitatis & paupertatis lacessunt; inter tot pompas, & applausus quibus humilitas deijcitur, in illâ ad arbitrium viuendi licentiâ

obedientiæ iugo assuetis perniciosa. Neque hac abrogatione Officiorum, tantum pericula arcentur, quæ impendent capiti illorum, qui à claustro ad Aulam transeunt, sed à toto Ordine plura mala amouentur, aut bona illi accedunt. Extinguuntur imprimis odia illorum, qui Ordinem execrantur; quod putent se læsos à suis, etiam dum Officiorum partes fidelissimè implent.

Hæ euulgantur causæ abrogationis Officiorum; sed multo plures, & veriores licet premantur silentio, ita tamen extant, vt lateant neminem. Quis nesciat totum hoc consilium, & tantæ molis opus, à priuatæ vindictæ studio natum; quod Petrus ægerrime tulerit suos *de Martyrio per pestem*, & *de communione pro mortuis* libros censura notatos? Atque vt hanc iniuriam vlciscatur; censet, non solum abdicandum esse Secretarium Indicis, sed ipsam etiam Congregationem prorsus euertendam. Quid potest iniquius esse animo vindictæ cupiditate flagranti? Atque vt paucis subijciam, in quæ præcipitia hoc æstu abripiatur; imprimis assero, atque demonstro toto libro tertio huius Apologiæ, iustissimam esse, vtriusque libri damnationem. Sed gratis demus quod ipse quamlibet id enitatur multiplici scripto, quod nullâ vnquam ratione conficiet, aliquid peccasse Congregationem; cur tot conuitiis proscindit secretarium? Cur in illum sæuit iamdiù hoc Officio defunctum? Canes lapidem appetunt & mordent dum proijcientem nequeunt, aut non audent inuadere. Quid enim Secretarius Indicis, quid Decretum eius nomine subscriptum? Plane veluti lapis est, quo latratus compescat, vel si nolit silere, dentes conterat sacra Congregatio. At ille quasi totus in rabiem actus, cum nequeat aperte in Congregationem sæuire, & in Eminentissimos Cardinales; Secretarium lacerat, ac discerpit. Neque hæc est furoris eius meta. Vult etiam totam gentem perire, & Officia auferri à Dominicanis, & sæcularibus permitti. Id ne verò æquitas & ratio patiatur, velim Petre, paululum sedato animo mecum attendas.

Commune est medicorum effatum, *malum bene po-*

situm ne moueto. Esto, Dominicani aliquid in te & tuos, aut in alios peccauerint. Scio homines esse, & aliquid illis humanitùs interdum contingere non nego: Neque enim in me recipio illos ab omni culpâ quasi immunes defendere: sed quàmuis odio in illos cæcutias; non puto te negaturum, à quo tempore hæc Officia susceperunt, Ecclesiæ operam non pœnitendam nauasse, & etiamnum nauare. Si id abnuas, planè conuincam, paucis repetita singulorum Officiorum origine, & historia.

Magisterium Sacri Palatii ab Honorio tertio, primum Sanctissimo Patriarchæ Dominico traditum ab illo per manus filiorum, tandem ad Reuerendissimum Patrem Raynaudum Capisuccum (quem per ludibrium *Caput Cucurbitæ* identidem vocas,) peruenit. Et ne dicas hominibus ignaris, & immeritis collatum: è sexaginta Dominicanis, qui hoc officio defuncti sunt; duo, nempe D. Dominicus, & D. Vincentius Diuorum albo recensentur: Septem Cardinales creati sunt; quos inter eminet Turrecremata, quem vbique traducis: vnus ad Patriarchatum assumptus est, qui nisi me fallit coniectura, Paludanus est, infra cuius meritum manet quamlibet sublimis hæc dignitas. Tres ad Archiepiscopatus euecti sunt; duodecim ad Episcopatus; quos inter splendet Durandus, & octo in Magistros Generales Ordinis electi. Qui supersunt octo supra viginti huic officio immortui, scriptis, sapientiâ, & pietate fere omnes per totam Ecclesiam celeberrimi; quales vidimus Candidum, Riccardum, nostro sæculo, & superiori Syluestrum ipso nomine satis laudatos.

Reliqui quos taceo Officio pares, nec à decessoribus degeneres, nec dissimiles successoribus fuere; & in omnes fœlicissimè cadunt illa Canticorum verba, *Ferculum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël, omnes tenentes gladios & ad bella doctissimi.* Dices illos custodes, qui excubias agitabant ad Regis pacifici palatium: cubiculum & lectum, typum esse Magistrorum sacri Palatii ex Ordine Dominicano, quos ad viuum vigilantiâ, fortitudine, studio ad Ec-

clesiæ

clesiæ tutelam, & pari etiam numero nobis exhibent ac penè oculis subijciunt; qui planè militiâ illâ, quam tot annis & sæculis strenue & indefesse pro Christi regno militarunt, aliud videntur meruisse stipendium, quam quod illis imprecatur Petrus; vt à filiis & à successoribus amoueatur, quam gloriosissime administrarunt custodia & præfectura.

Certè vnus horum quos nominaui, D. Dominicus, aut Vincentius sat meriti habent, aut gloriæ consecuti sunt, vt possint Ordinem illustrare, & illi ad hoc officium ius quasi hæreditarium comparare, aut successorum, si qui sint defectus, excusare, aut sustinere. Quid de illa serie perpetua tot heroum censebunt omnes, ne excepto quidem Petro, nisi velit æquitatem de medio, & solem de mundo tollere? Nec minus iusta & Ordini Dominicano decora, ac toti Ecclesiæ vtilis est apud Patres Dominicanos alterius officii nempe Inquisitorum successio & admnistratio: vt merito Petrus æqui, & boni, & fere generis humani hostis sit habendus; si vt priuatæ vindictæ, indulgeat cupiditati, velit à Dominicanis abdicari Inquisitionem, à Sanctissimo Patriarchâ Dominico susceptam, & filiis traditam, & per tot annos continuâ serie seruatam, & obitam summâ integritate, & pari diligentiâ. Nec repeto quæ de Inquisitione dicta sunt.

Commissarij Sancti Officii & Secretarii Congregationis Indicis institutio multo recentior est duabus superioribus; sed si originem repetas, & merita eorum, quibus hæc officia primùm credita fuerunt; non minus iure, quam Magisterium Sacri Palatii, & Inquisitionem asseres Dominicanis; & eam improbitatem auersaberis, quæ omnia ad suum commodum metitur; omnia ad libidinem vult constituta esse, aut euersa. Inquisitionem Romæ instituit, & Palatium suis expensis posuit, & extruxit, nulli maiorum aut successorum sanctitate ac pietate, aut rebus præclare gestis inferior Pius V. Ille ex suo Ordine & ex Prouincia Lombardiæ, quæ illum scientia, & pietate imbuerat, Commissarium Sanctæ Inquisitionis creauit. Vnde satis commendata est à tanto Authore hæc institutio, cui addi-

Baron. 5.

sunt? Quid mali, quid peccati est, eorum inhærere vestigiis, in eadem statione militare, eadem obire ministeria, quæ nobis hæreditaria reliquere? Vis Dominicanos à celebritate vrbiu in claustrum, & in solitudinem detrudere: vno verbo iubes Carthusianos esse.

At, inquis. graue periculum imminet humilitati à splendore huiusmodi dignitatum; paupertati à stipendio quod habent maximum; obedientiæ à liberiori genere vitæ extra imperium Prælati. Si tuta quæque sectari præcipis, amoues Dominicanos a studiis, à Concionibus, ab Academiis, à Principum, & Regum confessionibus, & subinde tibi tuisque ad hæc munera viam occludis: quia non minus imminet periculi, in aula Regum, quàm Pontificum, & Apostoli verissimum effatum est; *Scientia inflat,* & aura popularis; auditorum plausus, qui ex concionibus, & disputationibus captatur, non minus timendus est quam pericula, quæ nobis denuntias, fugienda. Sed vt verum fatear, *timeo Danaos.* Suspecta mihi sunt tua consilia, Petre, & quæ præ te fers ex charitate dare, dubito, an à liuore, & malignitate proficiscantur. Imprimis, quid illud sibi vult, quod à Rotâ, quam examinandis libris quasi Rempublicam Platonicam comminisceris; iubes abigi Religiosos, & solos sæculares admitti? An non vides quam graue vulnus infligas omnibus Religiosis Ordinibus, nequidem tua Societate exceptâ, & quam strenuè promoueas hæreticorum, & impiorum consilia, & odia in Religiosos Ordines, quos è medio sublatos vellent, & tu pellis ab eruditorum & integerrimorum Iudicum cœtu, quasi ignaros, aut corruptos, aut certè minus sani, & æqui iudicii quam sæculares?

dicia, eorum seruos à pedibus, docent religionis elementa.

Sed ab Honorio III. Diui Dominici consilio institutum, illique primo impositum Magisterium, multis iuribus auxit Eugenius IV. in gratiam Ioannis à Turrecremata, tum Magistri Sacri Palatii; cum in Concilio Basileensi, illius, omniumque Pontificum causam validissime propugnabat: vt videatur cum suo parente huius instituti gloriam partiri, & seruatâ D. Dominico eius origine, incrementum merito in Turrecrematam referatur; cum pari penè ipsius viri ac muneris commendatione, quod illius virtute creuerit, qui authoritati Sedis Apostolicæ, & puellarum pudicitiæ consuluerit, constituto dotandis, seu ad matrimonium, seu ad votiuam castitatem virginibus sodalitio.

Hinc Dei liberalitate, & Summorum Pontificum gratiâ factum puto, ne vnquam hactenus id munus à Dominicanis ad aliorum manus peruenerit. Quamuis enim summa sit Pontificum potestas, in ea quæ iure Ecclesiastico decessorum voluntate sancita sunt, vt legitima suppetat, cum libuerit illa immutandi vel tollendi facultas, nec vllus foret de læso iure expostulandi locus, si concessa & multis sæculis ad nostrum vsque seruata Pontificum beneficio officia, in alios translaturus, nobis abrogaret; hoc tamen maximè Patrum nostrorum virtutem & Summorum Pontificum in nos effusam bonitatem commendat; quod Magisterium, cuius penès ipsos esset arbitrium, nostræ Familiæ perpetuò assertum voluerint, quasi summo iure ad nos pertineret, nec citra iniuriam posset auferri.

Neque hîc tantum id genus miraculi obtinet, vt rebus arbitrariis, & merâ liberalitate concessis, maior quam iure rato necessariis firmiorque perennitas contingat. Dum apud Romanos liberum fuit coniugij vinculum, nullum dissolutionis visum est, vel auditum exemplum: sed tum maximè feruuerunt diuortia cum huic animorum corporumque voluntariæ coniunctioni leges addiderunt, & iniecerunt necessitatem. Melius itaque fœliciusque nobiscum agitur, quod omni iuris meritorumque abrogatâ etiam cogitatione, in

manibus Summorum Pontificum, vti Dei, sortes nostræ versentur, & ab illorum mero suspendantur arbitrio. Hinc firmior certiorque euasit hujus muneris possessio; quia inde enixior fidei cura, maiusque noua merita comparandi studium nos incessit, priorum abdicatâ fiduciâ. Hinc etiam constantior minusque vicissitudini obnoxia Pontificum in nos beneuolentia, quod omninò gratuitam, nullo nostro iure, aut merito, nobis arrogemus; non certè magis, quam Dei institutam gratuitò & conditam naturam conseruantis perpetuo influxu beneficium. Vnde quam Centurio Euangelij in suos milites potestatem, promptamque illorum ad sibi parendum voluntatem, his verbis prædicabat, *dico huic vade & vadit*; par est Pontificum in Dominicanos imperium: nec militum in illis fides & obedientia vnquam etiam periculosissimis temporibus fuit desiderata; quamuis cæterorum Ordinum hominibus, longe aliis partibus scientiæ, & sanctitatis opinione, Scriptorum numero, & in Ecclesiam meritis decedamus, maioribus tamen nos Sedi Apostolicæ beneficiis, & fide pluribus experimentis comperta deuinctos esse contendimus.

Licet verò communis sit toti Familiæ Prædicatorum hic grati animi sensus, & qui ab illo recesserit sit plane degener hujus Piæ matris filius: attamen cum Magistri Sacri Palatij propiùs absint à domo, & maiestate Pontificum, eorumque domesticis accenseantur; Dominicanorum reliquos obsequio, reuerentiâ, gratoque in Pontifices animo longe vincunt: adeoque firmâ, & tenaci illis fide adhæserunt, vt nec lectum, nec auditum sit vnquam, ex sexaginta sex Dominicanis qui eo defuncti sunt officio, in illud peccasse, vel inde amotos, nisi vt ad majora vocarentur. Nec Alexandri VII. humanitas & sapientia passa est illud à decessoribus, familiæ nostræ seruatum fidei incorruptæ decus & testimonium, suo Pontificatu in nobis desiderari: id enim sensit ad Sedis Apostolicæ maiestatem pertinere, vt quam Petro eiusque successoribus Christus Patrem rogauit, pollicitusque est, nunquam defectura fides deriuaretur in administros, qui propiùs illi adsunt, Sacri Palatij magistros. Quotquot enim à D. Dominico,

qui primùm hoc loco & nomine donatus est, perpetuâ nec interruptâ serie filij successere, Parentis cum munere fidem in Sedem Pontificiam exceperunt, & Magisterio immortui sunt, præter eos qui inde sibi gradum ad altiora fecerunt, quibusque dictum est *Amicé ascende superius.*

Et quamuis aliquid aduersi Patri Capisucco ordine sexagesimo quinto Sacri Palatij Magistro contigisse videatur, quod illi hanc fœlicitatem & laudem dubiam fecerit; propè est vt exclamem tanti fuisse ad commendandam casu singulari Summi Pontificis clementiam & humanitatem. Eo enim recidit faustumque exitum & fructum non pœnitendum habuit, illud quod in capute viri Religiosissimi videbatur vergere infortunij genus: quod tamen eo illæso, & illustrato, in Alexandri versum est gloriam immortalem. Habuit Capisuccus quid simile Carranzæ nostro Archiepisco Toletano: Cuius causa quatuor Pontifices exercuit, & hoc singulare consecuta est, vt bellum vtrinque iustum dari certo experimento euicerit. Ipsemet Carranza, ea erat in Iudices, & accusatores æquitate, vt quamuis innocentiam suam acriter propugnaret, non negarit tamen datam aduersariis occasionem in se inquirendi, eosque ab omni odio, & iniquo iudicio absolueret.

Cum Carranza, instituto, nobilitate, constantiâ, & innocentiâ conuenit Capisuccus: sed causarum euentus longissimè distant. Carranza licet solis suspicionibus laboraret, à Pio V. id est, Dominicanus à Dominicano seuerissimè habitus est: cùm duo decessores Paulus, & Pius IV. in accusatum absentem egissent, ipse quâ valebat apud Philippum II. Hispaniæ Regem gratiâ, Romam adductum, cum posset saluo jure absoluere, suæque dignitati restituere; detinuit, seruauitq; successori judicandum, grauius quam inflictâ pœnâ hâc dilatione vexatum. Quâ vero humanitate Alexander cum Capisucco egit? Quamuis enim illius casui, nedum Roma & Italia, sed penè tota Europa indoluerit; & Principes Ecclesiæ, ac Reges, amicitiæ causâ suis litteris aut per legatos iuuerint apud Pontificem, eius tamen animus, non tam horum precibus,

quam pro ingenitâ clementiâ rem peragi voluit, ſola paterna in filium charitate.

Et ne videretur reo culpam remittere, & aliquâ delicti notâ veniæ nomine, aut ſpecie aſpergere; non ſatis fuit Pontificis bonitati inſontem habere, voluit etiam quaſi benè meritum Epiſcopi honore decorare, quo nequeunt niſi digni, aut digniores donari. Cenſent Principum nonnulli, ex falsâ omninò opinione, ad ſuam maieſtatem pertinere, quos vel ſemel ſuſpicati ſunt vel aliorum relatione reos crediderunt, eo ſemper loco habere, & vix inſontes abſoluere, ne videantur iudicium retractaſſe: ſed prauam hanc mortalium ambitionem damnauit ſapientiſſimus Pontifex in Capiſucco, nedum compertâ eius Innocentiâ extra Iudicij aleam ſepoſito; ſed etiam ad dignitatem capeſcendam inuitato: neque enim humaniſſimus Princeps, ſuis beneficiis deeſſe patitur gratiam omnium maximam; vt vis omninò abſit, & quibus conferuntur, ſpontanea ſit vſura. Exemplo tantæ humanitatis, & clementiæ, qualis vix occurrit etiam apud antiquos, ſingulari nec hactenus viſâ modeſtiâ reſpondit Capiſuccus: ſolo beneuolentiæ Alexandri, ſuæque innocentiæ contentus teſtimonio maluit ſuæ matri reſtitui, & priuatus in Cœnobio viuere, quam ornari infulis, & Patris ac Pontificis honore ac munere defungi.

Quæ à Magiſterio Sacri Palatij multis olim patuit ad Eccleſiarum præfecturas, quam Reuerendiſſimus Leucarinus adhuc ſuperſtes calcauit, via Capiſucco aperta fuit: ſed gratior tutiorque illi viſa eſt quæ ad Cœnobiticam humilitatem ducit, eâ quæ ad Pontificiam prouehit dignitatem: & hanc, permiſſo ſuæ conditionis arbitrio elegit, cum omnium admiratione & Summi Pontificis laude: neque enim ad ſuam matrem redeunti, ne quid videretur eius famæ eâ detractum mutatione, ſuam paſſus eſt commendationem deeſſe: ſed poſt Generalem Magiſtrum ſecundum iuſſit vbique locum obtinere, & recuſatam extrariam dignitatem placuit ſaltem hac domeſticâ compenſare. Quo ipſe hominem gradu repoſuit, nos omnes habemus; & poſt Generalem Magiſtrum, præ cæteris tanquam

optimè de Religione meritum, omni cultu prosequimur & reueremur, eoque iustius id obsequij impendimus, quod Pontificio imperio nobis iniunctum, multis ipse nominibus, cum Religionis tutandæ & ornandæ studio, tum singularibus natalium, corporis & animi dotibus commereatur.

Ad altiora auitæ gloriæ, propriæque virtutis gradibus, facilis illi esset ascensus: eo etiam reluctantem propellere, nos cogeret cum aduersis fortitudo animi, & repulsâ honorum modestia comprobata, tum longâ exercitatione in Sacro Palatio elegantis, & optimi concionatoris comparata fama; túm denique diuturná rerum grauissimarum tractatione collecta, & exercita prudentia, & nihil his dotibus impar Religionis gloriæ quo flagrat ardor incredibilis. Taceo quæ alij melius me norunt, & à natalium splendore, à vitâ innocenter actâ, & à variis quibus defunctus est muneribus habet ornamenta, quæ ipse vnus si per modestiam & humilitatem liceret, posset dictis & eloquentiâ exæquare.

Paucis celeberrimi Patris Leonis ex Religiosissimâ Prouinciâ Redonensi Carmelitæ nomen Romæ & in Galliâ ignotum est: ille concionibus, librisque omnis generis scientiarum quibus meritò sapientiæ contextus nomen dedit, Cardinalis Richelij, ac Innocentij X. Summorum nostri sæculi virorum, nedum iudicio, sed intima etiam familiaritate, nostro & sequentibus sæculis laudandus: ille igitur, mihi dum Romæ eram coràm testatus est, Capisucco eloquentiorem melioremque concionatorem se non audiuisse. Cuique in suâ arte credendum est.

Quid opus partis proprio labore bonis opulento, & laudibus ornato; aliena à maioribus decora asciscere, quæ illi suppetunt copiosissima? Nemo enim nescit, nisi cui nostri & superiorum temporum ignota est historia, Familiam Capisuccorum Romæ peruetustam, & heroum feracissimam, infulis, armis, & litteris illustrium, qui domi forisque rem Christianam tutati sunt, Ecclesiæ Romanæ Cardinales, Sedis Apostolicæ Legati, Senatores Romani, exercituum Præfecti, qui Fidem Catholicam aduersus hæreticos in Galliâ &

Belgio, aduersus Turcas in Hungariâ propugnarunt. Hos maiores pietate bello, aliisque bonis artibus celebres sortitus noster Capisuccus; nihil degener vix exactâ pueritiâ Sacro Prædicatorum Ordini nomen dedit: eâque vbertate doctrinam discipulus Angelicam hausit, vt in alios Philosophiæ ac Theologiæ Professoris functus officio profuderit; & habile ad præclara quæque, ingenium grauioribus negotiis aptarit per 20. ferè annos exercitum: Nam primum Patris Vincentij Candidi Magistri Sacri Palatij socius, deinde à Secretis Sacræ Congregationis Indicis, postmodum examini Episcoporum præfectus, tandem ad Sacri Palatij promotus Magisterium, vbique animum integerrimum, ab omni ambitu alienum omnibus approbauit, maximè Innocentio X. acerrimi & æquissimi iudicij Pontifici; quem maiora manebant, si diutiùs superstes fuisset, is cuius beneuolentiam promeruerat. Sed longe felicior sors contigit; cum ab extrariis rebus reuocato Deus hæc illi otia fecit, vt sibi & sapientiæ studio tantum vacet.

PARAGRAPHVS TERTIVS.

Secretior causa detegitur, & improbatur.

IMprimis si quæ videatur contrectatio pecuniæ periculosa, vnde possint maculari manus, cùm extra claustrum procul à Prælati imperio viuitur; præter quod non deest authoritas summi Pontificis, penès quem est summum ius eiusmodi vincula dissoluendi; degunt semper magistri Sacri Palatij, Commissarij Inquisitionis, Secretarij Indicis, sub totius Aulæ & Summi Pontificis conspectu; atque illud celeberrimum totius orbis spectaculum & theatrum seueriores habet leges, quam ipsummet claustrum.

Imprudens ac planè vecors fuerit is, qui ad hæc officia assumptus summi Pontificis iudicio, & aulæ consensu, licentiùs agat, & professionis Religiosæ oblitus, sæculari more viuat Quin potius ex huiusmodi dignitatibus maxima illos vrget sanctiùs viuendi neces-

ſitas; vt quam de ſe cum priuati eſſent, aut in minoribus officiis conſtituti excitarunt opinionem; ſuſtineant, & ſe probent altiori loco dignos. Hinc etiam factum eſt vt vix dimidia pars illorum, qui ad aulam ex clauſtro vocati ſuis ſint officiis immortui. Nam vbi ſe dignos loco quem occupabant demonſtrarunt, dictum eſt: *Amicé aſcende ſuperius.* Inde recenſuimus tot Cardinales creatos, tot aſſumptos Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, tot Generales electos. Atque his exemplis validiſſime Conſilia Petri refelluntur, fraudes, & doli aperiuntur, & euaneſcunt. Excelſa quæque non ſunt ſemper prærupta, maximè illis, qui eò ſponte non arrepunt & aſſurgunt; ſed aſſumuntur, & alienâ manu & imperio protruduntur, qui pluribus annis dotes ad hæc officia compararunt; quales fuere quos Roma vidit Magiſtros ſacri Palatij: neque id citra inuidiam negari poteſt.

Sed præter fraudes apertas, & profundam calliditatem, quas ex hâc diatribâ in lucem protuli: quod de libris Dominicanorum ante animaduerti, verius eſt de aulæ Romanæ officiis. Imitatur guloſos illos menſarum & cupediarum aucupes, qui delicatiores cibos ſputis conſpurcabant, vt conuiuis ab illorum contactu tot ſordibus deterritis, ſoli illos helluarentur. Num etiam Petrus huiuſmodi officia periculis plena, ſuperbiæ, vitæ licentiori & offenſionibus extraneorum obnoxia ſubjecit omnium oculis, vt reliquis tot malorum ſpecie deterritis, Petro eiuſque amicis in ſortem cederent; & tum longiſſimè faceſſerent, quæ ſuperbiæ, quæ laxioris vitæ Dominicanis pericula intentabat. Et nouam forte herbam ex nouo orbe deportaret, quæ huiuſmodi tentationes arceret; ſimilem illi quæ in aulâ Regum Luſitaniæ circumferebatur, quâ citra caſtitatis noxam poſſent pulcherrimarum mulierum audire confeſſiones, eaſque ad colloquia & familiaritatem admittere. Et Annales Societatis ferunt à Ioanne III. quæſitum ex vno Patre Societatis; an aliquâ herbâ inter voluptatum illecebras caſtitatem munirent?

Suam conſcientiam exploret Petrus, & moneat nos quid reſponſurus eſſet ſummo Pontifici, ſi à Dominicanorum Ordine ſtatueret hæc officia ad ipſum & ad

Societatem transferre. An recusaret, an obtruderet pericula humilitati, obedientiæ, & paupertati impendentia, quæ nobis comminatur? An timeret offensiones sæcularium, quas nos iure vel iniuriâ dicit incurrere? Communis omnium sensus est, seposito omni metu, & respectu te hæc officia, quasi è cœlo missa, dona, quasi æterna instituti præsidia & ornamenta auidissime arrepturum. Cur adeo diuersa de te & de aliis sentis? Cur nobis timenda, tibi optanda credis? Quia in eâ es hæresi; vt Tullii verbis, & sensu, non Ecclesiæ loquar, tutò, & cum certâ salutis fiduciâ posse à te administrari officia, quæ aliis sint in perniciem, & in scandalum.

Verùm si liceret præterita repetere, & amoris sui paululùm præstigias semouere; potest-ne Petrus sibi persuadere, hæc officia sanctius & magis è Re Christiana à suis gerenda & implenda, quam fuerint hactenus à Dominicanis? Vix tota Societas dabit nobis viros sanctitate & scientia pares Dominicanis, qui Magisterio Sacri Palatij defuncti sunt. Habet Diuos Ignatium & Xauerium in Sanctorum Catalogum relatos: certe Dominicus, & Vincentius, quos Magistros Sacri Palatij diximus, merito cum illis paria facient. E Societatate ad Cardinalatum quatuor hactenus assumpti sunt: è Magistris verò Sacri Palatij septem numerantur. Habent Theologiæ Scholasticæ, & Moralis consultissimos, sed non puto illustriores Durando & Syluestro. Habetis optimos præpositos Generales; sed non tot, nec meliores, quot ex Magistris Sacri Palatij in Magistros Generales Ordinis electi sunt.

Sed omissis pluribus, quæ possem per longam collationem deducere; vnum, aut alterum te volo, Petre, atque his exercitationem & totam Apologiam claudam. Tu qui times paupertati nostrorum hominum à nimio stipendio, & à copiâ rerum temporalium; credis-nè sanctiùs & citra noxam voti paupertatis, hęc bona à tuis dispensatum iri, quam à Turrecremata nostro, primùm Magistro Sacri Palatij, deinde Cardinali; quem tantum abest vt diuitiarum vsus infecerit, quin potiùs suis bonis testamento relictis in dotem Virginum & puellarum multitudinē, idest, plusquam quin-

gentas singulis annis etiamnum à prostitutione & spurcitia seruat, & vsque ad sæculorum finem est seruaturus?

Alterum à te velim: Num credas te tuosque hâc potestate Sacri Palatij, & Inquisitorum si penès vos essent, modestiùs cum minori inuidiâ, & extraneorum odio atque defensione, ne dicam tyrannide vsuros, quam Dominicani vsi fuerint, aut vtantur? Si te mitiùs acturum asseras reclamabit totus orbis Christianus, qui multis experimentis edoctus (quæ non attinet dicere;) nihil magis timet quam tuo tuique similium arbitrio permitti, & subijci.

Summa apud Pontifices & Principes gratiâ valuerunt Dominicani. Quid non potuit Sanctus Raymundus apud Gregorium nonum, & Iacobum Aragonum Regem, quibus à Confessionibus erat & à Consilis? An non Innocentius quintum, Benedidictus XI. Pius V Apostolicæ Maiestatis culmen adepti sunt? At quis ne dicam insons, aut suspectus, sed ne reus quidem inauditus loco pulsus, aut proscriptus fuit Dominicanorum potentiâ, vel gratiâ apud Principes? Sed ne hæc inuidiosa, quæ importunitas istius hominis ab inuito extorquet, & quæ vellem æterno silentio sepulta fusius proequar; hoc vnum verissimè dicam: Officia quæ nobis inuides, ita iustè, & sanctè, ita pro dignitate è Re Christianâ à Domiminicanis administrata, vt non pœniteat Ecclesiam eorum operâ vsam esse, nec sperare possit aliorum Ordinum operarios, sibi fore magis fidos aut vtiliores, iis quorum fidem incorruptam, quorum intrepidum animum in sui causâ, & laborious, ac periculis inuictum, longissimo 400. annorum experimento comprobarit. Da illi Petre, tuo, tuorumque nomine huiusmodi fidei iussores ac vadem, & fortè, tum te Dominicanorum, quem ita impotenter, ambis loco sufficiet.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Vindiciæ Fratris Dominici Ottomanni.

VIdebor, quam totâ Apologiâ à nostris scriptis, & ab animo Lectorem, pro virili amolitus sum iactantiæ & gloriationis suspicionem, huius operis parte vltimâ inducere, & confirmare: cum vix quicquam vanius sit indagine, & prædicatione natalium; nec aliud habitura videatur operæ-pretium, hæc de Fratris Ottomanni origine à Turcarum Imperatoribus repetita, concertatio: nisi quale expectare possis à re nihili contemnendâ potius, quam indagandâ, de quâ in vtramque partem, quàmlibet enitare, solis coniecturis queas disputare. Quis enim futurus est huius controuersiæ exitus, aut fructus, cum nullus sit coniectationum, aut diuinationum finis? Et licet rem propositam conficiamus, nec meliores, aut Deo gratiores inde euasuri, nec Lectorem, & ipsum cuius causâ suscepta est disputatio, facturi simus.

Sed Præfatione operis monui, vindicationis huius illustris nominis, diuersissimam nobis, & illi cuius gratiâ initur esse rationem: illi quidem abijciendam, omnem etiam si fieri possit, cogitationem; mihi verò aliquam deffensionem esse suscipiendam. fateor plurimum inanis habere natalia, si is ad quem pertinent se se inde efferat: maximum verò habere momenti ad commendandam humilitatem, & modestiam, si id decus aspernetur. Refert verò nos ea scire, vnde vel ex ipso contemptu crescere possis, & noua merita comparare. Damnarem eum, qui anxiè in suos progenitores inquireret, suamque nobilitatem aliis persuadere satageret: at si ipse huius auitæ gloriæ certus, nihil pensi habeat, quid alij de se sentiant; næ ille apud sapientes bonum, magnumque nomen consequetur.

Rei paulò obscuriori, quam non ignorare intersit, illustrandæ, accommodatum licet paulo humilius videtur, exemplum notæ numerariæ, græco ὀμικρὸν similis, quæ solitaria, vel aliis eiusdem generis etiam

infinitis addita, nullum auget aut facit numerum, sed in nihilum abit. Verum si aliis notis adiungas, in maius crescit; & summas rerum pro varia sui additione, nullo termino, aut fine congeminat. Eodem loco reponenda mihi videntur natalia. Si nostra obtineat opinio, Dominicum Ottomanum id nomen verum præferre; quasi ab Ottomanorum Familiâ, & Ibraini Imperatoris primogenitum; tria inde existunt necessaria consecutione, & aliqua etiam meditatione bona expendenda, pro cuiusque affectu aut studio.

Cogitanti quidem rerum humanarum vices Philosophorum more, magnum eius sors, est fortunæ ludibrium, & diuinæ prouidentiæ, ac maiestatis grande argumentum, & Encomium; illudque Ouidij altè inclamat:

Ludit in humanis diuina potentia rebus:

Cum ex altissimo Imperatoriæ Dignitatis, cui natus erat, fastigio, in captiuitatem puer delapsus sit; præter fœlicitatis humanæ stupendam inconstantiam casus; hic Equitum Melitensium fortitudinem ad cœlum vsque attollit, & fœlicitatis est aliquale augurium. Nam septem omninò triremibus prҽter quinque Turcarum naues captas, aut submersas, Gaulum grandiorem, ac capacissimum, quasi arcem fluctuantem, ac natatilem, quæ vna fere classem æquabat, & iudicio nauarchi aduersus quinquaginta Triremes satis munitam, aggressi; post acerrimam per quinque horas dimicationem, cum multa suorum, & hostium cæde expugnasse; fuit inuictæ fortitudinis, & gloriæ immortalis. In ea verò naui gazam planè Regiam, vltra trium millionum aureorum pretium, cum Vxore, & Primogenito Imperatoris, atque hærede Imperij cepisse; non leue augurium est, euertendi aliquando ab iis Nobilissimis Equitibus Turcici Imperij.

Sed hanc laudem, & victoriam in fidei hostium gratiam, & noxam militum Christianorum eleuant, imminuunt, qui germen Ottomannicum captum negant: nec minus Dominicanorum, quam Melitensium gloriæ detrahunt, aut inuident: cum ab istis vi captum, ab illis negant fidei elementis imbutum; in

suscipere. At comprobatum est, nedum Scriptorum omnium ex Galliâ, & Italiâ, qui rem libris editis narrant; sed etiam domesticorum, qui Sultanam, eiusque filium comitabantur, testimoniis, in Lupara Bizuntina natum Puerum, & inde cum Matre, quâ per hortos porta ad mare patet, nocte intempesta, semotis omnibus arbitris præter comites, ac milites, inscia tota ciuitate soluisse.

Aliud igitur non superest contra nitentibus aduersariis præsidium, & effugium, præter legem Turcici status, quam obtundunt; Imperatorum filios Gynecæo, seu Basilica, in quâ nati fuerint, exire nunquam, ac proinde falsum esse Sultanam, eiusque filium inde egressos; prædæ fuisse Equitibus Melitensibus. Hanc legem Imperij Ottomannici ratam agnoscimus; sed nullius exceptionis, quacumque etiam Religionis, & Imperij causâ patientem negamus: eamque tum Imperatoris voti, cuius erat reus, soluendi causa, tum Reginæ Matris, & Muphti, id est, summi apud Turcas Sacerdotis in res quæ ad religionem pertinent summa authoritate, & consilio, ac consensu contendimus adhibitam dispensationem: idque variis, certisque argumentis probaturus sum, vbi aperuero locum, vnde certiora sint repetenda.

Qui hac de re dubitationes ingerunt, non modò Melitensis Ordinis victoriam eleuant, & gloriam inumbrant, vt iam monui; sed longè grauiorem illorum fidei inferunt noxam: nec per illos stat quin veluti nugaces, ac mendaces traducantur; quo iniuriæ, & conuitij genere, nullum atrocius, & intolerabilius inferri potest eorum nobilitati: quid enim illis probrosius objicias; quam nedum mendacium semel aut iterum admissum, sed in mores etiam inductum? Certum enim est penès illos fuisse hac de re vnam veritatis assequendæ rationem; quam si adulterauerint, (quale illis crimen aduersarii affingunt,) non occurrit quo appellem nomine, aut quibus sint pœnis afficiendi: si verò hoc illis eleuandæ historiæ, & victoriæ falso objiciatur; viderint accusatores quo loco sint habendi, nedum ablatâ per fraudem gloriâ, sed iniectâ etiam atroci calumniâ.

Imprimis contendo non esse hic Regum legatos apud Imperatorem Turcam audiendos: quia huius Imperij

lex ſuprema eſt, ſilentium, & arcanum Religioſiſſimè ſeruatum, quod lædi nequeat, citra perniciem certam eorum, qui res ſuæ fidei creditas, vel minimo ſigno ſuſpecti fuerint innuiſſe. Legatos verò habent ipſi, non tanquam iuris-gentium, (quod apud illos nullum eſt,) cuſtodes, & obſides; ſed veluti ſpeculatores, à quibus ſibi diligentius, quam ab apertis hoſtibus, velut ab inſidiatoribus, cauent: ideò Imperatorem adeundi ſemel, cum primum accedunt, & iterum abituri; magnum vero adminiſtrum, (quem Vizir vocant) rariſſimè alloquendi fit illis copia: nec ab aliis Imperii Miniſtris rerum certam comparare poſſunt notitiam; tum quod raro illos conueniant, tum quod eos lateant arcana, & ſibi creditorum ſint tenaciſſimi: non ſolum quia Imperii Maieſtatem vno ſilentio conſtare putent, ſed quod etiam immania illos ſupplicia maneant, ſi linguis non pepercerint.

Vna ſupereſt explorandæ, & conſequendæ veritatis ratio, non ex vno, aut altero, vel vnius generis domeſticorum, aut pluribus diuerſi ordinis, qui inito inter ſe de tacendis, aut dicendis conſilio conuenerint; inde enim facile poſſet error obrepere, aut credulis imponi: eam vero ſuadet, certamque prædicat conuenientia propè infinitorum omnis generis teſtium, virorum, ancillarum, ſeruorum, militum, qui vel ſuperſtitionis Mahometicæ tenaces ad mortem vſque fuerint, vel illâ eiuratâ adhæſerint Religioni Chriſtianæ: quodnam enim indubitatum magis argumentum veritatis eſſe poteſt, quam in vnam rem conſenſus tot hominum, non modo ſexu, ætate, genere diſſimilium; ſed etiam ſtudiis, moribus, ac legibus diſſidentium: quorum ſermones, geſtus, actuſque non vnius diei, menſis, aut anni; ſed longiſſimi temporis in vnum conſpirent: ſeu incautis, & imprudentibus exciderint, ſeu deſtinato, & meditati egerint, aut locuti ſint, ſeu arbitris ſemotis, res ſuas occultarint, ſeu omnium oculis ſubiecerint?

Certum eſt imprimis, egreſſum è Gynecæo Bizuntino non potuiſſe latere comitatum, & famulitium; cum inde omnes mare conſcenderint: nec tot diuerſi generis homines, ita vbique cautè ſe habuiſſe, quin multis ſignis, interdum etiam manifeſtis, iſta aperuerint; vel

promissis, vel captiuitatis tædio, vel mutatâ Religione euulgarint. Ex his verò omnibus, seu diuidas, seu collectim sumas, dictis factisque, clàm aut apertè, casu aut destinato, si consentiant; quis neget existere inuictum certæ veritatis argumentum qualibet demonstratione euidentius? Illius verò generis conuenientia propè infinita suppetunt testimonia; è quibus certiora puto, quæ ab incautis, & aliud agentibus, vel summo se studio occultantibus excepta sunt: qualia sunt dum Sultanæ & filio, occlusis foribus noctu, proni flexisque genibus, vt solent Turcæ suis Imperatoribus, famulabantur; vel inter se familiariùs colloquebantur linguâ patriâ, rati se à nullo extraneorum videri, aut intelligi.

Hinc innotuit Equitibus Melitensibus captas in Gaulo maiori Mulieres ex Ginecæo Bizuntino soluisse: neque hoc Turcæ negabant, quia apertius erat quàm inficiari possent. Nam præter superbissimum famulatum Ephe-borum, supra quadràginta Matronas, ac famulas elegantissimis vestibus ornatas, duo aderant Agæ, seu Præfecti, & custodes Eunuchi virginum; quorum vnus in eo prælio inter pugnandum confossus, eo apud Turcas supremo honore sub tribus Imperatoribus defunctus fuit: Eunuchus alter pugnæ superstes aliquot postmodùm mensibus morte impendente, iussit afferri ad se Puerum, & inter eius amplexus, ac pedum oscula expirauit, hoc vltimo in suum Regem obsequio se solatus. Omitto ex comitatu Matronarum præcipuam, cum ægrè ferret Sultanam, filiumque duriori custodiâ premi, vt liberaliùs haberentur, Magistro Equitum penès se habere Imperatoris vxorem, ac primogenitum significasse: & hæc indulgentia pessime Sultanam habuit, quod videret ad libertatem sibi viam occludere, & breue aliquod leuamen perpetuâ captiuitate compensari.

Quamuis valida sint hæc argumenta; certiora tamen sunt, quæ Ignatius à Ribera captiuæ Sultanæ custos, & interpres subiecit. Is cum Officii causâ diu noctuque in domo Sultanæ versaretur, sæpius per portæ rimulas explorauit, quid semotis arbitris, & extraneis inter se agitarent: aduertitque famulitium Sultanæ, eiusque Puero non adesse, aut inseruire, nisi adorantium more corpore prono, flexisque genibus, quasi numen ali-

quod colerent. Rem Ignatius Magistro Militum retulit, & cum vix illi fidem haberet; iussit alios rem exploratum ire: Et cum comperissent, vt relatum fuerat se habere; omnis de conditione captiuorum sublata fuit in posterum dubitatio. Hinc honorificentius Sultana, puerque restitutâ ferè omni suppellectile iussi sunt ab omnibus haberi.

Licet iure requiri, aut vix sperari possint certiora relatis, rei controuersæ testimonia; minus tamen aduersariorum cauillis obnoxia videntur, quæ ex toto famulitio excepit Eques Lanfreduchius Italus. Cum aduentus Turcicæ classis, & impendentis obsidionis anxiâ expectatione distineretur Melita, consilio Equitum decretum est, mortuâ Matre, Puerum Palatii turre maximâ, & fortissimâ includendum; illique in custodem datus est nominatus Eques, qui à Turcis olim captus, & per aliquot annos durissimam perpessus seruitutem, eorum linguam didicerat. Hic verò à captiuis puero ad famulatum seruatis, inter se liberiùs agentibus, quod se nec audiri, nec intelligi ab vllo crederent, totius historiæ seriem pluries excepit. Quid verò minus suspectum, aut tergiuersationibus opportunum est, eâ seruorum, & Ancillarum confabulatione, quâ pluries per diem datâ quâcumque occasione, vicem Domini suamque dolebant, deliniebantque commemoratione eius conditionis, aut expectatione redemptionis, pretio aut annis conficiendæ.

His adde Matronarum vnam, auditâ quam Iudæi paciscebantur pueri emptione; vix sui compotem exclamasse, se se non passuram Ottomanicum sanguinem Iudæos mercari, aut eorum manibus tradi, & contrectari. Sed multo compertiora, magisque, vt ita loquar, conferta, ac conglobata sunt testimonia ex Tunetensi, Tripolitano, aliarumque Ciuitatum maritimarum Imperio Turcico subditarum Præfectis, qui certatim Puero etiam captiuo veluti Regi, ac Domino parerent; quas exigebat pecunias liberalissimè dabant. His verò cum ipse redimi non posset, pluribus ex comitatu libertatem restituit; alios exemplo, ac persuasione ad fidem & baptismum induxit. Quamuis verò in studia adeò contraria scinderentur, in vnam tamen rem conuenie-

bant. Sed præ Matronis, quæ Sultanæ aderant; clarior magisque comprobatæ fidei, ac omnium intimorum sensuum, & arcanorum eius particeps nomine Calpha Boula, quæ principem ad annum 13. vsque aluerat, fidem Christanam complexa, in Hispaniam profecta est, & ibi adhuc superstes iurata testis est rerum quas narrauimus, aut quæ supersunt referendæ.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Refelluntur præcipuæ obiectiones apertâ, & altius repetitâ Sultanæ, & filij ex Gynecæo Byzuntino Mecham ad Sepulchrum Mahometi nauigationis causâ.

HIstoriam nostri Dominicani immeritò falsi suspectam, ac penè compertam, inde causantur nonnulli; quòd malè conueniat cum eâ lege Ottomanicæ domus, cuius vnius fortitudine, & fœlicitate creuit, & stat Imperium Turcicum; ne ex illa liberi Ginecæo vnquam exeant, in quo nati fuerint, & alantur: quasi leges huiusmodi domesticæ nullius dispensationis etiam superstitionis, vel potentiæ seruandæ causâ, quæ suprema est apud illos ratio, patientes; aut illis sanctiores sint legibus diuinis, & iure naturali, aut gentium, quæ cum lubet, aut iuuat, ludibrio sunt apud illos, & conculcantur.

Equidem Ottomanicum Imperium, vix à quadringentis annis inchoatum, & in eam prouectum magnitudinem, quæ amplissimas ex Asiâ, Europâ, & Affricâ, Regiones occupat; stupori, & portenti loco est, sapientibus: quod vnius Familiæ, vt iam dixi; fortunâ potius, quam virtute, breuiori quam Romanum spatio temporis in plures sit prolatum Prouincias. Non minùs quam ipsius origo, & amplitudo, licet vtraque miranda, admirationi est, & stupori, ipsa euersis pene omnibus naturæ & libertatis iuribus, perinde fœlix, ac iniqua regnandi ratio.

Nihil ingenitum magis mortalium animis libertatis studio, charitate in suos, & humanitate in omnes; nihil conducibilius cognatorum maximè fratrum, dile-

ctione, nullumque firmius, eorum concordia præsidium: nullum societatem humanam arctius iure gentium vinculum nectit: nec acrior est naturæ impetus quam filiorum in Parentes procliuitas. Hinc S. Doctor negat vtile futurum Ecclesiæ, aut licere filios à Parentum infidelium curâ subducere, & illis inuitis rapere ad baptismum: quod naturæ vi credat ad suos parentes abiectâ fide quamprimum redituros. Sed id vnde nostri Theologi Religioni Chistianæ timent periculum, robur est Turcici Imperij. Militum, quo stat, Prætorianorum, quos *Ianissarios* vocant, delectus fit ab incunabulis: rapiuntur parentibus vt plurimùm Christianis quatuor, aut quinque annorum pulchriore, aut validiore corpore filij, iam baptismo suscepto, ad hanc militiam sacrilegam aptandi: & vix auditum est vllum abiecto cingulo in domum, ac Religionem paternam rediisse.

Eadem est in cæteris prudentiæ, & naturæ euertendis legibus cum impunitate licentia. Quid horrendum magis libidine præposterâ, aut vnius in plures fœminas effusâ? His, aliisque dediti flagitiis, eò videntur progressi potentiæ, vt erepta omnibus libertate metuendi, nihil timeant, eorumque muniantur, & fidant armis, in quos crudelius sæuiunt: vt nihil mirum sit interdum suas leges infringere, qui ferè nullis naturæ viuunt, & regnant, fœlici temeritate, & licentiâ quod libuerit agendi; cui aliquid interdum superstitionis admisceant. Hoc nostræ controuersiæ, quam paucis subiicio, luculenter confirmant historia.

Acmetus Imperator sex liberos, quatuor ex diuersis fœminis; Mustapham, & Osmanum primo-genitos; Bajazetum, & Orcanum minores natu; medios Amuratum, & Ibrainum ex vna matre susceperat: è quibus quatuor breuis Tyrannidis ob sæuitiam hæredes habuit. Deposito Mustapha, & Osmano fractâ à Prætorianis Militibus gulâ, successit Amuratus perinde Imperatoriis dotibus, ac vitiis magnus. Is in bellum aduersus Persas ad Babylonicam expugnationem cum exercitu ducentorum millium profecturus; sibi magis à tribus quos Constantinopoli relinquebat fratribus metuens, minores natu, & alterius matris duos Baiazetum, &

Oreanum arcto carcere detentos, ad se iussit adduci, eorum animum exploraturus: quos vbi generosos, & imperio dignos probauit, certæ morti addixit, si ex Persicâ expeditione victor rediret.

Fœlicem belli exitum, & expugnatam Babylonem duorum innocentum fratrum Imperio Sultanæ matris mors secuta; cum Ibraino ex eadem matre ob stultitiam, seu veram, seu fictam humaniùs actum fuit. Nam ante discessum ad Babylonicam obsidionem à Fratre vocatus, Matris vt creditur consilio gnauiter stultum egit: & Imperatoris auditâ profectione cum eiulatu exclamauit, de se actum esse, nisi aliquot Aspras (genus est monetæ apud Turcas minutioris,) sibi relinqueret, quibus delicias suas, id est, Auiculas suæ solitudinis socias, quæ se cantu recreabant, aleret. Stoliditas his verbis comprobata, seu ficta, seu ex vero, Ibraino saluti fuit, & præsidio, ad reditum vsque fratris.

Is ex bello redux cum vino, & promiscuæ libidini deditus subditorum inhiaret sanguini; & qui omne sibi flagitiorum genus indulgebat, seuerissimè minima quæque in aliis castigaret: Et cum innato odio aduersaretur tabaccum, ex illo fumi hauriendi frequentissimum apud Turcas vsum grauissimo edicto, & pœnâ mortis prohibuit. Et quasi summa hæc legum esset, & ad Imperatoriam dignitatem pertineret, eius obseruationi quacumque ratione inuigilare; personatus, & occultatâ maiestate cum tortoribus vrbem circumcursabat, eos extemporario supplicio damnaturus, quos reperisset edicto non paruisse. Portum itaque, & littus maris lustranti duo milites occurrerunt; quorum vnus obuolutus pallio clanculùm tabacci fumo cerebrũ leuabat: Princeps procul odoratus quam oderat herbam, statim aduolat, & tortoribus iubet hominem interficiant. Alteri militum aderat ex Mahometica superstitione vnus vitam solitariam professus, ex secta eorum quos vocant Torlaquios; non dissimiles illi apud nos hominum fæci, quos Ægyptios, aut Bohemos appellamus; eisdem furandi, & diuinationis artibus infames: is ex chiromanciæ insomniis ex porrectâ manu militi sua mendacia venditabar; cui ipse Imperator manum porrexit, ab hariolo auditurus, quæ se sors maneret: ex primâ inspectione

conformationis, & linerarum manus, respondit illi violentam mortem impendere: quo audito contremuit, & totus cogitabundus, atque anxius, cum ad palatium rediret; non aliunde sibi mortis, quam à Fratre, vel eius ad Imperium (vti iam in fratre Osmano viderat,) promouendi occasione, periculum timendum, & mortem impendere certò sibi persuasit.

Quare tanto malo auertendo, Eunuchorum Principi iussit se quamprimum hoc metu, & periculo liberaret, Fratre interfecto: finxit, ille se pariturum; & aditâ Matre vtriusque curâ consultum fuit vitæ Ibraini; qui Fratre non alienâ manu, sed nimiâ compotatione, & libidine sublato; cum vnus superesset ex Ottomanicâ familiâ hæres ad solium raptus est: Et cum tantæ dignitati impar esset & nimia indulgentia confirmaret conceptam de se insani opinionem; quasi Rex aut stultus ex veteri prouerbio, aut verius vterque natus esset: versa in crudelitatem dementia omnibus odio, & contemptui esse cœpit, nequidem Matre exceptâ. Ea cum primis Imperii administris, & summo superstitionis Sacerdote inito consilio de medio tollendum Ibrainum statuit, vbi filium Regni hæredem genuisset; & tanti boni consequendi causâ illi votum suadent; quo se Mahometo astringat, si prolem masculam det, se missurum Mecham ad eius sepulchrum, Religionis, & gratiarum referendarum causa pro tanto beneficio.

Duobus itaque ex diuersis Matribus modico temporis interuallo, Primo-genito nostro de quo agimus, Dominico, & altero, qui hodie tenet Imperium, minori natu auctus, vix ex tantâ fœlicitate & adepti imperij, ac gemina prole mascula confirmati, gaudio sui compos; sponte, & authoribus Matre, ac Muphti, qui inde præsidium ad noua consilia parabant; cogitauit de voto quod ediderat implendo: Idque opportunissimè contigit matri, aliisque in Principis vitam coniuratis: Nam cum res periculi plena esset, quam meditabantur, Ibraini vel morte, vel qualibet ratione ab Imperio abdicatione, metuerentque ne subodoratus insidias, suæ saluti nedum coniuratorum cæde; sed etiam filiorum morte consuleret; ratus, vt res erat, se ab omni periculo tutum fore, ipsa orbitate, quamdiu solus sine liberis, & hæredē

ex Ottomannicâ Familiâ superesset; qui maiorum virtute partas ditiones teneret: neque Turcas ex alia gente quam Ottomannicâ Imperatori pariturος.

Hinc Mater, & Muphti, atque Eunuchorum Princeps Ibrainum vrgebant, vt cuius rei reus factus fuerat, votum solueret; & nullâ dilatione Primo-genitum Mecham pro concessa prole gratias vti spoponderat, Prophetæ relaturus mitteret. Addebant si negligeret quod vouerat implere grauissima sibi mala timenda, & totius Familiæ Regiæ, atque Imperii certum excidium imminere. His consiliis id vnum ipsi spectabant, vt certum Regni hæredem in tuto ponerent à Patris sæuitia subductum, suæ obnoxium potestati. Nec res fucatâ religionis, & voti specie carebat veri simili ratione apud Turcas superstitionibus addictos, nec exemplo domestico Familiæ: nam Amuratus Secundus Varuensi in Panoniâ cruentissimo prælio aduersus Vladislaum Hungariæ Regem, & Hunnadum fortissimum Ducem inclinante victoriâ in Christianos; si saluus, & victor euaderet, vouerat se abdicato Imperio vitam solitariam victurum, eamque amplexus, tædio quietis cum maximo rerum suarum damno deseruerat.

Sed coniuratorum in Ibrainum metum augebat, ac subinde illos vrgebat vt rem consultam nullâ morâ effectam darent, gratia vnius rustici, quâ apud Ibrainum ita valebat, vt eius se arbitrio regendum permitteret, eoque Authore omnia cædibus permiscebat. Gratiæ adeò insolitæ, & immeritæ initium repetunt, ab eo tempore, quo sub Fratribus cum arctissima custodia degebat inclusus turre, quæ per fenestram crate ferreâ munitam in fossam arcis, & circumiacentes proxime campos prospectabat: eò hic nouus homo, tum Pastor oues deducebat, & fistula modulabatur cantum, quo Princeps assuetus huiusmodi auium deliciis recreabatur maximè. Rogauit itaque Rusticum ne sibi hoc solatium recusaret, & cùm locus esset ad pastum aptus, eò gregem identidem reduceret: obtemperauit Pastor, idque officij, & solatii cum ipsi esset commodum, singulis ferè diebus impendebat, quò ita demeruit, sibique deuicit Ibrainum, qui à puero assuetus auicularum concentui his rebus maximè afficiebatur; vt iurarit, si Thronum Pa-

ternum adiret, se gratias illi largissimè relaturum: steritque promissis: vix enim adepto Imperio beneficij, & iuratæ pollicitationis memor, conquisitum Pastorem eo apud se loco esse voluit, quo Seianus erat apud Tyberium, & Tygellinus apud Neronem. Nihilo illis melior, delationibus corrumpebat animum Principis: optimo cuique erat excidio, aut metuendus. Hinc coniuratorum periculum ingens, certaque mors; si quid ex illorum consiliis posset conijcere, quamprimum Ibraino delaturus: hinc salutis priuatæ, & Imperij causâ sui consilii, & voti Principis accelerandi necessitas.

Atque ad id promptiorem fecerat Ibrainum, Sultanæ vxoris ex quâ Primo-genitum susceperat, morbus ex veneno à Riuali propinato Illâ nomine Bassebah, gente Georgiâ, naturalibus nobilis, Religione Christiana schismatica, anno 13. parentibus erepta ad Ginecæum Constantinopolitanum, eximiam formam omnium artium, quæ puellas decerent, elegantiâ ornauerat; & Ibrainum pellexerat, præter pulchritudinem singularem, calatho florum quos acu arte exactissimâ elaborauerat, & vocis, & lyræ cantu vtriusque callentissima: sed amor quo illam deperibat Princeps, deferbuerat dilutâ languescentis ex morbo corporis, & vt dixi, veneno propinato forma.

Ipsa nauigationem ad Prophetam, cum valetudinis, tum pulchritudiuis recuperandæ causa vouerat; & cum opportunè Matri Sultanæ, & Muphti, eorum mentis ignara se adiunxisset; consilium nauigationis Mecham, inualuit apud Principem: qui tandem omnis moræ impatiens, iussit apparari naues ad discessum: & cum multa deessent ad nauigationem necessaria Gaulo grandiori, ministris indixit, nisi die quarto omni suppellectile nauticâ instructus staret ad portum, grauis mortis pœnas sibi daturos. Vrgente itaque, nedum imperio, sed etiam metu supplicii, festinata absolutaque fuit nauis commoda ad nauigationem tempore indicto, opportunaque iis quæ supra dixi, ne arcanum euulgaretur. Bizantio soluunt anno 1644. appetente Septembri, eiusque mensis, die 28. in Melitensium manus veniunt mater & filius, post atrocissimum, & cruentissimum quinque horarum certamen.

Capti Gauli nuntium Constantinopolim perlatum, noua, & si fieri possit certiora nostri Ottomanni originis argumenta suppeditat. Nam vt obmittam ciuitatis & aulæ, eorum maxime, qui rem propius nouerant, consternationem; ipse Ibrainus sui omnino impos, præ dolore, irâ, ac vindictæ rabie, nedum Melitensium, sed Christianorum omnium excidium animo voluebat, in suos etiam crudelis: nam æmulam captiuæ vxoris, & propinati veneni suspectam, iussit ad se deduci. Illa conscientiæ stimulis, & impendentis mali formidine agitata; assumpto filio, quem sibi præsidio apud patrem futurum sperabat, accessit; & Ibraino sibi ex æmulatione malas artes improperanti respondere, vt se purgaret, parantem, pugione quem Turcæ ad latus gestare solent appetiit; sed ictum excepit filii vultus sub dextro oculo, parte quâ etiamnum hodie cicatrix extat.

Qui nec suo pepercit sanguini dolore amissæ nauis, quis credat, iniuriam à Christianis illatam vlcisci voluisse, etiam in vxore & filio insontibus? Quid enim illis cum naue à Melitensibus captâ, nisi Sultanam ab ipsâ quam pugione confodiebat, læsos ægerrime, cuisque primogenitũ ferret? Deinde ad quid tantus belli apparatus, quadringentarum omnis generis nauium, qualem hactenus nec vllus decessorum molitus fuerat, nisi vt atrocissimam omnium; quas pati poterat ereptâ filio & vxori libertate, cum Religionis causâ ad sepulchrum sui Prophetæ nauigarent; iniuriam imperio, & Religioni Mahometicæ illatam vindicaret? Quare adeò obfirmatus Melitæ exscindendæ animus; vt duces summos, loco, & dignitatibus abdicauerit, & vix pepercerit vitæ, quod Melitam non posse capi, & à bello abstinendum, vel aliò transferrendum prudenter monerent? Cur versa in Venetos arma, nedum vllâ belli denunciatione; sed etiam nouis promissis seruandæ pacis, illusâ Republicâ; nisi vt pœnas sumeret ob nauim captam Cretæ portu receptam? Atque hinc cum Melita extra periculum in tuto posita, munitior esset præsidiis, & militibus, quam vt obsidione vnius, aut alterius anni expugnari posset; in Cretam insulam versa est belli moles, & tempestas incubuit ab vno supra viginti annis, ad

vnius Ciuitatis expugnationem mora est Turcicæ potentiæ adeo dispari viribus maior Reipubl. Venetæ sapientia, mari semper victrix & terrestribus etiam præliis futura inuicta, si primos belli impetus sustinuisset eodem quo secundos fregit apparatus armorum.

Quare gratis omninò (quo animo, an ex alienæ gloriæ inuidiâ nolim iudicare,) quæ hactenus inuictis argumentis probauimus, nullis aut futilibus eleuare conantur nonnulli; & fingunt captam Matrem & filium, non ad Imperatorem; sed ad Ducum ex præcipuis aliquem pertinuisse.

Nam vt omittam post compertum vtriusque ex Bizuntinâ Basilicâ egressum, minus audiendos; quam si ex legitimo omnium opinione, & summâ fide seruato coniugio, procreatis litem mouerent, de iure natalium; cum nullius matrimonij rite initi & castè custoditi tenor, ad fidem legitimæ originis faciendam, par esse possit egressui ex Ginecæo Constantinopolitano, ad euincenda prosapiæ Ottomanicæ iura: Ad hæc duo responderi velim; si alterius quam Ibraini erat hæc mulier viri, aut parentis hic filius, cur tacetur quis fuerit? Quo nomine? Quo apud Turcas loco? Et cum ad seruandam maiestatem Imperii Turcici referret plurimum auertendæ ab Ottomanica domo Primogeniti captiuitatis infamiæ, hæc sciri ab omnibus, & per omnes nationes circumferri; cur altum hac de re apud illos silentium? Cur non est suffectus huic Sultanæ vir, aut filio parens, cuius significatione euanuissent captiuitatis Primo-geniti Ottomanicæ domus rumores? Deinde cur dati Eunuchi, qui post Imperatorem primâ authoritate pollent, Matris & filii custodes: an primas aulæ sedes deseruissent Imperatori à consiliis, & secretis, & gratiæ apud ipsum summæ renuntiassent, alicuius Principum, aut Ducum longè sibi inferioris vxoris, aut filii ad longam peregrinationem comites, & serui? Quis ista credat, non magis certè verisimilia, quam si ad ipsum Eunuchorum Principem pertinuisse velis, & Sultanæ virum, filii parentem fuisse?

Vindicatâ tibi, Dominice Ottomanne, legitimâ origine, vnum superest; vt Tumet certam nobis facias, & illustres, adito disciplinæ Religiosæ, quam vouisti stu-

dio, & comparatâ, quæ natalium splendorem æquet, aut vincat pietate, & sapientiâ; alterum passurus casum priore deteriorem, si datam ad virtutem contendendi facultatem, corrumpas desidiâ, & à summo in vastissimas Regiones depulsus imperio, tuum in Te metipsum negligas, nec pluris amisso æstimes. Iis quæ Tibi suadeo ex Euangelij regulis, vt nihil cures vniuersum mundum cum salutis noxâ lucrari, aut Te saluo amittere sapientes Philosophi consentiunt; ne causeris aliquid tibi præscribi, quod rationem vincat.

Duplex est apud illos fœlicitatis, & magnitudinis genus: extranea vna à bonis aduentitiis, qualia casus tibi abstulit quæ sors dat & aufert: domestica & intima altera, à bonis animi, in quæ nullum fortuna ius obtinet, quæ à Deo, & à Te existant. Illorum ad quæ natus videbare abiectâ cogitatione, & contemptu maior quam vsura, istorum studio, & curâ maximus euades. Ita voueo, & hanc scriptæ Apologiæ mercedem vnam, aut certe præcipuam opto; vt familiæ, quam pro virili his Libris propugnaui; nedum tingaris, sed imbuare disciplina, & ita dotibus locupleteris, vt tibi saluti, illi sis ornamento, & Apologiæ loco, quæ nostræ vires addat & faciat fidem.

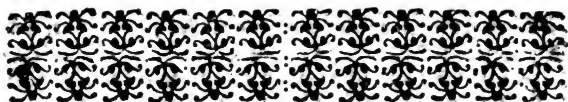
Sed ne quid eorum quæ penès me sunt ad Tuum solamen, decus, & profectum prætermittam; quam paro, & cui istis disputationibus morum, & dogmatum, aut ex vtroque genere mixtis prolusi, Theologiam D. Thomâ Authore, & sui interprete tuo nomini inscribam: vt eâ potissimum fruare, crescas, & in meliorem eâ quæ tibi excidit sortem transcribare; id est, Personam quâ Te Deus, depositâ alterâ induit DD. Dominici & Thomæ Alumni, & Discipuli pro dignitate sustineas. Vellem in Te maximè quasi illustri exemplo experiri, aut comprobare huius meæ Apologiæ consilium hactenus fortè Lectori ignotum. Absit vt cum Theophilo, & aliis quibus respondi Authoribus contenderim, quis nostrum videatur esse maior, quod in Apostolis damnat Christus: Infamiam quidem à nobis amouendam suscepi, non alendam gloriæ cupiditatem. Studium ad omne virtutis, & sanctitatis genus nobis commune cum cæteris institutis nullo prærogatiuæ ambitu conatus sum euin-

cere : atque eo animo hæc à me dicta rogo Lectores interpretentur, nullo supra alios eminendi, aut illorum gloriam inumbrandi consilio : imo in hac perpetuâ contentione cum Theophilo aliquam consiliorum societatem iniui.

Quamlibet, benignè eius mentem interpreter; non possum dubitare, quin id spectauerit, vt tot sordium, quibus nos conspersit aspectu, pudore fortè ad salutem nos suffunderet. Illi sin in totum, partim assentior: maiorum nostrorũ virtutes, & præclara facinora eius falsis criminationibus suffeci, vt parentum exemplis ad omnem virtutem, tum æmulatione, tum pudore quasi acribus stimulis nos concitarem. Non peperci verecundiæ nostræ : volo nos pudore maximè affici non à vitiis, & sceleribus commentitiis; sed à rebus præclare & sanctè gestis, vt Sanctorum Filios pudeat non sanctè viuere : & ne à maioribus de Ecclesia bene meritis sic viuamus degeneris, vt Ecclesiæ simus dedecori. Eodem cum aduersariis contendo; eandem spectamus metam : sed aliud quisque nostram sibi munit iter. Illi ab infamia Patrum nostrorum repetunt: ego ab eorum virtutibus depromo bonæ mentis argumenta. Illi fugienda eorum vestigia volunt; ergo premenda demonstro : & si id Tibi aliisque nostri instituti hominibus persuasero, votorum compos litaui, ac meæ conscientiæ, & vt spero Sapientibus, & Deo satisfeci.

FINIS.

307

INDEX RERVM ET AVCTORVM.

Primus numerus 1. priorem Tomum 2. posteriorem significat.

A

Breue

B

B

C

D

E

F

G

Baron. f. Bb

H

L

M

N

P

Caroli

R

S

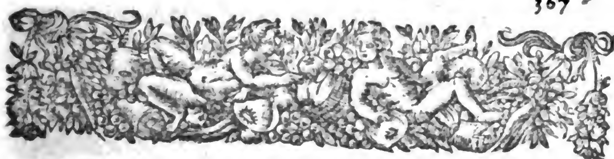
Eundem

V

X

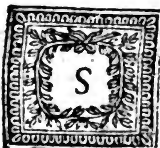
Y

FINIS.

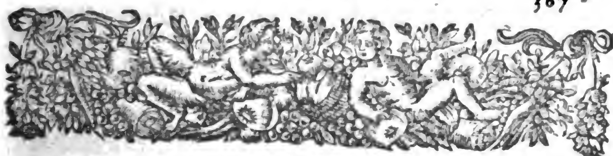

EXERCITATIO.

IN POSTREMAM QVINTÆ partis Epistolarum IOANNIS LAVNOII, *ad Thomam Fortinum Parisiensem Theologum & Harcuriani Collegij Prouisorem, eidem Theologo inscripta.*

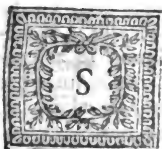

VSCEPTAM à tribus mensibus scriptionem, comprimendo cuidam aduersus Sacramentorum sanctissimum debacchanti Caluinistæ, diù noctuque vrgebam, & indefesso labore ad calcem propè deduxeram, quamprimum typis daturus, scandali, quod ex libro teterrimo contigerat operis festinatione amoliendi causa, cùm ad manus meas peruenit Ioannis Launoij, sub tuo nomine, Vir clarissime! edita, & in me scripta atrox epistola, tuo etiam, vt præfatur, consilio suscepta, quod vix crediderim; quia tuam in omnes humanitatem & æqnitatem noui, à quâ illud scriptionis genus ita abhorret, vt nihil dubitem, te inscio aut obluctantè potiùs quàm impulsore, suo authori excidisse. Sed cum Launoius certissimè agnoscat opus bonis omnibus improbatum iri, minuendæ inuidiæ grauissimum tuum nomen obtendit, quasi illius moliendi ipsi author fueris; & non verius ipsemet suâ sponte & abreptus omnes lacessendi, & vindictæ, quo solet transuersus agi, æstu illud aggressus sit: quia nec ire aut loqui vult, sed stare, aut tacere non potest; nam quî fieri

EXERCITATIO.

IN POSTREMAM QVINTÆ partis Epistolarum IOANNIS LAVNOII, *ad Thomam Fortinum Parisiensem Theologum & Harcuriani Collegij Prouisorem, eidem Theologo inscripta.*

VSCEPTAM à tribus mensibus scriptionem, comprimendo cuidam aduersus Sacramentorum sanctissimum debacchanti Caluinistæ, diù noctuque vrgebam, & indefesso labore ad calcem propè deduxeram, quamprimum typis daturus, scandali, quod ex libro teterrimo contigerat operis festinatione amoliendi causâ, cùm ad manus meas peruenit Ioannis Launoij, sub tuo nomine, Vir clarissime! edita, & in me scripta atrox epistola, tuo etiam, vt præfatur, consilio suscepta, quod vix crediderim; quia tuam in omnes humanitatem & æqnitatem noui, à quâ illud scriptionis genus ita abhorret, vt nihil dubitem, te inscio aut obluctante potiùs quàm impulsore, suo authori excidisse. Sed cum Launoius certissimè agnoscat opus bonis omnibus improbatum iri, minuendæ inuidiæ grauissimum tuum nomen obtendit, quasi illius moliendi ipsi author fueris; & non verius ipsemet suâ sponte & abreptus omnes lacessendi, & vindictæ, quo solet transuersus agi, æstu illud aggressus sit: quia nec ire aut loqui vult, sed stare, aut tacere non potest; nam quî fieri

queat, vt credam te illi persuasisse, ne maledicta pro maledictis redderet, qui si lectus tibi fuerat meus libellus, probè noueras, me nulla etiam prouocanti respofuisse, sed tantum depulisse coniecta in viros de Republica Christiana optimè meritos.

Multa præfatur de variis amicorum sibi subiectis consiliis omnino conficta; sed quidquid sit de aliis, postremi, quod in te refert velut in authorem, maledicta non esse reddenda pro maledictis, prorsus oblitus est: neque enim poterat magis grauiter maledictis certare, quàm cum te commonitorem inducit, vt ab eo genere disputationis abstineret; tum enim maximè sæuit, cum nullis interiectis à tuo monito verbis malitiam & improbitatem; *quæ mihi sufficiat*, & quasi ex adipe prodeat, objicit, *& veluti fratrem ventosissimum & gloria cupidum traducit*, quo animo putas tua excepisse & boni consuluisse monita, quæ tum maxime abjicit, cum testatur sibi arrisisse? Quid facturum putas, si displicuissent?

Cæterum indicta mihi respondendi necessitas molestissima id commodi & solatij habet, quod te arbitro litem nostram dirimendam sperem: neque enim puto Launoium ita à communi sensu & æquitate alienum, vt te ex amicis delectum, cui epistolam inscriberet, judicem sit recusaturus. Quod ad me attinet clausis & obductis oculis tibi meam causam pleno jure judicandam permitto. Imo si tacendum juberes, non auderem mutire: & nisi ejus amicorum nonnulli minus te æqui, & in illum indulgentiores sparsis veluti quibusdam rumoribus epistolam prædicassent eius generis esse, cui idonea afferri non possit responsio, nullam prorsus adhibuissem, contentus hoc conscientiæ testimonio, me calumniarum, quibus impetor, immunem, & nullum mortalium aduersario opportuniorem esse, quibus conficiatur responsionis telis; ita enim cæco in nos fertur impetu, vt sola feriendi cupiditate abreptus, nullam deffensionis curam habeat & pectus confodiendum nudet.

Verùm id qualecumque commodum infortunij genus puto, quia pacem cum Catholicis sanctè seruatam, quibuscumque certis victoriis antepono, & in He-

therodoxos mallem totam belli aleam & molem verti: ſed id non patiuntur Launoij importunitas, & qui illi applaudunt quoſcumque Catholicorum laceſſenti non bona aut ſana & tuis diſſimilia conſilia: nec dubito quin vicem meam doleas, boniqne conſulas hanc reſponſionem non ſponte ſuſceptam, ſed vi & neceſſitate à me extortam.

Ego quidem quamdiu per res noſtras, & per ſcholæ, ac familiæ noſtræ æmulos licuit, à ſcribendo ſemper abhorrui & maximam vitæ partem ſilentio tranſegi, nec amicorum conſiliis, aut etiam majorum monitis eò propelli potuiſſem, niſi adactus fuiſſem quadam velut è cælo delapsâ, qui nunc ſedet, ſummi Pontificis voce. Prodierat in noſtros homines liber atrociſſimus, eo vt creditur, authore qui epiſtolâ quadam ad amicum, gloriatur ſe exercitatiſſimum in contundendis bambalalionibus (quos inter reponit Launoium noſtrum ſub mentito nomine Herculis Commodiani, ita durè à ſe pulſatum, vt nunquam auſus fuerit redactitare; neque enim tantum illius ſenſum, ſed etiam verba repræſento,) is vero qui credebatur in eadem officinâ, cuſus contra Dominicanos liber, ita optimo Pontifici viſus eſt nos iniquè habuiſſe, vt addiderit omnino ab aliquo è noſtris refutandum, quamuis reſponſio prohibitionis periculo non careret: ego qui aliis ſuadentibus, ac ferè præcipientibus libelli examen, morem gerere recuſaueram, huic veluti oraculo obſiſtere non potui. Sed hoc noſtrum in ſcribendo tyrocinium quot quantæque ſecutæ ſunt moleſtiſſimæ concertationes? Pugnandum ſiquidem fuit cum duobus eodem nomine donatis, Petro à Clauſaualle, & Petro Alua. Et quamuis obſeruatum ſit, id nominis ſortitos petræ duritiem præ ſe ferre, & inuictam contumaciam, tamen collatos Ioanni Launoio expertus ſum Petros poſſe à leni & ſequaci ingenio laudari.

Cum ad illum reſponſionem meditabar, non eram neſcius contra antiquum Pythagoreorum monitum, ignem me gladio fodicare, nec exciderat illud ſapientis dictum præſtare vrſæ occurrere raptis catulis, quàm viro præfidenti & rixis innato ac innutrito; me falſum non fuiſſe demonſtrat hæc ad te ſcripta epiſtola, &

grauiorem video quamprimum prodituram, si huic respondeam, Atque ita reliquum vitæ vtriusque iam ad finem decliuis his contentionibus transfigendum, priusquàm ipse consilia in melius, idest, ad pacem & ad silentium referat: horum præscius, ac ferè certus malorum, iam ipse conquiescerem, vt nostro exemplo desineret aliorum tranquillitatem sollicitare, & ipse pacis impatiens, pateretur nos eâ frui. Sed amicorum tui dissimilium adulationes, & clamores hoc ejus scriptum inuictum esse, nec refelli posse, nostris cogitationibus quæ vnam pacem spectabant, plane intercesserunt; ne tam sponte, quàm inuiti silere videremur, vi ejus argumentorum oppressi, nec tam refellendæ epistolæ, quæ aliquâ religione & reuerentiâ me afficit, quòd tibi sit inscripta, quam refutandæ insulsissimæ opinioni, falsasque adulationes, hunc laborem agredior quo semel defunctus imposterum spontanei silentij mercede, & laude non carebo, quia ex hac meæ in te obseruantiæ significatione agnoscent imposterum omnes tuo arbitrio silentium mihi seruandum, aut abrumpendum fore.

Cæterum, quòd ipse Launoius Caïetano, Bellarmino, Baronio, aliisque sedis Romanæ Doctoribus Palpatorum notam & infamiam inurit, præter grande mendacij & maledicentiæ vitium, eo quem aliis falsò affingit, morbo grauissimè laborat. Vbi enim totis viribus Romani Pontificis Primatum ita apertè inuasit, vt ausus sit scribere, à duobus, aliunde, quàm à liberalitate Constantini, vel à conuentione cum Episcopo, nescio quo Hierosolymitano, cujus ne quidem nomen extat in historiis inita repetitum fuisse, ipse sibi in Republicâ litteraria, à multis annis vindicat principatum suâ opinione Pontificio firmiorem: nec desunt amici & palpatores qui hoc illi iuris asserant, hinc mei & aliorum conatus, qui Launoio, quasi ex tripode oracula, vel ex throno decreta profundenti audemus obsistere, nos, quasi per duelles in legitimam potestatem peragunt, vel infamiæ notam asciscunt; quòd eò audaciæ progrediamur, quamprimum inuictis ejus argumentis opprimendi & elingues futuri.

Et ne quis credat me quidquam fingere, tot ipsius Launoij & eius amicorum præuerterunt aut secutæ sunt voces hujus fulminatricis epistolæ editionem, vt plusquã viginti eorum, quos suæ eruditionis celebritate sibi conciliauit aut admiratione defixit, ad officinam bibliopolæ, qui suis expensis nostras edit nugas, sublato in cælum clamore conuenerint, de ipso & de me actum esse, illi quidem perituras, quas expendit pecunias, meis lucubrationibus ad institorum tabernas quam primum amandandis; me vero ita eius scriptionis pondere obruendum, vt ne verbum quidem hiscere possim. Vides vir clarissime, etiamsi omnem mei nominis curam abijcerem, me non posse silere, vt ad minus qua licet bibliopolam in me beneuolum indemnem faciam, monstremque illius nostrasque res non adeò deploratas, quin aliqua supersit spes respirandi: quare cum pugnæ seu militaris, seu litterariæ & virtutis quæ vtramque administrat duæ sint partes, vna sustinendæ, altera faciendæ impressioni instituta; tentandum est hac nostra responsione, quid nostrûm vterque lacessendo, seu sustinendo possit, & an ipse vnus mortalium aut primus suo jure illud Virgilianũ sibi vindicet.

Et nos tela pater ferrumque haud debile dextra
Spargimus; & nostro sequitur de vulnere sanguis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Prior pars exercitationis qua aliquot objectiones instaurantur.

QVÆCVMQVE aduersus Launoium, sua epistola bene longa in nos molitur, aut nos contra eniti possumus; ad duo designata capita reuocantur; hoc vltimum, primo exequar; alterum postremo pro virili implebo, atque eo ordine instituto forte ab æquo lectore obtinebo, ne incurram in censuram Launoij quasi in lucem certam quandam farraginem emiserim; id enim nominis commerentur, qui nulla methodo diriguntur & veluti arena sine calce excidunt suis authoribus & temere profunduntur libri: an vero

in Launoianis lucubrationibus miranda sit, in meis desi-retur ordine disputandi ratio penes lectorem sit judicium. Hoc testari possum & qui legerint suis oculis experiri, hac quarta & quinta parte me pluribus respondisse scholæ & familiæ nostræ insectationibus. Et cum ipsa tot aduersariorum hinc inde nullo ordine, nec communicatis consiliis in nos insurgentium, confusa multitudo ordinem certaminis videretur turbare, seruasse tamen exactum, illorum insultibus ad quatuor capita, contra fidem ac religionem, contra dogmaticam & moralem doctrinam, contra mores, denique contra jura officiaque Dominicanorum, dispositis & directis, quo disputatio veluti quadrato agmine progrederetur. Atque vt alteri satisfaciam accusationi primis Epistolæ verbis insertæ, sciat Launoius, non eo consilio à me sibi responsum, quasi quæ titulo nostræ apologiæ præferuntur, omnes fuse, aut vllam ex professo partium impugnarit. Nec abnuam bene de nobis meritum instituta dogmatica & historica quæstione, quam in suis scriniis seruat tempore maturandam, & cum opportunum fuerit cudendam: sed cum Petrus Alua opusculum Diui Thomæ contra errores Græcorum lacessiuerit quasi inito fœdere cum Launoio, deprom-ptis ex ejus armamentario quibus Diuum Thomam impetit telis, cum vtroque mihi fuit decertandum, & hæc fuit causa permixtæ cum his duobus scriptoribus disputationis, quam Lectorem Launoio iustiorem & minus suspectum partium studio, æqui bonique consulturum spero.

Occupanda est etiam altera Launoij accusatio animi in se de nobis bene meritum ingrati: fateor enim & præ me fero, plurimum me illi debere, hoc potissimum nomine, quod cum aduersus aliquot primæ partis eius epistolarum vindicias Diui Thomæ, Caïetani, Perronij, Baronij, aliorumque sedi Apostolicæ addictorum susceperim, eo animo vt si necesse foret cum Niso Virgiliano clamarem.

Meme ipsum qui feci, in me conuertite tela:

Et vellem etiam cum meo periculo & excidio illis clypei loco esse, excipiendis quæ in eorum caput intorquentur telis, voti reum me fecit Launoius: nam in illos mitior

& æquior & conuitiorum factus parcior, eorum in me illuuiem deriuauit, quod summi & immortalis beneficij loco semper reponam pro quo gratias habeo & ago maximas,& si possem etiam referrem; sed eius conditio, remunerandi vices non patitur, nec mea facultas admittitit. His breui expeditis primæ exercitationis parti me accingo.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Launoius affectati in re sacra Litteraria principatus videtur suspicione laborare.

QVOD alias cum scriptore nihil dissimili Launoio disceptaturus monueram, me non posse cum aduersario lutulento congredi, quin vitiorum suorum aliquid mihi affricet, & dum illa refello, videar in speciem imitari, videtur mihi ad nouas Launoij objectiones aut verius easdem nouis tantum conuitiis interpolatas & auctas responsuro vsurpandum esse: id tamen diligentissime curabo, vt ab illa parum graui Theologo digna, disputandi ratione in iurgiorum & conuitiorum procellas mutata, quam longissime potero, recedam. Ille quidem passim superbiam, peruicaciam, proditam Ethicem Christianam, cæcitatem & calumnias in se instructas obiicit inter disputandum, imo calumniarum portenta in se coniecta, in ipsorum capitum titulis præfert, & lectorum subiicit oculis, quasi quædam spectra quibus in me commoueantur, tragedias excitat,& in me non tam argumentis quam censuris pœnisque agendum inclamat: à scholis quò ista pertinent ad forum quo reis & perduellibus supplicia constituuntur rem deducit; nec contentus, mihi, si quæ sint priuatorum criminum dicam scribere, alienis etiam grauat quæ ad me minus quam Iudæ proditio, ad cæteros Apostolos, pertineant.

Sed ita exerrantem minime sequar, nec ferocientem & omnia sus deque permiscentem imitabor, non inquiram in eius mores aut natalia, vt illi sua maledicta reddam, quod Dominus Fortinus subiecit consilium ab

ipſo abiectum implebo: quis neſciat cognationem nullam, eaquæ nos parentibus illigat arctiorem, nec laxiorem ea quæ aliquod vitæ humanæ aut ſacræ genus profeſſos ſub vno nomine colligit, ne dum regionum aut temporum immenſis ſpatiis diuiſam, ſed ſæpius etiam moribus & ſenſibus quam loco & tempore magis diſſitam: nec tamen Launoius cum cruce & indignatione Lectorum deſinit mihi ex hac poſtrema cognatione inuidiam & infamiam omnibus locis creare, quæ eo minus, vt monui, in me quam proditoris Iudæ crimen in Apoſtolorum Principes deriuari poſſit, quo minor eſt Apoſtolorum duodenario numero contentus, quam Dominicanorum cœtus, qui iam quatuor ſæculorum decurſum & totum orbis Chriſtiani ambitum exæquat; ſed abſit vt illi paria reponam & gentilitia obtrudam vitia, vel natalium cum commodiani Herculis authore, qui à patre coronato procreatum refert; imo quia hic ſuſpectæ fidei eſt ſcriptor, non eius ſenſu à patre coronato dixerim natum, mallem potius eius originem repetere à Guillelmo Angliæ, à Guiſchardo Tancredo, Bœmondo Siciliæ dominatoribus ex eadem cum illo gente ortis, aut oriundis, & coronatis auis: aut ſi litterariam magis quam bellicam gloriam ambiat, Turnebi, Cornelij aliorumque illuſtrium, ex ea natione recentium aut antiquorum Heroum cognatum aut nepotem prædicarem: Lirani etiam, ex Normanniæ vico, vnde illi nomen adhæſit, cognationem gratularer, niſi oblique viderer ex hæbrea gente vnde ille natus erat, procreatam ſugillare.

Non diſſimili Cura à morum vti à natalium vitiis vindicabo; idque multo certius, magiſque ſerio peragam, quia compertiora habeo vitæ inſontis, immunis à ſordibus quibus nobiliſſima interdum natalia inficiuntur quam familiæ & ſtemmatum teſtimonia & monumenta, quæ tanta ſuppetunt Launoio, vt quamlibet obſcurum & nouum hominem illuſtrare poſſint & nobilitare. Nullus Launoio abſtinentior, nullus à cupediis aut voluptatum illecebris remotior, diuitiarum vero contemptu cum Franciſco contendere poteſt, ſacculos nummis plenos tentandi cauſa, quo in diuitias eſſet animo ad cameræ ianuam appoſitos conſtat pe-

dibus conculcasse, & abiecisse, cum quadam in illum indignatione, qui eos sibi laqueos instruxisset. Et quamuis illi non admodum quoad dogmata cum Diuo Thoma conueniat, in cuius Summa vt statim dicam cuidam mihi amicissimo testatus est, se nihil Christianum reperire, præter secundam secundæ ab eius sensu alienam, & illi suppositam; tamen moribus ita consentit, vt si hyeme ad ignem sedisset, Diui Thomæ exemplum secutus, vt ipse mulierem quæ ad eius labefactandam constantiam inducta fuerat, titione hominem fugasset: & si quæ suppetant pecuniæ in pauperes largissime erogat.

Quid ad hæc dicam? Votis cum Launoio agendum. Vtinam sibi constaret, & perinde gloriæ, quam ex re litteraria captat etiam cum aliorum noxa, vti diuitiarum ac voluptatum cupiditati moderaretur. Vtinam vacuitati tot vitiorum quæ vicit aut fugauit, cæterorum, idest æmulationis in doctos, suarum cogitationum amoris & complacentiæ immunitatem adiunxisset. Sed heu! timeo ne Bernardi dictum de monachis in Launoium qui continuo monachos lacessit, verius quàm vellem cadat: eo spiritualibus vitiis nos periculosiùs laborare, quo acrius bellum carnalibus indiximus. Quid si Launoius cæterorum vitiorum victoriam aut fugam huic cupiditati debeat ex litteris gloriæ? Quo morbo nullum insanabiliorem ipsa ratio, Apostoli, authoritas & longissima Ecclesiæ experientia testatur: Vt enim faces quæ modice seu maligne lucent accessione maioris lucis inumbrantur; ita interdum, vitia leuiora grauioribus obruuntur. Obseruatum est, luem quæ vastat locis cæteros ferè morbos abigere, vt sola regnet & grassetur: sicut mens facultatum animæ summa est, ita quæ illam inficit & corrumpit ex scientiæ opinione quæ pulcherrimum suadet digito monstrari, & dicier hic est, gloriæ cupiditas morborum omnium periculosissimus est & fere immedicabilis: Idque Apostoli documentum est ad Hæbreos his verbis, impossibile est eos resipiscere, qui semel illuminati, prolapsi sunt: quod plurium scriptorum consensione de heresiarcharum errore irremeabili & lapsu interpretamur. His consentiunt Annales Ecclesiastici qui huius-

modi hominum lapsus hactenus reparati nullum suppeditant exemplum : eoque alte inclamant summum periculorum ab ea imminere cupiditate gloriæ ex præsumpta scientia, cui me & Launoium optarem minus esse opportunos : Et sane nisi ea voluptate à cæteris remotior titillaretur Launoius, moderatius ageret in eos qui à se dissentiunt, & iis verbis parceret quæ inter disputandum vsurpat. *Respondet superbus frater monachus*, Sed fortè illorum, si quæ sit superbiam maiori calcat. Non puto me falsum, nec temerarij Iudicij reum fore, si eo referam morem ipsi in naturam inductum; vbi maxime inopia argumentorum laborat, tum crebra & atrocia adhibere solet conuitia; in omnes virgam censoriam assumere, nec cuiusquam ne dicam reprehensionem; sed vix etiam responsiones pati. Quamuis tacerem, nemo negabit illum longissime abesse ab ea quàm Tullius sibi probabilia secuto aliisque probe disputantibus præscribit, regulâ, *vt refellere sine pertinacia, & refelli sine iracundia possit.* Vtramque eius regulæ partem, cum summa animi dolore, in Launoio desideramus; sic enim disputat quasi rei litterariæ principatum summa auctoritate sibi vindicet, & æquo cum aliis viris eruditis jure viuere ex hoc præsumpto imperio recuset. Quis enim à pertinaciæ nota eximat eum, à quo post tot scriptiones, quibus viuos & mortuos, Diuos profanosque lacessit, nullum hactenus retractationis verbum auditum sit, nec sperare nos sinat, se Diui Augustini exemplo aliquem retractationis librum scripturum? nec vllo loco Diuum Thomam imitatus sit, qui primas cogitationes sæpe secundis & melioribus emendat?

Quid de altera parte Tullianæ regulæ dicam? videtur etiam propius ab iracundia quam à pertinacia abesse, eamque non modo, qui ab illo dissentiunt scriptores vel passim experiuntur innumeris scommatibus, sed ipsimet bibliopolæ, qui in illum responsiones edunt, eius vim sentiunt; quamuis nihil peccent, ante amicissimos ac familiares vix potest æquis oculis respicere. Audiui, vnum grauiter conquerenti, quod librum in se scriptum typis dedisset, ita culpam excusantem: cedo mi Domine tuam responsionem & eodem imo & promptiori

animo meis typis edam: sed rationem iracundiæ & doloris sensus non admittit.

A vero non arbitror me aberraturum, si ad eamdem affectati principatus opinionem referam discessionem à Nauareo Collegio, quod illum aluit; & cum illius gymnasiarchis graues & frequentes disceptationes: veluti hinc naufragus æstu & fluctibus ad nobilissimi & sapientissimi Cæsaris Esthrei domum tanta fœlicitate depulsus est, vt illud Themistoclis vsurpare possit: perieram nisi periissem: nam amplissimi sacerdotij loco illi est munificentissimi Ecclesiæ Principis & nostri sæculi Mœcenatis beneuolentia & contubernium. Quid vero hic prius mirer plane nescio, an Launoium velut ex naufragio saluum, an hospitis humanitatem lenitatemque? duo enim paris hic gloriæ & laudis occurrunt monumenta quæ posteritas admirabitur. Exceptus domicilio Launoius æternum est Cæsaris Estrei, in litteras hominesque aliqua scientiæ laude commendatos effusissimæ humanitatis testimonium: sed Launoij excepti gloria, per tot annos retenti & ad mortem vsque seruandi cedat necesse est admirationi. Neque enim id miraculi genus aliunde existere potest quam ex clementia & lenitate animi quæ nullis frangi molestiis, nulla morositate queat exasperari. Narrant Socratem sibi in vxorem delegisse Sanctipem fœminarum rixosissimam æquanimitatis exercendæ & comprobandæ causa; & qui Socratem nouerunt, nihil ea illius vitæ parte mirabilius agnoscunt: quamuis minima & neglecta etiam eius præclare gesta miraculo non careant. Qui Launoium propius nouere; non diffitebuntur adeò diuturnum tranquillumque cum illo conturbernium posse lenitatis ac fortitudinis ac patientiæ Socraticæ exemplum nostro sæculo instaurare; cuius gloriam Cæsar Esthreus sibi vindicet, cum summa ætatis nostræ & totius Galliæ commendatione.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Qua Launoius ex affectato principatu contra hominis, Catholici, & Theologi officia peccet.

NON dubito, Launoi, quin ad primum huius scriptionis conspectum inclames, quod capitis 12. titulo apposuisti: *Baronis non tam calumnia, quam portentum calumnia, vel potius insania.* Sed vt Lector agnoscat in quem nostrum verba hæc verius cadant, paucis meam mentem aperiam, & quæ titulo polliceor, conficiam. Quæ inter nos versatur, controuersiæ caput præcipuum & summa, hæc est; an primatus Petri & successorum eius id iuris habeat, quod videntur illi asserere Symmachana Synodus & Auitus nomine totius Ecclesiæ Gallicanæ *vt prima sedes à nemine iudicetur*, neque Ecclesiasticis seu positiuis Ecclesiæ legibus, pleno iure, id est vtraque vi directrice & cogente sicut Christianorum cæteri subjiciatur: an vna tantum in Petrum summosque Pontifices directione defungantur. Hic primum contendis, & totis quinque libris vrges; ego vix attingo. Neque enim mei consilij fuit, vt cum Tullio loquar, huius disputationis arcem inuadere, sed lacessitum Sanctum Doctorem à calumnia falsi vindicare.

Nūc assumo quod ipse ponis: si vim principatus eo vno constare aut resolui putas, neque ego dissentio, vt legi ciuili aut Ecclesiasticæ pro principatus genere obnoxius sit, aut ab illa immunis, qua ratione efficies quin affectati principatus, in re sacra litteraria, eo quem euersum cupis Pontificis Romani à quibuscumque legibus solutioris arguare, & graueris, cum perinde agas aut dispures, ac si nulla tibi lex nec qua homini, nec qua Catholico, nec qua Theologo constituta sit, omnesque videaris aspernari, aut nescire. Neque enim dubito quin his tribus maxime nominibus glorieris, & qua homo, nihil humani à te alienum putes, & ratione ducaris, vti fide qua Catholici cognomen sortiris; neque, vt par est Theologo, maxima tibi sit sapientiæ & grauitatis cura; atque ex Petri præscripto paratus sis

fidei quæ in te est reddere rationem. At mi Launoi id vnum hâc tuâ epistola vt cæteras lucubrationes tuas prætermittam, videris consecutus, vt huius triplicis generis legum peritiam, aut vsum in te desideremus; ac subinde affectati principatus indebiti & immeriti nomine bonis omnibus sis suspectus : ne ipse hac suscepta graui in te accusatione videar in eamdem censuram impingere, ita ex certis & indubitatis principiis, me à tuis retibus extrico & te implico meis.

Prima hominis qua ratione regitur lex & summa officiorum est, ne à seipso dissentiat, neque aliud promat ore, aliud corde premat; denique ne pugnantibus cogitationibus verbisque quasi mus in pice sese torqueat & inuoluat. At te hanc præcipuam rationis dotem, neglexisse aut prorsus ignorare ex tua epistola duobus aut tribus exemplis demonstratum eo à primis tuæ scriptionis verbis & à postremis quibus responsionem claudis, vt ex fine & initio agnoscat Lector quidquid vtroque extremo continetur, perpetuam esse à ratione exerrationem, nec interruptam pugnantium complicantiam. Prima & tertia tuæ epistolæ pagina, ita de meis lucubrationibus quasi supremus rei sacræ Litterariæ antistes & Aristarchus pronuntias : *in libris quos de morali Christianorum disciplina aduersus corruptores edidit (Baro) sacra eruditio nulla, Ecclesiastica eruditio nulla comparet, in rebus quas decidit, scripturarum authoritati, conciliorum canonibus, Pontificum decretis, sanctorum patrum testimoniis, Ecclesiastica traditioni nihil tribuit; sed omnia humanis & philosophicis subiicit rationibus, quæ quia coniecturas oppositas non superant, legem nullam imponunt, agendi sic, vel aliter, agendi licentiam dant & impunitatem. Moralem Christianorũ disciplinam ita tractare prodidisse est. Nullam illa præ se fert differentiam qua secerni à Iudæorum & Gentilium ethica,* &c. *Et internosci possit etiam adhibita diligentia.* Hactenus Launoius.

Possem hæc pluribus refellere & monstrare profecta ex affectato cuius illum accuso principatu id est ex nimia sui admiratione, & aliorum contemptu; quia cum duodecim sint Theologiæ loci, vt pulchre & fuse prosequitur Cano suo aureo opere de locis, vnde argumenta

Theologo digna depromuntur; qui aliis quam illis Launoi oculis nostra legerint, agnoscent hos locos à me in vsum opportune reuocatos, & omnes in re, si vnum aut alterum excipias desiderari. Quid enim aliud prima parte nostræ Ethices molior quam vt tutissimum illud Canonum decretorum Pontificiorum, & scripturæ oraculum, *in dubiis id est vtrinque probabilibus tutam partem esse eligendam*, & standum pro lege contra libertatem; pro officio & honesto, contra vtilitatem voluptatemque; argumentis, ex duodecim locis repetitis aduersus probabilistas immotum seruem? Id verò qui fieri potuit nulla adhibita eruditione, neque humana, neque Ecclesiastica, nullis canonibus nullis scripturæ testimoniis aduocatis; cum quatuor Classibus argumentorum ab altissimis synderesεos principiis, à variis tum vitæ humanæ tum Christianæ officiis, à scriptura, à consensu Patrum & Theologorum pro virili pugnem, & si quæ in me desiderat Launoius his locis deficere prudens & eruditus Lector compererit, nullam quamlibet grauem detrecto pœnam. Quod vero addit, me omnia humanis & philosophicis subiicere rationibus, quæ quia coniecturas oppositas non superant nullam legem imponunt rectè aut secus viuendi, sed vt libuerit licentiam dant & impunitatem: vt illi sua verba reponam, non calumnia, sed calumniæ portentum est, monstratque nostra ne attigisse quidem aut inter legendum dormitasse; aut non percepisse, quatuor probabilitatum gradus distinctos, totidem constitutas regulas, quibus, si certius aut euidentius sancire possit vitæ humanæ aut Christianæ officia, peruicacis est animi aliorum conatibus illudere & suis, ac melioribus cogitationibus genus humanum fraudare & malle conuitiis certare, quam Ecclesiæ laboranti, adeò necessarium auxilium à se mortalium vno expectandum conferre.

Eiusdem furfuris aut ignorantiæ, ne malignitatis dicam, est improperare Christianam disciplinam à me proditam potius quam tractatam nullo discrimine constituto quo à Iudaïca & gentili secernatur: benignissime dictum hoc interpretabor non lectam ab illo postremam secundæ partis disputationem, qua ex ipsis-

met Christi verbis, cum primum aperuit os docendæ Christianæ fœlicitati in nuda & aperta visione diuinitatis constitutæ, & præsidiis quibus comparari possit instituendis demonstro Ethicam Christianam ab Aristotelica, quam merito supremum humanæ rationis conatum dixeris infinitis parasangis distare, vt qui hæc immania discrimina non videat, cæcus sit oportet: Cæcitatis causam ipse viderit, & iudicet æquus Lector.

Sanè nisi aliena carpere mallet quam legere, occurrissent, in his locis plurima scripturæ testimonia non congesta nullo ordine, non aucta numero ad memoriæ potius & eruditionis ostentationem, quam ad vllam iudicii commendationem aut vtilitatem Lectoris; sed delecta quibus præceptum & onus omnia sigillatim præcepta confitendi etiam aduersus peruicariores Launoio hæreticos demonstro; quibus Eucharistiæ præsentissimum Corpus Christi euinco, vt omnium Sacramentorum nobilissimi & vnici Ecclesiæ sacrificij munere defungatur. Lubet ad certamen aduersarium prouocare vt quis nostrum luculentioribus scripturæ aut patrum testimoniis hæc aut paris momenti dogmata, vt præcepta dilectionis Dei super omnia, aut correctionis fraternæ ordinem, & alia id genus, à Iudaïca & Gentili Ethica remotissima muniat, & illustret: quam voluerit partem ethicæ assumat; & experimentis probet suas censuras iudicia esse probi & eruditi Theologi, non maledici conuitia: & si enixiori opera hæc tractarit ab omni liuoris & maledicentiæ nota absoluemus, quamuis redimere non possit nisi lucubratione exactiori. Verum hæc non eò pertinent, vt mea venditem, æquiori Lectori judicanda relinquo; id vnum quæro, an Launoius nostrorum operũ censurá secum conueniat. Ita plane, si insociabilia habeat vim conciliandi: nam quæ exordio apposuit ad calcem epistolæ euertit. Qua dissensione monstrat, se nihil pensi habere, quid sit rei aut quid se deceat, sed quid iuuet aut allubeat: Et cum duobus impotentissimis affectibus feratur; hinc aliena & forte meliora conculcandi & cõspuendi, vt suorum admiratione omnes detineat: Inde vero captet de me expostulandi causas, vt huic postremo affectui indulgeat incautissimus hominum ad finem

epistolæ euertit, quæ operosissime adstruxerat; & in suos se laqueos induit. Primis Epistolæ verbis relatis, traduxerat me, quasi Laxonum laxissimum, & quasi proditorem ethicæ Christianæ: ad finem Epistolæ me rigidæ ethices vindicem agnoscit: *Commentarios*, inquit, *edidit, ex quibus contumelias, probra, & mendacia depromit, & singulis examinis sui paginis me aspergit: oblitus egregiorum operum, quibus contra Amadeum, Guimenium moralem disciplinam tuetur; hinc permissam à Guimenio detractionem rejicit, hinc etiam recipit, & in authoritatem & vsum admittit. O fratrem ædificandæ religioni Christianæ & exterminandæ hypocrisi natum!*

Fidem aliquam faceres, his inconditis clamoribus nisi omnem tibi abrogares, aperta tui, seu finis Epistolæ ab exordio dissensione: hic prodo ethicam data licentia & impunitate quidlibet scelestum moliendi, ibi seuerioris disciplinæ magister sum. Sed malum! quam eiuro, vel in te non seruo; tu accusandi vel expostulandi ius, non ratione certa, sed tuis tantum commodis metiris: præuaricator sum disciplinæ Christianæ, dum scriptionis vim & meritum expendis: vindex sum acerrimus vt queritandi causas oportune vel importune aucuperis: cæterum in hac parte, de contumeliis, de probris, & mendacio, seuerior, de hoc rigore, an aliis de castitate de vsura, de homicidio, & omnibus denique quæstionibus, quæ ad mores pertinent, remiserim, quamlibet in me iniquum sim expertus, si à te obtinuerim, vt positis paulisper affectibus qui auribus tuis perstrepunt, has dissertationes decurras, tuum judicium non detrectabo.

Nisi nimius tui amor & liuor in alios mentē excæcaret, agnosceres me Ethicam Christianam, depromptam ex sancti Doctoris quasi medulla, non corrupisse, sed ab infinitis corruptelis vindicasse. Scio te inter amicos hoc scommate lusisse, jure Turco, idest fratri Orthomano, me ethicam scholæ nostræ inscripsisse, quod tota Turcica sit, & Alcoranum spiret, vel vt scripsisti Iudaïcæ & rabica Ethnicæ sic permisceatur, vt adhibita etiam diligentia, nequeat ab illis secerni. Hic licet cum Hieronymo, exclamare, ô liuor primum tui mordax! Si ita sentias, non tam nos quam te ipsum traducis, quasi Iudaïcæ

Iudaïcæ & Turcicæ Ethices præconem, si nihil differant; ergò Turcæ & Mauri non indulgent fornicationem quasi licitam, nec admittunt prolygamiam, ergo continentissimi sunt, quia viuunt ex Ethice, nostræ nihil dissimili, quæ leuitatem materiæ, in re venerea ad culpam venialem idoneam non patiatur: ergo homicidij ex priuata authoritate quamcunque cogitationem, quasi letale peccatum fugiunt, quia hæc sunt documenta nostræ Ethices quam perspicacissimus quisque nequeat à Turcica seiungere: ergo Iudæos eximis ab antiqua calumnia quasi vsurarum voraginem induxerint, quia seueriorem habent Ethicem nostrâ, quæ omnem vsuræ speciem damnat. Ergo hi omnes prophani tuo judicio sanctissimi sunt, & totam vitam ad rationis & fidei regulas exigunt, nec solum studio comparatis, sed etiam infusis virtutibus Deum & omnia vitæ humanæ officia colunt; legem æternam sibi indictam agnoscunt, nec solum numero seruorum, sed etiam filiorum Dei loco se reponunt: quia his titulis veluti immotis fundamentis Ethicam Christianam adstruo & harum virtutum supellectile orno.

Meminisse debuerat Launoius aliter olere canes; aliter sues: quid vnquam suis ipse libellis ad morum sanctitatem scripsit; quod accedat ad ea quæ sua Ethice præscribit sanctus Doctor? Neque enim ipse viuere, sed litigare aut conuitiari docet, vtinam ipse hanc ethnicorum ethicem seruaret. Et vt monstrem quam longè ab illa absit; subjiciam quæ habet Tullius. *Quotus enim quisque philosophorum inuenitur qui ita sit moratus, qui disciplinam suam non ostentationem scientiæ sed legem vitæ putet.* Vtinam ad quam te comparasti Ethica, cum hac Tulliana conueniret, infinita & fere omnia quæ tibi exciderunt cohibuisses

Non potes concoquere duriora tibi à me scripta verba, qui tamen mihi non permisi tua etiam in te regerere: an tibi fidem cum fronte amissam objieci? An tibi occini quod nobis cantas: *Gens ratione furens & mentem pasta chimeris*? An illud Ouidianum quod mihi tua epistola obtrudis, in te vsurpaui? *Ecce rudens rauco Sileni victor asellus, intempestiuos edidit ore sonos.*

Sed quid te pessime habeat noui: velles frui solus illo

iure ex veteri prouerbio, aut Regem debuiſſe naſci aut ſtultum: & cum putes te longiſſime abeſſe à ſtultitiæ ſuſpicione, alteram adagij partem aſſumis & contendis tibi deberi, vt ab omnibus veluti ſummo in re litteraria principi, non tam aſſentiatur, quàm ſeruiatur, & tibi inclamandum, vox Dei, non hominis, qui Baronium, Bellarminum, Caietanum, omnes denique monachos proſcindis quaſi palpatores Romani Pontificis obſequia illi exhibita tibi præſtanda putas; doleſque erepta, & tantum non adorari. Facultatem lacerandi omnes veluti jus tui principatus tibi arrogas; vt qui te non palpant, duplici ſe ſacrilegio maculent: vno, quod tibi aſſertam à natalibus poteſtatem æmulentur, altero quod contra te audeant mutire; ſed de hoc pluribus tuæ epiſtolæ examine: nam duplici parte tota conſtat, nempe ſcommatibus, & querimoniis; quod læſa quam tibi putas exhibendam reuerentia, etiam dum feris, & dum nos diſcerpis, non poſſis à nobis obtinere, vt ſecus agamus, tibique gratias pro illatis plagis quaſi pro beneficiis habeamus: his duabus expoſtulationibus iniquiſſimis, quæ tibi omnium ſunt loco argumentorum totam epiſtolam oppleuiſti.

PARAGRAPHVS TERTIVS.

Alterum eiuſdem iuris exemplum à ficta in Diuum Thomam obſeruantia.

NON dubito quin Launoius, & qui illum quaſi maximum noſtri ſæculi lumen admirantur, hanc primam noſtram impreſſionem ægerrime ferant, quaſi inculpatæ tutelæ metas exceſſerim. Fateor ſi meam tantum priuatam cauſam agerem, me vix iuſtam damnationem euaſurum; ſed certo ſciat Lector in me peti Diuum Thomam: Nam cum eius ethicem ſim tantum interpretatus; non poſſum accuſari proditæ diſciplinæ Chriſtianæ, & permixtæ cum ethnica & Iudaïca quæ omnium ſcelerum licentiam promittit & impunitatem, niſi quod intorquetur in diſcipulum, in magiſtrum, toto impetu telum reſiliat: & ſi velit Launoius vtriuſque cau-

ſam ſeiungere; monſtrandum illi eſt, me non minus diui Thomæ mentem & diſciplinam corrupiſſe, quàm ethicam Chriſtianam, vti criminatur, prodidiſſe; ſi id tentauerit, næ ille negotium ſupra vires ſuſceperit: quare vtriuſque cauſa, vti doctrina indiuidua eſt. Nec putet Lector me tantum coniecturis Launoium vrgere affectati principatus, ipſo quo ſe purgat læſam à ſe in ſanctum Doctorem obſeruantiam, aliiſque certis argumentis poſſum conuincere.

Mos eorum eſt qui diuinitatem & dogmata fidei Chriſtianæ inconcuſſa ad diſputationem reuocant, eaque veluti cuniculis actis labefactant, inuidiam apertæ impietatis effugere prætexto vltoris & vindicis munere: de quibus interpretatur Auguſtinus illud pſalmiſtæ, *vt deſtruat inimicum & vltorem.* Nolo pluribus hanc fraudem proſequi, ab ea propius abeſſe Launoium, quàm à reuerentia in ſanctum Doctorem, ne mihi credat Lector, ſed ipſemet ſtatuat ex iis quæ ſubjiciam.

Vbi ad calcem tertiæ partis dogmaticæ, in me recepi ſanctum Doctorem à quatuor æmulis vindicandum, quos inter Launoius colligit ſe tertio loco repoſitum, & audiuit iam ſcriptam Apologiam typis dari, ſummo terrore egit, vt timeretur, & minis tentauit, me à ſuſcepto conſilio & labore deterrere. Multa quidem ille indigeſta & cruda editis libris, multa abſurda ſingulis diebus egerit; ſed certo ſciat Lector plura crudiora quæ animo voluit comprimere, aut colloquiis familiaribus eructare Non dicam comminatum ſi in ſe verbum hiſcere͂, me obruendum ſexcentis locis à Diuo Thoma falſatis. Sed illud tacere nequo, quia propius cauſæ accedit, eoque huius Apologiæ indicta neceſſitas continetur, is qui in Diuum Thomam reuerentiam obteſtatur, non dubitauit mihi amiciſſimo dicere nulla ſilentij fide petita, imo eo conſilio vt ad me referret, in Diui Thomæ Summa Theologica nihil exſtare Chriſtiani, niſi ſecundam ſecundæ; quam hoc nomine quod aliquid Chriſtiani habeat in argumentum aſſumebat, eſſe opus alienum, & alteri inſcribendum. O puniendæ vocis temeritatem! Quis ad iſta non exhorreſcat? Quid, nihil Chriſtiani habet tractatio de Trinitate, de opere ſex dierum, de Angelis, de immortalitate animorum, de primo homine à Deo inſti-

iure ex veteri prouerbio, aut Regem debuisse nasci aut stultum: & cum putes te longissime abesse à stultitiæ suspicione, alteram adagij partem assumis & contendis tibi deberi, vt ab omnibus veluti summo in re litteraria principi, non tam assentiatur, quàm seruiatur, & tibi inclamandum, vox Dei, non hominis, qui Baronium, Bellarminum, Caietanum, omnes denique monachos proscindis quasi palpatores Romani Pontificis obsequia illi exhibita tibi præstanda putas; dolesque erepta, & tantum non adorari. Facultatem lacerandi omnes veluti jus tui principatus tibi arrogas; vt qui te non palpant, duplici se sacrilegio maculent: vno, quod tibi assertam à natalibus potestatem æmulentur, altero quod contra te audeant mutire; sed de hoc pluribus tuæ epistolæ examine: nam duplici parte tota constat, nempe scommatibus, & querimoniis; quod læsa quam tibi putas exhibendam reuerentia, etiam dum feris, & dum nos discerpis, non possis à nobis obtinere, vt secus agamus, tibique gratias pro illatis plagis quasi pro beneficiis habeamus: his duabus expostulationibus iniquissimis, quæ tibi omnium sunt loco argumentorum totam epistolam oppleuisti.

PARAGRAPHVS TERTIVS.

Alterum eiusdem iuris exemplum à ficta in Diuum Thomam obseruantia.

NON dubito quin Launoius, & qui illum quasi maximum nostri sæculi lumen admirantur, hanc primam nostram impressionem ægerrime ferant, quasi inculpatæ tutelæ metas excesserim. Fateor si meam tantum priuatam causam agerem, me vix iustam damnationem euasurum; sed certo sciat Lector in me peti Diuum Thomam: Nam cum eius ethicem sim tantum interpretatus; non possum accusari proditæ disciplinæ Christianæ, & permixtæ cum ethnica & Iudaïca quæ omnium scelerum licentiam promittit & impunitatem, nisi quod intorquetur in discipulum, in magistrum, toto impetu telum resiliat: & si velit Launoius vtriusque cau-

ſam ſeiungere; monſtrandum illi eſt, me non minus diui Thomæ mentem & diſciplinam corrupiſſe, quàm ethicam Chriſtianam, vti criminatur, prodidiſſe; ſi id tentauerit, næ ille negotium ſupra vires ſuſceperit: quare vtriuſque cauſa, vti doctrina indiuidua eſt. Nec putet Lector me tantum coniecturis Launoium vrgere affectati principatus, ipſo quo ſe purgat læſam à ſe in ſanctum Doctorem obſeruantiam, aliiſque certis argumentis poſſum conuincere.

Mos eorum eſt qui diuinitatem & dogmata fidei Chriſtianæ inconcuſſa ad diſputationem reuocant, eaque veluti cuniculis actis labefactant, inuidiam apertæ impietatis effugere prætexto vltoris & vindicis munere: de quibus interpretatur Auguſtinus illud pſalmiſtæ, *vt deſtruat inimicum & vltorem.* Nolo pluribus hanc fraudem proſequi, ab ea propius abeſſe Launoium, quàm à reuerentia in ſanctum Doctorem, ne mihi credat Lector, ſed ipſemet ſtatuat ex iis quæ ſubjiciam.

Vbi ad calcem tertiæ partis dogmaticæ, in me recepi ſanctum Doctorem à quatuor æmulis vindicandum, quos inter Launoius colligit ſe tertio loco repoſitum, & audiuit iam ſcriptam Apologiam typis dari, ſummo terrore egit, vt timeretur, & minis tentauit, me à ſuſcepto conſilio & labore deterrere. Multa quidem ille indigeſta & cruda editis libris, multa abſurda ſingulis diebus egerit; ſed certo ſciat Lector plura crudiora quæ animo voluit comprimere, aut colloquiis familiaribus eructare Non dicam comminatum ſi in ſe verbum hiſcerē, me obruendum ſexcentis locis à Diuo Thoma falſatis. Sed illud tacere nequo, quia propius cauſæ accedit, eoque huius Apologiæ indicta neceſſitas continetur, is qui in Diuum Thomam reuerentiam obteſtatur, non dubitauit mihi amiciſſimo dicere nulla ſilentij fide petita, imo eo conſilio vt ad me referret, in Diui Thomæ Summa Theologica nihil exſtare Chriſtiani, niſi ſecundam ſecundæ; quam hoc nomine quod aliquid Chriſtiani habeat in argumentum aſſumebat, eſſe opus alienum, & alteri inſcribendum. O puniendæ vocis temeritatem! Quis ad iſta non exhorreſcat? Quid, nihil Chriſtiani habet tractatio de Trinitate, de opere ſex dierum, de Angelis, de immortalitate animorum, de primo homine à Deo inſti-

tuto? Vna lectio quæstionum de veteri lege Euangelio collata, Pauli Burgensis Hebræorum nobilissimi, & Rabinorum doctissimi peruicaciam infringere potuit, & eiurato Iudaismo hominem ad Christianam Religionem rapere, nec quidquam Launoius Christiani comperit his locis, nec eo nomine dignatur œconomiam Verbi incarnati fusissime & exactissime explicatam tertia parte, quam meritò dixeris perpetuum Euangelij commentarium. Quem Christianorum non pudeat ista sibi objici? Is est qui nihil dubitauit id effutire: vt credam hoc adeo atrox & præposteri criterij paradoxum subiecisse, quia putat se his vocibus inconditis magnum potius quam bonum nomen comparaturum, & terrorem omnibus discipulis Diui Thomæ incussurum.

Ne mireris Lector mihi imputari crimen proditæ disciplinæ Christianæ; quando quidē in Summa id est in perfecto opere nihil comparet Launoio Christianum: quid de aliis operibus pronuntiaturum expectas? at Launoi si tibi Christiana est secunda secundæ, qua ratione potes idem nominis aliis partibus abrogare? Vbique à te ipso dissentis: insinuaui Ethicem quamcumque siue homini siue Christiano instituendo comparatam, tribus aut quatuor partibus constare, fine, seu fœlicitate, statu fœlicitatem quærentium, & quibus comparari possit aut debeat mediis, seu natura rei, seu institutione diuina comparatis: Ethicam vero à Diuo Thoma traditam his omnibus diuinam esse, & ab Aristotelica & naturali, ne à Turcica aut Iudæa dicam, his omnibus gradibus distare, nemo, nisi, cæcus, aut Launoio similis, dubitare potest: fine quidem, quia in ipsius visæ diuinitatis fruitione fœlicitatem ponit, quæ omnem naturæ creatæ appetitum & conatum superat; statu, quia homini debetur, non qua ratione sed qua fide regitur, nec vt seruo creationis conditione sed vt amico ex gratia aut vt Dei filio & hæredi ex adoptione: distat etiam mediis ad fœlicitatem consequendam ex natura rei institutis: cuius generis sunt operationes supernaturales à virtutibus infusis elicitæ: differt denique mediis, ex arbitrio Dei adhibitis: quia de Incarnatione Verbi & Sacramentis ad diuinæ naturæ consortium fruitio nemque prouehimur. Hæc est ratio Ethicæ Chri-

ftianæ à sancto Doctore Summa Theologica traditæ cum tanta partium necessitudine, vt nullam possis auellere, citra totius operis solutionem & excidium.

Quid tibi venit in mentem, Launoi, cùm ausus es scribere nihil Ethicam nostram distare ab Ethnica: nec dubitasti priuatim dicere, in Summa Theologica nihil esse Christianum, id est diuinum & à fide haustum; præter secundam secundæ, quam inde contendis esse alienum opus, quasi Diuus Thomas te iudice, nihil scribere potuerit Christianum? Desunt verba tantæ impietati castigandæ. Sed parco tuæ audaciæ, inscitiam excusare non possum, monstrasti te Summam Theologicam non attigisse, vt blasphemes quæ ignoras; nec obseruasti vmquam quæ sit secundæ, cum cæteris partibus cognatio.

In ipso secundæ partis limine sanctus Doctor non solum Aristotelem, sed Christum maxime imitatus; quià beatitudine exordium sumpsit Euangelicæ prædicationis, vltimum finem constituit in ipsius diuinitatis intuitu supra omnem naturæ creatæ facultatem posito. Tota ea parte, & tertia fusissime media cuiuscumque generis apparat, ad eam beatitudinem vtilia & necessaria, ea methodo vt distinguat ex natura rei, & ex institutione diuina media constituta, tertia parte late prosequitur huius posterioris generis media, secunda parte explicat media ex natura rei necessaria, hoc ordine, vt de iis prima secundæ disputet vniuersim, & in commune, quorum species secunda secundæ prosequitur sigillatim.

Prolixiùs quam disputatio patiatur necesse fuit hæc attingere, vt tuam Launoi, inscitiam agnoscas & temeritatem, qua tibi ignota & incomperta, ne dum tractare, sed etiam comperta & præstantissima carpere non dubites: an non, vides perperàm te secundam secundæ ab aliis partibus sejungere, neque posse hanc Christianam censeri, si id nominis cæteris partibus abrogaris? Quid enim est secunda secundæ, nisi distincta de singulis virtutum speciebus ad visionem Dei consequendam idoneis tractatio, de quibus vniuersim superiori parte disputatur neque huic parti nomen Christiani constare si alias eo destitueris. Imò hæc aliunde sortiri id nomi-

nis non potest nisi à fœlicitate Christiana aliis partibus explicata.

Id tibi consulerem, Launoi ne imposterum tibi ignota, & inconcessa attingas: hæc enim altioris sunt subsellij quam nedum summo jure vti facis iudicare, sed vix etiam capere possis. Excusarem hanc culpam ex mera inscitia natam, nisi grauiore cumulares, fictâ in Diuum Thomam obseruantiâ, cui videris potius illudere, quam illum ex animo reuereri. Parcissimus es obseruantiæ in alios, qui summam tibi deberi credis, & damno imputas aliis collatam. Nihil minus quam reuerentiam resipiunt quæ eo primo capite refers à te gesta, in gratiam Diui Thomæ: Quibus nominibus eum demeruisti? laborabat, inquis Diuus Thomas decreti Pontificij Gregorio IX. authore, prohibentis ne in Academia Parisiensi legerentur libri Gentilium à se violati suspicione, tot cõmentariis in Aristotelem editis, grauiore creata etiam vrgebatur examine & probatione testimoniorum, ex Cyrillo de primatu Petri, quæ aliena essent ab illius mente, nec hæresis labe carerent: 3. nouarum opinionum, quasi à se inductarum multis suspectus erat: Has sancti Doctoris gloriæ maculas, putat Launoius se abstersisse, & plurimum de ipso & de tota ejus schola meruisse.

Quam altos spiritus, Launoi, hausisti, & alis! Alios reuereri nescis, nec te debere putas, contentus de illis bene mereri, eo etiam genere beneficiorum quæ veriùs offensiones dixeris. Nihil habet hoc primum caput, quod titulo respondeat: dum in Diuum Thomam reuerentiam ostentas, tum maxime traducis, frigidissima excusatione, auctas exaggeratasque criminationes excipis. Nec ab objectis calumniis liberas, nisi cum noxa prudentiæ; quod locutus sit vt paruulus; quod passus fuerit se ab aliis decipi: sed venenum est in cauda: Certum est constitutas à Diuo Thoma regulas ad quas exigenda sit Theologia Scholastica ad finem illius capipitis, eo animo positas, vt Launoius euincat, ab ipso sancto Doctore abjectas, & à se vno diligentissime obseruatas. Rideam ne, an succenseam? Planè ignoro, sed præstat hominis insaniam, non dissimili exemplo Lectori subjicere. Campanella, id fere in Philosophicis meditabatur, vt sublato Aristotele solus audiretur, quod

in Theologicis putat sibi Launoius deberi : ille librum scripsit de gentilismo tollendo & Aristotele à scholis depellendo ; vt se illius loco sufficeret : Et cum vrgeretur authoritate Diui Thomæ, qui Aristotelem in magistrum sibi assumpserat, eiusque libros luculentis illustrauerat commentariis, reponebat insulsissime Campanella Diuum Thomam fuisse suarum constitutionum obseruantissimum: iis vero caueri ne fratres Dominicani libros gentiles legerent: Vnde concludebat ; ne quidem lectum à Diuo Thoma Aristotelem. Launoius vero repetit à Gregorio IX. prohibitam decreto lectionem & commentationem Aristotelis & Diuum Thomam excusat ignoratione decreti. Itaque Launoius Campanellæ consiliis conuenit. Ille semoto Aristotele in Philosophiæ spatiis ; hic in Theologicis, depulso Diuo Thoma regnare vult & audiri. Campanella Aristoteli asinitatem objiciebat; Launoius Diuo Thomæ rationem disputandi improperat, quæ nihil Christiani resipiat, quæ futilia doceat, & Ethicam maxime Christianam instituat ; quæ à Iudaïca discerni non possit, quamcumque diligentiam ad id adhibueris. Lipsius Senecæ vindiciis, quas eius operibus à se illustratis præfixit, Aulum Gellium iniquissime de illo statuentem, nihil nisi vana & futilia scripsisse, his propè verbis castigat, vnam Senecæ epistolam omnibus Aselli fructibus ante ponendam : ita de Launoio dixerim, plus vno Diui Thomæ articulo reconditæ eruditionis & pietatis Christianæ quàm omnibus Launoij libellis contineri.

Paragraphus Quartus.

Ex ficta in Diuum Thomam obseruantia Launoij conuelluntur euerso primo septem ejus Epistolæ capita.

HOc saltem commodi ex fucatâ in Diuum Thomam reuerentia excerpimus, vt cum velit maximè, nec audeat libris editis illudere Diuo doctori, & verbis tenùs aliquam illius rationem habeat, ex dictorum,

quæ ab animo prodeunt, ita comparata interpretatione facile sit præcipua illius Epistolæ capita conuellere.

Ita enim te conuenio, Launoi: vel putas sanctũ Doctorem locorum Cyrilli examine peccasse aliquid, vel illum ab omni reatu absoluis? si primum velis, ergo nullam habes de me expostulandi causam, quod sanctissimum Doctorem aduersus tuas criminationes propugnarim: ac proinde, ne dum futilissima, sed etiam falsissima sunt quæcumque præfaris, mihi propositum te calumniis appetere à culpa vero t? non potes eximere, nisi concesseris, illa Cyrilli testimonia nihil habere falsi, & ab eius mente alieni, & potuisse aliquando extare aliqua eius librorum quæ perierunt parte. Eò vertitur tota controuersia, vt postremum hoc admittas, vel contestatam in Diuum Thomam obseruantiam ejures; neque enim culpa eximi potest qui falsa & hæretica, pro veris & compertis habuerit: quæ illius examini permittebantur.

Quid vero ad hæc dicturus sis, non video, quia angustiæ sunt vndique, si contendas suppositiria esse & falsa hæc Cyrilli testimonia, & apertam præferre heresim, quæ à Cyrillo probari nunquam potuerunt, nec debuerunt à Sancto Thoma, fictæ in illum reuerentiæ argueris; si patiaris veritatem illis constare & à Cyrilli grauitate & sensu aliena non esse, totam tuam Epistolam veluti spongia hac vna responsione delesti, nec video qua ratione possis euadere, nisi conquassatis hoc argumento veluti ariete ad minus tuæ Epistolæ 7. capitibus. Id sumo à te scriptum, & ab amicis euulgatum, summa in Diuum Thomam gratia te vsum; dum illum extra aleam certaminis ponis, & eximis à culpa citatorum Cyrilli testimoniorum. Sed credis ne tanti esse hanc gratiam, vt redimenda sit Diuo Thomæ cum aliqua approbati erroris infamia? Ergo nullus error subest Cyrilli testimoniis, nec quidquam vetat, quin potuerint exstare aliquo Cyrilli librorum, qui modo desideretur. Si ita sit vt necesse est à te admitti, quid consecutus es longissima tua Epistola? Plane telas aranearum texuisti, quas vno flatu dispellam.

Quam capite secundo conquereris impactam tibi calumniam; ab illa in totum te libero, si ex animo ipse locorum Cyrilli examen, à Diuo Thoma iussu Vrbani

IV. institutum, ab omni errore juris factique exemeris. Sin, id verbis tenus dixeris, & aliena fraude Diuo Thomæ impositum, ac temporis, & eruditionis progressu aliter visum, primasque cogitationes posterioribus retractatas, jure institutam contra te sancti Doctoris vindicationem, immerito impactam tibi calumniam vocas: id enim testimoniorum examen, duabus juris, factique quæstionibus continetur. Primùm id quærendum occurrebat, an iis locis assertum Pontificiæ dignitatis jus, scripturæ & traditioni consentaneum esset, an aduersum: deinde, an à Cyrillo esset constitutum.

Dico itaque neutrum Diuo Thomæ, seu juniori, seu prouectiori & doctiori suspectum aut compertum fuisse falsi, id & si à nobis defensum impactæ tibi calumniæ imputas, næ tu rerum nomina inuertis, & dum studes videri Diuum Thomam excusare, prætextu alienæ fraudis, aut ætatis, & scientiæ nondum maturæ, calumniam illi infers maximam, nullam pateris dum tibi obsistimus, & immerito vetus in me prouerbium vsurpas, quod in te verius cadit: semel & iterum cecidisse Cantherium in porta; imo cogor quod in tui gratiam antea scripseram retractare, te nihil in vtramque familiæ & scholæ nostræ Theologiam perperam scripsisse; quia nondum aduerteram, mortalium nullum, te iniquius & crudelius eas esse insectatum, illo atrocissimo dicto, neutram habere quidquam Christiani, & Ethicam à me explicatam nihil differre ab Ethnica, Turcica, & Iudaica, *si istis exæques meam quæ tot corruptelas & laxitates abstulit.* Quo loco dejecisti, hoc tuo scommate, aliorum Theologorum Ethicam, quæ plura indulget à me non concessa? Sine dubio deteriorem Turcica facis: sed non est meum alienas injurias vlcisci, contentus illatas mihi depulisse in caput authoris, cum æterno sui nominis dedecore, aut ex crassa inscitia, aut ex improbitate non ferenda. Hactenus de secundo capite, eo vero ac priore expedito.

Ad tertium progredior, eius præfers titulo, *in vna periodo sat longa multiplicem errorem, Baronis & consilium pessimum contineri.* Non pateris quidquam à te scriptum vitio falsi carere: prolixitatis periodum arguis, quæ nec quatuor, quod licet partibus, nec admodum

longis constet. Sed hæc leuiora sunt, quam vt iis longius detineamur: qua periodi parte vis errorem multiplicem, & pessimum consilium contineri? Aut qua id ratione conficis? Tu quidem ita remotis, ita inconsequentibus mecum agis, consecutionibus vt vnus in respondendo sit labor, videre quò pertineant, quæ congeris, & ad legitimam disputationis formam reuocare. Quid enim ad rem facit exæquata scripturæ, authoritas Diui Thomæ? Plane non capio, nisi ita argumentationem instituas; quisquis Dominicanorum, aut mortalium, susceperit Diuum Thomam vindicandum, à Launoij quibuscumque insectationibus maxime de testimoniis Cyrilli, aliena fraude suppositis & ex propria inscitia perperam explicatis, non subodorato, quæ illis inest, falsitatem, is nouerit se hac deffensione authoritatem Diuo Thomæ parem asserere scripturarum infallibilitati, & suscipere propugnanda quæcumque ipse docuerit, & ea potissimùm quæ secunda secundæ quæstione decima, & duodecima scripsit quæ Regiæ dignitati videntur aduersa. Atqui illa omnia plena sunt errorum, & aperte incurrunt in fidei, & omnium principum offensionem: Ergo permittendus est Diuus Thomas censuris & insectationibus Launoij; bonique consulenda est ab illo quasi à supremo in re litteraria principe, gratia qua Diuum Thomam promeruit, aliena fraude à juniore probata testimonia, quorum falsitatem prouectioris ætatis & eruditionis deprehenderit.

Hæc est summa & vis totius capitis & argumentationis eo contentæ, quam verius dixeris àb omnibus syllogismorum regulis, & à sensu communi exerrationem: & si hanc nodis ejus Epistolæ indissolubilibus reponant amici, ipsi viderint, an palpatorum nomen mereantur. Id mihi certum est, & promptum dèmonstrare, nullam vitiosiorem illa argumentatione fingi posse: quid ni liceat hanc Launoij impugnationem aut excusationem Diui Thomæ saluta fide recusare? Sed aliquod nouum tyrannidis genus excogitauit Launoius vult excusationem Diui Thomæ, seu gratiam quæ ab illo nomine excidat, si voluntaria esse desinat, nobis necessario esse admittendam, nisi Diui Thomæ authoritatem parem diuinæ facere, aut omnia jura Regum pessumdare no-

bis allubeat: at non vides, Launoi, te more turbinis omnia conuoluere, & remotissima, atque alienissima in tuum comportare argumentum, vt consecutiones deducas absurdissimas & inconsequentes: nec posse hîc tolli hac nostra defensione discrimen auctoritatis Diui Thomæ & Scripturæ sacræ, nisi tuis censuris parem Scripturæ verbis arroges authoritatem? Fateor si hæc tibi constat, eo quem improperas, errore deffensionem nostram non carituram. At quis huius vitii suspectam habebit, nisi tuorum palpatorum aliquis, qui in lacessendo sancto Doctore tibi afferat infallibilitatem?

Cæterum ad id quod affers, ex quæstione decima, & duodecima secunda secundæ & obtendis juribus Regum aduersari, duo respondeo, primùm non pertinere ad subiectam de testimoniis Cyrilli disputationem, nisi tu velis iterum, tuis censuris, jus diuinorum præceptorum asserere, vt qui in vnum peccarit, reus omnium fiat: Deinde dico, hæc à Diuo Thoma scripta, Regnis & ditionibus, quarum comitia generalia status, eam cum principe ineunt conuentionem, vt salua Religio sit prima omnium cura, eaque violata, non stent mutua promissa. An vero, sic institui cum principibus possint pacta saluo jure naturali, non est meum disputare. Id certo scio, in orbis Christiani infinitis partibus, quæ iis locis docet Diuus Thomas, non solum impune, sed etiam cum laude, à Theologis propugnari: si id apud nos prohibitum sit, patriis legibus obtemperabo. Hactenus de 30. capite quarti titulo criminaris *dissimulatam à me prioris tuæ ad Faurum Epistolæ seriem, quo calumnier confidentius, atque hinc à me de Beati Thomæ scieutia detractum:* qua vero id ratione efficias, plane non capio; nec facile est quamlibet perito syllogismorum artifici, quæ congeris, ad formam legitimam argumentationis reuocare: conabor tamen inuitum & reluctans caput sic alligare: *Quisquis dissimulat testimonia Cyrilli*, ab Vrbano IV. Diuo Thomæ examini permissa prius ab illo laudata, cum quartum sententiarum commentaretur, & Opusculum scriberet contra impugnantes religionem, is maledicendi peritus dissimulat ad mentiendum in gratiam Diui Thomæ, cuius detrahat prudentiæ quod sua passus sit res proba-

biles frui probabilitate, & suæ scientiæ etiam male consulat, quod non quasi falsa proscripserit, quæ falsi conuincere non poterat: atque ita, quæ Diuus Thomas, aduersus Græcos dogmata confirmanda suscepit, videtur prodidisse, passus veterum Patrum testimonia, quibus recentiores Græci ad constabiliendos suos errores abutebantur, sua frui probabilitate; ergo frater Baro non potest hanc duplicem accusationem à se deprecari maximi calumniatoris, & mendacis, & diminutæ prudentiæ, ac scientiæ sancti Doctoris.

Ne obscuriorem argumenti explanationem aut solutionem in me regerat Lector, sed in Launoium, qui omnia conuoluit, vt vix agnoscas, quò eius dicta colliment: sed quidquid sit primum quod assumit, eius officit instituto, & me à calumniæ nota liberat. Numquam negaui, aut dissimulaui, aliquod testimoniorum Cyrilli ante susceptum iussu Vrbani IV. omnium examen, semel aut iterum fuisse à Diuo Thoma laudatum: sed omnia collectim, ante missum à Pontifice lectumque librum fuisse prospecta, nisi Launoius me id docuerit certis argumentis, plane non crediderim. Sed id demus, quid inde commodi expectat Launoius? Certè hinc non mihi calumniæ inuidiam, sed sibi insinceri scriptoris nomen ascíscit; quia inde constabit Diuo Thomæ, non fuisse, vt obtendit, aliena fraude impositum; sed si quis subsit error, illi esse imputandum, quod ea primis & secundis cogitationibus retractata, suspecta non habuerit erroris; quem si Launoio credimus, præferunt grauissimum: si vero ita sit; viderit ipse quis nostrum magis prudentiæ & scientiæ Diui Thomæ detrahat; quod secunda argumentationis parte assumebat; an ego, qui nullum illis inesse errorem contendo, neque vnquam à Diuo Thoma deprehensum, an ipse qui grauissimo vitiata gloriatur se demonstrasse.

Quod ad accusationem spectat grauissimam, prodita à Diuo Thoma, quæ susceperat aduersus Græcos recentiores propugnanda dogmata: Respondeo; bis, aut ter à Launoio grauiter peccari, primò falsa verborum meorum interpretatione, quasi omnes quæstiones Theologicas ad res fidei arctarim, cum tamen latius patere ad res etiam probabiles putem. Neque ipse abnuet, nisi vo-

sit parem scripturæ authoritatem Diuo Thomæ abdicatam sibi arrogare & ad id subsellium prouehere quæcumque, de ficto Dionysio, de appulsu Magdalenæ, de priuilegiis monasteriorum sancti Germani, & Medardi spissis libris disputauit. Secundò peccat grauiori ignoratione, quasi vnus, aut alter sit tantum locus Theologicus, à scriptura, & traditione necessariis & expressis testimoniis, neque probabilibus interdum argumentis, & testimoniis, quæ probabilitatem non excedant agatur aduersus hæreticos: atque his accenset Diuus Thomas loca Cyrilli: si vero illis vsum velit dogmata fidei prodidisse, hanc in antiquos sanctos Patres omnesque Theologos importat calumniam; quos certum est disputasse aduersus hæreticos, non solum euidentibus, & necessariis, sed etiam interdum probabilibus testimoniis & argumentis. Nihil ergo peccauit sanctus Doctor, adhibitis aduersus Græcos quoad quæstionem Iuris, fide certis; quoad quæstionem facti probabilibus: atque hinc allucet tertius error Launoii, ita enim se imperitum disputationum, maxime contra hæreticos, aut potius in Diuum Thomam & in me calumniarum ita auidum se prodit, vt thesim cum argumentis permisceat; quæ tamen certum est tam immune differre, vt thesis ex fide certa argumentis probabilibus aliqua interdum confirmentur quæ probabilitatem non excedant. Sed de hoc rursus infra & ea distinctione, statim atrociorem calumniam amoliar.

Hæc habui de capite quarto dicenda, quæ sufficiant insectationibus aduersarii depellendis: si materiæ vbertati inseruirem, mihique blandirer plura suppeterent, & reconditiora: quæ prætermisso & paululum dilato quinto capite, sexti titulus obiicit mihi subdolam & calumniosam inquisitionem, & primis verbis post mea relata, à se deprecatur author consilium Diui Thomæ inscitiæ vel malæ fidei, vel nomine negligentiæ accusati: vt me grauet subdola & calumniosa inquisitione, sed si quæ sit vis accusationis, tota petitur ex hallucinatione supra annotata, dissimulata à me loca Cyrilli ante à Diuo Thoma laudata, quam eius examini à Summo Pontifice permitterentur. Atque hinc obiicit à me præ-

termissum, quod prudenter monet Tertullianus *Religionis instar esse fidem de temporibus asserere*, eam vero à me neglectam, vt litigarem. Imò gratulor & pro summo duco beneficio mihi, ab illo suggestam, quia inde depellitur ficta excusatio Diui Thomæ aliena fraude illi impositum, nec inde contra officium Theologi aliquid peccasse; quasi vero si vllus, nedum facti, sed etiam iuris error grauissimus subsit locis Cyrilli, imputare possit Diuus Thomas, alienæ fraudi, eadem loca semel & iterum retractantem latuisse; maxime cum totus ad quæstionem iuris pertineret, in quo excusando & deprecando, obreptio qua se tutantur Gregorius VII. Alexander III. ac Bernardus ab illo relati ineptissimus est; neque enim obreptio excusationis loco esse potest perito Theologo, nisi errorem facti incurrerit; errorem vero iuris grauet magis, quam eleuet: atque hinc inofficiosissima est Launoij excusatio, qua ex consortio cum summis Pontificibus, putat se de Diuo Thoma bene mereri. *Hac est*, inquit, *subreptio, cui, cum ipsa sedes Apostolica sit obnoxia, Thomam eidem obnoxium fuisse dicere, non reformidaui*: hæc oratio conuenit Launoio sedem Apostolicam vtrique errori tum facti, tum iuris subjicienti. At nobis in totum displicet hæc deffensio, vti exemplum sedis Apostolicæ. Nec quicquam atrocius Diuo Thomæ contingere potuit, quam se cum ipsius sedis Apostolicæ iniuria defendi: & nisi quod Catoni videbantur illius gloriæ studiosiores, asserere ad eam fuisse prouectum magnitudinem, vt ebrietatem honestam prius efficeret, quam vlla inde noxa honoris Catoni crearetur; nisi, inquam, eo sedem Apostolicam velit Launoius promouere vt laudabilem efficere possit errorem etiam iuris; suspecta aut potius fraudis comperta est ea excusatio, qua exemplo sedis Apostolicæ fingit Launoius se velle Diui Thomæ errorem minuere, & ferè in totum tollere.

Septimum caput minacissimum, *instaurare me, certum quoddam criticæ genus, in quo, me ipsum prodo,* Thomam offendo, & calumniari pergo: in fumos facessit, si propius adeatur: perperam contendit à me distinctum triplex genus testimoniorum, quædam certa esse, quædam falsa, quædam medij ordinis, dubia &

probabilia, quibus Cyrilli testimonia accenseo. Quid hac diuisione magis apud peritos receptum quid certius? quid ad propositam quæstionem accommodatius? Vt planè terriculamenta sint puerorum, quæ inde impendere mala, titulo capitis minatur Launoius. Hoc vnum quod in ea diuisione desiderat aduersarius, non fuisse designata à me inditia, quibus probabilia à certis testimonia secernantur, à me omissum fateor, quod crederem apertiora esse & magis obuia, quam vt peritis opus esset pluribus explicare. Ea igitur certa voco testimonia, quorum sensus indubitatus est, quoad quæstionem iuris; & si quæ suboriatur dubitatio facti, librorum vnde deprompta sunt, & qui exstant exemplaribus abigatur. Dubia dico, quæ tamen sua probabilitate gaudeant, fide grauiorum hominum, (quo loco Vrbanum IV. & Diuum Thomam repono) relatione comprobata, quæ tamen libris vnde deprompta sunt, confirmari nequeant, quia perierunt. At inquit Launoius, si laudata à Diuo Thoma Cyrilli pro primatu Petri testimonia dubiis & probabilibus tantum annumerentur, ergo inquit nutat Petri primatus incertis fultus fundamentis: nec excusari potest Diuus Thomas, *quod horribili ruinæ primatum Petri exposuerit*, cum illum dubiis & incertis fundamentis adstruxit; atque hinc quasi ouans, & triumphans inclamat, *hæc est egregia & palmaris pro Doctore sancto, contra Launoium, Cyrilli testimoniorum, quæ ab eo laudantur, deffensio.* Alia quæ addit taceo, vt eius pudori parcam, quia non potuit nisi ex summâ inscitia rerum Theologicarum hæc obiectio, & subinde adeo indecora gloriatio proficisci. Quem enim non pudeat, etiam Theologiæ tyronem ignorare res certis fidei principiis, & indubitatis testimoniis receptas, probabilibus abundare, & iis veluti adminiculis juuari, illæsa dogmatum fidei firmitate? Cyrilli testimonia primatus Petri adminicula vocamus, non fundamenta: viderit ergo an nutet fidei primatus, his adjutus & ornatus, non fultus testimoniis, vel Diuus Thomas horribili illum ruinæ obiecerit, probabilibus aduocatis; Et licet hæc certorum & probabilium, seu testimoniorum, seu argumentorum diuisio omnibus vniuersim Philoso-

phis & Theologis probetur; iis tamen magis gratum acceptũque esse oportet, qui opinionem eadem de re stare cum scientia & fide contendunt, cui omnes ferè Academiæ Parisiensis Philosophiæ professores sententiæ adhærent, quam quibus displicet Diui Thomæ discipulis, hæc opinionis ex probabili fundamento procreata, cum certa demonstratione ac fide, concordia; ergo Launoius hic, more suo vitilitigat, potius quam disputet, vt mirum sit adeò futilibus argumentis triumphare, quasi certum victoriæ.

Prætermisso octauo & nono capite quæ aliò spectant, ad eandem Launoij accusationem pertinent decimum & vndecimum caput. Prioris titulo criminatur, *me pro ingenij mei dexteritate, communem parare locum, quo quidquid Cyrillo, vel aliis Patribus affingetur, vt verum retineri possit*, quia causabor, libros vnde deprompta sunt, quæ sanctis patribus imputantur dicta, periisse; vti librum Ciceronis de Republica, plures Liuij decades, & quatuor è duodecim quos ipsemet Cyrillus in Ioannem scripsit libros: atque huic meæ exceptioni refellendæ, plura congerit exempla, testimoniorum à Diuo Thoma relatorum nomine Concilij Constantinopolitani, Calcedonensis; Gregorij Magni, Gregorij VII. Cypriani, Hieronymi, Augustini; quæ tamen nullo eorum nomine editorum librorum loco leguntur, atque ad singula testimonia, scommatibus ludit, magis quàm veris argumentis agat. Hoc enim distare certum est aggressorem, seu arguentem inter & respondentem, vt illi incumbat probanda tanta necessitas rei qua de agit, vt aliter contingere non posse conuincat: isti satis fuerit monstrare secùs fieri posse. Viderit ergo Launoius, an aggressoris officio satisfecerit probaueritque, non potuisse libros vnde deprompta dicuntur à Diuo Thoma relata testimonia, commune cum aliis innumeris libris naufragium pati, & an respondentis munus impleuerim; dum ipse monstrauerit non potuisse perinde cuique librorum, sicut hominum accidere, quod cuiquam potuit: id verò si enitatur & tentet, norit se Prouerbiorum certissimum & verissimum impetere, & velle falsi conuincere. Quod insania non careret.

Eodem

Eodem ſpectat capitis vndecimi titulus & argumentatio eodemque arguentis & reſpondentis refellitur diſcrimine. Titulo quidem ait, *Me oblitum mea artis Beatum Thomam intricare*, quem ipſe artis memor extricet: tantæ eſt in Diuum Thomam obſeruantiæ, hac qua de agitur re, vt, ſanctum Doctorem ſin verbis, certe reipsâ ridendum propinet ex turpi anachroniſmo, quod locum Chryſoſtomi retulerit, ex libro, cui titulus, reſponſa ad Bulgaros, quibus Euangelium, non innoruerit, niſi poſt 438 ab obitu Chryſoſtomi: hinc riſus & cachimi, inter amicos in Diuum Thomam, quod fictâ reuerentiâ confirmat. Reſponderam, Theophylactum & Euthymium Græcorum ſcriptorum, vti Boëtium & Symmachum hominum Romanorum vltimos fuiſſe, Chryſoſtomi ſtudioſiſſimos, & interdum illius breuiatores potius quam authores agere ſolitos. Et cum Theophilactus fuerit Bulgarorum Archiepiſcopus, credibile eſt, quod à Diuo Thoma citatur opere Chryſoſtomum induxiſſe loquentem, & teſtimonia collecta potius in Chryſoſtomum quaſi authorem, quam in breuiatorem Theophilactum retuliſſe: hoc reſpondentis officio, ad quem pertineat aperire quid fieri poſſit, cum ſatisfaceret, nec poſſet Launoius reſponſionem carpere, ſingula ejus verba vellicat, ridet inſulſiſſime, *ſtatua dignum*, inquit, inuentum, ſed plumbea inclamat, ſugillat comparationem poſtremorum è Græcis, cum Romanorum vltimis, qui vix vllam ſuis ſcriptis immiſcet, & omnem in meis deſiderat eruditionem: hic aliquam illius vmbram, ex ea collatione, vix pati poteſt. Cætera ſurda aure prætereo: id potiſſimum *me non ſolum miſerabilem, ſed etiam irridendum*, præſtaſſet probare, quam verbis tenus proferre.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Tertium dissensionis & dissonantiæ, Launoij exemplum.

EXPOSTVLATIONES meas aduersus Launoium in tres partitus sum species dissensionum à se ipso, quà homine, quâ Catholico, quâ Theologo: primæ duo exempla hactenus prosecutus sum: tertium superest omnium grauissimum de primatu Petri verbis asserto, reipsâ euerso, cum graui hominis bilinguis & veteratoris nota. Atque hinc facile est semouere, quæ erudito & perspicaci Lectori occurrere posset, difficultatem, quasi iudicio Launoij de mea Ethica & Diui Thomæ doctrina nihil Christiani resipiant, & de primatu Petri in speciem adstructo & re sublato, male ad officium hominis, qua ratione regitur, reuocauerim? Nonnè hæc tria ad subsellium fidei, & intimam Christianismi medullam pertinent? Ita est; sed id maxime caussor, & ægrè fero, quod Launoius cum de his disputat; non dicam Fidei Catholicæ, aut grauioris Theologiæ, sed ne quidem rationis sit audiens: à qua dico ipsum longius quam Ethicam nostram ad Paganos & Iudæos ab ipso amandatam, abesse: quia non veretur admittere, quod Iudæi & Turcæ solo naturæ lumine, nulla ex Euangelio aduocata luce, damnarent: nihil enim peius oderunt, quam bilinguis & versipellis hominis à se ipso dissentionem; à qua Launoius propius absit, quam nostra Ethica: hæc enim lex naturæ est, quam gentes, quæ Deum ignorant colunt, & ex ea viuunt, ne pugnantia loquamur. Forte hoc vitij à sua origine adhæsit Launoio, ex ea gente nato, cui jure, an iniuria (nolim enim quidquam iudicare) quasi conuitium objicitur, parum curæ illi esse sibi constare, & ne cor ab ore vel à promissis facta dissentiant: & reuera si ex vno, de aliis integrum esset statuere, male meruit de sua patria Launoius, cuius conuitium suo magis grauat, quam eleuet exemplo.

Et cum in ore duorum, aut trium testium stet omne verbum, duobus dissonantiæ explicatis exemplis tertium adjungam, de primatu Petri eiusque successorum, quem à se sublatum velle., cum passim dicat se vindicare, à me objici, imputat calumniæ; an vero calumniã ego illi struxerim, vel à se ipso dissentiat, ex iis, quæ hoc toto articulo subiiciam, velim iudicet æquus Lector.

Ego quidem prima huius Apologiæ parte calumniam Petri à Clausa valle in Combefisium intentatam, quasi Ecclesiam Romanam bicipitem faceret, meam de primatu Petri eiusque successorum, suis munitam fundamentis aperueram, & occupandis Launoïj aliorumque calumniis, quasi Ecclesiæ Gallicanæ iuribus, aut Academiæ Parisiensis dogmatibus aduersaretur, monueram me nihil aliud de hac controuersia grauissima sentire, quam quæ maxima Ecclesiæ Gallicanæ lumina ex antiquioribus Auitus nomine Episcoporum Galliæ scripto ad Romanam Synodum Symmachi causam habitam, ex mediis Bernardus, Eugenium summum Pontificem, sui officij & potestatis monens, quæ ex recentioribus Perronius, sua ad magnæ Britanniæ Regem, & Coiffeteau, sua ad Marcum Antonium, primatum Petri lacessentem responsione, nos docuerunt. Et licet clarissima sit mea mens, neque quidquam attingat comparationis, Pontificiæ authoritatis supra Concilia Oecumenica prælatæ aut infallibilitatis soli Pontifici, inconsultis etiam doctoribus & Conciliis asseræ; iis quæstionibus inuidiosis omnino summotis; non desinit tamen Launoius me importunissime iis duobus quasi ex mea sententia consequantur, quamuis nihil cum illis commune habeat, nos perpetuo vexare, & ea quibus me muniui dissimulat & tacet; vel peiorem silentio illis adhiber interpretationem: nonnulla à me ipsi objecta & ab illo omissa annotabo. Ita enim in vrgendis consecutionibus, quibus falsissime me grauat, quasi iura potestatis Regiæ, & Ecclesiæ Gallicæ dogmata impetant, ita, inquam, in his tribus calumniarum generibus, verbosissime prosequendis & millies ad saturam, vt loquetur repetendis, totus est, vt non meminerit aut vacarit refellere, quibus me munieram, aut quæ illi obiiceram, contentus hâc frigidissima exceptione, de Ro-

mani Pontificis primatu, quæ Auitus, quæ ſanctus Bernardus, Cardinalis Perronius, & Nicolaus Coeffetæus ſcribunt ſibi perinde objici, ac primatum illum negaret, quem paſſim vindicat: Sed quo jure ſtatuit? Humano ne an diuino? Qua amplitudine? Quibus inſtruit juribus? Hic tertium hominis à ſe ipſo diſcordis exemplum pono: primatum Petri, paſſim verbis tenùs adſtruit, factis procul, imò totis viribus euertit; quod paſſim, cum ex aliis argumentis, tum maxime ex eius ſilentio licet agnoſcere. Quid enim reſpondet ad Bernardum, omnibus Apoſtolis iure diuino prælatum Petrum, ne dum ſentientem, ſed etiam valide probantem? Cur taces Launoi? Cur non loqueris, an tibi cum Bernardo conueniat, quo paſſim tacito aut ſpreto contendis, vix quidquam ſupra cæterorum Apoſtolos, niſi forte locum, aut titulum primi Petro collatum? ſaltem id velim reſpondeas, an Eccleſiæ Gallicanæ ſenſus, à te certius & magis Catholicè quam à Bernardo ſit repetendus? An putas Facultatem Pariſienſem toto orbe celeberrimam, tibi magis quam Bernardo adhæſuram?

Addideram propè infinita, quæ non erant ſilentio prætermittenda, aut contemnenda, ſi cauſæ & ſui nominis aliqua defenſionis cura eum tangat, quale eſt illud ad Eminentiſſimum, & juxta ſapientiſſimum Cardinalem Franciſcum Barbarinum Siricio Papæ aſſerta, & Alexandro VII. nuncupata Epiſtola, malè de hoc meruiſſe; ſi vt ais, tot habeat fulmina, quot verba; quibus à primatu dejiciatur: quale etiam eſt illud argumentum, ex epiſtolis Chryſoſtomi ad Innocentium I. alioſque Eccleſiæ Latinæ Epiſcopos à te in noxam primatus Romani depromptum, & à Perronio valide confutatum, ad quæ omninò taces, ne videaris, aut cogare fateri, te Perronio per omnia diſcordem.

Sed horum omnium ſilentij do veniam: verum nullus excuſare poteſt, citra grauem à teipſo diſſenſionis, & veluti proditæ cauſæ notam ad hæc tria tacuiſſe. Retorſeram in te exemplum, quo millies nos vexas Marcionis, à paterna ſententia ad Pium primum appellantis, quo ſtolidiſſimum fore mortalium concludo, ſi nullum Pontifici Romano ſupra cæteros Orientis & Occidentis

Episcopos, jus appellationum competeret: Quid tu ad ista? omninò taces. Qua vero ratione dissimulare potuisti objectum tibi in Ecclesiam inuexisse Auerrois insomnium & monstrum: atque vt hic vnicam mentem diuisionis numericæ impatientem per totum late genus humanum in singula indiuidua diffusam comminiscitur; ita te sacerdotium quasi singulare in Ecclesiam inuehere, iure diuino omninò impartitum. Si falsa sensisses me tibi affinxisse, iustius castigandus eram, quam capite duodecimo hoc præfixo titulo: *Baronis non tam calumnia, quam portentum calumnia, vel potius insania.* At dissimulata hac accusatione, & silentio præterita alte inclamasti me tuam mentem consecutum, & prorsus te ita sentire, sed non ausum tuã, vel explanare, vel propugnare opinionem, ne cogereris dicere quod ex ea consequitur. te simplices sacerdotes Curatis, hos Episcopis, istos summis Pontificibus exæquare: quia omnes sortiuntur sacerdotium iure diuino impartibile. Tuum Launoi silentium vocalius est centenis libris & absurdiora ac periculosiora premit aut verius euulgat, quam vt à me refelli debeant, aut possint ab vno sanæ mentis homine probari; vnde apodictice concludo, de primatu Petri, te à te ipso dissentire.

Paragraphus primus.

Regeritur in Launoium læsa majestatis Regia, & violatorum Gallicanæ Ecclesiæ jurium aduersum me falsò instaurata accusatio.

Rem facilem aggredior, quia tota constat assertione, ante me à viris sapientissimis & eloquentissimis demonstrata, eos nempe, *qui summi Pontificis supremam in Ecclesia authoritatem conuellunt, perdendis quoque regibus ac euertendis sceptris viam munire.*

Hoc effatum, quo valide à nobis Launoij calumniæ, in authoris caput depellantur, immortale Parisiensis Academiæ nostræque familiæ decus Nicolaus Coeffeteau, præfatione ad suos pro sacra Monarchia Ecclesiæ Ca-

tholicæ & Romanæ, aduersus rempublicam Antonij de Dominis, libros quatuor Apologeticos, elegantissime prosequitur, & multis confirmat exemplis; quibus nos rationum momenta addemus, ne videatur contundendæ aduersarij audaciæ vllum præsidij genus nobis deesse.

Si exempla velis, nostrum & duo superiora sæcula pluribus abundant, quam vt certiora longiùs sint repetenda. Primus in theatrum prodeat ex Anglia Vviclefus *organum diabolicum, hostis Ecclesiæ, vulgi confusio, hæreticorum idolum, hypocritarum simulacrum, schismatis instaurator, mendaciј promptuarium, adulationis sentina*, quibus ab vno suorum Gentilium titulis graphice deformatur. Is perinde Romano Pontifici, ac Regibus omnibus exitialis, illum tanquam merum Anti-Christum, ac Ecclesiæ tyrannum, de sede deturbandum, impudentiore vociferabatur. Nec credas in Reges æquiorem, omnes Principes suis ditionibus, hoc scelestissimo dogmate dejicit, nullum scilicet peccati mortalis conscium aut compertum, cujuscumque dominij esse compotem; quo constituto actum est de Regibus rerum Dominis: atque hoc errore pestilentissimo afflata primum Anglia, deinde Boëmia, incentoribus Hieronymo à Praga Ioanne Hus & Zisca, Latronum primum, deinde ingentis exercitus Duce, hæc duo regna rebellionũm in Reges flammis conflagrarunt, quæ cæde & sanguine millionum hominum restingui vix potuerunt.

Quid de Luthero dicam? Nescias quam peius dignitatum, regiam ne, an pontificiam oderit, & furiosius vexarit. De pontificia quidem ita ipse *viuens Papatus hostis ero, exustus bis hostis ero*, quem his verbis sui odij testibus deformabat, *Papatus est robusta venatio Romani Episcopi, est principis Satanæ pestilentissima abominatio, quæ sub cælo fuit*, aut futura est. Sed quid Regibus? an eorum parcit dignitati? Audi Henricum VIII. Regem Angliæ palpantem, nescias, *an ipsa mania sic insanire possit, aut ipsa stoliditas tam stolida sit, quam est caput hoc Henrici nostri, forte vt verum faciat prouerbium, aut Regem, aut fatuum*, nasci oportuit. Præterea vltro agnoscit Lutherus, sic indiuulsas esse has dignitates, ad contemptum, aut reuerentiam, vt à Pontificiæ insectationibus, in rui-

nam Regiæ se grassatum testetur; *Si*, inquit, *idolum Romanæ abominationis propter Christum conculcaui, quis est iste Henricus nouus. Thomista, discipulus dumtaxat, tam ignaui monstri vt virulentas eius blasphemias honorem?*

Successit Luthero Caluinus, procella Galliæ, turbo pacis, atque otij Europæ; qui primum sibi vexandum pontificem duxit, vt gradu per scelera facto, & Regum quoque ipse solia concuteret, atque patriæ suæ perniciem machinaretur, iniectis rebellionis flammis, quæ decies in aperta bella exarserunt.

Externis ac domesticis exemplis monitos nos voluit Deus, periculorum quæ ex hac Pontificiæ ac Regiæ dignitatis diuisione impendeant mala. Absit vt te Launoi eo progressum audaciæ criminer, quo hæ tres Christiani orbis pestes prorupere; à te tantum obtinere vellem, vt ab eorum exemplis abhorreres, & attenderes quæ ex pontificiæ dignitatis contemptu mala ingruant, & in eos paulò esses æquior, qui Regiæ concordem reuerentur, & si quid mali inde intentes Regibus, grauiora ex deiecta, quam ex seruata, aut aucta pontificis potestate imminere, neque vnquam Res Gallicas floruisse magis, quam Pépino, Carolo Magno, Ludouico Pio, aliisque regibus, quorum fœlicitatem victorias & Imperij amplitudinem nequeas certius, quam obsequiis in sedem Apostolicam metiri; quò enim sese illi reuerentiùs & demissius subjecere, eo latius victricia arma circumtulere, & plures sibi populos subegere. Si hos præposteræ pietatis, & deformis obsequij in summos Pontifices arguas; vt apud Bellarminum legi Caluinum hanc reuerentiam, quasi Latronum societatem traducentem, quod summo Pontifici concordes & obsequentissimi regno Longobardorum semper Romano Pontifici imminnentium dejecto multis ditionibus sancti Petri patrimonium locupletarint: videris ipse, an hæc tuo quod vbique crepas Regiæ dignitatis, cuius etiam nobis neglecta aut violata iura obtrudis, studio consentiant.

A Tacito prudenter dictum: *obtrectatio & liuor, pronis auribus accipiuntur, quod adulationi fœdum crimen seruitutis, malignitatis falsa species libertati insit*, no-

lim exerte pronuntiare, hoc in te, tuosque libros cadere: à vero tamen non aberrauerim, si suspicer libertatem, quidquid in buccam venerit effutiendi ipsa veritate tibi esse antiquiorem, nec tam attendere, quid conueniat scribere, quam quid impune possis. Si his imbutus opinionibus, de primatu Petri quas tuis libris euulgas, loco Abbatis Alcuini Carolo Magno præceptor contigisses, non credo, te consiliis & documentis cum Alcuino conuenturum, neque discipulum ea, in Pontificiam sedem reuerentia imbuturum, quam credibile est eius animo virum illum sanctissimum alte impressisse: vbi vero Regem nobis dederis tua disciplina institutum, qui paria, cum Carolo Magno Alcuini alummo facturus sit, pollicor tibi meo omniumque Monachorum quos insectaris nomine, nos omnes pedibus manibusque in tua sensa ituros, ea persuasione certi veritatem se tibi conspicuam præbuisse, & te illi vni tuis lucubrationibus litare. Sed quam longe ab ea quam tibi precor præceptoris Caroli Magni pietate & sapientia & in regibus sua officia edocendis dexteritate, absis, ridiculus essem, si pluribus probandum susciperem: hæc à me instituta tui cum hoc Abbate omnibus Alexandris digno Aristotele, comparatio deterrere te posset à lacessendis monachis, quasi iurium, regionum & Galliæ osoribus, cum Caroli Magni exemplum fœlicitasque in colendis summis Pontificibus, omnibus persuadeat Regibus, & certiores faciat, nihil eorum iuribus ea opinione aut reuerentia detractum iri.

Sed tu mi Launoi ea in nobis damnas quasi exitialia quamuis principum dignitati fulciendæ & augendæ iis quæ doces sint longe oportuniora, & tuum sensum occultas, quia times te non impune laturum, si emicent, quia iuribus regni non admodum fauent.

Ego quidem numquam hactenus eam quæstionem attigi, quam continuo ad nostrûm inuidiam versas, non vt pro dignitate tractes, aut aliqua locupletes eruditione, an omnibus diuisim tantum, vel collectim, Ecclesiis Romani Pontificis præstet & potior sit authoritas; an ab illo vel à consiliis infallibilis de rebus fidei veritas nobis constet. Illud tamen ne dum mihi impunè licere, sed etiam cum bonorum omnium laude, & ap-

plausu, excipiendum arbitror, eos qui ita, quoad vtrumque huius quæstionis caput statuunt, magis Regum iura tutari & munire, quam qui ab Ennodio quasi à iuniore & traditionis Ecclesiasticæ ignaro, dictum contendunt, primam sedem à nemine iudicari: neque aduertunt hac graui & iniqua censura se in regna omnia inuehere, quod ab aliquot annis horrendum in suum Regem comitiis generalibus Angli statuerunt. Vnde enim adeo dignitati Regiæ iniuria & exitialis, quæ omnibus coronatis capitibus immineat sententia prodierit? Nisi ex lege à Launoio constituta summis Pontificibus, eos in suo decessore, & primo pontificum Petro, non à Christo omnis sacræ & Ecclesiasticæ potestatis fonte, quem nos Regem non fecimus, sed sibi nos in suum Regnum adoptauit; sed ab Ecclesia, penes quam in Concilîs Oecumenicis collectam, etiam semoto capite summo Pontifice suprema potestas resideat, excepisse. Si ita censeas de summis Pontificibus, quorum dignitatis exemplar est Petrus, quem Christus primum sui parentis nomine, deinde ex proprio ad id muneris immutato designauit cœlorum clauibus administrandis; quid facturos putas, quibus vna cura est, Reges in ordinem cogere, an non certius se de politica potestate disputaturos præsument, quam tu hactenus, Launoi, de pontificia egeris? Eam videlicet in comitiis generalibus status residere supremam, cuius regia sit participatio, quam ad libitum arctare & protendere liceat, nec non illis, qui ea sibi permissa abusi fuerint abrogare, & male etiam administratæ si visum fuerit penas grauissimas capitis deposcere?

Ad ista tu viam paras Launoi, dum omnia sus deque misces, vt Monachis diminutæ aut sublatæ potestatis Regiæ pessimis artibus inuidiam confles. Atque hinc agnoscet Lector, quinam nostrûm; an tu, qui ista doces, de summis Pontificibus; an qui plus æquo etiam indulgent, periculosius principum ceruicibus immineamus?

Sed vt in materia inuidiosissima orationi moderer: aliud Caput attingam, de priuilegiis Monasteriorum. Censes ne illa in totum tollẽda, neque posse saluis Ecclesiæ Iuribus, & antiquæ disciplinæ legibus retineri, etiamsi

Pontificiæ authoritati Regia accesserit; neque regni Parlamenta intercesserint? Si id patiare, in tuto sunt infinitæ regularium Ecclesiarum & Capitulorum immunitates, quibus hæc tria munimenta non desunt.

Huius generis sunt collata à Summis Pontificibus nec dum probata, sed etiam expetita à Regibus Cœnobio S. Maximini priuilegia, de quibus hodie, sub iudice lis est: nec dubito, Launoi, si res tuo suffragio decerneretur, quin simus causa casuri, quamuis præter litteras Pontificias, & Regias, Senatus decreta, suppetant partium pacta, quibus transegerint, quorum intererat, ne huiusmodi immunitates obtinerent. Si vero hæc tria aut quatuor præsidiorum genera multorum sæculorum possessione firmata nihil moratus, inclames, *tolle*, *tolle*, *exinanite*, *exinanite*, quasi aduersa sint iuribus Ecclesiæ & Canonibus, quibus Reges & Pontifices sint obnoxij; nec cum illorum noxa potuisse hæc inducere; à te quæro, an his immunitatibus à pastorum inferiorum cura & potestate, credas magis disciplinam Canonum resolui, quam sublata pastorum electione, plebis, & cleri suffragio, ex traditione, vt quidam contendunt, Apostolica, vel iis, saluis, stare posse negas initam à Leone X. cum Francisco I. Galliæ Rege concordiam, de Sacerdotiis totius regni sublata Canonica electione conferendis: si hanc immutationem, alteri æques, aut præponas: (neque enim ita te causæ seruire puto vt postponi contendas, quasi minoris sit momenti aut periculi pastorum electiones in totum mutare quam de stata potestate aliquid subducere) si ita, inquam, sentias, cur hanc canonum corruptelam grauissimam hactenus tacuisti: cum tot & tanta deblatteres in traducendis exemptorum immunitatibus? Silentii huius pertinacis, tantæque loquacitatis causas aperui: veritati studes, si adiuncta sit impunitas, si aliquod immineat periculum, taces, sicut muti & minuti illi canes, qui non audent latrare: atque ita tuorum librorum labor & fructus non est, quam obtendis, veritatis & Ecclesiasticæ disciplinæ vindicatio; quia cum posses iustius exardescere de hâc Sacerdotij electione taces.

De altera parte disputationis quæ ad singulares spectat, immunitates, assentior Launoio reiiciendas; quas euicerit graui obreptionis vitio, non carere; & in eas valere

volo, quæ congerit Patrum testimonia, qui monent potius iis parcè vtendum, quam omnino abstinendum: nec hac meæ sententiæ interpretatione, puto vel minimum lædi Ecclesiæ Gallicanæ iura, cum iis etiam accenseri possint, tot, nedum Monasteriorum, sed etiam Capitulorum & Ecclesiarum immunitates, quarum originem vix reperire sit, nisi ab heroïcis temporibus, à Carolo Magno, à Ludouico Pio repetatur.

Sed ea est Launoij in lacessendo audacia, vt non patiatur cohiberi monito illo, ne dum Medicorum, sed etiam omnium sapientum consultissimo, *malum bene positum ne moueto:* id enim effatum est, omni oraculo certius, à medicæ regulis sumptum, quod tamen ad omnes vitæ humanæ & Christianæ vsus pertineat: id enim volunt medici, leuiores interdum ferendas infirmitates, quarum curationem tentare nequeas, nisi cum periculo grauiores & letales incurrendi: neque enim in eo articulo sunt tantum corpora, sed res etiam fere omnes, tum humanæ, tum sacræ, & ipse solus id ignorare aut impetere potest temere, qui omnia à me dicta, seu iure, seu iniuria, carpenda suscepit. Ipse viderit, an se tutari, & me lacessere possit authoritate Augustini, qui aliquo loco ex illo medicorum aphorismo scorta humanis legibus toleranda scribit: & libro de mendacio, capite decimo monet, mentiri numquam licere, sed tacendam aliquando veritatem: Id non patitur Launoius, licet non à prudentia, sed ab impunitate silentium veritatis, seu solidæ, seu presumptæ metiatur: atque ad has commentitias regulas suorum librorum exigit scriptionem, duplici vitio, nempe certæ veritatis nomine afficto suis opinationibus, & plurium rerum innoxiarum insectatione, quæ scandala pariant, non ædificationem Dei. Plura ad rem commoda prætermitto: quia in materia vberrima mihi non lenocinor, contentus ea attigisse, quibus à prudentis lectoris animo submoueam, quas de me illi ingerit Launoius falsas ineptasque suspiciones: quid enim hoc axiomate medicorum sensu à me explicato verius? Sed cum homine agendum est, qui certissima quæque conuellit, & prouerbiis, quibus in vita humana nihil certius, fidem abrogandam censet; nempe, vt illi vni paradoxa scribenti habeatur Hæc de quinto capite.

Octauum, nonum, & decimum-octauum, cognatione materiæ iungo, & semotis infinitis, hoc vno argumento complector: ad diui Thomæ nostræque causæ deffensionem, quisquis examen locorum Cyrilli, iussu Vrbani IV. susceptum, & summa fide peractum, quoad quæstionem iuris tantum, seu quoad sensum quem præferunt verba, prætermisso examine quæstionis facti, quo sensu, à Cyrillo prolata essent, quia erat iniussum, & deerant libri, vel non exstabant Latine versi, vnde dicebantur deprompta; hæc paucis perstringo, quia fusius prima huius apologiæ parte prosecutus sum; ne Launoium imitatus millies eadem repetam. Quisquis igitur institutum à Diuo Thoma examen suspectum habet, aut sola ignoratione excusat, quasi errorem iuris, his verbis inuolutum non perceperit diuus Thomas, ille inquam, in hæc tria incommoda incurrit: primo indicit apertum bellum primatui Petri iure diuino constituto: deinde, quod ex illo sequitur, magis Græcis adhæret in schisma relapsis post reditum ad sua, ex concilio Florentino; quam iisdem schisma in eo concilio eiurantibus: deniq; magis peccat in Sacerdotij & imperij damnanda concordia, quam in lacessendis immunitatibus, quod harum sint rariora exempla, illa vero latissime pateat. Verum tu non pro rerum momentis, sed pro tuis commodis, aut periculis, scriptiones tuas metiris.

Si excusando silentio contendas electionum immutationem honestam & licitam esse posse, immunitatibus vero inhærere vitia, quæ nulla potestate queant abstergi; velim nos doceas, cur electionum immutationis causa iustior sit & potior immunitatibus. Si has velis Ecclesiæ canonibus apertius aduersari, quam electionum suffragia clero ablata, næ tu grande negotium suscipis: nam præter quod Canonum authoribus potior est electio, immunitates temporis perennitate vincunt, quæ interdum leges antiquet.

PARAGRAPHVS TERTIVS.

Refelluntur 4. Capita nempe quintum, octauum, nonum & decimum-septimum.

SVperiori paragrapho nobis valida aduersus Launoij impetus præsidia extruximus. Capite quinto grauiter expostulat, quòd boni non consuluerim perpetuas insectationes immunitatum. Quod ad me attinet, in primis testor me non suscipere propugnandas, quibus vel vnum desit trium aut quatuor quæ enumeraui præsidiorum, à Pontificis, à Regis potestate, à iudicum, à Parlamentorum decretis, & diuturnitate temporum : neque augendas, aut nouas inducendas crediderim, quia cùm iuri communi saltem positiuo aduersæ videantur, restringendæ potius, quam protendendæ videntur.

Hic vero duplex institui potest quæstio, vna de priuilegiis vniuersim, seu de generibus singulorũ : altera, de priuilegiis sigillatim, seu singulis generũ : de priore, sensum meum aperui, nec puto Launoium reclamaturum quamlibet litigandi libidine transuersus agatur : & si pergat, obiicio Pontificiam & Regiam concordiam, de Sacerdotiis conferendis, sublata canonica electione : à scriptoribus Galliæ florentissimis, & summe Catholicis omnium ætatum, Auiti, Bernardi, Perronij, Coipheræi desciscit, ad castra hetherodoxorum Antonii de Dominis, Blondelli ; & Mornei : atqui Launoius hoc Diui Thomæ examen omnino improbat, nec excusat nisi cum grauissimâ noxâ ignorationis ; magis etiam quoad quæstionem iuris, quàm facti. Neque enim concoquere potest libros Cyrilli, vnde deprompta creduntur testimonia, periisse ; & totam refert falsitatem in vitium erroris, quod occultant, cui percipiendo impar fuit D. Thomas post examen decennii, à primo horum locorum vsu, cum commentaretur quartum sententiarum, transacti, ad Vrbani IV. tempus, quo institutum est examen. Ergo non potest Launoius sese eximere ab illâ triplici notâ ; impetiti primatus Petri, probati schismatis Græcorum, & à castris Catholicorum transfugæ ad hetherodoxorum partes.

Primam incuſationem, ita nedum frigidè vno tantum verbo, ſed etiam præpoſtere detrectat, aut deprecatur, vt ſibi potius alte inurat & imprimat quacumque ſpongiâ indelebilem : neque enim ſe excuſat, niſi diſſimulato examine D. Th à quæſtione iuris ad quæſtionem facti, & culpam fuçat duobus exemplis, quibus probat ſe id vnum inſpicere, vt Catholicos traducat in gratiam hæreticorũ. *Leo*, inquit, *decimus Lateranenſis Concilij Seſſione vndecima, ſuam in congregandis Conciliis authoritatem confirmat ex quadam Alexandrina Synodo, cui interfuerit Athanaſius, eumque Catholicorum plures, maxime Canus ſecuti ſunt : at inquit Baronius ad annum 357. hanc Synodum quaſi ſuppoſititiam multis reiicit: propterea ne cenſendus eſt reus impgunati primatus Petri cuius criminis inſimulor, quod ſuppoſititia Cyrilli teſtimonia demonſtrauerim ?* Sed fraus eſt aperta, non hoc nomine inſimulo; ſed quod examen locorum Cyrilli, nedum quoad quæſtionem facti tantum, ſed quoad quæſtionem etiam iuris damnet: quod ſaluo primatu Petri, tentare non potuit.

Eiuſdem fraudis eſt alterum quod addit eodem capite exemplum : Albertus Pighius primatum Petri confirmat teſtimoniis Romanorum Pontificum, qui Nicenam Synodum præceſſere, nempe, Anacleti, Euariſti, & aliorum quibus Pontificiæ Epiſtolæ adſcribuntur; eas vero Bellarminus ſuſpectæ aut incertæ fidei habet; quamuis antiquas eſſe velit : nec propterea laborat ſuſpicione impetiti primatus Petri. Cur ergo hoc crimine grauor, quod ſimile quid tentauerim, de Cyrilli teſtimoniis? ſed immane eſt diſcrimen : Baronius, & Bellarminus vnum aut alterum teſtimoniorum, quibus fulcitur Petri & Pontificis authoritas, eleuant ex ſummo animi candore & vnius veritatis ſtudio, relictis vel additis propè infinitis validioribus. Launoius ſic omnia ſubducit, aut fictitia inclamat, vt non dubitauerit ſcribere, quod ſemel à me obiectum diſſimulauit, Leonem nonum & Nicolaum primum; ita omnium præſidiorum, quibus authoritas Pontificia muniatur ignaros, vt omnis conſilij inopes, non habuerint vnde hanc ſuam authoritatem mendicarent, quàm à Conſtantini gratiâ, vel abdicatione Polichronii fictitii Hieroſolymorum,

Antiſtitis. Baronius & Bellarminus cum Catholicis conſentiunt de quæſtione iuris, de quâ Launoius litem mouet Diuo Thomæ; ergo per ſummam fraudem tantorum virorum ſuo errori fucando adhibet exempla.

Iiſdem artibus alteram noſtræ argumentationis partem à ſe conatur amoliri; nempe illi placere magis Græcos ſchiſmaticos, quàm cum Eccleſiâ Romanâ de primatu Petri concordes: Continuò ludit, nec Perronium, nec Baronium vmquam vſos huiuſmodi teſtimonijs Cyrilli; & quamuis iniecta ſit aliqua illorum mentio in Concilio Florentino, obmutuiſſe tamen eum, qui illa oſtentauerat: addit non fuiſſe vocata ad examen, imo nec Græcos ſuo vnionis cum Eccleſiâ Romana decreto paſſos admiſceri aliqua, nedum Cyrilli, ſed nec etiam aliorum Patrum Græcorum verba, quibus muniretur. Denique Concilio Florentino à Gallis abdicari nomen & vim Concilij Oecumenici, vt Baſileenſi aſſeratur: ſed ad quid tot effugia? eſto apud Gallos pleni Concilij authoritatem non obtineat Florentinum, quod obtrudit Launoius, vt ſibi liceat ab illo diſſentire, nemo negauit vim habere ſolemniſſimæ duarum Eccleſiarum poſt longiſſima & atrociſſima diſſidia conciliationis ſpectante toto orbe Chriſtiano peractæ, vt inde liceat grauius quam à quacumque authoritate vnius, aut plurium Patrum argumentum depromere, ad primatus Romanæ Eccleſiæ munimentum. Sed omnia putat Launoius ſe effringere, his ſibi familiaribus ludis & dicteriis; & vt hominem conſtringam, velim, exertè reſpondeat, quid ſibi horum magis arrideat; an Græci Romano Pontifici obnoxij; an poſt iuratum obſequium rebelles: ſi poſtremum velit, viderit quâ ratione amolietur imperiti primatus Petri inuidiam, & ſi placeat, ſaltem liberet me à calumnia odii falsò obiecti primatus: ſi alterum velit, ergo ita innoxium eſt examen Diui Thomæ de locis Cyrilli, vt nullâ eius veniâ aut excuſatione opus habeat.

Sed pluribus eluctatur contra tertiam noſtræ argumentationis partem, & cum conſcientia vrgeatur ſe reuera magis quoad hanc controuerſiam ab hetherodoxis ſtare, quam à Catholicis, incredibilia tentat, omnia ſuſdeque miſcet & ſe in has anguſtias redactum vi meorum argumentorum ratus, vult me ſuæ indignationis

vim experiri, quasi vlturus sit quem facessiui laborem, obiecto alieno scelere, quod ad me, vt iam monui, minus quàm proditio Iudæ ad Apostolorum cæteros pertineat. Frequenter mihi nomen obiicit, *fanatici & energemate concitati hominis*. Absit vt illi similia reponam, quod forte ipse vellet, mutandæ Theologicæ quæstioni, à solidis argumentis, ad atrocia conuitia, quibus cum ab infantia assuetus sit, facile ex hoc pugnandi genere victoriam speraret, vltrò palmam cedentibus Aduersariis: sed re vera illi timendum est, ne sicut icterio laborantibus contingit, vt quo offusos habent oculos ex morbo colorem, in ea, quæ prospiciunt, late diffundunt; sic fortè Launoius argumenti pondere oppressus, ita se torquet, & exagitat, vt malim suo, Lector quã vero statuat iudicio quis nostrum hoc sit magis nomine donandus.

Vrgebam Aduersarium collatione Catholicorum cum hetherodoxis, vt aliquem illi taciti pudoris injicerem sensum, quod istis propius accederet ab aliorum mente alienissimus. Quid adhæc Launoius? omissâ iam protritâ responsione ad alias partes adhibita, Marcum Antonium Spalatensem, Morneum & Blondellum non attigisse magis examen testimoniorum Cyrilli quam Perronium. Verum hæc ad quæstionem facti spectant, à quâ abstinuit Diuus Thomas, sed quid de quæstione iuris? An tibi magis, cum his tribus hæreticis, quàm cum Perronio, aliisque conuenit? Agnosce, Lector, inuictam conscientiæ vim: cum id negare ferè necessitas adigeret, ne à Catholici nomine omninò excideret, quamlibet eluctatus sit, non potuit conscientiæ testimonium comprimere, sed alias tentauit elabendi vias.

Quid mali, inquit, fuerit consentire interdum hæreticis? si quæcumque asserunt, aut eorum libris exstant, fas sit negare, dubitandi locus erit etiam de proditione Iudæ (quod ipse adhibet exemplum magis eius quàm mei causâ taceo) ei simile sufficio, citra noxam vis responsionis. Addit pleraque ab hæreticis sine contagio erroris depromi. Etsi contra stem, vrget me pluribus exemplis, nempe Stephani Papæ, qui Baptismum hæreticorum probauit: Augustini, qui traditas à Ticonio Donatistâ scripturarum exponendarum regulas, omnibus commendat: Hieronymi & Theodoreti, qui in interpre-

interpretandis Scripturis sacris Aquilam, Symmachum, & Theodotionem à Christiana Religione apostatas secuti sunt, Pij V. qui contendentibus in Gallia plerisque, iterum tingendos baptismate, qui eo Sacramento à Caluinistis initiati erant, exemplo Stephani, validum pronunciauit. His antiquis exemplis, alia addit: si vbique obsistendum hæreticis, Ioannæ Papissæ fabulam probandam, quod à Blondello valide explosa sit, & Religionem Christianam argumentis è libro Mornæi, si id argumentum tractandum susciperem, mihi fore confirmandam.

Ad ista planè obstupesco, nec capio, quò pertineant: vrgebam Launoium dissidentibus Bernardo, Coeffeteau Catholicis hinc, & inde Blondello Mornæo de primatu Petri, tutius esse illis, quàm istis accedere. Quid ad ista Launoius? omnia, inquit, probanda sunt, & quod bonum tenendum, vnde sicut baptismum hæreticorum Stephanus, & Pius V. regulas Tychonij, Augustinus, probandas censent; ita his exemplis vult euincere magis standum à Blondello, & Mornæo, quàm à Bernardo & Perronio, de primatu Petri differentibus, & perinde, hunc ab his postremis authoribus, iuri diuino astructum licere abiicere; vti fabulam Ioannæ Papissæ à Blondello falsi conuictam. Quis credidisset hominem Catholicum, his exemplis, suam causam propugnaturum vmquam? Omitto, quod peccauit Launoius, relatâ in Morneum gloriâ Religionis Christianæ deffensæ aduersus Ethnicos & Atheos; quasi non aliis armis, quàm ab illo etherodoxo cusis, & ex ejus officinâ deprompis, nequeat propugnari. Ignorat ergo plagium Mornæi, qui meliora furto sustulit, tacito nomine, ex Theologia naturali Raymundi à Sebundo. Nescit etiam, quod monet Michaël Montanus, suâ præfatione ad Theologiam Raymundi, Gallico cultu à se donatam imperio patris, vt liber ille vernaculâ linguâ lectus esset, veluti auerruncum & amuletum, aduersus pestem nascentis hæresis, iudicio prudentissimi eius patris, in Atheismum desituræ. Ait itaque vir clarissimus, interrogatum à se Turnebum, quem prædicat omnium rerum post hominum memoriam, peritissimum, quid de hoc libro censeret, respondisse se arbitrari esse medullam

doctrinæ Diui Thomæ; ergo non à Mornæo, sed à Raymundo de Sebundo, aut verius a Diuo Thoma repetenda sunt arma, quibus Religio Christiana propugnetur. Sed id condonandum est hominis imperitiæ; qui putat se omnia scire: quà verò ratione excuses, ab hæreticis precariò mutuanda, quibus ne dum Catholici abundent magis, sed etiam apertissimè dissentiant? Verum hoc in secundam speciem lapsus incurrit, de quo iterum articulo sequenti: hîc paucis refellendum est decimum septimum caput.

Pudore, vt arbitror, adeo præposteri & Catholico indignissimi responsi, suffusus, aut potius enectus Launoius, decimo septimo capite, hunc grauem lapsum nititur reparare. Ait itaque me calumniari, & Lectoribus illudere, dum assertum à Cardinali Perronio Romani antistitis primatum sibi obiicio negatum. Nisi huic asserto, tacita conscientia Launoij reclamasset, contestata nihil illi cum Perronio commune, de primatu Romano, nunquam alterum responsum tentasset iam refutatum, quasi indubitatum desperationis argumentum. Si tamen ex animo consentiat Launoius, Perronio, & syngrapha testetur, se nulla Pontifici Romano iura à tanto viro asserta, vel minimo apice velle imminui; spondeo, me quæcumque in ipsum scripsi, retractaturum, & quas me sibi dare voluerit pœnas ob hanc accusationem libentissimo animo subiturum: tantam animi consentionem, aut verius immutationem optare possum; sed vix sperare ausim, aut fidem habere etiam iuranti: faceret satis bonis omnibus, si Concilij Constantiensis contra Vuiclefi errores, decretum quod ipse apponit, ad finem huius capitis, sincere amplecteretur. *Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias error est, si per Romanam Ecclesiam intelligat vniuersalem aut Concilium generale, aut pro quanto negaret primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares.* Si ita censeas, Launoi, cur hujus iuris comperti, è Romanis Pontificibus ignaros facis duos, ex illis sapientissimos, à me iam nominatos, vt velis, totam suam authoritatem ab hominum arbitrio, non à Christi institutione repetiisse? Suspicor sic ex priuato tuo sensu scripsisse, forte quia, in ea es opinione.

At videris ipse, quàm tibi bene cum Perronio conueniat; qui ex iisdem Epistolæ Chrysostomi verbis primatum Romani Pontificis tollis, quibus ipse firmat & munit: veriùs puto, te ex animo supra locutum, hîc tantum fucum facere lectoribus. Sed dum tuam à Perronio dissentionem dissimulas, verbisque obuoluis, eodem capite, quid de te, quid de Diuo Thoma sentias, ita apertè exeris, vt videaris pudorem exuisse. Hinc grauas sanctum Doctorem læsi decreti à Gregorio IX. ad Parisienses Magistros missi: de illis tantum in scholis quæstionibus disputarent, quæ per libros Theologicos & sanctorum Patrum tractatus, valeant terminari, à quo præscripto, insinuas Diuum Thomam longè recessisse, congestis in scholas infinitis quæstionibus, quibus visus est, se philosophum ostentasse; cùm tamen moneret Pontifex vt satagerent fieri theodidactici. Sed præter hanc tacitam obiurgationem apertiori Diuum Thomam impetit accusatione, quòd secunda secundæ, quæstione decima & duodecima, tribuat Pontifici Romano, quæ nequeat ex veræ Theologiæ principiis, duobus scilicet Scripturæ sacræ authoritate, & Catholicæ Ecclesiæ traditione probare. *Atque hîc mè fixo pede ais te operiri.* Sed, ad quid pugnem cum eo homine quem eò deduxerim, vt malit, heterodoxis, quàm Catholicis, schismaticis Græcis, quàm schisma eiurantibus assentiri? Idque præ se ferat, totâ summâ Theologicâ Diui Thomæ, vnam tantùm secundam secundæ partem videri eo loco esse, vt eam Christianæ nomine dignaretur. At quasi huius gratiæ illum pœniteret, ex eâ maximè notat, quæ hunc illi titulum auferre possint. Quid de reliquis sentiet, qui præ omnibus Christianam, eo etiam titulo indignam arbitratur? & si contra pugnaturus me fixo pede operiatur, absit, vt cum illo imposterum homine digladier, cui Mornæi officina armamentarium est, omnino necessarium ad Religionem Christianam propugnandam; & is ipse nihil potest ex totâ Diui Thomæ summâ Christiani excerpere. Sed de hoc fortè iterum.

PARAGRAPHVS QVARTVS.

Refelluntur, duodecimum, & decimumtertium caput.

HIs duobus capitibus, res noſtras à ſe profligatas gloriatur Launoius, & in apertum erroris periculum deductas; quaſi in Academiam Pariſienſem graſſatus ſim, & Theologos, qui noſtram Apologiam ſuis dignati ſunt ſuffragiis præuaricationis in ſuam Matrem, quaſi illius, non ſua cauſa agatur, ſuſpectos eſſe velit. Sed præter quod vix dimidiam meæ diſſertationis partem decurrit; & ſi quid attingit meorum in ſe argumentorum, iam refutatum & conquaſſatum à me obtrudit pluries nulla commoda deffenſione inſtauratum, maxime de antiquæ Eccleſiæ Gallicanæ ex Epiſtolâ Auiti, eius nomine ſcribentis ad Synodum Romanam, ſenſu; facile ab importuni hominis, inconditis potius clamoribus, quàm argumentis, meam & Apologiæ cenſorum fidem liberabo.

Eo capite, Diui Thomæ interpretationem verborum Cyrilli *inquaſſabiliter ſolam regnare Petri authoritatem ſucceſſione* ſedis Romanæ & Apoſtolicæ à me deffenſam impetit; quod vno loco teſtimonium illud, dubium & probabile tantum velim, altero quaſi certum venditem. Numquamne audiet, aut capiet toties à me explicatam & huic controuerſiæ commodatam diſtinctionem quæſtionis facti, an ex Cyrillo ſint hæc verba, & iuris, ſeu ſenſus de prærogatiua ſedis Apoſtolicæ, apud Diuum Thomam fide certa, qua ſola regnet inquaſſabiliter Petri authoritas ſucceſſione ſedis Romanæ & Apoſtolicæ? Non quaſi velit ſanctus Doctor, quòd malâ fide obiicit Launoius, Cyrilli tempore à quo hæc ſcripta opinatur, ejus ſedem Alexandrinam, aliaſque Patriarchales conquaſſatas fuiſſe, ſed potuiſſe concuti, vt ipſo euentu, heu nimium! comprobatum eſt: ſolam vero ſedem Petri inquaſſabiliter regnare, duplici titulo, cum prerogatiuâ poteſtatis, quà nulli obnoxia, reliquas infra ſe poſitas habet, tum immunitate à caſu quam

promissio Christi, & ipsemet euentus comprobauit, quòd aliis Ecclesiis Orientis euersis, inconcussa steterit Romana; nec in illa m vsquam portæ inferi in valuerint; atque hoc sensu explicata verba Cyrilli certa sunt apud D. Thomam quoad quæstionem iuris, nec vllâ ratione sensu differunt à promissione Christi, quâ in se recepit supra hanc petram ædificaturum suam Ecclesiam, errorum & temporum victricem. Supra hanc petram, dico, non hæreticorum sensu, supra seipsum; quasi Christus significare vellet se vnicum esse, cui Ecclesia adstruatur fundamentum, hoc nomine, & munere sibi singulari, aliis recusato. Nec dictum etiam est supra finem diuinitatis Christi à Petro editam ædificandam Ecclesiam, vt commentatur Origenes more suo, ad moralem potius, quàm ad litteræ sensum; sed supra Petrum bis à Christo, cum Patris, tum proprio nomine designatum, iis notis, quibus tabularij perscriptores solent testamentis, aliisque pactis homines significare: ea potestate & perennitate Christus, ait, se suam adstructurum & seruaturum Ecclesiam; vt aduersus portas inferi sit inquassabiliter regnatura. Diuo Thomæ locus Cyrilli recidit cum promissione Christi, verbis tantùm variatis, qui non solùm eâ cum Christi pollicitationibus consensione, sed etiam ipso euentu, quidquid reclamet Launoius, comprobetur, successione sedis Romanæ & Apostolicæ nedum à Cyrilli, sed etiam à Petri tempore, ad nostrum vsque diem seruatâ, nullo coucusâ errore, nullo momento temporis intercisâ: & si contendat aduersarius, hac interpretatione verborum Cyrilli, quoad sensum, seu quæstionem iuris, fide certâ, Diuum Thomam, nosque Romanæ Curiæ palpatores, Sorbonæ decretis & Ecclesiæ Gallicanæ iuribus aduersari; facile est demonstrare atrocem esse calumniam; nisi velit, præcipuos & ferè omnes ex antiquis Patribus palpatorum numero accensere; quorum malâ omnino fide, ad suarum opinationum patrocinium, nomen & authoritatem asciscit. Antæum fingunt terræ filium ex incertis natalibus sic appellatum, Herculi inuictũ fuisse, quamdiù illi licuit iam fatigato & exanimi, lapsu in terram, quasi matris amplexibus vires reparare: Ita Launoi, te Antæo non dissimilem maximè luctandi arte, præcluso ad

matrem, seu Academiam Parisiensem perfugio; vnde paulùm recreatus semper pugnam instauras, spero te tandem cessurum, & superatum iri.

Credisne Academiam toto orbe celeberrimam cùm fidei zelo, tùm rerum omnium scientiâ, vt dubium faciat vtra harum virtutum vtram vincat, tuis opinationibus, tuisque censuris iniquissimis assensuram, & tui gratiâ inter Curiæ Romanæ palpatores, tecum reposituram, Prosperum, quod solam inquassabiliter Romanam Ecclesiam regnare, & regnaturam pronuntiarit, his elegantissimis versibus, quos tuorum librorum spongiam dixerim, quia iis in totum delendis prorsus sufficiant.

Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non possidet armis
Religione tenet.

Aut Prosperum necesse est palpatorum, aut te omnium sedis Romanæ detractorum iniquissimum esse: Vtriusque causam iudicet æquus Lector, quis duorum sit ab hac notâ liberandus; cum vterque, nequeat à sua simul eximi. An Leonem Magnum cui ab Epistolis fuit Prosper, calumniaberis cum nostri temporis hæreticis rugire magis vt Leonem, quam dictata fidei profundere: Cum ita sermone 3. de assumptione suâ ad Pontificatum habet, *de toto mundo vnus eligitur Petrus, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ partibus, præponatur, vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.* An tibi gratiores futuri sunt vel terribiliores eiusdem Leonis rugitus natali Apostolorum, cum Romam sic alloquitur *per sacram Beati Petri sedem caput orbis effecta latius præsideres Religione diuinâ, quàm dominatione terrena. Quamuis enim multis aucta victoriis, jus Imperij tui terrâ marique protuleris: minius tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quàm quod pax Christiana subiecit.* Es ne parciturus Gregorio Magno, an inter sui palpatores, quòd Leoni accinat, & tibi canat repositurus? Ita enim ad Mauritium Cæsarem, *cunctis Euangelium scientibus liquet,* (heu! timeo ne te quasi

Euangelij nescium notet) *quod beatissimo & omnium Apostolorum principi Petro, dominicâ voce totius Ecclesiæ cura commissa est. Et* infrà *ecce*, inquit, *claues regni cœlestis accepit, potestas ei ligandi atque soluendi tribuitur, cura ei totius Ecclesiæ & principatus confertur.*

Dices fortè, hos omnes Pontifices in suâ causâ tibi suspectos. Itane magis illos ex ambitione, quam te ex liuore, & præiudicatis opinionibus, proditæ & impugnatæ veritatis argues? Quid de Hieronymo censebis, ad Damasum sic scribente? *Quamuis tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas, à pastore præsidium ouis peto, ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est Cathedræ Petri communione consocior. Supra illam petram ædificatam Ecclesiam scio: quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Arcâ Noë non fuerit, peribit, regnante diluuio: Non noui Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum, quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est qui Christi non est, Antichristi est.* Ita Hieronymus presbyter Antiochenus ouem se agnoscit Ecclesiæ Romanæ Episcopi. ab illo credenda excipit: *Super istam petram*, inquit, *ædificatam Ecclesiam scio. Obsecro, vt mihi litteris tuis, siue tacendarum, siue dicendarum trium hypostaseon detur authoritas, non timebo tres hypostases dicere, si iusseris.*

Fortè Hieronymus tibi adulationis suspectus est, quòd, vt ipse scribit ad Ageruchiam *in Chartis Ecclesiasticis iuuerit Damasum Romanæ vrbis Episcopum, & Orientis atque Occidentalis Synodicis consultationibus responderit*: An tibi etiam Augustinus palpator erit? Quòd scribat. *in Romanâ Ecclesiâ semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus.* Reliquos Patres istis concordes omitto: quia, vel hi, vel nulli sufficient Launoio peruincendo, nisi malit illos sedis Apostolicæ palpatores, quàm se detractorem reputare.

Petro eiusque successoribus promissam & collatam victoriam aduersus inferi portas, & sacri Imperij perennitatem, pro meo modulo huius Apologiæ primâ parte prosecutus sum, velut præcipuum Christianismi monumentum, & perpetuæ atque incorruptæ fidei indubi-

tatum pignus. Et eiusdem mecum sensus fuit Thomas Morus nobilissimus Angliæ Cancellarius, & Martyr, diu Henrici VIII. obluctatus impietati, quâ se Anglicanæ Ecclesiæ, semoto Romano Pontifice suffecit, testatusque est scripturâ, & traditione diligentissimè consultâ, nihil reperisse certius primatu sedis Romanæ iure diuino constituto, cuius causâ vsque ad sanguinem gloriosissimè decertauit. Quid si ad arbitrium Launoij illud supremæ potestatis culmen, præruptum sit, ad casum & ad errorem; nonne actum videtur de Religione Christianâ, semoto eius, quod suis ipse Christus manibus posuit, inconcusso fundamento? Si ista labefactet Launoius, nonnè licuit gemebundum, & meis aliorumque malis indolentem, mussitare; eos qui hæc commouent, totius Religionis ruinam imprudentissimè moliri? Vt accusandus fuerim, *quasi non tam calumniam, quàm portentum calumniæ, aut potius insaniæ protulerim, & mecum, quasi cum phanatico, flagellis, & vinculis agendum, & quasi fratrem inclementioris vultus, styli, & manus constringendum*. Atque vt hæc atrocia excuset quæstionem iuris, à me institutam in quæstionem facti mutat.

Non disputo, an hæc sint verba Cyrilli, rem in medio relinquo; sed an illis veritas constet & sua sedi Apostolicæ à Christo promissa perennitas & victoria de portis inferi. Hîc hærendum, Launoi, & standum ac pugnandum; eo quidem ex Christianâ traditione, non omninò mihi incomperta, vt sæpiùs obtrudis, sed exploratâ diligenter, ad meam salutem & fidem, & eorum qui suæ me adjutores adhibent, comperi, nihil certius eâ Christi certorum, & probabilium Cyrilli verborum interpretatione. Atque hic ne te meritâ laude fraudem, Launoi, videris Martio soli non dissimilem sortitus vim, ciendis dubitationibus idoneam; magisquam dissoluendis. More turbinis omnia concutis, doces nos disputare, non viuere, dubitare, non credere; & ideo præ te fers, magis te de fundamentis religionis Blondello, & Mornæo quam Bernardo, D. Th. & Perronio assentiri: licet magna amicorum turbâ glorieris, & aliqui possint tuis commentis applaudere, nullus tamen audet suâ manu tuos libros confirmare; ne videatur hanc dubitandi & conuitiandi licentiam boni consulere.

Hinc agnoſcet Chriſtianus Lector, cui propria ſalus, & fides maximè curæ eſt; his Launoij diſceptationibus in apertum diſcrimen euocanda, cuinam noſtrûm ſit magis fides habenda: ille quidem, eadem epiſtola putat, octo ſibi extruxiſſe præſidia, contra mearum calumniarum portenta, & ait: *me quæſtionem iuris inſtituiſſe*, quo virulentiùs in ſe graſſarer, quaſi explicato primimatui ſedis Apoſtolicæ Chriſtį promiſſis & verbis, Patrum teſtimoniis, & ipſo euentu confirmato aduerſentur, quæ ipſe exſtruit præſidia, plane lutea, quaſi veritas veritati repugnet, & hæc explicatiſſima, traditioni Eccleſiæ iuribus, Eccleſiæ Gallicanæ, & Academiæ Pariſienſis obluctetur dogmatibus. Refert eodem capite Innocentij VIII. luculentam ad Pariſienſes Theologos Epiſtolam, qua illis gratulatur deuotionem in ipſum, ſanctam Romanam Eccleſiam, & fidem Catholicam, adhibito omni ſtudio pro eiuſdem fidei deffenſione, & hæreſum extirpatione. Sed non puto huiuſmodi Epiſtolis Innocentium dignaturum eſſe Launoiũ, cum eius libri Romæ cenſuris configantur, hic apud nos edantur tacitò impreſſionis loco, nullo Doctorum muniti ſigillo; id eſt veluti merces reprobæ diſtrahantur.

Sed, ne conqueratur me impetere quæ objicit præſidia numero octo, eo capite, & plura, ſequenti, ab Adriani, à Caietani teſtimoniis, à Liberio & Honorio Pontificibus Romanis hæreſis damnatis decreto quatuor Synodorum: fateor nonnullos Theologorum, ita primatum ſedis Apoſtolicæ defendere, & cauſam ſummi Pontificis agere; vt ſoli obreptioni, quoad quæſtiones facti, multis prauis affectibus obnoxium eſſe velint; ab hæreſi verò, etiam qua priuatum hominem omninò eximant, & caſus Liberij, Honorij, aliorumque ad ignauiam, & vitia conuerſationis, non erroris referant: Multos habet hæc opinio deffenſores; probabilior tamen, aut certè expeditior, magiſque tempori & loco conueniens, errori ſubjicit, qua priuatum, ſed Deum ſuæ pollicitationis memorem, ſuæque Eccleſiæ ſollicitum cauiſſe hactenus, & in æternum curaturum, in ſe recepiſſe; idque non leuibus coniecturis, ſed certis etiam experimentis eſſe notiſſimum, ne quid ex his priuatis erroribus mali, & noxæ, Eccleſiæ fides caperet.

Neq; enim frustra concessum fuisse, monui alio loco, diuinâ liberalitate Petro præ cæteris Apostolis, & diuis omnibus, non solùm contactu, & verbo, sed sola vmbra ægros curasse & alia id genus miracula edidisse; vt esset vaticinio & argumento, quamuis à moribus & sanctitate Petri longissimè abessent eius successores; & vix illius vmbram referrent; facturos tamen miracula, & numquam ab eius fide & authoritate casuros, vel certè numquam ex suis priuatis erroribus commissas sibi oues in errorem suis decretis abrepturos. Et hoc vocant definitionem ex cathedrâ: quæcumque enim Launoius aliique sacræ sedis detractores obiectant, pertinent vel ad prauos affectus, seruatâ semper fide, vel ad priuatos errores, qui numquam in decreta Pontificia proruperint, & singularis numinis pronidentia non conficta vt obiicit Launoius, sed ex Verbis Christi relatis deprompta numquã euaserint, aut sint prolapsuri in casus aliarũ Sedium Patriarchalium, quibus manifestâ hæresi, è cathedris ortodoxis, in cathedras pestilentiæ mutatæ sunt. Quid sic explicata, sic munita authoritas, & perennitas Sedis Romanæ habet aduersum traditioni, iuribus Ecclesiæ, sensis Sorbonæ, Adriano VI. Caietani studio in Pontificem electo vel Honorio, & Liberio à Synodis quatuor alicuius erroris notatis? quasi non potuerit Synodis obrepere aliquis error quoad res facti, aut si velis, priuatus aliquis his Pontificibus, vti Ioanni XXII. quem tamen cohibuit Deus, ne communi fidei noceret, vel authoritate Pontificiâ muniretur.

Hæc eadem duabus Epistolis cap. 12. & 13. verbosissime & acerbissime exaggerata, iterum congeruntur in caput postremum eiusdem Epistolæ, quo distinctio Pontificum quâ priuati sunt homines, & quâ publicam personam gerunt, traducitur potiùs cauillis, quàm validis argumentis refellatur: cum tamen omnium sapientum consensu inducta sit & muniatur. Consulat Launoius primum librum officiorum Ciceronis, cum de temperantiâ disputat, & ab illo intelliget, *Nos duabus quasi à naturâ indutos esse personis, quarum vna communis est, ex eo, quod omnes participes sumus rationis præstantiaque eius, qua antecellimus bestiis, à qua omne honestum decorumque traditur, & ex qua ratio inueniendi officij*

exquiretur : altera autem, quæ propria singulis est attributa, ab indole à variis, tum animi, tum corporis dotibus, quam late & elegantissime prosequitur duarum personarum distinctionem toto eo libro.

Nec mihi vitio vertat Launoius, plura ex officiis in meam ethicam deriuata, quasi inde ethnicam fecerim, & desierit esse Christiana; nisi id conuitium velit ingerere Diuo Ambrosio, qui suos de officiis libros, quibus Christiani nomen non negauit, ad Tullianorum formam scripsit. Possem pluribus & prope infinitis hanc distinctionem illustrare, maxime ex Aristotele, nisi huius præstantissimi Philosophi studium maximo Launoius mihi vitio verteret: ab illo enim habemus ethicem ad vitam priuatam morum, & politica ad publicam administrationem principum instituta; nec solum scriptis, sed etiam egregio apophtegmate, hanc distinctionem vsurpauit; conquerenti enim amico quod nequissimo nebuloni eleemosinam erogasset, respondit se beneficij non pœnitere, quod ἄνθρωπον non τρόπον id est humanitatem & naturam communem non priuatos mores hominis inspexisset: Illius forte documento Alexander Ephestionis & Clyti in se parem ardorem hoc discrimine seiungebat, quod Ephestion se quasi priuatum & Philippi filium deperiret, Clytus se coleret, quasi Macedonum Regem. Hoc sapientissimi Regis iudicium propius ad rem nostram sensim nos deduxit.

Idem enim discriminis statuit sanctus Doctor Petrum inter & Ioannem discipulorum amantissimos; hoc tamen differre ait quod Petrus Christum veluti Clytus Alexandrum quasi Ecclesiæ Principem, in suis ouibus & agnis dilexerit, Ioannes Christo adhæserit vt Filio Virginis: & ideo huius discriminis videtur Christus rationem habuisse commissa Petro suâ Ecclesiâ, & Ioanni matre commendatâ: & ne Launoius conqueratur extra scripturam ista fingi; meminerit Caiphæ exempli ex cuius ore dictante Spiritu sancto hoc æternæ sapientiæ quo tota nostra salus continetur, prodiuit oraculum: *expedit vt vnus moriatur homo & non tota gens pereat*, contestante Euangelista, hoc illi præter mentem excidisse, Deo suggerente, *cum esset Pontifex anni illius*.

Non puto negaturum Launoium cathedram Christi à Summis Pontificibus occupatam Cathedræ Moysi cui

Caiphas insidebat longissimè præstare. Demus, Ioannem duodecimum, Benedictum nonum, quos veluti scelestissimos Pontificum in medium profert Caiphæ improbitatem exæquasse, aut superasse; vt si huic cathedram Moysi occupanti, quod esset Pontifex, cœli oracula exciderint, credat posse & debere exspectari à paris improbitatis Pontificibus sanctiorem cathedram insidentibus, vti ab vmbra Petri diximus patranda semper fore miracula.

PARAGRAPHVS QVINTVS.

Refelluntur capita 14. *&* 15.

TOto capite decimo-quarto & decimo-quinto, vitilitigat Launoius contra Caietanum, Almaini & Academiæ Parisiensis prætextâ causâ, quòd illi non admodùm conueniat cum Caietano de primatu Petri. Sed quid mali habet hæc dissentio opinionum, vtrinque summâ modestiâ & eruditione propugnatarum, saluâ etiam mutuâ reuerentiâ & charitate? Vnus est Launoius ardentioris, & ad rixas pronioris ingenij, qui alios seipso metitus, putat nullam esse posse iudiciorum, & mentis dissensionem, saluâ voluntatis concordiâ: & ideo disputationes vertere solet in iurgiorum, & odiorum causas: atque animo, naturâ, & studio ita comparato, stilum acuit, in duo præstantissima Ecclesiæ lumina, in Caietanum, & Bellarminum, qui ob egregias dotes venerationi sunt, & amori, nedũ Catholicis, sed etiam hæreticis præter Launoium, qui disputationem intra modestiæ & charitatis fines contentam, ex ferociâ animi innatâ putat esse veritatis proditionem; & ideo omnibus hæreticis parcit; vt duos sapientissimos & sanctissimos viros, quasi Religionis hostes districto gladio insequatur, & cõfodiat.

Furioso non sunt arma permittenda: & si æquitate nequeat à tantis viris insectandis cohiberi Launoius, par esset authoritatem publicam adhiberi. Quid enim si Launoiani libri Alpes & Pyreneos montes transeant; quod vix crediderim, non his viris supra omnem inuidiam & laudem positis, sed sibi æternum & aliquod etiam

Galliæ nostræ dedecus asciscerent, quod vnus qui se inter primos Galliæ Theologos effert, in hæreticos humanissimus sæuiat in Ecclesiæ deffensores? Sed ad rem; patior laudari Almainum, cur Caietanus traducitur, quasi curiæ adulatricis Doctor? Ex Caietano conueniebat Launoium modestiam doceri: eius exemplum protuli, etiam conuitiantibus, ne quidem, vel minimum reposuisse verbum, quod virum sanctum non deceret & Diui Thomæ discipulum, qui Atheos humaniùs habet, quàm Launoius Ecclesiæ purpuratos principes. Monendus est vno verbo, ne opinionum dissentiones in diffidia voluntatum mutet. Caietanus non omninò consentit Gersonio & Almaino. Quid tum? Ita ab omni conuitio abstinet, vt etiam eorum parcat nominibus, sane si eruditionem & acumen Caietani tantamque ingenij præstantiam imitatione consequi non poteras, vt Tullii verbis vtar, debebas saltem voluntate, id est, grauitate & modestiâ, proxime accedere. Sed tu multò longiùs ab hac postremà quàm à priore dote recessisti.

Mirum est, Launoi, tutemet capite 13. Notas Adrianum VI. absentem in Summum Ponticem electum vnius Cardinalis sancti Sixti Caietani operâ, neque ab eo consilio deterreri potuerit, quamuis de Summi Pontificis fide & authoritate à se dissentientem Adrianum libris quos citas iam tum editis comperisset. Cur non obseruasti & imitatus es eius modestiam & æquitatem, qui hominem alias suprema sede dignum non dubitauit eò totis viribus promouere quamuis à suo sensu discordem? Vt hinc intelligas dissentionem opinionum etiam de hac quam agitas controuersia, stare cum tanta charitate & reuerentia, quantam Caietanus Adriano præstitit, omnium purpuratorum patrum suffragiis sola eius commendatione in illum præter omnium expectationem reuocatis. Si aliud nihil, Launoi, de Sede Apostoca sentires quam quod scripsit Adrianus & aliis dotibus animi cum illo paria faceres, polliceri possum Caietanum si superstes esset, in te creando Pontifice quam Adriano nauauit, eandem operam adhibiturum; quia sola merita attenderet, non personam aut gentem, nec etiam priuatas opiniones moraretur, dummodò in apertam hæresim non prorumperent. Hoc summæ æquita-

tis Caietani exemplum tibi non omnino ignotum; quandoquidem inde tuam argumentationem munis, debuerat te ferociam dedocuisse & in tua sensa nimium affectum moderari cum aliorum tolerantia. Sed surdis cano. Verum si à te tantam humanitatem frustra sperem, conueniebat saltem abstinere à continuâ tanti viri insectatione, adeoque in dissentientes à se æqui & humani, vt Adrianum cum quo opinionibus non omnino conueniebat, ad Pontificiam dignitatem promoueret; nec tibi negaturus esset si cætera suppeterent tanto oneri sustinendo præsidia: quamuis tu maxima dignitatis parte detracta, pondus feceris longè leuius. Et hoc forte nomine vbique prædicas te de Summis Pontificibus & Sede Apostolica optimè meritum esse, tibique ea de causa gratias maximas agendas & referendas esse.

Obiicis Caietano aliquot loca Patrum relata, non bonâ fide; vel quæ exemplaribus correctioribus minime consentiant; sed adeo leuia sunt quæ carpis, vt hac testimoniorum sugillatione tuam tantum morositatem velis omnibus esse perspectam. Nec longiore ad quam me prouocas deffensione opus habet Caietanus, vt eius fidem liberem, quia in nulla re graui monstras desiderari posse: Sed quod memini me apud Caluinum legisse, videris imitari, *eorum morem qui in præiudicatam opinionem, tanto impetu feruntur, vt cum videant nihil sibi eße stabile quo innitantur, non syllabarum de tipulu, sed ipsos syllabarum apices in suum commodum rapiunt*, aut in aliorum censuram. Rogo lectorem decurrat hæc plagia Caietano obiecta, & præter obseruatam morositatem Launoii, comperiet nihil à Caietano sanctis Patribus affingi, quod alii, vel ipsimet suis libris non scripserint.

Grauior videtur & operosior disputatio capitis 15. de Summis Pontificibus Canonibus, nedum vt legi dirigenti, quod concedit Caietanus, sed etiam vt cogenti ad pœnam, quod negat, obnoxiis: possum ab hac disputatione abstinere, quia ad rem nostram non pertinet: perinde enim fuerit, seu Caietano, seu Launoio assenseris. Duo tantum aut tria obseruabo; primum, ex inscitiâ Scholasticæ, quam videri vult Launoius aspernari, potiùs quàm nescire, sua argumentatione pecca-

re; putat enim, legem diuidi, in dirigentem, & cogentem; quasi genus in duas species, cum tamen accedat ad illam, quam vocant diuisionem subiecti in accidentia, & eiusdem legis, duo quasi inadæquata munera significet. Legis enim est, lucere & impellere, & ideo Ægyptii legem & prouidentiam æternam delineabant sceptro oculato; quia vim lucendi & imperandi habet: Et cum sapientia increata nomen legis obtineat, non caret vi dirigendi Deum, sua enim sapientia est sibi lex.

Hæc dixerim, vt refellam, quod in me notat Launoius, *me iuueniliter exultare, his verbis diuini & Ecclesiastici iuris leges directione in authores, coactione in subditos agere.* Quod putat dictum in Dei & Christi dedecus: *Quare*, inquit, *Baronis propositionem hanc non noto; quia grauiter notandam se omnibus exhibet: calefacto cerebro, & inconsideratè scribit, vt veritatem occultet, non vt patefaciat, ne patefacta suis, & curiæ cui seruit, placitis repugnet.* Nonne miraris Lector, hanc Thrasonicam disputandi rationem! Sat fuerit calumniam ex inscitiâ natam aperuisse. Certum est Deum ex suâ sapientiâ, sibi legem esse quo ad vim dirigendi: sed de lege multa disputata sunt accuratè, secunda parte nostræ ethices, quæ huius nostræ responsionis breuitatem compensare possint.

Vt vno verbo congesta in Caietanum argumenta dispellam; certum est leges Canonicas eodem loco in Ecclesiâ, quo ciuiles in Republicâ & regno reponi: eodem etiam gradu Summos Pontifices Ecclesiæ, quo Reges suis regnis præesse. Si ita sit, velim respondeat Launoius; an Reges legibus ciuilibus subiiciat, quoad vtramque vim dirigendi & pœnis cogendi; si vix ausit hoc tentare, sed supremos principes obnoxios legum directioni, à coactione, & pœnis eximat, hoc exemplo agnoscet non adeo absurdam esse Caietani sententiam; quòd Summis Pontificibus indulgeat, immunitatem, quam non auderet Regibus negare, nisi vellet odio Summorum Pontificum Reges in Ordinem cogere.

Hîc planè vsurpanda mihi sunt quæ tibi assumpsisti verba Hieronymi, *quocumque ieris, aut pariter in luto hærebimus, aut pariter expediemur*; & quod in Caietanum & Bellarminum, Summos Pontifices ab Ecclesiastici

tantum aut positiui iuris legum exactione & pœnis eximentes, telum vibras velut amento Regum exemplis in te intorquebo; & quæram an hæc, quam vrges membri vniuersalis Ecclesiæ, & partis toto minoris ratio, de corpore politico obtineat; si ita velis, ipse videris; an hoc impune sis laturus; si neges, causam discriminis à te efflagitabo: nam Caietani & Bellarmini argumentum præcipuum, duobus constat principiis quæ à te mallem rationum vi, quàm ferociâ verborum & censurarum labefactari: id enim Gersoni & Almaino permittunt; politicæ potestatis originem repetendam esse à comitiis generalibus, vnde Monarchica, aut Aristocratica, vel Democratica, aut cuiusvis formæ placuerit, gubernandi ratio existat, atque populorum capita, vel ciuilibus legibus subiiciantur, vel immunitate donentur.

His, de potestate ciuili pronunciatis, Almaino consentiunt nominati Theologi: sed hæc ad potestatem Ecclesiasticam trahenti totis viribus obsistunt. Tuum est, Launoi, qui omnia certis Theologiæ regulis metiris, demonstrationibus Euangelicis euertere, discrimina sacram inter & politicam potestatem, quæ subiicio, non vt propugnem, quia mallem hac te te victorem Caietani, quàm ab illo victum. Sed vt designem scopum, in quem collimandæ sint tuæ demonstrationes Euangelicæ: differre contendunt hi Theologi potestatem sacram à politica, primùm origine, deinde ex illâ deriuatione; fontem enim & plenitudinem totius sacræ potestatis, non à consensu hominum, non ab Ecclesiæ vllâ sibi congenitâ potestate; sed à Christo, pretio sanguinis, sibi populum & Ecclesiam emercante repetunt. Sed grauior est, de huius à Christo potestatis deriuatione, an primum in Ecclesiam, deinde in Petrum, & alios Apostolos ac Pastores, vel in Petrum defluxerit plenitudo, in alios, deriuanda, & partienda. Certum est sacræ potestatis amplitudinem his tribus contineri, nomine fundamenti, cui adstruatur Ecclesia, aduersus portas inferi semper inualitura, clauium permissâ administratione, & ouium vniuersim curâ concreditâ. Tria vero hæc, primum Petro promissa, & subinde collata in totius Ecclesiæ bonum redundatura; non tamen ab illâ depromenda,

putant

putant se hi Doctores euincere expressis Christi ad Petrum verbis, quorum obuia interpretatio, primo aspectus illis videtur oculos Lectoris in Petro defigere, vt vix aliò auerti possint. Quid enim inquiunt, sibi voluit Christus, eâ nedum accuratâ & sollicitâ, sed penè etiam anxiâ Petri designatione, tum Patris, tum proprio, tum nouo nomine, toties expresso; vt videatur Christus, in eo designando vix sibi potuisse satisfacere, & voluisse occupare quascumque interpretationes aliò, etiam in se ipsum detortas? Vnde inferunt, à Christo totius sacræ potestatis fonte inexhausto deriuatã, ad Ecclesiæ bonam portionem in Petrum, quem non potuit pluribus notis, aut expressiùs significare. Hoc cum argumento tibi, Launoi, eluctandum est, & vt tuis censuris, tuisque verbis æquitas constet, ita deiiciendum, vt omni nedum firmitate, sed etiam probabilitate detractâ, inuictis demonstrationibus euincas has Christi promissiones à Petro aliò reuocandas. Dum hoc telum trisulcum perfregeris, id à te obtinere vellem, vt æquior esses in eos qui tuis dictis & assertis nequeunt veluti indubitatis fidei dogmatibus mentem reluctantem subiicere: nisi enim id obsequij genus à nobis, pro tuo summo iure obtendas præstandum, vt mentem nostram in tuæ Theologiæ reuerentiam captiuemus; non potes tantâ verborum ferociâ, tantâ censurarum acerbitate in Caietanum, in Bellarminum agere, aut in me, quòd vtrumque tanquam fidei Catholicæ inuictum pugilem laudauerim.

At inquies, Summum Pontificem eximunt Ecclesiasticis legibus; nec eâ immunitate contenti, anteponunt Conciliis Generalibus, eaque prærogatiuâ aduersantur dogmatibus in Gallia receptis, imminent potestati Regiæ, malè consulunt illorum securitati, vt non potuerint à me laudari, quin in patrias leges grauissimè peccauerim; Launoij ingenium acre & igneum, nostro obtuso aut torpenti dissimilius est, quàm vt possimus vnâ disputandi ratione conuenire: ille turbinis instar, omnia concutit, omnia conuoluit; mihi si per ingenii tarditatem liceret, censerem præstare omnia potiùs accuratè distinguere, quàm permiscere, & instar fulminis obstetricante Dei manu deducti, subtilissime etiam

coniunctiſſima ſecernere. Paucis adnotabo quæ Launoius, ad ciendas tempeſtates, & alenda diſſidia confundit, ut nobis creet inuidiam, auctæ poteſtatis Pontificiæ ſupra modum ab ipſiſmet Pontificibus ſibi præſcriptum: teſtimonia congerit nullo delectu quæ non ſolùm ad leges meri iuris poſitiui, & Eccleſiaſtici pertineant, ſed etiam latiſſimè protendantur, ad fidei dictata, ad legẽ diuinam, naturæ & gratiæ: idque apertiſſimè demonſtro.

Nonne iis relatis canonibus actum eſt, in Ioannem duodecimum, & Benedictum nonum, Pontifices, vt ipſe loquitur, poſt homines natos ſceleratiſſimos? an putat conculcatis tantum legibus Eccleſiaſticis, ſe ſe continuiſſe intra diuinarum obſeruantiam, vel his eodem impetu, quo Eccleſiaſticas dejecerant, violatis, harum maximè pœnas abdicatione tantæ dignitatis meruiſſe, & æquiſſimo totius Eccleſiæ iudicio fuiſſe paſſos? Velim reſpondeat an horum Pontificum improbitas, & pœna legum Eccleſiaſticorum præuaricatione, & vltione metienda ſit, an etiam, ad naturæ, & gratiæ legum contemptum, eorum impietas proruperit, ex vtraque punienda: ſi hoc poſtremum concedat nobis, ad quid exemplum Ioannis duodecimi quatuor Dominicanorum teſtimoniis confirmatum, capite decimo quinto, & iiſdem ferè verbis, poſtremo capite, veluti crambe bis cocta obtruſum? Si autem alterum aſſerat, incredibile paradoxum venditabit, poſſe quem violatis oppreſſiſque legibus iuris humani & Eccleſiaſtici innocentiam ſeruare, & vtriuſque legis, tum naturæ, tum gratiæ, partes implere. Niſi hoc poſtremum contendat, nihil contra nos efficiet, his reproborum Pontificum exemplis, & iudiciis in illos latis.

PARAGRAPHVS SEXTVS.

Expenduntur Caput 17. *&* 18.

SEd vt propius ad præcipuam accuſationem, & inuidiam mihi conflatam, ob laudatum Bellarminum accedam: ego planè, ſic ſtudio, & naturâ comparatus ſum, vt ex voto pacis diſcordes, qua licet Theologorum

opiniones conciliem, vel caueam, ne in vllum erroris, aut schismatis periculum prorumpant. Mentem meam apertiùs exemplo, quàm longa oratione aperiam: in ea, Aristotelem inter & Hypocratem graui dissentione de vitæ, aut vitalium operationum origine, in cerebrum, à principe medicorum, in cor à Philosophorum principe relatâ, ego semotis dubiis, id certum eligo, vitæ principium constare non posse, si cor à cerebro seiungatur. Cuinam harum partium primas debeamus; otiosi, aut curiosi disputent: nos certa quærimus, & tuta.

Ita planè, de hac grauissima controuersia, quo loco resideat, aut à quo post Christum repetenda sit, suprema regendæ Ecclesiæ, & res Fidei certò definiendi potestas, quibusdam Summo Pontifici, id iuris vindicantibus, quia illius loco est cui tria quibus totius Ecclesiæ administratio continetur, conceptis verbis, cum designatione anxiâ promissa, & collata sunt, eóque sensu addicta, quo facultas videndi totius corporis oculo asseritur: aliis contra obnitentibus verba Christi, licet multis notis illigata Petro, esse laxanda, & protendenda in vniuersam Ecclesiam, saltem in Conciliis congregatam, & in his residere, ac in alios deriuari, huius potestatis plenitudinem. Quid nos ad ista? votis potius agimus, quam censuris: Concordes vellemus, & cum id vix sperari possit, saluâ voluntatum concordiâ æquiores in se optamus esse, quam Launoium in singularum partium Theologos, etsi fieri posset tentare rationem concordiæ ea lege, vt qui eam labefactaret, omnium esset iudicio intestabilis: hoc vastiori Launoiano animi sinu omnes complector; omnes veneror, nullum hæresis damno, aut per duellionis in leges patrias. Quamuis daremus Launoio aduersæ partis Theologos, se suosque interdum acerbiùs habuisse, propterea ne putat ex illâ præiudicatâ opinione grauari posse parricidiis ab insano perinde ac improbo, ac sacrilego meditatis & peractis, quæ nullo Authore sola cæcitas & rabies subiecerit?

Quis ferat ista imputari Bellarmino, quo nec doctiorē, nec sanctiorē nec ab his sceleribus abhorrentem magis, nostrum sæculum tulit, aut futura visura sunt? Illud disputandi genus & adeo horrenda alienis opinionibus im-

portandi mala, adeo ab omni humanitate alienum est, vt quicumque hæc audituri sunt, authorem huiusmodi calumniarum vix hominum numero sint habituri.

Non dubito quin ægerrimè ferat Launoius suas artes & fraudes à me occupatas; nam præscius, quas esset importaturus calumnias, quasi aliquot extraneorum laude videar legibus & dogmatibus patriis aduersas eorum opiniones comprobasse: Extruxi mihi præsidia, cum ab antiquis, tum à recentibus Galliæ scriptoribus florentissimis, ab Auito, Bernardo, Perronio, Coeffeteo, quibus addere poteram Duuallium & Ragotium à nemine quod sciam hactenus improbatum, quem etiam ore serenissimi & sanctæ ac felicis memoriæ Principis Armandi Borbonij laudatum memini ob summam hac in re cautelam & prudentiam, quibus omnibus à Launoio, vt arbitror, de subiectis quæstionibus alienis, profiteor me assentiri. Et si Launoius ex animo agnoscat se cum illis conuenire, Palinodiam ipse canam, & fatebor me temerè ex incomperta eius mente plura in ipsum scripsisse. Sed vix crediderim ea lege concordiam initurum, nec his Gallicanæ Ecclesiæ heroïbus accessurum, quia vbique contentiosum funem trahit; nec solum de Primatu Petri, sed etiam de controuersiis Augustini cum Pelagianis, de confessionis sacramento singulares nec admodum tutas opiniones sectatur; nec desinit dissentientes lacessere, iisque affectatis opinionibus gloriari se de tota Ecclesia benemeritum, sibique præ cæteris Theologi titulum deberi.

Quamuis immeritò daret pœnas si cum Hieronymo vapularet hoc nomine, quod sit Ciceronianus; re tamen vna Ciceronem facile vincit, nempe illa quam maxime capite 12. & 13. adhibet omnia ad suarum opinionum patrocinium aut gloriam referendi arte. Vti enim ille oratorum Princeps vix vllam causam agit etiam priuatam, & quamlibet minimam, quin persuasum velit iudicibus Reipublicæ saluti indiuiduam esse, eaque vna imperij gloriam contineri; ita Launoius Primatum Petro eiusque successoribus quasi titulum sine re ab ipso assertum nisi velut dogma fidei excipiamus & promissam ipsis summam authoritatem & perennitatem interprete Launoio figuris eleuemus, vt solent eterodoxi Eucha-

ristiæ institutionis verba interpolare, omnia susdeque euersa contendit & me quasi grassatorem in Christum, in Ecclesiam, in Patriam, omnia iura diuina & humana pessumdantem inclamat. Si eo genere disputandi oratoris aut Sophistæ laudem ambiat, maximam post hominum memoriam consecutum non diffitebor, si inconditis vociferationibus contineatur. At grauis & sinceri Theologi aut potius vnici, depulso D. Thoma nedum ab hoc supremo Theologi, sed etiã infimo gradu, & cũ scriptis vix Christiani nomine digno, quod videtur obtendere, nescio an etiam vllus eius amicorum & palpatorum sit illi assensurus. Alienissima est à rebus Theologicis hæc declamandi & conuitiandi ratio, nec congerenda aceruatim sunt testimonia Ecclesiarum, regnorum aut priuatorum hominum; sed sigillatim & accurate essent perpendenda. Et primum aperiendum esset quid ipse sentias, Launoi, quo velis iure, cuius te vindicem prædicas, Primatum stare, quò pertineat? Deinde inquirendum an ab eorum quos in testes & patronos asciscis, sensu propius aut longius absis quam ij quos lacessis. Sed ab ea methodo digna Theologo vbique & hic maxime recessisti; quia probe noueras, si hæc tria perspecta essent, quid ipse, quid alij, tum antiqui, tum recentes, quid etiam à te lacessiti aduersarij sentiant, quas in nos congeris censuras, in tuum caput recisuras. Ideo ad rem tuam maximè putasti pertinere tumultuarium illud omnia conuoluendo disputandi genus; occultato tuo sensu & aduersariorum falsato aut in maius aucto, ac testium & patronorum quos aduocas interpolato.

Illud tantum te monuerim, dum me velut grassatorem in res humanas & sacras inducis, ne ab ipso hominum genere propius absis. Grassatorum hæc vltima ratio & summa lex est, licere quidquid libet, sibi deberi omnia, & subinde posse innoxie rapere. Vnde si quid reliqui aliis faciant, & ablatis bonis illatisque vulneribus, miseram & inopem vitam relinquant, beneficiorum loco reponunt, quibus sibi mortales obnoxios potius quam infensos demereantur, non offendant. Ad illorum videris mihi opinionem quasi ad certam regulam rationes tuas, Launoi, componere. Et ne aliunde aut longius quam ex subiecta controuersia exemplum repetam aut

argumentum, Summos Pontifices & Diuum Thomam à te ad viatoris Hieracontini in Latronum manus prolapsi calamitatem redegisti, cum Pontificum authoritatem sublato omnis iuris diuini discrimine Curatis & sacerdotibus quibusque exæques, & Diuo Thomæ in summa id est operum præstantissimo, nihil relinquas Christiani. Eò tamen rerum & miseriarum à te præcipites datos gloriaris demeruisse immortali beneficio, & tibi se suaque omnia debere. Quid potest sæuitia grassatorum crudelius & iniquius excogitare aut exigere ab hominibus, quos tantum non enecarunt, quam vt de se optime meritos & quidquid superest illis boni prædicent se suis interfectoribus debere? Non est æquius & humanius quod à summis Pontificibus, à D Thoma eiusque discipulis velut tributum exigis, quasi illorum dignitati, huius, doctrinæ melius consulueris quam fuerit hactenus factum ab vllo Theologorum aut mortalium. Sed o te hominum fœlicissimum, qui ista tibi persuadere potuisti & aliis velis! Quo verò hæc pertineant malim Lector apud se perpendat quam à me audiat: quia non possem rei atrocitatem paribus verbis significare, quin Launoius exclamaret me calumniarum portenta sibi inferre. Vtinam mendacii possit me conuincere; æquo animo hanc notam ferrem, dum ipse elueret deleti Primatus & Doctrinæ Diui Thomæ ludibrio habitæ.

ARTICVLVS TERTIVS.

Alij duo Launoij lapsus cum depulsione nonnullorum quæ nobis objiciuntur.

NE videar oblitus illius ex Euangelio moniti, *qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem iaciat*, nec conueniat reum criminari alios, & interdum maioribus grauatum & implicitum, leuiora objicere, visum est paucis præcipuas Launoij in me expostulationes expendere; vt si quid ipse iuris habeat, vel in me aut alium quemlibet, vltrò agnoscamus: nec pœnam deprecer, aut veniam.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Expenduntur quæ objicit Launoius me contra Grammaticæ regulas, & altiorum scientiarum, aut contra æquitatem peccasse.

PRo summo, in omnes, tùm sacras, tùm humanas res principatus litterarij assumpto iure, & quasi pro tribunali sedens Launoius non solùm me omnium artium, & scientiarum rudem, quod æquo animo ferrem, sed sacrilegij in leges Diuinas, & perduellionis, in patrias reum pronunciat, & ne vlla sit spes veniæ, aut commiserationis, perinde leuia, ac grauia, & atrocia vrget: non condonat: vllius etiam vel minimi verbi vsum, si aliquantulum à receptis grammaticæ regulis videatur recedere. Quid de rebus facturum putas, adeò etiam de verbis sollicitum & durum? Ego quidem in scribendo tyro, cum vix à duobus annis mearum nugarum aliquid sim ausus edere; cum Launoius videatur inter nostri sæculi scriptores Decanus, cur non æquè ferarem me nouitium à veterano castigari?

Eorum, quæ ad grammaticæ subsellium pertinent, quinque visa sunt illi ferulâ, & reprehensione digna, primo Cacoethes per calographiam scriptus vnius litteræ transpositione; deinde traducendi verbum inter accusandi verba repositum, eorum regimine casus donatum. Possem hæc duo facile excusare, & primum reponere inter errata ex prælo; maxime, cum ipse rerum omnium fere rudis, sed præ cæteris exarandarum litterarum ignarus plura dictem quam scribam, potuisse illud mendum Amanuensi excidere, quod in prælum obrepserit. Sed quid opus pluribus? Si altera editio instituatur, promitto me correcturum, & hoc Launoij monito profuturum morbus, hoc vocabulo significatus forte illi congenitus notiorem fecit vocem, sicut & traducendi verbum, ex longo enim vsu huius verbi notius illi est, quàm mihi regimen & significatum.

Sed quod tertio loco ex mea oratione arguit; non ita

forte sequacem, & obtemperantem habebit: non ferunt vacuæ eius aures, à me dictum, *peccare contra legitimi Theologi Officium*: *quid sit legitimum Theologi Officium capio*, inquit, *quid vero sit legitimus Theologus non capio, sed Baro, qui, sublimioris est ingenij, bene capit, quod mihi hac in re sufficit.* Si cum proteruo, aut procaci res esset Launoio, reponeret legitimum Theologum eum dici, qui sit illi dissimillimus; quia licet se vnum prædicet, ex veris Theologiæ legibus disputantem, non facile illi assentient, etiam amicissimi, qui eius epistolis suum non audent suffragium addere; reposituri sine dubio si legitimi essent Theologi partus, nihil contra illud nomen, vel officium agentis. Cæterùm ego, qui sum obtusioris ingenij, vix capere possum à Theologo seiunctum officium illius, quia eo prætermisso, nullum Theologum dixerim. Is igitur apud me legitimi Theologi nomen sustinet, qui se ab officio nihil differre putet, eo sensu, quo ipsemet Doctor gentium Paulus ministerium apostolatus sibi indiuiduum, & vix à se ipso distinctum patitur, cum ait; *se non facere animam suam*, id est, *vitam preciosiorem se*; hoc est apostolatus ministerio: quare cum Theologus, nihil putet, aut velit se differre ab officio implendo, si illi nomen legitimi concedat, non capio, quâ ratione alteri neget. Sed hæc nimiam morositatem resipiunt.

Quartum carpit videtur magis reprehensioni opportunum; *verba sunt*, inquit, *hominis in transuersum acti. Quid enim hoc sibi vult Chrysostomo tribui consulta ad Bulgaros*? Iam monui interdum laborantes icterio, aut cerebri emoti homines ex morbo, aut vino, quos patiuntur affectus turbidos, iis quos prospiciunt, affingere. Quod *Consulta ad Bulgaros* imputet mihi, quasi homini in transuersum acto, sine dubio hominis est, non certo gradu; sed ex inscitia purioris linguæ Latinæ titubantis. Nomina *Consultoris*, aut *Consulti*, imperitorum vsu corrupta sunt; & ab antiquitatis vero sensu aliena; nam *Consultoris* nomine hodie veniunt, qui rogantibus consilia suggerunt; cum ex vera latinitate competat magis consilium quærentibus; vnde consulta verba dicuntur responsa ea, quæ maturo iudicio & prudenti reponuntur disposita iis, qui consilio egent: & cùm ad id genus verborum pertinerent respon-

ſtà Theophilacto, ſeu Authore, ſeu Breuiatore Chryſoſtomi ſcripta ad ſubiectos ſibi Bulgaros, non temerè, nec more *hominis* in tranſuerſum acti, à me dicta ſunt *Conſulta ad Bulgaros.*

Non eſt æquior, aut eruditior poſtrema, quæ ad Grammatices ſubſellium pertinet caſtigatio huius loquendi formulæ, *Launoium Latinam Mineruam non admodum excoluiſſe*; Cenſura Launoij *ſe minimè apud antiquos ſcriptores Mineruam Latinam aut Græcam* legiſſe, argumento eſt, non alienum eſſe à vero, hoc meum de ſe iudicium? Si apud antiquos melioris notæ authores eſſet perinde verſatus, ac me vbique hoſpitem notat, occurriſſet illi apud Martialem.

Si quis Cecropia madidus, latiaque Minerua artibus, & verâ ſimplicitate bonus. Si antequam molitus eſt, hoc ſuum immenſum Epiſtolarum opus, ad quintam iam partem prouectum, neque vt creditur, niſi cum vita aut cupiditate laceſſendi ſummi Pontificis deſiturum; legiſſet Eraſmum, de conſcribendis Epiſtolis, & quem ibi poſt Tullium miratur, & Tullij ſæculo non elinguem futurum pronunciat, politiſſimum Politianum, aliqua eius Epiſtolarum occurriſſet, quod numquam ait ſe legiſſe, apud antiquorum vllum, *dum gemini ſellis*: (ait ſciptor ille, cui ad venerationem defuit antiquitas non elegentia & meritum) *ſedere volo, vtraque excludor, fitque demum, vt dicam paucis, vt neque rethor ſim, nec philoſophus: tu ita vtrumque imples, vt vtrum magis, haud ſatis conſtet; qui & Græcam, & noſtram Mineruam ita pulchrè amplexaris, quaſi ciuis vtriuſque linguæ, vt quæ inſititia, quæ genuina non facilè diſcerni poſſit.*

Vix credo, Launoi, te has Politiani Epiſtolas, olim in Academia Pariſienſi, perinde ac Tullij explicatas commentariis Aſcenſij, & Franciſci Syluij nobilium Grammatices præceptorum, etiam illuſtratas, attigiſſe: quia aliquid inde non ſolum elegantiæ, ſed etiam humanitatis in tuas deriuaſſet, Sed Deum immortalem! Quam immane diſtant! De verborum delectu, abſit vt tibi litem moueam id conqueror, & expoſtulo, mutatas rerum vices, Grammaticum à grauitate & modeſtia Theologi numquam recedere, cum iis, ad quos ſcribit, laudibus & officiis certare, nec pati chartam vllius ne

tantum aut positiui iuris legum exactione & pœnis eximentes, telum vibras velut amento Regum exemplis in te intorquebo; & quæram an hæc, quam vrges membri vniuersalis Ecclesiæ, & partis toto minoris ratio, de corpore politico obtineat; si ita velis, ipse videris; an hoc impune sis laturus; si neges, causam discriminis à te efflagitabo: nam Caietani & Bellarmini argumentum præcipuum, duobus constat principiis quæ à te mallem rationum vi, quàm ferociâ verborum & censurarum labefactari: id enim Gersoni & Almaino permittunt; politicæ potestatis originem repetendam esse à comitiis generalibus, vnde Monarchica, aut Aristocratica, vel Democratica, aut cuiusvis formæ placuerit, gubernandi ratio existat, atque populorum capita, vel ciuilibus legibus subiiciantur, vel immunitate donentur.

His, de potestate ciuili pronunciatis, Almaino consentiunt nominati Theologi: sed hæc ad potestatem Ecclesiasticam trahenti totis viribus obsistunt. Tuum est, Launoi, qui omnia certis Theologiæ regulis metiris, demonstrationibus Euangelicis euertere, discrimina sacram inter & politicam potestatem, quæ subiicio, non vt propugnem, quia mallem hac re te victorem Caietani, quàm ab illo victum. Sed vt designem scopum, in quem collimandæ sint tuæ demonstrationes Euangelicæ: differre contendunt hi Theologi potestatem sacram à politica, primùm origine, deinde ex illâ deriuatione; fontem enim & plenitudinem totius sacræ potestatis, non à consensu hominum, non ab Ecclesiæ vllâ sibi congenitâ potestate; sed à Christo, pretio sanguinis, sibi populum & Ecclesiam emercante repetunt. Sed grauior est, de huius à Christo potestatis deriuatione, an primum in Ecclesiam, deinde in Petrum, & alios Apostolos ac Pastores, vel in Petrum defluxerit plenitudo, in alios, deriuanda, & partienda. Certum est sacræ potestatis amplitudinem his tribus contineri, nomine fundamenti, cui adstruatur Ecclesia, aduersus portas inferi semper inualitura, clauium permissâ administratione, & ouium vniuersim curâ concreditâ. Tria vero hæc, primum Petro promissa, & subinde collata in totius Ecclesiæ bonum redundatura; non tamen ab illâ depromenda,

putant

putant se hi Doctores euincere expressis Christi ad Petrum verbis, quorum obuia interpretatio, primo aspectus illis videtur oculos Lectoris in Petro defigere, vt vix aliò auerti possint. Quid enim inquiunt, sibi voluit Christus, eâ nedum accuratâ & sollicitâ, sed penè etiam anxiâ Petri designatione, tum Patris, tum proprio, tum nouo nomine, toties expresso; vt videatur Christus, in eo designando vix sibi potuisse satisfacere, & voluisse occupare quascumque interpretationes aliò, etiam in se ipsum detortas? Vnde inferunt, à Christo totius sacræ potestatis fonte inexhausto deriuatã, ad Ecclesiæ bonam portionem in Petrum, quem non potuit pluribus notis, aut expressius significare. Hoc cum argumento tibi, Launoi, eluctandum est, & vt tuis censuris, tuisque verbis æquitas constet, ita deiiciendum, vt omni nedum firmitate, sed etiam probabilitate detractâ, inuictis demonstrationibus euincas has Christi promissiones à Petro aliò reuocandas. Dum hoc telum trisulcum perfregeris, id à te obtinere vellem, vt æquior esses in eos qui tuis dictis & assertis nequeunt veluti indubitatis fidei dogmatibus mentem reluctantem subiicere: nisi enim id obsequij genus à nobis, pro tuo summo iure obtendas præstandum, vt mentem nostram in tuæ Theologiæ reuerentiam captiuemus; non potes tantâ verborum ferociâ, tantâ censurarum acerbitate in Caietanum, in Bellarminum agere, aut in me, quòd vtrumque tanquam fidei Catholicæ inuictum pugilem laudauerim.

At inquies, Summum Pontificem eximunt Ecclesiasticis legibus; nec eâ immunitate contenti, anteponunt Conciliis Generalibus, eaque prærogatiuâ aduersantur dogmatibus in Gallia receptis, imminent potestati Regiæ, malè consulunt illorum securitati, vt non potuerint à me laudari, quin in patrias leges grauissimè peccauerim; Launoij ingenium acre & igneum, nostro obtuso aut torpenti dissimilius est, quàm vt possimus vnâ disputandi ratione conuenire: ille turbinis instar, omnia concutit, omnia conuoluit; mihi si per ingenii tarditatem liceret, censerem præstare omnia potiùs accuratè distinguere, quàm permiscere, & instar fulminis obstetricante Dei manu deducti, subtilissimè etiam

opiniones concilıem, vel caueam, ne in vllum erroris, aut ſchiſmatis periculum prorumpant. Mentem meam apertiùs exemplo, quàm longa oratione aperiam: in ea, Ariſtotelem inter & Hypocratem graui diſſentione de vitæ, aut vitalium operationum origine, in cerebrum, à principe medicorum, in cor à Philoſophorum principe relatâ, ego ſemotis dubiis, id certum eligo, vitæ principium conſtare non poſſe, ſi cor à cerebro ſeiungatur. Cuinam harum partium primas debeamus; otioſi, aut curioſi diſputent: nos certa quærimus, & tuta.

Ita planè, de hac grauiſſima controuerſia, quo loco reſideat, aut à quo poſt Chriſtum repetenda ſit, ſuprema regendæ Eccleſiæ, & res Fidei certò definiendi poteſtas, quibuſdam Summo Pontifici, id iuris vindicantibus, quia illius loco eſt cui tria quibus totius Eccleſiæ adminiſtratio continetur, conceptis verbis, cum deſignatione anxiâ promiſſa, & collata ſunt, eóque ſenſu addicta, quo facultas videndi totius corporis oculo aſſeritur: aliis contra obnitentibus verba Chriſti, licet multis notis illigata Petro, eſſe laxanda, & protendenda in vniuerſam Eccleſiam, ſaltem in Conciliis congregatam, & in his reſidere, ac in alios deriuari, huius poteſtatis plenitudinem. Quid nos ad iſta? votis potius agimus, quam cenſuris: Concordes vellemus, & cum id vix ſperari poſſit, ſaluâ voluntatum concordiâ æquiores in ſe optamus eſſe, quam Launoium in ſingularum partium Theologos, etſi fieri poſſet tentare rationem concordiæ ea lege, vt qui eam labefactaret, omnium eſſet iudicio inteſtabilis: hoc vaſtiori Launoiano animi ſinu omnes complector; omnes veneror, nullum hæreſis damno, aut per duellionis in leges patrias. Quamuis daremus Launoio aduerſæ partis Theologos, ſe ſuoſque interdum acerbiùs habuiſſe, propterea ne putat ex illâ præiudicatâ opinione grauari poſſe parricidiis ab inſano perinde ac improbo, ac ſacrilego meditatis & peractis, quæ nullo Authore ſola cæcitas & rabies ſubiecerit?

Quis ferat iſta imputari Bellarmino, quo nec doctiorē, nec ſanctiorē nec ab his ſceleribus abhorrentem magis, noſtrum ſæculum tulit, aut futura viſura ſunt? Illud diſputandi genus & adeo horrenda alienis opinionibus im-

portandi mala, adeo ab omni humanitate alienum est, vt quicumque hæc audituri sunt, authorem huiusmodi calumniarum vix hominum numero sint habituri.

Non dubito quin ægerrimè ferat Launoius suas artes & fraudes à me occupatas; nam præscius, quas esset importaturus calumnias, quasi aliquot extraneorum laude videar legibus & dogmatibus patriis aduersas eorum opiniones comprobasse: Extruxi mihi præsidia, cum ab antiquis, tum à recentibus Galliæ scriptoribus florentissimis, ab Auito, Bernardo, Perronio, Coeffeteo, quibus addere poteram Duuallium & Ragotium à nemine quod sciam hactenus improbatum, quem etiam ore serenissimi & sanctæ ac felicis memoriæ Principis Armandi Borbonij laudatum memini ob summam hac in re cautelam & prudentiam, quibus omnibus à Launoio, vt arbitror, de subiectis quæstionibus alienis, profiteor me assentiri. Et si Launoius ex animo agnoscat se cum illis conuenire, Palinodiam ipse canam, & fatebor me temerè ex incomperta eius mente plura in ipsum scripsisse. Sed vix crediderim ea lege concordiam initurum, nec his Gallicanæ Ecclesiæ heroïbus accessurum, quia vbique contentiosum funem trahit; nec solum de Primatu Petri, sed etiam de controuersiis Augustini cum Pelagianis, de confessionis sacramento singulares nec admodum tutas opiniones sectatur; nec desinit dissentientes lacessere, iisque affectatis opinionibus gloriari se de tota Ecclesia benemeritum, sibique præ cæteris Theologi titulum deberi.

Quamuis immeritò daret pœnas si cum Hieronymo vapularet hoc nomine, quod sit Ciceronianus; re tamen vna Ciceronem facile vincit, nempe illa quam maxime capite 12. & 13. adhibet omnia ad suarum opinionum patrocinium aut gloriam referendi arte. Vti enim ille oratorum Princeps vix vllam causam agit etiam priuatam, & quamlibet minimam, quin persuasum velit iudicibus Reipublicæ saluti indiuiduam esse, eaque vna imperij gloriam contineri; ita Launoius Primatum Petro eiusque successoribus quasi titulum sine re ab ipso assertum nisi velut dogma fidei excipiamus & promissam ipsis summam authoritatem & perennitatem interprete Launoio figuris eleuemus, vt solent eterodoxi Eucha-

ristiæ institutionis verba interpolare, omnia susdeque euersa contendit & me quasi grassatorem in Christum, in Ecclesiam, in Patriam, omnia iura diuina & humana pessumdantem inclamat. Si eo genere disputandi oratoris aut Sophistæ laudem ambiat, maximam post hominum memoriam consecutum non diffitebor, si inconditis vociferationibus contineatur. At grauis & sinceri Theologi aut potius vnici, depulso D. Thoma nedum ab hoc supremo Theologi, sed etiã infimo gradu, & cũ scriptis vix Christiani nomine digno, quod videtur obtendere, nescio an etiam vllus eius amicorum & palpatorum sit illi assensurus. Alienissima est à rebus Theologicis hæc declamandi & conuitiandi ratio, nec congerenda aceruatim sunt testimonia Ecclesiarum, regnorum aut priuatorum hominum; sed sigillatim & accurate essent perpendenda. Et primum aperiendum esset quid ipse sentias, Launoi, quo velis iure, cuius te vindicem prædicas, Primatum stare, quò pertineat? Deinde inquirendum an ab eorum quos in testes & patronos asciscis, sensu propius aut longius absis quam ij quos lacessis. Sed ab ea methodo digna Theologo vbique & hic maxime recessisti; quia probe noueras, si hæc tria perspecta essent, quid ipse, quid alij, tum antiqui, tum recentes, quid etiam à te lacessiti aduersarij sentiant, quas in nos congeris censuras, in tuum caput recisuras. Ideo ad rem tuam maximè putasti pertinere tumultuarium illud omnia conuoluendo disputandi genus; occultato tuo sensu & aduersariorum falsato aut in maius aucto, ac testium & patronorum quos aduocas interpolato.

Illud tantum te monuerim, dum me velut grassatorem in res humanas & sacras inducis, ne ab ipso hominum genere propius absis. Grassatorum hæc vltima ratio & summa lex est, licere quidquid libet, sibi deberi omnia, & subinde posse innoxie rapere. Vnde si quid reliqui aliis faciant, & ablatis bonis illatisque vulneribus, miseram & inopem vitam relinquant, beneficiorum loco reponunt, quibus sibi mortales obnoxios potius quam infensos demereantur, non offendant. Ad illorum videris mihi opinionem quasi ad certam regulam rationes tuas, Launoi, componere. Et ne aliunde aut longius quam ex subiecta controuersia exemplum repetam aut

argumentum, Summos Pontifices & Diuum Thomam à te ad viatoris Hieracontini in Latronum manus prolapsi calamitatem redegisti, cum Pontificum authoritatem sublato omnis iuris diuini discrimine Curatis & sacerdotibus quibusque exæques, & Diuo Thomæ in summa id est operum præstantissimo, nihil relinquas Christiani. Eò tamen rerum & miseriarum à te præcipites datos gloriaris demeruisse immortali beneficio, & tibi se suaque omnia debere. Quid potest sæuitia grassatorum crudelius & iniquius excogitare aut exigere ab hominibus, quos tantum non enecarunt, quam vt de se optime meritos & quidquid superest illis boni prædicent se suis interfectoribus debere? Non est æquius & humanius quod à summis Pontificibus, à D Thoma eiusque discipulis velut tributum exigis, quasi illorum dignitati, huius, doctrinæ melius consulueris quam fuerit hactenus factum ab vllo Theologorum aut mortalium. Sed o te hominum fœlicissimum, qui ista tibi persuadere potuisti & aliis velis! Quo verò hæc pertineant malim Lector apud se perpendat quam à me audiat: quia non possem rei atrocitatem paribus verbis significare, quin Launoius exclamaret me calumniarum portenta sibi inferre. Vtinam mendacii possit me conuincere; æquo animo hanc notam ferrem, dum ipse elueret deleti Primatus & Doctrinæ Diui Thomæ ludibrio habitæ.

ARTICVLVS TERTIVS.

Alij duo Launoij lapsus cum depulsione nonnullorum quæ nobis objiciuntur.

NE videar oblitus illius ex Euangelio moniti, *qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem iaciat*, nec conueniat reum criminari alios, & interdum maioribus grauatum & implicitum, leuiora objicere, visum est paucis præcipuas Launoij in me expostulationes expendere; vt si quid ipse iuris habeat, vel in me aut alium quemlibet, vltrò agnoscamus: nec pœnam deprecer, aut veniam.

PARAGRAPHVS PRIMVS.

Expenduntur quæ objicit Launoius me contra Grammaticæ regulas, & altiorum scientiarum, aut contra æquitatem peccasse.

PRo summo, in omnes, tùm sacras, tùm humanas res principatus litterarij assumpto iure, & quasi pro tribunali sedens Launoius non solùm me omnium artium, & scientiarum rudem, quod æquo animo ferrem, sed sacrilegij in leges Diuinas, & perduellionis, in patrias reum pronunciat, & ne vlla sit spes veniæ, aut commiserationis, perinde leuia, ac grauia, & atrocia vrget: non condonat: vllius etiam vel minimi verbi vsum, si aliquantulum à receptis grammaticæ regulis videatur recedere. Quid de rebus facturum putas, adeò etiam de verbis sollicitum & durum? Ego quidem in scribendo tyro, cum vix à duobus annis mearum nugarum aliquid sim ausus edere; cum Launoius videatur inter nostri sæculi scriptores Decanus, cur non æquè ferrem me nouitium à veterano castigari?

Eorum, quæ ad grammaticæ subsellium pertinent, quinque visa sunt illi ferulâ, & reprehensione digna, primo Cacoethes per calographiam scriptus vnius litteræ transpositione; deinde traducendi verbum inter accusandi verba repositum, eorum regimine casus donatum. Possem hæc duo facile excusare, & primum reponere inter errata ex prælo; maxime, cum ipse rerum omnium fere rudis, sed præ cæteris exarandarum litterarum ignarus plura dictem quam scribam, potuisse illud mendum Amanuensi excidere, quod in prælum obrepserit. Sed quid opus pluribus? Si altera editio instituatur, promitto me correcturum, & hoc Launoij monito profuturum morbus, hoc vocabulo significatus forte illi congenitus notiorem fecit vocem, sicut & traducendi verbum, ex longo enim vsu huius verbi notius illi est, quàm mihi regimen & significatum.

Sed quod tertio loco ex mea oratione arguit; non ita

forte sequacem, & obtemperantem habebit: non ferunt vacuæ eius aures, à me dictum, *peccare contra legitimi Theologi Officium*: *quid sit legitimum Theologi Officium capio*, inquit, *quid vero sit legitimus Theologus non capio, sed Baro, qui, sublimioris est ingenij, bene capit, quod mihi hac in re sufficit.* Si cum proteruo, aut procaci res esset Launoio, reponeret legitimum Theologum eum dici, qui sit illi dissimillimus; quia licet se vnum prædicet, ex veris Theologiæ legibus disputantem, non facile illi assentient, etiam amicissimi, qui eius epistolis suum non audent suffragium addere; reposituri sine dubio si legitimi essent Theologi partus, nihil contra illud nomen, vel officium agentis. Cæterùm ego, qui sum obtusioris ingenij, vix capere possum à Theologo seiunctum officium illius, quia eo prætermisso, nullum Theologum dixerim. Is igitur apud me legitimi Theologi nomen sustinet, qui se ab officio nihil differre putet, eo sensu, quo ipsemet Doctor gentium Paulus ministerium apostolatus sibi indiuiduum, & vix à se ipso distinctum patitur, cum ait; *se non facere animam suam*, id est, *vitam preciosiorem se*; hoc est apostolatus ministerio: quare cum Theologus, nihil putet, aut velit te differre ab officio implendo, si illi nomen legitimi concedat, non capio, quâ ratione alteri neget. Sed hæc nimiam morositatem resipiunt.

Quartum carpit videtur magis reprehensioni opportunum; *verba sunt*, inquit, *hominis in transuersum acti. Quid enim hoc sibi vult Chrysostomo tribui consulta ad Bulgaros?* Iam monui interdum laborantes icterio, aut cerebri emoti homines ex morbo, aut vino, quos patiuntur affectus turbidos, iis quos prospiciunt, affingere. Quod *Consulta ad Bulgaros* imputet mihi, quasi homini in transuersum acto, sine dubio hominis est, non certo gradu; sed ex inscitia purioris linguæ Latinæ titubantis, Nomina *Consultoris*, aut *Consulti*, imperitorum vsu corrupta sunt; & ab antiquitatis vero sensu aliena; nam *Consultoris* nomine hodie veniunt, qui rogantibus consilia suggerunt; cum ex vera latinitate competat magis consilium quærentibus; vnde consulta verba dicuntur responsa ea, quæ maturo iudicio & prudenti reponuntur disposita iis, qui consilio egent: & cùm ad id genus verborum pertinerent respon-

ſta Theophilacto, ſeu Authore, ſeu Breuiatore Chryſoſtomi ſcripta ad ſubiectos ſibi Bulgaros, non temerè, nec more *hominis* in tranſuerſum acti, à me dicta ſunt *Conſulta ad Bulgaros*.

Non eſt æquior, aut eruditior poſtrema, quæ ad Grammatices ſubſellium pertinet caſtigatio huius loquendi formulæ, *Launoium Latinam Mineruam non admodum excoluiſſe*; Cenſura Launoij *ſe minimè apud antiquos ſcriptores Mineruam Latinam aut Græcam* legiſſe, argumento eſt, non alienum eſſe à vero, hoc meum de ſe iudicium? Si apud antiquos melioris notæ authores eſſet perinde verſatus, ac me vbique hoſpitem notat, occurriſſet illi apud Martialem.

Si quis Cecropia madidus, latiaque Mineruæ artibus, & verâ ſimplicitate bonus. Si antequam molitus eſt, hoc ſuum immenſum Epiſtolarum opus, ad quintam iam partem prouectum, neque vt creditur, niſi cum vita aut cupiditate laceſſendi ſummi Pontificis deſiturum; legiſſet Eraſmum, de conſcribendis Epiſtolis, & quem ibi poſt Tullium miratur, & Tullij ſæculo non elinguem futurum pronunciat, politiſſimum Politianum, aliqua eius Epiſtolarum occurriſſet, quod numquam ait ſe legiſſe, apud antiquorum vllum, *dum gemini ſellis: (* ait ſciptor ille, cui ad venerationem defuit antiquitas non elegentia & meritum) *ſedere volo, vtraque excludor, fitque demum, vt dicam paucis, vt neque rethor ſim, nec philoſophus: tu ita vtrumque imples, vt vtrum magis, haud ſatis conſtet; qui & Græcam, & noſtram Mineruam ita pulchrè amplexaris, quaſi ciuis vtriuſque linguæ, vt quæ inſititia, quæ genuina non facilè diſcerni poſſit.*

Vix credo, Launoi, te has Politiani Epiſtolas, olim in Academia Pariſienſi, perinde ac Tullij explicatas commentariis Aſcenſij, & Franciſci Syluij nobilium Grammatices præceptorum, etiam illuſtratas, attigiſſe: quia aliquid inde non ſolum elegantiæ, ſed etiam humanitatis in tuas deriuaſſet. Sed Deum immortalem! Quam immane diſtant! De verborum delectu, abſit vt tibi litem moueam id conqueror, & expoſtulo, mutatas rerum vices, Grammaticum à grauitate & modeſtia Theologi numquam recedere, cum iis, ad quos ſcribit, laudibus & officiis certare, nec pati chartam vllius ne

dicam iniqua, ſed etiam acriori reprehenſione maculari. At quid de tuis Epiſtolis dicam, ſtilo ferreo exaratis, & illius Grammatici ingenio, qui ſe mundi crepitaculum, ad omnium terrorem aut ſtuporem venditabat? vtinam ſcripta Theologorum accederent ad Grammaticorum modeſtiam, & grauitatem, vt ereptas nobis dotes in illorum libris, & Epiſtolis neceſſe ſit quærere, quia in noſtris, heu ſæculi dedecus! deſiderantur.

Quando quidem de nominibus & formulis loquendi, quæ ad Grammaticæ ſubſellium pertinent, hactenus egimus: Ad hunc locum reuoco immutatum à Launoio meũ, vti olim, Ioannis Baptiſtæ Tiers nomen; iſtud quidem Tirſum, me vero Baronem placuit appellare. Equidem prior multis argumentis, ex penitiore grammatica repetitis ſuum nomenclatorem caſtigat, & euincit maiore ipſius inſcitiâ, quam ſui injuriâ nomen ſuum corrupiſſe.

Quod ad me attinet: non ſum adeò in iſtis verſatus, vt litem mouere poſſim aduerſario: vnum dicam me agnominis delectu Annalium Eccleſiaſticorum parentem ſecutum fuiſſe. Is refert in quibuſdam antiquis tabulis, quod extabat maiorum ſuorum, lectum agnomen *de Barono*, ad purioris Latinitatis regulas reuocatum in Baronium mutaſſe, quem viſum fuit ſaltem quoad nomen, imitari, cum ſit vtriuſque vnum; quod à cæteris eius dotibus immanè diſtem. Verum Launoio aliter viſum, vt nihil mihi, nequidem nomen integrum reliqui faceret. Cur ita? An vetuſtatis ſtudio, quod Lipſius in Paulo Æmilio à ſe ſupra omnium hiſtoricorum noſtræ ætatis ad antiquorum gloriam prouecto, non excuſat affectatum, *in nominibus hominum, locorum, vrbium immutandis, & in veterem formam redigendis: ſæpe eruditè, interdum vane*: ſed, vt ipſe iudicat Lipſius, ſemper indecore. Quare huius immutationis nominum audaciam non condonaret Launoio Lipſius, etiam ex affectata vetuſtate; quod eruditionis genus non admodum curat aut excoluit Launoius: id probabilius crediderim, hac audaci mutatione protoparentis rebus nomina imponentis ius ſibi arrogaſſe, ne quicquam, ne quidem nomen, niſi eius arbitrio collatum aut immutatum habeamus. Quod imperij genus Reges in populos

etiam armis subactos non vsurpant; quia illis saltem sublato rerum dominio liberum relinquunt nominum delectum; quem cum nobis Launoius eripiat, quidni dicas maiorem in nos regiâ in subditos potestatem ambire?

Iis veluti castigationibus ex grammatica, grauioribus proludit Launoius, quarum plurimas ad examen vocaui: occurrit hæc, ad Epistolæ finem, Theodoricum gente Gothum Italiæ dominantem à me per summam iniuriam Tyrannum & Arrianum appellari, cum Synodus eius imperio Romæ habita, titulis *Regis piissimi & clementissimi ac serenissimi* illum dignetur, & donet; & Baronius, quamuis Arrianum laudet, quod Catholicos omni genere officiorum sit prosecutus. Non dubito quin hæc Theodorici defensione præiuerit Socinianis, imposterum causaturis negatum Christum patri consubstantialem nullius posse erroris accusari, quòd Synodus Romana, non dubitarit, Theodoricum ita sentientem quasi Regem piissimum compellare: sed multò peius, hac contra me expostulatione rebus politicis, & Regiæ dignitati, ac maiestati, quàm fidei consulit.

Legeram aliàs apud Patrem Caussinum Boethij historiâ ab illo eleganter scriptâ Theodoricum à gente Gottorum illegitimo coniugio natum, ob egregiam formam, dotesque præstantissimas Zenoni Imperatori charissimum, ab illo consulatu donatum, & contra Herulos cum ingenti exercitu Legatum Imperatoris missum, multisque secundis præliis Herulorum Regem Odoacrem victum, fractum, & obsidione Rauennensi trium annorum fatigatum, fraude ad epulas inuitatum obtruncasse; Atque his victoriis sibi parasse regnum totius Italiæ. Si Launoius contendat eas ditiones bonis artibus Theodoricum sibi subiecisse, & Regis magis, quàm Tyranni nomen inde mereri; omnibus in Regem rebellibus si adsit temeritas, & rebellionem fœlicitas sequatur, spondet, non solum impunitatem, sed etiam summam laudem & gloriam qualem consecutum contendit Theodoricum, Zenonis & Anastasii Imperatorum, Ducem & Legatum, qui cum hoc nomine reportatas à se victorias in Imperatorem referendas, in suum decus & commodum sibi vindicarit, quæ tandem futura est Tyrannis, si id genus dominationis legitimæ

dignitatis nomen Launoio iudice ſortiatur ? Quotquot Regi Chriſtianiſſimo militabunt Duces, eiuſque armis ciuitates expugnabunt, aut prouincias, nouerint omni rebellionis aut tyrannidis vitio carituros; ſi impune poſſint domita loca ſuæ addicere poteſtati, etiam cum Regis titulo. Hæc ſunt, Launoi, tuæ Cenſuræ, fundamenta, aut Corollaria; ſed dum auidè calumnias expetis, quibus me pene proditæ reum agas Regiæ poteſtatis, & dignitatis, incautus & imprudens omnibus, qui Regis ſtipendio viuunt & militant arma rebellionis miniſtras, & ſuggeris, conſilia non ſana, dominandi cauſa; ius quodlibet violandum, & ſi impunitas adſit non defuturum iuſtæ dominationis, etiam Regiæ, nomen & titulum.

PARAGRAPHVS SECVNDVS.

Alterum genus exerrationum Launoij, à Catholici cognomine quarum incuſatur ex capite decimo-ſeptimo.

QVÆ hactenus ſeu laceſſendo, ſeu depellendo Aduerſario late proſecutus ſum, licet multa ex his Catholici & Theologi plurimùm officiant nominibus, tamen apertiùs videntur hominis officia prætergredi, quia hæc ſumma eſt lex rationis, quâ vt homines regimur, ne à nobis diſſentiamus, & pugnantibus implicemur: quod Launoium, non admodum cauiſſe, certiſſimis exemplis & argumentis demonſtratum puto: nunc, vno aut altero exemplo euincam, non magis Catholici, quam hominis rationem habuiſſe.

Primâ ſcriptione accuſâuerã grauis plagii, quo Epiſtolæ Pii II. ad Carolum VII. Regem Galliæ corruperat, hæc verba *vnum à te petimus, chariſſime fili, vt ſedis Apoſtolicæ detractoribus ſemper non credas, multa illorum paſſionibus tribuas.* Fatetur antiqua exemplaria, ita habuiſſe *detractoribus,* ſed ſibi placuiſſe *doctoribus*, & viſam ſibi magis ad mentem authoris accedere editio nem, quam ſequitur Baſilienſem, quæ ex officina Henrici Petrina prodierat,

curasse, conferre cum editionibus primis, quæ habent detractoribus, & sibi magis probari nomen Doctoribus.

Cur ita? Quia sic visum est hæreticis Basileensibus, primum Henrico Petro Bibliopolæ, & librorum etiam scriptori: qui inchoatam à Paulo Æmilio historiam rerum Gallicarum, ab Arnaldo Ferronio exceptam, & vsque ad Henricum II. deductam, Henricus Petrus, quamuis dispari duobus stylo, ad suum vsque tempus prosecutus est. Deinde hæc interpolatio probatur Marci Hoperi testimonio, cuius, inquit Launoius, inscriptioni fidem, *facit certissimam præfatio*, *enumeratis* sigillatim Pij libris, & adiuncto Gregalium id est Zuinglij, & Oecolampadij discipulorum, *ex quibus omnibus luculenter*, ait Launoius, *apparere, operum Pij secundi editionem*, (licet Hæreticorum manibus confectam) *quâ vsus sit, cæterarum omnium, quæ præcesserant emendatißimam esse: vnius verò instar esse Editiones cæteras*, quæ ex Catholicorum officinâ prodierant; *quia prima sunt concordes.* Quis ista crederet potuisse excidere Theologo Catholico, vt hæreticorum vadem se præbeat, eorum prælo, & officinis fidem incorruptam præstet, Catholicorum traducat, quasi falsam & fallacem?

An non meminit præcepti Apostolici *hæreticum post vnam, aut alteram admonitionem deuita?* Eorumq; commercium peius angue & peste, odio habendum & fugiendum? An non legit apud Cardinalem Perronium, dum Gelasij, Bertrandi, & Paschasij libros expendit, obseruatum hos Authores horribilibus falsationibus ab hæreticis Lutheranis, & Basileensibus corruptissimos prodiisse, vt ad minùs suspecta; aut non omninò certa haberet, quæ ab huiusmodi interpolatoribus non minùs humanæ, quàm diuinæ fidei infestis ederentur?

Sed nihil ista moratur Launoius, acrioris & certioris, quàm Perronius criterij homo; nihil timet, nec aliis timendum iubet, à consortio hæreticorum. Apostolorum donatus est virtute, *si quid mortiferum biberit*, Launoium hæreticorum, *nihil ei nocebit.* Marsorum congenitam habet vim, quâ impune cum serpentibus ludat. Rinocerotis dote pollet, quâ venenosos fontes suo iudicio, velut iniecto cornu, purget: nihil noxium habet quidquid Doctoribus sedis Apostolicæ omnem de-

trahit fidem, ab illis, non ab eterodoxis cauendum monet: Ideo alio loco in gratiam hæreticorum pugnauit, ab iis ſicuti baptiſmum, ſicuti regulas Thyconij; ita etiam, hoc Pij II, effatum excipiendum, ne Doctoribus ſedis Apoſtolicæ credatur, multa eorum paſſionibus tribuenda eſſe. Deum immortalem! An non miraris, Lector, æquitatem hominis, vna ſummi Pontificis auctâ vel imminutâ poteſtate omnia metientis! Hæretici Baſileenſes illi Sancti ſunt, quod ſubiecerint locum traducendi Doctores Catholicos, quaſi ſedis Apoſtolicæ palpatores, licet quoad cætera videatur ab eorum dogmatibus abhorrere. Sed horum omnium gratiam & veniam meruerunt, vna vocula, *Doctoribus*, ſuffecta alteri, *detractoribus*: Bellarminus verò, licet quoad cætera de totâ Religione optimè meritus, illi inteſtabilis eſt, ob pontificiam authoritatem contra ſuum ſenſum in maius: auctam & quod, iſto dogmate prætermiſſo, virum vocauerim, *inuictum fidei pugilem*; *mihi carceres & tortores minatur*; quis huius adeo præpoſteri iudicii rationem capiat? Ego ſanè ſic comparatus ſum, & omnes bonos mecum ita putem; ſi quid Catholiciſſimis ſcriptoribus allubeat, à quo diſſentiam, me huius priuati diſſidii causâ, nolle cæteris illorum ingentibus meritis, quidquam detrahi; quia, ſi eorum ſingulares duas, aut tres opiniones appendas, inuenies trutinam, virtutum ponderibus ab alterâ parte depreſſam; hæreticis vero, licet alicuius rei, bene aut geſtæ aut ſcriptæ, ſi quæ illis excidat, laude nolim fraudare; non tamen errorum propè infinitorum inde puto eos notam redimere, aut condonandam illis eſſe veniam.

Et ne videar adeo iniquum Launoii iudiciũ ſolis verbis caſtigare; exemplum addam, quod ipſemet ſuppeditat. Quamuis Bellarminus poſterioribus editionibus, fortè præter eius mentem correctis (nam de primis, & de iis, quæ Louanii docuerat ſecus omninò mihi conſtat ſenſiſſe) licet, inquam, doctrinæ de gratiâ efficaci ſcholæ noſtræ non admodùm videatur æquus, non tamen propterea, me vnquam pœnitebit, tituli pugilis Fidei Catholicæ inuicti, quia non ſunt noſtra iudicia, vel aliorum merita, ex propriis commodis, aut priuatis diſſidiis metienda. Ex charitate enim, *qua non*

sua quærit, monet Augustinus, *communia propriis, non propria communibus esse anteponenda.* Et cum videam Bellarminum, ob eximiam sanctitatem & singularem doctrinam non solum bonis omnibus amori & venerationi, sed etiam hæreticis odio haberi, & totam eorum factionem, suis illum vnum telis impetere, nec quamlibet liuor & odium reluctetur, hanc illi posse laudem negare, *si pergama*, dextra, id est, Res Catholicorum, *deffendi possent, dextra hac deffensa fuissent.*

De te verò, Launoi, doleo mihi apud heterodoxos (sicut apud sanctos Patres improperas non omninò hospiti) quid simile de te testari non posse, quod de Bellarmino dictum, sibi Hieronymus assumit, & in Augustinum transfert; non solum ore omnium Catholicorum laudari, sed, quod præclarius censet, ab hæreticis odio haberi, & calumniis discerpi: ne quid in te simile hæretici molirentur, tu diligenter cauisti multis nominibus, quæ nihil attinet referre; quia multa, etiam hac Epistolâ, imo hoc capite subiecisti asserta eorum prælo & officinis, fide minime suspecta, ac pene incorrupta, & Bellarmino, quem veluti flagellum Dei, quo verberant, execrantur, castigato ob vnum aut alterum, quo à te dissidet, & aliis per summam calumniam congestis quibus putas tibi licere acerbiùs Bellarminum castigare, quàm hactenus legerim Caluinum, aut vllum hæreticorum te excepisse. Hæc sane non admodum resipiunt hominis Catholici æquitatem,

Sed vt ad aliam eiusdem capitis partem accedam, eâ crudelissime vexas locum Epistolæ Pij, textu quasi torturâ luxato, vt aliquam Basileensi interpolationi fidem facias. Conquereris tuas Epistolas vix decima parte relata; à me refutatas, cum tuorum argumentorum noxâ, quorum vim putas, hoc silentio oppressam, cum solutionibus eleuari posse diffiderem. Sed planè falleris mihique falsò imponis, me tuorum argumentorum impetum timere: subticeo interdum, quia reuera nulla sunt; vel, si quæ illis insit vis, paucis perstringo, prolixitatis vitandæ causâ: id experiar refutatione illius anxij & infœlicissimi examinis verborum Pij secundi, quod in id tandem resoluitur, vt credas, Doctorum loco detractorum nomen apponendum, *ne quis sciens &*

prudens Pontifici sententiosum & argutum dicendi & scribendi genus sortito, propositionem tribuat, quæ sensum incongruentem importet, nempe detractoribus aliquãdo credi posse, si detractoribus semper non credatur.

Nam vt omitttam detractores interdum falsis vera miscere, vt non sit in totum illis fides abroganda, & posse etiam aliquid illis excidere, non ex prauo affectu; quid proficis, mi Launoi, illâ tam sollicitâ excusatione Basileensium? Innumera Scripturæ sacræ documenta, ne dum inutilia, sed ridicula etiam euadent; quale ex infinitis est istud Ecclesiastici *ab inimicis tuis separare, & a b nmicis tuis attende*: & item illud *non credas inimico tuo tuo in æternum: sicut enim æramentum, æruginat nequitia illius & si humiliatus vadat curuus, adijce animum tuum, & custodi te ab illo*. Nam cum Launoio reponam, frustrà esse huiusmodi consilia; quis enim nesciat inimicis etiam iurantibus sicuti detractoribus nullam habendam fidem? Quid vis omnibus concionatoribus os occludere, ne imposterum de detractorum contagio, & de nullâ illis fide habenda vsquam ad populum differant, quia superfluum fuerit, id commendate, vti credit Launoius, detractoris verbo Epistolæ Pij inserto sententiosum & argutum dicendi & scribendi genus desinere *in sensum incongruentem*.

Sed vnum addis, quod *apud cordatos & litterate peritos* lectores omnem tibi fidem in æternum abrogabit. Quæris quid profuisset tibi Epistolam Pij corrumpere, vel interpolare: & deinde excurris in suspiciones à te amoliendas, & mihi impingendas quasi calumniandi te auidissimo; credis ne nos adeò stolidos esse, quin non dicam sensus intimos, sed quæ in omninm oculos incurrunt percipiamus? putasne ingens compendium, quod inde captas nos clam esse? Nempe vt Pio II. teste, & authore, possis sedis Apostolicæ Doctores tanquam palpatores curiæ adulatricis traducere. Et post ista audes inquirere, quid profuturum esset tibi epistolam Pij corrumpere & interpolare? Quid? Vnum tibi orbis imperio carius, testimonio Pij comprobatam, in Baronium, Caietanum, Bellarminum, aliosque adulationis calumniam. Hæc sine dubio, ne quid grauius dicam, toto hoc, Paragrapho dicta paruum Catholici

personæ

personæ conueniunt, nec Theologi dignitatem reuerentiùs habet vt Paragrapho sequenti demonstrabo.

Neque enim mei consilij est hic diutiùs hærere, aut longius inquirere quæ ista & quæ aliis controuersiis Theologicis à te scripta aut dicta minus huic omnium Christianorum agnomini consentiunt. Id enim præ te fers, Augustinum controuersiis de Prædestinatione & auxiliis gratiæ contra Pelagianos à perpetua traditione Ecclesiæ longissime abductum fuisse, neque Thomistarum, aut Iansenistarum, aut alterius scholæ Theologorum vllos attigisse & fuisse consecutos, tibi vni perspicuam. Ita fere de aliis fidei capitibus à cæteris diuersus abis: Nec ad hoc mihi opus est aliorum testimoniis, quia memini eorum quæ ex tuo ore excepi; nam cum tecum familiariter colloquerer & D. Thomæ doctrinam ab ea dote commendarem, quam fusius prosequor huius Apologiæ libro 1. sectione 1. articulo 2. quod tota sit à traditione Ecclesiæ hausta; tu contra more tuo intercessisti, neque enim æquis auribus quod ad summorum virorum laudem pertinet audire potes: & exemplum addidisti, traditionis Ecclesiæ ignarum, aut ab illa alienum inde D. Thomam probabas, quod opinaretur pœnitentem, confessum non formula deprecatoria absoluendum sed sententia more iudiciorum. Et cum apud omnes Catholicos vsu recepta sit absolutio instar iudicii non precationis concepta, si apud te nedum D. Thomas deceptus sit, sed totam Ecclesiam secum in errorem abripuerit te iudice, quid inde consequatur malim à prudente Catholico Lectore æstimari, quam à me dici, ne conqueratur Launoius sibi à me portenta calumniarum inferri & vix sibi Catholici nomen, sicut nec ipse Christiani, Diui Thomæ libris, relinquere.

PARAGRAPHVS VLTIMVS.

Quæ contra officium Theologi peccauit Launoius, vnde concluditur imposterum cum ipso votis, & silentio agendum.

CRedideram me hac extemporanea & duabus septimanis festinatâ exercitatione, à confutatione in qua totus eram, Caluinistæ aduersus sanctissimum sacramentum deterrimo scripto grassantis, longius fore adducendum. Sed plane mea me opinio fefellit: nam præter expectationem in idem prorsus, licet paululùm argumento dissimile disputandi genus delapsus sum.

Licet enim res, de quibus agitur differăt, vtriusq; tamen aduersariorum artes in Scriptura interpretanda aut potiùs corrumpenda, in idem omnino recidunt. Illud vtrobique in controuersiam vertitur, an sensu ad litteram, an figurato & metaphorico excipienda sint verba, *hoc est Corpus meum*: id ipsum cum Launoio disputandum occurrit, an item hæc Principi Apostolorum dicta, *tu es Petrus, pasce oues meas: oraui pro te Petre*, sint illi ad litteram vindicanda, quasi fundamento cui adstruenda sit Ecclesia aduersus portas inferi inualitura: an hæc ad Ecclesiam vniuersim pertineant, cuius tantùm figuram gesserit Petrus. Hoc postremum contendit Launoius, & perinde figuras admouet his verbis, vti Sacramentarii institutioni Eucharistiæ, Petrum Canalem vult esse, non Concham fontanam potestatis Ecclesiasticæ, eius partem vix modicam seruauerit; plenitudo in plures partienda penes Concilia generalia, etiam à capite seiuncta resideat. Et cum singula Scripturæ verba & loca multiplici abundent sensu, vno quidē ad litteræ veritatem, aliis vel ad mores instituendos, vel ad reseranda analogiis & anagogicis explicationibus mysteria: & cum in his litterali verborum interpretationi consuluisset Christus, sollicitâ illâ ad Petrum prope infinitis vinculis alligatione; iis veluti dissolutis, Launoius in figuras omnia resoluit, & quidquid sancti Patres, in ea tria ex Euangelio loca, quæ vnum spectant Petrum, scripse-

runt illæso sensu litterali, ad mores, ad sensus allegoricos, & anagogicos; quibus hic præ cæteris, sicut de Sacramento Eucharistiæ indulget, & exuberat Augustinus, hæc omnia accurate collegit, quæ iubet nos, quasi legitimum & vnicum textus sensum habere.

Atque hac congerie &, vt ipsius verbis loquar farragine locorum, tantum sibi in rebus Theologicis tribuit, vt se quasi Theologiæ vindicem vbique prædicet, & omnibus imponat, non sibi respondendi vices, sed parendi necessitatem: Si qui ab ipso dissentiant, censuris & calumniis obruit. Omnium nouissima, quam millies obtrudit, est; *me ex sanctis Patribus librorum titulos legisse tantum, nec vsquam eos inuisisse; quin etiam si per loca, vbi habitant transire contingit, me oculos statim auertere, nè introspiciam, & ne si sederent in porta, vt magni veri diribitores salutet, vel bascio le mani a vostre Seigneurie, dicere cogerer, demisso, vt par est, in terram capite, & reiecto in humeros cucullo: vsque eo progreditur hominis ciuilitas.* Sed excipitur scurrilitate Theologo indigniore & refellitur scriptis nostris, maxime tertia parte, vbi ex sensu sanctorum Patrum, de libertate humanâ, de scientiâ, & gratia diuina accuratius forte à nobis disputatum est, quàm iis quinque partibus à Launoio de Pontificatu Romano: Neque enim numero & congerie locorum ex sanctis Patribus; sed delectu, & examine accuratiori metienda est cuiusque peritia.

Sed leuior est hæc Launoij in me aliosque ab ipso dissentientes incusatio scurrilis; neq; enim in nos disputat, ex Theologiæ principiis, & regulis, sed, quasi in patrias leges contumaces, quasi in Regiam maiestatem perduelles, carceribus, & suppliciis, vel exorcismis, quasi cum energumenis agendum inclamat: hac ergo apertâ, & detectâ fraude, & disputationum Theologicarum in conuitia, in publicas accusationes mutatarum corruptela; ab his mihi imposterum abstinendum esse, boni consulet æquus Lector; cùm mei & Launoii, tum etiam ipsius Theologiæ, Ecclesiæ, & Galliæ causâ; vbi paucis mei consilij rationes aperuero. Equidem quod ad me attinet, ex certis Regulis meæ salutis causa mihi silentium indico. Sapientissimorum Theologorum vna

mens est, vsuras in totum damnandas, & præter indubitatam & annexam mutuo datis culpam, eâ etiam mutuo petitas, non carere, nisi rei familiaris inopiâ, ad id subsidij quærendum adigamur, ac proinde mere voluntarias vtrinque peccato imputari. Ad id genus malorum disputationem cum Launoio susceptam reuoco: excusare primam & alteram responsionem potuit vindicatio Diui Thomæ, Sedis Apostolicæ, & eorum qui illius dignitati consulunt, inter palpatores adulatricis Curiæ à Launoio repositorũ. Sed vbi semel & iterum, me eosque omnes à calumniis adulationis, violatorum Ecclesiæ Gallicanæ, aut Regiæ dignitatis iurium, validè asserui, & respondendi sublata est necessitas; non video, quâ ratione, me apud Deum excusarem, si ipse iis vltra immorarer, aut occasioni essem, ne vterque nostrum prouectoris ætatis, quibus nedum inopina mors, quæ iunioribus etiam accidit, immineat; sed qui etiam diu viuere nequeamus, iis contentionibus commoriamur.

Atque hinc non solum mei, sed etiam Aduersarij rationem mihi habendam, & à Deo exigendam attendo; ita enim ex hac concertatione vtriusque causa, ad iudicium diuinum quamprimum vocanda, coniuncta est, vt vix auelli queant. Quid autem si ad singulas eius Epistolas, nullo numero, nullo fine parturiendas, nulla obstetrice, nullâ Doctorum probatione adhibitâ edendas respondeam? & si quod iam monui, à Pythagoreis prohibitum, non desinam ignem gladio fodicare, quem alium exitum exspectare potero harum disceptationum, nisi ab alterius, aut vtriusque morte? & cum de verbo etiam otioso mihi certò reddendam esse rationem & pœnas dandas sciam, nisi eluero, atque has disputationes, si vltra secundam progrediar, nedum otiosis, sed etiam noxiis verbis accenseam: absit vt in illis imposterum prosequendis, aliunde heu nimium auctam exaggeratamque & ad conflagrationem idoneam diuinorum iudiciorum materiam nouis disceptationum incrementis cumulem: nedum mearum, sed etiam alienarum culparum pœnas daturus: Hoc enim maximè, etiamsi nihil aliud inde timerem, ad silentium

me cogit, quod satis meorum peccatorum pondere grauatus, nolim aliena suscipere. Quî vero id onus effugerem, si occasionem darem has disceptationes prosequendi cum aperto periculo ne illis immorerer cum Launoio, cuius crederem Deum à me sanguinem repetiturum. Duo enim mihi comperta sunt; modestam & Theologo dignam responsionem numquam à se posse obtinere Launoium, nec saluâ conscientiâ illam prosequi in qua consenuit: quid si ego in causâ sim, vt iis disputationibus immoriatur? An non impœnitentiæ eius finalis reus futurus sim?

His addo, me non esse donatum Ioannis Baptistæ Thiers dote, qua possim frenare calamum & linguam Launoii, cōminatione illius postremæ apologiæ inserta, si sibi aurem pungat, & vellicet omnia eius opera se peruoluturum & solœcos, ac barbarismos, aliáque id genus linguæ Latinæ vitia, quibus scatent annotaturum, eiusque & lectorum oculis subjecturum: iurare ausim post ista Launoium taciturū semper, quasi tyronem magistri ferulâ tremefactum iri, ne tot sordes styli horriduli conspiciendæ sibi obiiciantur. Sed cum nec tantum otii, neque peritiæ Grammatices suppetat mihi; ad tam longum & exactum examen, vna mihi superest ratio finiendæ disputationis, nempe silentium, & patientia, quam polliceor ad quascumque nouas eius quamlibet acres insectationes. Atque ita planè conuenit; vt cum ætate sit me prouectior, & in scribendo exercitatior, vltro citroque respondendi vices in illum desinant tot titulis, id genus honoris commeritum, vt hoc Iobi vsurpet; *videbant me iuuenes, & abscondebantur: & senes adsurgentes stabant, Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.*

Præter priuatam vtriusque causam, communi Theologiæ, Ecclesiæ, & Galliæ, hoc meo silentio consulendum censui: puto enim his tribus & veritati factum à me satis esse, de potestate quæ ad Petrum pertinet inter extremas nimis illigantium Petro, aut laxantium illius iura sententias, mediâ constituta, quæ inuidiosas submoueat quæstiones, de plena in Synodos generales, & in res temporarias potestate: & ita ad pacem viam à

bonis omnibus calcandam strani inita & firmata concordia Pontificiam inter, & Conciliorum authoritatem qualem Aristotelis inter & Hipocratis opiniones, de origine actionum vitalium cordi & cerebro ab illis seorsim, à me coniunctim vtrisque vindicata: vnde non poterit Launoius, me imposterum violatorum Concilii Generalis, aut Galliæ iurium suspectum habere, quia sua quibusque seruo hâc sententiarum dissidentium concordiâ.

Nec poterunt alii obtrudere, me Pontificiorum iurium prodigum aut præuaricatorem, quod nonnullis in mentem venit de me suspicari, quasi Launoio concedam comitia Ecclesiæ generalia, etiam semoto capite aut abnuente Pontifice numeris omnibus esse absoluta ad vim res ex fide definiendi. Neque id euincet Constantinopolitanæ quintæ exemplo vnius Iustiniani authoritate habitæ, etiam reclamante Vigilio Pontifice; nam vt omittam Vigilii Pontificatum bipartitum esse, cuius partem transegit superstite Syluerio vero Pontifice & in exilium acto, imperatricis Theodoræ, & Bellisarii opera, & tum Pseudopontifex obnoxius Theodoræ multa gessit perperam; sed mortuo Syluerio factus Pontifex, præter personam & dignitatem, nullam admisit grauem culpam: & quod ad Constantinopolitanam Synodum attinet pleni Concilii absque Pontificum assensa non fuisse authoritatem consecutum, Euagrius scriptor Græcus, & minime Launoio adulationis suspectus, libro 4. capite 37. testis est locupletissimus, asseritque à Vigilio confirmatum fuisse, & in ea damnatam hæresim quam Theodora fouebat, & cuius ipse Vigilius, dum Antipapam ageret & Theodoræ stipendiarium, ab Aduersariis accusabatur.

Post scriptam, & etiam typis datam responsionem ad exemplum Ioannis duodecimi Pontificum deterrimi, ad Sedem Apostolicam ætatis anno vix decimo octauo à Patre Alberico Romanæ ciuitatis Tyranno vi promoti, & ab Othone magno Imperatore, ac Synodo Romana, ea dignitate abdicati, oportuit ad deffensionem tractatus de perpetua fide Eucharistiæ, sæculi decimi historiam Pontificiam, à Patre Coeffeteau contra Mysterium ini-

quitatis Mornæi propugnatam relegere : & occurrit obiectio de abdicatione Ioannis à Mornæo primum intorta aduersus Pontificiam dignitatem, deinde à Launoio instaurata; ne conqueratur sibi perpetuam à Catholicis ad etherodoxos discessionem obiici, cum eademmet de re nedum à Baronio, inuictis, vt loquitur Coefetæus, argumentis pagina 94. Othonis & Synodi Romanæ facinus præter omne ius susceptum, confutante; sed etiam à Coefetæo eam abdicationem improbante dissentiat, nec conueniat cum Authore tractatus de fide perpetua, qui pagina 397. non omnino excusat præposterum Othonis zelum.

Atque vt ex hac ipsa historia intelligat Launoius, Christum suæ Ecclesiæ melius consuluisse, quam iis, quæ suggerit, aut ab aliis perperam adhibita commendat, remediis; frustra fecere, quibus imperator cum Synodo Romana vsus est: nam vt ex aliis authoribus refert idem Coeffeteau, vix Imperator Roma in Germaniam cum exercitu redierat, superstiti Ioanni suffecto Leone VIII. cum ab amicis Romam reuocatur depulsus Ioannes, æmulum fugat, Synodum habet, quæ prioris acta rescindit, nec solum censuris in suos iudices, sed etiam summa crudelitate in Cardinales, amputata vni manu, rescissa alteri lingua sæuit. Sed Deus singulari miraculo voluit nos docere, à se, non ab hominibus, nec à Launoii prudentia remedia esse expectanda : nam cum impurissimus, quamuis legitimus Pontifex ad volutabrum rediisset, & cum amicarum vna sese oblectaret, diuino permissu, aut illius iussu, ita dire exceptus est à dæmone, vt octauo post plagas die vix anno vigesimo septimo ætatis vitam corruptissimam finierit; atque hac peste liberata est Ecclesia, efficaciori remedio, quam perperam & præter Canones, prætenta etiam à quibusdam Episcopis Synodi manifesta Donatistarum hæresi ad abdicationem. Ceterum quidquid sit malo Coeffetæo & Authori tractatus de perpetuâ Eucharistiæ fide quam Launoio hac de re assentiri. Vt nihil causetur Launoius ex sua epistola à me omissum, quod eius faueat opinioni, id est interpretationi trium scripturæ locorum quæ ad Petrum figurato sensu referat non litterali summam

authoritatem. Hoc denique meo silentio Theologiæ & Galliæ honori consultum volo.

Quid enim si exteris gentibus innotescerent hæ nostræ contentiones & ex vno aut altero nostrum de tota Gallia iudicaretur ? plane cum attenderent nos Theologicas quæstiones, ad conuitia atrocia, ad sarcasmos, ad amarulenta dicta reuocasse, dicerent Gallos omnes in furorem actos; quandoquidem, qui omnium maximè sapere debuerant Theologi, aut qui hoc maxime nomine gloriantur, ita insaniunt, vt non de aliqua re sacra agere aut de veritate curare quæ modestiam se quærentibus suadeat ac penè inuitis ingerat, sed odij & scommatibus certare videantur. Itaque præstat me silentium vouere & seruare, quàm Theologiam hæreticis, Galliam extraneis ridendam propinare; insipiens factus sum, sed tu me Launoi coegisti.

Et cum hac secunda responsione sublata sit, quam obtendere antea poteram, respondendi necessitas, experimento semel & iterum minime à te seruatæ dignitatis Theologicæ, si vltra progrederer ipse solus imitationis tui culpã ferrem & pœnas mererer: quare subiiciam tibi sapientissimi Dominici à Soto, ad tui similem Catharinum verba. Cæterum tui me semper habebis in Christo obsequentissimum: atque ita ad tua iussa paratiorem, quam tecum litigandi cupidum: *quod mihi per te vtinam fuisset semper liberum.* Nunc vero ita immotum insidet animo vt nulla in posterum causa aut vi ad tertiam concertationem prouocari aut adigi possim: nec dubito, Thoma Fortine, vt te, quem exordio compellaui, ad finem conueniam, quin meum consilium sis probaturus, & data huius responsionis venia si quid peccaui, perpetuum tibi morem geram quasi omnium mearum cum Launoio disceptationum iudici & sequestro cuius sententiæ stabo: atque inde meum quo semper flagraui pacis & silentij votum & studium agnosces, quod etiam iterum & tertio ac millies malim Launoij manibus & epistolis nunquam nisi cum morte desituris vapulare, quam tuo iniussa de illo conqueri & expostulare: si huic veræ quam voueo in te reuerentiæ vnquam defuerim, intestabilis sim omnibus sapientiæ & veritatis studiosis, quos

tinet summum te prosequar semper & colam.

Et ne verbis tenus, aut solis pollicitationibus, futuro & incerto euentu suspensis, hanc meam in te obseruantiam, & de tuâ sapientiâ æstimationem tester, sed promissum exhibeam ex parte obsequium; præter omnia hactenus disputata, tuo iudicio, & arbitrio permissa; duo aut tria ex longâ Launoij, quæ librum æquet epistola, aut prætermissa, aut breuiùs quàm res exigat perstricta, ad tuum subsellium summo iure iudicanda voco, vbi paucis de quo expostulem subiecero. Duo ex Ioanne Maiori non infimi ordinis Theologo Launoius excerpsit, non admodùm vt mihi videtur æqua & prorsus Scholæ nostræ iniuria.

Primum habet suæ epistolæ cap. 3. ex illius Theologi Parisiensis in lib. 2. sent. dist. 30. quæst 4. anno 1510. editis commentariis, vbi ita statuit, *de Doctoribus pudet loqui, multi eorum magis sunt doctrinæ, aut dictis potiùs suorum Doctorum addicti, quàm sanctissimis SS. Patribus, pariter ac eruditissimis: dummodò manu teneant suos, non est eis cura quid senserit Augustinus, &c.* Et vt ista ad nostram scholam, fortè, præter mentem Maioris, & reuerà præter omne æquum trahat Launoius, ex eodem Theologo in 4. sent. dist. 15. quæst. 38. aduocat iniquissimum hoc iudicium: *Thomistas omnes non supputo præter solum B. Thomam. Ratio: erant addicti iurare in verba Magistri.* Suas inuenere labra lactucas. Nec dubito, quin his verbis apud Maiorem repertis, exultarit Launoius, quasi inuentâ pretiosâ margaritâ, & *sicuti solent victores captâ prædâ, quando diuidunt spolia.* Mirum quantùm huiusmodi acerbiora dicta eius palato sapiant.

Eodemque, ni fallor, refert quod primo capite habet decretum Gregorij IX. ad Academiam Parisiensem, quo cauet etiã cõminatione indignationis Sedis Apostolicæ, ne Philosophorum gentilium libri in scholis prælegantur: quasi istis censuris perstringatur D Thomas, quem in speciem videri vult Launoius purgasse. Sed iis excusationibus non eget qui nihil peccauit: quin potiùs summam consecutus est laudem S. Doctor, quam cum mereri nequeat Launoius, prætexta nititur defensione inumbrare, quæ culpam, si quæ foret, grauaret, vix vllâ

veniâ dignum. Cæterùm Ioannis Maioris verba, si vel ab ipso Autore, vel à relatore Launoio in D. Thomam, eiusque discipulos intorqueantur, *verè sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum, & infirmatæ sunt contra illum linguæ eorum*: Neque enim hæc in D. Thomam eiusque Scholam, nisi per summam inscitiam, aut per parem improbitatem scribi potuerunt: cum iure sanctissimus præceptor Christi verba vsurpare possit, *doctrina mea non est mea*, sed eorum qui me docuerunt Augustini & SS. Patrum: à quibus totam sic hausit vt quidam recens scriptor in Augustino versatissimus, Thomam *Augustinum contractum dixerit*; & SS. Patrum compendium, ac perpetuum sacræ Scripturæ commentarium eius libros meritò appellaris: & si velit Maior aut Launoius non esse eius discipulis curæ, quid sentiat Augustinus; si quæ illis incuria accidat, aliunde nasci non potest, nisi quod credant mentem Augustini Diuum Thomam non latuisse multóque certiùs illo duce & interprete quàm proprio studio & labore se consecuturos.

Alterum quod ex eodem Theologo refert, totam Diui Thomæ scholam, vnius Theologi loco, & vnius suffragij vim habere censendam esse; iniquius est quàm vt probis & sapientibus placere possit, aut pluribus à me sit refellendum, nisi Launoius velit Petri â clausâ Valle calumniam instaurare, omnes D. Thomæ discipulos pecuino spiritu, & more agi, suoque adhærere, & addici magistro, qua haud scio an quicquam magis virulentium excogitari possit. Et ne huc congeram quæ tota Apologia huiusmodi calumniæ, aut veriùs insaniæ portento (vt Launoii verbis vtar) depellendo & deportando scripsi, duo addam: primum, nos omnes in D. Thomam, eodem quo Demetrius Cynicus ex Seneca in prouidentiam erat, animo comparatos esse, vt quisque illorum qui Diuo Thoma Magistro gloriantur, exclamare possit, dum eius sensum sequor, *nihil cogor, nihil patior*, nec D. Thomæ seruio, sed assentio. Præterea quisquis illud præposterum vtriusque Ioannis Majoris, & Launoij iudicium probauerit, Thomistas omnes vno D. Thomæ nomine & suffragio accensendos esse, quasi

discipuli loco pecudum sint, aut mancipiorum, quibus hoc solùm nomine, quod cum Magistro sapientissimo conueniunt, sibi libertatem opinandi, aut inquirendi veri studium præripuerint: hic planè hospitem se in sapientiæ scholis demonstrabit. Quis enim nesciat, non vnum esse sapientiæ gradum? Præter supremum quo quis se ipso sapit, dari alterum, quo aliorum labore, & documentis nos infra Launoii, & Majoris sublimia ingenia positi, sapientiæ operemur? Sanè si regula horum Theologorum obtineat, nullo erit loco D. Thomas, nec audiendus erit de Philophicis, quia de his Aristoteli auscultat, nec de Theologicis, quia Augustino vbique adhæret: imo ipse Augustinus, nullo inter sapientes loco reponendus est, quia de rebus fidei vbique scripturæ & traditioni obsequitur: hæc vero haud scio, an Launoius, aut Major si superstes esset concoquere & concedere possint.

Cæterum vt alterum in hanc rem quod pollicitus sum adiungam, duo mihi à Deo collata beneficia, quasi summas misericordias in æternum cantabo, fidem & D. Thomæ doctrinam, mihi ad sensus meos, heu nimium! in insanias falsas procliues, cohibendos esse datas: quibus semotis & permisso opinandi arbitrio, nihil hactenus tutum repeti, aut quod meam à veritate conspicuâ, & olim, vt spero, mihi cum S. Doctore aperienda & fouenda peregrinationem, quasi viatico muniat, eiusque frequentibus molestiis fatigatum animum releuet, & soletur. Hactenus de primâ Launoij ex Majore censurâ.

Alteram ex eodem Theologo breuiùs perstringam ad calcem Epistolæ adnotatam; vbi enim omnium Theologiæ locorum me rudem, & ad illorum vsum ineptum deformauit, hæc addit verba, *Est tamen certus quidam locus, quo Dominicani & Franciscani vtebantur olim, cum de Conceptione Beatæ Mariæ disputabant. Hoc acceptum refero Ioanni Maiori in 2. senten. distin. 30. q 3. Tanta est*, inquit, *controuersia inter religiosos in hac quæstione, quod pro loco dialectico locum non inuentum ab Aristotele, nec à Philosophis introducunt locum ab iniuriis. Modestus Frater Baro*, addit Launoius, *locum hunc*

enumeratis à me locis suffecit. Nescio an Maiori & Launoio lecti sint Diui Thomæ discipulorum de ea quam adnotant, quæstione tractatus: certè quorum hactenus copiam habui, nullum legi in quem locus Aristoteli ignotus aut à Philosophis non inuentus inducatur; quia nuperus est, & sin à Launoio inuentus, certum est, eum magis quam Latinam Mineruam excoluisse: ad hunc eius locum cum natura, tum studio sicut Ouidius ad Poesim comparatus est. Eum Poetam ferunt tanto ad componendos versus impetu procliuem, vt nullis parentum monitis nec minis aut terroribus potuerit ab eâ arte ingratâ deduci, quæ Homerum Poetarum Principem coëgit mendicato viuere. Et dum inter verbera pollicebatur emendationem, quorum causa dabat pœnas, versus edebat:

Heu tibi polliceor quod numquam versificabor.

Quod forte de Ouidio Fabula est, in Launoium verissime cadit, dum alios castigat quasi maledicos, dum prædicat se ab illa arte alienissimum, nec eâ vsum vmquam, aut vsurum, tum maxime conuitiatur. Id pluribus probarem, nisi eius Epistolarum, & operum series ac lectio omni tuba vocalius id prædicaret, & omni sensuum & oculorum experimento compertius efficeret. Dum modestam quamcunque aduersus se defensionem conuitiis accenset, cum id nominis eripit atrocissimis quæ in insontes congerit, & causam adeo præposteri iudicii quæro, hæ duæ occurrunt; quod de elementis circumfertur, ea suis in locis reposita vim innatæ leuitatis, aut grauitatis minimè sentire: ita dico congenitum hunc morbum Launoium latere, & fallere, mortalium illi maxime obnoxium: suspicor etiam tanto huius artis zelo æstuare, vt non magis patiatur sibi singularem ab aliis vsurpari, quàm virum zelotypum vxorem ab extraneo vitiari aut attrectari.

Tertium caput superest à te vir clarissime dirimendum. Postquam sibi Launoius nomen Theologi quasi iure suo vindicauit, vix illius vsuram aut partem, iis etiam quos veluti Theologorum vertices communis fama prædicat, concedere pluries à me obseruatum est &

euidentioribus quam vellem argumentis demonstratum. Sed huius præſumptæ opinionis non aliam comperi cauſam, quam quod affectatæ à ſe ſcientiæ nec rationem nec amplitudinem id eſt in quo ſita ſit, aut quo pertineat nondum ſit aſſequutus.

Si eius mentem poſt longam & accuratam indaginem conceſſum ſit mihi capere, crediderim illum ignorare Theologiam à fide natam, ad fidem referri, & ab illa vti filiam à matre, legatum & miniſtrum à Rege, uti cuſtodiam à theſauro, ab vrbe arcem & præſidium, aut vt propius ad rem accedam, quaſi rationem ab intelligentia, concluſionem à præmiſſis, ſcientiam à principiis indemonſtrabilibus diſtingui oportere: fides quidem vna ſcriptura & traditione conſtat: ſi iis veluti metis quibus illam definit cohibet Launoius, contenta ſit Theologia, nihil diſtabit à fide quamuis, diuerſiſſimi ſit ordinis, & multo longius excurrat & ad plura protendatur, ad fidem tamen à quâ prodiit reditura; quia quidquid Theologia proprio marte, ſeu ex ſcriptura & traditione ſeu ex aliarum ſcientiarum principiis comparare poteſt, totum impendit & comportat ad fidei lucem & defenſionem, nempe illuſtrandis Religionis Chriſtianæ arcanis, & aduerſus quoſcunque inſectatores ſeu hæreticos, ſeu atheos propugnandis. Atque hinc elucet innota Launoio veræ Theologiæ ratio & præſtantia, atque amplitudo, quæ vltra conſtitutas ab eo metas protendatur.

Notitiam Theologo conuenientem & neceſſariam duplicem, vnam natura, alteram vſu diſtinguendam pronuncio: prioris generis eſt quæ reuelatis fidei principiis connexa eſt concluſio, & inde ex vtraque, aut ſaltem ex vna præmiſſa fide certa, altera lumine rationis comperta, diſcurſu neceſſario comparatur: vſu Theologicam notitiam voco, quæ vndecunque ſit ad fidei myſteria explicanda & defendenda conducit. Theologiam iis virtutibus accenſeo, quas architectonicas vocant, quæ nedum ſibi vacent, ſed etiam aliena curent & regant: in has virtutes duo ſolent operationum genera referri. Prioris Ordinis elicitæ ſunt, quas à ſe ipſis proferunt,

Dimidiatam nobis subiicit Launoius Theologiam, hac postremâ parte in totum rescissa, quia etiam nihil vnquam scripsit ad confirmanda fidei principia & mysteria; nec priorem partem integram seruat: hanc enim imminutam, & vix tertiatam exhibet suisque præiudicatis opinionibus corruptam. Quis tot mala recenseat truncatæ Theologiæ, quorum mihi promptius esset Launoium reuincere, quam ipsi vel cuiquam has meas accusationes, si prosequi vellem, idonea responsione refutare? Non dicam videri excludere ab ordine Theologicarum assertionum, quæ non immediatè, sed longius à fidei dictatis, vel quæ ab vna fide certa, ab altera ratione nota præmissa repetuntur. Sed hoc condono ad ista subtilissima cæcutienti: quis vero excuset in controuersia de primatu Petri, interpretationes Patrum, in verba, quibus ipse Christus spondet aut tradit Ecclesiæ regimen ad sensum moralem aut allegoricum institutas obtorto colle ad litteralem sensum trahere, & pro vnico & genuino velle nos habere? Adde vix aliam nosse, aut certè in vsu habere differendi rationem, quam quæ vniuersalissimis principiis insistit, nec propria cuiusque quæstionis & singularia adhibet: quod obseruatum à me est quadam Epistolarum huius partis, examine propositionum quæ Thesibus Patrum Theatinorum continebantur, instituto: neque enim expendi possunt nisi singularia principia fide reuelata de generatione verbi, de pœnis damnis dæmonum sigillatim ad trutinam & incudem reuocentur: de quibus tamen ne hilum quidem iis locis Launoius.

Sed quo abripior? de alienis sermonem instituo qui de meis silentium spopondi. Ita est: Sed hinc velim agnoscas, vir clarissime, si litigandi cupiditate tenerer, illi sedandæ, nullam, ea, quam Launoi; lucubrationes & Epistolæ suppeditant vberiorem optari posse; vt si in posterum sileam, ne sibi imputet Launoius, quasi eo me adegerit terrore suorum argumentorum: sed tibi vni ascribat, cuius arbitrio standum & tacendum mihi indixi.

Sed homini perpetuum tacituro, hoc postremum verbum, forte ex garrulitate natum condonabis. Dolendam plane vicem Theologiæ, quod scientiarum prin-

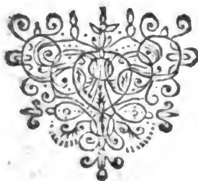
cipem, Launoius quasi illotis manibus à se contrectatam, sibique vni, aut præ ceteris primo assertam, infra Philosophiæ, Artis Oratoriæ, Poetices, & Grammaticæ, de quarum Consultis, quod scripsit de Philosophis Hieronymus, vilia esse gloriæ mancipia, merito dixeris; illa detrahendi de omnibus libidine, infimum gradum deiecerit. Quid enim si de Theologis ex illo statuas & iudices & cum humanarum scientiarum cultoribus conferas? puderet nos sane adeo sancti instituti, nisi probe sciremus, nihil eius dignitati & innocentiæ detrahi vitio eorum, qui honestius illam desererent; quam profiteantur.

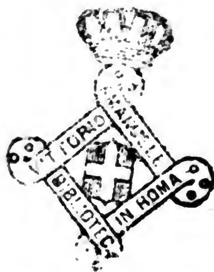
De Grammaticis aliquid nobis dictum est occasione Epistolarum Politiani. Quid de Oratoribus? Poterat Cicero cum Demosthene de eloquentia certare; illique verius palmam præripere quam inuidere: sed abhoc vitio ita abhorruit, vt in laudando Demosthene non solum nimius, sed penè in se iniquis videri possit. Nec dubitauit se illius studiosum profiteri, cuius poterat æmulum aut Magistrum agere: & Philippicis titulum orationum Demosthenis per summam modestiam inscripsit, quasi imitatus fuisset quem æquabat aut superabat. Eadem obseruantiâ fuere Virgilius in Homerum, & Hesiodium: Salustius in Thucididem; Terentius in Menandrum; Romani denique omnes in Græcos scriptores, quos imitandos susceperant. Quid de Poetarum Latinorum in Virgilium reuerentia dicam? quem Sylius Italicus, vt quendam Deum etiam sacrificiis coluit? & extra comparationem omnes sit euexere, vt penè religioni esset post Virgilium quemquam secundum recensere. Hinc modestia Statij ad finem Thebaidis apostrophe ad suum opus. *Nec tu diuinam Æneida tenta sed longe seqnere & vestigia semper adora:* quem ex nostris imitatus Ronsardus vltimo hoc versu imperfectum opus Franciados clausit. *A genoux Franciade adore l Eneide adore l'Iliade.*

Conueniebat plane Launoium, eadem adminus reuerentia prosequi perfectum opus D. Th. Summam Theologicam, quam hi prophani scriptores exhibebant, iis qui easdem quas profitebantur artes excoluerant, & ad summam

mam prouexerant gloriam: nec hac modestia & obseruantia quidquam suæ eruditionis opinioni detraxisset, sed prudentiæ maximum & immortale decus addidisset. Verum aliter illi visum, & maculandam potius sibi sumpsit quàm laudandam Theologiæ Summam: cuius ne quidem institutum cognouisse, hinc demonstrauit, quod omissa eo opere Cyrilli testimonia in argumentum arripuerit, tandem falsi suspecta, aut comperta illi fuisse: nec aduertit, si ea coniectatio aut diuinatio obtineat, Summam non fore cæterorum operum compendium, sed potius spongiam, qua in totum delerentur innumera & prope infinita quæ commentariis in sententias, Summa contra gentiles aliisque libris prosecutus est, & in Summa Theologica desiderantur. Quis inde hoc silentio damnata falsi, ausit non solum dicere, sed etiam cogitare aut suspicari. Nihil ergo ea Launoij argumentatione, quam nonnulli, velut illius Achillem comprobant, debilius aut vitiosius. Qua obseruatione visum est hanc exercitationem absoluere: qua epistola Launoij deleatur in totum.

FINIS.

Errata Exercitationis.

Pag. 369. l. 2. adde & earum. p. 370. l. 26. *lege* falsæ adulationis. p. 401. l. 26. *lege* causa. l 27. *lege* assertæ. p. 405. l. 24. *lege* regiorum. l. 414. l. 25. *lege* quam meo. p. 425. l. 27. *dele* non. p. 429. l. 12. *lege* fidem. p. 422. l. 20. *lege* constringendum. l. 26. *lege* ego quidem. p. 443. l. 1. *adde* nec.